

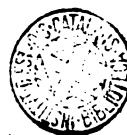

q̄dār: et as scilicet genit icōs
in partē: Kommunū in natali
ip̄tius. Ju laudā pro c
mēnum
q̄dō ecclēsia p̄cepit mēcū. Em̄p̄d
o p̄furgie. cōp̄ v̄. sādō ligāps

ps. Magnifi. Datio. Deus Zilleups. Lectio.
qui nos. Gloria Harci gangeli
Re. si. Fille bēneſan veris Zim timid Scripsi i vo
Que p̄p̄eſt Clāmeſ
sec ſideſ in mātriem cū coro Que p̄p̄eſt Clāmeſ

D. FRANCISCI
TOLETI
SOCIETATIS IESV
COMMENTARIA.
Vna cum Quæstionibus.
IN VNIVERSAM
ARISTOTELIS
Logicam.

Addito insuper Indice locupletissimo Questionum.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D LXXX.

T Y P O G R A P H V S

AEQVO LECTORI.

T nunquam diligentiam nostram a
uobis, studiosi, passi sumus deside-
rari, ita in his Francisci Toleti in
Aristotelis logica opera lucubratio-
nibus, committendum non putau-
mus, ut tot erroribus, tam fœdisq;;,
ac multis maculis conspersæ in manus uestras ueni-
rent, quot & quam multis infectę in uulgus haētenus
prodiere. Quamobrem commissa huius operis cura
ijs quorum, & doctrinæ, & diligentia merito confidi-
mus, id noua hac æditione præstitisse etiam certo sci-
mus, ut hoc ipsum iam tandem tale in conspectum
uestrum ueniat, ut neque nos studii nostri pœniteat:
neque sit cur deinceps de librariorum incuria in hoc
ipso opere, aliquis conqueratur. Vale.

2 2

INDEX COMMENTARIORVM

ET QVÆSTIONVM.

In universam Aristotelis logicam.

Doctoris Francisci Toleti Societatis IESV.

De Dialectica in communi.

PRO O E M I V M .

Dialectica scriptoribus & eius
dem utilitate. sc. 1.

De Artium, & scientiarum divisione. 1

De quibus, & quo ordine agen-
dum. 2

Quæstiones de Dialectica in cōmuni.

Quæstio prima. utrum Dialectica sit necessaria
ad omnes alias sciētias. 2

Quæstio 2. utrum Logica sit sciētio. 4

Quæstio 3. utrum Logica sit una scientia. 5

Quæstio 4. utrum Logica sit scientia speculativa
aut practica. 6

Quæstio 5. quod sit subiectum Logica. 7

Quæstio 6. de divisione Logica, eiusque parti-
bus. 9

In lib. 1. de Porphyrii de quinque universalib.

De autore, & huius operis argumēto, ac utili-
tate, scribendis methodo, ac modo, eiusdem
ordini, & partib. 10

De inscriptione libri. ro

In Proemium porphyrii.

Commentaria in Proemium Porphyrii. 11

Quæstiones in Proemium Porphyrii, ac primo
de universalib.

Quæstio 1. quid, & quatuor sit universalis. 12

Quæstio 2. utrum universalia sint res, & sole
notices, vel conceptus. 14

Quæstio 3. utrum universalia sint in rebus di-
stinctis, ante ist. electus operationem. 15

Quæstio 4. quomodo respondendum sit quæsti-
onis lib. à Porphyrio factis. 16

De primis, & secundis intentionibus.

Quæstio 1. quid sit prima, & secunda intentio. 19

Quæstio 2. utrum universalis, & alia secunda in
intentiones sicut per notitiam comparatiuum
intellectus. 16

De subiecto huius libri.

Quæstio 1. utrum universalis sit huius lib. subie-
ctum. 17

Quæstio 2. utrum universalis sit genus ad illa
quaque genus, speciem, differentiam, &c. 17

Quæstio 3. utrum sint tantum quinque univer-
salis species (seu) quod in idem recidit, quin
que tantum predicabilis. 18

Incipit primum de genere.

Quæstio 1. pars de genere, quam de specie, a-
ut aliis egerit. 20

In primam partem capitii.

Commentaria in primam partem capitii de
genere. sc.

Dubia aliquæ scitu digna in priorem hanc par-
tem capitis de genere. 20

In secundam partem capitii.

Commentaria in secundam partem capitii de
genere.

De definitione generis. Quæstiones quatuor.

Quæstio 1. quid sit definitum in generis defini-
tione. 21

Quæstio 2. an sit illa definitio quidditativa, an
descriptiva ibi. 21

Quæstio 3. quid loco generis in hac definitio-
ne ponatur. 21

De individuo, quæst. 2.

Quæst. i. utrum individuum prædicetur. 22

Quæstio 2. quæ, & quot suar prædicationum ge-
nora. 22

In cap. 2. de specie.

Cur de specie post genus, & non prius de diffe-
rentia egerit. 23

Commentaria in caput secundum de specie. 23

Commentaria in reliquam partem capitii de
specie. 26

Quæstio unica. An definitiones speciei, & reli-
qua de specie, à Porphyrio recte tradita sunt.

27 In caput 3. de differentia.

Cur de differentia hoc loco egerit, cum dubiis
quibusdam notatu dignis. 29

Commentaria in cap. 3.

Quæstiones seu dubia quædam scitu digniora
in caput differentiae, & præterim circa eius de-
finitionem, recte ne sit tradita. 32

In caput 4. de proprio.

Commentaria in caput quartum de proprio. 33

Dubia quædam scitu digniora in caput de pro-
prio. 33

In caput 5. de Accidente.

Commentaria in cap. 5. De accidenti. 34

In cap. 6. De his quæ communia sunt quinque
universalibus. 35

Comm. de differentiis inter genus, & differen-
tiā. 36

Comm. de comparatione generis cum specie. 39

Commen. de comparatione differentiæ cū pro-
prio. 39

Commentaria de comparatione speciei cū pro-
prio, & accidenti. 39

Commentaria de comparatione proprii, & acci-
dentis. 40

Huius lib. prædicab. porph.

& quæstionum.

In Librum Cathegoriarum Ari stotelis.

Prolegomena in librum prædicam.		de qualitate egerit.	70
De quo, quibusque rebus actus sit.	41	Commentaria in caput 7.	70
De fine huius sibi prædicamentorum.	41	Quæstio. An relatio sibi ipsius magis, & minus. 72	72
An liber prædicamentorum ad logicum, an ad metaphysicum potius pertinet.	41	Commentaria in reliquæ partem cap. 7.	78
De utilitate, ordine, diuisione, proportione do- cet.	42	Quæst. 1. Utrum aliquid sit speciale genus cha- ratis.	75
De utilitate, ordine, diuisione, & auctore huius li.	42	Quæst 2. circa reliqua quælibet textu ab Arist. di- cuntur, num recte dicta sint.	77
De ante prædicamentis.		In cap. 3. De qualitate, & qual.	78
In cap. 2. de equinociis, uniuocis, denominatiis.		Cuprius de qualitate egerit, quam dealii se- quentibus prædicamentis, ac cur titulus du- plicato.	80
Cur de his anteprædicamentis prius egerit, & cur hoc ordine.	42	Commentaria in cap. 3. de qualitate, & qual.	80
Commentaria in caput primum de æquinociis, uniuocis, denominatiis.	42	Quæst. 1. utrum qualitas sit genus, & de eius speciebus, ac specierum qualitatuum diuiso- ne.	84
Quæstio. Numa quæ ab Aristotele hic dicuntur recte sunt dicta.	44	De prima specie qualitatis, & eius diuisione.	84
In caput 2. de diuisione eorum, quæ dicuntur, & fuit.	fol. 46	De secunda specie qualitatis, & eius diuisione.	86
Commentaria in cap. 2.	47	De tertia specie qualitatis, & eius diuisione.	86
Dubia quædam scitu digniora circa diuisionem Arist. præcedentem.	46	De quarta specie qualitatis, & eius diuisione.	87
In cap. 3. de reg. in prædicatis essentialib.	f. 49	In cap. 9. De actione, & passione.	
Commentaria in cap. 3. de regulis in prædicatis essentialibus.	48	Comment. in cap. 9. de actione, & passione.	86
In caput 4. de incomplexorum in decem prædi- camata diuisione.	f. 49	In cap. 10. De ceteris prædicamentis.	
Commentaria in 4 caput.	50	Commentaria in cap. 10.	87
Quæstio prima. Quod ens non sit genus nec u- niuocum, sed analogum, ad decem prædicamen- ta, ex sententia Arist.	50	Quæstiones in sex ultimis prædicamentis. Ac pri- mo actione, & passione.	
De prædicamentis.		Quæst. 1. quid sit actio.	87
In cap. 5. de substantia.	f. 50	Quæst. 2. de speciebus actionis.	87
Cur de substantia prius egerit Aristoteles, & quid per substantiam intelligit, que tunc mo- dis sumuntur.	52	De proprietatibus actionis.	88
Commentaria in cap. 5. de substantia.	52	Quid, & quotuplex sit passio.	88
Quæstiones in cap. 5. de substantia.		De quando.	
Quæst. 1. De diuisione substantiarum, ac primo qua- lis ea sit diuisione substantiarum in primam, & se- condam.	55	Quid sit quando, seu esse in tempore, & que ei- us species, & propria.	88
Quæst. 2. quod sit genus generalissimum in pa- dicamento substantiarum, & an completestur an- gelos, & Deum.	57	De ubi.	
Quæst. 3. An Deus sit in prædicamento.	58	Quid sit ubi, seu esse in loco, & que eius species & propria.	89
Quæst. 4. de diuisi. seu coordinatione eorum que in prædicamento substantiarum continentur.	55	De positione, & situ.	
Quæst. 5. de quibundam aliis, quæ priori parte ca- pitis continentur, num recte ab Ali. dicta sunt.		Quid sit positio, & quotuplex, & que eius pro- pria.	89
Quæst. 6. de quibundam aliis, circa posteriorem partem capit. sicilicet de proprietatibus, & communitatibus substantiarum.	60	De habitu.	
In cap. 6. De quantitate.	f. 61	Quid sit habitus, & quotuplex & que eius propria.	89
Cur post substantiam de quantitate prius ege- rit, quam de qualitate.	62	De post prædicamentis.	
Commentaria in caput de quantitate.	62	In cap. 11. De oppositis.	fol. 59
Quæstio prima. An quantitas sit genus ad conti- nuam, & discretam, & quæ ratione.	64	Cur iam de his post prædicamentis, & de quo, quoque ordine differat.	92
Quæst. 2. Circa reliquæ, quæ in hoc capite con- tinentur, an recte dicta sunt ab Arist.	66	Commentaria in cap. 11. de oppositis.	92
In cap. 7. de his, quæ ad aliquid dicuntur.	f. 68	Dubia quædam scitu digniora.	95
Caput potius de prædicamento ad aliquid quam		In cap. 12. De modis prioris.	95
		Commentaria in cap. 12. de modis prioris.	95
		Quæst. 1. de modis prioris.	95
		In cap. 13. De modis similes.	96
		Commentaria in cap. 13. de modis similes.	97
		Dubia de eis simili.	97
		In cap. 14. De speciebus motus.	
		Quid motus, & an uniuocis dicatur de eius spe- ciebus.	97
		Commentaria in caput motus.	98
		De exemplo Arist. augmentationis quadrati.	98
		In cap. 15. De modis habere.	
		Commentaria in caput 15. de modis habere.	99
		Quæstiones de prædicamentis in communis.	

Index Commentariorum

Quaestio prima. De numero predicatorum , utrum tantum sint decem predicamenta. 99	Commentaria in caput 5. de quantitate, & op- positione enuntiationum. 123
Quaestio 2. de abstractis, & concretis predicamen-	Quaestio de diuisione rerum qualis s. sit talis diuisio. 123
torum ultra potius in eis collocentur. 100	
Quaestio 3. de distinctione predicatorum, an	In cap. 6. De regulis oppositorum enunciationum.
distinguuntur realiter inter se. 101	Commentaria in caput 6. 124
Tertius Predicamentorum.	In cap. 7. de affirmatione, & negatione una. 124
Gilberti Porretani Peripatetici sex prin-	Commentaria in caput 7. 126
cipiorum liber.	In cap. 8. Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula ueritatem habeat. 126
De forma caput 1. 102	fol. 126
De actione caput 2. 103	Quodam notari digna. 127
De passione caput 3. 103	Commentaria in caput 8. 127
De quando caput 4. 103	Quaestio i. de futuris contingentibus. 120
De ubi caput 5. 104	Commentaria in secundum lib. Perihem.
De positione caput 6. 105	In Cap. 1. De enunciationibus infinitis, eam oppositione. 122
De habita caput 7. 106	De nomine, & diuisione huius libri, ac primi eius capitis. 123
De eo, quod est plus minusve suscipere caput	Commentaria in caput primum. 123
8. 106	In cap. 2. De enunciationum unitate, & pluralitate, & eorum ueritate, ac falsitate. 123
Libri sex principiorum finis.	Commentaria in cap. secundum. 127
	In cap. 3. de enunciationibus modalib. ex- sum oppositione, &c. 127
	Commentaria in cap. 3. 127
In libri primi caput primum de Notis, & ut in	Quaestio 2. quid sit modus, quid modalis enun- ciatione, & quotuplex, & de eius quantitate. 141
intelleget, ita etiam in uoce uerum, & falso	144
repensi. 109	In cap. 4. Quae enunciations contrarie magis si bi iniuciem esse dicantur. 145
Commentaria in caput primum. 109	Commentaria in cap. 4. 146
Quaestio 1. de significatione, & modo significan-	Finis librotum Perihermenias.
di uocum. 111	
Quaestio 2. quid sit ueritas, & in quo subiecto.	
112	
In caput 2. de Nomine.	
Cur de nomine & uerbo tantum, & non de aliis	
partibus orationis agitur & cur hoc loco, &	
cur prius de nomine, quam de uerbo. 112	
Commentaria in caput secundum. 112	
Quaestio prima, num definitio nominis regere sit	
tradita, in qua singulæ eius particula exami-	
natur, ac primo de uoce, quid sit, & quo-	
plex. 113	
In caput 3. de uerbo. 113	
Dubia quadam in caput 3. 113	
Commentaria in caput 3. 113	
Quaestio 1. de iis, quæ in capite 3. de uerbo con-	
tinentur. 113	
Num recte ab Aristotele dicta sunt. 117	
In caput 4. de Oratione, Enunciatione, una, ac	
pluri. Affirmatione, & negatione, ac contra-	
dictio. 117	
Dubia quadam in caput 4. 119	
Commentaria in cap. 4. 119	
Quaestio 1. de oratione. 119	
Quotuplex sit oratio. 119	
An oratio in communis hic definitur ab Ari-	
stotele, an solum oratio perfecta . 119	
An oratio sit genus enunciationis. 122	
Quaestio 2. de enunciatione, 120	
De nomine enunciationis. 120	
De diuisione enunciationis, 120	
In cap. 5. De quantitate, & oppositione	
enunciationum .	

In libros Posteriorum Analytico-

rum Aristotelis.

Prologomenorum questiones .	
Quaest. 1. Prologomenorum, de subiecto lib. po-	
ster. Analyticorum. 149	
Quid resolutionis logica, & quotuplex. 150	
Dubium , an hi libri aliqua ex parte sint com-	
positi. 150	
Quaest. 3. de diuis. logicae in partem indicati-	
onem & intentiuam. 150	
Quaestio 4. de ordine borum librorum. 151	
Quaestio 5. de modo procedendi. 152	
De diuisione. 152	
In lib. i. cap. 1. De pre cognitionibus. f. 153	
Commentaria in cap. 1. 153	
Quaestio 1. de iis, quæ in expositione e. 1. dicta	
sunt. 156	
In cap. 1. Quid sit scire, quid demonstratio, &c.	
Commentaria in cap. 2. 159	
Quaestio 1. circa ea, quæ secundo capite conti-	
nentur. 162	
In cap. 3. De opinionum duarum confutacione	
qui alliebant omnium . uel nullius esse de-	
demonstrationem. fol. 163	
Commentaria in cap. 3. 165	
Quaestio 1. de regreli demonstrativo. 167	
In	

& quæstionum.

In cap. 4. Quid sit dici de omni, & per se, & universaliter.	fol. 167	ticulari esse præstationem.	206
Commentaria in cap. 4.	168	Commentaria in cap. 20.	207
Quæst. i. Quo modo accidentia definitur per subiectum.	170	In cap. 21. Demonstrationem affirmatiōnēm agnisi digniorēm esse, atque apud scientiam magis idoneam.	209
In cap. 5. Quot modis circa prædicatum uniuersale plūmū errare contingat, quoque modo ipsum nesciōtus.	fol. 170	Commentaria in cap. 21.	209
Commentaria in cap. 5.	171	In cap. 22. Demonstrationem ostensuam illa, qua dicit ad incommodam potiorem esse.	211
In cap. 6. Demonstrationem esse ex iis quæ sunt per se, ac necessariis.	fol. 172	Commentaria in cap. 22.	211
Commentaria in cap. 5.	172	In cap. 23. Quæ scientia certior, ac paucior sit, que una quævis diuersis inter se scientiæ sint. Et quæ cūdē plures esse demonstrationes possunt.	213
Quæst. i. circa ea, quæ in sexto capite dicta sunt	174	Commentaria in cap. 23.	213
In cap. 7. Demonstrationem ex propriis constante, & per se, ac necessariis.	fol. 175	Quæstio i. circa ea, quæ in capite 23. continetur.	214
Commentaria in cap. 7.	176	In cap. 24. eorum, quæ formas ercent, quæque in sensuum functione sunt, non esse scientiam.	215
Quæstio c. circa ea quæ in cap. 7. continentur.	fol.	Commentaria in cap. 24.	215
In cap. 8. De principiis scientiarum, seu demonstrationum propriis, & communibus.	fol.	In cap. 25. Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse.	216
Commentaria in caput. 8.	181	Commentaria in cap. 25.	216
Quædam notata diga.	183	In cap. 26. Quod scientia, & scibile ab opin. & opinabili discrepant, & quid sit solertia.	217
Commentaria in reliquam partem capitul. 184	184	Commentaria in cap. 26.	218
In cap. 9. Demonstrationum scientiarum esse interrogations, & responsiones proprias &c.	fol.	Dubia quædam circa cap. 26	219
Commentaria in cap. 9.	186	In cap. 27. De solertia.	219
In cap. 10. De demonstratione quia, & propter quid, speciebus, ac differentiis.	fol. 188	Commentaria in cap. 27	220
Commentaria in cap. 10.	189	 	
In cap. 11. Primam figuram maxime scientia esse accommodatam.	fol. 191	In lib. Secundum Posteriorum Analyticorum Aristotelis.	
Commentaria in cap. 11.	191	 	
In cap. 12. Quotibet modis syllogisticis tamen in immediatis, tum in mediatis propositionibus ignorantis dispositionis, & quomodo ignorantia negationis excludatur.	191	Quod sit Aristotelis institutum in hoc libro.	221
Commentaria in cap. 12.	193	In l. b. a. cap. 1. in disciplinis quatuor quæris solvent, hec oīa mediū quæsita sunt, & quod sit huius libri propositum.	221
In cap. 13. De ignorantia in mediatis propositionibus.	fol. 195	Commentaria in caput primum	221
Commentaria in cap. 14.	196	Dubium primum De ordine questionum	221
In cap. 14. De ignorantia pura negationis.	197	Dubium secundum de numero questionum	222
Commentaria in cap. 14.	197	In caput 2. Quod omnis questionis sit mediū.	222
In cap. 15. Syllogismum omnem ex tribus constitutis terminis, meo rī, maiori. ac medio, & his in infinitum tam in propositionibus affirmatiis, quam negatiis abire non posse.	fol.	Commentaria in cap. 6.	223
Commentaria in cap. 16.	199	In caput 1. Quod demonstratio, & definitio non sit eiusdem.	223
In cap. 16. Quod extremis finitis existentib, mediana non possit esse infinita.	fol. 199	Commentaria in caput 3.	224
In cap. 17. Quod si predicationes affirmatiæ sint finites, & dorsum, impossibile sit demonstrationes negatiæ, in infinitum procedere.	fol. 200	In caput 4. De syllogismo duplicante, similiter, & per divisionem conformato, non demonstrari quid est, de eo cuius est.	225
Commentaria in cap. 17.	200	Commentaria in cap. 4.	225
In cap. 18. Quod predicationes affirmatiæ non possint in infinitum procedere.	fol. 201	In caput 5. Quia divisionis non possit demonstrari quid est.	226
Commentaria in cap. 18.	202	Commentaria in cap. 5.	226
In cap. 19. Quo modo mediatis propositiones ad immediatas deduci possint.	fol. 204	In caput 6. Disceptatio, quod ipsum quod est non manifestetur definitione, neque definitione contraria, neque alio quoniam modo.	227
Commentaria in cap. 19	205	Commentaria in cap. 6.	227
In cap. 20. Demonstrationem universalem pas-		In caput 7. Epilogo ostendit, quid sit non posse monstrari.	228
		Commentaria	

Index Commentariorum

Commentaria in cap. 7.	22.8	Commentaria in cap. 13.	236
In cap. 8. Dissolutio disceptationis propositus, quod ipsum quid est monstretur per aliud quid est. & quo pacto ipsius; quid est sit demo- nstratio. & definitio.	22.9	In cap. 14. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignorantia, quo pacto venientur.	fol. 237
Commentaria in cap. 8	22.9	Commentaria in cap. 14	23.8
In cap. 9	22.9	In cap. 15	24.0
Commentaria in cap. 9	23.0	Commentaria in cap. 15	24.0
Quatuor. 1. de medio demonstrationis potissi- morum	23.1	In cap. 16. Quo pacto problemata venentur tum divisione, tum etiam proportione.	f. 24.0
In cap. 10. Que definitiones demonstrari possunt que non.	fo. 23.2	Commentaria in cap. 16	24.1
Commentaria in cap. 10	23.2	In cap. 17. Quomodo causa, & effectus se habeant inter se, & quo pacto causa venentur, & an un- ius effectus plures sint causae.	f. 24.1
In cap. 11. De causarum distinctione, & que mu- tuo concurredit, & que non, & quomodo il- lam posse esse demonstratio.	f. 23.3	Commentaria in cap. 17	24.8
Commentaria in cap. 11	23.4	In cap. 18. Quo modo principia cognoscantur, & quis principiorum sit habitus.	f. 24.8
In cap. 12	23.4	Commentaria in cap. 18	24.4
Commentaria in cap. 12	23.5	Quæstio 1. An principia per se nota inductione cognoscantur.	24.4
In cap. 13	23.5		

**Finis Commentariorum in secundum Librum
Posteriorum.**

*Laus Deo, & Domino Nostro Iesu Christo, & Virgini Sacratissima
Mariae Matri eius Gloriosissima.
Amen.*

I E S V S M A R I A .
I N V N I V E R S A M
A R I S T O T E L I S
L O G I C A M C O M M E N T A R I A .

V n a c u m Q u a s t i o n i b u s ,

P e r D o c t . F r a n c i s c u m T o l e t a n u m s o c i e t a t i s I E S V .

D e d i a l e c t i c a s p i r t o r i b u s , & e -
i u s / d e m u l i t a t e .

Erga uca, ante Aristotelem, ea que imperfecta precepta dialectices extiterunt; prater rudem quandam cognitione praedicamentorum (quod rum inventionem ad Architam Tarentinum nonnulli referunt) & prater argumentationum quarundam genera, tunc temporis maxime nota, quibus frequentius utabantur. Quamuis sophistae plerique, qui disputandi petitia gloriantur, ut gorgiae Leoninus, Protagoras, prodicus, & plures alii, Aristotelē pcesserint: quos quibusdam dialogis exigitat Plato; & ob quorum sophistarū importunitatem Aristoteles libros priorum se scriptissime profiteretur: ut illorum cauillis, & obiectib[us] plene satisficeret. Ceterū ipse Aristoteles primus omnium dialecticam ita perfecit, ut uix ullus cum aliqua in parte superauerit. Excitere quidem Stoici pleriq[ue]: post Aristotalem, qui differendi arte, & acumine plurimum, ualuerunt, & eius artis precepta quam plurima conscripserunt: ita ut longo interullo Peripateticos & Aristotelē ipsum (ut ait Cicero, & Seneca, uariis locis) dexteritate disputandi se antecellere arbitrarentur. Ceterū posteriorum iudicium secus habuit, & unū Aristotelē ita omnibus prætulit: ut præstissimi quiq[ue] Philolophi, cum & sequi, & in eum commentaria edere non dedignarentur, & publicè omnibus prælegendum proponere. Hunc etiam præ ceteris Philo-

so. his, eccl[esi]a suscepisse iam uidetur, a mille præsertim annis, & cum potissimum in Academias, ceteris alii Philosophis posthabitatis, adolescentibus erudiendis, enarrandum exhibere. In huius ergo uniuersā dialecticam commentaria edēda curauimus, ad iuuentutis ipsius constitutionem, comoditatem, & utilitatem. Est autem dialectica, ad plurima & maxima, sine ulla controv[er]sia utilis: ad scientias, inquam, oēs addiscendas; ad omnes errores uitados, ad ipsiusque ueritatis occuleas cognitionem; ad rerum denique naturam & essentiam, earumque principia, causas, partes, proprietates, & carum accidentia peruetiganda. Hæc enim dialectica res latentes definitio ne explicat, multiplicia & ambigua distinguit, & diuidit. Hæc subtiliter acute, & ap posite, ac sine deceptione, de omnibus ratiocinandi uiam aperit. Tamen hæc omnia inuenit, inuenta iudicat, iudicata disponit, disposita, & ordinata probat; ac si ab aliis oppugnentur, defendit. Denique, ut uno uero dicam, cum homo sit animal rationis particeps, hæc autem rationem pficiat, unde & rationalis sciētia merito uocatur, maxime hominis propria censeri debet, & a ceteris illum animantibus potissimum sciungere. Sed tamen antequam ad Aristotelis dialecticam accedamus, breuiter proponenda erit scientiarum diuisione: ut apparet quem ordinem, quemque locū & gradum dialectica feruerit inter alias scientias, & disciplinas.

Dialect.
utilitas.

An. &
sciētia
diuiso.

D e a r t i u m , & s c i e n t i a r u m d e n i s i o n e .

V a r i e q u idem a diuersis scientiæ, & ar-
A t e s

De Dialectica in communione

tes, multipliciōē divisione, distinguntur. Nos autem Aristotelica dumtaxat diuisio ne cōtentī erimus, eam, tantilum locupletando. Omnis igitur scientia, hoc est clara & certa alicuius rei cognitio, ab Aristotele secundo Metaphysices capite 1. in speculatiuam & perfecticā distinguitur, quę distinctione ex fine desumpta est: Speculativa enim est, cuius finis in sola ueritatis contēplatione cōsistit. Practica uero, cuius finis est opus: ignobiliores etenim cognitiones dubias & incertas, quales sunt opiniones & suspicções, ac similes aliq. a ratione sciētiae penitus excludimus. Speculatiuā rur sus scientiam diuidit idem Aristoteles, sexto Meta.c. i. in Physicam sive Naturalem, Mathemeticam, & Metaphysicam: quae ultima, tum diuina, quia de Deo tractat & intelligētis; tum naturalis Theologia, seu Prima Philosophia, ab ipso & aliis uocari consuevit. Physica scientia est, quae de rebus corporis mutationi subiectis tractat ut de animalibus, plantis, arboribus, & similibus, sub qua Medicina colloquanda uideatur, qua corpus humanum & eius affectiones cōsiderat. Mathematica, quae circa quantitatē & eius affectiones uersatur, quae quidem in quatuor partes diuisa est, ipsiusmet quantitatē divisione. Alia n. quantitas est permanens, alia successiva, & permanens quidem una continua, scilicet magnitudo, de quo Geometria disserit, cui annexitur perspectiva, quae est linea uisualis altera discreta, scilicet numerus, de qua agit Arithmeticā. Successiva similiter alia continua, ut motus & tempus, quę in ipsis cælestibus orbibus maxime perspicua cernuntur, & circa hæc Astrologia uersatur quę & Astronomica dicitur; quamvis & astrorum celorumque numerum, & magnitudinem, & distantiam, & alia similia, in cælis & astris, ope geometriæ & Arithmeticiæ, ipsa quoque considerat. Tandem alia est successiva, sed discreta quantitas, quasi successivus quidam numerus, ut harmonicus sonus & oratio longis & brevibus syllabis constans & hanc quantitatē eiusq; affectionēs, & sonorum & concordium harmoniā, sonorum inquam numerum, Musica considerat. Iam uero Metaphysica est, que disserit de rebus non corporeis, sed incorporeis: ut de Angelis & intelligentiis, & tandem de Deo optimo ma-

ximo, atque ideo naturalis Theologia, ut diximus, uocatur: quod de istis agat, quantum lumine dumtaxat naturali potest cognosci. Diuino autem beneficio prestātor longe Theologia, supernaturali lumine, humano generi a Deo concessa est: cui annecti potest iuris pōtissimum prudentia: nam ex ea pōdit magna ex parte *Ius posse* praeferre fore *sicut* Theologia decreta ex facris litte *ficiuntur*, & Ecclesiæ diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad fidem pertinentia, in unum corpus redacta, & ipsiusmet Ecclesiæ gubernationem coaluerint: quam uis Theologia, cum sit omnium prima & suprema, non tam speculativa, quam supra speculatiuā, uocari debet: quę & eminēter continet Practicam, & Speculatiuā, ut ait Diuus Themas prima parte. q.i.art. atque hæc de speculatiuā.

Practica uero cū circa operationes uer *Practicis* secur, diuiditur ipsarum operationum diuisio. uis. in Actiuā uidelicet. Actionū immānētum: & factiuā, seu effectricem operū extēnorū: ex Aristotele sexto Meta.c. i. Operations enim aliq. sunt internæ, aliq. externæ, & internę quidem in eo qui opere ratur manent, ut intellectus cognitionis, & amor, & similes, quę ab id proprię actionē dicuntur, non effectioes: & illarum quidem actiua, est scientia. Sunt autem in ternę mēntis nostrę actiones triplicis generis uoluntatis, intellectus, & memorię. Circa uoluntatis quidem operationes, moralis Philosophia uersatur: quę quidem definiiri potest, scientia recte uolendi. In tres autem partes secatur, in Ethicā, quę unius actiones & mores recte instituit. Oeconomicam, quę actiones demēticas probe disponit. Politicam seu ciuilem scientiam, quę publicas actiones ad Reipublicę uide licet gubernationem, complectit; sub qua Juris ciuiliis scientia magna ex parte cōtinetur, atque ex illa fere ortum habuit. Iam uero circa intellectus operationes dirigendas, Dialectica uersatur, quę est recte, uidelicet, intelligendi scientia. Circa memorię actiones, ars recte memorandi uersatur: qualam tradit Cicero, & alii Rhetores, per loca, & imagines, & alia huiusmodi p̄cepta.

Operationes uero aliq. sunt externe, uocatis scilicet, uel operis quę, in eo qui agit non manent, sed in rem transeunt externe. *Ars morandi.*

Inscrivile Dialect.

Dam:

nam, siue post illas opus aliquod effectum permaneat, ut post edificationem, domus siue non maneat, sed solum ipsæ actiones transeunt: ut vox, cantus, saltatio, &c. huius modi. Igitur circa uocis quidem actiones,

Grammatica. ad congrue loquendum Grammatica uer-
Rhetorica. satur: ad ornate loquendum Rhetorica.
Poetica. cui anne eti meri o poterit, ad carmina &
Historia. poemata componenda, Poetica, & ad histo-
Artes me- ricas. rias scribendas, Historia. In extensis autem
operibus efficiendis, ceteræ artes Mechanicæ
et cernuntur: quæ pro diuersitate rerum
& operum, in quibus uersantur, quæque
in ipsis efficiunt, distinguuntur: ut Agricul-
tura, Pastoria, Militaris, Nautica, Lanifica,
Fabrilis cum aliis. Quæ operosum nimis
hic esset sigillatum referre.

At scientiarum quidem & artium diuisio, sic se habet: & quem inter has locū Dia-
lectica teneat, ex dictis constat. Aduentu-
dum est autem, etiam operum esse posse
speculationem, si in se, & per se consideretur, & non ad opus agendum referantur.
(sunt enim res quadam, ut ceteræ aliae
quæ speculum) esse autem practicā co-
gnitionem, cum ad opus refertur. Ex istis
autem aduentudum est, se ptem liberales
artes ab antiquis connumerari solere: sic
dictas, uel quoddlibet liberum hominem faciat,
uel quoddlibet liberum decant hominem, uel
quoddlibet magis ratione utantur, quam ceteræ
artes mechanicæ, & seruiles, quæ in corpo-
ris potius exercitatione consistunt. Sunt au-
tem hæ liberales reales quidem quatuor,
quod in rebus uersentur, sive geometria, A-
ritmetica, Astrologia, Musica, Sermocina
les seu ratiocinales tres: quia a sermone,
seu ratione consistunt, licet diuerso modo
ut postea ostendemus: Dialectica, Rhetori-
ca, & Grammatica. Sed de his haec tenus.
Nunc de dialectica nobis iam agendum.

De quibus, & quo ordine agendum.

Igitur antequam ad Aristotelis interpre-
tationem accedamus, quædam in uniuersum
ad totam dialecticam spectantia expli-
canda erunt. Hęc nempe sex: Primo, an
dialectica sit ad alias scientias addiscendas
necessaria? Secundo, an sic proprie sciencia?
Tertio, an sit una scientia? Quarto, an sit

scientia practica, an speculaçionalis? Quinto,
de dialecticæ subiecto, seu obiecto circa
quod uersatur. Sexto, de ipsius dialecticæ
diuisione & partibus.

QVÆSTIO I.

Vtrum dialectica sit necessaria ad omnes alias scientias.

Nter alia, quæ in principio cu-
iuslibet artis & scientiæ que-
ri solent, illud primum est:
an ea ars, aut scientia sit ne-
cessaria, uel utilis: ut eius ne-
cessitate, & utilitate perspecta, facile ani-
mi ad ea capescendam accendantur. Cum
autem conteret de eius utilitate, nec in ea re
ulla sit controvèrsia, de eius necessitate
nunc queramus. Erit igitur prima qđ, V-
trum dialectica sit necessaria? In qua que-
stione tria agemus. Primo titulum qđnis
explicabimus, non enim parum lucis que-
stioni definiēndæ, & solutioni comprehen-
dendi affert, ut quod in dubium ueritutem,
semel intelligatur. Secundo, quid alii sensi-
rat, cum eorum rationibus proponemus, non
admodum solliciti omnium sententiæ
referre, sed eas duaraxat, quæ, præterquam
quod probatorum uirorum sunt, aliquod
emolumētum auditoribus afferte posse
videantur. Tertio, quid certius tenendum
sit, ostendemus, ac oppositas rationes sol-
uemus, nostram sic sententiam undiq; eos
roborando, eademq; disputando methodo,
in aliis omnibus, diuina ope freti utemar.

In titulo ergo quæstionis, duas uotes ex
plicande sunt, ex quarum cognitione eius
intellectus pendet. Altera uox est dialecti-
ca, altera, ne dialectum. Dialectica idem est
quod ratio differendi. i. ars, qua uerum a
falso discernere docemur. a multis pars lo-
gicæ constituitur est enim logica, ut tradit
Boet. i. Topic. ratio differendi, cuius duæ
sunt partes, una topicæ. i. ars inueniendi, &
hanc Philosophus dialecticam uocat: alia
Analytica. i. ars iudicandi: Et quamvis Ari-
stoteles aliquando partem topiæ dialecticæ
uocare uisus sit: hic tamen de diale-
ctica nos loquimur, & utrāque complecti-
tur partem, & a logica, quæ in uniuersum
rationalis dicitur, non differt. Altera uox est,

A 2 ne.

De Dialectica in communis

necessarium. Dupliciter autem aliquid necessarium dicuntur: ut docet Aristote. li. 5. Meta c. 5. uno modo absolute, altero modo ex suppositione. Necessarium absolute illud est, quod ex natura sua, nullo ordine ad aliud habitu, non potest aliter se habere: ut Deus est necessaria res. Et necessarium est, hominem esse animal, duo & tria esse genra. Aliud est necessarium, quod ex se aliter se potest habere; tamen alio extrinseco posito, non potest aliter se habere: sicut esse calorem, non est necessarium: tamen posito igne, ne cessare est sit calor. Respirare non est secundum esse necessarium: tamen animal debet consistere, respiratio est necessaria. Sagittum non est necessarium sursum tendere: si tamen propositae sunt id efficiens necessariū: & hoc necessarium dicitur ex causa: sine causa sit efficiens, ut in exemplis propositis, sine finali; ut cibis dicitur necessarius homini propter vitam: sine sit quacunque alia causa. Hoe autem necessarium, quod a fine dictum, duplex est: alterum, id sine quo talis finis obtinetur nequit; quod necessariū simpliciter dicitur, ut cibus homini simpliciter nec esset ad vitam. alterum, id sine quo finis commode non potest haberi: quāvis simpliciter possit: quo pacto homini necessarius est equus ad iter peragendum: & hoc dicitur necessarium ad bene esse, vel utilitate. In praesenti loquimur de necessario ad finem: & querimus, an ista ars differentia, quae logica dicitur, sit necessaria: simpliciter ad scientias naturales acquirendas, an solum sit utilis; ita ut sine Dialectica possit quis scientias omnes alias adipisci. Et hæc de titulo.

Circa secundam partem, prima opinio est Iohannis Landu. 2. Meta. q. 1. z. qui assertur, unam scientiam esse priorem alia ordine doctrinæ dupliciter: uno modo secundum necessitatem absolutam, & simpliciter altero modo, secundum necessitatem secundum quid i. ad bene esse: docet aut̄ logica non esse necessariam simpliciter, sed solū ad bene esse, & utile. Pro hac opinione sunt aliquo argumenta. primo. illud est necessarium simpliciter propter finem, sine quo finis haberi non potest: sed scientiaz possunt acquiri sine logica: ergo non est logica simpliciter necessaria. Maior est certa. Minor probatur: constat enim experientia multis discere Mathematicas absq;

logica referunt etiam Hippocratem ex-russe arte logicæ, qui tamē recte obtinuit Medicinam: & ius ciuile, ac pontificium sine Dialectica acquiritur, & quidem perfette, ut uidetur. Secundo si logica esset necessaria propter alias scientias esset, quia docet definire, dividere, & argumentari: hæc enim sunt instrumenta, per quæ acquiritur cognitio rei: sed quelibet Scientia habet suas definitiones, & divisiones, & argumentata, secundum diversitatem rerū, quas cōsiderat; ergo logica est superflua. Præterea tertio, si logica esset necessaria ad acquirendas alias scientias, esset primo loco addiscenda. sed hoc fieri non potest, ergo non est necessaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, quæ non cognoscuntur, nisi rebus aliis cognitis: ut de argumentatione, syllogismo, propositione: hæc autem non cognoscuntur, nisi cognitis rebus, ex quibus sunt: propter quam causam Auer. 4. Meta. com. 2. logicam assertur tractare de secundis intelligibiliibus, & Auct. i. Meta. esse de secundis intentionibus. At aliae scientiaz considerant res ipsas ergo potius aliae scientiaz sunt prius addiscenda: & ita logica non erit necessaria. Præterea quedam pars logicæ uideatur mala, & reicienda, scilicet illa, quæ docet sophismata, & falsicias, quæ enim sophisticè loquitur, odibilis est Eccelesiast. 37. ergo absolute logica non est necessaria. Quinto. præterea, si Dialectica esset necessaria ad quamvis scientiam comparandam, cū ipsa Dialectica sit scientia quedam, erit etiā necessaria, ad suam acquisitionem. Quare antequam Dialectica esset cōparata, erit iam acquisita: quod implicat.

Pro horum determinatione, sit primū fundamentum, homo qua parte intellexu prædictus est, omnium naturas cognoscere, & earum causas speculari conatur: nulla tamen ei a natura cognitionis insita est, sed solū principiū a natura habet, quo omnia comprehendere possit, quod intellectus dicitur: sicut natura nullā animali visionem tribuit, sed potentiam uisus, quia obiecta per se uidere posset. unde Aris. primo Ethic. c. 6. sicut pupillæ, inquit, inest uisus, ita animæ intellectus: & utrumque a natura datum esse absque ullo opere nostro, docuit secundo de Anima, c. 5. Quemadmodum autem animal ipsum per uisum à na-

Op. 1. Idem
et docet i.
Met. q. 2

a natura receptum postea per se res. obie-
ctas uidet; ita & anima per intellectu à na-
tura concessum, res postea intelligit & co-
templatur. propterea. Ethic. c. i. assere-
bat neminem esse a natura sapient: hoc
tamē inter alia, inter sensum, & intellectus
intererit: quod sensus facile in suorum co-
gnitionem peruenit; qui eius cognoscens
di modus unus & facilis, ac certus est, scilicet
et ab ipso obiecto præsente mouetur: at in
intellectus magna difficultate rei speculatorio
nem consequitur, cum res in communione in-
telligat, & modo difficulti procedat. s. ex no-
nis, et quæ ignorâ sunt, indigendo, quem
discursum uocamus: hic autem modus mul-
tis est expositus erroribus, cū quid ex quo
& qualiter sequatur, sit obscurum, nec in
intellectus, secundum se, præuum. Vnde Ari-
stor. cles 3. de Anima. c. 3. maximam uitæ
partem sub errore homines ducere, arbit-
ratur. Hinc enim intellectus in multipli-
ces incidit deceptions.

Secundū fundam. Sit secundum fundamentum. Quamuis
modus procedendi in rerum cognitione,
non sit nobis statim notus, aliqua tamē ex
parte notus est, cum solo lumine naturali
intellectus aliquos discursus, & ratiocina-
tiones cognoscamus: hoc tamen non suf-
ficit absolute rem omnem speculatur,
ut optimè docet Auct. i. sua logica c. 2. Na-
tura, inquit; & primi inchoatio hominis
non fuit sufficiens ad uerum cognoscen-
dum: sicut ergo opus aliqua arte, per quam
modum: præcedendi in cognitione habe-
semus, in tali modo perspecto, postea ad
seru speculationem accederemus. Hæc au-
tem ars fuit logica, seu Dialectica, q̄ mo-
dum universalē tradit̄ re quamlibet spe-
culandi: propter quod a Boetio dicitur Dia-
lecticā, scientia discernens uerum à falso:
a S. Thoma uero Scientia rationalis, actum
rationis directa. Ab Augustino, logica
est ars artium; scientia scientiarum, qua
aperta, omnes aliae aperiuntur, & qua clau-
sa omnes aliae clauduntur: est enim, quæ
ostendit uiam cognoscendi. Et ab Alberto
magno lib. Prædicab. c. 3. logica est quæ
à pharasis quæ uidentur, & non sunt, li-
berat: errores dantur; falsitatem ostendit;
& lumen rectum in omni opere concep-
tionis præbet. Hæc autem logica ac
squiratur: non enim à natura est, quamvis
in uerum aliquod lumine naturali habe-
tur.

tur: quam aliqui logicam naturalem uo-
cant. Et Arist. i. Rhetor. ad Theodect. c. 3.
dicit, homines a natura Dialecticos, et Rhei-
toricos esse tamē consummatio, & perfec-
tio a magistris modo habetur, uel longa
observatione sicut aliū habitus ex assidua
operatione in nobis sunt.

Sit tertium fundamentum, quo Dialec-
tica inueniū exp̄l̄catur. Sæpe homines fundam-
enta operantur non cognoscentes mo-
dum, quo operantur, sed modum tacitum
naturaliter tenent: & inde multa a casu di-
cuntur facere ita sit in intelligendo: homo
enim naturaliter modum intelligendi ha-
bet, cum homo ab aliquo magistro in mul-
tis discutatur, & ratiocinetur, dicit Arist. i.
Elench. c. i. non ramen modum hæc semper
per intelligit & aduertit; ac propter ea ne
scit talē modum applicare omnibus re-
bus quibus applicari potest. Et ideo non
semper in multis ratiocinatur. Præterea
cum modū cognoscendi non intelligatur,
nescit bonum a malo distinguere: & ob
hoc frequenter decipitur: immo nec cer-
tam cōsequitur cognitionem, modo igno-
ratus cum cognitione certitudinis modi nō
exiguam rei cognitę certitudinem affiat.
Fuit igitur inuenta Dialectica ex obser-
vatione cauta & diligenti huius modi: quem
homines naturaliter intelligendo obser-
uant: quia observatione rebus cognitas
homines supra ipsum modū se reflectebat
ipsius naturam considerantes: & paulatim
plurium succellione, id quod homo natu-
raliter, & easi præstabat, ad artem redi-
stum est, & hæc est logica: quod elegan-
ter Arist. docet i. Retho. ad Theo. c. i. pro-
bas Dialecticam, & Rheticam posse ef-
fe' artes, ex eo quia, id quod temere, & na-
turae ductu sit, ad rationem rectam redi-
stum, sit ars, ut sit in ipsis artibus.

His igitur suppositis fundamentis sit pri-
ma conclusio. Modus intelligendi per di-
scursum qui usus logicæ dici potest, est ho-
mini naturalis, nec sine illo scientiam ali-
quam potest consequi. Hæc manifesta est,
eu naturaliter homo sit discursivus, sicut
r̄sibilis, aut disciplinabilis: nec in hoc po-
test nec debet dubium cadere. Ut probauis
etiam ex Aristotelis i. Rhetor. & i. Elencho:
in tertio fundamento.

Secunda cōclusio Aliqua cognitione mo-
di est homini naturalis, id est sine aliqd
magistro.

De Dialectica in communis

magistro, sed per se ipsum absque ullo labore percepta ex experientia: cum lumen naturale rationis aliquas consequentes manifestet: qualis est illa, quæ in modo perfecto primæ figure sit.

Concl. 3. Tertia conclusio. Consummata cognitionis modi intelligendi, quæ Logica dicitur, non habetur nisi per doctrinam à magistris, vel propria invenzione, quæ magnō errandi periculo, & longo labore sit: atque in his non est controvertens aliqua.

Concl. 4. Quarta conclusio. Cognitionis modi intelligentem aquistit, sive per invenctionem aquistit, sive per doctrinam accepta, est necessaria simpliciter ad alias scientias perfecte acquirendas, & illis est prius addiscenda.

Probatur primo. Res non scitur, nisi cognoscatur: quia aliter se habere non potest: sed hoc fieri non potest, nisi cognoscatur syllogismi illatio certissima; ergo Logica, cuius est syllogismos cognoscere, est ad scientiam necessaria. Antecedens est Arist. i. Post.

c. scire, inquit, arbitramur, cù cognoscimus rē ex sua cā, & q̄ aliter se habere non potest: quod sit, quando necessitatem syllogismi cognoscimus, ut explicat Albertus magius i. Poster. tract. z. c. i. Secundo cognoscere non possumus nisi inveniendo & indicande: sed non potest cognosci, nisi aliquid sit invenitum, vel non invenitum, nec similiter, ut res processerit ex principio, vel non procederit, nisi per Logicam: ergo est necessaria simpliciter. Hæc est sententia ipsius Aristoteles 2. Meta. c. 3. ubi in pedimentum unum ad scientias capessendas docet: non prius tenere modum sciendi, quæ Averroes, & alii vocant Dialecticam, etiā ex logicæ ignorantia, sæpissime in erose scientiarum antiquos lapsos fuisse tradidit. 1. de Partibus animalium cap. 1. Præterea Auct. in sua logica. c. 2 inquit, esse necessariam: & Alber. Magn. Prædicab. c. 3. inquit, nesciens Logicam, & si scire aliquid videatur, nescit tamen, cum rationem sui sciti nesciat: & se habet ad scitum, & actū sciendi, sicut ignis ad comburendum lignum, ac proterea dicebat Augustinus: glauca Dialectica, oēs clauduntur scientiae: nimirū, quia ignorato mō sciendi, ignorat res. Quod idem manifestat Arist. i. Meta. signū scientis est posse docere, docere vero non potest, qui sōnem sciti ignorat. Hæc tan-

dem coadūctio est Algaze. sua logica. c. 2.

Ad primum ergo argumentum R. respondendo, negando minorem: nullus enim scientiam consequitur absque aliqua logicæ cognitione, vel lumine naturali habita, qualis est cognitio aliquarum rationum Mathematicarum, vel propria obseruatione & diligentia aquistita, qualis forsitan fuit Hippocratis; vel magistris accepta cum tamē illa, quæ naturaliter haberur, non sit sufficiens ad scientiam totam, sed quæ vel est multo tempore inuenta, vel accepta ab alio; ideo dicitur logicam esse necessariam simpliciter ad scientias, sive inuentam, sive aquistam. Ius uero ciuile & pontificiū demonstrandi, seu sciendi methodo non traditur: non enim res per causas & principia contprobantur sed sola autoritate creduntur, at plurimum etiam ad perfectam eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad secundum circa minorem est considerans dū: quod in syllogismo, argumentatione, &

reliquis instrumentis, possumus duo considerare: unum est forma, alterum materia, ex qua sunt. Qualibet ergo scientia dat materiali argumenti, sed logicus formam. Itaque si formam consideres, una potest esse in pluribus materiis, sicut una forma & figura regis potest imprimi auro, argento, & ferro; ita una argumentationis forma uatis potest ebus aptati: modo consideratio formæ est communis, & ad logicum pertinet: consideratio materie ad particulares scientias pertinet, quæ tales res considerat. Vnde Arist. i. Rhet. ad Theod. cap. 2. inquit, Dialectica est eorum, quæ omnium quodammodo, & nullius determinatae scientie sunt. Et i. Elencho. c. 8. dicit, duplice esse redargitionem: quedam est particularis, quæ in scientia particulari sit, nimirū in certa materia: quedam communis & generalis, & hoc est Dialectica. Vnde Auct. distinguebat duplicem modum sciendi, uniuersalem, & particularem, qui in qualibet scientia per se sit: ex aliis enim principiis constat syllogismus Mathematicus, & Physicus, sed eadem est forma. Vide Averroem de hoc z. Meta. cōm. 1. tertio Ethic. cōm. 3. & Paraphr. i. de Partibus animalium, & Proemio iz. Meta. idem etiam Albertus in principio suis Logicæ. Constat autem, quod non posset in illa scientia definitio, divisione, argumentatio.

Quæstio Secunda.

4

eo in particulari fiet; nisi præcognoscere var in universalis quod sit in Logica. Duplex itaq; est modus cognoscendi univer- salis omnibus scientiis communis, qui di- visione, definitione, argumentatione ferial ter particularis, secundum quem, in qualibet scientia diversimode proceditur, ac uaria est methodus. Unde duplex Logica, uni- versalis cognitio prioris modi, particula- ris cognitio posterioris. De particulari lo- quitur Auctio. Parte i. in principio & uo- cat peritiam. Hæc dicitur ex locis il- lis Auctioris. Et 7. Meta. com. 2. Et primis Physi. comm. 8. 35. & 8. comitem. 70.

Ad tertium i. spōdeo, ebedēdū dicta Auctioris, & Auctiōnē. Dicitur nūtrītria. Primum quod simili cognoscimus rem, & utinam mōdo cognoscendi, cū discutentes cognoscamus per intellectum. Secundo res possumus intelligere, non cognito mo- do intelligendi: nū tamen illa cognitio di- vertit sc̄ientia, ut ostensum est in cōclatio- ne quaṭta. Unde sit, ut quamvis in intellē- nē Dialectice præterea rectum cognitio, cognitionem modi, nunquam tamen illa fuit sc̄ientia, quo usque ista aduenit, & sic natura prior fuit qualibet alia sc̄ientia: po- tius ergo rei cognitio antecedit Logicā, q̄ sc̄ientia rei: cognitio enim rei, sine cogni- tione rationis, quæ logica est, non est sc̄ientia. Tertio post inuentionē autem, eius co- gnitio antecedit via doctrinae, omnes alias sc̄ientias.

Ad quartum facilis est solutio, nō enim traduntur fallacie syllogismorum in Dia- lectica, ut eis utamur; sed ut eas cognoscē- tes magis rectum syllogismum intelliga- mos: ut intellectum nostrum ab errorib. qui ex ignorantia earum accidere poterat, liberemus.

Ad quintum respondeo, ad eas tantū sc̄ientias Dialecticam necessariā esse, quas antecedere potest. Quo sit ut cum ante se ipsam esse non possit, non dicatur ad se ip- sam necessaria, sed ad alias omnes sc̄ientias: quamvis, & in ipsa quoque Dialecti- ca, pars una cognita alteri prolixt ad partē alterā inclusus cognoscendā. Immo uero id, quod est natura, iuuat ad rudē quandam, & imperfectam primam Dialecticę cogni- tionē: & hæc imperfecta, rursum facultatē præbet ad perfectiorem, & ita gradu quo- dam ipsam se ipsā perficit, usq; ad suum et

ultimam perfectionē. Quam ob semēt ad se ipsam licet discors gradibus est ne- cessaria. Hæc de prima quæstione.

QVÆSTIO SECUNDĀ.

Verum Logica sit sc̄ientia.

*C*irca tituli declarationem oportet Prima aduertere sc̄ientiam dupliciter sumi disc̄itias und modo pro ipso actu, scilicet co- gnitione, quæ cognoscimus, quæ sc̄ientia 2-actualis dicitur: altero modo, pro habitu, & proprieitate, quæ ex frequēti alicuius co- gnitione in potētia cognoscēte remaneat. Ut enim ex assida circa aliquid operatio- ne, quædam in nobis gignitur facilitas ad operandum postea, quæ dicitur habitus; ita ex frequenti intellectu alicuius, in intellectu superest promptitudo ad cognos- sedū, quæ dicitur habitus cognoscitius, & sc̄ientia habitualis. Est autem discrimen inter utramque. Actualis non est, nū illo tempore quo contemplatur. Habitualis uero etiā nobis nō cognoscitibus adest, & per eam ad cognoscendum actualiter sumus prompti, & certi.

Oportet præterea aduertere, sc̄ientiam tam actualē, quam habitualē dupli- citer disupari. Uno modo communiter p̄ so quacunque cognitione, præsertim intellectus, siue sit rei contingentis, siue rei neces- sitatis idque siue tertiæ, siue incerta ratione sciamus: quo pacto omnes artes etiā Mechanicas sc̄ientias uocamus, & secundum quam sc̄ientiam dicimus etiam scire quæ cunque cognoscimus: Altero modo pro- prie pro cognitione rei tātum necessariæ, & per suam causam ad demonstrationem, ut dicimus: quo pacto Arist. considerat i: Poste. ca. z. Inter hanc autem sc̄ientiam actualē propriam dictam, & habitualē, est discrimen. Actualis enim multiplicatur secundum numerum propositionum cognitarum: alia enim cognitione actua- li cognoscitur, homo est risibilis, alia ho- mo est disciplinæ capax, alia singulæ pro- positiones, quæ diversis demonstrantibus demonstrantur. Et hoc docet Arist. t. Elen. c. 8. infinitæ, inquit, sunt sc̄ientiæ: quia & demonstrationes sunt infinitæ. At sc̄ientia habitualis nō multiplicat s̄im numerū co- elusionē: immo sub una sc̄ientia, habituali-

Secunda
di sc̄ientia

A 4 conti

De Dialectica in communione

continentur multæ demonstrationes, ut
sub una Geometria, sub una Arithmetica,
plures conclusiones scribuntur. Quod autem mo-
do scientia habituale multiplacentur, in
seriis docebuntur. Quæstio igitur est de
habituali scientia tam communiter acce-
pta quam proprie. Est cùm sensus qua-
stionis. An Logica sit scientia proprie di-
cta, an communiter dicta; quamvis com-
muniter dicta absolute non est dicenda scien-
tia. Quod autem dicitur de habituali, dici
potest etiam de actuali, cum ab habituali
procedat actualis.

Prima Circa secundum fuit. quorundam antiquorum opinio, ut Themistius, i. Post. c. 24. quam sequitur Aegidius Romanus, &c. Et echo, in principio. Est post hos aliqui Neotocici, logica non esse scientiam propriam dictam, sed organum & instrumentum, quo scientiae acquiruntur. Pro hac autem opinione potest multipliciter duci argumentum. Primo, modus sciendi non est scientia, logica est modus sciendi, ergo non est scientia. Maior est nota, modus enim operandi non est ipsa operatio. Minor uero est ipsius Aristoteles, i. Metaph. c. 5, ubi ait, ab surdum esse querere scientiam simul & modum sciendi: ubi per modum sciendi Dialecticam intelligit: ut D. Thos. & alii expou-
nent. Et idem ait, i. Metaph. c. 3, & Aug. codem, z. cōm. i. 5. Præterea secundo, Scien-
tia versatur circa aliquod obiectum, i. tra-
dat de aliqua certa re, at logica non tra-
dat quoquā determinatum, ergo non est scientia. Maior est Aristoteles, multis in locis: præsentim 4. Meta. c. 1, & l. i. 1. Meta. c. 6, & 1. Post. c. 22. Minor est ipsius Aristoteles expressa, i. Elen. c. 13, in principio. Et i. Po-
ste, in c. 8, in fine, i. Retho, ad Theod. c. i. in fine, & 4. Meta. tex, 5. Tertio argumentorum. Scientia est de rebus necessariis, at logica est de syllogismis et argumentationibus, que non sūt res necessarie, immo aliquando sunt quādo disputatio fit; cessante autem disputatione, non sunt: ergo non est scientia. Maior est Arist. i. Post. c. 7. Ultimo: una pars logicæ est deceptoria, & potius est ad errores, quam ad scientias concupiscendas, ergo logica non est, saltem secundum eam partem scientia.

Secunda op. At opposita sententia est communis, nem
pe logicam esse proprie scientiam: quam
sequitur S. Thos. 4. Meta lect. 4. & Scot. q. i.

super prædicab. & Albertus Mag. sue, l. o-
gicæ, i. & Alia, c. 4, sua Logicæ. Solet autem vide de-
tem ista quæstio ab antiquis sub ista for-
ma exprimi. Verum, logica sit pars Philo Alex. i.
sophie: ut uidere est apud Boetius propter Prior. in
go super Porphy. & Alber. c. 2, logicas, & p. ibi.
Anicetus, & Alpharab. in principio, sua lo-
gica.

Pro huius quæstionis determinacione Nyphus
sit primum fundamentum. Scientia prior quæ latè
priedicta est habitus certus & evidens rei id dispu-
necessarie per suam propriam causam: in casu The-
qua definitione, tres scientiae continentur 1. Post. c.
condiciones. Prima, quod sit de se necessaria, 24. c. ne-
ria, id est quæ aliter se habere non potest. 24. c. ne-
ratur enim motabilium & variabilium, scilicet. 24. c. ne-
que modo sunt, & postea mutantur, non 1. Post. c. 24. ob quæ ratiopem fundam.
singularia & entia, per accidens ad scien-
tiam non spectant, ut docet Arist. 7. Meta.
c. 15. Secunda quod sit cognitio rei, per causam: cum enim res etiam necessariis aliisque
causae cognoscimus, se entia non est: cum
scire, rem sit per causam cognoscere, z. c. 24.
dib. i. Post. & i. Phy. sic. i. & i. Meta. c. 3. Ter-
tia conditio est, quod ista cognitio sit certa, & evidens: certa ad excludendam opinio-
nem, que non est certa; evidens ad exclu-
dendam fidem, quælibet certa sit, est tanquam
obscura. Hæc autem sunt, quando talis co-
gnitio procedit per syllogismum bonum, &
& perfectum: syllogismus enim bonus re
necessariam prolata per suam causam, qui
demonstratio dicitur, generat scientiam.

Sit secundum fundamentum maxime Secundum
animaduertendum; ex cuius inconside- fundam.
ratione, non parua multis accidit deceptio Aliud est modus operandi, aliud cognitio
modi operandi. Modus operandi simul est cum ipsa operatione. At cognitio modi
operatoris est tantum in potentia cognoscere: uerbi gratia est modus quidam opera-
di ignis, & hic est simul, cum ipsa opera-
tione; huiusmodi cognitio est in homine co-
gnoscere. Vnde potest esse longe diuersum
unum ab altero. Ita similiter est modus in-
telligendi res, & est cognitio modi. Hæc
duo quamvis in eadem potentia sint, scili-
cet in intellectu, unum tamen ab altero se-
cernit: modus enim cognoscendi rem
est idem cum cognitione rei. At cognitio
ipsius modi est alia cognitio per se distin-
cta. Modus igitur cognoscendi non est lo-
gica,

gica; sicut res facta non est scientia; sed ea: gittio & contemplatio ipsius modi est lo- gica; At uero quia ipsa cognitio modi, q̄ logica est, est in eodem, & in eadem por- tia, in qua est ipse modus cognoscendi, sit ut aliqui ea in re decepti fuerint, id est esse utrumque a diuersis est. Si rursum utrinque et uscogito suo modo cognoscendi, invenitur per talen cognitionem ad intelligendum perfectius; quod non sit inique, quia ipse non cognoscit suum modum operandi. Propterea qui suum modum cognoscit, potest illum iupicare. Ex quo præcessit illa antiqua distinctione logica, quam habet S. Th. 4. Ma- sa. lect. 4. de Scientia, & aliis docentibus. & uentem. Vocatur enim logica docens, quæ modum cognoscendi, contemplandi. Vocatur uetus ipsam, quatenus cognitio modum intelligandi, perfici, & per eam lo- gici certe, prompte, & in omnibus discut- sus, & syllogismos componere, & manu- derum naturam applegere. Hoc obsequandum est maxima.

1. Concl. His suppositionis fit prima conclusio. Modus sciendi, scilicet intelligendi non est scientia, nec similiter logica, secundum quod ex un- tum, ut perfectiori modo cognoscamus. Hæc conclusio est manifesta. Modus n. ope- radi, ut modus est, non est operation, sed qualitas operationis: & similiter ille usus logica, non est scientia, siue usus sciendi, uisus est, non est ipsa res. Quare uero usus lo- gica est logica absolute, nec secundum ra- lem considerationem est scientia; sed dicitur logica uetus, improprio forsan uoca- bulo, potius dicenda passim, logica exercita.

2. Concl. Secunda concl. Logica docens, quæ sci- licet tradit & speculatur, ipsa secundum mo- dum, absque dubio est proprie scientia. Et præter authoritates doctorum inductas, pro- batur ratione simpliciter ex definitione ipsius scientiae, expressa in priori fundamento. Lo- gica est habitus cercus, & cūdēs rei neces- sitate per suam causam, & per demonstra- tionē, ergo est scientia. Consequentia est certa. Antecedens probatur. Conclusiones enim quæ in dialectica traduntur, sunt ne- cessarie, & demonstratae, sicut illa, quæ sunt in Physica; sicut enim est illa necessaria, cor- pus naturale mouetur, ita demonstratio generat scientiam. Syllogismus Topicus constat ex probabilitibus: & sicut Physicus demonstrat illam conclusionem per suam

causam, ista est omnia habens causam, mo- vetur, corpus naturale habet naturam, ergo mouetur ratio dialectici, seu logicus suas de monstrat conclusiones. Omnis syllogismus procedens ex probabilitibus generat opinio- bens. Topicus est huiusmodi, ergo generat opinionem; secundo, præterea, illa est ue- sticia, quæ habet proprium, subiectum, circa quod ueratur, de quo proprias pas- siones considerat, per propria principia de monitatis: dialectica uero est huiusmodi: nam siue ens rationis eius subiectum assi- gaetur, ut posse dicemus, siue argumenta- tio, aut syllogismus, aut quodvis aliud, ea men illud speculatur, & cuius propria prin- cipia, & partes, &c.

Item quæcum dialectica sit, utilis ad omnes alias disciplinas, & scientias addiscen- das, non ideo id amittit, quod habet in se, & per se, & ex se, etiam si non esset alii uti- lis, uel necessaria, sicut & alias scientias, quæ alias sunt uiles uel necessaria, non iō- sunt scientiae. Declaratur similiter, ut bonum, aliud est honestum, aliud est uile, sed tamē in aliquo utrumque simul coniungi cōve- git, ut & id est honestum, & uile. Ut, v.g. fortiter in bello pugnare, ad sui, & suorum defensionem. Nec uero quia illud bonum sit utile, ideo amittit rationem honesti, sed in se, & per se, est honestum: ita scientia se- nza, ut uerbi gratia dialectica, quamuis sit ad alias omnes ualidis, uel necessaria, non iō- rationem scientiae amittit, quam habet ex se, & in se: quam etiam quidem si nulli es- set utilis, etiam si ad nullam scientiam uia præstaret, tamen in se haberet.

Ad primum argumentum Respon. con- cessa maiori negando minorem, si loqua- tur de logica docente, ista enim non est mo- dum scientiæ, sed speculatur & ostendit mo- dum sciendi, nec Arist. vel Auer. docet, mo- dum sciendi esse ipsam logicam, sed dicit prius oportere cognoscere modum scien- di, quam alias scientias, non uero simul utrumque querere. Cognitio autem hæc mo- di logica est.

Ad secundum Respon. duplicitate posse logicam considerari, aut secundum ea in- strumenta, & modū sciendi de quo tractat ut secundū materiam, cujus talis modus, & instrumenta applicantur. Si logica pri- mo modo consideretur, habet obiectum determinatum de quo sit, nempe ipsa in- stru-

De Dialectica in communis

scientie, distinguuntur per distinctionem rerum, de quibus tractant, & circa quas versantur; non tamen quacunque res una distinctio diuersas scientias facit, sed distinctio obiecti formalis. In obiecto. a. & re qualibet, quae sub scientia continetur, duo sunt consideranda sicut in obiecto potentiatum: Vnum, id quod talis scientia cognoscit, & circa quod talis potentia operatur; ut albedo, quae uidetur ab oculo; planta, quae consideratur a Philosofo. Alterum, id ratione cuius, illud prius sub tali scientia cadit, seu a tali potentia percipit, ut in usu est color: albedo enim uidet ab oculo, quia color est, & planta consideratur a Philosopho, quia corpus naturale est. prius dicuntur obiectum materiale, posterius autem forma le obiectum: Potestque esse, ut multa obiecta materialia continentur sub unico formali, ut albedo, nigredo, rabedo sub colore, cuius ratione a uisu percipiuntur. Distinctio igitur generica, seu specifica scientiarum, ab obiecti unitate, vel diversitate formalis sumenda est; ut enim non ponitur diversus uisus ad albedinem percipiendam & alias ad nigredinem: quia quamvis sint duo obiecta, sunt tamen materialia, & convenient in unica ratione formalis coloris; Ita in scientiis sit licet enim multa tractentur, tamen si sub unica formalis ratione comprehendantur, erit una scientia genere, vel specie.

1. Concl. His igitur suppositis, sit prima conclusio. Logica absolute & simpliciter est dicta una scientia. Hec probatur. Una scientia est, quae est unus obiecti, sed logica. unus habet obiectum, ergo est una scientia. Major est Arist. i. post. c. 2; Minor est certa, & probabitur inferius esse ens rationis logicum, seu sciendi modum, quod idem est. Neque argumentum nominalium prius factum quicquam probae, quamvis enim multis sint res quae tractantur in logica, tamen convenient sub unica ratione formalis obiecti, scilicet quae ad argumentationem ordinantur: sicut in Philosophia, & quavis alia scientia.

2. Concl. Secunda conclusio. Logica, plures partes habet sub se species differentes, quae etiam sub unica ratione formalis generica convenient. ac propterea unus est genus logica ipsa. Hec conclusio patet, nam in libris De interpretatione est aliud parte

obiectum: aliud in libr. Prio. aliud in aliis; hec tamen omnia sub ratione modis scientiarum, seu argumentationis comprehenduntur quam logicus primo considerat.

3. Concl.

Tertia concl. In logica sunt plures habitus partiales secundum diuersas partes principias ipsius logicæ, & hoc pater secundo argumento nominalium: non tamen propter ea sequitur esse plures logicas, seu plures partes logicæ. Logica enim constat ex pluribus habitibus partialibus unam scientiam facientibus: quia eorum obiecta sub una ratione generica formalis conueniunt. Nec est simile de potentia; nam potentia a natura est; habitus uero partem a b obiecto sit, partem a nobis. Ad aliud autem quo arguitur, est una scientia, ergo unus habitus, concedo consequens in hoc sensu, quod est unus totalis, conflatus tamen ex multis partialibus. Nec est hoc præter doctrinam Aristotelis, qui s. Met. c. 6. docet, quæ sunt plura in uno genere, possunt esse unum in altero: ut plures milites in ratione substantiae sunt multi, in ratione quantitatis sunt unus numerus.

Quarta concl. Probabilis est sententia Capreoli, quod sit unus simplex habitus, ut probant argumenta, & alia, quæ possent adduci. Sed quia admodum Metaphysica est, omittatur in proprium locum.

4. Concl.

QVAESTIO IIII.
Vtrum logica sit scientia speculativa, an practica.

In disputatione praesenti primo nobis, quis sensus huius questionis sit, apertum est: Practica scientia idem est, quod operativa! Speculativa uero idem, qd cognoscitiva, seu contemplativa. Dicitur autem scientia practica illa, cuius cognitionis ordinatur ad opus. i. quando per eam cognoscimus, ut operemur. Speculativa uero, per quam solum cognoscimus, nec talis cognitionis ad opus est aliquod ordinata. Iuxta hoc quartus de logica, an sit practica, vel speculativa.

quid sit
ia practi
ca, & /pe
culativa

Fuit sententia quorundam Neoterico Primum, logicam esse practicam. Huius opinio est. his est primum argumentum. Illa scientia est practica, cuius finis est operari, sed finis logicæ est operari, ergo est practica. Ma-

Maior est nota: minor probatur: quia si nis eius est syllogismos & discursus facere: hoc autem est operari. Secundo, Scientia Practica est de obiecto operabili & factibili a nobis: at obiectum Dialectica scilicet argumentatio, est a nobis factibile; ergo est practica. Tertio, Scientia Practica causatur in dirigendis & ordinandis aliquibus operationibus nostris: ut artes pingendi ordinat tales operationes, quibus pingimus: similiter reliquæ artes: sed logica uersatur in rigidis intellectus operationibus, ut ait S. Tho. primo perih. & i. Poste. ergo est Practica.

**Primum
fundam.**

Pro huius questionis determinatione, sit primum fundamentum. Scientia Practica & Speculativa in uno conueniunt, in aliis differunt: conueniunt enim, quia sicut per scientiam speculativam res cognoscimus, & de ipsis iudicamus; ita similiter per practicam, ut enim Physis per Physicam cognoscit plantas; ita artifex per artem, & scientiam practicam, cognoscit res, quas operatur. Differunt autem primo, in fine: per scientiam enim Speculativam rem cognoscimus, non ut illam operemur: at per practicam cognoscimus, ut operemur. Hanc autem conuenientiam P. Practica & Speculativa simul & differentiam, non male explicuit Auerroes 2 Meta. cō 3. per Speculativam, inquit, scimus, ut sciamus: per Practicam sumus scientes, ut operemur. Est autem duplex finis, intrinsecus, & extrinsecus: intrinsecus est, ad quæ scientia ex sua natura ordinatur: extrinsecus, qui finis scientis dicitur, est quem sibi proponit, qui ea scientia habet uel ad disce: ut qui discesseret Philosophia animo lucradi, uel qui discesset arte adificandi, ut sciret solū. Hic autem finis extrinsecus non facit scientiam Practicam, aut Speculativam; sed intrinsecus. Secundo differunt in modo operandi: Practica enim procedit modo practico, seu operativo; considerat rem, ut simil tradat modum operandi. Propterea 2. Met. c. 3. dicit Aristoteles, Practicum non considerare causam secundum se, sed in ordine ad opus: At Speculativa solum procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hinc sequitur, cum practicæ finis sit operari, & modo operativo procedat; quod necessario tractet de re, quæ sit a nobis: non tam propterea est Practica, licet hoc sit necessaria.

rum: quia potest esse Speculativa de re, quam efficimus: ut Geometria, quæ est de figuris. Sed differentia consistit in fine in trinseco, ut uult Arist. 2. Met. c. 3. & in modo procedendi: ex quo fit, scientiam Practicam & Speculativam non differre penes acutum suum proprium immediatum; quia per utramq; primo intelligimus res: nec in obiecto, cum possit esse Speculativa de re a nobis facieada, sed in fine, & modo. Vnde in quibus scientia Practica, primo repetitur Speculatio operum, quæ tractat & facit, deinde praecpta faciendorum eorum operum; quo scilicet modo fiant, quæ proprie cognitionis, est ipsa Practica. Sed haec præterea duplex: uel in uniuersali: ut temporate agendum est: mattendus est sanguis in dolore lateral: uel in particulari, tunc, nunc, & hoc modo, quod est et prudentia experti Medicis.

Sit secundum fundamentum. Cum scientia Practica sit propter operationē: operatio autem duplex sit; quædam, quæ dicitur actio, quædam quæ dicitur effectio; erit duplex scientia Practica, quædam actua, quædam effectiva. Actio uero est operatio immanens, nec in aliquam materiam exteriorem transiens ut tristri, sentire, amare. Effectio uero est operatio in materiam exteriorem transiens, ut scribere, pingere, aedicare. Scientia igitur effectiva dicitur, cuius finis est recte has exteriore operationes efficere: quales sunt artes Mechanicæ. Vnde Aristoteles 6. Ethicorum, cap. tertio. Ars, ait, est habitus uerus, cum ratione factius. Scientia autem actua quæ moralis dicitur, est, cuius finis sunt immanentes operationes: qualis est prudentia, quæ dicitur habitus uerus cum ratione actiuus.

Vnde Arist. 6. Meta. c. 1. Omnis, inquit, scientia aut est actua, aut factua, aut Theoretica, aut Speculativa. Sumit autem hic scientiam largo modo pro quocunq; habitu in tellestimo. Inter has tres autem scientias constitutas discrimen quoddam notandum. I. 2. Meta. c. 6. & 6. Meta. c. 1. In speculativis principiis est in ipsis rebus. i. nos sumimus cognitionem ab ipsis rebus, & scientia nostra speculativa conformatur ipsis rebus, ut rū perfecta sit, quando ipsis rebus adæquat: Propterea obiectum in his dicitur principium & mensura scientiarum: At in practicis, rerum cognitarum principiū est in nobis.

Op. 3. de
an. c. 10.

**Secondum
fundam.**

De Dialectica in communione.

nobis, quia nos sumus causa rei, & nostra scientia est rerum ipsarum mentura: ut talis sit res, qualis scientia, a qua procedit. Interest tamen, quod principium actuum est electio voluntatis, a prudenter regulata; unde agibile & eligibile idem est: At principium in factiis, est ars qua in intellectu est. Ex quo sequitur quoddam notatum dignum: uidelicet illam scientiam, qua non dirigit operationes immanentes, ut ab actione voluntatis procedunt, non esse actionem. Qua est expressa sententia Arist. loco citato. 6. Met. & 6. Eth. c. 10. principium, inquit, actionis est electio. Sequitur etiam, quod intellectus, seu scientia practica habet pro fine actionem, seu operationem aliquam extra ipsum intellectum: ut clarissime colligitur ex Arist. 3. de ani. c. 9. & docte tradit. Ab. Magnes. 3. de ani. trac. 4. q. 4.

Terium fundamen.

Sit tertium fundamentum: Ex istis potest colligi triplex discrimen inter scientias proprie dictam, & artem. Primo in fine: finis scientiae est speculatio, & cōtemplatio sui obiecti: finis artis est aliquid opus, ut operatio extra ipsum intellectum. Secundo, in obiecto: ars n. est de rebus contingentiis. 6. Eth. c. 4. s. non de rebus, qua possunt esse, & non esse solum, sed de reb. que cum sint, possunt aliter & aliter se habere: ut est ars scribendi; quia scribere, potest aliter & aliter fieri. Prudentia est circa actus qui cum sint, possunt aliter, scilicet bene, aut male fieri: Est autem ars & prudentia, ut bene recteque fiant. At scientia est de rebus necessariis, que semper sunt & eodem modo. Discrimen tertium est in modo procedendi: ars considerat rem qualiter fiat & causas applicat ad opus: propterea cōponendo semper procedit, & species compositae formando. At scientia, qualiter res sit considerat, & semper minutissimas, & ultimas eius causas, & principia speculator. His igitur suppositis.

1. Concl. Sit prima conclusio. Absolute loquendo logica non est proprie, practica sciētia; nec etiam ars. Probatur primo. Si esset practica, uel esset actua, uel effectiva: sed neutra harum, ergo non est practica. Maior est nota ex Aristotele loco citato. Minor probatur. Non effectiva, quia eius operatio non transit in materiam extremam. Non actua, quia non est circa actionem, que procedat ab electone voluntatis, cum eius actio sit

intellectu discurrere. Secundo, scientia practica, aut ars, habet pro fine aliquid extra intellectū: ut syllogizare & discurrere, est opus ipsius intellectus, ergo absolute non est ars. Tertio ars, & scientia practica, proprie rei naturam non tractant: sed qualiter fiat tantum ostendunt, at logica naturam argumentationis & syllogismi aperit, nec qualiter fiant, per se solum ostendit: ergo non est proprie practica. Ex quo patet, quod finis proximus & intrinsecus logicę est modi procedendi cognitio: sinis sequitur scientia rei, qua ex cognitione modi procedit: finis remotus, per logicam syllogismos constituere.

Secunda concl Logica habet aliquid artis, & practice: hoc scilicet quod in aliquā finem extra se ipsam ordinetur, scilicet in rei scientiam, & per eam operationes intellectus regulentur; ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Qua conclusio satis ex dictis est manifesta.

3. Concl. Tertia conclusio. Simpliciter est dicenda speculativa, ut patet rationibus ad primam conclusionem inductis. Probatur. Quia licet tradat praecepta argumentandi & definendi &c. tamen per se primo speculator quid sit argumentatio, definitio, diuīsio, & cetera omnia. Deinde his perspectis, praecepit ut fiat. Ad primum argum. respondetus, negando finem proximum esse syllogismos facere; sed id consequi ex eorum cognitione; sicut qui cognita natura trianguli, potest triangulum facere. Ad secundum negatur consequentia, est enim fallacia accidentis: ista. n. consequentia est bona. Si est practica, ergo de obiecto factibili: & a negatione cōsequens, si non est de obiecto factibili; ergo non est practica: non tamen valet, ab affirmatione consequentis. Si est de obiecto operabili, ergo est practica; nisi finis sit operatio, ut diximus.

Ad tertium respondetur: illud probare secundum quid est practicam, & ita uocari solere quandam artem, non tamen absolute, quia deficiunt illa qua sunt de rōne artis, & scientię proprie practice.

Quod mo dis dictio sur subie etum.

QVA EST IO V.

Quod sit subiectum logico.

Vocabulum hoc subiectum, multipliciter apud Aristotelem usurpatum Vno enim

enim modo significat inferius alicuius superioris: quo pacto in Anteprædicamentis dicit Aristoteles, quædam de subiecto dicuntur. Secundo pro una parte propositio nis: quomodo dicitur, propositio constat ex subiecto & prædicato. Tertio pro illo cui inuit accidentia: ut corpus est subiectum albedinis hoc dicitur subiectum intentionis: priora uero subiecta prædicationis. Quarto subiectum, pro eo quod a scientia primo consideratur: ut id sit quod obiectum. Vnde Arist.

1. Post. c. 23. una scientia est unius generis subiecti & sic in præsenti sumitur quod dicitur etiam materia. Sed materia multipliciter etiam sumitur. Primo, pro substantia, in qua recipitur forma substantialis; quomodo dicitur, materia animæ est corpora: & sic sumitur 1. Physi. Secundo pro eo, ex quo ali quid sit; ut ferrum est materia ferræ; quia ex eo sit & sic sumitur 2. Physi. c. 3. Tertio pro eo, cui applicatur opus artis: ut materia fabri est ferrum, quia opus suum in ferro facit. Quarto, pro illo, circa quod scientia versatur, quæ dicitur materia circa quam & sic idem est cum obiecto & subiecto sumpto ultimo modo & secundū hoc, est quæstio de subiecto logicæ, scilicet quid sit id, de quo praincipia sit logica.

Vt autem aliquid sit subiectum, seu obiectum in aliqua scientia, quatuor sunt necessaria; duo ex parte obiecti; duo ex parte ipsius scientiarum. Primum ex parte subiecti, ut contineat omnia, quæ tractantur in scientia adæquate, ut nihil sit sub illa scientia, quod non contineatur ab illo obiecto; nec illud obiectum contineat quicquam, quod non sit sub tali scientia. Secundo, quod dei unitatem & speciem scientie, id est ab eo sit scientia una ab aliis distincta, & per illum definiti possit. Tertio, ex parte scientiarum; ut nihil scientia consideret, quod non sit subiectum vel ad subiectum pertinet. Quarto, quod tradat causas sui subiecti. 1. Meta. c. 6. & passiones seu proprietates. 4. Met. c. 1. & infra, partes, & species ipsius. 4. Met. tex. 3.

Prima Circa hanc questionem fuit opinio Scotti. q. 2. upi uersaliū, & AEgidii Romani Syllogismi, esse subiectum logicæ. ratio est, logica enim docet rationes & discursus intellectus: sed inter omnes præcipuus est syllabus ergo hic est obiectum eius.

Secunda Opinio fuit Auct. logi. c. 3. & Alga. log. c. 2. quæ sequitur Albertus Ma-

gnus lib. Prædicabilium. cap. 4. argumentationem esse obiectum. Cuius rō est. logica tradit modū procedēdi ex noto adignorū: sed non solū per syllogismū, sed per quācū que argumentationē hoc fit: ergo argumentatio est subiectum. Tertia opinio est Amm. esse non oīm argumentationē, sed potissimam omnium, uidelicet demonstrationē, cuius causa omnia considerari uidentur à logica. Quarta opinio est Neotrico rum quorūdam orationem esse subiectum logicæ: nec isti sumunt quacunq; orationem, sed illā, quæ est ignoti manifestatiua, quæ lis est definitio, diuisio, & argumentatio. Huius ratio est: logica tradit modū cognoscendi sed hic non sola est argumentatio, sed definitio & diuisio, per quas expli cantur natura, & partes rei; hæc per illas cognoscuntur, & sciuntur; ergo aliquid, ut est his communis, erit subiectum. Ita sententia fuit antiqua, eorum scilicet qui sermonem faciebant logicæ communis obiectum quasi idem esset logica, qđ sermocinalis: quod impugnat Auic. & Alber. locis cōstat. Quinta opinio fuit sancti Thomæ 4. Meta. lect. qui afferit ens rationis esse subiectum logicæ. Ratio huius est •, via ens rationis comprehendit ea, quæ sunt in logica, quæ tamen sub oratione, argumentatione, vel syllogismo non continentur, ut prædicatum, subiectum, genus, species Pro declaratione uero huius ensis rationis est aduertendum. Res dupliciter possunt considerari. Vno modo secundum se & suam naturam: altero modo, secundum quod a nostro intellectu percipiuntur. Si in se cōsideretur, habent quasdam proprietates sibi consequentes, ut quod homo sit risibilis sit coloratus, sit quantus. Si uero considerentur, ut a nobis sunt intellectæ, habent alias proprietates: scilicet esse subiectum, esse prædicatum, esse genus, esse propositionem. Inter has autem & illas unum interest, quod illæ sunt in ipsis rebus: albedo enim, calor, & alia accidentia rebus insunt: at istæ sunt extrinsecæ: ut n. columna est mihi dextra, non quia in ipsa sit aliquid, à quo dicatur dextra, sed ab extrinseco, qđ ego habeo illam ad dexteram meam: ita illæ res dicuntur genera, subiectum &c. nō quod in eis sint istæ proprietates, sed ab extrinseco proueniunt; ex eo quod a nobis tā modo, vel tali cognoscuntur: & propter

Tertia
op.

Quarta
op.

Quinta
op.

Quid sit
ens rationis

De dialectica in communione

pterea tales proprietates dicuntur entia rationis, id est intellectus, quia ab intellectu cognoscente rebus adueniant. Dicuntur patiter intentiones secundæ: quia cum prius sit re esse in se, quam à nobis intelligi, proprietates aduenientes rei secundum quod est in se, dicuntur primæ intentiones: posterior res vero, secundæ intentiones. Ex quo patet, quod ens rationis est proprietas extrinseca adueniens rebus, ut ab intellectu percipiuntur. Hoc uoluit S Tho. esse subiectum logicæ, cum nihil sit in logica, quod non sit talis proprietas rei. Sunt præterea istis correspondentia in ipsis cognitionibus entia alia rationis illis correlativa: rei inquam respectus ad cognitionem; & contra respectus hic rationis cognitionis ad rem, istæ itaque sunt opinones præcipue.

i: fund.

Pro huius determinatione sit primum fundamentum. Logica, si vocabuli significatio consideretur, idem est quod scientia sermocinalis, seu rationalis; qua ratione grammaticam, Rhetoricam, Dialetticam, sub se complectitur, quia omnes in sermone uersantur: tamen cum discrimine: Grammatica enim solum sermonem per se considerat: cum nihil aliud intendat, quam cōgruum sermonem facere. At Rhetorica non solum sermonem, sed etiam rationē complectitur: cum & dicere & probare doceat. Vnde qua parte sermonem habet, cū grammatica conuenit: licet in hoc ipso differat, quod hæc congruum, illa ornatum doceat sermonem. Grammatica autem & a Rhetorica & a dialectica differt, quod rationis non est contemplativa, cum nullū argumentandi genus per se grammatica tradat, sicut Rhetorica, & dialectica. Inter has autem duas, una est conuenientia, sed multiplex differentia. Conueniunt enim in materia remota: sumpta materia pro eo, cui opus artis applicatur ut enim logicus sua applicat instrumenta rebus omnibus, & cuilibet enti, ita & Rhetoricus sua applicat instrumenta rebus omnibus, ob quā causam ab Aristotele Rhetorica contraposita dialectica censetur, & utramque artē communem uocat. Differunt tamen inter se. Logicus enim considerat res omnes ut à nobis sunt cognoscibiles: tradit enim methodum rem quamecumque contemplandi, & speculandi. At Rhetoricus uersatur circa res, ut à nobis exprimantur & mani-

festentur. Propterea Rhetorius per se considerat sermonem, quo exprimit rem, & vtitur probatione ad aliud, scilicet ut alteri probet. At eum logicus sit primo ad se, per accidens uerbo utitur, cū cōceptus & probationes alteri communicare intendit: tamen eius integra rō absque sermone est, quod non sit in Rhetorica, ob idque eloquio, pars Rhetorica, non autem logicæ numerantur. Huius discriminis ratio est, quia logicus est ad se, at Rhetorius precipue ad alium, ut habet Arist. i. Rhe. ad The. c. 2. in fine. Usus ergo Rhetorice absque sermone cōstare non poterit sicut potest usus logicæ primus & potissimum. Secundo differunt etiam in amplitudine materia formaliter nā Rhetorius in omni re cōsiderat id, quod probabile est, id est dat methodum cognoscendi & persuadēdi id, quod probabile in omnibus est. At logicus, & id quod est probabile, & id quod est necessarium perspicit: id est, dat uiam inuestigandi probabile & necessarium. Propter quod duplex est logicæ pars. Topica, cuius est tradere methodum circa probabile, ut docet Arist. i. Topi. c. 1 & Analytica, cuius est modum necessarii peruestigandi aperi re. Tertio differunt etiam in hoc probabilitate. Rhetorica enim considerat probabile singularē, uel cum aliqua circumstantia singularitates: persuadet enim singulare, uel aliquid commune determinatum, secundum aliquod tempus, uel locum, uel ordinē ad opus: qua omnia ad singulare spectat. propterea dicitur uersari circa quæstiones definitas, uel circūstantias terminatas, uel hypotheses. At logica, probabile commune, & uniuersale cōsiderat, & ab omni cōditio ne singularis abstrahit: atque iō circa quānes, quas uocat infinitas, & theses. Quarto differunt in fine, finis enim logicæ est adhibere methodum, per quem consequamur scientiam necessariorū, probabilium opinionē, at Rhetorica finis est adhibere methodū persuandi, ex quo sequit fides, quæ est remissa quædā opinio, & quæ maxime penderit ex affectione voluntatis. Quinto differunt instrumentis. Rhetorius enim utitur enthymemate & exemplo; logicus inductione & syllogismo. Hoc autem ideo sit, cum enim Rhetorius omnibus aliis probet & persuadeat, nec omnes capaces sint ad percipiendam uim syllogisticam,

Sicam , assūxit rōnum vībus facit. si En-
thymēma: cū aut̄ Enthymēta sit syllogis-
mus maiori suppreſſa; Dialecticus aut̄ sit
ad se, & ad intellectum, cui non potest ma-
ior suppreſſi, syllogismo ad se utitur; sicut
aliquā ad alium, enthymemate utatur. Cum
igitur Logicus argumentationem conſide-
ret, & enthymēma sit species quædā ar-
gumentationis, merito Rhetoricam, quæ
speculator enthymēma, Aristoriles particu-
lam & germe Logica uocat. i. Rhet. c. 2.

**Secundū fundame-
num.** Secundum fundamentum. Aliud est de
objeto loqui Dialecticæ, secundum se, &
in uniuersum Dialecticam considerando.
Aliud de Dialectica duntaxat, quam nunc
habemus ab Arist. conscriptam, & de eius
objeto. Nō, ut mox dicemus, quædā appa-
rent ad Dialecticā spectantia, de quib. non
agit, ut uidetur Arist. nō p̄ de diuisione, &
definitione, de syllogismis hypotheticis, &
aliis: aut si agit, diuersi libri non extant.

**Tertium fundame-
num.** Sit tertium fundamentum. Obiectum
sciæ duplex est, ut diximus superioris; ma-
terialē & formale. Materiale est illud, qđ
talis scientia considerat; ut Physica tractat
de plantis, de elementis, de animalibus. A-
liud est formale: id rōne cuius omnia illa
à tali scientia considerantur; ut Physicus
omnia illa tractat, ut corpora mobilia sūt.
Ita sit in qualibet alia scientia, arte, habi-
tū, & potentia. Item obiectum aliud totale
est, aliud partiale, sed præcipuum.

Prima conclusio. His sup̄ positis, sit prima conclusio. Ser-
mo, uel oratio non est subiectum Logice.

Pater. Illud est subiectum Logica, quod
Logica primo & per se considerat: sed ser-
mo, uel oratio, per accidens & minus prin-
cipaliter ad Logicum spectat, ut diximus;
ergo non est subiectum. Maior est nota:
quæ a cum subiectum sit intrinsecum, & de
ratione scientiæ, non debet ab ea quod p̄
accidens est, considerari. Præterea quia si
ne sermone, seu exarea oratione p̄t Logi-
ca constare: cum illa sit, quæ modū intelli-
gēdi per se manifestet. Præterea. Sermo, uel
oratio, si dicat eam orationem, quæ fit in
uoce, probatū est in precedentī conclusio-
ne, id est per accidens ad Logicum. Si ue-
ro sumatur pro illa, quæ est in mente; nō
est subiectum. Nam oratio compræhendit
etiam eam, quæ non significat uerum, uel
falsum: ut optatiuam, imperatiuam, &
omnia alia; quæ ad Grammaticos & Rhei-

toricos spectant. Hec aut̄ Logicus nō con-
siderat, sed Grammaticus, & Rheticus. **Seconda
conclusio.** Demonstrationē non conclusio.
est torius Logicæ subiectum. Probatur ex
prima subiecti conditione: debet. n. conti-
nere sub se oīa illa, quæ tractātur in ea scie-
ntia. At uero non oīa, quæ in Dialectica tra-
centur, continentur sub demonstratione:
non. n. syllogismus probabilis, nec sophis-
ticus, nec enthymēma sub demonstratio-
ne continentur. Est tamen partiale potissi-
mum subiectū demonstratio: & eatenus ro-
ste opinabatur Ammonius, cum inter alia
omnia primum locū teneat demonstratio.

Tertia conclusio. Ens rōnis in uniuersū
non est formale subiectum Logicæ. Pater,
quia Logicus non considerat ens rōnis, ut
tale est: nec illius causas, nec principia, nec
passiones; hæc. n. occultissima sunt: nec oīa
entia rōnis in tota sua latitudine: non. n.
priuationes, nec entia rationis Rhetorica,
qualia sunt, esse tropum, vel figuram esse
exordium vel perorationē &c. nec Grāma-
tica entia rationis considerat Dialecticus.

Quarta conclusio. Ens rationis Logicū. i.
quod consequitur operationem intellec-
tus, quatenus intellectus intelligit, est for-
male subiectum Logicæ. Hic autem, uno
communi nomine uocari posset ens ratio-
nis Logicum, vel intellectuale, vel ratio-
instrumentaria intelligendi: vel intelligen-
dimodis, seu sciendi, quæ omnia in idem
fere incidere uidentur. Probatur hæc con-
clusio. Omnia enim quæ in Logica consi-
derantur, sub illo continentur, & ad id spe-
stant, ut modum sciendi & intelligendi i te-
neamus: & hæc fuit sententia S. Tho. nec
sump̄lit in uniuersum omne ens rationis:
sed illud solum, quod rebus aduenient ex in-
tellectus operatione: non autem illud, qđ
uoces consequitur: quale est, esse nomen,
aut uerbum, aut participium, hæc enīa
Grammaticæ sunt. Propter ea definitum su-
perius, ens rationis esse proprietatem reb.
aduenientem, quatenus ab intellectu per-
cipiuntur.

Quinta conclusio. Materiale obiectum
Logicæ sunt res ipsæ cognitæ, aut cogni-
tiones rerum. Probatur. Nam in istis & ex
istis, illa pullulat entia rationis, & istis cō-
veniunt, & in istis inbarent, ut tales sunt:
nam istæ dicuntur, & sunt Genera, & Spe-
cies &c. & ex istis fuit p̄positiōes, syllogis-

9
Seconda
conclusio.

Tertia
conclusio.

Quarta
conclusio.

Quinta
conclusio.

De Dialectica in communione

mi secundis uoces ueritatis, ut dictum est, per accidens
& secundarij à Dialectico considerantur.

Diximus res cognitas, & cognitiones, quia res sunt remorius obiectū; cognitiones uero intellectus propinquius. Et quia sunt correlativa iuicem: nam si cognitio est, aliquid rei est cognitio, & si res cognita est, per aliquam cognitionem est cognita: habent in se mutuū respectum rōnī.

Sexta conclusio. Sexta conclusio. Argumentatio est, Logica subiectum, si Logicam accipiamus prae ea tantum parte, quam Aristoteles in libris istis, qui ad nos peruenierunt, tractauit.

Quod sane uidetur spectasse, qui argumentationem subiectum Dialecticas dixerunt, & carente uere affirmarunt. Perspicuum, non est non egredi de definitione ac divisione, per se, ut per se faciunt scire essentiam, & partes rei; sed solium quatenus demonstrationi, seu argumentationi subseruiunt.

Quod sane recte aduentit Albertus Magus: & ut ipse circa initium Porphyrii refert, Averroë, & Alpharabius, itē Caietanus in principio Cathegoriarum Aristoteles: & Aegidius in principio, in proœmio, & aliis. Id autē siue putauerit minoris esse momenti, quod fulius tractaretur, ac seorsum: siue quia in argumentandi modos, quos primus (ut ipse ait lib. 2. Elench.) inuenit, incumbendum sibi potissimum existimat: siue quia scripterit quidem his de rebus seorsum, sed eius libri perierint: certe quæ excant illud duntaxat subiectum argumentationis habent, & eo cuncta refuerunt. Immo si quis recte perspicerit, cū desinet hypotheticis syllogismis, &orum opusum Aristoteles sola argumentatio cathegorica subiectum uideri poterit. Ex dictis constare potest rationum contrariarum, si quæ sint, solutio; & quo pacto omnes opiniones aliqua ex parte ueritatem attigerint, & quomodo omnia uerē consonent.

QVAESTIO SEXTA.

De divisione, Logice, eiusque partibus.

Logica diuersimode ab aliquibus dividitur. Boetius enim 1. Top. principio in tres dividit partes, in eam scilicet quæ docet definire; & in eam, quæ docet divi-

dere, & in eam quæ docet argumentari: Quod si 2^a Argumentatio procedat propositionibus necessariis, est demonstratio: si ex probabilibus, Topicus: si ex apparentibus, Sophisticus. Et secundum hanc est pars demonstrativa, Topicas, & Sophisticas. Philop in partem inuenienti, quæ topicā dicitur, & in partem refutandi, summi & iudi candi, quæ Analytica dicitur, Logicas distinxit; & partem Sophisticam posuit cum Topicā, quia Sophisticus syllogismus est obliquitas Topicā. Cicer. 1. Topi. Logicam, in iudicandi, & in inueniendi partem diuisit. Possumus tamē aliter commodiū Logicam diuidere ex sancto Thomā, principio Petiherm. celebri & recepta divisione. Cum enim ipsa dividat operationes intellectus, diuidetur ipsarum distinctione operationum. Triplex autem est intellectus operatio: prima, simplicium apprehensio, qua res ipsas singulas per se intelligimus: secunda, compositio, seu diuisio, qua res intellectas unam alteri copulamus: tertia, ratiocinatio est, qua ex noto ignotum discutentes deducimus, quæ operationes similes sunt sermoni. Aliquando enim simples uoces proferimus, aliquando propositiones componimus, tandem ex propositionibus syllogismos conflamus. Triplex igitur est Logica pars, prima quæ dirigit primas operationes intellectus, secundum quanque rem per se intellegendis: & ad hanc reducitur pars, quæ tractat de definitione: Secunda, quæ dirigit secundā operationē, quæ tractat de propositione: sub qua aliquo modo continetur de divisione. Tertia, quæ dirigit tertiam: & hæc est de syllogismis. In singulis autem harū est iudicatio, & iudicium: nam & docemur inuenire genera, & differentias: ex quibus est definitio, & de inueniē iudicare. Similiter in propositione, & syllogismo. Vide Boetii 1. Topicorū. Atque hanc univer-

sum de Dialectica dixisse, sit factis.

Iam ad primam ipsius Dialecti

ce partem, qd de simplicib.

differit, &c in hac ad

Porphyrii prius,

De quinq;

uniuer-

salibus tractati-

nem acceda,

mus.

IN

IN LIBRVM PORPHYRII DE QVINQUE VNIVERSALIBVS.

QVICUNQUE aliquem authorem commentaria eduat, quedam solent quas processu loco, ante illius enarrationē pertractare. De illius uidelicet operis authore, uita, moribus, doctrina, ac laudib. De ipsius operis argumento, ut latere, ac necessitate. De scribendi modo, & methodo, & ordine, & partibus & similib. alius. Ex quibus nos more aliquā interpretū, breuiter, quantum satis est ad nostrū institutum, nōnulla referemus.

De auctore, & huius operis argumento, ac utilitate; scribendi methodo, ac modo; eiusdem ordine, & partibus.

Porphyrius Philosophus, nativus Phœniciorum opus didicit, uirilis tempore Aurelianī, & Diocletiani Imperatorū: Plociam habuit insig-
nem. Philosophum Plato nūdūm præceptorem; Discipulos vero in-
ter alios Iamblium egaegiū Philosophiū, & Chrysostomum Romanum mirum patritum, in cuius gratia librum hunc confici-
psit; occasione, ut refuerint: p. cū Chry-
sostom in Arist. prædicamenta, incidisse;
& in quasdam ibi uoces & res libi ignatas im-
pingentes, ad Porphyrium scriptū, ut si-
bi in ea te aliquod auxilium ferret. Atque
ies hume ad eum libellum (quem inscripsit
πορφύριος οὐαγόνης. i. Porphyrii introduc-
tio, subaudit in Arist. Dialect.) misit & quā-
vis hic author a fide Christiana defecerit;
& eius factus fuerit hostis accerrimus, ad
uersus quē aliquot nunc extant sanctorū
Porphyrii scripta pro Christiana Rehgione, ac
diu Hieronymi, & diu Aug. & aliorū. Tū
hoc illius opus, quod Arist. doctrinæ sit co-
sentaneum, & bona ex parte ei Aristotele
sit decerpsum, & ad illius prædicamenta,
immo, & uniuersam Dialeticā multum
conducat; & nihil aduersus fidē cōtingat;
metrico & ab ecclesiā permisum, & in per-
bilio ubiq; scholis interpretandis ante
Annotatam Dialeticā suscepsum est: Agit

enim de quānque uniuersalib. Genere, Spécie, Differentia, Proprio, & Accidente, quæ de rebus omib. prædicantur, aut prædicari possunt: tum essentiā rerum intrinsecam, tum extrinseca propria, & accidentia rerum, cōsistentibus. Ex quibus etiam omnes constabunt una quaq; re quæstio-
nes, iuris & definições, & divisiones, &
ex istis quoque constant, quæ in prædicati-
onibus collocantur, ut ipsem postea Por-
phyrius sui operis utilitates connumeret;
& nos postea explicabimus dili-
gentius.

Scribendi modus ac methodus fuit faci-
lis, introductorio, s. more, definiendo, diui-
dendo, & exemplis singula illustrando; ut
ad introductionem tyronis accommodata,
& aptam expediebat.

Ordo hic fuit, ut prius de singulis istis
uniuersalib. & quidem a prioribus ad po-
steriora, naturæ ordine progressus fuerit.
Deinde singula inter se cōtulerit. Vnde in
partes tres hic libet sociatur, in prefacione
culatim, seu exordio lato, & ipsorum per se
quaque, uniuersalium tractationem, tunc
capitibus; & in ipso um uniuersalium in-
ter se comparatione; ultimo capite in ua-
rias ad inuicem cōparationes subdivisio.

DE INSCRIPTIONE.

LIBRI.

Porphyrii Phœnicieis introduc̄tio.

Quæ pōr̄ cur sic inscripsit (introductio)
tam late patenti uocabulo? nec
addidens cuius rei sic in introduc̄tio.
Rūderi potest, uel per Antoniomiam sic
inscripsit fuisse ob istius libelli excellentiā,
ut dicunt Ammonius, & nonnulli eius li-
bri iterpretes; uel quia ad uniuersam Dia-
lecticam atq; adeo ad uniuersam Philo-
sophiā primum adicūm patēficiat; uel quia
certe ad Chrysostomum scripterat, & subin-
tellegendum erat, ad id quod ille petierat
esse introductionem; uidelicet, ad prædicati-
menta, & Arist. Logicam intelligendam.

Inscribitur autem a complurimis præ-
sertim Neotericis, de quinque prædicabili-
libus, sub aliis de quinque uincis saltibus,

B 2 quod

In Proemium.

quod in idem ferè recidit: nam illa univer-
talia sunt; quæ prædicantur & dicuntur de
pluri. & ideo sunt prædicabília, quia sunt
uniuersalia: de qua tñ re postea agemus.

Alii vero, qui putant Dialeticam non
de rebus, sed de uocib⁹ agere, titulum
faciunt iuxta eorum sententiam, de quin
que uocib⁹. Sed in hoc etiam titulo sub-
audiendum erit aliquid, nempe de quinq;
uocib⁹ Uniuersalibus, seu prædicabilis-
bus. An uero de rebus, seu de uocib⁹, uel
intentionibus, Dialetica disserat, supra o-
stendimus; & diligenter paulo post de ea
re differemus. Omnes autem in hoc criterio
absolute conueniunt, s. de quin q; uni-
uersalibus, seu de quinq; prædicabilibus
nihil aliud addendo; licet unus putet ha-
esse res, alius esse tantum uoces.

Cum sit necessarium Chrysaori,
& ad eam quæ est apud Aristotele,
Prædicamentorum doctrinam.

Diximus superius, cum quæsumus, an
Logica sit necessaria, quorū modis uox, (ne-
cessarium) accipiatur: quod hic breviter re-
petemus. Duobus etenim modis necessa-
rium dicitur, ut ait Arist. li. 5. Met. c. 5. uno
modo absolute necessarium: quod s. non
potest ullo modo aliter se habere. Altero
modo ex suppositione necessarium, quod
posito aliquo alio, ad id necessario conse-
quitur: quamvis in sequitur contingens: ut
si ignis est, necessario calor erit: at calor ip-
se, & calor est contingens est. Est autē
rursus hoc ex suppositione necessarium
multiplex, pro suppositionum diuersitate
ex quib⁹ necessario sequitur, uidelicet ne-
cessarium ex suppositione causa aliorū
efficientis, formalis, materialis, uel finalis,
uel etiam alterius rei cuiusque suppositio-
ne, ex quo aliud necessario consequitur.
Sed nos, aliis omisis, de necessario ex sup-
positione finis, quod ad presentem diffi-
cultur, attinet, dicamus. Necessarium ei-
go ex fine, seu ad finem est duplex. Alterū
fine quo in finis obtineri non potest, quod
dicitur simpliciter necessarium, uel nec-
ssarium ad esse rei, ut cibus necessarius est
simpliciter ad uitam sustinendam. Alterū,
fine quo nos potest commode assequiri eiū
modi finis, quamvis simpliciter possit. Et
hoc dici solet à Philosopis, necessarium ad
bene esse, uel utile; ut equus ad iter ager-

dum: nam libe illo interposset peragi, licet
non ita commode: atq; ita si uero alterum
uocari solet necessarium ad esse rei, hoc
ad bene esse: illud simpliciter necessarium
ut res sit: hoc secundum quid necessarium,
ut sc̄. res bene sit; uel bene fiat.

Deinde aduentandum est, posse nos que-
rere: uel de hac quinque uniuersalium co-
gnitione, an sit necessaria; uel de ipsa Por-
phyrii tractatione. Igitur tam tractatione
Porphyrii, quam ipsam per se notitiam
uniuersalium, certum est non esse absolu-
te necessariam hominibus: sed ex supposi-
tione duntaxat finis; si uelint uidelicet dia-
lecticam, præsertim Aristotelis, addiscere,
& alias disciplinas. Sed si de necessitate ad
finem loquamur, distinguendum erit: ipsa
quidem per se cognitione uniuersalium, est
necessaria ad cum finem simpliciter: nam
cum in prædicamentis, Aristoteles ipsorum
frequenter meminit, Generis, Speciei, Dif-
ferentia, propriorum, & accidentium; tū
in Topicis, & aliis eius Dialeticæ libris:
atque ideo necessarium erit omnino, uel
tunc simul addisci, uel antea. Si uero de
Porphyrii tractatione loquamur, necessaria
quia quidem non est simpliciter: cum condicet
alium quemvis authorem de eisdem
uniuersalibus differentem nos posse suscep-
tere. Est ramen, utilis ualde, etiam necessaria
secundo modo ad bene esse: quod mag-
gaa dexteritate, & breuitate dicitur idem &
genit. Sed nec etiam ipsa per se cognitione
uniuersalium est simpliciter necessaria, ne
addiscatur ante ipsa prædicamenta, quan-
doquidē in ipsa prædicamenta, & aliis lib-
bris, cū occurserent, addisci possent. Est ta-
men ualde commodum ut prius addiscan-
tur: ne postea in decursu lectionis Aristoteli-
cæ studiosi retardentur. Atq; ita nec-
essario etiam antea addiscatur ad bene es-
se, ut melius s. & facilius addiscant.

Noſſe quid sit Genus, quid diffe-
rentia, quid Species, Proprium. &
quid Accidens.

Seruauit Porphyrius naturæ ordinem
in horum nomenclature & tractatione, &
prioribus, scilicet secundum naturā ad po-
stenora profectus nam prius absoluere de
ipsis in se uniuersalibus egit: deinde illas
con-

constitutis ; ea inter se comparauit : prius enim oportet rem esse , deinde ad aliam comparari & referri : res enim primo est in se , deinde refertur ad aliud . De ipsis uero singularibus , similiter naturae ordinem : ut primum intrinseca , quae ad essentiam rei attinet , referret : nomen Genius , Differentiam , & Speciem : deinde extrinseca , quae extra essentiam sunt rei , Proprium & Accidens Inter extrinseca rursus , prius partes essentiae , ex quibus essentia tota constituitur , retulit . Nam ex partibus haud dubie totum consurgit , & prius oportet partes adsint , quam totum fiat ; quod sine partibus esse non potest . Et in partibus , eam , quae in potentia prior est , collocavit : scilicet Genus , deinde , quae illi tanquam actus & perfectio aduenit , Differentiam ; ex quibus ambabus tota Speciei essentia consurgit , atque componitur , quam tertio proposuit loco . Inter extrinseca quoq; primum locum Propria , utpote qua ex ipsa promanent essentia , obtinet . Deinde ultimo quae extrinsecus ex aliis causis contingunt , Accidentia . Tantulum autem in ipsa tractatione , Naturae ordinem quem hic proposuit , doctrinæ ordine permutauit . Ut de Specie proxime post Genus ante Differentiam , quodd illi esset consolatum , disputauerit .

Ac praeterea idem naturæ ordo ex alia quoque causa conspicitur : proportione ad rerum naturalium generationem , & eius generationis ordinem , à prima origine usque ad earum perfectionem . Nam in generatione rei cuiusque naturalis , primum est materia in potentia ad formam ; deinde in eam ipsa forma inducitur : postea ex materia & forma sit totum compositum : ex compagno rursus . ipsius totius essentiae proprietates emergunt : ultimo tandem accidentium ornatus omni rei superadditur . Atque ita res naturalis undeaque tota interioris exteriusq; perficitur . Igitur proportione quadam Genus se habet ut materia , Differentia ut forma , Species ut totum compostum : Propria propriis , & Accidentia accidentibus respondent . Atque is ordo est , quem Naturæ dicimus . quod à prioribus ad posteriora Natura progrediamur .

Et ad definitionum assignationem , & omnino ad ea , quae de diuisione , & demonstratione sunt , utiliter existen-

te istarum rerum speculatione , compedium tibi traditionem fecimus .

Vt ilis quidem istorum universalium cognitio est , ad definitiones conficiendas : sicut etiam definitiones ex Genere & Differentiâ , & descriptiones sunt ex Genere & Proprio , uel Genere & Accidentiū collectione . Ad diuisiones quoq; utilis est : nam diuisiones quoque sunt , Generis in Differentias , uel Generis in Species , & aliquando etiam per Propria loco Differentiarum : & sunt quoque subiecti in Accidentia , & Accidentis in subiecta , aut Accidentiā in Accidentia . Vt ilis etiam ad demonstrationes , nam demonstrationis potissimæ medium est definitio ex Genere & Differentia constans : & propria aliqua passio demonstratur de Specie in ipsa demonstratione . Accidentia demum cognoscenda erunt , ut à demonstratione remoueantur , & quia conseruent plurimum ad rei naturam perfectius cognoscendam .

Sed cur ad hæc utilem dixit Porphyrius horum cognitionem , non etiam necessariam ; cum non sit minus necessaria ad hæc , quam ad ipsa Prædicamenta ? Facile responderi potest : uel quia antea usus fuerat uocabulo necessitatis , noluisse idem iterum repetere , ne fastidium generaret , sed in aliud affine uocabulum , ut solent scriptores , mutare uoluisse : uel quia utile interdum pro necessario accipitur : dicitur enim utile duobus modis : uno modo , pro eo , quod alteri conducit , sed non est ei omnino necessarium ad esse rei : altero modo , pro eo , quod expertitur propter alterum , (de quo loquitur Aristo . 3. Ethic. capit. 2.) siue autem illud omnino necessarium sit , sicut animali cibus , siue non sit necessarium sicut homini uestis . Aliqui uero distinguunt : aliud , (inquit) est dicere utilem ad definitions faciendas , & diuisiones , ac demonstrationes , & ad hoc est utilis tantum , cum sine horum universalium cognitione , nonnulli , ut Geometræ , & Arithmeticæ definiant , diuidant & demonstrant : Aliud est ad artem & præcepta definiendi , diuidendi , & demonstrandi cognoscenda , nam ad hoc non solum utilis est , sed necessaria horum universalium cognitionis . Id quoque obseruandum erit Porphyrium non de sua tractatione lo-

B 3 qui

De Vniuersalibus.

qui, sed de ipsorum universalium per se cognitio ne.

Tentabo breuiter, uelut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem questionibus abstinenſ, ſimpliores uero mediocriter conie-ctans.

Hic Porphyrius tractationis ſuꝝ modū indicat, & eius aperit institutum; proponitq; ſe ſub breuitate, & ut introductionis ratio exigit, quæ ab aliis Philosophis dicta ſunt, præſertim Peripateticis, allaturum; obſcuriores uero & diſſiciliores quæſtio-nes, ut pote ad naturalem uel Metaphyſi-um potius ſpectantes, prætermiſſurum: & ea ſe ſolum dicturum, quæ faciliora, & quæ ad rem potius ſpectare uideantur, & legentiū captum non ſuperēt, magiſque ſint accommodata.

Mox de Generibus & Speciebus, illud, quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in foliſ nudis intellectibus poſita ſint; & ſiue ſubſiſtentia corporalia ſint, ſiue incorporalia: & utrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc coſiſtentia, dicere recuſabo: altiſſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & alius maioriſ egens inquiftionis. Illud uero quemadmodum de his, ac de propoſitiſ magiſ probabiliſter an tiqui tractauſunt, & horum ma- xiſe Peripatetici, tibi tunc tentabo monſtrare.

Aliquot ex illis diſſicilioribus quæſtioni-bus, quæ de uniuersalibus fieri poterant, quas le prætermiſſurum pollicebatur, rei- cit. Prima quæſtio eſt, an Genera & Spe-cies exiſtant in reuum natura: an uero ſit contra, aliquod ſigmentum mente, & in intellectu ſolum conceptum. ut cum dici-mus, animal uel homo, ſit ne aliqua res il-le homo communis, & illud animal com-mune; an ſolum generalis ſit quædam ſo-la cognitione cum mente noſtra, hominis in quam in communi, & animalis in commu-

ni. Secunda quæſtio eſt. Eſt ſine in reu- natura illæ res communes, quas Genera & Species uocamus: an ſint corporeæ, an cor-poris expertia & incorporea. Tertia quæſtio. An exiſtant iſthæ Genera & Species in ipſiſmet singularibus rebus indiuiduis, quas ſenſu percipi- muſ, an uero ab iſtis reb. indiuiduis ſint separata. Haſ qōnes, quoniā ad Metaphyſicum potius ſpectant, prætermittit Porphyrius; pollicetur autem ſede iis tantum trac-taturum, quæ utiliores, & Dialecticis magiſ accommodatae uidebun-tur: quæ ab aliis Peripateticis qui ſequi- ſunt Aristotelem, trac-tatæ fuerunt. Sed ta-men quia mens noſtra non ita hiſ auditio- conquieſcit, & ob rationes quas iam refere-muſ: de iſtis nonnulla, quantuſ ſatis eſt Dia- lectico, magna facilitate, & perspicuitate, ac pariter breuitate referamus.

Q V A E S T I O N E S.

In proceſſum Porphyrii.

Rit tripartita diſputatio. Primo diſſere mas de uniuersali in communi. Dein de primis ac ſecundis intentionib. quibus ipſa, conſtant uniuersalia, & alia ad Logicam ſpectantia. Tertio de huius libri ſu-biecto. Poſtremo uniuersalium facta-diuſione, aggrediemur ſingulorum in particu-lari trac-tationem, hoc ordine qui ſequitur.

De vniuersalibus.

Primo. Quid ſit uniuersale?

Secundo. Vtrum uniuersalia ſint res, an ſolē uoces uel conceptus?

Tertio. Vtrum uniuersalia ſint in rebus diſtincta ante operationem intellectus?

Quarta. Quomodo respondentum ſit quæſtioni-bus de uniuersalibus à Porphyrio factis?

De ſecundis ac primis intentionibus.

Primo. Quid ſit prima & ſecunda in-tentione?

Secundo. Quomodo fiat intentione uniuerſalis, & aliae ſecundæ intentiones; an ſcilicet per notitiam abſolutam per pri-matum abstractionem, an per notitiam co-paratiuam?

De

De subiecto huius libri.

Primo. An universale sit huius libri subiectum?

Secundo. An sit genus ad illa praedicabilia, Genus, Speciem, Differentiam &c.

Tertius. De numero Praedicabilium, cumrum divisionem sint tantum quinque universalia, seu quod in idem redit, quinque tantum Praedicabilia? Sed iam de singulis, eo ordine quo proposita sunt, differamus.

QVAESTIO PRIMA.

Quid est et quomodo sit universale.

Quamvis Porphyrius ab ipsis de Generibus & Speciesbus questionibus abstinererit, id nobis uitio dari non debet, quod de eis disputationem aliquam habeamus, presentium qui non ad Aristotelis solu[m] Praedicamenta, sed ad totam Logicam & Physicam auditores instruere studemus, quorum utilitati & in literis progressu nullatenus fieret satis, si questiones h[ab]ent, quae omni doctrina maxime sunt necessariae, in Metaphysicam usque differemus. Cum nulla communior offeratur occasio eas elucidandi, quam haec praesens: id quod multi insig[n]antes Doctores, iter quos Albertus Magnus & Boetius, diligenter praesiterunt. Nec tamen oia, quae in Metaphysica iure dici possunt, sed ea duntaxat, quae negotio nostro utiliora fuerint, ac tanta claritate & brevitate, quanta fieri possit, proponemus.

Primo ergo naturæ & doctrinæ ordine, ne in ambiguo uestetur disputatio, nobis explicandum est, quid universale, & quoniamplex. Vniuersale igitur nomen est multiplex. Vno enim modo sumitur complexe, altero incomplexe. Vniuersale complexum est propositio, cuius ueritas ex singularium multorum per se ueritate dependet, ut si dicatur, omnis homo currit, siue si circa res contingentes, siue circa res necessarias: quo modo uerit hoc nomine Aristot. i. Post.c.7. ro. Metap. c. 1. Vniuersale, inquit, est principium scientiæ. Vniuersale incomplexum est aliquid unum simplex ad plura ordinem habens, quod multiplex esse potest per ordinem multiplicem, quem unum ad plura potest habere. Primo enim potest habere ordinem causæ, siue efficientis, siue finalis: quædo una causa existens plures & varios habet

effectus: quo pacto eæ dicuntur cause universales horum inferiorum efficientes: quia haec omnes res naturales colorum virtute producuntur: Deus etiam est omnium causa universali efficiens, & finalis, quia omnia ab ipso, ut ab efficiente, & ad ipsum ut ad finem supremum & optimum referuntur, & hoc universale communiter dici solet in caando. Secundo dicitur universale, id quod multorum est similitudo: ut imago est in mente artificis universale, quia multorum artificiorum exteriorum est similitudo & exemplar, quod etiæ universale in representando dici solet. Tertio potest aliquid unum existens intelligi multorum esse substantia, quo pacto Averroes falso putabat: unum esse intellectum, assistentem hominibus seu potius Plato, unicam esse ideam hominibus, quæ una existens oibus per se dabant hominibus, esse: & hoc uocat communiter universale in essendo. Quarto est universale in significando: quo pacto una vox uniuoca, seu cognitio una, multa significat, qualis est aliqua communis. Tandem quinto est universale in praedicando, si id quod de multis divisione affirmatur, ut homo, qui de Petro & Paulo per se praedicatur. De his ergo tribus ultimis est inter Philosophos disputatio, & controversia. An id, quod de multis uniuoce praedicatur, sit sola vox, uel conceptus; an sit aliqua natura communis per uocem & conceptum immediatè significata? Quod si natura per uocem & conceptum significata, An talis natura sit per se separata; an in ipsis rebus habeat esse, de quibus praedicatur? Hoc autem universale Aristot. i. Peripherianas. ca. 3, sic desioit. Vniuersale est id, quod de pluribus praedicari aptum est: in qua definitione multæ conditiones universalis tacite assignantur. Primum enim debet esse aliquid unum in hoc quod dicitur (id quod) unum inquam & nomine & ratione. Sic enim Aristot. docet lib. i. Post. cap. 8. & cap. 20. ubi sit, universale esse unum quid, non solum nomine, sed etiam ratione: hac ergo partcula excluduntur primo complexa, quoniam ut talia, non sunt unum nomine. Excluduntur etiam equiuoca, quia non sunt unum ratione. Analogia uero, quia sunt unum quid nomine, & conceptu formaliter, & ita quodammodo unum ratione, sed inæqualiter participata, qualia sunt, unum, ens, bonus, ac similia: video ab Aristotele quibusdam locis

De vniuersalibus.

locis uniuersalia, ista; scilicet unū, ens, bonum, uocantur: ut 3. Metaph. c. 3. &c 4. cum ait, ens & unum esse maximè uniuersalia. & lib. 4. cap. 2. tot ait esse spēs unius, quot sunt species entis: quibusdam uero aliis locis, id negare uiderit, ut 4. Meta. c. 2. cum ait, ens & unum non esse uniuersalia, & eadem in oībus, & 1. Ethic. ca. 6. ait, bonum sequac ens, non esse quicquam uniuersale ac unum: quia in omnibus Prædicamentis reperiantur: sunt enim uniuersalia, analogia, & transcendentia, nō uniuersalia uniuoca, quæ sint uere Genera aut Species. Oportet ergo proprie uniuersale sit unū. s. in complexum & uniuocum, quod indicauit Arist. cū in eius definitione posuit partculam, illam (id, quod) Deinde in secunda partcula cum dicit (prædicatur) intellige, affirmatur de pluribus. s. diuīsum; ita, ut illa multitudinem habeant in illo nomine; quo pacto, hic, Deus non est terminus uniuersalis: quia licet tribus personis conueniat, non tamen secundum illum recipient multitudinem, cum non sint plures Dii. Præterea intellige in prædicatione propria & directa, qua superioris de inferiori, uel Accidens de subiecto prædicatur. Notandum etiam est Arist. non definisse uniuersale per actum prædicandi, sed per aptitudinem: quia non est necesse, ut actu prædicetur, ut sit uniuersale, sed sit aptum de pluribus prædicari. Vnuersale ergo debet esse incomplexum, uniuocum, prædicatum directum de pluribus in illo diuīsum multitudinem habentibus. Alteram definitionem uniuersalis attulit Arist. lib. 7. Metaph. cap. 13. quæ est huiusmodi. Vnuersale est, quod aptum est, ut in pluribus insit: quæ quidē ab altera in eo differt, quòd hæc per causam, illa traditur per effectum. Causa n. cur aliquid uere possit de multis affirmari, iō est, quia illud re ipsa est in multis: aliquin nō posset uere de illis affirmari, si in eis non esset: nam quis Petrus est homo, & in eo est natura humana; ideo uere homo de Petro affirmatur: & quia albedo est in subiecto, & in re ipsa est album; ideo de illo album dicitur: ab eo etenim quod res est, uel non est, oratio dicitur uera uel falsa, ut recte ait idē Arist. Cum autem hæc definitio ab altera definitione solo uerbo, insit, differat, intelligendum est uerbum insit, i. quod uere re ipsi conueniat; id autem siue intrinsece & se-

cundum effentiam conueniat, ut esse hominem, uel ratione: siue extrinsece & extra effentiam, ut Propria & Accidentia reb. ipsis conueniunt. Atque ita cum illo effectu prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cum sic insit pluribus, de pluribus utique uere prædicabitur, uere pluribus ine rit. De hoc autem uniuersali, an sit res aliqua à parte rei existens, an sole sint uoces uel conceptus, uel quid aliud, iam uidendum est.

QV AESTIO SECUND A. Vtrum uniuersalia sint res, an sole sint uoces, uel conceptus.

Titulus ipse quæstionis, ex dictis satış est perspicuus, ut nulla alia indiget explicatione. De isto namque uniuersali in prædicando, quod iam definiuimus, queritur, num sit in rebus, an in sola tantum mente & cogitatione & quidem initio, hoc primo notandum est, negari non posse, esse aliquas uoces communes & uniuersales, & esse conceptus quoque formales mentis cōs & uniuersales. Sed quæstio in hoc uersatur, an etiam in rebus ipsis sint uniuersalia, an uero tantum sint uoces, uel conceptus.

Fuerunt igitur in hac re tres Philosophorum opiniones, duas extremer, & una quasi media.

Igitur una fuit sententia Nominalium, Prima quā tradit Ochan siue Logice. c. 14. & alio opinia. rū qui illū sequuti sunt, Vnuersale in prædicando esse idem cum uniuersali in significando. ita ut non sit aliqua natura cōs, q̄ de multis predicitur sed solum esse uocem cōm significantem plura, q̄ aliquā inter se habent similitudinem. Sic et Buridanus in principio Prædicabiliū, inquit: Vnuersale est terminus cōs, cui ex mō siue significacionis non repugnat prædicari de multis uniuoce & diuīsum: & alii pleriq; istius sunt sūmæ, qui ideo Nominales uocantur: q̄ tum hæc, tum alia multa tribuant nominibus. Hæc opinio probatur. 1. Arist. 1. de Anima. c. 4. inquit uniuersale nihil est, aut posterius est: quod idem uideatur esse, ac si dicatur, nihil esse uniuersale, nisi uocem, aut conceptum in representando, uel significando, quod uniuersale posterius est: cum res sint priores uocibus & conceptib. Item idem Arist. in Prædicamentis cap. de substantia, ait, secundas substancialias hoc est uniuer-

uniuersales significare quale quid : & hoc rebus non conuenit, sed nominibus.

Præterea. Quicquid est in Mundo, est singularare, ut experientia patet, ergo nullum est uniuersale.

Tertio. Si aliqua esset natura uniuersalis, uel haberet principium, uel a nullo esset, hoc fieri non potest, omnia, n. per Deum principium habent: quod si haberet principium, ergo per aliquam actionem incepit esse, ergo est singularis, & non uniuersalis: actio. n. singularis est. 1. Met. c. 1.

In opposita sua fuit Plato, ut tradit sa-
pissime Arist. hic. n. singulas substantias spe-
cies posuit naturas separatas quasdam per
se existentes, communes & uniuersales, qua-
rum participatione res constarent singula-
res, & has ingenerabiles, & incorruptibiles
posuit, Ideasq; vocavit. Huius placiti Arist.
7. Met. a. tex. 17. usq; ad 32. inclusius, recitat
duo motiva, & utruncq; impugnat. Primo. n.
Plato motus est ad ponenda ista uniuersali-
tatem separata p. p. scientiam: scientia. n. est u-
niuersalium, & necessariorum, ergo p. simi-
lia oportet constitutere uniuersalia, quorum
sunt scientiae, & definitiones. Secundum p. p. gene-
rationes, cum multoties videamus ignem a
nō igne, & alia à nō similibus produci: qd
estendit esse aliquam causam uniuersalem si
mīle, à qua producuntur per sui cōdicationē.

Aliqui Platonem interpretantes, assertūt
hoc ei Arist. impossibile: inter quos est Aug.
b. 83. q. 46. dicit Platonem per Ideas intelle-
xisse rationes & imagines existentes in men-
te diuina, idem cum sua essentia, per quas
omnia produxit: quod idem interpretatur
Seneca lib. 8. Epi. 66. Deus, inquit, in se ratiū
exempla habet, quas Plato Ideas vocat. Sed
quicquid de hoc sit, quod parum ad p̄fens
conducit negotium, illa sententia sic secun-
dum Arist. exposita, est falsa, & impossibilis.
Quod primo patet. Nulla quidditas est sepa-
rata ab eo, cuius est quidditas & natura: sed
illa natura est quidditas singulatum. ergo
non est ab eis separata. Præterea. Nullus sin-
gularis homo potest esse communis omni-
bus hominibus, nam singulare est, quod de
pluribus dici, aut prædicari non potest: sed il-
la Idea hominis, sic per se separata ab aliis
hominibus, qui enteunt, & corrūpuntur,
esse quoddam singulare ab aliis realiter di-
stinctum, ergo illis cōmuni est esse nō posset.
Tertio. Præterea, quod ab altero ex aliter di-

stinctum est, de illo prædicari, aut dici non
potest, nō esse idem cum altero: immo hoc
implicaret contradictionem, esse distinctā
realiter ab aliquo, & esse idem realiter cum
illo. Sed illa Idea hominis, si esset separata
ab individuis, per se existens, & per se subsi-
stens, esset realiter distincta a quolibet alio
homine particulari, & singulari: bigo de il-
lo dici, aut idem ei esse naquire. Quarto
rursum, hæc uera est prædicatio, Petrus est
homo: ista esset falsa, Petrus est illa Idea:
igitur homo in communi non est illa Idea
separata, neq; id significatur per uocē hāc,
homo, sed aliud quid, quod uero conuenit
Petro, & est in Petro, & quod de uno parti-
culari, & in uno exemplo hominis dicimus,
de omnibus ēadem ratione accipiendum
est. Quinto, amplius magis intrinsecā sunt
unicuique rei, que ad eius essentiam atti-
nent, quam eius rei accidentia: sed acciden-
tia rei hærent in ipsam re, ergo multo ma-
gis ipsa natura communis. f. Genera, & Spec-
ies, que sunt rei ipsius essentia. Multis pos-
set hæc sententia redargui: quæ omittuntur
in locum proprium.

Fuit ergo tertia sententia quasi media in Tertio:
ter utraque Diui Thomæ, Alberti magni, p̄fis.
Scoti, & Realiū omnium. Et sine dubio
Aristotelis: Uniuersale in prædicando, non
solam esse uocem, uel conceptum: sed natu-
rā communem per uocem immediate, uel
per conceptum significatam; quia non est
tantum realiter a singularibus separata, si
cut aitbat Plato, sed in ipsis singularibus:
quo autem modo, postea declarabimus.
Hæc sententia probatur. Primo. Sunt multæ
propositiones, in quibus prædicant nec uo-
cibus, nec singularibus potest conuenire, et
go est natura uniuersalis. Antecedēs patet
si dicatur, homo est præstantissima species
animalium: prima definitio hoīs est animal
rōnsles sonus est obiectū auditus: in his cla-
rum est, prædicata nō uoci, sed natura cōj
p. uocē significatę conuenire. Secundo. Scie-
tia est de iebus, & non singularibus, ergo
uniuersalibus. Maior est Arist. 4. Met. c. 1. &
minor ipsius 7. Meta. c. 15. Præterea, ex Ani-
sto. 9. Meta. c. 13. Item uniuersale est in illis
de quibus prædicari apicum est, sed uox nō
inest, ergo aliqua natura est in eis commu-
nis. Ita sententia est uera, & à probatissi-
mis authoribus Græcis, Latinis, Arabibus,
recepta. Propterea positus aliquot funda-
menta,

De Vniuersalibus

mentis, aliquibus etiam conscientiis omib[us] ex plicanda erit diligenter. Quarto rursum. Idem ex Arist. testimonis plane conuinetur, ut lib. I. Petriher. e. 3. rerum ait, quasdam esse singulares, quasdam uniuersales quo nihil a pertius dici posse uideatur, aduersus Nominales: & primo lib. Posterior. c. 2. sit uersalia esse notiora singularibus: itē uniuersale intellectu, singulare sensu cognosci posse. Et c. 7. nec definitionem. nec demon strationem esse de singularibus, & uniuersalia esse perpetua, quae omnia uocibus conuenire non possunt. Ac præterea quoties Arist. disputat contra Platonem. ut li. 7. Met. c. 13. & plerisque aliis locis. non eum reprehendit, quod uniuersales res posuerit: sed quād supponendo, quod essent res aliquas, reprehendit, quod à rebus separata uiuersalia, quas Ideas uocabat, posuerit, & non potius in ipsis rebus.

Primum Sit igitur primum fundamentum. Quæcunque res Mundi ad inuicem conuenientem, & ad inuicem differunt: ut pater, si uniuersa considerentur. Petrus & Paulus iterque est homo, licet particulariter differant: similiter, planta, & animal, utrumque uiuēt: intellectus autem noster quandoque percipit id, in quo multa conueniunt, & sive dif ferentia, & tunc illud in quo multa conueniunt, nude consideratum, dicitur uniuersale. Vnde uniuersalia secundum Arist. sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea conuenientiam, & eam facit intentionem unam. Plato ponebat uniuersalia extra animam existentia.

Secundum Sit secundum fundamentum, quo natura abstractionia per quam uniuersale sit, manifestatur. Omnis nostra potentia cognoscitiva tam sensitiva, quam intellectiva limitata est, & finita: ita ut unum possit percipere, non aliud, uerbi gratia, uisus uidet colorē, non odorem: gustus sentit saporem, sed non sonum: intellectus cognoscit primo communia, non singularia, inuenitur autem hoc passim in rebus, ut multi res diuersæ sint, & coniunctæ sint: ut in pomo limul sunt substantia ipsius, color, odor, sapor, quantitas, humiditas, quæ omnia, clarum est, esse inter se longe diuersa: ex his duobus sit, ut quando aliquid huiusmodi nostræ potentie cognoscitiva limitata, cognoscendum proponitur, ipsa tantum percipiat, quod suum est cognoscere:

omittat autem alia, quæ sua non sunt. v.g. uisus proprio pomo, uisus ex omnibus, quæ sunt in pomo, non percipit nisi colorē proprie, non odorem: gustus saporem, sed non colorē. Ita cognitiones si considerent ratione eius quod per illas cognoscimus, dicuntur sensations, si fuerint scelus intellections, si fuerint intellectus: at si eadem consideretur quatenus suum obiectū percipiunt, ut multa alia quæ ibi erant, manent incognita, dicuntur abstractiones: abstractio. n. non aliud est, quam cognitionis uanius, non cognitis his quibus cum coniuncta erant: nec oportet existimare, qd ibi fiat aliqua separatio realis: non. n. mutatus color pomi, per hoc quod a pomi qualitatibus, aliis cognoscatur seiuinctus: sed dicitur abstractione similitudine quadam ad abstractionem, quæ in rebus sit, isto modo est intellectu abstrahimus: dū unum absq; alio coniuncto intelligimus, licet multum sit inter sensum, & intellectum distinctionis a nobis modo prætermittendum. Unum tñ adnotandum est, qd sensus rem cognoscit unā absq; alia, non tñ componit affirmando, aut negando, ut uisus uidet colorē absq; odorem, nō tñ affirmat uel iudicat, color non est cum odore, atq; ideo qui colorē solum percipit, nō decipitur, aut habet falsitatem, quia falsum & uerum in iudicio solo cōponente consistunt: ita intellectus aliquā intellectu rem unam absq; alia, non tñ componit, & diuidit; ut qd simplici cognitione cognoscit hominem non cognitis eius accidentibus, & ista dicitur abstractio precipua, & in hac non est deceptio, ut docet Boet. hoc proemio, & Arist. 2. Phys. c. 2. abstrahentiū inquit, non est mēdiacium: & Auer. 12. Met. c. 39. intellectus, inquit, noster natus est adunata in esse, diuidere in ea, ex quibus componuntur: licet non diuidantur in esse. Aliam tamen præter hanc propriam habet intellectus abstractionem, qua composite unum ab alio diuidit, ut quando iudicat, homo non est coloratus, & hæc dicitur abstractio negativa, in qua potest esse uerum, & falsum. Nec de ista in pñti loquimur, sed de simplici in qua error & falsum nō est, quæ uis aliter quam sint res per tales abstractionē intelligatur, sicut in sensu nō est falsum.

Sit tertium fundamentum. Triplex est Tertium potentia in nobis per quam cognoscimus: fundamē sensitiva exterior, idest uisus, auditus, & tactus reli-

reliqui sensus exteriores. Sensitiva interior, scilicet imaginativa, per quam absentia imaginatur. Tertia intellectus, quo rerum naturas cognoscimus. Vnaqueque aet harum potentiarum non percipit suum objectum, nisi prius recepta similitudine illius, quæ vocatur species: hæc autem similitudo non representat aliud, q[uod] à tali potentia percipi potest, uerbi gr. Species poni quam usus recipit, representat usus coloris poni cum figura & loco & presentia latitudine. At species quam recipit gustus, representat saporem in corpore illo praesenti, non autem colorum. Vnde potentiaz cognoscunt id, quod per talam speciem representantur: & cum in specie representetur unum, non aliud, dicuntur potentiaz abstracta, quando cognoscunt, sed prior abstractione est in specie representante unum, non aet aliud: ista autem species non eodem modo fit, nec eodem modo representant in his potestis: sed in sensu exteriori producitur ab obiecto exteriori: v.g. in oculo, à re colore affecta: in odoratu, à re odorifera: at in sensu interiori ab ista species recepta in sensu exteriori producitur alia similis in interiori, quæ idem obiectum representet, & talis species dicitur phantasma: at ex isto phantasmate virtute quadam animæ, quæ dicitur intellectus agens, producitur alia species, quæ recipitur in intellectu, qui vocatur possibilis: & iste per talam speciem intelligit rem in ea representatam. Istæ species non eodem modo representant: propria non est eadem abstractio in sensibus, & in intellectu: in sensu m. exteriori representant rem ratione alicuius qualitatibus, scilicet coloris, uel saporis, uel odoris: tamen representant rem cum loco, & figura, & rem presentem: propterea sensus exterior per illam cognoscens, abstractus ab his, quæ in ea non representantur, cum autem representent rem presentem, sensus exterior non abstractus à presentia rei: at species sensus interioris abstractus à presenta, quia non representant rem presentem, & actu existentem: unde absentia, & præterita sensu interiori imaginatur, non autem sensu exteriori percipi posse: at species intellectus representant rem non representata singularitate cum qua erat: uerbi gratia, phantasma representabat hunc hominem, at species intellectus representat hominem; ut sicut species coloris representat oculo

colorum, non saporem, ita species intellectus representat naturam, non autem singularitatem, per quam erat singularis: quia representat naturam, non representando locum, aut figuram, aut colorum, quæ representabat phantasma: & cum talis natura in specie representetur, non representatis aliis omnibus, ita intelligitur. Et talis abstractio dicitur à singularibus: ex quo sit, ut illa natura sit universalis: non q[uod] in se sit universalis, sed q[uod] ab intellectu cognoscatur tanquam universaliter, dum cognoscitur separata à singularibus: & hoc est, quod dicuntur, universalis sit per abstractionem intellectus, vel per abstractionem speciei à phantasmatibus: sicut color dicitur separatus ab odore, non quod ita sit, sed quod uideatur non uiso odore: ita sit natura universalis, non q[uod] sit, sed quod intelligitur, non cognitis singularibus, & inde dicitur esse universalis per intellectum.

Sit Quartum fundamentum. Universalis. Quartus le duo habet in se, materiale, scilicet, & formale: ut enim album pro materiali dicit membra, corpus, at pro formalis dicit albedinem: ita universalis in materiali significat naturam illam, scilicet hominem & leonem; in formalis uero ordinem ad plura. Ita uero natura in ipsis singularibus est; scilicet homo, in Petro, Ioanne, Cesare, nec repertus una omnibus communis: at quod talis natura separata intelligitur, iam est communis, & universalis: & per talis intellectu, communiam, & universalitatem acquirit ab extrinseco: propterea sit ab intellectu universalis, non quod sit natura & materiale universalis, illud n. in rebus est, tamen namquam acquirit universalitatem, quousque talis natura per intellectum abstractur. I. intelligitur, non intellectus differentiis singularibus: propter quod Averr. 1. de animali com. 8. intellectus, inquit, facit universalitatem in rebus, nec propterea existimat, est istam universalitatem esse in rebus ipsis intrinsecam, sed est relatio & proprietatis quoddam extrinseca, consurgentes hoc, quod intellectus cognoscit rem, non cogitat singularibus differentiis, quæ proprietatis habet solum esse per intellectus considerationem, & propterea dicitur ens rationis, ut inferius dicemus.

Ex his fundamentis, colligitur prima Prima conclusio, Universalia pro materiali, quod conclusio funda-

De Vniuersalibus.

fundamentum dicuntur, sunt in rebus, scilicet naturae ipsæ factæ singulare.

Secunda. Secunda conclusio. Tales naturæ dicuntur universalis per intellectum considerantem illas non considerant singularibus.

Tertia. Tertia conclusio. Vniuersalitas consurgit rei ab extrinseco, ex tali intellectus abstractione.

Quarta. Quarta conclusio. Talis uniuersalitas est conclusio. quidam respectus, & relatio, qua natura intellecta abstracta ad plura inferiora referatur, de quibus prædicari potest.

Quinta. Vtima conclusio. Tunc res primo dictur uniuersalis, quando in specie intellectus representatur non representatis singularibus: secundo autem quādō cognoscitur nō cognitis etiā eisdem singularibus. Per hanc patet solutio ad argumenta Nominalium.

Ad pri-
mum. Ad primum responsum. sensum Aristotelis hunc esse: nullam esse naturam communem & uniuersalem separatam: si est, posteriorius est, idest per intellectum abstrahens illam à singularibus præexistentibus. Ad aliud testimoniū Arist. ex lib. Prædicamentis, respondetur: omnia ferè quæ in Prædicamentis tractat, esse de rebus ipsis ut constat, & in eodem capite differuit de ipsa substantia reali. Sensus ergo fuit. Aristoteles, secundas substantias, idest nomina secundarum substantiarum significare quale quid, primas vero substantias, idest nomina primarum substantiarum significare hoc aliquid, sed res ipsas esse primas substantias, & in eis esse secundas substantias.

Ad secundum. Ad secundum respondetur, concedendo, nihil esse in rebus ipsis secundum se uniuersale separatum, tamen per considerationem sunt naturæ uniuersales.

Ad tertium. Ad tertium etiam est facilis solutio: actiones enim sunt rerū per se existentium, hæc autem omnes sunt singulares: at uniuersale in rebus nullum per se existit, sed sunt ipsa singularia solum intellectu uniuersaliter res apprehenduntur, & horum nulla est generalitas, sed ut in singularibus sunt.

Nec argumentum Platonis quicquam valer: nam licet corruptatur iste, vel ille homo, iste vel ille equus, semper tamen manet equus, qui idem est in hoc & in illo. Semper etiam manent propositiones, homo est animal rationale, equus est binibialis, quod sufficit ad scientiam. Similiter secundum valet, quia unumquodque

producitur à suo simili, vel formalī, vel in airtute: sed de hoc alibi dicendum.

Possunt autem omnes opiniones ex parte quadam conciliari: sed dicamus esse uniuersalia quædam in uoce, uidelicet uoces specificas, & genericas &c. immo etiā in scripto simili modo, & esse etiam uniuersalia in mente, conceperas, uidelicet intellectus formales, specificos, & genericos &c. quæ possunt dici uniuersalia formalia. Esse præterea uniuersalia in rebus, rerum usdilectis ipsarum genera & species reahæ &c. quæ possunt dici uniuersalia obiectiva, quia sunt ipsarum cognitionum uniuersalium, obiecta: nam profectò uoces ipsæ, in uoce predicatorum de pluribus, & subiiciuntur: & conceptus in mente prædicantur & subiiciuntur: & res ipsæ per conceptus subiiciuntur, & prædicantur. Demum esse quoque separata à rebus alia uniuersalia, ideas in Deo ipso, uidelicet, & mente diuina, ut aliqui Platonem interpretantur, atq; ita oīa cōuenirent ueritati.

Q V A E S T I O III.

Vtrum uniuersalia sint in rebus distincta, ante intellectus operationem.

Hic questioni partim uideretur satista. Autem ex præcedenti: quamvis illuc volum incedimus præcipue ostendere, uniuersale non esse realiter separatum à singularibus: hic uero disputatur, constituto iam, quod uniuersale non sit realiter extra singularia s. sola intellectus operatione, quod omnes Peripatetici admittunt. Dubitatur, an sint in singularibus aliqua natura, quæ secundum se sit uniuersalis, & non ex operatione intellectus? Pro cuius adhuc maiori explicatione est aduertendum: quod aliqua rei natura, puta hominis, leonis, auggnis, potest tripliciter considerari. Vno modo, ut in singularibus, & individuis est contracta, & determinate singularibus differentiis. Altero modo, ut representatur in specie intelligibili, sive ut cognoscitur ab intellectu denudata à talibus differentiis. Tertio modo potest secundum se, & suam substantiam considerari. Quam triplicem considerationem expressit Auic. suæ Logice ca. i. Si primo modo consideretur: non dubium est quin sit singularis, homo enim cum

enam differentia singulari est Petrus, aut Ioannes, aut aliud individuum: at si consideretur ut est in intellectu cognita, aut representata non dubium, quia sic universalis, & habeat quandam relationem & ordinem ad multa, quae relatio dicitur universalis. Natura itaque primo modo dicitur universalis in potentia remota; natura secundo modo est universalis actu separata, id est intellectum ab individuis: at si consideretur tertio modo, est difficultas, an talis natura secundum se sit universalis, id est habeat aptitudinem, ut partcipetur a pluribus, quod vocant aliqui universalis obiectum, seu in potentia propinquum.

Scotus 7. Metaph. q. 18. & 2. sen. d. 3. q. 1. quem sequitur Paulus Venetus quæst. de universalibus, item ante hos Albertus lib. 1. dist. tract. ultim. cap. 3. dicit esse hanc opinionem realium: assentuntur, quod natura rei, si secundum se consideretur, habet aptitudinem quandam, ut ei non repugnet a multis participari: uesti gratia natura hominis, quæ est in Petro, ut natura hominis est apta, ut sit in Ioanne, Paulo, & quousque simili: ac proinde est universalis, quamvis non acta, quousque per intellectum se paretur a singularibus: unde duas unitates ponit in rebus ante operationes intellectus: unitatem numericam, quam habet natura per hoc, quod contrahitur ab individuali differentia: & aliam specificam, seu genericam, secundum quam natura in se, & sua substantia considerata una est species, vel genere. Huius sententiae est primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potestis, sed universalis est obiectum intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo universalis est antequam intellectus operatio sit. Major patet, color enim prior est uisione, & tonus auditione, minor uero est Aris. 1. Physi. 3. in fin.

Item. Secundo natura humana secundum se est indifferens ad plura, non magis ut sit Petrus, quam Ioannes, ergo secundum se est aperte ne sit in pluribus.

Præterea Tertiò, Seclusa operatione intellectus, iste omnes propositiones sunt verae, Petrus est homo, Ioannes est homo, Cæsar est homo, ergo seclusa operatione intellectus est aliqua una natura in eis communis, quam de ipsius prædictetur.

Præterea Quarto. Na tura secundum se sumpta est eas, ergo est una. Non numero, quia secundum se non est singularis ergo specie, ergo illa natura secundum se est communis. Prior consequentia patet, quia est ex & uero mutuo sequuntur, q. Meta. c. 2. 4.

Opposita sententia est S. Thomas i opu. Secunda sculo de ente & essentia. cap. 4. & aliorum. opinio. qui eum sequuntur: cum placitu hoc est. Natura qualis est secundum se sumpta, nec est una numero, nec specie, nec universalis, aut particularis, sed ei conuenient sua predicatione essentialia, s. genus, differentia, & proprium: accedit ei, quod sit una numero, quatenus est in hoc, vel illo individuo similiter accidit, quod sit universalis, quantum per intellectum consideratur abstracte: v.g. homo est solum habet, quod sit substantialis uisus, animal rationale, uisibile, & cetera essentialia: ut at est in Petro, est unus numero, & particularis. ut per intellectum solitarie consideratur, est unus species, & universalis. Ista videlicet expissa sententia Aut. 5. Meta. ca. 5. Equitas, inq. i. natura equa secundum se, est tamen equitas, nec una, nec plures, nec universalis, nec particularis.

Hæc opinio probatur, si natura aliqua putata hominis, secundum se est universalis, ergo nullo pacto posset fieri particularis, sed natura hominis in Petro est particularis, ergo secundum se non est universalis. Consequenter est certa: & minor pacet. Major probatur, quia cui unum oppositum per se competit, alterum oppositum competit neque nequit: ut universalis & singulare opponuntur. Secundo, quod per se competit naturæ, prædicatur de illis, quibus talis natura competit: si natura hominis per se est universalis, ergo Petrus, qui est homo, erit universalis, quod absurdum est.

Circa huius questionis dissolutionem sit Primum primum fundamentum. Tripliciter aliquid. Fundatur esse in intellectu, uno modo subiecti. scilicet ea, quod est in luce, ut accidit in suo subiecto: quo pacto scientiae & species intelligibiles, & conceperis dicuntur esse in intellectu, quia ei intus sicut albedo corporis: altero modo aliud dicitur esse in intellectu, sicut effectus in causa, nimis quia intellectus est causa eorum: quo pacto dicitur, dominus est in meo artificio, quia mens artificis est prima causa domus: tertiè modus est extrinsecus, quia dominus facienda secundum

De Vniuersalib^{us}

secundum suum esse non est in ipso intellectu subiective. Tertio modo aliquid dicitur esse in intellectu obiective; illud s. qd ab intellectu cognoscit: quo pacto omnia, que intellectus cognoscit, dicitur esse obiective in intellectu; non qd ipsi inhæreant; sed qd per ipsius operationem intelligatur: unde res, quae est extra intellectum, quando cognoscitur, dicitur esse obiective in intellectu. Horum igitur, quae obiective sunt in intellectu, quædam habent esse in se. licet nō eo modo, quo intelliguntur: ut homo, animal, albedo, habent esse obiective in intellectu & in se, quamvis nō sint separatae sicut intelliguntur: quædam nō habeant aliud esse in se, quam cognoscit, & ista dicuntur habere solum esse obiective in intellectu: sicut Chimera, & ea quæ nō sunt, quando à nobis cognoscuntur horum usq; quæ obiectus tantum habent esse in intellectu, quædam sunt obiectus directe: nempe ea, quae per seipsum intellectus operationem cognoscuntur, ut Chimera, Anacharsis: quædam habent esse obiectus indirecte & consequenter, scilicet illa quæ non sunt nisi aliqua existente operatione intellectus, licet non per illam eandem cognoscatur, sed consequitur ad rem ipsam cognitam obiectus existentem in intellectu: ut quidam intellectus cognoscit hominem, resulat quædam relatio uniuersalitas hominis intellecti in communi, quæ nō habet esse, nisi solum obiectus in intellectu: ramen indirecte: quia quando ego hominem considero, non considero tunc sive uniuersitatem: hoc igitur est discrimen inter naturam rei; & eius uniuersitatem: quod natura est in rebus, & etiam obiectus in intellectu: ut uniuersitas nō est nisi obiectus in intellectu. Præterea, natura est obiectus directe, uniuersalitas autem indirecte.

Sic secundum fundatum. Ut aliqua natura sit uniuersalis, duo necessaria sunt: alerum ut sit una, si enim essent multæ naturæ, nihil esset, quod a multis participaretur, quoniam unū participaret uno, aliud alio: & hoc significat Aristoteles dum dicit esse unum potentia multa; hoc tamen non sufficit, sed est necessaria aptitudo, ut possit pluribus inesse: quod docuit 7. Met. c. 13. Uniuersale est aptum esse in pluribus; ita unitas cum aptitudine, vocata

uniæ specie^{ta}, seu generica, seu unitas uniuersalis: ad hoc pacto: cu nō reperiatur in rebus natura cum tali unitate, non est ea rōne uniuersale in rebus natura. n. q̄libet est singularita, nec sit una cōsiderans, nō quando ab omnibus separatur, & in intellectu representatur. & cognoscitur: tunc n. habet esse quoddā cōsiderans: ante intellectus autē operationem, natura ex se una est, sicut quælibet res est una transcendentali unitate tantum, & non est distincta ab unitate individui nisi interuenient in intellectus operatione, per quā consideratur natura non consideratis singulib; & tunc talis unitas est cōsiderans, & natura dē uniuersalis, & hæc est opinio S. Tho. quæ magis Peripaterica est: nec argumenta Scotti aliquid probant.

Ad primum distinguuntur consequens: uniuersale. n. est obiectum intellectus possibilis, & intelligentis, & huius operationē procedit uniuersale: quia, ut diximus, uniuersale statim est, ac representatur in specie intelligibili, que prior est ipsa intellectus: vero argumentum probet, qd uniuersale est ante intellectus agens operationem, per quam abstrahitur species vel genus, scilicet: nam intellectus agens est potentia activa, & obiectum potentiae est ut nō procedit eius operationem, sed per eam faciente, vero solum erant res ipsæ in dividu, hic homo, & ille homo, illa scilicet naturæ factæ singulares, & determinatae, & contractæ differentiis individuancibus, ex quibus intellectus abstrahit species illas intelligibiles representantes uniuersale.

Ad secundum negatur consequens: natura enim ut sit uniuersalis, debet esse apta, ut sit in pluribus: ut secundum se net est apta, nec inepta: sicut homo ex natura sua nō que est albus, nec non albus: sed natura, si per intellectū consideretur, est apta unaad plura, in rebus uero est singularis: & est magna fallacia argumenti in reduplicatiis argumentari à negativa ad affirmativam, ut homo secundum se non est albus, ergo secundum se est non albus.

Ad tertium, illæ omnes propositiones sunt veræ, quia natura humana est in omnibus: individualis, licet in unoquoque sit unus numero facta: quod si est unū praedicatum, id sit, quia per intellectum abstractum: prædicatio enim non sit, nisi subveniente intellectus opera.

Ad

Ad quartum. Est facilis solutio. Natura enim secundum se est una; sed ista unitas non est communis, sed ea qua unum quod que in se ipso consideratum, est unum.

Ad quartum.

Ie uero post multa est ipsa uniuersalitas, ratio p intellectu facta: ac de his hactenus:

De primis & secundis intentionibus.

Q V A E S T I O · P R I M A .

Quid si prima & secunda intentio.

*C*um frequenter in hac materia, & in re lique mentio fiat prius, & secunda intentionis, utile erit, si quid sint, & in quo inter se differant, scemel dixerimus. Intentio igit in unius uestrum, si uim nominis spacio, nihil aliud est, quam actus mentis nostrae, quo in aliquid tendit, atque inde ad ea intentio, quod in aliud aliquid memet tendat, hinc etiam pro ipsa re, in quam te dic quoq; accipit, atque ita apud Philosophos, tuus actus ipse memet, tum res in qua fertur per illum actum, in eis uocari cōsuevit, est enim frequens ut nomina actionum uocemus obiectū ipsius, & contra, ex inopia nominū hinc factū est, ut duplex dicatur intentio scilicet formalis, & obiectiva: formalis est ipse actus: obiectiva est ipsum obiectum, sive ipsa, in quā fertur talis actus res inquam obiecta, ut obiecta est.

Q V A E S T I O · I I I I .

Quomodo respondendum sit questionibus à Porphyrio factis.

*E*x his, quæ in hac questione & prece-
lenti dicta sunt, possumus questiones
à Porphyrio positas solvere.

Ad primam eam dicimus uniuersalia non subsistere per se extra intellectū; nec similiter esse, quid ab intellectu factū: sed sunt naturæ existentes in rebus, separatae tantum à singularibus per intellectum, & hoc significat Aristoteles cum dicit uniuersalia non esse substantias, id est non subsistere per se, 3. Meta. tex. 20. & lib. 7. tex. 45. & lib. 13. c. 10. Subsistunt enim in singularibus, quæ si fuerint substantiae, & uniuersalia ad substantiam pertinent, ut homo, leo, animal: si accidentis, ipsa sunt accidentia, ut albedo, color, quantitas.

Ad secundam questionem Respon. cor-
pus aliquando sumi pro tripla dimen-
sione, scilicet latitudine, longitudine, & pro
funditate; incorporeum autem pro eo qd
quantitas non est. Altero modo pro substâ
ia individua corpora habent. hanc di-
sionem, scilicet ligno hoc, uel illo, Petro,
Ioanne. Tertio modo pro cōposito ex ma-
teria & forma. Vniuersalia nō sunt corpo-
rea, primo & secundo mō accepta, quia nec
sunt qualitates nec substantiae individuae:
at uero tertio modo essent quædam corpo-
rea, scilicet illa, quæ haberent materiam, ut
homo, & animal, & leo: quædā alia essent
in corpore, quæ scilicet non habent mate-
riam, ut angelus & spiritus.

Ad tertium Respon. Vniuersalia ista cor-
pore non esse separata à scatibilibus sin-
gularibus, sed solum per intellectus opera-
tionem intelligentis naturā, non cognitis
singularibus differentiis. Ex dictis intelligimus,
quæ soleant à Philosophis appellari
uniuersalia ante multa, in multis, & post
multa: uniuersalia si quidē ante multa, si
quæ sunt, illa essent idem Platoni: in mul-
tis, sunt res ipsæ, seu rerum naturæ in ipsis
rebus existentes, ut ait Aristoteles. Vniuersa-

Iam uero voluntatis intentio ad More
les Philosophos spectat, quæ est actus volu-
tatis, quo finem uoluimus: de qua nihil ad
Dialecticum. Intellectus uero intentio, quæ
ad nostrū attinet in situū, nihil est aliud,
quam conceptus; seu cogitatio ipsa intelle-
ctus, qua rem sibi obiectam cognoscit, ut
quo Solem, uerbi gratia, percipit, cuius ob-
iectum ipse est Sol: ac ita prima intentio
formalis, ipse actus, secunda intentio obie-
ctiva, dicitur ipsum obiectum cognitionis
base etiam, quod in idem omnino recidit,
uocatur & uocari consueverunt cōceptus
formalis, & conceptus obiectivus.

Sed rursus, ut agitur dictum est, in re co-
gnita quam uocamus intentionem obie-
ctivam, seu conceptum obiectuum, resur-
git quidam respectus etenim, quatenus
inquam cognita est, quem uocamus, epo-
rationis, quod ad ipsam operationem in-
tellectus consequitur, & hic dici potest se-
cunda intentio obiectiva, quando ipsis met
per reflexam cognitionem cognoscit: ut
uerbi gratia cum de uniuersali, & modo,
quo sit, dicebamus, intellectum cognosce-
re, rem aliquam, non intellectis condi-
tionibus

De Primis & Secundis

monibus individualibus, ex quo o talis natura sic cognita, seu prius per speciem representata, sit universalis, & resultat ista universalitas, quod dicitur ens rationis: si militer resultant alia, scilicet ratio speciei & generis, ac ut ita loquaciter ipsa generalitas, & usus entia rationis.

Igitur in ipso uniuersali, naturae ipsis primo cognitis, & representatis, dicuntur primae intentiones obiectiva, & vero entia rationis secundae intentiones obiectivae intellectus autem non solum cognoscit naturas, & primas intentiones, sed postea redit etiam, & considerat ipsam universalitatem & secundas intentiones: illa ergo cognitio, & quia cognoscit re, seu primam intentionem, dicit prima intentio formalis, seu conceptus, seu notitia prima formalis: illa autem cognitio, qua entia ratione cognoscit, dicit se eunda intentio formalis. Quadruplex ergo intentio intellectus reperiatur, uidelicet prima obiectiva, secunda obiectiva, qui conceptus obiectivus dicuntur, deinde prima formalis, secunda formalis: inter duas priores & duas posteriores est hoc discrimen, ut diximus, quod priores intentiones sunt recognitae, posteriores sunt ipsis notitiae & cognitiones per quas intelliguntur. Secundum est discrimen, quod intentio formalis est subiectiva in intellectu, quia est operatio ipsius intellectus, & accidentis reale: at prima & secunda intentio obiectiva non est subiectiva, sed obiectiva in intellectu, sicut cum discrimine: nam prima est etiam in rebus, propterea est ens realis, at secunda est obiectum tantum, & ens rationis. Sicut autem de conceptibus diximus, ita de nominibus, quae illis respondent, dicendum, esse nomina primae intentionis, & nomina secundae intentionis. Ex his præterea possumus colligere, uniuersale pro materiali quidem esse primam intentionem, pro formalis esse secundam intentionem.

Q V A E S T I O N E.

Vtrum uniuersale & alia secundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.

Videndū est iam, quō fiant secundae intentiones, tum uniuersalis, tum aliorū, an per notitiam absolutā, an per notitiam

comparatiuā. Igitur notitia ipsa est intellectus operatio, qua rem cognoscimus. Duplicitet autem possimus rem cognoscere: uno modo in se, non cognoscendo illam in ordine ad aliud, ut quādo cognosco Hominem secundum se alium, & talis cognitio dicitur notitia absoluta: altero modo possimus rem cognoscere in ordine ad aliud, ut quando cognosco naturam humanam conuenire multis individuis, natum animatis multis Speciebus, & Accidentis inesse subiecto: & talis cognitio dicitur notitia comparativa. Ex his patet sensus questionis, cum natura in rebus hō sit universalis actu, nec Species, nec Genus, quoque accedit operatio intellectus abstrahens.

Quaripariter, an res dicatur universalis, Species, aut Genus, quādo notitia absoluta cognoscitur per primam abstractionem dūtaxat, an qm cognoscitur notitia comparativa, s. in ordine ad inferiora? Sunt multi, qui assentunt has secundas intentiones non reflectare, quoque res cognoscatur notitia comparativa: verbi gratia, Homo non dicitur uniuersale, quoq; cognoscatur ab intellectu pluribus conuenire, nec Species, quoq; cognoscatur de pluribus numero differentibus praedicari. Sed iudicio meo ista opinio peccat in æquiuocatione, uel est falsa: aliud enim est, uniuersale esse Speciem, aut Genus esse, aliud est cognosci: uniuersale quidem Species & Genus sunt, simul atque intellectus cognoscit naturam, non intellectis inferioribus, quae in inferiora, si fuerint individua immediata, talis natura dicitur Species: si vero inferiora fuerint Species, dicitur Genus: immo prius natura ante cognitionem sunt in specie intelligibili representante naturam absq; in inferioribus: at ista non cognoscuntur ab intellectu, esse uniuersale, genus, aut species, nisi per notitiam comparatiuam, ut explicuimus. Et hoc est argumentum magnum contra illam sententiam, quod natura nō dicitur uniuersalis, Species, aut Genus, coquod actu praedicetur de pluribus, sed q; aptum sit proxime de pluribus praedicari: unde quando in specie intelligibili representatur, uel actu, & notitia absoluta cognoscitur, est aptum proxime de pluribus praedicari; quamuis actu non nisi per notitiam comparatiuam de pluribus praedicetur

De

De subiecto huius libri.

QV AEST I O P R I M A .

Vtrum uniuersale sit huius libri.
subiectum.

Postquam de uniuersalibus; & primis ac secundis intentionibus egimus, nunc uidetur est, An uniuersale sit huius libri subiectum. In qua quæstione primum oportet cognoscere differeniam inter uniuersale & prædicabile. Uniuersale est, quod aptum est esse in multis, ut antea ostensum est, siue quod à multis participari aptum est: illa autem, quæ uniuersalis ratione participant, dicuntur singularia, siue sint pro suis singularia, siue minus uniuersale. hoc n. respectu magis uniuersale singulare quoddam modo dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptum est de pluribus prædicari & sic refertur ad subiicibile. Igitur quod uniuersale non sit subiectum huius libri apparet.

Primo, quia nullam in hoc libello eius Porphyrius fecisse mentionem uidetur: cù tamen si esset subiectum, præcipua de illo deberet esse tractatio, & de illo passiones tradi & demonstrari oportenter.

Secundo, si esset eius subiectum, aliae scientiarum non tractarent de uniuersalibus, at Aristotle cum in Topicis egit de genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidenti, tum in 7. Meta. c. 13. & sequentibus de uniuersalibus differuerit. Immo vero omnes scientiarum uniuersalibus agunt, ut idem Arist. sepe docet, præsertim r. Posterior. c. 7. & 20. de anima. c. 5.

Tertio, uidetur potius Prædicabile esse subiectum & non uniuersale: quia hic Porphyrius tractat de individuo, quod ait esse, quod de uno tantum prædicatur: at individuum, ut constat, non est uniuersale, sed singulariter est tamen quoddam prædicabile, scilicet de uno tantum.

Quarto, quia tam genus, & Speciem, & proprium, quam reliqua definit Porphyrius per prædicari, non per esse uniuersale, ut constat; ergo potius erit prædicabile genus, & non uniuersale.

Quinto. Omnis scientia demonstrat passionem propriam de suo subiecto, si ergo prædicabile esset proprium animalis, posset de illo demonstrari, quod non uidetur.

Pro istius quæstionis dissolutione, sit pri
mum fundamentum. Causa quare aliquid fundans
est prædicabile, hoc est, quare prædicari cum
aptum est de multis, est, quia est in multis,
uel aptum est esse in multis, ut antea dixi-
mus ex Arist. 7. Meta. ca. 13. cum duplice
uniuersalis definitionem attulimus: atque
adeo intrinsecè, & per se, hoc conuenit uni-
uersali, scilicet esse in multis, prædicari uero
est quid consequens, tanquam proprium
ipius uniuersalis: uniuersale itaq; est essen-
tia, prædicabile uero uniuersalis est pro-
prium: atque ideo opus fuit: ut de uniuer-
salibus tractaretur, ut ait Albertus lib. Præ-
dicabilium tract. 2. c. 1.

Respondemus igitur unica conclusione,
uniuersale est subiectum istius libri Por-
phyrii. Probaetur primo: quia illud est su-
biectum alicuius tractationis, in qua om-
nes species illius subiecti tractantur: atqui
in hoc libello omnes uniuersalis species tra-
ctantur, scilicet genus, Species, Differentia,
proprium, & Accidens, ergo est subiectum
uniuersale.

Secundo: quia omnes subiecti condicio-
nes ei conuenient: nam eius passio, sci-
licet prædicabilitas in omnibus suis infe-
rioribus ostenditur: etiam, nihil tractatur
in hoc libro, quod non possit ad uniuersa-
le aliquo modo reuocari, vel tanquam ad
partes eius, vel tanquam ad passiones eius,
vel tanquam ad essentiam eius &c. ergo u-
niuersale est subiectum.

Ad argumenta, Ad primum responde-
mus, in hoc libello factam esse mentionem
uniuersalis, capite de genere, etiam ait, co-
rum, que prædicatur, quedam de uno, que
dam de pluribus prædicantur: ubi aperte
definitio uniuersalis traditur per eius pro-
prium, scilicet prædicari de pluribus: atq;
idem potest, cum omnia comparat inter
se uniuersalia, agit ca. ultimo, cum ait hoc
commune esse omnibus uniuersalibus, ut
de pluribus prædiceretur.

Ad secundum argumentum: dicimus alias
scientias agere de rebus ipsis, q; ue uniuer-
sales dicuntur. Dialecticæ uero proprium
est de uniuersalibus, quatenus uniuersalia
sunt, & quatenus prædicabilia, agere: pro
formaliter itaque relatione uniuersalitatis,
& prædicabilitatis, considerando; aliae
scientiarum pro materiali duntaxat, res solli-
cit et ipsas, quibus talis ratio conuenit, &

C quidem

De Subiecto huius libri

Q. A. E S T I O. II.

quidem res ipsa in se, non ut subsunt tali ratione, Topica quidam de universalibus agit. Genes. Differenza &c. quatenus efficiuntur constitutae questionum Dialecti carum diuersa genera. hic uero per se: & in se considerantur universalia; eorum natura, & propria eorum explicantur: in Metaphysicis autem non quatenus cōfertur ad modum sciendi, seu intelligendi, uel quatenus conferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes cognoscendas, ut Dialecticus considerat; sed ipsam per se essentiā in abstracto, speculando & cōtemplando: & in hoc à Dialectico in istorum tractatione differt.

Ad tertium. Tractauit Porphyrius de in dividuis, quatenus erat necessarium illud cognoscere ad cognitionem ipsorum universalium, quæ de pluribus differentib. numero prædicantur, & quia est quoddam subiectibile, de quo illa prædicari possunt, & quia est correlative oppositum uniuersali ipsum singulare.

Ad quartum. Porphyrius hoc ipso indicat se de universalib. agere, quod propria passionis ipsius universalis uitetur in omnium illorum explicatione. Potius autem per prædicationem definit, quia notior est: universalis essentia, & talis occultior: neque ita ad finem, quæ uolebat introducere, accommodatus. Dicunt etiam secundo potest, Prædicabile duobus modis accipi: uno modo, pro aptitudine ad prædicandum, & ita esse propriam passionem universalis: altero modo, pro principio in transfece, unde prouenient illi ipsa aptitudo: & extenuis esse essentiam, & ueram ipsam differentiam essentialemod dicare, per quam uniuersale est uniuersale. Cum uero dicimus prædicabile esse proprium uniuersalis, intelligendum est, ut superius in uniuersalibus definitione exposuimus, si prædicabile de pluribus uniuerso per se ducere, &c. quo pacto individuum non prædicatur, & cetera, quæ tunc exclusimus.

Ad quintum. demonstrari potest per illam primam essentialem distinctionem uniuersalis hoc modo: omne quod est aptum esse in multis, est prædicabile, sicut aptum prædicari de multis: sed uniuersale est apertum esse in multis, ergo est prædicabile de multis.

Vtrum uniuersale sit genus ad simile quicque; Genus, Speciem, Differentiā &c.

Post hic dubitare quis, An uniuersale. I. Primum sit genus ad quinque prædicabilia? Al. opinio. berti magnus lib. Prædicab. tract. 2. ca. 9. existimat, esse prædicatum analogū, quia ratio uniuersalis, scilicet esse in plurib. seu de pluribus prædicari, nobilior & perfectior est in uno prædicibili, q̄ in aliorum Genus, & Species, nobiliorem modum prædicandi habent, ut patebit postea, quam differentia & alia duo: & Differentia quam Proprium, & hoc quam Accidens. Similiter nobiliori modo est Genus, & Species, in pluribus, quam Proprium, & Accidens, n̄ illa sunt substantia eorum quibus insunt at hæc sunt extra substantiam.

Secundo item possumus idem sic ostendere. Vnuersale se prædicabile non conueniunt in una, & eadem ratione, nec ex aequali omnibus illis, sed aliquib. prius, aliis postea, igitur non est uenustum sed analogū: nam Genus & Species conuenient uniuersale primo, ut prædicatus de pluribus inferioribus sub se ac Differentia & Proprio ut prædicatur primo de aequali, s. de ipsa Specie, cuius est Differentia vel proprium & de individualibus inferioribus: postea mediante Specie, uero Accidens alia r̄de, scilicet triplex & posterior prædicatur. Iam & Genus de individuis, mediante Species prædicatur: Species uero insimilis immediate de individuis. At uero id Analogū est, qd non eadē ratione dicitur, & qd uni primo, aliis conueniat posterius, ergo uniuersale, & prædicabile, est analogū, & ita nō est genus.

Tertio si esset Genus, lequeretur, qd aliquid Genus sub sua Specie continetur, nempe uniuersale sub Generi: liquidē omnē Genus continetur sub Generi in omnī: at hoc uidetur falso, & impossibile, ut genus sub sua Specie continetur: ergo uniuersale non est genus.

Quamvis ita sententia Alberti sit probabilis, mihi magis placet sententia Scoti q. 8. esse scilicet genus ad alia quinque. Quod probatur primo: quia ratio uniuersalis in communione uniuerso eius conuenit. Secundum

Sicutum esse in multis, prout abstrahit ab se mediate, vel immediate : sic etiam ratio praedicabilis in communis, aptum praedicationi de multis, prout abstrahit a praedicatione immediate, vel immediate, qua postea species predicationis distinguuntur, & prout estabilium, secundum diversitatem modorum, quibus res induunt in notitia de quibus predicantur, quae sunt Differentiae dividentes Genus universalia, & eius rationem universaliter. Buterres cum unum quodque predicabile, per illud definitum, dicuntur, Genus est universalis, Specie est universalis, Differentia est universalis, & sic reliqua, coniunctione esse: Genus est non alias id non habet, si Genus non est, & universalis definitionis non est per analogum affigenda, ut Arist. dicit. Top. c. 2.

Ad pri-
mos.

Ad argumenta respondentem erit. Ad illam rationem Alberti, inserviat esse, non enim illius sed istius facit analogum: si quidem idem cum multis Generibus apparet, non enim in genere animal est Genus, & tamen per definitionem istius una & specie quam in alieta, & eodem modo in ceteris.

Ad secun-
dum.

Ad secundum, dictum est convenire una, & secundum ratione communis, prout abstrahit ab esse mediate, vel immediate. Deinde dicuntur potest. Differentiam, & Proprium quantumcumque medicans de Specie praedicationis, aliorum in quatuor essentia, alterum in qualitate accidentiale, tamen hoc ipsius esse universalis, quodde voluntarii praedicantur ex q. quo species rerumq. postea de individualiis in superiorib. & ita hoc solum discrimen efficiere, ut res esse formae, seu species universalis, quia tunc res in forma, & species praedicationis inveniuntur si una solus esse in omnibus, praedicandi modus, una tunc solum esse species universalis, non vero uniuersa.

Ad ter-
cium.

Ad tertium, dicuntur non contineri universalis sub una specie, s. sub Genere, essentia per predicationem, sed accidentia. Est enim hoc accidentialis praedicationis, universalis habeat est Genus, sicut haec, Animal est genus, & (quod in idem recidit) materialiter continetur, non formationis. Est autem inconveniens, & impossibile, rebus continuaentur sub una specie essentia licet, praedicatione scilicet universalis.

Potest etiam dubitari, An universale habeat aliquam propriam passionem, cum sit genus: subiecta enim scientiam, & par-

tium scientiarum habent suas passiones, & proprietates ut patet primo Post. c. 23. R. R. passionem universalis, ut dicitur est, esse, praedicare, seu praedicari posse de pluribus in seriocib. ut. n. ab homine, ut homo est, pro credit huc proprietate, & sit visibilis, ita ab universalibus fabi, ut ad plura ordinem habet, sicut, quod sit praedicabile, & praedicetur.

Q V AB S T I Q. III.

Primum tantum quinque universali-
lis species (sue) quod in idem reci-
dit, quinque tantum Praedi-
cabilis.

D E numero item universalium, seu pre-
dicabilium in sequentem est: nam tam-
quam sunt quinque, sed vero plura, sed poti-
cusa. At prius quodque sunt portiones, quam
quinque, apparentiam praedicabile, & pra-
dicatum idem videtur esse: in hoc enim
solum differunt, quod est unus dicit actum,
aliosque dicit operationem, seu potentiam
ad circunmodi praedicationis actionem: se vero
quatuor tantum praedicata ab Arist. tradidit
est, primo lib. Top. cap. 3. Proprium, videtur
est. Definicio, Genus, & Accidens, de quibus
postea sigillatum differit.

Quod vero sive plura, sic ostendit potest.
Definicio est quoddam praedicabile, si quis-
dem loco circumscribitur praedicate con-
seruat ut ab Aristotele: quare non erat
sex, si definirio ad illa quinque addatur.

Secundo. Item enim alii videtur posse
ut ipsa quinq. divisione aliquam praedicabile: si
quoddam de divinis ipso potest divisione praedi-
care, ut Animal, aliud est h. o., aliud humanum.

Tertio. Genus & species dicuntur essentia
rei, sed existentia rei videtur situm praedi-
cationis, quodque sive subiectum ante ipsum sit
quasi debet, nam prius queritur, ut res sit,
dicendo quid sit, sive qualis. Hoc itaque est
omnium de existentia respondere queritio.
An inquit sit? erit ergo existentia quoddam
praedicabile, & quidem omnium pri-
orum, ut videtur.

Quarto. Praeterea individuum usum,
ut quidam homo, de pluribus praedicatur
sub divisione, et omnis Petrus vel Ioan-
nes, &c. ergo etiam aliud universale.
Homo deinde nota, hic Homo, seu co noe.

C 2 pta

De divisione seu Numero.

ptu respondentē, uidetur idem dicendum, ex se indifferenter posse, ut illi homini applicari, & de hoc uel illo dici, & prædicari, ut hic Homo est Ioannes, hic Homo est Petrus &c. atque ita cætera, quæ dicuntur individua demonstrativa.

Primum fundamen-
tum.

Ad istius questionis solutionem, Primum sit fundamentum, Species uniuersalium nos posse colligere tribus modis. Primo à posteriorib. & notiorib. quo ad nos: ut Porphyrius collegit ex diuersitate prædicandi. Vel secundo modo, a priori ex diuersitate existendi in alio: siquidem uniuersale est, quod aptum est esse in multis. Tertio modo ex ipsius rebus, a parte rei, & his, quæ secundum naturam ipsis reb. conueniunt; si quidem uniuersale fundamētu habet in rebus, & per intellectum perficietur in ratione uniuersali: & postea sic conceptum, de rebus ipsis prædicatur: & ea ipsa quæ sunt in rebus à nobis cognoscēntur, si uere cognoscitorum. Sunt etiam aliae uia hunc numerum uniuersalium ostendendi, tamen hæc tres uidentur præcipue.

Sit secundum fundamentum. Ad hoc ut aliquis sit uniuersale, oportet (ut antea fuit ostensum, cum quælibet, quid esset uniuersale) uniuocum, & simplex, & directa prædicatione de pluribus sub eadem ratione prædicetur.

Secondū
fundamen-
tum.

Hic positis sit prima conclusio, quinque tantum esse Prædicabilia, seu uniuersalium species: namque Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens: quæ sic ostenditur. Primo modo, Porphyrii ratione, ex quintuplici diuersitate modi prædicandi, uidelicet de uno, & de pluribus, in quid, uel in quale, in quid rursum de pluribus numero, uel pluribus differentibus specie: at in quale, uel esse entiale, uel accidentale: & de causa accidentale, conuersim, seu reciproce, uel non conuersim. Igittur quicquid dirigitur, sem de altero prædicatur, aut prædictatur de uno tantum, & hoc est individuum, & singulare aut de pluribus, & hoc est uniuersale. Rursum si de pluribus, aut in quaestione quid est, aut in quaestione quale est. Si in quid, uel de pluribus species differentibus, & est Genus: uel de numero tantum differentibus, & est Species. Si in quale, aut esse entiale, quod dici solet, quale quid, & est Differentia: aut quale accidentale, scilicet Accidens: accidentaria prædicatione:

& tunc aut conuersim & reciprocè prædictatur, de specie aliqua, uel Genere, & est Proprium: aut non conuersim, & est Accidens.

Secundo modo, idem ostendi potest à priori Philosophice, ex modis existendi in multis: nam quicquid est, aut est id, in quo omnia alia insunt, aut sunt ea, quæ insunt: si id in quo insunt omnia, est individuum: si quæ in alio insunt, uel quæ in uno solo; & hæc sunt individualia accidentia, & conditiones alia individuant, uel insunt in multis, & sunt uniuersalia. Sed omnis individuo, & quæ ut individuo conueniunt, de eo quod in ea in multis videamus: si est in multis, ergo aut intrinsecus in essentia eorum, aut extra essentiam extrinsecus adiacet, ut in subiecto: & si extrinsecus, aut in essentia totum, aut ut pars si ut totum scilicet tota essentia, est Species: si autem inesset, ut pars in toto, quæ se habet ut materia, & in potentia, & est Genus: aut tanquam forma, & est Differentia: si vero id est extrinsecus, & in subiecto, uel ut ab essentia fluens ab intrinsecis ab ea dependens, & est proprium: uel subiecto adueniens ex externalis causis, extrinsecus adiacens, & est Accidens.

Tertio mō ex ipsiusmet rebus à partem. Quicquid est in una quaq; re sine singula-
ris uel uniuersali, & quicquid de illa cognosci potest, aut sunt eius rei essentia, aut accidens: si essentia, aut tota essentia rei, aut pars essentia: si pars essentia, aut in qua consistit, cum aliis rebus, & est genus: aut in qua differt, & est Differentia: Si tota rei essentia, est Species: iā vero si Accidens est, aut proprius eius tantum rei, & est proprium Accidens: aut cōcūm aliis, & est Accidens commune, quod absolute uocabatur Accidens communis, uocabulo; ac de his superius quoque diximus, cum ostendimus Naturæ ordinem sensu Porphyrii in istorū uniuersalium tractatione: quare plura hoc loco non erit necesse superaddere.

Nunc ad arguments. Ad primum dicimus, Aristotelem de his egreditur libris Topicorum, quatenus spectant ad efficienda massa genera quaestionum Dialecticarum: atque ideo illa quatuor sola retulit, quæ dilectionem quaestionum efficiebant, & diuersitatem locorum, ac tractationis, & ob id etiam addendam quaestionem de eodem

Ad p. m.

& diuerso , præter alias quatuor quæstio & rando , uerbi gratia Petrum , & hic homo nes , Generis , Definitionis , Proprietatis , & Accidens ; quod diuersam ab aliis require trationem , & loca uidentur . Speciem ergo ob id ad Genus reuocasse uidetur Aris . eo q[uod] ex iisdem locis , quibus quæstio Generis tractatur , potest est quæstio tractari Speciei . Differentiam uero ad definitionem retulisse uidetur : siquidem ultra Genus addit ipsam Differentiam uel Differentias . Atque ita omnia conueniunt , & nulla est Aristoteles cum Porphyrio repugnantia .

Ad secundum.

Ada lia argumenta , quod sint plura , q[uod] quinque . Respondeamus ad primū & secundum . Uniuersalia , & Prædicabilia nos simplicia tamen quinq[ue] affectere : at composita & cōplexa Prædicabilia esse posse per multa & definitionē , & diuisionē , & cōplexa alia omnia uel accidentalia uel essentialia .

Ad tertium.

Ad tertium dicimus , Existentiam rei , cū querimus de re aliqua , an sit , non esse prædicatum aliquod præter ipsum uerbū , quod medio uerbo de subiecto dicatur : sed est ipsummet substantium uerbū . Vnde in hac quæstione , si recte dispicimus , non tam queritur aliquod prædicatum , quam ipsummet subiectū queritur per se , an sit in rerum natura . Postea uero subiecto iam posito existente in rerum natura , de illo & querimus & dicuntur quinque illa Prædicabilia uniuersalia . Et certum est , antequā res sit , nihil ei posse conuenire , & oportere , ut res prius sit , antequā ei aliquid conueniat , aut de ea prædictetur .

Ad quartum.

Ad quartum , Quidam homo , uel hic homo , & alia similia individua uaga , inclidunt in sua ratione duo . naturam communem , & rationem seu Differentiam individuantem ; quare impossibile est , ut unica & eadem ratione conueniant singulis individuis : atque ideo uniuersalia nec esse , nec dici possunt , quia non prædicatur de multis sub una & eadem ratione . Deinde hæc individua uaga ex modo significandi sunt complexa , non solum complexione uocis (quia posset facilè una uox imponi ad significandum illud ipsum) sed complexione significacionis , & conceptus apprehendentis multa singularia per disiunctionē : nam tantum ualeat quidam homo , ac si diceret , hic homo , uel iste homo , uel ille homo &c . Tandem de individuo demonstratio , cum dicimus homo , & demon-

Caput primum de Genere .

Videtur autem neque Genus neque Species simpliciter dici . Genus enim dicitur & aliquorum quoddammodo se habentium ad unum aliquod , & ad se inuicem collectio : secundum quam significacionem Romanorum dicitur Genus , ab unius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam , quæ ab illo est , cognicionem secundum diuisionem ab alijs Generibus dictum . Dicitur autem & aliter rursus Genus , quod est uniuscuiusque generationis principium : uel ab eo qui genuit , uel ab eo loco in quo quis genitus est : Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere Genus , Hylum autem ab Hercule : & rursus , Pindarum quidem Thebanum esse Genere , Platonem uero Athenensem : etenim patria principium quoddam est uniuscuiusque generationis , quemadmodum & pater . Hæc autem uidetur promptissima esse significatio . Romani enim dicuntur , qui ex genere descendunt Romuli , & Cecropidæ , qui à Cecrope , & horum proximi . Et prius quidem appellatum est Genus uniuscuiusque generationis principium : dēhinc etiam , & multitu-

C 3 do

De Genere.

de eorum, qui sunt ab uno principio, ut à Romulo: quam diuidentes & ab alijs separantes, dicebamus omnem illam collectionem Romanorum Genus. Alter autem rursus Genus dicitur, cui supponitur Species: ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddā est huiusmodi Genus eorum, quæ sub ipso sunt Species: uidetur etiam multitudinem continere omnem, quæ sub ipso sunt, Specierum.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est: quod etiam describentes assignauerunt, Genus esse, dicentes, quod de pluribus & differentibus Specie in eo quod quid est prædicatur, ut Animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de uno dicuntur solo, sicut individua, ut Socrates, & hic, & hoc: alia uero de pluribus, quemadmodum Genera, & Species, & Differentia, & Propria, & Accidentia communiter, sed non proprie alicui: est autem Genus quidem, ut animal: Species uero, ut homo Differentia autem, ut rationale: Proprium, ut risibile: Accidens, ut album, nigrum, sedere. Ab ijs igitur, quæ de uno solo prædicantur, differunt Genera: eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rursus quæ de pluribus: à Speciebus quidem, quoniam Species et si de plurib. prædicantur, non tamen de differentibus Specie, sed numero, homo enim cum sit Species, de Socrate & Platone prædicatur, qui non Specie differunt, sed numero: Animal uero, cum sit Genus, de ho-

mine, & bove, & equo præ dicatur, qui differunt à se inuicem Specie, non numero solum. A Proprio vero differt Genus: quoniam Proprium quidem de una sola Specie, cuius est Proprium prædicatur, & de ijs, quæ sub ipsa Species sunt individui: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: Genus autem non de una Specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A Differentia uero, & ab ijs, quæ communiter sunt Accidentia, differt Genus: quoniam & si de pluribus & differentibus Specie prædicatur Differentia, & communiter Accidentia, non tamen in eo quod quid est, prædicantur, sed in eo quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc; Genus respondebimus, Differentias autem, & Accidentia non respondebimus: non enim in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est: interroganti enim quale quid est homo; dicimus quod Rationale: & quale quid est Corpus: dicimus quod nigrum: est autem rationale quidem Differentia, nigrum uero Accidens: quando autem quid est Homo interrogamur, animal respondemus, est autem hominis Genus animal. Quare de pluribus prædicari dividit Genus ab ijs quæ de uno solo, eorum, quæ sunt individua, prædicantur: hoc uero, de differentibus Specie, separat ab ijs, quæ sicut Species prædicantur, uel sicut Propria: in eo autem quod quid est prædicari, dividit à differentijs & communiter Accidentijs.

cidentibus, quæ non in eo quod quid est, sed in eo quod quale quid est, uel quomodo se habet unumquodque, prædicantur de ijs, de quibus prædicantur. Nil igitur superfluum, neq; minus continet Generis dicta descrip^{tio} notionis.

*Quæstiones cur prius de genere,
quam de Specie aut alijs
agitur.*

Agreditur modo Porphyrius de singulariis universalib. in particulari tractatione: quam quinq; sequentibus capitib. absolvit: postea ultimo capite ea inter se cōparat; & quam adiuicem habitudinē habeant, ostendit. Incipit igitur ab ipso Generi: in quo merito quis dubitare possit, qua ratione id factū fuit: Boetius hujus duas assignat causas: prior est, Genus enim est universalius, cum cōprehendat sub le mai^{or}atis Species. Vñ universalia autem nobis sunt notiora. *i. Phy. c. 1.* propterea ab eis cit^{er} incipiendum: cuius rationem dat Arist. *i.* de partibus. *c. 1.* Si enim universalia primo non traherentur, cum illa sint in particularibus, oportet in particularium tractatione s^epē idem repetere. Posterior ratio, quæ est etiam Ammonii, Genus est generatione prius, quam Species, cuius signum est: si Genus auferatur, auferuntur Species, at non ablata una, aut altera Species, Genus auferatur: quod docet Arist. *2.* de generatione animalium. *c. 3.* dum dicit, utram planetæ priorem esse, deinde utram sensitivam, tandem rationalē. Ex utraque autem ratione colligitur Porphyrium servasse & Naturæ, & Doctrinæ ordinē, seu cognitionis: Naturæ, dum à prioribus: cognitionis, dum ab universaliorib. incepit. Hæc tamen utraq^{ue} ratio declaratione indiget: Genus enim & Species dupliciter confiderari possunt: uno modo secundum naturā, & substratum; altero mō formaliter ēm rationē, & relationē Generis, & Speciei. Si primo modo cōsiderentur, Genus, scilicet natura ipsa est prior, & cōior Species: at si

secundum relationē, tūc simul tpe, & natura sunt: non est prius. Genus q̄ sit Species, sicut nō prius, formaliter est Pater, q̄ sit Filius, relata enim simul natura sunt; ut docet Arist. in Prædicamento, Ad aliquid.

Sed si sic est, poterit merito quis obiice: re, cum hic considerentur ista secundū formam, uidetur ergo ista rōnes nō sufficietas. Ad qd̄ dicendū, rōnes esse nihilominus bonas, & probabiles, quia cum natura ipsius Generis sit prior, & cōior, equū fuit, ut eius intentio prius consideretur. Possimus autem tertiam rōnem addere ē secundum intentiones ipsas: cum n. ista introductio sit ad Prædicamenta Arist. suis congruum, ut illud primo explicaretur, quod illuc primo occurrit: illic autem primo occurrit Genus, cum statim ens in decem Genera dividatur: & in Prædicamento quoque substātiz, quod ante accidentia est; primum sit ipsum Genus generalissimum; hæc autem ratiō est universalis probans ordinem omnium Prædicabilium; substantia enim est primum Prædicamentum, in quo, nec Propria nec accidentia sunt, & in eo primum locum habent Genera, & Species; illæ autem rationes solum ordinem inter genus & Species probant.

Videtur autem neque Genus neque Species, dici simpliciter.

Hoc caput in duas potest partes separari. In priori, aliquot modos acceptiōnis nominis huius narrati: in posteriori Genus ipsum Logicum de quo præsens inquisitio est, definit, ipsamq; definitionē manifestat.

Tripliсiter ergo Genus sumitur. Primo. Genus dicitur congregatio multorum habentium inter se aliquam affectionem, uel habitudinem, & hæc habitudo, & affectionē adiuicem ad unum aliquid est; sicut dicit Genus Heraclidarū, cōgregatio maleorū, qui inter se ordinem habēt aliquo modo, scilicet ga affines, uel cognati sunt: & hoc respectu unius, scilicet Herculis, à quo descendunt: & propterea dicuntur Genus Heraclidatum, & summunt nomen ab uno illo, ut distinguantur ab aliis Generibus. Hoc exemplum sumpsit Porphyrius ab Arist. *10. Meta. 11.* Boet. quia Romanus erat, translulit Genus Romanorum, qui ab uno Romulo descendunt. Secundo sumitur pro ipso principio, à quo talis colle-

De Genere

Etio emanauit; quod duplex esse potest, aut Pater, aut Patria: nam & ipsa patria, quodam principium est: non enim solum locus naturalis est corporum cōtentius, sed eorum aliquo modo productius, & cōser uatiuus; cum influxum habeat erga corpora: cuius argumento, est diuersa temperies horum & illorum corporum, & varietas eorum quae diuersis locis producuntur. Sic inquit Virgilius.

Hic segetes, illic uenient felicius uox.

Arborei fœtus alibi, atque iniussa uire-scent.

Gramina: non ne uides, croceos ut Tmo-lus odores.

India mittit ebar, molles sua thura Sa-bai.

Et Chalibes duri ferrum?

Dubium. Hic posset esse dubium. An ipse pater, uel patria sunt dicenda Genus. Auerroës uide detur id affirmare: at credendum cum Caietano non dici Genus patrem ipsum, aut patriam, sed ipsum principium, & originem, quæ ab eis ducitur.

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiones: hecit itaque, posterior est propter istam, idest se primo offert, est enim prior: quod probat: prius enim illud principium, quod Genus dicitur, fuit, atq; ab eo appellatio facta est, scilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Unde potest duplex ratio fieri, propter quam ista significatio est magis in promptu: Primo, quia ab eo, quod est Genus primo modo, sumitur de nominatio, dicitur enim ab Hercule Heraclidaru genus: Secundo, quia ista fuit prior: prius enim fuit illud principium, quam collectio eorum qui ab eo fluxerūt: Tertio sumitur Genus pro eo, cui supponitur Species, idest pro eo, quod de Speciebus prædicatur, & hoc est Genus Logicum, cuius est tractatio præsens.

Huius Generis Porphyrius similitudinem assignat cum aliis Generibus: cum posterior secundo modo accepto: sicut. n. Genus secundo modo est principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita genus hoc est suarum specierum principium: simili-ter est simile generi primo modo accepto, ut enim hoc est multorum collectio, ita & Genus Logicum est multarum specierum aggregatio, idest sub se multis con-tinet Species.

Dubia aliquot scitu digniora à pri-rem hanc partem capitis de Genere.

Circa hanc capitinis partem aliquot sunt aduertenda. Primo, Porphyrium has Generis acceptiones ex Aristotele ferè de sumpsiisse; nam Aristo. 5. Metaph. c. 28. referte quatuor Generis acceptiones. Primo, Genus dicitur continua aliquorū generatio, qđ idem est cum collectione multorum habentium habitudinem secundum generationem: ubi intelliges istam habitudinem, quā dicit Porphyrius esse inter illas, quorū collectio dicitur Genus, debet esse secundum generationem, & ea quae ad generationem attinent; ut quodd sint cognati, uel consanguinei, uel filii, uel aliud simile. Quod adnotauit Albertus explicans Porphyriū contra Auicennā. Secundo dicitur, Genus principium, à quo talis generatio est, quod est pater, uel patria, & aliquando etiam dicitur mater. Tertio Genus est subiectum, ex quo res fiunt, uel in quo: quomodo dicitur Genus figurarum specialium esse aliud à Genere solidarum: & in naturalibus materia dicitur Genus: quo pacto coeli & elemēta dicuntur esse Genere diuersa: iuxta eorū sententiam, qui assentunt esse ex diuersa ma-teria: & tale Genus dicitur Physicū. Quarto genus est, quod prædicatur, scilicet istud, quod hic proponitur tertio loco, à Porphyrio.

Poterit autem quis dubitare. Quare præ Dubium. terminat Porphyrius Genus tertio loco possum ab Aristotele? Dicitur, quod istud habet similitudinem quandam cum Logico. ut enim Logicum est, ex quo fiunt Species ita & illud: Logicum enim est, uelut materia Specierum, uel forsitan, quia parabat facilem introductionem, & esset obscurum explicare, quid esset illud subiectum, quod genus a ppellatur.

Circa uerba ipsius Porphyrii, Nota illud uerbum (uidetur) aliquando n. pro eo, quod apparet, & non est, sumitur; ut patet apud Arist. 1. Elencho. cap. 1. & 2. Sunt syllogismi, inquit, qui uidetur, & nō sunt: at hic non sic usurpat, sed pro eo, quod est, & patet, ac est manifestum. Nota uerbum (simpliciter) nam uno modo idem est, quod uniuersaliter, ut habetur 1. Meta. tex. 48. & 1. Elench. cap. 6. Secundo mo-
do

do id est, quod uniuoce, ut habetur i. Me. ta. tex. 47. Tertio modo accipitur pro eo, quod est sine addito diminuente. i. Elench. c. s. quo pacto dicitur, Aethiops non est sim plicer albus. Ultimo modo pro eo, quod est solum, ut Brutum est simpliciter sensiti um: qua significacione utrius Porphyrius e. de Differentia: hic sumitur, modo secun do; ac si dicat, Genus non dicitur uniuoce.

Nota præterea, dicit (uidetur autem) hic uelut excusat se ab eo, quod proposuit, sci licet docere, quid sit horum quodque; ac pro pterea incepturus erat à definitione: sed id prohibet eius sequiuocatio, sequiuoca enim prius diuidenda. Nota præterea non explicasse nisi Genus, & Speciem, quia ista sunt relata, ut docet Ammonius: uelut vult Boe tius, omnia alia subintelligi, quæ etiam sunt sequiuoca: quæ quia iam erant enarrata, prolixitatis uitande gratia prætermissee.

Nota ultimo, secundum Albertum scri men inter Genus tertio modo, & alia Gene ra: Genus enim secundo modo, non est in tota collectione eorum, quæ ab eo procedunt: nō enim est Romulus in singulis Ro manis: at tota natura Genera est in singulis Speciesbus: Homo enim est substantia animata, sensibilis, pariter & Leo, & aliae Species. Præterea Genus primo modo con tinet multa tamquam partes integrantes, de quibus prædicari: nequit: non enim singuli Romani sunt Genus, at Genus hoc, de sin gulis Speciesbus per se prædicari ualeat.

Tripliciter igitur cum Genus di catur, de tertio apud Philosophos sermo est.

Hæc est posterior cap. pars, qua Porph. definit Genus tertio modo: eius enim usus ad Dialeticos & Philosophos pertinet. Definitio est ista. Genus est id, quod præ dicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quod quid est: quæ definitio ad literam defumpta est ex Arist. i. Topic. c. 4. pro cuius explicatione Porphyrius tres di stinctiones insinuat eorum, quæ prædicantur: quædam enim de uno prædicantur, ut Socrates, Plato: quædam de pluribus; ut Gomo. Secunda, eorum quæ de pluribus prædicantur; quædam de pluribus differentibus numero, quædam de differenti-

bus Specie prædicantur. Tertia, eorum quæ de pluribus differentibus Specie prædicant quædam prædicantur in eo quod quale, quædam in eo, quod quid. Illud est prædicari in quid, esse tale prædicatum, ut ad quæstionem fa ciam per quid de re, scilicet de natura rei, possit per illud responderi: ut quid est homo? congrue respondebis, si dicas, animal & animal igitur prædicatur in quid de homine. Illud autem est prædicatum in quale, esse tale prædicatum, ut possit per illud responderi ad quæstionem faciam de qualitate rei: ut, qualis est homo? dices, doctus, aut albus: ista prædicantur in quale. Hac diuisione Porphyrius colligit definitionem Genesis sufficientem esse, cum ipsum sepa ret ab omnibus aliis Prædicabilib. Ex hoc enim quod Genus de Pluribus prædicitur, ab individuo distinguitur, quod quidem præ dicatur, sed de uno solo. Per hoc quod Ge nus prædicatur de differentibus Specie, & Specie distinguit, & a Proprio; Species. n. de pluribus individuis, Proprium autem de unica Specie, cuius est proprium, de in dividuis illius Speciei quoque prædicatur per hoc autem quod in eo, quod quid, à Differentia & Accidenti distinguitur. Hæc enim in eo quod quale, de pluribus prædi catur: ut si dicas, qualis est homo? respon debitur, est rationalis, uel Albus. Patet igitur definitionem neque esse superfluam, nec diminutam iuxta præceptum Arist. 6. Topic. c. 1 & 2.

Hic notat Ammonius, quod definitio superflua diminuit definitum, id est coarctat: ut iuxta illam definitionem paucioribus conueniat, quam conuenit: ut qui dicit, homo est animal rationale, album, facit, ut non sint homines nisi albi: definitio vero dimi nuta, definitum dilatat, ut qui dicit, homo est animal mortale, facit, ut equus sit homo, qui est animal mortale: hoc sit, quod definitio est superflua per additionem illius quod non est de natura rei, aut ipsius natu re, Proprium.

De definitione Generis questiones quatuor.

Circa definitionem Generis positam; uidenda sunt quatuor. deinde de indi viduo, cuius tum in hoc capite, tum in se quentibus frequenter fit mentio, agendum quoque,

In Caput de Genere.

queque. Igmar queremus. Primo, quid Ge-
definitum in hac Generis definitione? Se-
cundo quæ sit ista definitio, an quidditati-
va, an si descriptiva? Tertio quid loco Ge-
nus in hac definitione ponatur? Quarto
recte ne sic posita: ubi videbimus, quo mo-
do singulae partes sunt intelligenda? Vici-
mo de individuo, an individuum, prædi-
ctum?

QVÆSTIO PRIMA.

Pro declaratione primi dubii, aduertere
oportex ista nomina secundæ intentionis, scilicet Genus, Speciem, Differen-
tiā, & reliqua esse connotativa, & ita duo
includere in sua significatione, videhuc
materiale, & formale, ut antea s̄pē distū
fuit. Significat enim pro materiali, seu pro
substrato, quod idem est, naturam & rem
aliquam: pro formali uero secundum inten-
tionem obiectivam: sicut album pro mate-
riali significat corpus, pro formali, albedi
nem. Est igitur dicendum, quando defini-
tur Genus, an definitur intentione ipsa, an
materiale substratum, an simul materiale
substratum cum intentione. Est autem rur-
sus aduertendum, aliud esse in connutati-
vis, id quod definitur, aliud rōnem, secun-
dum quam definitur, uebi gratia, quando
dicitur album est uisus disaggregatum: qđ
definitio est subiectum, ut formæ substrat:;
at ipsa ratio secundum quam est definitio,
est forma. Præterea aliud est, cui conuenit
definitio, aliud ratio per quam conuenit: ut
id quod disaggregat, est corpus album: ratio
disgregandi est albedo: definitio enim de
subiecto uerificatur. Quod Caietanus alii
uerbis explicuit, dicens, qđ definitio compe-
tit subiecto denominatiū, formę quidditati-
vę. Hoc supposito, perspicuis quibus-
dam conclusionibus respondemus, quæ
per se satis manifesta sunt, & ex iam dictis
constant.

Prima cōcl. Sit prima conclusio. Natura & substratum Generis est id, quod definitur, ut in-
tentioni substrat.

Secunda cōcl. Secunda conclusio. Ratio, secundum
quam definitur, est secunda intentio.

Tertia cōcl. Tertia, Definitio competit naturae sub-
strata: Animal enim est, quod prædicatur,
& corpus, & alię naturę, quæ Genera sunt,
sed non prædicantur, nisi quia Genera, &

vt secundæ intentioni substrat: non tamen
intendit prædicari: hoc idem dicitur de
alius definitionibus Prædicabilium.

QVÆSTIO II.

Circa secundum sunt tres opiniones.
Scotus, unius salium, q. 1. existimat,
hanc definitionē esse quidditatiā, cuius
Genus est Prædicabile. Alii existimant esse
descriptiū: & dari per Genus quod est Uni-
uersale, & propriam passionem, quæ est p-
dicari. At Ammonius credit hanc definitio-
nē esse descriptionem, nec per Genus pro-
prium assignari, nec posse assignari. Ratio
Ammonii est duplex, prior est. Genus hic
definitum comprehendit decem Genera
suprema, nam singula sunt Genus, at nihil
potest esse Genus generis sup̄emi: ergo
Genus non potest definiri per Genus. Po-
sterior, Genus hoc comprehendit Genera
Substantia, & Accidentis, sed Substantia
& Accidenti nihil est cōe Uniuersum, ergo
non potest assignari ipsi Generi.

Hæ rationes Ammonii fundantur in
hoc: cum hic definitur natura Generis,
ut substrat intentioni: si definiti debet quid
ditative, erat dandum Genus, nō solum ex
parte intentionis, sed ex parte materialis
quod esse nō potest: quia materiale est Sub-
stantia, uel Accidentis, quæ non possunt ha-
bere Genus cōe, sed acc̄ns aliquod, & illam
proprietatem, quæ est prædicari: & pro-
pterea dicit esse descriptionem, & est senten-
tia Alberti, tract. 3. c. 3. uniuersale enim
ex parte solius intentionis, Genus quidem
est, non tamen ex parte materialis.

Sed hæ sententia Ammonii & eius ra-
tiones non placent: nam in concretis acci-
dentalibus, definitio & essentia attenden-
da est secundum formam, quæ potest esse
unius rōnis, etiā si materialia non sint eius
dem rationis: & certum est, rationem uni-
uersalis candem esse, siue materiale sit Ac-
cidens, siue Substantia, sicut in distinctis
etiam substantiis: pōr ergo esse Genus pro-
prium; atque adeo dicendum est, definitio-
nem esse potuisse quidditatiā, quātum
est ex parte Generis, si deinde addita fuisset
essentialis Differentia: ut si diceretur, Ge-
nus est uniuersale, quod id est multis Spe-
cie differentibus, sed tamen cum per Præ-
dicabile, tanquam per notius nobis des-
cribitur.

sierit Porphyrius, puto, descriptionē hanc esse, ut dicit secunda opinio, & idem Porphyrius, quia non per Differētiā, sed per passionēm, i.e. prædicationem datur.

Et ad primam rōnem Ammonii dicendum. Esse posse aliquid Accidēs Generū, immo Specificum, quod conueniat suprēmo Generi, & aliis Generibus. s. rationem ipsam Generis. Ratio uero posterior Ammonii non ualet: nam diuersis prædicamentis nihil potest esse uniuocum quiditatue, potest tamen aliquid esse accidentale, quales sunt hæ intencionēs: sicut etiam relatio uniuocē conuenit multorum Prædicamentorum fundamentis, quamvis secundum Porphyrium non ponatur uniuersale, ut Genus: ut in sequenti dubio dicetur.

Q V A E S T I O I I I .

Sed tunc dubitabis circa tertium quid saltēm constituantur loco Generis, secundum Porphyrium? Breuiter respondebo, non Uniuersale loco Generis, sed Prædicabile constituīt. Huius est ratio conueniens, Differentia in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ sub eodem Genere conueniunt: uerbi gratia rationale ponitur in definitione hominis: ut separat illa animalia, quæ non sunt rationalia: non autē ponitur ad differentiam lapidis, aut alterius extra Genus: sed Porphyrius exclusit individuum à ratione Generis, per illam differentiam prædicari de pluribus: ergo Genus non est uniuersale, quia individuum non continetur sub uniuersali; continetur autem: sub prædicabili: nam individuum est prædicabile, sed de uno: Genus autem de pluribus: Prædicabile ergo erit loco generis.

Q V A E S T I O I I I I .

Circa quartum, An uidelicet recte sit posita Generis definitio? obicitur contra definitionem ipsius Generis. Primo contra ultimam particulam; in qua a differentia distinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc a genere. Probatur antecedens ex Aristotele ex preſcie 7. Topic. 3. & 4. Topic. ca. 4. ubi non in hoc differt a Genere docet, sed quod

Genus de pluribus, quām differentia praedicitur.

Secundo. Accidens nec est de substantia rei, nec pars substantiæ rei, ergo non predicitur in quale quid, ut dicit Porphyrius.

Tertio. Multa sunt propria quæ de pluribus Species prædicantur, ergo non differt in hoc a genere, q̄ folū de una specie proprium prædicetur. Antecedens probatur mobile, & quale, similes sunt passiones prius, quæ tamen de pluribus corporib. specie differentibus prædicantur.

Quarto. Differentia nō prædicatur de pluribus Species, ergo non conuenit in hoc cum Gene: c: patet Antecedens; rationale. n. est Differentia, quæ tamen uni species ceci est propria.

Quinto. Genus prædicatur de pluribus differentibus numero, animal. n. de Petro. & Ioanne prædicatur, ergo a specie non differt.

Pro horum argumentorum solutione: est primo notandum duo esse necessaria, ut aliqua differentia specie: alterum est, ut habeant distinctas definitiones: quapropter Petrus, & Paulus. & individua unius Speciei Specie non differunt: alterum est, qđ sub eodem sint genere, quod docet Arist. 10 Metap. c. 1. differre ergo specie est sub eodem genere distinctas habere definitiones.

Possumus autem tres modos differendū Specie desumere, ex Arist. 5. Meta. cap. 10. Primo illa differunt Specie, quæ sub eodem genere distinctas habent definitiones, & ipsa in alias Species infariores dividuntur. quo pacto differentia species ulti. mæ. Homo, Leo; & ista dicuntur differentia Specie at hominum, & hæc est proprie Differentia specifica.

Secundo, illa differunt Specie, quæ sub eodem Genere ex æquo continentur, & rursum dividuntur in alias Species sub se: sicut corpus animatum, & corpus inanimatum & ista dicuntur differre specie sub alterna, seu Genere intermedio. Dicuntur autem ex æquo contineri sub Genere, quæ per æquales Differentias illius Generis conponuntur: sicut corpus animatum, & corpus inanimatum: corpus. n. quod est illorū Genus, & qualiter per animatum, & inanimatum dividitor.

Tertio, illa differunt Specie, quæ sub eodem sunt Genera, tamen non æquales, ter;

De Specie.

In qua praedictis Accidentiis ~~com~~binantur, ut
homo est, alibi: Accidentaliter cōsiderat; exponit, & ostendit in se, in qua praedicta
sunt Accidentaliter, quod in ea subiecto, de qua
praedicta est: ut homo est, alibi: exponit in
qua Accidentaliter non idem subiecto de quo p.
dicitur, ut homo niderit. Praeterea triplex
est, prima, quae sumitur ab actibus animis;
ut peritus videtur, homo: a novus: secunda;
quae sumitur a locis ad inventio[n]ibus, ut
Homo ē Species, Animal est Genus: tertia,
quae sumitur ab aliquo atque extensio[n]e, siue
loco, ut homo est Romenus, siue alibi habi
tudine, Pphilosopha et Platonicus.

Inordinata predicatione contra ordinem est, in qua id predicatorum quod debet subiungit, id

dons, valer enim albedo est color. Hoc est triplex. Prima, in qua connotatum unius praedicamenti prædicatur de alio alterius Praedicamenti, ut albus est finitus, Mus-
eus edificatus. Secunda in qua connotatum unius Praedicamenti prædicatur de communi-
tate eiusdem Praedicamenti, ut album est
stude. Tercia, in qua una Differentia, vel
Propterea de alio, ut rationale est sensibile,
sensibile est sibi.

De Specie. Cap. II.

Species autem dicitur quidem & de uniuscuiusq; forma : secundum-
quam dictum est. Prima quidem spe-
cies digna est imperio . Dicitur au-
tem Species & ea quæ est sub assigna-
to Genere, secundum quam solemus
dicere hominem quidem specie animalis, cùm sit genus animal, album,
autem coloris speciem : triangulum
vero figura speciem . Quod si etiam
genus assignantes speciei memini-
mus, dicentes quod de pluribus &
differentibus Specie in eo quod quid
est praedicatur, & speciem dicimus id
quod sub assignato genere est: nos
oportet, quod quoniam & genus
alicuius est Genus , & Species ali-
cuia est Species, utraque utriusque,
letare necesse est in utrorumq; ra-
tionibus utrisque vi . Assignant er-
go & sic speciem . Species est, qua-
ponitur sub genere : & de qua Ge-
nus in eo quod quid est, praedicatur.
Amplius autem sic quoq; Species est, qua de pluribus & differentibus
numero, in eo quod quid est, prædi-
catur . Sed hanc quidem assignatio
specialissima est, & qua solum Spe-
cies est, non autem & Genus: alit
vero erunt etiam non specialissima-
rum.

Vide Philemon 10. de hoc predicatione; non enim
duplicari debet communio nec ministerio ordinis.
Inquit vero, non aperte manifestare hanc officia dic-
tinguitur. Autemque ut recessit ordinatio possit
discutendum, non tamen ab invocando ministerio, non oculu-
raten: quia distinctionem potius habens. 70
Mor. cccc. 59. Et 4. Phys. cccc. 99. ubi sollecitum
problemata Legionum, felicitate operis Auditione.
Igitur facit ymaginare ex terrena consuetudine
liberum in secunda figura ex parte affirmativa
tamen, quae perficit per confirmationem eam, eam fix-
aret in prima, & aliae consequentia bene
de sordidis i die ira non perficit, ne datur
predicationem ministerio, felicitate in qua se
biectum de Accidente, vel definitio de prof.
Sane predicitur. Eadem distinctionem ha-
bet Thessalonicenses 1. Post. ca. 8. Alii predica-
tionem ministeriale vocant directam, non
accidentalem indirectam.

Ad hanc prædicacionem inordinauit p̄p̄ter op
sitem. Hoc est triplex, quodcumque idem est :
quodcumque disperdat, quodcumque per accidens :
idem est, quia idem de se ipso prædicatur :
disperdat, quia disperdat et de disperato, ut
hunc est locutus. Exortatio de copiario,
ut alius est migrans : per accidens est, in
qua duo connotantur inesse et predicari,
quodcumque prædicationis abstracto fallit est.
Est enim obseruandum, quodcumque connotatur.
Nam apud predicatorum, ad utrumque propositione
nihil sufficeret i dentitatem subiecti, ut al
bus est dubius certus huius pendet ex eo,
quod dubitatio de dubio fuit in aliquo uno
subiecto; ratus vocatus per accidens, dum
modiculus est predicatio in abstracto non
valens et aliis animi erit non per accidentem :
ut albus est coloratum, non est per acci-

Pla-

Plenum autem erit quod dicatur hoc modo. In unoquoque Prædicamento sunt quedam Generalissima, & rursus alia Specialissima: & inter generalissima, & specialissima sunt alia, quæ Genera, & Species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem, supra quod nullum aliud sit superueniens Genus. Specialissimum autem est, post quod non est alia inferior Species. Inter generalissimum autem, & specialissimum alia, quæ Genera, & Species sunt eadem, ad aliud tamen, & ad aliud sumpta. Fiat autem in uno quidem Prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quidem & ipsa Genus: sub hac autem est corpus: & sub corpore animatum corpus: sub quo animal: sub animali uero rationale animal: sub quo homo: sub homine vero Socrates, & Plato, & qui sunt particulares homines. Sed horum substantia quidem generalissimum est, & quod Genus solum: Homo uero specialissimum, & quod solum Species. Corpus autem Species quidem est substantia, Genus uero animati corporis, sed & animatum corpus Species quidem est corporis, Genus uero animalis: rursus Animal Species quidem est corporis animalis, Genus uero rationalis animalis: sed rationale animal Species quidem est animalis, Genus autem hominis: homo uero Species quidem est rationalis animalis, non autem Genus particularium hominum, sed solum Species: & omne, quod ante individua propinque prædictatur, Species erit solum, non etiam Genus.

Generum ac Specierum in Prædicamento Substantia ergo.

Genus	Substantia	generalissimum
Species	Corpus	& Genus
Species	Animatum corpus	& Genus
Species	Animal	& Genus
Species	Rationale animal	& Genus
Species	Homo	specialissima
Particulares	Socrates, & Plato	homines.

Quemadmodum igitur substantia cum supra sit, eo quod nihil supra eam sit, Genus est generalissimum: sic etiam homo cum sit Species, postquam non est alia Species: neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in Species, sed solum individua (individuum est Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit solum, & ultima Species, & (ut dictum est) specialissima: quæ uero sunt in medio, corum

quidem, quæ ante ipsa sunt, sunt Species: eorum autem, quæ post ipsa sunt, Genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, cæ, quæ est ad ea, quæ antecedunt, secundum quam Species ipsorum esse dicuntur: & cæ, quæ est ad posteriora, secundum quam Genera ipsorum esse dicuntur. Extrema uero ueram habent habitudinem. Nam & generalissimum ad ea quidem quæ posteriora sunt, habet ha-

De Specie.

bitudinem, cum sit Genus omnium id quod est supremum: ea uero, quæ ad superiora non habet, cum sit superrium, & primum principium, & (ut diximus) supra quod non est aliud suprateniens Genus. Specialissimum autem unam habet, & ipsum habitudinem, hanc quidem, quæ est ad superiora, quorum est species: ea vero, quæ est ad posteriora, non diversam habet habitudinem, sed eadem; & Species individuorum dicitur: sed Species quidem dicitur individuorum, uelut ea continens: Species autem superiorum, uelut quæ ab eis continetur.

Determinant igitur generalissimum Genus ita, quod cum Genus sit, non est Species, & rursus, supra quod non est aliud suprateniens Genus. Specialissimam uero Speciem sic, quæ cum sit Species, non est Genus: & quantumcum sit Species, in Species dividere non possumus: adhuc autem, & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea uero, quæ in medio sunt extremorum, subalterna uocat Genera, & Species, & unumquodque ipsorum Speciem esse, & Genus ponunt: ad aliud tamen, & aliud sumptum. ea enim, quæ sunt ante specialissima usque ad generalissimum ascendentia, & Genera dicuntur, & Species subalternæ: ut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantali des, & ultimum Louis. Sed in familijs quidem plerunque ad unum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus uero & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune unum Genus omnium ens: nec omnia eiusdem Generis

sunt secundum unum supremum Genus, quemadmodum dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in Prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia quis entia uocet, & qui uoce (inquit) nuncupabit, sed non uniuoce. Si enim unum esset commune omnium Genus ens, uniuoce omnia entia dicentur. Cum uero decem sint prima, communio secundum nomen est solum, non tamen secundum rationem, quæ secundum nomen est.

Decem igitur generalissima, quidem sunt: specialissima uero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Individua autem, quæ sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter usque ad specialissima à generalissimis descendentes, iubebat Plato quiescere: descendere autem per media dividentes specificis differentiis, infinita uero (inquit) felinqua sunt, neque enim eorum scientiam possifit.

Descendentibus igitur ad specialissima, necesse est dividentes per multitudinem ire: ascendentibus uero ad generalissima necesse est colligere multitudinem in unum: collectuum enim multorum in unam naturam Species est, & etiam magis id, quod Genus est: particularia uero, & singularia contrario semper in multitudinem dividunt id, quod unum est: participatione enim Speciei plures homines, unus: particula ribus autem & singularibus unus, & communis plures: diuisum. n. semper est, quod singulare est: collectuum autem: & adunatum, quod commune est.

Alli-

Assignato autem Genere & Specie, quid sit utrumque eorum, & genere quidem uno existente, specieb. vero plurib. (semper enim in plures Species diuisio generis est) Genus quidem semper de Specie praedicat, & omnia superiora de inferioribus: Species autem neque de proximo sibi Genere, neque de superioribus: neque enim concurritur. Oportet enim aut aqua de aquis praedicari, ut hincibile de equo: aut maiora de minoribus, ut Animal de homine: minora uero de maioribus minime: neque enim dices Animal esse hominem: quemadmodum hominem dices esse animal. De quibus autem Species praedicatur, de ijs necessario & Speciei genus praedicabitur, & Generis Genus usque ad generalissimum: si enim uerum est dicere Socratem hominem, hominem autem Animal, Animal autem substantiam: uerum est & Socratem Animal dicere, atq; substantiam, semper enim cum superiora de inferioribus praedicentur, Species quidem de individuis praedicitur, Genus autem & de Specie, & de individuo: generalissimum uero de Genere uel generibus, si plura sint media & subalterna, & de Specie, & de individuo. Dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis Generibus, & speciebus, & individuis: Genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & individuis, solum autem Species, de omnibus individuis, individuum autem de uno solo particulari.

Individuum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic ueniens Sophronti filius, si solus sit ei Socr-

tes filius. Individua autem dictuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatis cōsistit unumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eadem: ex uero, quae sunt hominis proprietates, (dico autem eis qui est communis) erunt eadem in pluribus, magis autem & in omnibus particularib. hominibus, in eo quod homines sunt.

Cōinetur igitur individuum quidem sub Specie: Species autem sub Genere. Totum enim quiddam est Genus: individuum autem pars Species uero & totum est, & pars, sed pars quidem alterius: totum autem non alterius, sed in alijs, in partibus enim totum est. De Genere igitur & Specie, & quid generalissimum, & quid specialissimum, & quae Genera eadem, & Species sint, quae etiam individua, & quot modis Genus & Species dicantur, sufficienter dictum est.

Cur de Specie post Genus, & non prius de Differentia egerit?

POst genus tractat Porphyrius de Specie: qua in re non absque ratione potest quis dubitare, cum Differentia sit prior Specie: est enim eius pars, & cū in processu fuerit ante Specie proposita, cur modo de Specie postposita Differentia trahatur? Ammon. & Boet. huius unam assignant causam: nempe quia genus, & Species relativa sunt, & unum relativum perfecte absque altero cognosci nequit. Aucen. secundam huius dat causam, quia Genus est magis intrinsecum Speciei, quam Differentia, propterea post Genus sequitur Species: Species enim constat ex Genere, & Differentia: Genere, us materia: Differen-

D
tia,

De Specie.

cia, ut forma : ut aquæm materia magis est intrinseca composite, cuius est pars, quam forma; ita Genus Species, quam Differentia est magis propinquum. Poterit etiam tertio dicti, quod quāmis inesse præcedat Differentia, tamen in prædicandi modo prior est Species: prædicatur enim in quid, at Differentia in quale, & ferè ad modum accidentis.

Species autem dicitur &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes: in prima tradit acceptiones Species & definitiones, in secunda cōsūlit ordinem prædicatorum, in tertia definit & diuidit iudicium. Dupliciter igitur sumuntur Species. Vno modo. p̄o forma & pulchritudine rei, quo pacto dicimus, præstantissima Species digna est imperio, scilicet homines pulchri & formosi sunt digni, ut alii imperent. Secundo modo dicitur Species, quæ subiectus Generi, quo pacto dicitur. Homo est Species Animalis, de qua in praesenti loquitur Porphyrius. Et quia poteramus ei obiucere, quare Species per Genus definit, cum Genus per speciem definitur: vitium enim est circulus in definitionibus, scilicet definire unum per alterum, & ecōtra: excusat se, dicens quod in his quæ relata & ad aliud sunt, non est inconveniens: immo unum per aliud, definire necesse esse.

Huius Species tres assignat definitiones. Prima est, Species est quæ ponitur sub Generi. Secunda, Species est de qua Genus in eo quod quid prædicatur: quāvis has duas aliqui, inter quos est Auicenna, unam esse volunt: & admodum probabile uideretur, scilicet, Species est quæ ponitur sub Generi, de qua Genus in eo quod quid prædicatur, ut posterior pars sit prioris declaratio. Tertia, Species est quæ prædicatur de plurib. differentiis numero in eo, quod quid, ut homo prædicatur de Petro, & de Paulo, & aliis similibus. Statim hanc tertiam comparat duabus præcedentibus, & hic manifestat Porphyrius, illas esse duas, dum plura sicut de eis loquitur: discrimen autem est, illæ duas priores competunt omni Species, ista posterior fuit speciei ultima; & speciesissima.

Est tamen duplex Species, quædam que

solum est Species & relata ad superiora, & relata ad inferiora: ad superiora, quia inferius dicitur Species Superiorum; ad inferiora quidem, quia sunt solum individualia, & singularia de quib⁹ prædicantur: ut homo, leo, equus: & hęc dicitur Species specialissima, seu athoma, seu Species subiectibilis, & sic prædicabilis.

Altera Species est quæ relata ad superiores est Species, ad inferiora vero est Genus, quia inferiora eius sunt plura Species. Differentia, ut Animal respectu uidentis, seu subhāziæ est Species, at respectu hominis & leonis est Genus, & hęc dicitur Species subalterna. Modo illæ definitiones priores conueniant utrumque Species specialissimæ, & subalterne: at tertia definitio solum specialissimæ competit.

Dubia aliquot scitu digniora in primam partem capituli, de Species.

Circa hanc partem est primo notandum: *Nos. p̄. Species est nomen primæ intentionis;* id est significans res ipsas secundum sc., & est nomen secundæ intentionis, ut recte significat, quia ratione prædicatur vel subicitur: si priori modo consideretur, adhuc multiplex est: significat enim apud Philosophos similitudinem rei, quæ in potentia cognoscēta recipitur; quo pacto loquuntur fūmus superius. Secundo significat formam rei substantialem, quæ est altera pars compositi: compositum enim constat ex materia, & forma, cuius usus est frequens apud Aristotelem, qui formam rei vocat Species. Tertio sumuntur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam accidente est, Porphyrius duas priores prætermisit, quia obscuræ erant. tertiam explicuit, quia facilis est, & similitudinem aliquā cum Species Logica habet: ut enim rei pulchritudo ex debita partium compositione sit, ita Species ex Generis & Differentiæ recta unione & coniunctione: quæ Species dicitur Logica, & secunda intentio.

Est præterea notandum circa *Speciem*: *aliquos textus habere, (Species Piramis digna est Imperio)* & ita legit Albertus, & Averroes, at Grecæ habetur, prima seu præstans Species digna est Imperio; quæ pulchritudo corporis, animi virtutem dñe guat;

quae ut dicit Aristoteles. Linamenta corporis uitritis animi signa sunt.

Circa exemplum Porphyrii, quo triangulum assignat tanquam Speciem. & figuram, ut Genus: aliquid id esse falsum existimant, credentes figuram non esse Genus ad triangulum, quadrangulum, & alias; quia per prius dicitur de una, quam de altera, & quia ex triangulo reliqua componuntur. Ammonius hic Porphyrium defendit: nos hoc prætermittimus, quia in secundo de anima, ubi maior hoc examinandi offertur occasio, differemus: interim id faktem supposuisse satis est.

No. Ter-
cio.

Est tertio notandum. Circulus in aliqua definitione, uel demonstratione sit, quando per id quod definitum est, definimus aliquid eorum, quæ in definitione sunt, uel p id quod probatum est, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem assumpsimus: quod quidem uitium est, ut docet Aristoteles. Postea. ca. 3. quia sequitur aliquid esse notius se ipso. Nam si hoc uerbi gratia. A. definitur per B. seu probatur per B. notius est B. quia definitio est notior, & antecedens similiter notius est, quām consequētis: iterum si B. definitur per A. seu probatur per A. sequitur quod A. est notius quām B. ergo A. est notius se ipso, quia est notius eo, quod ipso est notius. At quamvis hoc non licet in aliis, in relativis licet unum per alterum definire, quia iste defectus non committitur in his: relativis. n. sunt neque ignota per se sola; singula tamen ad alterū relatiuum comparata sunt & sunt notiora se ipsis, non ad aliud relatis; & innoscunt cum aliis sumptis: notius enim est relatiuum, patet, simul cum suo relatiuo sumptum, quām ipsum per se; hoc autem non est inconveniens.

Nota
Quarto

Est quarto notandum, esse dubium circa definitionem primam: Species est quæ ponitur sub Genere: uidetur enim alios competrere quām speciei: nam individuum ponitur sub Genere: aliqui subintelligunt universale, ali. i. prædicabile, afferantq[ue] hoc debere intelligi de prædicatione immedia- ta. Albertus & Caetanus hoc uidentes non esse cautum, quia individuum Genere immediate ponitur sub Genere, scilicet hoc Animal est Animal, nescio quid imaginat. s. quod Species est sub Genere, quantum ad ordinem positionis, & participationis, &

totalis participationis: quod est dicere. Species est inferior per se Generis ordine natu- rali, & prædicandi, & iste est ordo positionis, & est inferior ordine participationis, quia Species in sua substantia participat Genus, Genus uero non Species: & Genus con- tinet totam substantiam species; nam species constat ex Genere & Differentia: at Differentia in potentia continetur sub Gene- re: & hoc est dicere Genus esse totale principium speciei, & speciem habere or- dinem ad Genus totalis participationis, quod non sic in individuo: quia individua- tio est in materia & accidentibus, non au- tem procedit à Genere sicut Differentia: de- sic uolunt isti doctores, illud (sub) in defini- tione. i. Species est quæ sub genere ponit- tur, habere hos tres ordines: huc optime dicta sunt ab Alberto tractatu quarto. ca. 1. Sed prosector nescio an præter remicū se- fuis sit alia ex parte clarissimum, & minus ex positus cauillo, scilicet, Species est quæ po- nitur sub Genere, tali positione secundum qualem Genus est Genus: & hoc nulli præ- ter speciem competit.

Nec similiter est curādū, cur Porphyrius dixit sub assignato Gñe: uolunt. n. q[ui] (sub assignato) id est certo & determinato: quia una Species ad unū p[ro]pter Genus: patet. n. ibi significare illud uerbum sub assignato gñe, id est definitio & descriptio paulo s[ed] & hoc ipse declarat cōsequēter dicens, Genus assignantes. i. definiētes seu describentes.

Secunda pars capitis de Specie.

Planum autem erit, quod dicitur hoc modo, &c.

Hæc est capitis secunda pars, qua Porphyrius manifestat hoc, quod dixerat de du- plici Specie, & comparatione, & ad superiōra & ad inferiora, describitq[ue] totum prædi- camentum, quo ista continentur.

Hæc autem pars in tres alias dividit p[ro]p[ter]. In prima, ea q[ui] in unoquoq[ue]; Prædicamēto cō- stituant, explicat & dicit assignat & eorum similitudinē. In secunda, singula eorū definis, & exēplo quād manifestat, ostenditq[ue] quāo similitudo, & dissimilitudo exēpli cōsistat. In tertha eorū numerū, & modū ea consti- tuēdi, & inter se p[re]dicandi ordinē, emittat.

D 2 Circa

De Specie.

Note pri- Circa primum est notandum, quod Prædi-
camentum, ut in præsenti sumitur, est que-
dam multorum Generū & Specierum ordi-
natio sub uno supremo contentorum: ut
patet in exemplo, quod Porphyrius propo-
nit in substantia: est enim quoddam com-
mune, substantia, s. sub qua est corpus, sub
corpo est corpus animalium, sub corpore
animali est Animal, sub Animali Animal
rationale, sub Animali rationali Homo.

Note se- In quo exemplo duo sunt consideranda,
alterum quod hic defectu nominū ponun-
tur vocabula composita, tū illa consideran-
da sunt, tanq̄ simplicia, quorū loco ponun-
tur; alterū est, q̄ Porphyrius in ista ordina-
tione ponit Animal rationale tāquam Ge-
nus hominis, quia ipse existimabat Coelos
& Angelos esse Animalia rationalia, sed
ista sententia est error, nec eam recipit Chri-
stiana religio. Immo nec schola Peripateti-
ca: sed Animal rationale est solus Homo:
propterea istud Genus est prætermittēdū.

Est etiam aduentendum tertio, potuisse
istam coordinationem in prædicatis acci-
dētis constitui: quia uero notior est in sub-
stantiis, & prima; propterea in substantia
sit exemplum.

Note ter- Enarrat Porphyrius ea, que in hoc Præ-
dicamento sunt. Sunt autem tria. Primum
est generalissimum quoddam, unum Ge-
nus omnia alia complectens: est etiam spe-
cies ultima, & sunt intermedia: uerbi gra-
tia Genus supremum substantia; species ul-
tima, Homo: Genera intermedia, Animal,
corpus, & reliqua. Hæc autem sic se habet:
Genus supremum non habet aliud genus
supra se; propterea semper est Genus: Spe-
cies ultima, non habet speciem sub se, pro-
pterea semper est species: at intermedia u-
trinque habent, & supra se Genus, & sub se
Species: propterea habent duas habitudi-
nes, quia respectu superiorum Genera: at
Genus supremum unicam habet habitudinem,
sicut Species ultima: uocat habitudinem,
relationem mutuantem denominationem:
unde species ultima duas habet relationes,
& ad superius, & ad inferius: sed uia
ca est habitudo, quia secundum utrunque
dicitur species. Hæc est prima pars huius
secundæ partis.

3. Determinant igitur generalissi-
mum Genus ita &c.

Hac secunda parte describit Porphyrius
horum singulæ: generalissimi autem duas,
ponit descriptiones. Prima est, generalissi-
mum est, quod cum sit genus non est spe-
cies. Secunda, generalissimum est genus, su-
pra quod non est aliud genus.

Specie autem ponit tres descriptiones.
Prima est, species specialissima est q̄ cum
sit species non est genus. Secunda cum sit
species non diuiditur in species. Tertia spe-
cies est quæ prædicatur de pluribus differe-
tibus numero, in eo quod quid: Specie ue-
ro subalternæ est descriptio, quæ cum sit ge-
nus est species, & cum sit species est genus
respective diuersorum.

Hanc prædicamentorum seriæ exemplo.
familiari naturalis generatiōis manifestat:
in generationibus enim datur unum alti-
num, ut uerbi gratia, Agamemnon, ante
quem est pater scilicet Atrides: ante hunc
Pelops: ante hunc Tantalus: ante hunc ue-
ro Iuppiter: sed discrimen est, nā plerunq;
ista ad unum referuntur; at ista Genera pri-
ma & Prædicamenta sunt plura, sunt enim
decem supra Genera, quæ ad unum Ge-
nus reduci nequeunt: nam si ad unum re-
ducerentur, hoc esset ens, quod non potest
esse Genus, quia genus, ut constat, esse de-
bet uniuocum, at ens secundum Arist. 4.
Meta. c. 2. est analogum, quod hic Porphy-
rius uocat æquiuocum.

Note. Circa quod est considerandum, ista Gene-
radici generalissima superlativo gradu ne-
gatice sumpto, ut substantia est Genus ge-
neralissimum, non q̄ sit communior om-
nibus, sed quod nihil illa sit communius:
eadem ratione singula aliorum generalissi-
ma, & suprema dicuntur.

Decē igit generalissima sunt &c. 4

Hic numerū eorum, q̄ in Prædicamento
collocantur, cōstituit tali cōclusione. Gene-
ra suprema decem tācū sunt, generalissima
uero plura sunt, sed non infinita: at indi-
dua infinita sunt. Hęc duo probat ex co-
strina Platonis, q̄ habetur in dialogo dicto,
Sophista. Plato. n. inbebat, ut qñ ab aliquo
generalissimo descideremus ad inferiora,
sisteremus in Speciebus, nō ultra procedē-
tes: quia ultra specie sola sunt individua:
hęc aut sunt infinita, propterea ad artē, &
scientiam non spectant: ars enim & sci-
entia certis limitibus continetur.

Hic

Mora.

Hic Nota, infinita bifaria sumitudo modi in actu, quo pacto si modo realiter infiniti simus homines existentes, diceretur purus merus infinitus in actu: altero modo est infinitum in potentia: & hoc in numeris apparet, quorum argumentum nunquam cessat, sed multis datis, adhuc plura dantur: quod pacto si Materia efficiatur in eternum, cum hominum perpetua prorogatione, ut existimat Porphyrius, darentur infiniti homines, non quidem actu, sed potentia: quia nunquam cessarent trahi, & alii continuo nasci, & esse. De hoc infinito est intelligendus Porphyrius, quando assertit individua esse infinita, non quidem actu, sed potentia. Ac species utroq; modo finitae sunt, & actu, & potentia: quia s.p. sunt exdem species, licet non eadem. Individua:

5 Descendentibus igitur ad specia-
lissima necesse est, &c.

Obiectio. Hic Porphyrius, quantum existimo, respō-
det obiectiōni, q̄ quis potest obiciere: si u. generalissima docē sent, quare species tot
Solutio. Aut, & individua infinita? Respondet, uia
uersalia in se multa inferiora includere: Nō, ut sub una specie singularia in numeris, sub
uno Genere, species multæ, & sub Genere
superiori multa inferiora comprehendantur,
universale enim est collectivū, & quod
magis uniuersale, magis est collectivū: &
particularia sunt plura, & quod magis parti-
cularia, plura sunt: & propterea superiora
Genera per differentias varias in varias spe-
cies multiplicantur.

Hic notandum est, dupliciter aliquid posse dic magis collectivū, ut notat Cai-
tanus: priori modo id quod est magis unū,
quod dicitur magis collectivū intensius:
altero modo id quod plura comprehendit,
& sic dicitur magis collectivū extensius.
Iuxta hoc intellige minus uniuersale esse
magis collectivū intensius, quia magis
sunt unū, que in minus uniuersali concur-
nunt: q̄ que scilicet in magis uniuersali sit
magis uniuersale est magis collectivū: ex
positus: quia sub seplura continet, & sic do-
quit Porphyrius.

6 Aſſignato autem generi, & spe-
cie &c.

Ordinem predicandi horū, que in Por-

phyrius dicente constiuitur, hic explicat, &
ex his quae clare & roste dicit, ista coaclu-
sio potest colligi. scilicet superiora de infe-
rioribus, & de his, de quibus dicuntur infe-
riora, prædicantur, & æqualia de æqualib.
unde Genus de sp̄ciebus & individuis pre-
dicatur: & Genus superius de inferioribus
Generibus, & hōrum Speciebus, & earum
individuis: & tādem generalissimum de om-
nibus inferiorib. prædicantur: haec intel-
lige de prædicatione ordinata & directa.

Individuum autem dicitur Socra-
tes. &c.

Pars Tertia.

Hec offectio huius capituli pars, in qua
quid individuum sit, & quatuorplex, & qua-
le individuum dicat, tractat. Est igitur individu-
um, quod de uno prædicatur, ut diximus
superioris triplex esse individuum exemplo
manifestat: est individuum substantia de-
terminatum, ut Petrus, Ioannes: & est indi-
viduum ex suppositione, ut filius Petri, si
uicinum habeat filium: est etiam individuum
Accidentis, ut hoc album, & sub hoc potest
esse individuum ex demonstratione, scili-
cet iste homo, hoc animal.

Dicitur autem individuum, ex quod col-
lectio propriatum, que in uno sunt, in al-
tero esse non possit: & optime dixit collec-
tionē proprietatis, quia unius Accidentis unius
individui nihil prohibet esse in altero: ut q̄
sit ex eiusdem parentibus natus, vel eodem
loco, vel eodem tempore: at oēs simū, q̄ in
uno sunt, i altero esse nequeat, siue propri-
tates speciei, que omnibus sunt communis.

Hæ autem proprietates individuorum ad
septē plus minus reduci possunt, sub quib.
omnes continentur, que sunt hæ: Forma,
Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria,
Propriumq; nomen: per formam intellige
temperiem; per figurā vultum colorem;
corporia, & staturam, & quantitatē: per san-
guinem cognationem, parentes, & reliqua.
Hoc loco Auenioes reprehendit Porphy-
rium, quia ista definitio individui soli indi-
viduo Accidentis videatur competere: &
ita diu in iudicio melius esset cum Arist. i.
Ponit a sp. prædicere, individuum est q̄ nō

D 3 prædi-

Sepe-
Proprie-
tatis indi-
vidui.

In Caput de Genere

Q V A E S T I O V N I C A.

An definitiones Species, & reliqua de
Species, à Porphyrio recte
tradita sint.

Dubium. Est unicum dubium: nam habetur 7. Metaph. c. 15. individuali vel singulari non esse definitionem, neque scientiam: quonodo ergo hic definitur? Ad hoc ideo individuali posse dupliciter considerari: uno modo pri me intentionaliter, scilicet pro ipsa re, quae est singularis secundum se scilicet pro Petro, aut Paulus: & sic universaliter potest definiri, Petrus enim non definitur: altero modo secundum intentionaliter, scilicet pro re singulari, quatenus habet hanc proprietatem intellectus: quod uno praedicitur, uel non possit in alia inferiora dividii: & sic definitio potest; & in praesenti definitur à Porphyrio.

2 Continetur igitur individuali sub specie, &c.

Porphyrius ex his, quae dixit, scilicet Genius de speciebus, & speciem de individuali prædicari, in ferme individuali sub specie, & Speciem sub genere constitui: unde species & ad Genus referuntur, & ad individualia, sed pliter ad unum, aliice ad alterum: ad genus enim ut pars ipsius, ad individualia uero ut totum in ipsius: & ad explicandas has duas diuersas relationes, & respectus, dñs solo quædi modo est usus, id est species est alterius, scilicet Generis, quia est eius pars, & Species est in aliis: individuali, tanquam tota in partibus. Tandem epitogat Porphyrius ea quæ dicta sunt.

Tertius est. Est nos andrum, et esse triplex, universalis, definibile, & integrale: universalis est de generi, respectu inferiorum, & inferiorum ad superiorum partes porrectales: ratione definibile est: definitum respondeat partium definitioni: et ad integrale est: compositum respondeat partium integrantium: & quantitatim, & ueranissime, pedum, capitis.

Iuxta hoc intellige species effectorum, definibile est: respectu ipsius Generis, & genus per se: nam ex genere, & Differentiâ sit Species: Species est pars porrecta, & quædam duplum genus, est secundum: universalis: & de ratio quicunque Pot. Porphyrius: & genus est totius universaliter: & species est ipsius: pars potentiale, & indicans numerorum, uero est totum universaliter. Hæc quantumad capitis incorporationem, &

Cleræ ea, quæ in capite hoc de Species, & eius definitionibus dicta sunt; præcipue aliquor difficultates erunt agieadas. Et primo obūciam nouissima concera definitiones duarum Species, deinde contra alia.

Primum Arg. Sit ergo primum argumentum. Species ut Species est: est quoddam universalis, sed ut definitiones non sunt de Species, ut est universalis, ergo non sunt recte. Maior est uero. Minor probatur, quia universalis dicitur aliquid in ordine ad inferiora, sed species sublata ad Genua nos sumitur in ordine ad superius. Secundo arguitur contra id quod dicuntur, ultimam definitionem soli Species specialissimæ competere. Genus erit prædictum de pluribus differentiis, inquantum in eo quod quid tergo non soli Species ultimes, sed petit illæ definitio. Aut ecce de recte heretam; Animal. n. de Petro, & Paulo, & se reliquit haec quod quid prædictatur.

Tertium. Tercia definitio tercia non conuenit cum Species, ergo non est bona. Probatrum antecedens. Sunt multæ Species quæ de plurib. non prædictantur, ut Sol, Phoenix, Minos: & ergo non omnibus speciesibus definiatio competit: similius sunt in vita q̄ per dicantur de pluribus in merito differentiis, in eo quod quid, quæ in non sunt Species. probatur. Punctus prædicatur etenim multis punctis: instabat de multis instantibus: anima de multis animalib. hanc autem non sunt Species quia sub nullo genere sunt: punctus. n. ob eiusdem Genere, nec alia: cum in prædicione immobilitate, sed seductio, ergo non sunt Species nisi aliter. n. species effici, quæ non est sibi Genere, concusa siam definitionem.

Quartus. Petrus & Paulus de singulariter animali individuali proprie non differunt numero, ergo Species non prædicant de differentiis numeris. Aliud est pater: Differente autem contum potest, nisi quod est numerus, sed Petrus per se, & Paulus per se sunt unus, & non est numerus, sed numeri principium: ergo non differunt numero. Præterea quia sunt multæ Species, quæ nulla ratione de numero differentiis dicuntur, quia numerus

Digitized by Google

merus pertinet ad quantitatem, individua autem & Species multe sunt extra quantitatem.

Quintus. Quinto: Argumentor cōtra quādā alia, quæ in capite cōtinentur, Genus est prius Specie, ut Superior-probauius: ergo Genera & Species non sunt relata. Patet consequia, quia relata simul sunt natura, ut docet Arist. in Prædicamento ad aliquid.

Sextus. Sexto. Id quod dicitur Genus inferius generalissimum, scilicet Genus subalterum. Cōtra. Illud subalterum, est esse subaltero, sed Genus, ut subaltero est, nō est Genus, sed Species: ergo est implicatio, & repugnantia in adiecto, dicere Genus subalterum.

Septimus. Septimo. Ita Genera vocantur modis. Contra. Mediū participat naturā extremitati, ut color medium, s. rubedo, ut uideat, coa stat ex albedine & nigredine: at Genus non sit nec participat ex superiori, & inferiori: ergo non est discendum medium.

Ottavus. Octavo. Cōtra id qđ dicitur, uniuersale est collectivum. Si ita esset ista nomina cīlēpt collectivum, Homo, Animal, corpus, & tādē omnis terminus cōmuns, sed hoc manifeste est falsum: ergo & antecedens illud est falsum. s. uniuersale est collectivum.

Alia possunt proponi argumenta, contra ea, quæ de Specie dicuntur, quæ quia maioris momentū sunt, & partim ex his, quæ diximus in capite de Generi nota, prætermittuntur: hęc autem, quæ proposuimus, eiusmodi sunt, quorū solutio, maxime Species naturam, & essentiam perfectamque eius potius aperiunt.

Circa primū ergo argumentū, Alpharabi & Avicenna in sua Logica, ca. de Species, mouent dubium, an Species, ut ad Genus refertur, sit uniuersale? Avicenna uideat dubitare: propter qđ ab Alberro reprehenditur tractatu quarto, ca. 2. afferit. n. Albertus cum Alpharabio, Speciem, ut ad Genus refertur, non esse uniuersale: cuius ratio est fortis. Species, ut ad Genus refertur, sit subiectum, necope de qua Genus prædicatur: sed uniuersale, ut uniuersale, est prædicatum; est enim uniuersale unus in multis, & de multis: ergo ut Species refertur, non est uniuersale.

Ex hac doctrina infert Caetanus in præsenti. Cū de natura Species ut Species est, sit ad Genus, & Species ut Species non sit uniuersale, de natura speciei non est esse

uniuersale, sed est proprietas sive accidentes, quod sequitur ipsam Speciem. Atque ita Porphyrius definiens Speciem in ordine ad Genus, definit illam secundum naturam: in ordine uero ad individua definit per proprietatem, uide secundum Albertum & Caetanum. Speciei, ut ad Genus refertur, accidit esse uniuersale.

Sed pace tantorum virorum dicā. Ita tertia non mihi uide recipienda, quia prius est esse uniuersale, quam esse Speciem: cum uniuersale sit cōius Immo, ut antea ostendimus, sit Genus ad Speciem, & alia Prædicta: ergo non accidit Speciei. Et prate-rea, quod me magis mouet, Species est non solum quod refertur ad Genus, sed quod refertur immediate ad Genus: sed quod im-mediate ad genus refertur, est uniuersale, cum Genus ut genus immediate de singularibus nō prædicetur, ergo Species, ut ad Genus refertur, est uniuersale, & de ratione talis est quod sit uniuersale.

Propterea dico. Species hęc tria ꝑ sit uniuersale, & sit Sp̄s, & specialissima: ꝑ sit uniuersale, hęc in ordine ad inferiora: qđ sit Sp̄s in ordine ad superiora, ita tñ ꝑ si sit uniuersale, nō sit Species: ꝑ uero sit specialissima respectu ad inferiora individua de quibꝫ immediate prædicatur, atque ita sp̄s specialissima constituit ēm Prædicabile, & est Species uero, & uniuersale eius Genus. Quod si Albertus uoluit dicere, ꝑ illa Species non dicitur uniuersale compa-ratione ad Genus, sed ad inferiora, recipi-mus: si tñ uoluit dicere cum Caetano, quod non est de natura speciei quę ad Genus refertur, esse uniuersale, falsum est, ut p̄bui- ga, ꝑ immediate ad Genus refertur, est uniuer-sale: ex quo patet tertia d̄finitio Porphyrii, quę est de Specie, ut Sp̄s sp̄alissima est.

Dicit ēt p̄t, ut arbitror, faciliter, & clarius, adhibita quādā distinctione, qđ omne uideat euacuare difficultatē. Uniuersale ut uniuersale, sicut antea ostensū fuit, dicit ꝑ se & in trinsecce, esse in multis, & ex hac eius ellen-tia, quia tale est, duas relationes, seu duas proprietates cō sequitur: quarū altera est esse prædicabile de multis: altera est esse subiectibile, ēm illa oīa multa, quę in se continet: sicut econtra, individuum habet duo, quæ ipsum, ut tale est, consequuntur: alterum, quod de uno tantum prædicatur: alte-rum, quod subiectus, ut unum tantum.

D 4 Vnde

In Caput de Generc.

Vnde sit, ut sicut aliud est praedicabile de multis, scilicet uniuersale, aliud praedicabile de uno, s. singulare & individuū ut sit subiectibile, alterum sit subiectibile uniuersale, alterum subiectibile, sed singulare.

Dicendum igitur, Speciem ut Generi subiectitur, esse subiectibile, sed tamē subiectibile uniuersale. Nā Genus immediate nō de individuās, sed de Specieb. uniuersalib. prædicatur: & ita ipsæ Species, ut tales, subiectibilia uniuersalia sunt: similiter ut respicit inferiora, esse prædicabile uniuersale: sed si inferiora sunt, uniuersalia quoque esse Genus subalternum, si individua tantum, esse Species specialissimam, prædicabile. s. de his tantum; & ita tam secundum prædicationem, quām secundum subiectibilitatem, est uniuersale. s. prædicabile uniuersaliter, & subiectibile uniuersaliter: atq; ita per omnes gradus prædicabile genericum, & subiectibile genericum, & prædicabile specificū, & subiectibile specificū, & prædicabile, ac subiectibile medium, s. subalternum.

Immo uero si quis subtilius consideret, uniuersale ex se & se prius est: & abstrahit à prædicabili, & subiectibili, quatenus s. est in multis: siue prædicetur sive subiectatur, siue non, nec sub talibus rationibus concipiatur, sed secundum intrinsecū, ut est in multis & ita ex se & per se dividit potest intrinsecè per esse in multis, in his, aut in illis.

Quoddam itaque est Genus generalissimum, si sit in omnib. q̄ non conueniat generi cum aliis: est Species, si est solum in his quæ differunt tantū numero: est subalternum, & altius, & minus altum quod est in pluribus vel anterioribus sub se concentratis. Quamobrem nec per prædicabile, nec per subiectibile constituitur intrinsece, uniuersale Genus, vel species, sed per esse in multis, in istis, aut illis. Nam prædicari & subiecti potest consequuntur. In quib. tota difficultas evanescit.

ad pri-
mam ar-
gum.
Ad argumentum dicitur, quod quamvis sp̄s à tali relatione ad Genus non sit uniuersale, tñ taliter non posse referri nisi esset uniuersale, propterea dum ad Genus definitur referri, esse uniuersale definitur.

Secundo responderetur, a tali relatione ad Genus formaliter, & intrinsece non esse Species, neque uniuersale. sicut non à relatione prædicabilitatis, sed ab eo quod est esse in multis, scr̄ptum tanquam per duo pro-

pria, essentiam, illis duabus relationib. subiectibilitatis uniuersalis, & prædicationis uniuersalis explicari, & merito: quia ad essentiam amba illa pariter consequuntur.

Circa secundum, Auicenna sua Logica cap. nono, voluit propter hoc argumentū, addendam seu intelligendam particulam, exclusuam, tantum ut sit sensus, Species est quæ prædicatur tantum de plurib. differentiis numero: at Genus prædicatur de his, & de differentiis specie: quam sententiam recipit Caſetanus. At qua possit fieri argumentum, Genus prædicatur etiam tantum de differentiis numero, quia prædicatur de individuis quæ differunt numero, & de speciebus, quæ et differunt numero, nam maior distinctio includit minorē, que enim differunt specie, differunt numero licet non econtra.

Proptereā alii dicunt differentiis solo numero: unde duas exclusuas addunt: Species est, quæ prædicatur tantum de plurib. differentiis numero tantum.

Sed melius est cū Alberto dicere tractatū quarto cap. i. in fine, hic fieri sermo nō de prædicatione immediata: quando enim Genus de individuis prædicatur, est mediata prædicatio, quia prius speciei & per Species individuis inest; at species immediate ab individuis participatur: Nec est alii quæ exclusio addenda, quia denominatio absolute indicat præcipuum denominatū, per differentiam uero numero, singularia simpliciter intelliguntur.

Ad tertium arg.
Ad tertium respondet Boetius, explicat definitionem speciei, quæ fore in fine capituli traditur: & ait, q̄d duplicitate potest occurrari Porphyrius. Primo, quia multo plures sunt species, quæ de numerosis individuis prædicantur, quam quæ de uno: Porphyrius autem definitus quæ ut platonum inuenitur. Secundo dicit quod intelligendus est Porphyrius de aptitudine & potestate, non autem species quamvis acte de pluribus non prædicantur, potestate tamen prædicantur: & ista est melior solutione.

Sed dubitabis, & merito, an sufficeret Dub. hoc ad Genus, q̄d potentia de pluribus species prædicetur: quod est dicere, si unica esset actus Species, an esset Genus per hoc quod potestate de pluribus species prædicetur? Ad hoc responderet Boetius loco Salvia alle,

Milegatō, & pablo superius in codēm cap. Qād nullatenys, sed necessario, ut Genus sit plures actu species requiruntur: quam sententiam ex professo sustinet Albertus, tract. 4. cap. 6. & uidetur doctrina Aristō. 4. Topicū. 3. Horum ratio est, quia Genus cōtrahitur ad speciem per Differentiam, sed Differentia non constituit nisi simul distin guens ab aliis, ergo Genus non est in una Specie, sed pluribus.

Nec. Pro declaratione est notandum, quod aliter se habet Genus ad Speciem, aliter Species ad individua: natura enim Generis est natura imperfecta, & incompleta, quæ per se fitur per formā, sicut materia per formā perficitur, & sicut cera, quæ quid informe est in Genere artificiorū, per formā autē perficitur. Præterea, sicut materia non per unam formam perficitur quantum ad totā eius potentiam, sed per multas, ita nec Generis natura per unā differentiam solam hē perfici, sed per plures: & ea hac parte natura Generis non potest existere perfecta, in unica Specie, & inde cum non sit natura Generis, nisi sit perfecta, hinc est, quod postulat Genus Species. At Speciei natura in se est natura perfecta, nec ab individuali atē dentibus perficitur, sed multiplicatus, id uno tamē perfecta manet: inde est, quod sufficit individuum unum, ut dicat manere Speciem, & sufficit quod possit de aliis praedicari quod in Genere non est: quia in una Specie non existit eius natura perfecta, & hæc doctrina est maxime consideranda. Huius sententia fuit, idem Boet. in lib. de Divisionib⁹, & D. Thomas dis. 1. q. 4. art. 2. lib. 1. Sententiārum.

Ad secundam partem huius argumenti responderet Caietanus & bene, quod ad Speciem duo sunt necessaria: & quod prædicatur de pluribus numero differentiis in quid, & quod sit natura perfecta, scilicet per tenens ad lineam rectam prædicamenti sub aliquo Genere, & hoc secundum deest illis, punto, anima, instanti, quia non sunt nisi partes naturae perfectæ, cum per se in Prædicamento non collocentur: dicentur autē Species imperfectæ quæ proprie non sunt prædicabiles prædicione p̄ficientali.

Ad quartum inder Boetius, quod individua non dicuntur numero differe, quasi unum individuum faciat distinctum numero ab alio, sed quasi dum numeratus differentiis

quando numeratus singularia, unū distin ctum ab aliis facimus, nec sub eadem unitate collocamus. Ad aliam partem respondeo, admittendo esse alias Species præter quantitatem, tamen harum individua nō in modo differunt per ordinem ad quantitatē: nam distinctio numerica accidētū, sumitur penes diversitatem subiectorum, in quibus est quantitas, uel habent ordinem ad quantitatem, hec enim albedo differt ab il la, penes subiectū.

Ad quintum facilis est solutio. Genus *Ad quin* enim & Species possunt dupliciter considerari, uno modo fundamentaliter secundum naturas ipsas materialiter significatas: & sic natura Generis est prior natura quā Speciei natura: si uero altero modo considereretur formaliter, tunc sunt relata, nec unum est altero prius, non enim dicitur Genus, nisi sint Species.

Ad sextum perinde est facilis solutio. Ge *Ad ses*; nus enim non dicitur subalterū, quia sub altero ponitur, sed quasi alternatim se habeant, ut modo supponatur alteri, modo sit Genus, modo sit Species.

Ad septimum respondeo. mediū multis *Ad sept* sumi modis: aliquando dici medium p̄p. situm, scilicet quod æqualiter distat ab extremitatibus, ut punctus est medium in circulo, si us in linea: aliud est medium participatiū, quod ex extremitatibus conficitur: ut rubedo dicitur medius color inter albedinem & nigredinem: aliud est mediū metaphoricū, uel secundum rationem, quo pacto dicitur, Virtutem esse in medio, aliud est medium in prædicione, quale est in præsenti, scilicet id quod de alio, & de quo aliud prædictatur: ut Animal dicitur mediū inter uiuē & hominē: & hoc autē mediū, in multis dif fert a medio ex participatione: i medio ex participatione extrema cōcurrunt p̄ mixtio. Nē quādā accidētā ad faciendum mediū, uel per virtutem utrunque ex parte communīcatam. Præterea, nulla est inter ea prædicatio, cum nec medium ab extremitatibus, nec extrema de medio prædicentur. Præterea tertio, medium est posterius extremitatibus, cum sit eorum effectus: at in medio prædicatio, non concurrunt extrema, non enim animal sit ex homine, & uiuente, sed uiuens est de essentia & substantia Animalis, & Animal de substantia hominis.

Præterea, extrellum superius de medio, &

Ad quater

De differentia.

¶ media de extremo inferiori prædicatur:
¶ & tertio unum extremū superius est natu-
¶ ra prius medio, sed mediū est prius natura
altero extremo, ut uides ē virtus natura ani-
mali, sed Animal prius est, natura q̄ homo.
Ad eius Cires octauum argum nota, aliquam quā
ta tripliciter possunt in unum conuenire.

Primo, in unum aliquod extrinsecū pu-
ta locum, finem, causam efficiēt, ut plura
grana cōgregari uno loco, & plures ciues
unica Urbe, & plures homines ad aliquod
agendum, & nomina significantia ista plu-
ra, secundū talem unitatem dicūtus simili-
citer collectiua, ut Civitas. Urbe. Senatus.

Secundo, aliqua plura conueniunt in ali-
quod unum intrinsecum, sive accidentale,
sive substantiale, quod tamen non est in
singulis per se perfecte, & tota est: quo
pacto plures partes domus conuentunt sub
unica forma, & plures partes totius sub una
forma totius, quae tamen in singulis per se
non est, ut Petrus, Ioannes, Homo respectu
animi, & corporis, & talia nomina signifi-
cantia plura sub ista unitate, non sunt dicta
da collectiua.

Tertio, aliqua plura conueniunt sub ali-
qua forma int̄ se, q̄ tamen est in omni-
bus & singulis per se: & talia nomina dicū-
tor universalia, Species, & Genera, & reli-
qua, quae de singulis diuisim prædicantur, ga-
forma, quam significant, in singulis per se
perfecte inueniuntur: & de tali collectu hoc
loquitur Porphyrius, quod constat longe
diuersum ab eo, quod simpliciter uocatur
collectuum: hoc enim tertium non pro-
prie collectuum, sed uniuersale dicitur.

De Differentia. Cap. III

Differentia uero, & communiter,
& proprie, & propriissime dicitur:
Nam communiter quidem differre
alterum ab altero dicitur, quod alte-
ritate differt quoque modo, uel
a seipso uel ab alio, Differt enim So-
crates à Platone alteritate, & ipse à
seipso, & puer existēt & uiro factō
& faciente aliquid uel quiescente, &
semper in aliquo modo habendi se
alteritatibus spectatur. Proprię au-

tem differre alterum ab altero dici-
tur, quando inseparabili accidente
alterum ab altero differt. Insepara-
bile uero accidentis est, ut cecitas ocu-
lorum, aut nasi curvitas, aut cicatrix
cum ex vulnere occalluerit. Proprijs
sime autem differre alterum ab alte-
ro dicitur, quando specifica differen-
tia differt: quemadmodum, Homo
ab equo specifica differentia differt,
rationalis qualitate. Vniuersaliter
ergo omnis Differētia addita alicui
alteratum facit.

Sed ea quidem, quę & comuni-
ter & proprię sunt, alteratum faciūt;
quę uero propriissimę aliud. Quę
quidem igitur aliud faciunt, speciī
cę uocantur: illę uero, quę altera-
tum, simpliciter differentię. Anima-
li enim adueniens rationalis differ-
entia, aliud fecit: eius autem quod
est moueri, alteratum solū à quiescen-
te fecit. Quare illa quidem aliud,
hęc uero alteratum solum fecit. Se-
cundū igitur aliud facientes differ-
entiās, diuisiones generum sunt in
Species, & definitiones assignantur;
quę sunt ex Genere & huiusmodi
differentijs: secundū autem eas,
quę solum alteratum faciunt, alteri-
tates solum consistunt, & aliquo mo-
do e habentis permutations.

A superioribus ergo rursus incho-
anti, dicendum: differentiarum
alias quidem esse separabiles, alias
uero inseparabiles. Moueri enim, &
quiescere, & agerūt esse, & sanum
esse, & quacunque his proxima
sunt, separabilia sunt: at uero a-
quilinum esse, uel simum, uel ra-
tionale, uel irrationalē, inseparabili-
lia sunt. Inseparabilium autem a-
lię quidem sunt per se, alia uero
per

per accidens. Nam rationale per se inest hqmia, & mortale, & disciplina esse suscepitum: at uero aquilinum esse, uel simum, per accidens, & non per se. Illae igitur, quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illæ uero, quæ secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt, non suscipiunt magis, & minus; quæ uero per accidens (etsi inseparabiles sint) intentionem accipiunt, & remissionem. Namneque Genus aut magis, & minus practicatur de eo cuius nient. Genius, neque Generis differentia, secundum quas diuiditur. Ipsæ enim sunt, quæ uniuscuiusque rationem complent: esse autem unicuique unum & idem, neque intentionem, neque remissionem suscipiēt. aquilinum autem esse, uel simum, uel coloratum, aliquo modo, & intenditur, & remittitur.

⁴ Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & he quidem sint separabiles, illæ uero inseparabiles: & rursus inseparabilem hæ quidem sint per se, illæ uero per accidens: ut si earum, quæ per se sunt, differentiarum, alia quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in Species, alia uero, secundum quas ea quæ difficiuntur specificantur: at cum per se differentiæ omnes huiusmodi. Animalis sint, Animatum, & sensituum, rationale, & irrationalis, mortale & immortale: animati quidem & sensituum differentia constitutiva est substantia Animalis. (est enim Animalis substantia animata sensitua) Mortalis uero, & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuisiæ.

sunt, animalis differentiae per eas quæ generia in species diuidimus. Sed ea quidem, quæ diuisiæ sunt, differentia generum completi sunt: & constitutiva specierum: dividitur enim Animalis rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalitatis, & immortalis differentia, sed rationalis, & mortalitatis differentiae constitutiva sunt hominis: rationalis uero, & immortalis Dei: irrationalis autem, & mortalitatis irrationalium animalium. Sic uero, & supremæ substantie, cum diuisiæ sunt animatae inanimati differentiae, & sensituum, & insensituum, animata quidem & sensitua, iuxta substantiam sumptæ Animalis perficerent, animata uero, & insensitua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eadem aliquo modo quidem acceptæ sunt constitutiva, aliquo modo autem diuisiæ, specificationes vocantur.

Ethis maxime opus est ad diuisiones generum, & ad definitiones sed non his, quæ secundum accidentia inseparabiles sunt, neque etiam magis: ijs, quæ sunt separabiles.

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est, qua abundat Species à Generi. Homo enim plus habet quam Animal, rationale, & mortale: Animal enim nihil horum est. Nam inde species habet etiam differentias. Neque uero omnes oppositas habet, quoniam idem simul habebit opposita. Sed, quemadmodum censem, potestate quidem habent omnes eorum, quæ subsæ sunt, differentias, ac si uero nullæ: ac si neque exijs, quæ non sunt, aliquid sit, neque opposita circa idem eruit. Denuntiant autem eam, & hoc modo Dif-

Differentia.

Differentia est, quæ de pluribus; & differentibus Specie in eo quod quid est quid est prædicatur. Rationale animal, & mortale de homine prædicatur in eo quod quale quid est homo dicitur. sed non in eo quod quid est. Quid enim homo? nobis interrogatis, conueniens dicere. Animal: quale autem Animal? inquisitis, quod rationale; & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma constantibus, vel secundum proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus quemadmodum statua ex materia quidem ex arte, ex forma autem figura: sic & Homo communis, & specialis ex materia quidem proportionaliter consistit ex Genere, ex forma autem hoc, Animal rationale, mortale, Homo est, quemadmodum illic statua. Describunt autem, & hoc modo Differentia est quod aptum natum est dividere ea, quæ sub eodem Genere sunt. Rationale enim, & irrationalis hominem, & equum, quæ sub eodem Genere sunt, quod est Animal, dividunt. Assignant autem, & hoc modo. Differentia est, quæ differt a se singula, namque Homo, & Equus secundum Genus non differt, sicutus cetero animalia: nos, & equi: sed additum rationale disiungit nos ab illis, & rationales sumus, & nos, & Disseced mortale appositu disiunxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiam, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, & quod rei pars est. Neque

enim quodnam est nauigare, est hominis differentia; et si sit proprium hominis. Dicere eum possumus animalium hæc quidem apta esse ad nauigandum, illa uero minime, diuidentes hominem ab alijs: sed aptum natum esse ad nauigandum, non est substantia completiuum, nec eius pars, sed apteudo solum ipsius; iccirco quia non est talis differentia, quales sunt, quæ specificè dicuntur differentiae. Erunt ergo species differentiae, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunque in eo quod quid erat esse, accipiuntur. Et de differentia quidem tot sufficiant.

Non oportet, ut bene dicit Boetius, hic querere, quare Differentia Proprio, & Accidenti acepatur, cum in dubium vocatum fuerit, an Species esset proponenda: est enim prædicatiuum essentiale, quæ nec Proprio, nec Accidenti competit. Non autem hic agimus de differentia concreta scilicet de ipsis, quæ differre dicuntur, sed de ipso principio & forma, per quam unum ab altero differt; ut differentia sic forma, per quam unum ab altero differt. Nec agimus de isto principio, & forma secundum se, sed ut per intellectum assumuntur ad prædicandum de illo cuius est Differentia.

Hoc igitur caput in duas partes dividitur, in priori sunt quinque divisiones Differentiarum, in posteriori quinque definitioes: est autem prima divisione: Differentia triple est, quedam communis, quedam propria, quedam propriissima.

Differentia communis est Accidens, separabile, per quod unum ab alio, vel a se equaliter differt, ut Petrus sedens a non sedente, currens a quiete, leviter a levi peso differt.

Differentia propria est Accidens inseparabile, per quod unum ab alio differt, ut cassis oculis differt ab eo, qui non est oculis cassus, illa oculorum affectione, & colore cassio,

cōnō, quæ dicitur differentia propria : illa enim affectio non separabitur à subiecto , dum ipsum fuerit.

Differentia propriissima est forma substantialis, per quam unum ab alio differt , ut Homo ab equo differt per rationale. Porphyrius ponit conuenientiam inter has , & discrimen: omnes enim tres hoc habent, q̄ faciunt diversum unum ab altero, sed differunt , q̄ duas primas faciunt differre in Accidenti, tercia uero in substantia: unde illæ duas primæ dicuntur tantum facere diversum, seu alteratum ; tercia uero facit aliud, idest diversum in substantia.

Circa istam divisionem est primo notandum ex Aucenna hoc capite , quod acceptiones Differentiæ aliter se habent, quam acceptio Species, & Generis: istæ enim, Generis s. & Species, nō oēs sunt Logicae , sed tantum tercia Generis, & Posteriori Speciei : at istæ tres acceptioes Differentiæ , omnes ad Logicum & Physicum spectant.

Nota secundo cū Boetio, quod istæ duas primas Differentias, scilicet prima, & secunda sunt individuorum, & singularium? ista enim Accidentia proprie sunt singulariū : at Differentia tercia est speciem, & Generum, idest per quam Species, & Genera differunt , sicut per illam differunt individua: qua de causa illæ tres differentiaz superius positæ , scilicet differentia numerica , specifica, & generica ad has reducuntur: numerica enim ad duas priores, specifica uero, & generica ad tertiam.

Nota tertio . Differentia prima cōmuniter dicta, iudicio meo, ppteræ cōmuniis dicitur, quia sit tale Accidens , quod sicut modo accidit uni extremo , quod per eam differt ab alio, potest etiam & isti alijs accidere: uerbi gratia , sedens differt a stante accidenti, & differentia cōsecundum quā pot est, & qui modo stat à sedente differre. nam itans pot sedere, & qui sedet aliquando stare: reliquæ dicuntur propriæ differentiaz, i.e. peculiares uisusq; , quia quod semel per illas differt, semper per eas differt.

Differentiarum ergo alia quidem &c.

Ex discrimine superiorius inter illas tres Differentias assignato Porphyrius infert diuisione secundam. Quædam Differentia-

tæ faciunt alteratum , idest diversitates in Accidenti : quædam faciunt aliud, idest diversam substantiam : sub priori membro sunt Differentia prima, & secunda , scilicet communis & propria: sub posteriori uero est tercia, scilicet propriissima : inter quas est duplex discrimen: prius Differentias facientes alterum dicuntur simpliciter & tantu Differentiaz: at facientes aliud dicuntur Differentiæ specificæ, quod additum est perfectionis , explicans huius Differentiæ specificæ munus, quod explicat in posteriore discrimine: nam definitiones quidditatibus, uero & Generum divisiones sunt per has specificas Differentias, & facientes aliud ; non per illas , secundum quas non sunt nisi alteraciones , & mutationes quædam accidentiales.

A superioribus ergo rursus inchoantibus.

Rursus in communis iterum tertio diuidit Differentias . Quædam sunt Differentiaz separabiles, quædam inseparabiles : se- parabiles sunt Accidentia , quæ non constat, ut sedere, currere, & sub hoc membro, est Differentia communis . inseparabiles sunt, quæ nunquam a re manente dimicentur, quales sunt Differentia propria, & propriissima.

Et hanc subdividit in inseparabilem per Accidens, qualis est propria, quæ Accidens quaria est quoddam inseparabile ; & inseparabile per se , qualis est propriissima, quæ ad se, substantiam & naturam pertinet : & haec est quarta diuisio, quæ subdivisio est posterioris, unius membris, terciae precedentis . Constituit autem duplex discrimen inter has duas, inseparabiles . Alterum , inseparabilis per Accidens facit diversum in Accidenti ut superius diximus : at inseparabilis per se, facit aliud , idest diversum in substantia . Alterum , Differentia inseparabilis per Accidens suscipit magis & minus , idest non æquilater semper inest : nam aliquis Homo est magis caelius , quam aliis , & curniori naso , quam aliis : at inseparabilis per se non suscipit magis aut minus , unus Homo non est magis rationabilis quam aliis. Huius dat rationem, quia Differentia pertinet ad esse , & naturam sciri, at esse & natura non suscipit magis in his,

De Differentia.

Hic sequitur in illis, ut minus: unus enim non est magis Homo, aut Animal, Quam alius, nec magis corpus quam alius.

4 Cum igitur tres species Differentiarum considerentur.

Porphyrius epilogat has diuisiones propositas, inserviantem unum consideratione di-
gnum: uidelicet Species Differentiarum esse
solum tres illas primo loco constitutas: sed
quia variaz sunt proprietates illarum, facte
sunt rursus aliae diuisiones secundum ea,
quaes illae habent: unde eadem sunt prorsus
numero membra dividentia. Sille tres Dif-
ferentiae, & inter has quedam inueniuntur
secentes alteratum, quedam aliud, quae
dam separabiles, quedam inseparabiles, tā
per se, quam per accidens.

Diuisione
quinta.

Potesta uero Porphyrius Differentiam inseparabilem per se, s. specificam, quinta diuisione subdividit: quedam, inquit, sunt
alicuius Generis diuisiue, id est per quas
Genus dividitur: quedam illius Generis
constitutiva, per quas Genus illud consti-
tuitur: verbi gratia, Animal hēt has Differ-
entias animatum, sensibile, rationale, irra-
tionale, mortale, immortale: sed harum
quedam sunt, per quas Animal constituitur,
s. dñe priores: Animal. n. est animatum, &
sensibile corpus: per alias dividitur, per ra-
tionale & irrationale, mortale, immortale.
Inter haec usum est discrimen, nam per di-
uisiues Generis constitutuarunt Species illius Generis, non autem per constitutivas:
ut per rationale, mortale, iuxta opinionem
Porphyrii constituitur Homo, p. rationale,
immortale, simul cum Animali Deus: per
irrationale uero mortale constituitur bru-
xum. Ac uero, quāvis istae constitutivae non
faciat Species, tamen si ad superioris tale
Genus considerentur, tales differentiae di-
cuntur illius superioris diuisiue, & ipsius
inferiorum, tanquam Specie constitutivae; ut
animatum, & sensibile, sunt superiorum
dieuisiue, corpus. n. per animatum, & ibi-
natum dividitur: & corpus animatum per
sensibile, & insensibile: animatum autē, &
sensibile, cum substantia, facit Animal si-
cet insensibile cum animato facit plantam,
unde eadem differentiae simul sunt, & diu-
siue de constitutivis: sed inferiorum consti-
tutivae, superiorem diuisiue: quapropter
omnis Differentia specifica dici potest, qua

constituit Speciem aliquam sive sebaster-
nam, sive specialissimam.

Circa hoc, Nota istud exemplum esse fal-
sum: non. n. Deus est Animal, nec corpus;
nec aliquid est Animal, quod sit immorta-
le. Porphyrius loquitur, ut Philosophus Pla-
tonicus, ut superius diximus.

Nota etiā genus generalissimum solum habere Differentias diuisiivas, non consti-
tutivas: cum nullum supra se habeat Ge-
nus: specialissimam uero solas habere Dif-
ferentias constitutivas, quia sub se non ha-
bet inferiores Species, in quas per Differen-
tias diuidatur.

Nota similiter tertio: si istae differentiae Note ter-
ad idem Genus comparentur, aliae distin-
tiae sunt differentiae diuisiue, aliae constitu-
tiue: si uero ad diuersa comparentur, eadē
potest esse differentia diuisiua, & constituti-
ua, sed respectu diuersorum: superioris quide-
diuisiua inferioris uero constitutiuia.

Et his maxime opus est ad diuiso-
nes & Generum &c.

Hic Porphyrius duos usus harum diffe-
rentiarum specificarum ponit. Prior est ad
diuisiones Generum faciendas, hæc enim
præcipue per tales Differentias diuiduntur:
posterior ad definitiones cōponendas ipsa-
rum specierum: aliae. n. differentiae p. Acci-
dens, tam separabile s. quam inseparabiles,
non sunt aptæ ad præcipuas diuisiones, &
definitiones, sed ad descriptiones, & diuiso-
nes nō essentiales, & minus præcipuas, cum
sint accidentia rei, nec de eius natura.

Differentia est, qua abundat Spe-
cies à Genere.

Hæc est posterior pars huius capitatis,
qua ponuntur aliquot ipsius Differentiae
definitiones.

Prima est proposita, s. Differentia est, in
qua Species excedit Genos: natura enim
Species ex Genere & Differentia constat:
nō plus includit in sua natura, quā Genus;
Genus n. non includit in sua natura Diffe-
rentiam Species, sicut ipsa Species.

Prima de-
finicio Dif-
ferentia Spe-
cies, sicut ipsa Species.

Possit tamen dubitare quis, unde habet ferentia.
species Differentiam? non enim a Genere;
quia in Genere quomodo possunt esse plu-
res Differentiae oppositæ? non autem Diffe-
rentia potest esse a nihil: à quo ergo est?
Respond.

Sed.

Respon. quod differentiaz sunt in Genere, non actu. i. non sunt de natura eius: sed in potentia, quia illo sunt: sicut & cera extrahitur forma alicuius imaginis: & non est inconueniens, quod multe differentiaz sunt in Genere in potentia, ut multe signa re cerae in potentia.

Secunda.

Secunda definitio est. Differentia est, que prædicatur de pluribus differentiis Specie in quale quid: quod exemplo claro ostenditur; ut a. res componuntur ex materia & forma, vel aliquo simili materia, & aliquo simili forma: vocat simile materia subiectum in rebus artificialibus, ut statua sit ex arte ut materia, & figura tanquam forma: dicit autem subiectum simile materia, quia proprie materia est pars cōpositi substantialis: ita, inquit, Species. s. Homo componitur ex Genere tanquam ex materia, & ex Differentia tanquam forma: ut ex hoc intelligamus, quod Differentia est uelut qualitas, sicut forma.

Tertia.

Tertia definitio. Differentia est per quam Genus separatur, idest diuiditur in ea que sub se sunt.

Quarta.

Quarta uero. Differentia est, secundum quam una Species ab alia differt: At quia iste duas ultimæ videbantur insufficientes cum essent aliqua, per quæ Genus diuiditur, & una Species ab alia differt. s. accidens propria: dicit Differentiam non solum habere hoc, sed etiam esse de definitione, & quidditate rei, & ipsius definitionis, & quidditatis partem.

Quinta.

Propterea addit quintam definitionem, exactam, scilicet. Differentia est, qua una species ab alia separatur, cum sit ipsius natura, speciei pars.

Quæstiones, seu dubia quædam scitu digniora in caput de Differentia, presentim circa eius definitionem, recte ne sit tradita?

Dubium

primum. Circa hoc caput sunt aliquot dubia, q. a nobis breviter erunt examinanda. Primum est. Cum i. logicus non tractet de rebus ipsis secundum se, sed ut intentionib. substanti, tales intentiones considerando, cur hic Porphyrius de Differentia ipsa re trahat, quod manus uidetur esse Meta-

physici; qd' quidem trahat Arist. s. Met. c. 9

In hac redditum, qd' Differentiaz tres Solatio: actua habent. Primus est diuidere, seu determinare Genus ipsum. Secundus est confluere naturam. Tertius est eam ab aliis distinguere. I. si tres dupliciter possunt considerari: uno modo fundamentaliter, ut in rebus ipsis suar. Nam in rebus ipsis natura Generis est determinata, & facta Species per differentias naturas, & natura Species ab aliis distincta: & tunc isti tres actus ad Metaphysicam pertinent, & considerare differentias secundum istos actus inter se. Altero modo possunt considerari, ut per intellectum isti assumuntur, & extensem, idest quatenus Genus ipsum abstracte per Differentias diuidimus, & Species ex Genere cum Differentia componimus, & per Differentiam ab aliis separamus: sic considerare Differentiam est Logice consideramus enim Differentiam, ut intentione. ii. secundæ substans, & ex his procedit quidam quartus actus ipsius Differentiae, qui magis est Logici. s. prædicari de his quæ per talen constituuntur Differentiam, & hoc peculiariter hic consideratur. s. ut est prædictabile: At quia omnia ista melius considerantur & cognoscuntur in aliis rebus; propter Porphyrius miscet res ipsas; earum intelligenda sunt omnia in ordine ad intentiones.

Dubitatur secundo. Videntur enim abe definiuntur diminuta, s. prædicatur de pluribus species differentiis in eo quod quale quid: cum multis Differentiis non comparat; nam ultimæ Differentiaz non præducuntur nisi de unica specie.

Circa hoc multiplex est dicendi modus. **Primum** Fuit prima sententia Burlei in præsenti loco: cum duplex Genus sit Differentiarum quædam genericæ, per quas Genus constituitur: quædam sunt ultimæ, per quas uelut una species, & specialissima componitur, inquit Burle. Sicut in capite de Specie, quædam est data definitio, quæ soli specialissime competit, quædam alia pro utraq; Specie: ita in hoc capite ista definitio est pro differentia genericæ, alia pro omnib. sunt. **Seconda** Alia fuit sententia multorum assertorium, Porphyrium non meritorum in hoc capite, nisi solum Differentiarum generarum, quia ultimæ non sunt cognitæ a nobis: & hic modus dicendi non uidetur ab hor.

De Differentia.

chorre ea doct. S. Th. 2. Post. Iec. 13. qui idē docet super Arist. s. non ~~metr~~ minissima ultima -rum, quia incognitae sunt. Nec longe ab hac sententia distat Simpl. c. 5. Autē prae-dicam. regu. 2. ubi refert Porphyrium definiisse Differentiam, ut in plurimum.

Confusa. Sed prima sententia Burli. non uidetur mihi admodum rationabilis, quia cum ra-tio p̄cipua Differentiæ in hoc loco sit, ut prædicabile est, & id explicetur solum in hac definitione, debuisset Porphy. omnem Differentiam definire, sicut fecit in capite de specie, ubi dedit definitionem conuenientem specie, quæ est prædicabile. Secunda stem sententia uidetur Alberto tract. 5. ca. 6. non esse recipienda, quia cum ueritas sit esse Differentias ultimas, non debuit affi-gnare definitionem Porph. non conuenientem omnibus differentiis.

Tertia. Fuit tertia sententia aliorum, qui nullas esse Differentias ultimas existimauerunt, sed oīa genericas, & comunes, & q̄d siue aut tres simul iunctæ speciem ultimam cōponunt: ut mortale conuenit homini, & bruto, rationale homini & angelo secun-dum Porphyrium: at rationale mortale so-li homini: & hanc crediderunt esse senten-tiam Porphyrii, & uidetur esse doctrina ex preffa Arist. 2. Post. c. 14. ubi asslerit Differentias singulas per se competere multis speciebus; tamen aliquæ simul iuncte unā rem componunt: & sic esse dandas defini-tiones. & 1. Top. c. 3. problema Differentia ad problema Generis reducit. & 4. Topi. c. 6. ponit discrimen inter Genus, & Differ-entiam, quod quamvis utraque de pluribus prædicentur, tamen adhuc de pluribus Ge-nus, quam Differentia.

Confusa. Circa hoc dico duō. Primum mihi vide tur ista sententia esse Porph. ut clare patet in ipso capite: non n. aliter constituit spe-cies, quam per multas differentias genericas. Dico. Secundo istam sententiam, quod non sint ultimæ Differentiæ, esse manife-stæ contra Aristotelem: qui 7. Meta. c. 1. in-quæ ultimas Differentias cum specie con-uerti, & 1. de partibus animal. c. 1. dicit, ali-quas species non habere nisi unicam Diffe-rentiam. Nec locus Aristotelis in oppositū probat quicquam, quia illuc docet Aristoteles definitionem secundum eas Differentias, quæ inueniuntur: ac ultimæ occultissi-mæ sunt; non tamē propterea sunt negaa-

dæ, & in Topic. ipse clare dicit Differentiæ quæ generica est, eum generi esse ascriben-dam: ubi insinuat esse Differentiam, quæ non est generica.

Quarta opinio fuit Alber. tract. 3. c. 6. & Quæ Auicen. & Alphar. Dicunt enim, quod Dif-ferentia duo habet, secundum quod est Dif-ferentia: alterum est, Genus distinguere, al-terum, speciem constituere: quod uero cōstituant Differentiæ determinatam, & uli-mam speciem, non habent in quantum dif-ferentiæ, sed in quantum sunt quedam na-turæ particulares non conuenientes pluri-bus speciebus: ex quo sic, quod propria ra-tio Differentiæ inueniatur in genetris: nā ultima Differentia habet aliquid mixtum, quod non est Differentiæ secundum se: & ita dicunt Porphyrium definitissime Differ-entiam secundum ea, quæ per se habet, & ita non curauit ultimas definire.

Contra hoc dicit bene Caietanus, quod ultima Differentia, licet habeat aliquid, qđ si-non est Differentiæ secundum se; non ta-men amittit ea, quæ sunt Differentiæ secun-dum se: nam diuidit, & cōstituit, & propte-rea debuit definiri.

Vnde est quinta sententia ipsius Caieta. Quinta ni afferentis illuc: Definiti omnes, Differen-tias etiam ultimas: & sensum definitionis esse negatiuum, scilicet, Differentia est, qui in quantum Differentia nō repugnat prædi-carci de pluribus specie differentiis: si. n. repugnat, nulla Differentia prædicatur de pluribus. Et hæc fuit sententia Iamblici afferentis, quod Differentiæ ultimæ, ut Differentia est, non repugnat de pluribus speciebus dici, quod idem docuit Auicen-ti de communitatibus: unde sententia Ca-ietani non est noua, & propria.

Sed quamvis ista sint probabilitæ, tamē existimo esse præter mentem Porphy. qui si-ultimas Differentias nō definiuit: sive quia credidit non esse, sive quia occultæ sunt.

Propteræ unius alter possit sic Diffe-rentia definiri. Differentia est, quæ prædicatur de specie, cuius est Differentia, in qua-le quid.

Dubitasur tertio. Quomodo Differentia Dubitabit aduertere, quod qualitas non est aliud, quam id per quod sit modus, & determina-tio alicuius, quod ex se est indifferens, & in Solu-tio-ne determinatum.

Potest

Potest autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo, ad aliquem modum se habet accidentalem, ut homo postquam est homo, est indifferens, ut sit albus, vel niger, calidus, vel frigidus : & universaliter omnis substantia postquam est, indeterminata, ut sic, vel sic habeat, & talis forma determinans in communione dicitur qualitas accidentalis. Secundo, aliquid est indifferens ad esse substantiale, quo pacto materia est quedam substantia indeterminata ex se, & immixta, ex qua multa fieri possunt, & determinantur per formam ipsam, ut si sit forma ignis, feregigis, si forma equi, si equus ; & talis forma dicitur qualitas substantialis. Tertio, aliquid est indifferens, rāquam aliquid confusum, & multa comprehēdēs, & per particulare determinatur, quo pacto se habet Genus respectu Differentiarum, unde & Differentia dicitur etiam qualitas substantialis : has qualitates posuit Aristoteles. 5. Meta. c. 14.

Nota.

Est autem notandum discriminem inter haec. qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquid naturam, ut albedo determinat hominem, sed homo & albedo non faciunt unicam naturam per se, sed tantum cōpositum accidentale : at forma cum materia facit unicā natūram per se, s. unicum cōpositum substantiale Hominem, Leonem, aut aliud quodvis : similiter Differentia cum Genere facit unicam naturam specificam.

Sed omisla qualitate accidentalī inter haec, scilicet formam & materiam, Differentiam, & Genus, est triplex discriminē considerandum. Primum, materia vel forma p. se non claudunt totam rei substantiam, sed materia dicit unicam partem, forma alterā partem. Genus & Differentia uniuersus que per se totam substantiam dicunt, & claudunt, verbi gratia Animal totam substantiam cōpositam ex forma & materia dicit : similiter rationale, sed cum discrimini. Ne:nam Animal in homine dicit totam substantiam hominis secundum quodd in ea est aliquid, in quo homo aliis animalibus est similius : at rationale dicit eandem hominis substantiam, fm p. in ea est aliquid, in quo ab aliis animalibus separatur : & universaliter Genus dicit rei integrā substantiam, ut in ea aliis Speciebus assimilatur : at Differentia dicit eandem rei substantiā,

ut in ea aliquid est, quo ab aliis separatur. Propter quod sanct. Thom. de Ente & Essentia. c. 3. dicit hominem, seu Speciem non componi ex Genere & Differentia sicut ex duabus rebus, sed sicut ex re aliiter intellecta, & eadem realiter intellecta.

Secundum discriminē est, quod ex hoc infertur, materia & forma, cum singula rei substantiam nō dicant, de compōsito prae dicari nequeant : non n. dicitur homo est anima, Homo est corpus, at Genus & Differentia, cum singula totam rei substantiam dicant, per se de re prædicantur ; ut Homo est Animal, Homo est rationalis.

Tertium, compōsita singula non participant totam materię substantiam, cum ex alia parte materię fiat unum, ex alia aliud : at singula Species totum Genus participant, quantum ad eius substantiam, quae per definitionem explicatur, ut homo per se, Leo per se, capra per se sunt participes integrę substantię animalis : sed non participant singula Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes Species suas : at una Species non continet aliam.

Hinc patet quantum intersit inter Genus & materiam, & Differentiam & formam, & si Genus dicitur materia, & Differentia forma, est ad similitudinem : ut enim materia contrahitur, & forma contrahit, ita Genus per Differentiam contrahētem limitatur : unde Differentia ipsa dicitur etiam qualitas.

Sed est maxime considerandum. Differentia potest duplīciter comparari ; & ad ipsum Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam constituit: respectu enim Generis est qualitas, sed extrinseca aliquo modo, quia nō est de natura Generis: unde de Genere prædicatur in quale, sed non essentiale: at Specie est qualitas essentialis, q. est pars naturae eius: propterea de Specie, in quale quid prædicatur, sicut anima est qualitas corporis, sed non est de essentia corporis, at hominis & compōsiti est pars: propterea dixit Porphyrius: Differentia dat esse rei, scilicet speciei, & est pars eius substantialis, id est intrinseca ei.

Dubitatur quarto breuiter, quomodo universaliter Differentia, cum de una specie præ dicetur, sit universalis? Dico primo, secundum nos nullum dubium esse; qui dixi.

Nota.

Dubium
Quarum
Sobies

De Proprio.

ius huius libri subiectum priuatuū, esse uniuersale, ut est in multis, & quia rationales est in multis, sicut & ipsa species quā con-situit; video esse uite, & proprie uniuersale: sed etiam si quis subiectum diceret esse pre-dicabile, idem consequitur, constat enim Differentiam esse predicablem.

Dicit etiam secundo posset, Differentiam talem esse uniuersale, quia de subiecto uniuersali prædicatur, unde & de contextis sub-tali specie prædicabitur, sed cum discrimi-natione, nam Species immediate, ac Differentia, mediata, scilicet per speciem ipsam prædi-cabitur.

Quintus. Dicitur quinto, quomodo Porphy-rius uicitur. Differentias priuatas, scilicet irrationalē, immortale: Boetius existima-uit tales Differentias posse constitutere Spe-cies, sed quia alias latius de hoc dicemus: interim dico absque ullo dubio sententiam Boetii esse contra Aristotelem. q. i. de par-tibus animarū, ubi docet & probat opposi-tum. Boetius forsitan sequitur Platōnē, qui huius sententia fuit: ratio est clara contra-nus, quia priuatio non est de essentia ali-cuius entis positivū & absoluti, quales sunt Species.

Solutio. Vnde dico, illas Differentias priuatas ponit loco positivatum: quod sit ob dupli-cem causam, quam tradit Arist. 6. Topi. c. 3. uel quia Differentiae aliae sunt occulta, uel quia sunt manifestae, quas enunciare est prolixum.

De proprio. Cap. IIII.

Proprium uero quadrifariam di-uidunt. Nam & id, quod soli alicui Speciei accedit, et si non omni, Pro-prium dicitur: ut homini medium esse, uel geometram. Et quod omni accedit Speciei, et si non soli, quemad-modum homini esse bipedem. Et quod soli & omni, & aliquando: ut omni homini in senectute canesce-re. Quartum autem id, in quo con-tuenerunt & soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse risibi-le: nam et si non semper rideat, tamē

risibilis dicitur: nō quod rideat semi-per, sed quod semper aptus natus sit ut rideat: hoc autem ei semper con-naturale est: quemadmodum & e-quo-hinnibile. Hæc autem & pro-prie Propria dicuntur, quoniam etiā conuertuntur. si quid enim equus est, hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

Sequitur. Quartum predicabile, s. Pro-priam, quod merito Accidenti præponit quia quamvis de rei substantia non sit, est tamen substantia & essentia rei proximal ab ea, scilicet, immediate emittens. In hoc igitur capite deo tractatum continentur: le-terum, quatuor sunt Proprietationes, alterum ipsius Propriet Logici prædicabilis definitio.

Sumitur autem Proprium quatuor mo-dio. Primo dicitur Proprium, prædicatum abiquid accidentale, quod soli alicui spe-ciei mest, non tamen omniib[us] individuis illius Speciei competit, sicut esse Gramma-ticum, Medicum, non nisi homini conuenit non tamen omni homini.

Altero modo Proprium dicitur prædicatum accidentale, quod omni individuo ali-e cuius Speciei, non tamen ei soli com-pe-tit, quo pacto homini est Proprium esse bi-pedem (omnia anima-homo est bipes), non ta-tamen solus homo, quia alia aliqua anima-lia duce pedes habent.

Tertiū. Proprium est prædicatum z] ex accidente, quod omni individuo alicuius speciei, & soli competit, tamen non semper, sed aliquo tempore; quo pacto ce-nescere est Propriet hominis; (omnis enim homo, & solus homo canescit), sed nō sem-per, nisi in senectute: sit enim carnis, ex corruptione humidus, quod calor naturalis, quia modicus est, ex longa & continua actione non potest consumere, quod potis sumum tempore senectutis sit quādo calor tenuis est: potest etiam accidenti aliquo ta-lis calor impeditur ab actione, & tunc hu-midum corruptetur, & sient cani. Sunt etiā aliqui, qui etiam senes tarde, aut nunquam canos habent, in quibus humidus est subtile, & pingue, quod modicus calor potest consumere.

Quarto

Quarto modo dicitur Proprium, prae-
dictum accidentale, quod omni, & soli &
semper conuenit: & hoc proprie & simpli-
citer dicitur Proprium, sicut risibile est Pro-
priū homini, solas enim Homō, & omnis
Homo & semper est risibilis. Posset autem
aliquis dubitare, nam non s̄q Homo ridet.
Respond. quāvis actus ridendi semper non
inficit, tamen aptitudo ad ridendum est sem-
per: propterea semper homo est risibilis,
idest aptus natura ad risum. Ex hoc infere
proprietatem unam Proprii, scilicet q̄ con-
uenitur cum suo subiecto: ualat enim, Ho-
mo est ergo risibile est risibile est, ergo Ho-
mo est. Ex quibus potest compoti integrā
definitio Proprii, scilicet, Proprium est ac-
cidentale prædicatum, quod conuenit omni,
& soli, & semper Species, & conuersum
prædicatur de ea.

Dubia quadam scitu digniora in capite de Proprio.

1. Cira hoc caput aduentendum est Pri-
mo, Proprium duplicitate sumi: uno modo
ut distinguitur contra impro prium: quo
pacto dicimus, Homo proprie significat ui-
num, in proprie dictum, & sic in presenti
non consideratur: altero modo ut distingui-
tur contra commune, ut ad sit Propriū ali-
euī, quod non aliis præter ipsum compe-
tit: & sic in presenti sumitur. Vbi conside-
randum quoque est, in omnibus his accep-
tionibus Proprii, Semper loco Generis, su-
mi illud (accidit) idest, est prædicatum acci-
dentalē, idest quod non est de natura rei, de
qua prædicatur.

2. Est secundo aduentendum, q̄ Aristo. i.
Top. ca. 4. distinguit Proprium in absolute
Proprium, & ad aliquid, & quando. Pro-
prium absolute est ut definit ipse qd̄ non
radicat naturam rei; soli autem inest, & co-
versim p̄dicatur. Prima particula est ad ex-
cludendum Genus, Definitionem, & Diffe-
rentiam, quæ sunt natura rei, vel de natura
rei: secunda particula ad exclusendum Pro-
prium secundo modo, & Accidens commu-
ne, quæ pluribus insunt: tertia particula ad
excludenda Propria primo & tertio mō, q̄
soli Species insunt, tamen non convertuntur.
Proprium ad aliquid est, quod secundū
se, commune est; tamen si subiectum, cui
inest, aliis comparetur, illi est, Proprium,

ut bipes absolute homini non est Propriū,
tamen si Homo ad equum comparetur, ho-
mini bipes est Proprium. Proprium, quan-
do est idē quod Porphyrius ponit, & quā-
uis non his uerbis de Proprio, Porphyrius
egerit, tamen omnia, quæ dicit, re ipsa sunt
eadem cum Aristo. nam proprium, quarto
modo, est absolute proprium: & definitio
hic assignata (ut dixi) est eadem cum illa
Aristotelis. proprium autem tertio modo
uocat Aristoteles, quando reliqua sunt ad
aliquid: quamvis proprium primo modo
cum sit individuorum, particulariter ab
Arist. sit prætermisum, qui ea, quæ uniuersali
saliter dicuntur, ibi quereret.

Dubitari etiam solet, an proprium sit
dicendum Uniuersale? Aliquis uideat du-
bium, quia non prædicatur de individuis,
ut proprium est, nisi mediate: dico tamē es-
se uniuersale, & immediatum: ut enim uni-
uersale sit immediatum, sufficit q̄ imme-
diata de uniuersali prædicetur: scilicet de
Species, sicut diximus de ultima Differentia
superius. & quod sit in multis sicut ipsa Spe-
cies cui conuenit.

De Accidente. Cap. V.

Accidens autem est, quod adest
& abest præter subiecti corruptio-
nem. Diuiditur autem in duo: hoc
enim ipsius separabile est, illud uero
inseparabile. Dormire quidem
separabile accidens est: nigrum uero
esse inseparabiliter Coruō & Aethio-
pi accidit. Poteſt enim intelligi &
coruus albus, & Aethiops abijcens
colorem, præter subiecti corruptio-
nem. Definiunt autem sic quo-
que. Accidens est quod contin-
git eidem inesse & non inesse. Et
quod neque Genus est, neque Diffe-
rentia, neque Species, neque pro-
prium: semper autem est in subie-
cto subsistens. Omnibus autem de-
terminatis quæ proposita sunt (di-
go autem Genere, Specie, Diffe-
rentia, Proprio, Accidente) dicen-
tur.

De Accidente.

dum est quæ eis communi sunt, & quæ propria.

Non est hic, q̄ in dubiū uertamus, qua de Accidēti tractet Porphyrius, cū nullū supersit Prædicabile, cui ante ponatur cum que inter omnia sit maxime extra rei essentiam. In hoc igitur breuissimo capite sunt tres Accidentis definitiones, cum unica divisione.

Prima definitio est. Accidens est, quod adest, & abest, p̄t̄er subiecti corruptionē; ac si dicat, est prædicatū universale, quod de subiecto ita affirmari uel negari potest, ut nec propter eius præsentia, uel affirmationē; nec propter eius absentiam, uel negationem, natura subiecti destruatur, ut siue dicas, Homo est albus, siue Homo non est albus, non propterea Homo corrumpitur.

Sequitur Accidentis diuisio. Duplex est Accidens, quoddam est separabile, quoddam inseparabile: inseparabile, quod à subiecto separari nō p̄t, ut albedo, est à Cygno inseparabilis: separabile, quod separari potest, ut sedere, currere. At quia quis posset obiicere Porphyrio, quod hæc diuisio videatur aduerlari definitioni, si enim est Accidens inseparabile, non ergo adest, & abest. Respon. quamvis re adesse, & abesse non possit, intellectu tamē separatur, dum Aethiopem absque nigredine, & Cygnum absq̄ albedine considerare possumus.

Secunda definitio est. Accidens est, quod contingit eidē inesse, & nō inesse. Ista magis explicat naturam Accidentis: nā adesse, & abesse, nō solū Accidentib. sed aliis competit: at inesse est proprium Accidentis.

Tertia definitio est. Accidens est, quod nec est Genus, nec Species, nec Differētia, nec Proprium, semper autem est in substantia subsistens, deit nunquam extra substantiam reperiuit. Hæ duæ ultimæ definitiones sunt Arist. i. Toc. c. 4.

Dubia quedam seu Questiones scitu digniores in caput de Accidenti, & eius definitiones.

Omnia fere, quæ in hoc capite continentur, ab Auicenna reprehenduntur: at ut nos horum scilicet perfectum teneamus

erit primo aduertendum; Accidens tripliciter sumi: uno modo, ut distinguitur cwn. Nota. tra substantiam, ut omne ens, quod non est substantia est Accidens, quo pacto dicitur, ens diuidi in substantiam & Accidens, & hoc aliqui uocant Accidēs nominale, quia scilicet per nomen Accidētis significatur, & de illo in se, dicit, hoc est Accidēs: Altero modo latius sumitur pro omni eo, quod extra substantiam alterius est, siue sit substantia, siue accidens, quo pacto homo est Accidens, animalis, & Petrus hominis, in qua significatione Philosophi concedunt illas esse prædicationes Accidentales; Animal est homo, homo est Petrus, & hoc uocant Accidens uerbale: quia non tam dicitur, homo est Accidens animalis, quam accidit animali: & de isto modo Accidentis loquutus est Arist. s. Meta. c. 30.

Tertio, Accidens sumitur particularius pro una parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominalis. hoc n. d. uiditur in commune, & proprium. commune est, quod non fluit ex principiis essentialibus aliquiui subiecti, respectu cuius dicitur commune, ut albedo respectu hominis, non n. ex natura hominis fluit albedo. Aliud est, quod ex subiecti natura fluit, & hoc illi dicitur Proprium, ut nūsibile homini: tunc autem signum erit fluere ex principiis essentialibus subiecti, quādo nec illud sine subiecto, nec subiectū sine eo esse posse: quando uero contra non fluit, commune reputatur: illud ergo Accidens propriū facit quartum Prædicabile, commune uero quintum Prædicabile.

Ex quo sequitur Accidēs, quod est quintum Prædicabile, non esse Accidens secundo modo, quia secundum illud sunt prædicationes indirectæ, quæ non sunt artis: nec esse Accidens in universo, ut distinguitur contra substantiam, quia hoc comprehendet Proprium, & istud Prædicabile quinatum: sed est Accidens communae, quod non fluit ex principiis essentialibus subiecti de quo prædicitur, & hoc non uoluit aduerte Auicenna.

Est secundo notandum, Accidens tripliciter posse considerari. Uno modo, secundum quod in rebus est, & secundum suam essentiam & naturam, & sic ad Metaphysicū pertinet. Altero modo secundū quod est in intellectu, & hoc respectu eorū, quæ

sua

secundum, id est respectu inferiorum vel superiorum, vel Differentiarum, & sic nec est quartum nec quintum praedicabile, sed alii qua sunt Genera, aliqua Species, & Differentiae. Tertio modo, ut ad subiectum comparatur, de quo praedicantur, & tunc Accidens proprium facit quartum, communem vero quinque praedicabiles: & hoc est considerandum. Vnde Accidens non dicitur praedicatum Proprietatis, aut Accidentis, nisi respondeat subiecti; & ita Porphyrius de istis duobus semper in ordine ad subiectum tradidit, nam respectu inferiorum, vel superiorum, Genera sunt, aut Species.

Dubitatur contra primam definitionem, quid ibi loco Generis constitutum? In que se proponet annotare, illa ueste in prima definitione, duplicitate posse considerari. Vno modo primo intentionaliter, scilicet adesse pro reali inherenter Accidentis in subiecto: & abesse pro reali Accidentis separatione; corruptionem subiecti, pro reali destructione: ut sit sensus, Accidens est, quod realiter subiecto inheret, & non inheret absque ulla reali subiecti corruptione: & iste sensus, quamvis sit uester, non est Logicus, qui res absolute non considerat. Alter sensus est secundaz intentionaliter, ut adesse sit affirmari, abesse negari: subiecti corruptio sit repugnativa natura subiecti: ut sit sensus, Accidens est praedicatum universalis, quod de subiecto affirmari, & negari potest, absque ulla repugnantia naturae subiecti: ut siue dicas Homo est albus, sicut dicas Homo non est albus, nihil dicatur repugnativa natura subiecti: et talis sensus est Logicus, & sic a multis intelligitur talis definitio: ita non explicat Caiet. & idem uidet Aver. & tunc loco Gnius est illud praedicatum unius sententiae, quod in multis aliis ponitur. Quarto autem, quod monet hos authores, ut existimant definitionem esse intelligendam in sensu secundaz intentionis, est, quia iste sensus est Logicus, & potest definitio sub eo explicari. Possimus etiam dicere, & sumitur prima intentionaliter, nec est inconveniens: quia cum Logica immixta Metaphysica, per se, alegando ab ea aliqua potestate preferenda, quando clara & valde nota sunt, licet ista: haec non definitio potius ad significare videtur sensum realium: nam si Porphyrius intendet definitionem Logico modo, clavis id potest explicari. Si explicari-

Debilitas, an tali definitione definitur. Accidens proprium, quibuscum enim videntur, quod sic: quia si aliqua ratio id veteret, esset, quia Proprium absit non potest: ac eadem ratione inseparabile abesse non potest: quod si dicas inseparabile intellectu separari, similiter & Propriu separari, ut enim corpus absque nigredine, ita Homo abs queribilitate intelligi potest. Alius uestimentum est opposito modo, nec Proprium, nec inseparabile hic definiri, sed tantum separabile, quia hoc solum potest abesse. Sed hoc non videntur ad metrem Porphy. si enim Accidens separabile hic definiretur, oportet distinctionem praemittere definitioni, & non committere vicium: prius enim distinguendum est equiuocum, seu multiplex, quam definiendum: Alius communiter uestimentum est, & hoc magis est ad mentem Porphy, utrumque tantum Accidens communis definiri, sed ad argumentum non uno modo responderetur.

Albertus videntur dicere, quod hominem sine visibilite intelligere possumus, at visibilitem sine homine nullarunt: corum vero absque nigredine, & nigredinem absque corpore possumus intelligere. Hac doctrina vera est & certa, & est Arist. 7. Meta. c. 5. tamen non soluit dubium, nam Porphy. loquitur de separatione subiecti: dicit enim, quod Cygnus absque albedine possumus intelligera. De hac autem separatione, ita etiam hominem absqueribilitate possumus intelligere.

Cajetanus aliter responderet diligenter de duplice separatione per intellectum: altera est simplex, qua unum absque alio intelligimus; altera est composita, qua unum ab alio dividentes, separantes: ut si quis intellectu componat, Homo non est albus, dicit primo, simplici cognitione possumus subiectum absque Proprio, & absque indeparabilemque intelligere, scilicet hominem absque visibilitate, & corpus absque nigredine. Secundo, abs intentione comparsa subiectum a proprio separare: non possumus dicere, Homo non est visibilis, subiectum vero ab indeparabili possumus optime separare, dicentes, corpusque est niger. Quod si dicas id non possit credere, quia licet prior est falsa, ita & posterior est resp. Tertio, quod posterior est falsa, non alia ratione, nisi quis invenire est in schismate potest.

De Accidente.

et falsa, non scimus quia ita dicitur, sed quia declarauerit natura subiecti, cuius repugnat, & non sit resibilis. Ita sententia est subtilis & mera, quamvis ad mentem Porphyrii exhibito esse dicendum, subiectum inseparabile posse intellectu coniungi cum Accidenti opposito, scilicet ex Actibio per album intellegere: nea erat compositione implicans repugniam: & hoc manifestat ipsum Porphyrii exemplum: ac subiectum cum opposita forma Proprii, non possumus intelligere, quia est implicatio, quamvis absque ullo Accidenti nude possit intelligi. & haec emais abstractio sit absq; aliquid compositione propositionis, sed per simplicem cognitionem eo modo, quo corporalibus simili cognitione cognoscere possumus. haec etiam sententia fuit Aegidii Romani s. Post. c. 6. in fine t. 18.

5 Dubitatur circa secundam definitionem, an tantum separabili Accidenti competat Res ipsa, & ita existimauit Averro. alii vero, inter quos Caietanus, credunt, utrumque tam separabile, quam inseparabile, cuius id est forma, quia ista definitio est defensata ab Arist. & Top. c. 4. Sed Aristoteles utrumque definuit, quia ad problema Accidentis, de quo illic tradebatur, aqua est utriusque accidentis ratio.

Sed tunc insurgit argumentum, quod sunt multa Accidentia, que non adesse, & absque se possunt sine subiecti corruptione, ut letibales mortis, similes mors, combusione, corruptio, & alia similia.

Ad ista Roder Alberus, mortem, obuisionem, non esse Accidentia, sed destructiones substantiae & privationes. Caietanus responderet, hanc, Homo est mortuus, esse disputatam, sed ueram proprie ampliationem, quia sensus facit: Homo, qui est, vel fuit, est mortuus, immo, inquit, est per se causalis, quia causa quod mortuus est, est quod fuit, sed hoc nideretur ridiculum, haec quod dicere ad hanc, dominus est combustus, non in causa, quia combustio est, est quia fuit & sunt omnes in morte huiusmodi propositiones.

Propterea existimarem, ita esse dicendum, subiectum sebi non esse hominem permanens, sed huius sua presentia non corruptibile, immo, in causa subiectus est, Homo est, & quando homo non est, subiectus est, in huo frumentum subiectus datur, Homo etiam datur. Ad illud nam de morte, & combustionis, & corruptio-

nione, crederem illorum mutationum, in quibus substantia corrumpitur, subiectum & non esse hominem, nec lignum, quod corrumperitur, sed materia ipsam, & haec semper manet. similiter destructionis domus materia ipsa est subiectum, & haec etiam manet, destruxta domo. Ita est sententia Burlei super hoc caput, & videtur idem docere Ammonius in-præsentem.

Dices, Si subiectum est materia, ergo prædicabuntur de materia, dico, materia est mortua, lapides sunt destructi, quod est factum. Dico ergo quod ista mutationes inducunt aliquas pre-existentis priuationes, uel aliquid quod non erat, positiones, & propter hoc de eodem predicantur, dico, domus est combusta, quia privata est domus, Homo est mortuus, quia Homo non est, & contra, ignis est generatus, quia ignis acquirit esse.

De his quæ communia sunt quinque, triplex, libet.

Cup. V. I. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917.

qui sunt particulares. Nigrum autem est, & de Specie coruorum, & de ijs que sunt particulares, quod est accidentis inseparabile: & moueri de homine, & de equo, quod est Accidentis separabile: sed principaliter quidem de individuis, secunda ratione autem de ijs, quae continent individua.

Postquam Porphyrius de singulis setim du se Prædicabilib. tractauit, ea ipsa inter se comparat: explicans, quibus inter se & conuenient & differunt. Caput: quidem hoc, ut est longissimum, ita est clarissimum, nec est expers utilitatis, cum magis Prædicabili naturæ & proprietates, ex mutua cōparatione clarescant. Ea igitur omnia, quæ hic Porphyrius fusissime tradidit, in summa quādam breuem, & sp̄ilogum redigamus, si quid dignum occurreret, adiungentes.

In hoc ergo capite sunt decem collationes Prædicabilium inter se, unde in decem possit secari partes. In prima Genus cum Differentia confortatur, & quantum ad ea, cōparationia, & quantum ad ea, quæ dūcuntur, habent. In secunda confortur similiter Genus cum Specie. In tertia Genus cum Proprio. In quarta Genus cum Accidenti. In quinta Differentia cum Specie. In sexta Differentia cum Próprio. In septima Differentia cum Accidenti. In octava Species cum Proprio. In nona Species cum Accidenti. In decima Proprium cum Accidenti. Ac si quis recte dispiquet, repetieret non posse esse plures istorum inter se obliuia sum cōparationes: nec enim oportuit multiplicare collationes Differentiarum cum Generi, nec posteriorum cum superiorib. quicquidem sunt cum collationibus superiiorum cum inferiorib.

Ante vero quam unum alteri conferat, unum omnibus commune ponit, scilicet de pluribus prædicati, Genus de Speciebus & individuis Specierum: Differentia de suis Speciebus & Specierū individuis: Species de suis individuis: Proprium de Specie, & eius individuis: Accidentis de Speciebus etiam, & de individuis.

Hic nota pulchrum quoddam discrimen, quod inter Proprium & Accidentis assignat. Proprium enim prius de Specie, & per-

Posteriorius de individuis dictum pr̄prius natus: et enim Homo est risibilis, posteriorius Petrus est risibilis: at prius Petrus est albus, posteriorius Homo est albus: Huius ratio est, quia Pr̄prium oritur immediate tāquam ex causa, & principiis Speciebat Accidentis ex materia, & individualibus principiis, quod docet Arist. i o. Meta. c. 1. Homo, inquit, est albus, quia Callias est albus.

Dubium.

Possit hic dubitare in his omnibus prædicacionibus, an quando Genus de individuis prædicatur, sit prædicatio Generis: & quando Differentia, & proprium similiter de individuis, sit prædicatio Proprii, & prædicatio Differentiarum? Respondendum est, tales prædicaciones esse Generis, & Proprii, & Differentiarum, nec valet, quia Species prædicatur de individuis, ergo illa prædicatur ut Species: hoc enim nihil est, quia Species in quid, immediate de individuis, Genius uero mediate, Proprium mediate, & in quale prædicatur, similiter & Differentia: non dubium, quin principales prædicaciones, sint illæ, quæ per definitiones explicantur, ut Genus de Speciebus, proprium de individuis.

De his in quibus Genus & Differentia conuenient.

Commune autem est Generi, & Differentiarum continētia Specierum. Continet. n. Differentia Species, & si non omnes, quot Genera. Ratio natale enim, & si non continet irrationalia, quemadmodū Animalia, tamen continet hominem & Dēum, quæ sunt Species. Et quæcunque prædicantur de Generi ut Genus, & de ijs, quæ sub ipsis sunt speciebus, prædicantur: & quæcunque prædicantur de differentia ut differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, Specie prædicens cabuntur. Nam cum Genus Animal sit, non solum de eo prædicantur ut Genera, Substantia, & animatum, & sensibile, sed etiam de ijs, quæ sunt sub Animali Speciebus omnibus.

De Cōmparat. quinque Vniuersitatis.

prædicantur hæc, usq[ue] ad indiuidua. Cumque Differentia sit rationale, prædicatur de ea ut Differētia, id quod est ratione uti: & non solum de eo quod est rationale, sed etiā de ijs, quæ sunt sub rationali, Speciebus prædicabitur, ratione uti.

Commune quoque est peremptio Genere, vel Differētia, simul perimi quæ sub ipsis sunt. Quemadmodum enim, si nō sit Animal, nō est Equus, neq[ue] Homo: ita si non sit rationale, nullum erit Animal, quod utatur ratione.

Dubitabit merito quis, cū post Genus secula fuerit Species, quare Genus prius cū Differentia, quam cum Specie conferatur? ad quod facile Respon. id factum, suis, quia hic erat naturæ ordo, ut primo Genus, d[omi]n[u]m Differentia, postmodum ex unitate totum compositum, scilicet Species sequatur, ut supra diximus. Vel, quia plura sunt ea, quæ in comparatione Generis cum Differentia inueniuntur communia, cum in pluribus conueniant, & tamen differant minus, quam quæ in collatione cum Specie.

Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primum, sicut Genus de pluribus specieb[us]. Ita & Differentia iuxta Porphyrii sententiam prædicatur: loquitur autem de diffinita Differentia: propterea dicit, quod non de tota prædicatur, sicut Genus. Quid autem dicendum sit de Differentia ultima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differentiis Specie, supra explicemus. Auicenna quidem interpretatur, quod non repugnat Differentiæ de pluribus prædicari Species: sed alii aliter, ut supra vidimus.

Secundo. Quiquid de Genere essentia sit prædicatur, etiam de specie prædicabitur: hoc idem de Differentia est intelligendum. Dicimus, scilicet, ad uitandas secundas intentiones: nō enim ualeat, Homo est rationalis, rationale est Differentia; ergo Homo est Differentia.

Tertio. Sicut peremptio Genere, perimitur eius Species, ita peremptio Differentia

perimitur Species, quæ sub ea sunt: ut, nō ualeat, non est animal, ergo non est homo; ita nō est irrationale, ergo non est equus. Auicenna existimat hanc secundam esse omnibus universali conuenientiam: quod, nō de Proprio, & Accidens realiter prædicatur, etiam de his, de quibus ea prædicantur, prædicabatur. Et hoc uidetur approbare Alber. sed mihi non placet, dicitur enim homo est albus, album est Accidens, non tamen dicitur homo est Accidens.

De differentijs inter Genus & Differentiam.

Proprium autem est Generi de pluribus prædicari quam differentia, & Species, & Proprium, & Accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes uero de solis quatuor pedes habentibus: Homo uero de solis indiuiduis: & hincibile de equo solum, & de ijs qui sunt particulares: & Accidens similiter de partioribus. Oportet autem Differentias accipere, quibus diuiditur Genus, non eas quæ complent substantiam Generis, sed quæ sunt diuisiua. Amplius, Genus continet differentiam, potestatis (Animalis enim hoc quidem rationale est, illud uero irrationale) Differentia uero non continent Genera. Amplius, Genera quidem priora sunt ijs, quæ sunt sub se positæ differentijs: propter quod simul quidem eas auferunt, non autem simul auferunt ab eis: sublatu enim, Animali, auferunt rationale & irrationale. Differentiæ uero non amplius simul auferunt Genus: nam etiæ omnes interimantur, tamen substantia animata, sensitiva intelliguntur, quæ est Animal. Amplius, Genus

nus quidem in eo quod quid est: Differentia uero in eo quod quale quid est (quemadmodum dictum est prædicatur, Amplius, Genus qui dem unum) secundum unainquaque Speciem, ut hominis id, quod est Animal: Differentię uero plures sunt, ut rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptuum, quibus ab alijs animalibus differt. Et Genus quidem consimile est materia, forma uero Differentia. Cum autem sint & alia communia, & propria Generis & Differentiarum, nunc ista sufficiant.

Sex sunt, quibus Genus à Differentiis differt. Primo, Genus de pluribus, quām Differentia prædicatur, cum Genus de oppositis Differentiis, ipse autem non defere inuicem prædicitur: loquitur autem de diuisiis Generis respectu eiusdem Generis, hec est Arist. 4. Topi. c. 6. Secundo, Genus potestate continet Differentiam, non est contra, de hoc supra diximus. Tertio Genus est prius natura, Differentia, sicut forma est posterior ipsa materia, à qua edutitur. Genus autem est, ut materia: hæc semper intellige, de diuisiis Differentiis: unde sit, ut sublato Genere, auferantur Differentia omnes, ut sublati Differentiis omnibus diuisiis, adhuc manet integra natura Generis, sicut per intellectum. Quarto, differentia modo prædicandi, genus n. inquit, differentia in quale quid prædicatur. Quinto, Unius Speciei unicum Genus est immediatum, ut sub illo Genere multæ Differentiæ unius Speciei. Genus hominis est Animal, ut rationale, mortale, Differentia. Ecce clare docet Porphyrius, non esse Differentias ultimas, sed Species componi per multas Differentias communes simul sumptas, aliter enim unius Speciei esset unicum proximum Genus, & una ultima Differentia. Sexto differtunt, in compositione enim Speciei Genus habet locum materiae, Differentia uero locum formæ, sed quod sit materia, aut forma, ut supra declarauimus.

Genus autem & species communae quidem habent de pluribus, quē admodum dictum est, prædicari, sumatur autem species ut species solū, sed non ut Genus, si fuerit idem Species & Genus. Commune autem his est, & priora esse ijs, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse verum trunque.

Differunt autem eo, quod Genus quidem continent Species sub se: Species uero continentur, & non continent Genera: de pluribus. n. Genus quam Species prædicatur. Amplius Genera præiacere oportet, & informata specificis differentiis perficere Species. Vnde & priora sunt naturaliter Genera, & simul interimentia, sed quæ non simul interimantur, & Species quidem cum sit, est & Genus omnino: Genus uero cum sit, non omnino erit Species. Et Genera quidem vnuoce de speciebus prædicantur: Species uero de Generibus, minime. Amplius, Genera quidem abundant carum, quæ sub ipsis sunt specierum continentia: Species vero à Generibus abundant prijs differentijs. Amplius, neque Species fiet unquam generalissima, neque Genus fiet unquam specialissimum.

Tria sunt, quibus Genus, & Species conuenient, hic autem sumuntur Species specia illissima: aliter enim, inquit, esset idem Genus cum Specie. Primo est cōsideratio, et de pluribus prædicari. Secundo sicut natura Generis est prior naturaliter Species, quia est ipsius principium, ita species est natura, quæ dicitur Species, est natura, nec prior individuo, ut prius natura est Animal quā Homo, & Homo, quā Petrus.

Tertio

De Comparatione.

De comparatione Generis cum Proprio.

Terio, sicut Genus est quoddam totum continens Species, ita & Species totum continentem individua. Sed hic nota, non eodem modo esse totum Genus Speciei, sicut Species individuorum, nam Genus non continet totam quidditatem Speciei in actu, ga Species non solum ex genere, sed etiam ex Differentia constat, at Species continent totam naturam individui, cum individua non habeant aliam essentiam, quam essentiam & distinctionem. seu quidditatem, quod idem est ipsius Speciei nisi quis cum Scoto uellet addere Differentias intrinsecas individuantes, nam tunc eadem esset utriusque ratio, quantum ad hoc Generis & Speciei.

1. Differunt autem primo, quod d. Genus continet Species: Species autem non continent Genus: hoc intellige quantum ad potestatem, id est Genus continet Speciem, & omnia, q. in potentia Species sunt, s. individualia, at Species continet quidem Genes occurrere, sed non potestatam, quia non comprehendit omnia, quia sub Genere continetur: & hinc est, quod Genus de pluribus quam Species praedicitur. Secundo diffe- ret, quod Genus est uetus materia, ex qua sicut enim Differentia si Species. Ex quo sequitur tertia differentia, quod Genus est prius natura Specie, sicut prius est aurum, ex quo sit statua, quam ipsa statua: & ex hoc erit sequitur, quarta differentia, & subdabo Genere per intellectum, auferatur Species, s. am ab aliis Speciebus, adhuc manet per intellectum integra natura Generis. Quinto differunt, quod Genus de Speciebus uniuoce praedicatur, non e contra Species de Genere, Hoc intellige non quod species sequuntur de Genere praedicitur, sed quod non faciat predicationem per se, & ordinatam, sed indirectam, & per accidens. Sexto Genus quantum ad potestatem excedit singulas Species per se, ga Genus in potentia continet omnes, atque cum ad actum Species excedit Genus in Differentias, nam Species in sua natura includit Differentiam, quae tamen non est in natura & essentia Generis, ut dimittat. Septimo differunt, quod nullum Genus potest fieri specialissima Species, nec illa Species specialissima Genus. Hac sunt in quibus Species & Genus mutuo concurunt, & mutuo difficiuntur.

Generis autem & Proprij communis ne quidem est sequi Species: si quid enim Homo est, Animal est, & si qd Homo est, risibile est. Et equaliter predicari genus de Speciebus, & Proprium de iis, quae illo participant in individuis: equaliter enim & homo & bos Animal est, & Cat. & Cicero risibile est. Commune autem est etiam uniuoce praedicari Genus de propriis Speciebus, & Proprium de iis, quorum est Proprium.

Differunt autem, quoniā Genus quidem prius est, posterius uero Proprius: oportet n. esse Animal, dehinc dividit Differentius & Proprius.

Et Genus quidē de pluribus Speciebus praedicatur, Proprium vero de una sola Specie, cuius est Proprium. Amplius, Proprium quidem conuersim prædicatur de eo cuius est Proprium, Genus uero de nullo conuersim prædicatur: nam neque si quid Animal est, Homo est, neq; si quid Animal est, risibile est: si quid uero Homo est, risibile est, & conuerso. Amplius, Proprium omni Specie inest, cuius est proprium, & sibi, & semper: Genus uero omni quidē speciei inest, cuius fuerit Genus, & semper, non autem sibi. Amplius, Propria quidem interempta, non simul interimpunt Genera; Genera tie- ri interempta simul interimpunt Species, quarum sunt propriae, & his, quorum sunt propriae, interemptis, & ipsa simul interimpuntur.

Tria sunt, quibus Genus & proprium conueniunt. Primum. Quemadmodum in

De comparatione Generis cum
Accidenti.

- in bona consequentia ex specie inferatur Genus, ita & Proprium. Valet n. est Homo ergo est Animale est Homo, ergo est risibilis. Secundo sicut Genus de suis speciebus non secundum magis, & minus praedicatur ita & Proprium; non enim Homo est magis, ut minus Animal quam alia species, nec unus Homo magis risibilis quam aliis. Tertio sicut Genus, & definitio Generis de specie praedicatur, dicendo, Homo est Animal, & Homo est substantia animata, sensibili, ita & proprium, & definitio proprii de suo subiecto praedicatur.

Contra hoc tamen potest esse obiectio. Proprium definitur per subiectum, ergo si definitio proprii de subiecto praedicatur, esset nugatio; dicendo, Homo est Homo aptus ad ridendum. Ad hoc respon Alber- tra 8.ea.6. quod proprium potest dupli- ter definiri, uno modo, secundum quod proprium est, & tunc per subiectum habet de finiri altero modo, ut est in suo praedica- mento constitutum, & tunc alter defini- tur. scilicet risibile est aptum ridere, & sic praedi- catur. Hæc responsio non sufficiat, posse autem aliter fortasse responderi, sed extra limites Logicos egredieremur, cum perti- neat ad 7. Meta. c. 5.

- Ea autem, quibus differunt, sunt quinque. Primo, Genus est prius natura species, de qua praedicatur, proprium vero est posterius: Genus enim est principium species, at species est proprii principium Se- cundo, Genus de pluribus speciebus praedi- catur, at proprium de una; hoc intellige quod semper Genus de pluribus praedicatur, proprio autem non repugnat de una sola praedicari, et aliqua sunt propria, quæ de pluribus speciebus praedicanter. scilicet, quæ sunt propria aliquorum subiectorum com- munium: mobile enim est passio, & pro- prium corporis naturalis. Tertio, Genus cu- singulis speciebus non praedicatur conuer- sum, at proprium conueretur cum specie, cujus est proprium. Quarto, proprium in se- soli species sunt, omni, & semper: at Genus inter quidem omni, & semper, sed non so- li. scilicet Genus non invenitur per interempta q- uædam & propagatione specierum, ut dicitur ut ipso. Vallet, non est Homo, ergo non est Animal, at interempta species, intermitur proprium, valet n. non est Homo, ergo non est risibi- lis, non est equus, ergo non est tripliabilis.

Generis vero, & Accidentis com- mune est, de pluribus, quemadmo- dum dictum est, praedicari, sive sepa- rabilium illud Accidens sit, sive inse- parabilium: etenim moueri de plu- ribus, & nigrum de cornis, & de Ae- thiopibus, & aliquibus inanimatis praedicatur.

Diffrerit autem Genus ab Acciden- te: quoniam Genus ante species est: Accidentia uero species posterio- ra sunt: nam etsi inseparabile summa- tur Accidens, & prius est illud cui ac- cedit quam Accidens. Et Genere qui- dem quæ participant, æqualiter par- ticipant, Accidente uero non æqua- liter: intensionem enim, & remissio- nem suscipit Accidentium participa- tio, Generum uero minime. Et Acci- dentia quidem in individuis princi- paliter subsistunt: Genera uero, & Species naturaliter priora sunt indi- uiduis substantijs. Et Genera quidem in eo quod quid est praedcantur de ijs, quæ sub ipsis sunt: Accidentia ue- ro in eo quod quale aliquid est, us- quomodo se habeat unumquodque: qualis enim est Aethiops interrogatus, dices niger: & quemadmodum se Socrates habeat, dices, quod: sedet, uel ambulat.

Genus igitur, quodibdo ab alijs quatuor differat, dictum est. Contingit autem etiam unumquodque ar- liorū differre ab alijs quatuor: quae- rectem quinque quidem sunt, utrum- quodibet autem ab alijs quatuor differat, quatenus quinque, viginti sunt, omnes differentes. Sed non ita se ha- bet, sed semper deinceps numerar- tis,

etis, & duobus quidem una Differen-
tia deficitibus (propterea quoniā
iam sumpta est) tribus uero duab.
quatuor vero tribus, quinque uero
quatuor, decem omnes sunt Diffe-
rentiae, quatuor, tres, duæ, una. Ge-
nus enim quo differt à Differentia,
& Specie, & proprio, & Accidente,
dictum est: quatuor igitur differen-
tiae. Differentia uero, quo differat à
Genere, dictum est quando quo dif-
fert Genus ab ea dicebatur: reliquū
est igitur quo differat Differentia à
specie, Proprio, & Accidente dic-
tum: & sunt tres. Rursus Species quo
quidem differat à Differentia dictū
est, quando quo differt à Specie Dif-
ferentia dicebatur: quo etiam diffe-

rat Species à Genere dictū est, quan-
do quo differt Genus à specie dice-
batur: reliquum est igitur ut quo dif-
ferat Species à Proprio, & Acciden-
te dicitur: duæ igitur sunt, & hæ dif-
ferentiae. Proprium autem quo dif-
ferat ab Accidente retinetur: nam
quo à Specie, & Differentia, & Ge-
nere differat, prædictum est in illo-
rum ad ipsum Differentijs. Quatuor
igitur sumptis Generis ad alia dif-
ferentijs, tribus uero differentiae,
duabus autem speciei, una uero pro-
prij ad aecidens, decem erunt om-
nes: quarum quatuor, quæ sunt Ge-
neris ad reliqua, superius demon-
strauimus.

Differentiarum quinque voces numerus.

Genus. Species. Differentia. Proprium. Accidens.

I	I	I	I	I
I	I	I	I	I
I	I	I	I	I
I	I	I	I	I
I	I	I	I	I

Vnum inter alia, quæ assignari possent,
est, in quo Genus cum accidenti conuenit,
scilicet de pluribus prædicari: hoc autem
tam accidenti separabili, quam inseparabi-
li inest. Quatuor autem sunt ea, quib. dif-
ferunt. Primo Genus est prius natura ipsa:
Specie, at Accidens utrumque est posterius
tam separabile, quam inseparabile. Secun-
do, Genus non prædicatur secundum ma-
gis & minus, at Accidens suscipit magis
& minus. Tertio, Accidentia in individuis
subsistunt, at Genera p̄sū natura sunt in-
separabile in individuis, & speciebus. Quer-
to, genus prædicatur in quid, at Accidens
in quale, uel in quomodo se habet: si enim
dicitur, qualis est homo. Respō. est albus:
quæliter se habet? Respō. sedet; aut nudet.
Hic reddit rationem Porphyrius, quare nō
tradidit comparationem: Differentiae ad

genus, nec tradit proprii ad genus, & spe-
cie: inquit facta comparatione superio-
rum cum posterioribus, non est necessaria
rursus comparatio posteriorum cum prio-
ribus, quia eadē est, quod supra diximus.

De comparatione Differentia cum
Species.

Commune ergo Differentiae, &
Species est, æqualiter participari:
Homine enim æqualiter participat
particulares Homines, & rationalis
Differentia. Commune etiam est &
semper adesse ijs, quæ illis partici-
pant. Semper enim Socrates ratio-
nalism est, & semper Socrates homo.

Pro:

Proprium autem Differentię quidem est in eo quod quale est prædictari: Speciei uero in eo quod quid est. Nam etsi Homo uelut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter erit, quale, sed secundum id, quod Generi aduenientes Differentiae eum constituerunt. Amplius, Differentia qui dem in pluribus sepe speciebus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus: Species uero in solis ijs, quæ sub Specie sunt, individuis est. Amplius, Differentia prior est ea Specie, quæ est secundum ipsam: simul nablatum rationale interimit hominem. Homo uero interemptus non auferat rationale, cum sit Deus. Amplius, Differentia quidem componitur cum alia Differentia) rationale. n. & mortale compositum est in substantia hominis) Species uero Specie non componitur, ut gignat aliam aliquam speciem: quedam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter asino cōposita nunquam perficeret mulum.

¹ Duo sunt, quibus Differentia cum Spe-
²cie conuenit. Primo, neutra secundum ma-
gis, & mihius, de suis prædicatur. Secundo
sicut Species semper adest individuis, ita
Differentia Speciei: ac si dicat, sicut non
potest individuum sine Specie intelligi, quia
est natura eius, ita nec Species sine Diffe-
rentia: unde utriusque est commune, ut sem-
per adhuc suis fabieatis, de quibus prædicâ-
tur. Vide hic Albert tract. 8. c. 8. de proposi-
tionibus, quas vocat scmpiterne ueritatis.

1 Differentia autem in quatuor. Primo, Dif-
 ferentia predicatorum in quale, Species in quid.
 2 Secundo, Differentia de pluribus Specie-
 bus praedicatur, at Species. s. specialissima
 3 solum de pluribus individuis. Tertio Dif-
 ferentia est prior natura Specie, cum sit vni-
 versalior: ubi uidetur Porphyrius non co-

Gnouisse differentias ultimas: unde Auicē-
na paulo seuerius inquit, hæc omnia: à
Porphyrio per igno: tiam fuisse dicta: sed
tamen quo modo hæc intelligenda sint, &
num cognoverit Porph. ultimas Differentia-
rias specificas, atque et Arist. superius satis
diximus in capite de Differentia. Quarto, 4
multæ Differenziæ concurrunt ad unā Spe-
ciem, at multæ species nonnunquam ad unius
constitutionem. Ratio huius est Auic. quia.
una Differentia habet se ut potentia respe-
ctu alterius, quæ est uelut actus: & hoc us-
rum habet de Differentiis subordinatis,
quarum una est sub altera, ut sensibile, &
rationale secundum ueritatem: nam prior
constituit Genus, quæ est uelut potentia: &
materia, respectu posterioris Differentiæ.

Quod si obicias duas Species aliquando a d tertiam concurrere, ut cum ex animalibus Specie diuersis tertium interim procreat, sicut mulus ex equo & asina nascitur, & similiter alia, Resp. Albert. id esse in individuo, tam ipsa natura unius Speciei non coniungitur cum altera ad tertiam constitutionem, sed ista maiora sunt quam locus praesens patiatur.

*De comparatione Differentia
cum Proprio.*

Differentia uero & Proprium
commune quidem habent equaliter
participari ab ijs , quæ illis partici-
pant. et quæditer.n.rationalia, rationa-
lia sunt. & risibilia , risibilia sunt. Et
semper & omni adesse commune u-
trisque est. et si enim curvetur qui bi-
pes est , tamen ad id , quod natum
est semper , dicitur: quoniam & ri-
bile in eo quod natum est habet sem-
per , sed non in eo quod semper ri-
dent.

Proprium autem Differentiaz est,
q̄ h̄ec quidem de pluribus specie-
bus dicit s̄epe, ut rationale de Deo,
& homine: Proprium uero dicitur
de una sola specie , cuius est Pro-
prium . Et Differentia quidem illis
est

De COMparat. quinque Vniuers.

est consequens, quorum est Differen-
tia, sed non conuertitur: propria ue-
ro conuertim prædicatur de ijs, quo
rum sunt propria, propterea quod
conuertuntur.

- Differētia & Proprium in duobus con-
ueniunt, & in duobus differunt. Conue-
niunt primo: ut enim Differentia prædicatur
equaliter de suis Speciebus, non secon-
dum magis & minus. ita & Propriū. Secundo:
heut Differentia uniuersaliter de suis Spe-
ciebus prædicatur. ita Proprium uniuersali-
ter de Specie, & eius individuis.
3. Differunt quod Differentia de pluribus
speciebus (eo modo, quo antea diximus)
2. Proprium de una prædicatur. Secundo, Dif-
ferentia non conuertitur cum Specie, Pro-
prium uero conuertitur.

De comparatione Differentia cum Accidenti.

9. Differentia autem & Accidenti
commune quidem est de pluribus di-
ci. Cœ uero est & ad ea, quæ sunt
inseparabilia accidentia, semper &
omni adesse: bipes enim semper ad-
est omni homini: & omnibus coruis
nigrum esse similiter.

Differunt autem, quoniam dif-
ferentia quidem continet Species, &
non continetur: continentur rationa-
le Deum & hominem: Accidentia
uero aliquo quidem modo continent,
eo quod in pluribus sint: aliquo ue-
ro modo continentur, eo quod non
unius accidētis susceptiva sint subie-
cta sed plurim. Et differentia qui-
dem intensibilis est, & irremissibili-
lis: Accidentia uero magis & minus
suscipiunt, Et impermixte quidem
sunt contraria differentia: mixta ue-
ro nonnunquam sunt contraria ac-
cidentia. Huiusmodi quidem cōiones
& proprietates Differentia, & cate-

rorum sunt. Species uero quo quidē
differt a Genere, & differentia dicta
est in eo, quod dicebamus, quo ge-
nus differt a ceteris, & quo differen-
tia differt a ceteris. Deinceps quo dif-
fert a ceteris. Deinceps quo dif-
fert a Proprio & Accidente dice-
tur.

Conueniunt primo. Tam Differentia
quam accidens de pluribus prædicatus. Se-
cundo. Sicut Differentia semper conuenit
his, quibus est Differentia, ita Accidens in
separabile semper inest.

Differat autem primo, quod differentia sem-
per prædicatur uniuersaliter de Speciebus &
de omnibus individuis, at Accidens nō uni-
uersaliter: album. n. de homine, sed non de
omni prædicatur. Secundo, Differentia nō suscipit magis aut minus, at Accidens su-
scipit. Tertio contraria differentia non si-
mul miscentur, ut rationale & irrationalia:
at contraria Accidentia miscentur: ex albo
enim & nigro fieri possunt colores medii,
ut rubrum, pallidum &c.

De comparatione Species cum Proprio & Accidenti.

Species aut & proprii commune
quidem est, adiuicem conuersum
prædicari. Nam si quid Homo est,
risibile est: & si quid risibile est, Ho-
mo est. Risibile uero quod secundum
id, quod natum est ridere sumendū,
sæpe iam dictum est. Commune est
quoque et æqualiter esse, æqualiter
enim adsunt Species ijs, quæ illis par-
ticipant, et propria ijs, quorum sunt
propria.

Differt autem species a Proprio,
quoniam species quidem potest et
aliorum Genus esse: Proprium uero
aliarum specierū esse Proprium im-
possibile est. Et Species quidem ante
subsistit quam Proprium: Pro-
prium uero post fit in Specie, opor-
tet. n. hominem esse, ut sit risibile.

Am-

Amplius, Species quidem semper actu adest subiecto: Proprium uero aliquando & potestate, homo enim semper actu est Socrates: non uero semper ridet, quamvis natus sit semper ut sit risibilis. Amplius, quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub Generi esse, & de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est praedicari, & cetera huiusmodi: proprij vero, & soli, & omni, & semper adesse.

Speciei vero, & accidentis commune quidem est de pluribus praedici. Rarē vero sunt alia communites, propterea, quod quamplurimum distant ab unicem accidens, & id cui accedit. Propria uero sunt utriusque Speciei quidem in eo quod quid est praedicari de ijs, quorum est Species, Accidentis autē in eo quod quale quiddam est, uel quomodo se habens est. Et vnamquam substantiam una quidem Specie particpare, pluribus autem accidentibus, & separabilibus, & inseparabilibus. Et species quidem praet intelliguntur accidentibus, et si etiam sint inseparabilia (oportet enim esse subiectū, vt illi quidem accidat): accidentia uero posterioris Generis sunt, & aduentiz naturæ. Et Speciei quidem participatio æqualiter est: Accidentis vero et si inseparabile sit, non æqualiter: Aethiops.n.Aethiope magis habere posset colorē, uel intenſum, uel remissum fm nigredinem. Restat autem de Proprio, & Accidente dicere: quo enim Proprium à Specie, & Differentia, & Genere differt, dictum est.

In duabus ista conueniunt. Primo propter, & species de se inuicem prædicantur. Secundo, sicut species æqualiter, & nō secundum magis, & minus de individuali prædicatur, ita & proprium.

Differunt autem primo, q̄ species respectu unius potest esse species, respectu alterum. Genus: loquitur autē de subalterna: at propriū semper respectu unius speciei est proprium, intellige adēquate, & immedia- te, quia proprium ab unico subiecto proxime fluit. Secundo, species est natura prior, & proprio, proprio autem posterior. Ter- tio, species semper dicit actum, at propriū aptitudinem: ut risibile, flebile. Quarto, alia est definitio speciei, alia proprii: hæc differentia ponitur, ut cognoscamus diuer- sam naturam esse speciei, & proprii.

Cum Accidenti uero conuenit in uno quod de multis prædicatur.

Sed differt. Primo, species in quid, Acciden- dens in quale uel quomodo se habet, prædicatur. Scđo unicum individualium unam habet speciem, tamen multa Accidentia diuersa. Tertio, Species est prior Accidente. Quarto non suscipit magis aut minus: Ac- cidentis uero suscipit.

De comparatione proprij, & Accidentis.

Commune autem proprio, & inseparabili accidenti est, quod præter ea nunquam consistant illa, in quibus considerantur: quemadmodum enim præter risibile non subsistit ho- mo, ita nec præter nigredinem subsi- stit Aethiops. Et quemadmodum semper, & omni adest proprium, sic & inseparabile accidentis. Differunt autem, quoniam proprium uni soli Speciei adest, quemadmodum riſibi le homini: inseparabile uero acci- dens, ut nigrum, non solum Aethio pi, sed etiam coruo adest, & carboni & ebeno, & quibusdam aliis. Amplius, Proprium conuersum prædicatur

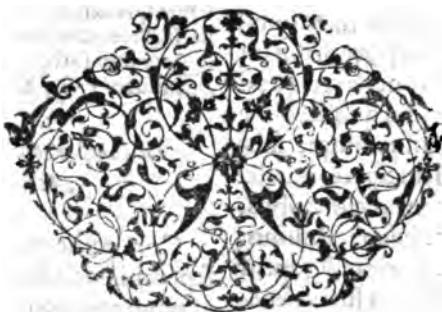
De Comparat. quinque Vniuers.

tur de eo cuius est proprium ; & qualiter est: inseparabile uero Accidens conuersum non prædicatur. Et priorum quidem equalis est participatio, accidentium uero uel magis, uel minus. Sunt quidem aliae cōmunitates, uel proprietates ijs, quæ dicta sunt: sed sufficiunt & hę ad descriptionem eorum, cōmunitatisq; traditionem.

Proprium conuenit cum Accidenti inseparabili, ut subiectum, cuius est proprium uel Accidens non sit sine utroque: cum Accidenti uero utroque conuenit, quia omnia in quali prædicantur.

Sed differunt primo, quod proprium soli conuenit, non tamen utrumque Accidens Secundo, Proprium couertitur cum a Specie. Tertio, non suscipit magis, & minus. Accidens uero nec conuertitur, nec qualiter se habet, sed secundum magis, & minus.

Finis Porphyrij Introductionis.

CATHEGORIARVM ARISTOTELIS.

QVAE PRAE DICAMENTA
D I C V N T V R.

Commentaria, vna cum questionibus.

Per Doct. Franciscum Toletum societatis IE SV.

*De quod, quibusque rebus
attentus sit.*

OS T Porphyrii introducione ipsius Aristotelis doctrinā, Deo authore, p̄fiteri aggredimur: & q̄uis multa, q̄ ad ipsius operas, & modū p̄cedēti, & ordinē uniuersalē, p-

tinēt p̄mittēda essent; ea tñ in pñcti, q̄ cōmōdius alibi tractāda sunt, & mō nos nul a cogit necessitas, relinquemus: solū, quod lo pi huic nostro magi, deseruit, trademus. Octo aut̄ inter alia, quæ initio cuiuslibet libri tractari solent, p̄cipuā delegimus. sunt aut̄ hæc. Primo propositū, seu finis, q̄s sit, quæne intentio, aut institutum, quæ omnia idē sunt. secundo quæ utilitas. tertio quis ordo. quarto diuīsio huius libri. quinto proportionatio ad alios. sexto via doctrinæ. septimo inscriptione libri. octauo eius auctor.

Circa pimum, hæc tria speculabimur, primum, quis finis peculiaris huius libri est: secundo subiectum eius: tertio an ad Logicum, an potius ad Metaphysicum pertineat talis cognitio.

De fine huius libri predicatorum.

Vt igitur ad primum deueniamus: finis ex duobus locis Arist. colligi p̄t. primo ex 1. Topi. in princ. ubi dicit, propositum esse methodum tradere, per quam possimus de omni proposito problemate syllogizare. Ex hoc hic finis Topicorum colligitur, scilicet perfecte habere methodum ad conse-

quendam rerum opinionem, quæ per tales syllogismos Topicos fit. Alter locus est 1. Priorum in prin. ubi inquit incedere, quid demonstratio & scientia demonstrativa sit, tradere: ac si dicat, finem esse cognoscere demonstrationem, per quā scientia acquiritur. ex utroq; aut̄ loco colligi in uniuersū p̄t, finem totius ipsius Logicæ esse, (ut dicūt antea fuit) cognoscere methodū, & viam sciendi, vel opinādi. Hæc aut̄ uia, seu methodus est tripartita in methodum definiendi, methodū diuidendi, & methodum argumentandi: duo. n. sunt, que de quaq; re cognoscimus, re ipsa, & rei p̄prietates, & accidētias: sed in re ipsa, tū essentiam, tū partes. igitur ad essentiaz rei cognitionē est definitio, ad partium cognitionem est diuisio, ad proprietates de re inquirēdas est argumentatio, licet diuīsio secundario ordinetur etiam ad definendum, & ad argumentandum, & definitio quoq; ad argumentandum. Hic ergo est finis Logicæ, cognoscere methodum sciendi rem sic totam perfecte. Hic aut̄ finis nō habetur nisi p̄ tres actus, ut inquit Alber. ordinare, componere, colligere. Ordinare est simplicia ipsa cognoscere, & sic cognoscere, ut unūquodque qualiter in praedicando, & in subiectendo se habeat, cognoscamus: sunt enim uarii praedicandi & subiiciendi modi; multipli citer enim aliqua & praedicantur, & subiiciuntur, secundum rerum multiplicitudinem. Componere est ista ordinabilia ad invicem coniungere, siue dum definimus, siue dum enuntiamus. colligere est inferre, & unum ex alio deducere. Hi tres actus, ut antea in diuīsione Logices diximus, in Dialectica, seu Logica tradūtur & p̄ficiuntur,

F sed

In Librum prædic.

sed p̄misus in libro prædicti. qui tradit me
theatrum, pot quā, unusquodque simplex
ordinemus, & disponamus secūdum suum
modum prædictādi, & subiectiendi; ex qui-
bus finis huius patet: est enim eius proximus
finis cognitio omnium ordinabilium
in prædicatione, & subiectio: finis ultimus
est, ad definitiones, & argumentatio-
nes quæ non sine his constare possunt.

De subiecto libri: Prædica- mentorum.

Sed de subiecto huius libri iam agendū.
Non est autem satis inter omnes constitu-
tum, quod id sit: varia enim existunt placi-
ta, sicut id uniuersum de totius Logica sub-
iecto, & de libro Prædicabilium diceba-
mus. Alexan. & Simpli. existimant, hic agi
de uocib⁹ simplicibus, quod colligunt ex
capite 2. sequenti: ubi dicit Aristoteles
quædam cum complexione, quædam sine
complexione dicuntur: hoc autem uidetur
rebus conuenire nos posse, sed uocibus.

Secunda opinio. Alia fuit sententia Eustrati, & Auctr. &
aliorum, hic agi de rebus, nō autem de uo-
cibus: ratio est ex Aristotele c. 2. huius, ubi
diuidit ens in decem Prædicamenta: non
ergo Prædicamenta sunt de uocibus.

Tertia opinio. Tertia sententia fuit Porphyrii, ut uide-
tur, & aliorum, qui nec de rebus, nec de uo-
cibus, sed de conceptibus existimatunt es-
sa, scilicet de Generibus, & intentionibus
secundis ab intellectu factis: cuius motiuū
hui id, quod in huius fine Arist. dicit, scili-
cat, de Generibus hæc dicta sufficiant.

Quarta opinio. Quarta septentria fuit Ammonii, qui de
uocibus hic tractari, ut per conceptus resū
significatiæ sunt, assertit: uel de rebus, ut
mediis conceptibus per uoces explicantur.
Hoc est habet Boet. dum docet, hic agi de uo-
cibus, ut rerum sunt significatiæ. Nomina
les ad uoces, & nomina, omnia referunt, ut
solent. Hęc difficultas penderet ex alia, nimi-
tū quid primo prædicetur, an termini, seu
uoces, an res ipse.

Primum fundam. Existimo esse dicendum, res prædicari,
enuntiari, dici: uoces uero, prædicare instru-
mentaliter, dicere, & enuntiare; conceptus
uero formaliter, intellectus effectivus: uerbi
gratia si queras, quid prædicatur, uel si pe-
tit, quae est causa effectiva prædicationis:
Est intellectus: si petas, per quid prædicat
formaliter: sunt notitia & conceptus: si pe-

tis instrumenta: uoces dicam: ac quae præ-
dicantur? quae uero enuntiantur? dicam res:
res igitur prædicantur, & enuntiantur: unde
res sunt prædicatum, & subiectum passi-
tum, quod ali⁹ prædicari obiectus vocant.

Ex quo ad difficultatem illam respondeo,
hiceratari primo, & per se de rebus uoci-
bus significatis, aut per cōceptus expressis:
deinde secundario ipsos conceptus: & ulci-
mo tanquam externa quædam instrumen-
ta prædicationum uoces ipsas, non tamen
absolute res, uel uoces, uel conceptus hic
considerantur, sed ut sunt ordinabiles secū-
dum subiectiōnem, & prædicationem: sub-
iectum igitur huius libri, ut optime dixit
Albert. est simplex ordinabile per subie-
ctionem, & prædicationem.

An liber Prædicamentorum ad Logi- cum, an ad Metaphysicum potius pertineat.

Sequitur, quod tertio fuit loco propoli-
tum, An iste liber ad Metaphysicum, uel
potius ad Logicum pertineat? Aliqui uiri
docti ex Neoterici uehementer cōtentunt,
nullatenus pertinere ad Logicam, sed ad
Metaphysicum: quorum ratio fortissima
hęc est. Hic liber totus est de rebus: at Lo-
gicus res non tractat, sed intentiones: ergo
Logicus non est hic liber. Ad hanc rationē
potest responderi ex Albert. hoc loco non
tractari ista entia, ut entia, & naturæ sunt,
hoc enim est munus Metaphysici, sed ut or-
dinabila secundum subiectiōnem, & prædi-
cationem, & hoc idem sustinet Burleyus;
asserens, hic agi de rebus, ut substant inten-
tionibus: Quod si obiciatur, hic res secun-
dum se tradi, ut patet in contextu, Respon-
detur cum Boetio in præsenti, quod hic tra-
duntur res, quia uoces non plene explican-
tur, nisi præsupposita aliqua rerum cogni-
tione: ita posset dici de intentionibus, quae
sine aliqua rerum cognitione perfecte non
cognoscuntur.

Sed ut hoc ex propria radice eruamus, Primus
& ueritas magis constet, est aduentendum: fundam.
quod intellectus primo scientiam, & co-
gnitionem naturæ rei consequi affectat,
tamen multipliciter ab hoc impeditur.
Primo propter multitudinem naturarum
rerum, Cum enim innumeræ sint rerum
naturæ,

Refutatio
ad que-
stionem.

Prima
opinio.

Seconda
opinio.

quemque , difficile est cognoscere , ad quam harum , res , quam cognoscere studemus , pertinet : mēs enim uagatur admodū hinc inde inquirendo . Impeditur secundo , propter coniunctionem , & coniunctionē multorum securitatis in unum , cum in una re , vel subiecto , multæ concurrent naturæ , quas distinguere , esset admodum difficile , ut in homine uno , coniunguntur substantia , & uaria accidentia . Tertio impeditur , quia non habet aliquam uitam , ne modum distinguendi , & cognoscendi rem . Contra hæc tria adhibuerunt Metaphysici per eorum scientiam medium . Contra primum reduxerunt omnem multitudinem naturarum ad decem , ut nulla sit res finita , cuius pars sub una ex his decem non comprehendatur . Contra secundum , istas decem naturas ita distinxerunt , ut carum in rebus permixtio intellectū non confundaret . Contra tertium , proprietates , & signa quædam ipsarum inuenierunt , per quæ dignoscerentur .

Secondū fundam. Ex quibus non erit difficile rei proprie-
tatem naturam inuenire , quamvis nō in parti-
culari statim . Hæc omnia Metaphysica ,
sunt . Logicus autem ex his decem naturis ,
decem modos praedicandi defunxit , funda-
tos in his decem modis entis , ad quos omnis
modus praedicandi pertinet , & teli-
quos defunxit secundarum intentionum re-
spectus : ut quemadmodum ex cognitione
Metaphysica rei naturā cognoscimus , ita
ex modis his praedicandi , & aliis respectib.
secundarum intentionum , primo unum .
Vide A. p. 1. T. 10. p. ca. 7. quæq; per se cognoscamus & hinc postea
singulas propositiones , & quæstiones cōsider-
quamur , an sint Generis , an Differentiæ , &
qualis , an Accidentis huius , vel alterius ; &
possimus secundum uaria predicatione cogni-
tiones , & cognoscendi modos definire , di-
uidere , argumentari : at uero , quia , ut supe-
rius dixi , non possumus hos modos cognoscere , quia aliqua facilis , & cōfusa rei co-
gnitio præmitetur ; optima rōne , & cōfū-
lio , Aristoteles res ipsas proposuit ; non si-
cūt Metaphysicus arum inquirentia naturā ,
sed supponens , ut variis modos praedicandi & cognoscendi super eas res fundatos ,
eliceremus : quod ipse clare ostendit , dum
definens per prædicationem præcipue , &
aliislibus rationis respectibus , defini-
bit . Semper enim substantiam per prædi-

cationem explicat , & qualitatē dicit esse ,
secundum quam quales esse dicimur .

Vnde alia ratione hæc Metaphysica ,
alia Logicus considerat . Et iudicio meo
hoc est evidens : nam in libris Topicorum ,
innumeræ loca argumentandi , sive propo-
sitiones Metaphysicæ , scilicet , si quod ma-
gis uidetur inesse , nō inest , nec id , qđ minus .
Contrariorum eadem est disciplina & alia
in ulti : Hæc tamen Logicus confidet , nō
ut prober ; sed ut declarer , & ex eis modos
ratiocinandi & argumentorum eliciat . Cur
ergo non presupponet hæc aliquam rerum
facilem cognitionē , ut in numeros prædicā
di modos , & alios respectus intellectus col-
ligati infestur igitur . Prædicamentorum do-
ctrinā esse Logicam quantum ad medium
hunc eam tractandi , considerando modos
prædicandi , & alios respectus mentis in eis .

*De utilitate , ordine , divisione , pro-
portione , doctrinæ via , inscri-
ptione , & autore bu-
rea libri .*

Sequitur , secundum de utilitate . Hæc at-
tem Prædicamentorum cognitio utilis est ,
& ad definitiones quæ ex Generib. & Dis-
ferentiis constat , & ad divisiones , quæ mul-
tipliciter fiuntur , & ad demonstrationes , quæ
de subiectis per definitiones proprietates
ostendunt , & ad Topicos syllogismos , quæ
circa problemata uaria sunt : quorum aliud
est problema accidentis , aliud proprii , aliud
generis , aliud definitionis . Hæc autem omnia
ex prædicamentis habentur .

Ordo est clarus , cum n. ille liber de sim-
plicissimis tractat , an̄t̄ alios est collocandus .

Divisio est in tres partes , in quædam præ-
ludia necessaria ad ipsa prædicamenta , quæ
anteprädicamenta dicuntur , & in ipsi ptae
rädicamenta , & in quædam multis commu-
nia , quæ post prædicamenta dicuntur .

Proportio huius est sicut pars ad totū ,
si ad totam Logicam comparetur .

Circa aliud , scilicet doctrinæ viam , est
considerandum apud Auct . ista duo ma-
xime distinguuntur . Ordo doctrinæ & via doc-
trinæ . Via doctrinæ est modus & genus
probandi i.e. Ordo doctrinæ est , fm quæ
in scientiis , quædam prius , quædam po-
sterius traduntur : modo hic non tradit .

In Caput

via scientifica, & demonstrativa doctrina, cum non demonstratione agatur, sed modo quodam potius discipline, cum processus definitione & divisione fiat. Modus. n. esse potest uel per demonstrationem, uel per definitionem, & divisionem tantum, cum sola eorum explicatione, uel leuiori etiam aliqua probatione, quam ipsa sit demonstratio. Hæc ergo Prædicamenta, iuxta naturam ordinem sunt collocata: modus autem est, quem diximus, non per demonstrationem, sed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando singulorum propria, & quandoque facili, & brevi aliqua ratione id probando.

Circa inscriptionem, iste liber dicit Categoriarū: & ut notat Ammonius, & Porphyrius, & alii interpres, Categoría non sic sumitur pro accusatione, quæ apud iudices in foro siebat, sed pro prædicato, ut sit sensus, liber decem prædicatorum: Latini conuertunt Prædicamentorum. Prædicamentum autem aliquando sumitur pro ipso genere supremo, aliquando pro coordinatione integra multorum prædicatorum ab ultima Specie usque ad genus supremum inclusiue: & sic est sensus, liber decem Prædicamentorum, id est decem supremorum Generum, uel coordinationum talium.

Huius author est Arist. ut uolunt The-mist. & Averro. licet Lamblicus, ut refert Boet. uil est Architæ Prædicamentorum inuentionem. Tamen hic liber Aristotelis est habendus.

De Aequinotis, Vniuersis, De-nominatiuis.

Caput primus.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen solu[m] commune est, secundum nomen uero substantia ratio diuersa, ut Animal, & Homo, & quod pictum est: horum. n. solum nomen commune est, secundum nomen uero substantia ratio diuersa. Si enim quis assignet quid sit eorum utrumque quo Animal est, propriam assignabit utriusque rationem.

Vniuersa uero dicuntur, quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantia ratio, ut Animal, & Homo, atque bos: communis enim nomine horum utrumque Animal nuncupatur, & est ratio substantia eadem. Si quis enim assignabit utriusque rationem, quid utrumque est quo Animal est, eandem assignabit rationem. Denominativa uero dicuntur, quæcunque ab aliquo differentia casu, secundum nomine habent appellationem: ut a grammatica grammatitus, & a fortitudine fortis.

Cur de his Ante prædicamentis prius egerit, & cur hoc ordine.

Totus hic liber græce solum in capita quatuordecim est distributus, ac liber categoriarum inscriptus: at Latini in tres diuiserunt partes, ut dictum est, in anteprädicamenta, post prædicamenta, & prædicamenta. Prima pars est anteprädicamentorum, quæ nihil aliud sunt, quam quedam præambula utilia ad ipsorum prædicamentorum cognitionem: secunda pars est ipsorum prædicamentorum; tertia quatrundam, quæ ipsa communiter consequuntur: & hæc post prædicamenta vocantur.

In his igitur anteprädicamentis continetur tres definitiones, duæ regulæ, duæ divisiones: unde multi assertunt, ante prædicamenta esse tria, definitionem, divisionem, & regulam: alii uero esse quinque, secundum eas, quæ definiuntur, diuiduntur, & quorum regule sunt, scilicet uniuoca, equiuoca, denominativa, subiectum, & prædicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continentur, cuius finem ut intelligamus, advertendum est, omnia decem prædicamenta tripliciter posse comparari, ut notat Albert. tract. 5. cap. 2. Primo, ad ipsum ens, eius membra diuidentia sunt. Secundo, unumquodque ad sua inferiora. Tertio, primum prædicamentum ad novæ sequentia, uel nomen ad ipsum primum, quod est substantia. Si ergo ad ens comparentur, in eo æquiuocationem quandam habent, cum

tum eas ad decem ista genera æquiuoce se habeat, ut superius dixit Porphyrius: si vero singula ad sua inferiora comparentur, uniuoce de eis prædicatur, cum omne universale uniuoce prædictetur. Tertio, si noue ad primum comparentur, omnia de eo de nominatiue dicuntur.

Cum igitur hæc tria in prædicamentis continetur, merito Arist. præmisit, quæ æquiuoca, que uniuoca, que denominatio dicuntur: incepit autem ab æquiuocis, quia prima est comparatio ad ipsum ens, in quo æquiuoce conuenient: est autem pri me, quia ante omnia alia ens in decem genera diuidit, sed ut notat Ammonius, quæ sunt æquiuoca simpliciora, quam uni uoca, et æquiuoca solo nomine; at uni uoca re & nomine conueniant: definiuntur autem sic.

Aequiuoca dicuntur, quorum solum nomen commune est, secundum nomen uero substantiae ratio diuersa.

Pro cuius explicatione adverte, res significatas, & uoces pariter significantes dici uniuoces, & æquiuocas mutuo ordine: ueris, ut res significant, res ut uocibus significantur: uniuoce, uel æquiuoce dicuntur. Solet autem à Logicis hoc ita distinguiri: nam uoces dicuntur uniuoca uniuocantia, uel æquiuoca æquiuocantia: ut res significant, uniuocata, uel æquiuocata: hic autem non uoces, sed res uniuocæ uel æquiuoce definitur.

Aduerte præterea tria esse opus, ut ali qua secundum aliquod nomen sint æquiuoca. Primum quod uniuocum nomen habeant, quando enim singula sua nomina uaria habent, non æquiuoca, sed multiuo ea dicentur. Secundo, quod habeant diuersas definitiones: si enim illa plura unicam habeant definitionem, non æquiuoca dicentur, unde Petrus, & Paulus non æquiuoca sunt, quia unicam habent definitionem. Tertio, quod habeat distinctas definitiones secundum illud nomen idest quatenus per illud nomen significantur: in quo mo numentum esse plura habeant diuersas definitiones, que tamen in aliquo nomine sunt non æquiuoca, quia illas non habent,

ut per tale nomen significantur, uerbi gratia, homo, & leo in nomine animali, æquiuoca non sunt: quia licet distinctas habeat definitiones, non tamen secundum illud nomen immo ut animal sunt, unicam habent definitionem. Ex quo dicitur aliqua esse æquiuoca respectu alicuius nominis, non autem respectu alteries: quia secundum illud nomen diuersas habeant definitiones, non autem secundum hoc: uerbi gratia canis latrabilis, & canis celestis, & marinus in hoc nomine, canis, æquiuoca sunt, quia diuersas sub eo definitiones habeant, non autem sub hoc nomine corpus; quia ut corpora sunt, unicam habent definitionem.

Hæc igitur tria ad æquiuoca necessaria significantur in definitione: primum in hoc quorum nomen est commune: secundum in hoc, ratio diuersa: tertium in illo uerbo, secundum nomen: hoc exemplo animalis ad hominem uitum, & pictum manifestat, ubi secundum tale nomine diuersas assignat definitiones illorum.

Sed hæc iterum ipsa uerba Aristoteles, singula considerantes paulo diligenter scrutemur. In primis dicuntur æquiuoca non æquiuocum: quia una res non habet diuersas definitiones sub unico nomine, unde nec æquiuoca dici possunt. Dicuntur [dicunt] non aut sunt, quia uere in se res non sunt una uocæ, nec æquiuocæ, nisi secundum uoces per quas significantur, ut notat Boet. Propterea dicitur dicuntur. Dicuntur [nomen] non solum ut distinguitur contra uerbum, ut notat Ammonius sed pro quaenam dictione significativa, quo pasto. i. lib. Peripher. c. 3. dicitur. Verba secundum se nomina sunt.

Dicitur, solum ut dicit Ammon. ad excludendam definitionem, ut sit sensus, habent communem soluam nomen. i. nomen non autem definitionem communem. i.e. ex quo conuenit multis: ratio id est, definitione, uel aliqua descriptio: non enim omnia definitionem habent quidditatuum: sat est, sit descriptio aliqua, uel notio; aut manifestatio. [Substantia:] Non hic pro substantia distincta ab accidenti usurpatur, sed pro re seu essentia, ut ratio substantie significet rei definitionem, & hoc optimo consilio ab Aristotele fuit posicuon, aliter enim omnia æquiuoca dicentur uniuoca respe cto eiusdem nominis: quia omnia habent

*Expli-
cio Defi-
tionis
æquiu-
ocum.*

*Primum
funda-
mentum.*

*Secondum
funda-
mentum.*

In caput Primum.

enam definitione illius nominis & vocis quod Arist. cauens dixit, definitio substantiae i. rei, non nominis.

N° 4

Notat Boet. q^{uod} ratio quadrupliciter accipitur: uno modo, pro ratione, quæ est in anima nostra, quæ est idem cum intellectu: altero modo, pro ratione computationis, secundum quam dicimus, reddere rationem: tertio, ratio naturæ, id est similitudo, quæ est, inter id, quod producitur, & id à quo producitur, quarto, pro eo accipiatur, quod definitione, vel descriptione explicatur: sic in præsenti sumitur. Secundum nomen, additur propter tertium quod explicitum supra.

Vniuoca dicuntur quorum nōmen commune est, & secundum nōmen est eadem substantia ratio.

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta sunt, est facilis, eodem enim tenore verba procedunt: sed aliqua peculiarius hic explicabimus. Primum quare definit uniuoca pluraliter, cum constet res singulares esse uniuocas respectu suorum nominum: est enim Petrus uniuocum nomen ad unicum Petru, & alia similiter. Iudicio meo, arbitror ita esse respondendum, hic Aristo telon uniuocationem, & prædicationem in prædicatis considerare: & ea, quæ uniuocantur vel æquiuocantur secundū aliquod prædicatum: cum autem vox singularis in prædicatione propria, uti diximus, prædicatum non sit, non hic ab Aristotele considerantur: non dubium tamen, quin talia nomina uniuoca sint cœfenda, si ad unū significatum comparentur.

Dubitatur, qua ratione nōmē uniuocatis ipsis, & etiam in æquiuocatis assertat esse commune, cum commune sit universale, quod in pluribus est, & de pluribus uniuoce predicator: at unum nōmen non est in pluribus rebus, nec nōmen de equiuocis rebus uniuoce prædicatur. Respon.

Socundū dubium.

ex Ammoni, & Boe. & Dexippo, cōmune multipliciter dici. Primo, quod in partes diuiditur & non totum commune manet, sed partes singulorum sunt: ut domus dividitur communis, quam multi habitant. Secundo, dicitur commune, quod in partes non diuiditur, sed uicissim in multorum usus transit: quo pacto equus dicitur

communis cuius usus multorum est. Tertio, coimmune dicitur, quod usu, cuiusque manet: quo pacto theatrum dicitur commune: cum enim quis eo utitur, illi est proprium: quando discedit, in commune remittitur. Quarto, dicitur commune quod totum unico tempore in singulos uenit, quo pacto dicitur vox cōmunitas, quia unicō tempore in singulorum aures uenit: & ita existimat Boet. & alii, hic nōmen commune dici: sed ista cōmunitas uidetur esse non penes significatas res, sed ab extrinseco penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicent hic uocari nōmen commune, quod à multis rebus significatis, partcipatur: hæc autem participatio non alia est, quam significatio: rem enim nōmē ne partcipare est, per id significari, & representari.

Dubitatur præterea, quid est habere rationem eandem vel diuersam. Aliqui existimant, quod habere rationem, est, quod definitio sit una illorum, vel diuersa, secundum tale nomen, utcunque sit sive accidentalis, sive substantialis: unde dicunt homo, & leo sunt uniuoca in hoc nomine, albus quia participant nōmen, & definitionem eandem: homo enim est albus, & leo est albus, & in quantum albus, unicam habent albi rationem.

Sed hoc est magna huius doctrina per uestio, quāvis Caietanus dicat, id esse Aristotele dignum, sed profecto nihil magis ab eo alienum: nullum enim accidens de substantia secundum nōmen, & rationem dicitur, ut ipse expresse dicit cap. de substantia: non ergo subiecta dicenda sunt habere rationem prædicati accidentialis: unde albus non uniuoce de homine dicitur: habet enim suum medium dicendi, quo modo sequitur, scilicet denominative: debent autem illa participare definitionem eandem, quæ sit illis intrinseca: ac propterea additur illud uestibulum, ratio substantiae: illa autem definitio albi respectu illorum, nominis est, non rei, & hoc est hic considerandum non enim loquitur de omni uniuocatione, sed de propria, secundum quam unum predicamentum de alio non dicitur, sed de suis inferioribus ciuidem prædicamentis.

Tertium
dubium
prima q.

Respon.

Denomi-

Denominatiua dicuntur, quæ cunque ab aliquo solo differentia casu, secundum nomen habent appellationem.

**Prima
fundam.**

Explicit Aristoteles quæ denominatiua dicuntur, & ut notat Simplicius & Aug. 1. tomo. c. 4. suarū categoriarum, quodā modo sunt media inter æquiuoca, & uniuoca. Vnuoca enim nomen & rem habent eandem: Aequiuoca nomen solum, non rationem: Denominatiua uero rationem nō habet propterea eandem, sicut uniuoca: nec propterea diuersam, sicut æquiuoca: nomen autem, nec propterea idem, nec propterea diuersum: sicut album & albedo, eandem rē dicunt, sed non eodem modo alterum, ut per se, alterum, ut est insubiecto: nomina non sunt propterea idem, nec diuersum, sed habet quādā cādentiā & derivationem inter se, & hæc dicuntur denominatiua.

... Sunt igitur quatuor necessaria ex Ammonio, ut aliqua dicantur denominatiua. Primum, ut sit aliqua conuenientia rei, & rationis. Secundo, ut sit etalius quæ diuersitas, quoru defectu homo & humana res non dicuntur denominatiua: quia sunt eadem res: nec Homo, & Leo, quia adiuvicem non habent conuenientiam, scilicet quod Leo sit aliqd hominis, uel Homo aliqd Leonis. Tertio quod in nomine sit aliqua dissimilitudo. Quarta, quod sit in nomine aliqua similitudo: quorum defectu, iustus, & misericors nō sunt denominatiua, quia omnino sunt diuersa nomina: nec iniustus, & iustus. seu musica pro arte, & musica pro muliere habente artem, quin propterea sunt eadem nomina. Sunt ergo denominatiua, quæ neq; omnino eandem rationem, nec omnino diuersam, nec omnino idem nomen, nec omnino diuersum habent.

Explicatio Definitionis De Nomina. Per hæc explicatur definitio Aristoteles: illa sunt denominatiua quæ ab aliquo habent nōis appellationem, id est quæ sumunt nōmē ab aliquo, & denominationem, seu nominant ab aliquo, à quo casu, id est transfiguratione aliqua uocis differunt: quia scilicet denominatiuum & id à quo denominatur, in nomine conueniunt, & aliqua nō nominis mutatione differunt, ut album, albedo: iustus, iustitia. Hæc magis in quæstione sequenti examinabuntur.

Ex his definitionibus Aristoteles aliquot Nos. nobis utilia colligere possumus. Primo, cum æquiuoca, ut æquiuoca, in nulla definitione communī cōueniante, non habent Genus, ut æquiuoca sunt, præterea à predicamento excludunt, nec nō sunt Genera, nec species, quia hæc unicam habent definitionem. Secundo docemur, omnia Genera, & Species, uniuoce prædicari, quia unā habent rationem. Tertio omnia accidentia denominatiue de substantia dici: nominant enim substantiam ab aliquo accidenti, à quo casu nominis differunt.

Quæstio unica circa hoc idem

Cap. primum.

Nomina que ab Aristotele hic dicuntur recte sint dicta.

Vt aliqua quæ difficiliora in hoc capite uidentur, nota siant, & horum exactior beatur cognitione: oportet, ut aliquod argumenta breuiter proponamus, quorum solutione, illa facilius consequemur, argumentum primum sic.

Primum Argumentum in omnibus. Nomen nō solum est uox ipsa, sed etiam significatio; est enim nomina uox significativa; sed uox æquiuocorum non habet eandem significationem, ut si uox est: ergo pars non est unum nomen, sed plura, & si æquiuoce non habent commune nomen, nō si unum nomen habent, quare non dicuntur uniuoca, id est unius uocis & nominis?

Secondum. contra exemplum Aristot. Secundum Argumentum in omnibus. Homo uurus & pictus non sunt æquiuocum animal, sed analogice animal enim ad ea non est nomen æquiuocum, sed analogum; ergo exemplo falso uitetur, & diminutus est, cum de analogia non differat.

Tertium. Præterea equiuoca sunt plura & plures habent definitiones, ergo non erant unica definitione definitienda.

Quartum. Illa definitio denominatiuum uocibus conuenit, non rebus: ergo Argumentum in omnibus. non rectum tenorem seruat Aristoteles, cum primo res æquiuocas & uniuocas definiunt, postea transierit ad uoces: ante cedens patet, quia denominatiua dicuntur casu differentia; at casu differre, nō nominum est, non retum.

Circa primum argumentum. Alber. mag. Ad prætract. 1. huius cap. 2. inquit, in nomine quo libet esse tria, Primum se habet ut mate. m. Solus.

Quæstio. I. in Caput

ria, scilicet somus ipso, qui est hominis sit. Secundum est forma. & hec est talis illius soni configuratio, & articulatio, secundum quam uaria est uox. Homo, Leo, Capra, quam configurationem ab imponente ad signandum habet. Atque hec duo, inquit sunt de natura nominis, quibus multiplicatis, nomen multiplicaretur. Tertium est ipsa significatio, & hanc non est forma nominis, sed actus secundus. i. perfectio cōsequens, sicut motus animalis, qui sequitur ipsum animal: non tamen est ipsius forma, & hoc multiplicato, non multiplicatur, nec usui statu nomen: & per hoc responder ad argumentum, aequiuota enim habent unum nomen, cum tale nomen sit eiusdem materie & formae.

Ista sententia non mihi placet in hoc, quod assertit significationem, non esse formam nominis, sed configurationem, hoc enim uidetur falsum, quod patet sic. Ablatio significacione a uoce, etiam manente eadem configuratione, non dicitur, non ergo illa non est forma. Præterea, potest esse talis configuratio in uoce, & quod non sit nomine defectu significatio fuit, ut patet in uocibus non significatiuis: ergo significatio est forma. Præterea, nomine ut nosce est, signum est, ut patet ex Arist. i. Periherm. sed de natura signi est significare, ergo & de natura nominis: & ita existimo esse dicendum.

Ad argumentum ait Respon. 9 in compositis ex materia, & forma, sive substâlia li, sive accedentali, non est sumenda multi tûdo numerica penes formam, sed penes materiali, ut docet Arist. & Codic. 9, unde licet in Petro multa, & uaria accidentia sint, non plura, sed unum ens est dicendum ita similiiter licet multæ significations sint: quia uerum est subiectum illarū, id est una vox, dicitur unum nomen non plura & hoc est obseruandum.

Ad. replicam uero, qua, argumentabat, ergo dicentur equiuocae uniuoca potius, quando quidem unum sit nomen: Dicō ex Simplicio in prologo, quod non dicuntur uniuocae solum, quia unum habeat nōmen: sed quia simul, & coniuncte, & in se parabiliter unum nomen habeant. i. illud nomen uniuocum simul res significat: quara ratione unam, eadem alia: ut homo, omnes homines: nec potest cadere à significante unius, quin cadat, & mutetur a signi-

sificatione aliorum: & hinc est, quod unica
impositione ea omnia significat. At Aequi-
uoca habent quidem unum nomen, sed non
insperabiliter, quando alia rōne unum;
alia aliud significant: & potest à significante
do uno deponi, nec tamen cadat ab alte-
rius significacione, & inde est, quod pluribus
impositionibus aequiuoca ad significandum
imponuntur: propter hanc separabilitatem
dicuntur aequiuoca, id est uocis equalitas.

Possimus autē hinc colligere ; res mul-
tipliciter se habere ad uoces. Quædam. nō
unica definitione, & unico nomine conue-
niunt, & haec uniuoca latine, Synonima græ-
ce uocantur. Quædam ex opposito multas
definitiones, & multa nomina habent
ut Homo & Leo, respectu harum duarum
uocum: hæc latine Diuersiuoca dici pos-
sunt, græce Heteronyma dicuntur. Quæ-
dam tertio multas definitiones sub una
co habent nomine, ita latine AEquino-
ca, græce Homonyma dicuntur. Quæ-
dam ex opposito unam definitionem ua-
riis nominibus expressam habent, ne en-
tus, gladius, & hæc maleuoca. Græ-
ce Homonymia uocantur. siqnamuis, ut
notat Simplicius, & ex Aristotele in poë-
tica, hæc aliquando synoyma uocan-
tur deinde uelut in medio Denominativa
græce Paronyma dicta, collocantur: quia
hæc nec omnino idem, nec omnino diuer-
sum nomen habent & definitioem.

Circa secundum argumentum distinctio-
nem equiuocorum proponere oportebit.
eorum uero naturam, quia altior, & obscu-
rior est, alibi explanabimus: & quia faci-
lior erit, si per uoces, quam si per res expri-
muntur ipsas uoces diuidemus. Ac quidem di-
uisiōnē Ammonii & Boet. sequentes eā g
perficiemus. Aequiuoca duplicita sunt
quodam à fortuna, uel ut alii dicunt, a ca-
su: quodam a consilio. A fortuna, est quā
do uox imponitur ad plura significandū
nulla consideratione, sed casu quoddam
ut aliquis Romæ imponit filio nomen Pe-
tri, aliquis etiam in Hispania imponit
idem nomen, tunc talis uox illa plura
significat, & est æquiuoca a casu. Aequiuocum
aconsilio est, quando considera-
tione, & ratione quodam, nomen ad plu-
ra significandum imponitur, & hoc du-
plex est, a consilio pure equiuocum, &
analogum pure æquiuocum a consilio est
quando

quando vox plura significat, non propter ordinem, aut similitudinem aliquam ipsarum rerum significata rū inter se; sed propter aliquid ex parte imponentis: ut quando aliquis imponit nomen filio suo Caroli, propter memoriam & recordationem parentum, qui tali nomine vocati sunt: tunc nomen Caroli est equiuocum ad parentes, & ad filium à consilio; sed pure equiuocum, quia nō significat sua significata propter ipsorum ordinem, uel similitudinem. Hoc inter alia duplex est: a memoria, & à spe, pro diuersitate, scilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomē Igitur à memoria est, quod modo prædictus: à spe, quod imponitur ad plura significandum, propter aliquam boni expectationem, ut si quis puer imponat nomen Platonis, quia expectat futurum phyllophum: uel nomen Petri, quia sperat futurum diuo Petro deditum.

Analogum uero est quod plura significat, propter aliquem ordinem, uel similitudinem ipsorum, & hoc maxime est considerandum: non enim omne equiuocum à consilio, analogum est; ut multi falso existimant, cum à memoria, & à spe sine equiuoco à consilio, non autem analogum illud autem analogum est, quod multa, meridimus, propter aliquem unius ad alterū ordinem, uel similitudinem significat. Hoc autem est triplic, à similitudine, à causa, à proportionalitate. Analogum à similitudine est, quod multa propter similitudinem unius ad alterum, quod principaliter se habet, significat, ut homo principaliter uiuum significat, & pictum propter similitudinem quam habet ad uiuum. Hoc duplex est, quoddam a forma, quoddam ab actione. A forma dicitur, quando similitudo in forma consistit; ut homo uiuum, & pitem significat. Ab actione, quando si similitudo in actione consistit, ut homines potentes crudeles vocantur Nerones, propter similes operationes cum operationibus Neronis Regia. Analogum à causa est, quod multa significat propter ordinem & dependentiam ab uno, quod est illocutio causa: quod si fuerit causa efficiens dicitur analogum ab efficienti: si finalis, a fine, si uero fuerit materialis, a materia. Vnde triplic est analogum à causa: priuum, ab efficienti, quod multa significat

propter dependentiam ab uno, quod cord est causa efficiens, verbi gratia medicans, seu medicinale dicitur de Medico curante agrotum, similiter de potionē, & cibo, & emplastris, sed medicus dicitur medicans, tanquam cā efficiens, reliqua catenus mendicamenta dicuntur, quatenus ab illa cā efficienti ordinata procedunt. Analogum à fine est, qđ multa nomē significat propter ordinem ad aliquem finē, ut sanum dicitur de animali habente sanitatem: de urina medicina: sed de animali, tanquam de eo in quo est sanitas: de reliquis, ut ad sanitatem ordinantur: urina, quia est signū, medicina, quia est cā illius. Analogum à materia est, quod plura significat propter ordinem ad unum, quod est ut subiectum illorum: ut ens significat plura accidentia, & substantia, sed accidentia ideo dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad substantiam, tanquam eorum subiectum.

Hoc unum est omnibus cōmune, quod maxime est considerandum, & memorias mandandum: qđ hęc analoga a causa singula significant unam formam, que principaliiter & intrinsece est in uno significatorum, & ab eadem reliqua extrinsece denominantur, idest per eius ordinem, verbi gratia, sanū significat unam formā, scilicet sanitatem, & dicitur de animali, urina, & medicina: sed de animali, principaliter, tā quam de eo, in quo sanitas est, de reliquis, extrinsece, nam urina nō dicitur sana, quia in se habet sanitatem, nec medicina: sed ab illas sanitate animalis, ista duo extrinsecē dicuntur sana: unum, quia illius est signum: alterum, quia illius est cā. Similiter medicans intrinsece de medico medente, de reliquis extrinsece: & ens principaliter de substantia: & hoc uocauerunt Metaphysici, dici per prius, & posterius: de illo dicitur per prius, de quo intrinsece: de illis per posterius, de quibus extrinsece.

Analogum proportionalitatis est, quod plura significat propter quandam significatorum proportionalitatem. Pro quo ad uerte, quod apud Arithmeticos, ista duo vocabula differunt, proportio & proportionalitas. Proportio est habitudo inter duos numeros æquales, uel inæquales, ut habitudo quatuor ad duo, nam quatuor includent bis duo. Proportionalitas est habito, seu potius similitudo duarum proportionum,

Quæst. I. in Caput

tionum, secundum quam dicitur, sicut se habet quatuor ad duo, ita se habet sex ad tria: in utroque enim numerus maior his includit minorem: propterea proportiona litas dicitur proportio proportionum, que inter quatuor (ut minimū) formaliter terminos fit, duos ex una parte, & duos ex altera.

Hoc supposito sunt aliqui termini plura significantes propter talē proportionē, ut ridere de prato, & homine, ridet enim homo, ridet & pratum, sed propter hanc proportionalitatē, ut enim risus se habet in homine, quia eius lætitiam ostendit, ita virginitas in prato, quia eius fecunditatem ostendit. Huiusmodi sunt multa nomina, in quibus omnibus illud considerandum est, haec nomina non significare illam summiitudinem, aut proportionalitatem: sed res propter talem similitudinem.

Note. Cum igitur tot species æquiuocorum sint, in definitione ista Aristotelis conuenient, quod nōm est commune, & ratiō diuersa: non tamen Aristoteles ea omnia distingue curauit, quia negotio præsenti id erat inutile: nos tamen declarauimus sequuti omnium fere probatissimorum interpretum rationem, quæ suis iiiiis haec loco præsenti tratarunt, quia universaliorē cognitionem, quam prædicamētorum doctrinam instituimus.

Ad tertium. Ad tertium argumentum, est solutio facilis. Aequiuoca enim, si unumquodque per se sumatur, definiti nequeunt, scilicet canis, cum suis significatis per se: Homo cū suis scilicet uiuo & picto per se, & alia: at si omnia sub hac proprietate universali considerentur, quod æquiuoca sunt definiti possunt, in hac enim uniuoce cōueniunt, scilicet esse æquiuoca: & sub hac definiuntur in præsentē.

Ad quartum. Cūca quartum argumentum est considerandum. Primo in denominatiis concurrent aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte uocum: ex parte rei, concurrit una forma, & id, quod talem formam participat, scilicet albedo, & subiectum ipsum albedinis, scilicet corpus: ex parte uero uocum concurrit nomen illius formæ, quod dicitur abstractum: & nomen participatio talem formam, quod dicitur connotatum, ut albedo, & albii, iustitia, & iustū.

Aducite quia potest esse, quod unicam

formam in re, multa uarie participant: ut à sapientia anima dicitur sapiens, & homo, & sermo, & operationes, que omnia aliquo modo sapientiam participant, ita si militer in hominē ab uno multa deriuant, ut sapientia, sapiens, sapienter, & sapientis, obliqua enim explicant uariam participationem in re unius formæ.

His suppositis, Nota res ipsas, id est formam, & participantia talem formam, dici fundam, denominatiua denominata; uoces uero de nominatiua dominantia. nec est curanda admodum huius sermonis proprietas, dummodo res intelligatur: sic enim Logici loquuntur, græce uero vocant paronima, tam res, quam nomina: sed non per se sed ordine unius ad alterum: sunt enim ille res paronimæ, quæ cum una aliā participet, nōmen habent consimile: quia in sola extremitate differunt eorum nomina Similiter & nomina paronima, q̄ cum consonilia sint, res h̄mōi se habentes significat.

Cum ergo & res & uoces sic paronima dicantur, sub iudice est, an in definitione resp. ad queritur, vel nomina definiantur, ad quod uideetur mihi esse respondentium. Primo neutrum, scilicet esse euideris, quia utrisque post definitio adaptari, si enim uocibus adaptetur, erit sic dicendum, paronima sunt nomina, que ab aliquo habent nominis

appellationes i. ab aliquo derivatione habent, scilicet unum ab alio, à quo solo differunt casu. Si uero rebus adaptetur, erit hic sensus, paronima dicuntur res, que ab aliquo, scilicet ab aliqua forma, secundum nōmen habent appellationem. L. sic nōmen, & denominations in uoce summunt, ut ab ea, scilicet eius nomine solo, differat casu: ac si dicatur, sunt res ita se secundum nōmen habentes, cum una sit ab altera, qd illarum nomina solo casu differant.

Dico secundo, mihi esse probabilius hic non uoces sed res, ut per uoces significantur definiiri. Hoc præterquam quod est sententia Ammonii, Boet. & aliorum, conscientio ipsa uerborum Arist. id postulat, cū dixerit: æquiuoca dicuntur, uniuoca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore, at illuc res definiuntur, ergo & hic. Proterea quia dicit, (dicuntur) rerum autem est dici per uoces, uocum autem dicere. Præterea, quia si uoces definiat, non a fortitudine, fortis descendit, ut dicit Arist. sed

Secunda conclusio.

potius

Note. potius à forte fortitudo: at in refortitudo est forma, à qua fortis est.

Est etiam præter hęc notandum, duo esse necessaria, ut aliqua paronima, seu de nominatiua dicantur. Alterum, ꝑ forma, & id, quod formam participat, sunt distinctione naturę, quod designat, ut notat Alber. in hoc, quod dicit, quęcunque ab aliquo: il la enim propositio inter ea distinctionem designat. Ex quo sequitur ꝑ nec Species respectu generum, aut differentiarum, nec individua respectu Specierum denominationem habeat: quia genera, & differentiae sunt de substantia Specierum, & Species individuorum, tam in generibus substantiæ, quam in generibus accidentium.

Est secundo notandum. Non solum ad denominations est necessaria participatio in re, sed etiam in uoce, & econtra. Vnde aliqui solent distingue triplex denominationium, in re tantum, in uoce tantum in re & uoce simul: in re, quando participatio quidem est in re, non autem est in nomine, ut uirtus, & ipse homo qui eam participat, in uoce tamen non est denominatio, quia id uoce correspondent, uirtus, & studiosus: alia sunt in uoce sola, ut studiū, & studiosus, non enim in re, à studio dicitur studiosus, cum aliud studium, aliud studiū significant: studium enim diligentiam, studiosus uirtute prædictum significat: alia sunt in re, & uoce, quando est participation in re, cum participatione uocis ad modum prædictum, ut albedo, album, & hæc sunt perfecta denominatiua, seu paronima, quę hic Aristoteles definit, alia enim secundum quid sunt.

De divisione eorum que dicuntur, & sunt.

Cap. II.

Eorum quę dicuntur, alia quidem secundum complexionem di-

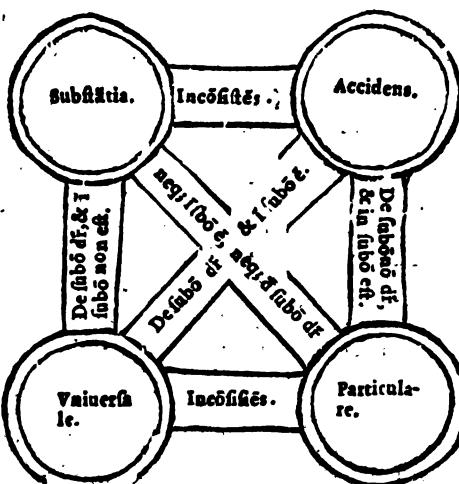
cuntur, alia vero sine complexione. Ea igitur quę secundum complexionem dicuntur, sunt, ut homo currit, homo uincit: ea vero, quę sine complexione dicuntur, sunt, ut homo, bos, currit, uincit.

Eorum quę sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto uero nullo sunt, ut Homo de subiecto quidem dicitur quodam homine, in subiecto vero nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto uero esse dico, quod cum in aliquo sit, non sicut quædam pars, impossibile est esse sine eo in quo est: ut quædam Grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero nullo dicitur. & hoc Album in subiecto quidem est corpore: omnis enim color in corpore est: de subiecto autem nullo dicitur. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, vt scientia in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero dicitur, ut de Grammatica. Alia vero neque in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur: vt quidam Homo, & quidam Equus: nihil enim talium neque in subiecto est, neque de subiecto aliquo dicitur. Similiciter autem quę sunt individua, & vnum numero de subiecto nullo dicuntur: in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse: quædam enim Grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Com-

Caput. I.

Complexionum Consistentium & inconsistentium descriptio.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur.

In hoc capite continentur duo diuisiones, quibus uelut quodam compendio continentur decem sequentia prædicamenta, & ad ipsa eadem sunt præambulum quodam necessarium, cum in his diuisiōnibus ex quilibus rebus, & quibus uocibus prædicamenta constet, doceamur.

Estigitur prior diuisio rerum, ut per uoces significantur: scilicet, quædam sunt complexe, quædam incomplexæ, quæ etiam potest uocibus adaptari, ut notat Ammo.

In amo secundum mentem Aristotelis magis est uocum, ut res significat: nam capite 4. subdiuidens uocibus tribuit, & ita auult Simpl. & bene, licet Averr. det rebus hanc diuisiōnem: nā quædam uoces sunt complexæ, ut homo currit, quædam incomplexæ ut homo; per se, & currit per se: in quibus obseruare oportet, ut introductio ne diximus, non solum uocum multitudinem, sed significatam rem: cum enim Logicus non uoces secundum se, sed ut rerum significatiuæ sunt scrutetur, ut bene dixit Autc. non sunt rationem complexi, aut incomplexi secundum uocem solam, sed

principie secundum rem, unde possit esse complexum aliquod in uoce, quod Logicus iudicet incomplexum, & econtra in uoce incomplexum, quod cōplexum sit, ut illa genera quæ apud Porph. c. de Specie legimus: quæ incompleta sunt, licet uoce complēta apparet, ut corpus animalium, substantia corporæ. cōsideremus igitur Aristotelis uerba:

[Dicuntur.] Notat Ammo. uerbum hoc, & rebus, & uocibus, & conceptibus posse adaptari; quamus diuersimode: dicuntur enim res quasi per uoces significantur, & manifestentur: dicuntur uoces quia proferuntur, & pronunciantur; dicuntur conceptus quasi enunciantur, & per eos propositiones mentales fianctex quo sit, quod ista diuisio rebus, uocibus, & conceptibus applicari possit: & res enim cum cōplexione dicuntur, quando plures pluribus uocibus significatiuæ manifestantur: res uero sine cōplexione dicuntur, quando singulæ per se singulis uocibus uel plurib. idem significantibus significantur. Voces uero uel conceptus cum complexione dicuntur, quando plures multa significantes & enunciantur, & proferuntur: sine complexione uero quando uniuoci, & conceptui res significata respondet: hic autem obserua, non

non esse complexiōnē aliquam in uoce .
 & conceperū, quia siquā connexio uocum
 aut conceptuum compositio interueniat :
 nō enim conceptus aquiescēt responden-
 tes complexi sunt, sed absolute piures : nec
 uox aquiescēt complexa, quia non per modu-
 dum alienius compositionis significatiōne
 pariter res, cum per talem modum non si-
 gnificantur.

[Sécundum complexiōnē ,] Debita-
 bili, quare p̄m̄l̄st̄ complexa, cum incom-
 plexa sint simpliciter? Respondet Ati.
 & Simpl. cōplexa esse nobis notiora , quia
 sunt tota, & quantum dedit doctrina p̄ra-
 cedant simplicia ; hic tamen Aris. nossum
 doctrinā tradere nō s̄t̄de ; sed solet
 quandam diuisionem assignare, propterea
 notiora p̄mittit. Præterea etiā quia quan-
 do diuidimus intentionē , & animo subdi-
 uidendi , membrum subdividendo poste-
 riori loco collocamus , ita fecit Aris. quia
 incompleta rursus in posteriori diuisione
 erat diuisiōs , & similitudo postea in decē
 p̄dicamenta.

[Currit. Viicit.] Notat Ammos. ideo An-
 stotelem usum esse verbo tertiae personæ ,
 quia uerba secunda, & prima magis appa-
 rent complexa in re , quia suppositum ha-
 bent determinatōm , at uerbum tertiae mi-
 nus, quia suppositum est indeterminatum. Sed uero complexa hanc etiam sunt re , quia
 semper est aliq̄d significatum cui tribua-
 tur illatio, propterea melius est dicere cur-
 rere, vincere, quia hic significatur actio si-
 ne supposito . Hanc sententia mihi non pla-
 cer , est enim maxima considerandum no-
 men , uel uocem dici complexum penes
 rem, quam significat: non penes rem quam
 consignificat, uel connotat, aliter enim id
 connotat̄ complexa , cum signifi-
 cat formam per modum inherentis su-
 biecto, quod tamen est falsissimum , aliter
 enim non esset in p̄dicando . Præterea
 Aris. i o. Periher. cap. 3. inquit : Verba se-
 cundum sedīcta, nomina sunt : & aliq̄d
 significant: si ergo per se potest sumi, ergo
 est incomplexum: significat enim unum ali-
 quid, quamvis connotet aliud . Hic etiam
 oportet notare, quasvis exemplū com-
 plexa sit p̄positiō, non solum p̄positio-
 nes, sed alias etiam orationes esse com-
 plexas, per quas rerum diuersitas significa-
 tur, ut equus albus, Homo iustus , quae quā

ad p̄dicamenta p̄ se non pertinet, sicut
 nec propositiones.

Eorum que sunt.

Diuīsio I.

Eorum quae sunt, alia de subiecto
 aliquo dicuntur.

Hæc est posterior diuīsio , quæ quadri-
 membris est, uirtute tamen continet duas
 diuisiones bimembres. Prior est entiū quæ
 dam sunt substantiæ, quædam accidentia.
 Posterior , entium tam substantiarum quā
 accidentium, quædam sunt universalia; ut
 Homo, Leo, Animal, Color, Albedo; quædam
 particularia, ut hic Homo, hoc Animal, hic
 color, hac albedo.

Sub hac dupli ci diuisione continentur *Nos p̄s*
 deēm P̄dicamenta , tam Genera supre-
 ma, quam ea, quæ sub eis sunt: nam primū
 P̄dicamentum est substantia, reliqua ac-
 cidentia ; simpliciter in quolibet p̄dicamen-
 to non aliud est per se, quam universa-
 lis natura, & particularis , sive substantia ,
 sive accidens . Aristoteles autem hæc sub
 quadrimebri diuisione est complexus ,
 ne posteriore diuisionem postea applica-
 ret substantiæ per se , & accidenti per se ,
& diuisiones multiplicaret, dicendo , sub-
 stantiæ aliq̄d universales, & aliq̄d particula-
 res, & similiter accidentium alia universa-
 lia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea ,
 quæ sunt, in universales substantias, & par-
 ticulæ substantias, in universalia acciden-
 tiæ, & particularia accidentiæ.

Non tamen his nominib⁹ diuisit Ati. *Nos se-*
sto teles, nec hoc uititur ordine: & non sine
 ratione, ut postea dicemus, substantiam ex-
 plicit per non esse in subiecto : accidens ,
 per esse in subiecto : universale per dici de
 subiecto, particulare per nou dici de subie-
 cto . Vnde copulando utrumque , scilicet
 substantiam cum universali, uel particula-
 ri, similiter accidens, dupli ci uititur modo ,
 ut substantia universalis nō sit in subiecto,
 sed de subiecto dicatur.

Formalis igitur diuīsio Aristotelis est. *Nos se-*
sto teles. Eorum, quæ sunt , quædam de subiecto di-
 cuntur, in subiecto uero non sunt, scilicet
 universalia substantiæ, Homo, Animal; quæ
 dam in subiecto sunt, sed de subiecto non
 dicuntur , scilicet particularia accidentia ,
 hoc album , hæc grammatica : quædam &
 de

In Capit. II. Antepr. sec.

de subiecto dicuntur, & in su**o** b*ie*c*t*o su*o*, scilicet uniuersalia accidentia, ut color, albedo: ultimo quædam nec in subiecto dicuntur, scilicet particulares substantiae, ut quidam Homo, quoddam Animal: & conclusio omnia individua hoc unum communem habere, quod de subiecto non dicantur, quæ uis coru*s* aliqua in subiecto finit, quæ sunt individua accidentes.

Dubia quædam scitur digniora circa diuisiōnēm Arist. precedētēm.

Prima op. Dubitatur primum, quæ qualiter est ista diuisio? Solent aliqui de non male respondere: sub haec diuisione duas concludi: altera est: entium aliud substantia, aliud accidens: & hanc est analogia, in sua analogata, respondunt enim sententiæ Arist. 4. Metacaza: et cetera analogata ad substantiam, & accidentem altera est: entium aliud universale, aliud particulare & est divisio per accidentiam, nam se: accidens est uirius & actus p*ro*p*ri*us, pars materia nera, s*er*uit in sebus particulari.

Seconda op. Sed potest qui se petens ista diuisio sic ab Aristotele expessa, quæ est: Arbor tracta, &c. & responderet esse uerum Genes. in spe. cier. Sed hoc non omnino placet, Genes enim uniuersum est species, at nihil hoc experientia his membris uniuersum.

Tertia op. Iudicio meo optime responderet Simplicius, non ea diuisiōnem, sed potius enūmerationem quandam entium: si qua diuisio est, æquum est potius, uel analogia quam makesius.

Dubium secundū. Dubitatur secundo, quare Aristoteles non ubas est his nominibus, scilicet substantia, accidentia, uniuersale, particula? Respondet Simplicius secundum magis rei natum explicare: explicuit autem dum eorū tradidit descriptiones: ut enim magis natura & effectus natura uniuersalis per dici de subiecto, quam per nomen uniuersale: ita & natura substantiae per non esse in subiecto & alia similiter, Credetem eissem id fuisse factum, quia talis loquendi modus magis est propriaquam ad predicationis naturam explicandam.

Dubium tertium. Dubitatur tertio, quare substantiam uniuersalem accidentes particulares coniunxit? Existimmo id esse, quia uidetur in uicem contraponi substantia uniuersalis, cū accidenti-

ui: particuliari: & accidentes uniuersale omni substantia particuliari, ne patet si eorum in specias, descriptiones, hoc id dicit Simplicius.

Dubitatur quartio, quid vocat dici de su**o** b*ie*c*t*o? Nonne respondeatur, praedicas de subiecto est de aliquo sibi essentialem in fieri praedicari, seu affirmari: quo parte species de subiecto individuus, & Genus de speciebus: similiter, & differentia de suis praedicantur; & dicentes tantum de subiecto: subiectus accidentia de suis accidentibus, quando accidens de substantia praedicatur, non sic de subiecto dicitur; id n*on* dicimus in subiecto esse, ut modo declarabimus dico ergo de subiecto inest cuiuslibet praedicatorum respectu suorum inferiorum.

In subiecto uero esse dico, quod cum in aliquo sit, non sicut quedam pars, impossibile est esse sine eo, in quo est.

Hic uaria Aristoteles explicat, & deforbit, quid sit esse in subiecto, quod accidentium est: & per hoc manifestabitur substantia, quia non est in subiecto: per positionem enim intelligitur negatio.

Tres igitur assignant conditiones eius, quod est in subiecto, seu accidentis: prima quod est in aliquo: secunda quod non est in aliquo, sicut substantia quod ab eo in quo est separari nequit.

Pro cuius declaratione oportet nosse, Primum: quot modis unum in alio esse contingat, fundatur Boet. facutus Arist. 4. Phys. c. 3. quem multi sequuntur, octo assignat modos; at quia iste numerus perfectus non est, cum Aristoteles aliquos praetermiscerit, quia illorum nondum erat tradita cognitio: ut dicit Simplicius, plures a nobis multiplicandi sunt cum Ammonio & Simplicio. Undecim igitur modis aliquid in alio esse dicimus. Primo: ut pars in corpore. Secundo: ut totum in partibus: & ego in carne mea videba saluatorem meum. Tertio: ut Genus est in speciebus, ut Animal in Homine, & Leone. Quarto: ut species in suo genere. Quinto: ut forma in materia, anima in corpore. Sexto: res in suo fine, ut auaritia est in diuinitate locutus. Septimo: in motente & efficiente, subduci sunt in manu regis.

Ota-

Dubium
quaternum

Octauo in loco, sum in loco. Non ut in uese, uinum in dolio. Decimo in tempore, ut Noe fuit tempore diluvii. Undecimo ut accidens in subiecto, sicut calor inest corpori.

Et hoc definit in presenti per illas tres conditiones supra positis, scilicet est in aliquo, non ut pars, & ab eo, in quo est, separari nequit. Quam descriptionem sic alii qui interpretantur: inter quos sunt Doctores Lovanienses, & Caius de aliis, ut prima pars sit exanimata omniibus modis, quib; aliquid est in aliquo: secunda sit differentia ad excludendas partes tam integrantes, ut manus, pedes, quam essentiales, ut species, & genera, differentias: tertia ad excludendas illa, quae sunt in loco, & causa mouente, & fine.

Dubitum primum. Dubitatur autem contra hanc expositionem. Ac primo obiicitur, nam hoc pacto non excluditur modus, quo totū est in partibus, cum sit in aliquo, & non ut pars, & non possit a partibus separari. Secundo, non excluditur forma, anima, n. est in corpore, & non est eius pars, & ab eo non potest se parari existens, loquendo de brutis, quoē animas non possunt existere ciera corporis. Tertio uidetur definitio competere loco, & tempori, & celo, quia nullum corpus a loco separari potest, nec a tempore, & non est pars loci, aut temporis, sed est in eis, ergo dicetur accidentis. Quarto, quia aliquod accidentis uidetur posse separari ab eo, in quo est, nam odor pomii manet in manu si admota.

Solutio. Propter hęc existimmo illam descriptionē sic esse intelligendam, & est in aliquo, non sumatur ita communiter, sed pro eo, quod est esse in aliqua rē una, non omnino extra esse eius, quo pacto albedo est in lacte, & nūm etiam est in hilo, quod quamuis in eo intrinsece non sit, cum eo tamen cōiunctum est, & similiter alia, quo supposito facile est ad argumenta respondeere.

**Ad pri-
mum.** Ad primum, n. dicitur cum Simpl. & Ammon. Totum non dicitur esse in aliquo, quia non est in una re, sed in multis, totum enim est in pluribus partibus, potius ergo dicitur esse in aliquibus. Excluditur etiam modus existēdi in fine, & causa mouente, quia quae sic in eis existunt, sunt prorsus eis extrinseca: paritatione excluditur modulus existendi in tempore, uel excluditur

cum loco, ut dicentes.

Ad secundum dico: per illam particulā secundam excluditur quæcumque pars integralis, seu essentialis, qualiter genera Species, & Species individuū insunt: & ita interpretatur Ab tractat. sc. mūlti etiam uidetur peritac eandem particulas exoluī modum, quod forma inest materia, quia licet non sit materia forma pars, est tamen ipsius compositi, quod cum ea per se conuenit: hoc est, n. discrimina inter formam respectu materie, & accidentis respectu subiecti, qd; forma cum materia unum ens facit per se, cuius est pars: at accidentis non ē subiecto facit unum per se.

Ex quo non caret reprehensione Boet. qui modum existendi formae in materia cōiunxit, & miscuit, cum modo accidentis in subiecto, quod idē credidit Lamblicus, cuius sententia à Simplici reprehendetur: nō omnino mihi placet Simplic. qui per se materiali partem excludit formam: nō inquit, per aliquid, non intelligit Arist. nisi compositum ex materia, & forma: sed hoc uidetur esse clare contra eundem Arist. qui exempla non de compositis ponit: dicit enim, hęc grammatica est in anima, & cōcolae in corpore: propria melius est dicens, quod forma est in materia, ut pars membris materiae, sed ex ea compositi per se: at accidentis non existit alicuius per se pars. Per tertiam particulam excluditur modus existendi, in loco, & tempore, & uese, nam separabilia sunt.

Nec argumentum tertium quicquā ualeat, quia licet res a loco, & tempore in communione separari non possit, potest tamen existere sine hoc loco, & sine hoc tempore, in quo erat, ut notat Boet.

Ad quartum respondent aliqui, quod odor non separatur a pomo, sed nouus odor in manu producitur, sed hęc philosophia non habet fundamentum. Boet. respondet ad hoc, quod Arist. non dixit, odorem non posse separari ab eo, in quo erat, sed ab eo in quo est; ac si dicat, non potest istud accidentis esse sine isto subiecto, in quo est, ut intelligatur nunquam accidentis posse esse sine subiecto al quo, quamvis modo sit in hoc, modo in illo, at quamvis idem dicat Ammon. non mihi talis philosophia placet: non enim unum, & idem accidentia permaneat de subiecto in subiectum: propter

Dubia quædam.

pietas optimè dixit Simpl. quæ unquā odor a suo subiecto separatur, sed cum partibus subtilibus substātiq; exhalat, & defertur, qd signum est pomū marcescere, & rugas contrahere ex contrectatione; sed de hoc alias.

Note prima. Ex quibus sequitur accidens esse in aliquo. i. alicui substantia inexistere, non sicut partem illius, nec integrantem, nec essentialē, nec posse a subiecto separatum per se esse. Hoc intellige naturaliter, nam supra naturaliter manet accidēs sine subiecto in uenerando altaria sacramenta.

Note secunda. Sequitur, & aliud esse subiectū in quo; aliud subiectum de quo; subiectū de quo, est quodcumque inferius respectu sui superioris. s. individuum speciei, & species generis tam in substātiis, quam accidentib; at subiectum in quo, est sola substantia respectu accidentium; unde accidentia habet substantiam pro subiecto in quo, sua inferiora pro subiecto de quo: uocat autē subiectum de quo, subiectum prædicationis, subiectum uero in quo, subiectum inhæsionis. Ammon. uocat subiectum ad subsistētiā, & subiectum ad prædicationem.

Hic unum adverte, quod non dicitur, ac cedens non posse esse sine subiecto, quia nō possit a substantia separari. Potest. n. separari: sunt. n. multa accidentia separabilia: ut diximus. sed dum separantur, corruptur, hic autem dicimus, & sine subiecto nō potest accidens per se separatum existere, sicut uinum a dolio, & corpus à loco isto, & tempore, separatum existit.

Reg. 1. *Regula in prædicatis essentialibus.*

Cap. II.

Q Vando alterū de altero prædicatur, ut de subiecto, quæcumque de eo quod prædicitur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: vt homo, de homine, quodam prædicatur: Animal uero de homine: ergo & de quodam homine Animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo est, & Animal.

Reg. 2. Diuersorum generum, & non subalternatim positionum diuersæ sunt species, & differentiæ: ut animalis, &

scientiæ: animalis enim differentiæ sunt gressibile, bipes, & uolatile, & aquatile: scientiæ uero nulla earum est: neque enim scientia, a scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternum uero generum nihil prohibet easdem esse differentias: superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus, prædicantur: quare quotcunq; differentiæ prædicati fuerint, totidē, & subiecti erunt.

Primum fundatæ ius.

In hoc capite continentur duæ regulæ maxime utiles ad singula prædicamenta ordinanda in serin quolibet. n. prædicamento duo præcipue sunt. Alterum est series quædam prædictorum substancialium, a summo genere, per genera intermedia descendiendo, usque ad individua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentis: & Ammon. profunditatem prædicamenti uocat, per proportionem ad profunditatem corporum, qualis est ista series substancialis: corpus, uiuens, Animal, Homo, quidam homo. Alterum, sunt differentiæ oppositæ, p. quas & genera superiora dividantur, & species constituuntur; & haec dicuntur latra prædicamenti, quam Ammon. uocat latitudinem eadem proportione ad corpus, sicut corporeum, incorporeum, animatum inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt unum ordinem, quædam alium positum. Haec igitur, quæ isto capite continentur, his duobus deserviuntur,

Est prior regula maxime p. recta linea. Expos. Quando aliquod prædicatum, de aliquo subiecto dicitur, tanquam de subiecto, quicquid de prædicto dicitur, etiam de subiecto dicitur, ut si homo de quodā homine dicitur, ut de subiecto, & animal de homine, & animal de quodā homine dicitur.

Hæc regula ita est uera, ut ueris expositionibus, & singulis quidem in se ueris locum dederit. 1. Alb. tract. 1. huius. cap. 6. extendit regulam hanc in hunc sensum. Quando aliquid prædicatur de aliquo, prædicatione alicuius quinq; prædicabilium; quicquid de prædicto in quid prædictatur, prædicabitur, & de subiecto: uocat. n. prædicari de aliquo, ut de subiecto; prædicari prædicatione alicuius prædicabiliis: unde ualit.

tralit, homo est animal, & animal est corpus, ergo homo est corpus: similiter, Petrus est, homo, homo est animal, etiam Petrus est animal: homo est rationalis, ratione est participes intellectus, homo est est participes intellectus: nix est alba, albus est coloratum: ergo nix est colorata: idemque, quid quid in quid de tali praedicato dicitur, etiam de subiecto dicitur: sed dicit Ammon, non esse in uniuersum hoc verum, homo enim est albus, & album est color, non tamen homo est color. Hec sententia non fuit solius Alberti, est enim Andronici, & aliorum, ut refert Simpli.

Avic. & Algaze, magis extendunt regulam, dum assertunt etiam valere in negotio de alicuius a praedicato, quando illud est ex trarium praedicato, ut homo est animal, & animal non est insensibile, ergo homo non est insensibilis: homo est albus, album non est nigrum, ergo homo non est niger.

Burle, adhuc latius extendit et ad praedicatione accidentalia; ut si homo est albus, & albus est musicus, homo est musicus, scilicet una cum quantitate distributionis; & ne haeret suppositione dicendo, homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus.

Alii tandem restringunt maxime ad solam rectam praedicamentalem, scilicet de praedicatis in quid, & hoc habet Ammo. & Sim pl. & Boet.

Ad hoc tu dicendum est cum Paulo Vane Posse quidem extendi ueritatem regule ad ea, quae dicta sunt, tamen secundum mentem Aristi, in praesenti hic est sensus, ut uer. dicit de subiecto, essentialiter praedicari, sive ut differentia, sive, ut genus: ita ut si aliquid praedicatur de subiecto, tanquam de eius substantia, quidquid de illo praedicato est in substantiam prædicatur, etiam de subiecti substantia sit: homo est animal, animal est corpus, erit etiam homo corpus; similiter animal est sensibile, homo etiam sensibilis est: ista est sententia Averri, in iudicio meo Arist. qui cap. de substantiis probat differentiam de individuis praedicari, quia praedicatur de specie, & allegat hanc regulam, ergo non est altingenda ad sola praedicata quidditativa. Nec existimes, quod hic docet aliquem modum arguendi, de primo ad ultimum, ut aliqui putant: sed est quaedam regula praedicacionibus praedicamentorum deservient.

Regula secunda, genera non subalternata, a subalternis distinguens.

Diversorum generum, & non subalternatim positorum.

Hec est secunda regula binembris: pro Primis carius declaratione est aduertendum. Tuis fundam pliciter plura genera dici diversa. Primo, nam, quia suarum diversorum praedicamentorum; ut animal, quod est de praedicamento substantiae, & numerus, qui est de praedicamento quantitatis. Secundo, dicuntur genera diversa, quando ad idem pertinent praedicamentum, tamen unum est sub altero, ut animal, uiuens, corpus, omnia enim eiusdem praedicamenti sunt, unumque sub alio est, scilicet scientia, habitus. Tertio, quando sub eodem sunt praedicamenta, & genera, tamen unum non est, sub altero: ut animal gressibile, animal uolatile, utque enim sub animali sunt, non tamen unum sub altero: similiter, potentia & figura sunt, quo genera, utque sub qualitate, non tamen unum sub altero. Ista duo posteriora uocantur hic ab Aristotele genera subalternatim posita, scilicet quando unum sub altero uel utrumque sub tertio, prima genera vocantur non subalternatim posita.

Est secundo aduertendum, quod supra Secundum diximus capite de Differentia. Differentiae fundam alicuius generis sunt in duplice differentia: quædam sunt constitutivæ illius, ut animatum, sensibile, compoauunt animalia: quædam divisivæ, ut rationale, & irrationalia sunt divisivæ animalis: inter eas est uero disserendum, quod differentiae constitutivæ generis, omnes participantur à singulis speciebus illius generis: divisivæ vero non omnes, sed aliquæ ab una specie, aliquæ ab aliis: rationale enim ab homine, irrationalia vero à bruto participatur: unde fit, utquædo unum genus sub altero ponitur, infensu participat omnes differentias constitutivas superioris generis, non tamen omnes divisivæ, ut animal participat differentias constitutivas omnes uiuentis, scilicet corporeum, animatum: unam autem diuidi suam, scilicet sensibile: uiuens enim diuiditur per sensibile, & insensibile: animal autem est sensibile.

Est tertio aduertendum. Quando duo fundam genera sic se habent, quod uerum sub alte-

esse talis differentia ensis, ut dicitur dūmūs, ergo non uniuocē de illis prædicatur: ex quibus sequitur decem prædicamenta, & esse decem genera, & naturas supremas, quæ in nulla natura superiori conueniunt, propterea & se ipsis differunt, & simplices naturas, & non compositæ ex genere, & differentia sunt, quod docet exp̄s Arist. 8. Metaphy. c. 6. text. 16. & dicuntur primo diversa, quia in nullo conueniant: ut dicit 10. Meta. c. 5. .tex. 12, conuenientia enim in ente est communitas nominis seu conceptus formalis, non rei. Tertio, Ens est Analogum ad de cem ista genera; hoc est Aristoteles 4. Meta. c. 2.

De quo autem eius Analogia consistat, non est facile determinare. Est reuocādum in memoriā id quod supra diximus, scilicet Analogum à causa significare unum intrinsece, reliqua vero extrinsece in ordine ad illud, ut sanum dicitur animal habet sanitatem, & quia urina dicitur sana, quia sana est signum: medicina sana, quia ipsius est causa: ita ens ipsum per se substantia dicitur, reliqua eatenus sunt entia, qua tenus ad substantiam referuntur, & aliquid ipsis sunt, qualitas enim dicitur ens, quia est mensura substantiæ: qualitas, quia modus substantiæ: & reliqua similiter, qđ pulchritudine dicitur Arist. 4. Meta. cap. 2. in prin cipio, cuius verba sunt: Ens multipliciter dicitur, sed totum ad unū principiū: quædam enim quoniam substantia, entia di cuntur: quædam quoniam passiones sub stantiae: quædam quoniam via ad substanciæ, aut corruptiones, aut priuationes; aut qualitates, aut effectiva, aut generativa substantia, hæc Arist. & hoc est, quod dici solet, ens per prius dicitur de substantia per posterius de accidenti: sed an ista analogia sit causa efficientis, aut finalis, aut materia lis, aut formalis, non est Logici discutere, sed Metaphysici, cuius est perfecte natura entis intelligere.

Secunda pars de Prædicamentis. Cap. V. de substantia.

Substantia autem est, quæ pro-

pria & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: ut quidam homo, & quidam equus.

Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus ea, quæ p̄n cipaliter substantiæ dicuntur, subsistunt; & hæc quidem, & harum specierum genera, ut quidam homo in specie quidem est in homine, genus uero speciei animal. Secundæ igitur hæc substantiæ dicuntur ut: homo, atque animal.

Manifestum est autem ex ijs, quæ dicta sunt, quod eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse est, & nomine & rationem de subiecto prædicari: ut homo de subiecto quodam homini prædicatur, prædicatur etiam & nomen. Hominem enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal: quare & nomen & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum uero quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen, neq; ratio prædicatur de subiecto: in ali quibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationem uero impossibile est, ut album cum in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio uero alibi nunquam de corpore prædicabitur.

Alia uero omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, quæ per singula propounderuntur, ut animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal

Animal prædicabitur: nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus, color in corpore est, ergo & in quodā corpore. Nam, si non in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt.

Non ergo existēt ibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum esse.

Secundarum uero substantiarū, magis substantia est species, quam genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, evidenter & conuenientius assignabit species, quam genus assignans, ut hominem quandam aliquis assignans, manifestius assignabit hominem, quam animal assignans: illud enim propriū magis cuiusdam hominis, hoc autem communius: & cum quandā arborem assignauerit, manifestius assignabit assignando arborem, quam plantam. Amplius, primæ substantiæ, ideo quod alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia uel de ipsis prædicantur, uel in ipsis sunt, propter hoc maximè substantiæ primæ dicuntur. Quemadmodum aut primæ substantiæ ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. subiicitur. n. species generi, genera. n. de specieb. prædicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere magis substantia est.

6. Ipsarum uero specierum, quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim familiarius assignabis de

quodam homine, hominem assignando, quam de quodam equo, equum, Similiter autem & in primis substantijs nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim magis quidam homo substantia est, quam quidam bos. Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species, & genera secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur, primam substantiam indicant: quendam enim hominem si quis assignauerit quid est, speciem quidem potius, quam genus assignando, familiarius demonstrabit: & manifestius faciet hominem assignando, quam animal: aliorum uero omnium quidquid assignauerit quis, assignabit extraneum: uelut album, aut currit, aut aliud quodcumque talium assignans. Quare merito hæc solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, primæ substantiæ, eo quod alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, uel in ipsis, sunt, propriissimæ substantiæ dicuntur: sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent, ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices grammaticum esse: ergo & hominem, & animal grammaticum dices: similiter autem & in alijs.

Comune autem omni substantiæ est in subiecto non esse. Prima namque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum uero substantiarum constat quidem etiam sic, quod nulla est in subiecto: homo. n. de subiecto qui est.

In Capit^o V.

dem quodam homine dicitur, in subiecto uero non est: neque enim in quodam homine homo est: similiter autem, & Animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non est autem in quodam homine. Amplius, eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto, aliquando nihil prohibet prædicari, rationem uero impossibile est: secundarum uero substantiarum de subiecto & ratio prædicatur, & nomen: rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiarum hoc: sed & differentia eorum est, quæ non sunt in subiecto: bipes enim & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto uero non est, neque enim in homine est bipes, neque gressibile. Ratio quoque differentiarum de illo prædicatur, de quocunque ipsa differentia dicitur: uelut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis.

⁸ Non conturbent autem nos substantiarum partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sunt: ne forte cogamur eas non esse substantias cōfiteri: non enim ita ea quæ sunt in subiecto dicabantur, quasi ut partes in essent alicui.

⁹ Inest autem substantijs & differētijs omnia uniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata sunt, aut de individuis prædicantur, aut de speciebus: à prima namque substantia nulla est prædicatio: de nul-

lo enim subiecto dicitur. Secundarum uero substantiarum species qui dem de individuo prædicatur: genus uero & de speciebus, & de individuis: similiter autem & differētiae & de speciebus, & de individuis: prædicantur. Et rationem quoq; suscipiunt primæ substantiarum specierum, & generum, & species generis: quæ cunque enim de prædicatur, eadem & de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differētarum suscipiūt & species, & individua, unicuca autem erant, quorum & nōmē cōmune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ à substantijs & differētijs sunt, uniuoce prædicantur.

Omnis autem substantia uidetur ¹⁰ hoc aliquid significare. In primis igitur substantijs indubitate, & uerum est, quod hoc aliquid significant, individuum enim & unum numero est quod significatur. In secundis uero substantijs uidetur qui dem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem uel animal: non tamen uerum est, sed magis quale aliquid significant: neque enim unum est quod subiectum est, quemadmodum prima substantia: sed de multis Homo dicitur, & Animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quemadmodum (nihil enim aliud significat albam, quam qualitatem:) at species & genus circa substantiam qualitatem determinant, qualem enim quandam substantiam significant. Plus autem in genere determinatio fit, quā in specie dicens enim animal, plus complectitur, quam qui hominem.

Inest autem substantijs nihil illis esse

esse contrarium. Primæ enim substantiæ quid erit contrarium, ut cuidam homini, uel coidam animali, at uero nec homini, nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantia proprium; sed etiam multorum aliorum ut quantitatib: bicubito enim uel tricubito nihil est contrarium, at uero nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multum pauco dicat esse contrarium, uel magnum paruo. determinatorum uero quantorum nullum nulli est contrarium.

¹² Videtur autem substantia non scipere magis & minus. Dico autem, non quod substantia non est à substantia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quod est) sed quod unaquaque substantia hoc ipsum quod est, non dicitur magis & minus, & si est eadem substantia Homo, non erit magis & minus Homo, neque ipse scipso, neque alter altero, non enim est alter altero magis Homo: sicut est album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minus bonum: sed ipsum scipso magis & minus dicitur, ut corpus cum sit album, magis nunc album esse dicitur quam prius: & cum calidum sit, magis & minus calidum dicitur: substantia uero non dicitur magis neque minus: nihil enim Homo magis nunc Homo quam prius dicitur: neque aliorum quicquam, quæcunque substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substantia magis & minus.

¹³ Maxime uero proprium substantiæ esse uidetur, cum una & eadem numero sit, contrariorum suscepti-

vam esse, quale in alijs quidem non habet quisquam quod proferat tale, quæcunque nos sunt substantiæ quod cum sit unum numero, susceptibile contrariorum sit, uelut color, qui est unus & idem numero, non dicitur albus & niger, neque eadem actio & una numero prauus & studiosa: similiter autem & in alijs quæcunque non sunt substantiæ. Substantia uero, cum unum & idem numero sit, susceptiva contrariorum est, ut quidam Homo cum unus & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus, in alijs autem nullis aliquid tale uidetur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & opinionem contrariorum esse susceptibilia: eadem enim oratio uera, & falsa uidetur esse, ueluti si uera sit oratio. sedere quempiam, surgente ipsa eadem falsa erit. Similiter autem & de opinione: si quis enim uerum putet aliquem sedete, surgente eo, falso putabit, eandem de ipso opinionem habens. Sed si quis & hoc suscipiat, tamen modo differt: nam ea, quæ in substantijs sunt, ipsa quidem mutata susceptibilia sunt contrariorum, frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum albo, & studiosum prauo: similiter autem & in alijs unumquodque eorum mutationem suscipiens, susceptibile contrariorum est. Oratio autem & opinio, & ipsa quidem immobilia omnino perseverant: cum uero res mouentur, contraria circa ipsa fiunt: oratio namque eius quod sedet aliquis, permanet eadē: cum uero res mota sit, aliquādo qui

dem uera, aliquando autem falsa dicitur, similiter autem & in opinione. Quapropter saltem modo proprium substantiae est, ut secundum mutationem sui ipsius susceptibilis sit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem, & opinionem susceptibilia esse contrariorum, non est hoc uerum: oratio namque & opinio, non eo quod ipsa aliquid recipient, contrariorum susceptibilia esse dicuntur: sed eo quod circa alterum aliqua passio facta sit. nam eo quod res est, aut non est, eo etiam oratio uera uel falsa esse dicitur, non eo quod ipsa susceptibilis sit contrariorum, simpliciter enim à nullo, neque oratio, neque opinio mouetur, quapropter non erunt susceptibilia contrariorum, cum nulla contrarij sit passio in eis facta. Vérità substantia eo quod ipsa contraria recipiat, hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur, languorem enim & sanitatem suscipit, & candorem & nigredinem: & unumquodque talium ipsa suscipiendo contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantiae, hoc, cum unum & idem numero sit secundum suipius mutationem, susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidē hæc dicta sint.

Cur de substantia prius egerit Arist.

& quid per substantiam intellegit quotque modis sumatur.

Merito Arist. prius de substantia, quam de alio quoquis genere tradidit: est enim substantia, in qua omnia alia insunt, atque substantiantur, tāquā in subiecto, propterea de ea tāquam de communī omnium subiec-

to operari ut primo loco tractari. Præterea, quia est prior natura aliis, ut docet Arist. 7. Meta. ca. 1. substantia enim in sua natura à nullo dependet accidenti, at omnia accidentia ab ea dependent, ab ea igitur incepit tanquam a priori: hæc duplex ratio est Am. ino. & Boet.

Sed quæ sit ista substantia, de qua modo est fermō, non est facile explicare: prætermis igitur diuersis multorum divisionibus substantiarum, quæ non mihi plene uidentur tem attingere, sic mihi apparet esse distinguendum.

Substantia primo modo sumitur, pro eius sentia cuiusque rei, quæcumque sit, siue eius, quæ substantia dicitur, siue accidentis, quo pacto in definitionibus superioribus usus pabatur de uniuocis, & æquiuocis.

Secundo modo pro eo omni, quod non est in subiecto, & hoc modo est quoddam ens distinctum contra accidentis, & sic triplex citer sumitur: Vno modo pro simplici quædam substantia separata à materia, quales sunt Angeli, quæ intelligentias dicuntur, & Deus gloriosus, & hanc substantiam ponit. 1 2. Meta. cap. 2. Secundo dicitur substantia ens sensibile, ita ut omnia entia sensibilia, & partes eorum dicantur substantiarum: & sic manus est substantia, & pes, & corpus, anima, forma, materia, compositum, hoc modo sumitur. 5. Meta. c. 8. in principio.

Tertio modo strictius sumatur substantia, pro composito sensibili singulari, & ipsius praedicatis in quid, quo pacto 5. Met. ca. 8. in fine sumitur, & sic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus substantia dicuntur, sed individua ipsa composita, & corum praedicata, in quid: hoc igitur modo sumitur in præsenti: & nouum est Aristotelem in præsenti per primam substantiam intelligere compositum singulare, per secundas uero substantias ipsa praedicata in quid compositorum.

Sunt ergo quatuor gradus substantiarum. Primus essentia cuiusque rei. Secundus substantia immaterialis. Tertius substantia sensibilis in cōmuni, ut ad cōposita, & oēs partes, & praedicata se extendit. Quartus pro cōposito, & praedicatis in quid ipsius sumpta substantia: & sic secundū mentem Arist. in primam, & secundam diuiditur.

Est præterea aduentum, quod substantia dicitur à duplice proprietate. Prior est

est substantia accidentibus, & esse subiectum in quo: altera est, substare superioribus, & esse subiectum de quo. Prior est communis, omni substantiae, scilicet singulari, & speciei, & generi supremo, omnia enim hæc substantia accidentibus: at posterior omnibus inest, excepto generalissimo, quod nullius est subiectum de quo, cum non habeat superius uniuocum esse essentiale. His breviter adnotatis, ad ipsius textus interpretationem accedamus.

2. Substantia autem, quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur.

Arist. divisione quadam in primam & secundam substantiam, subintelle& ipsam primam describit. s. quæ nec in subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est. Prior pars denotat eius singularitatem: secunda pars eius esse. s. non esse accidentis, sed substantiam: est enim idem, ac si dicatur, est substantia singularis, ultimum subiectum de quo alia dicuntur, & in quo alia sunt.

1. Nota. Hic noscere oportet, quare Arist. prima hanc substantiam proprie principaliter, & maxime substantiam vocauerit. Proprie potest uno modo dici, contra id, quod impropter est, & sic usurpant multi, inter quos Alber. tract. 3. ca. 2. ad differentiam substantiarum, quæ sumitur pro essentia cuiusque s. accidentis, & substantiarum, sic enim impropter accidens dicitur substantia: at Sanct. Thom. opusc. 38. cap. 3. sumit, & bene proprie, quasi per se, & non per aliud, nec ab alio: prima enim substantia per se substantia accidentibus, reliqua uero per primam: eo enim Homo est albus, quia quidam Homo est albus: dicitur principaliter substantia, quia omnia accidentia per prius insunt ei, & ipsa est, quæ subsistit, secundæ uero in ea subsistunt. Dicitur maxime substantia, quia substare omnibus, est enim subiectum non solum accidentium, sed de quo omnia alia superiora prædicantur.

Nota. 2. Oportet secundo noscere ex Aramon, q. duplice ex causa negative definitus. Prior est propter maximam rei perfectiōnem, qua excedit alia omnia illius generis, nec tamen ipsa in se manifesta est: quo pacto Deū describimus dicentes, nec esse

Leonem, nec Animal, nec corpus, nec Angelum, sed his aliiquid præstantius: Posterior est propter imperfectionem tantam rei, quæ à cunctis in illo genere superatur: quo pacto dicit materia prima non est ignis, non est aqua, non est Leo, non est planta, non est aliiquid compositum, est enim his omnibus imperfectior substantia: ista autem descriptione prima substantia est propter perfectiōnem in suo genere, ipsa enim est quæ in subiecto ratione cuncta excedit.

Quamvis autem istæ definitiones per **Nota 3.** negationem dentur, non tamen est intelligendum esse puras negationes, sed habent aliiquid secum positionis: prima enim substantia est quædam sensibilis natura, quæ nec de subiecto dicitur, nec in subiecto aliquo est.

Secundæ autem substantiarum dicuntur species.

Describit, quæ secundæ substantiarum dicuntur, easque dicit species, & genera esse harum primarum, s. in quibus hæc prime substantiarum insunt. Dicit autem, in quibus primæ insunt, ne decipiamus existimantes omnes species, & genera substantiarum secundas esse, non enim sunt, nisi solum illæ species, & genera, quæ de primis, tanquam de subiecto prædicantur. Hic posset statim dubium suboriri, quomodo si prima substantia in nullo subiecto est, dicitur inesse in speciebus? Ad quod facile respondeo, quando prima substantia in superioribus insunt, non insunt, ut in subiecto, hic. n. est modus existendi accidentis, qui nulli substantiarum competit, at dicuntur inesse in superioribus tanquam in quadam uniuersali forma comprehendente, & concludente multa.

Manifestum autem ex his.

Hic Arist. ostendit qualiter secundæ substantiarum se habent ad primas: & similiter qualiter reliqua accidentia, quorum est subiectum: dicitque, ex his, quæ capite 2. præcedenti dicta sunt, esse manifestum, has secundas prædicari secundum nomen, & rationem de primis, cum dicantur de eis tanquam de subiecto, at dici de subiecto est essentialiter prædicari, quando non solum nomen rei, sed etiam definitio competit subiecto: quidam enim Homo est

In Capit V.

at Homo, & etiam Animal ratione: at accidentia non sic ad primam substantiam se habeant, sed multa nec secundum unum nomen, nec secundum rationem, id est definitione praedicantur: aliqua vero secundum nomen praedicantur quidem, nulla tamen secundum rationem. Illa, que nec secundum nomen, nec secundum rationem praedicantur, sunt, ut omnes fore dicunt, abstracta accidentia, quorum nomina, & definitiones de substantia non praedicantur: nec. si dices, Homo est albedo, nec Homo est color disgregatus uisus.

Sed licet hoc uerum sit, melius uidetur cum Ammonio dicendum, ista que nec secundum nomen praedicantur, esse aliqua accidentia, quos uallum est nomen impo situm ad substantiam denominandam, ut virtus est in anima, a qua dicitur virtuosa, & huiusmodi sunt alia multa. Ea uero, que secundum nomen praedicantur, sunt concreta, que de substantia praedicari ualent.

Dubium. Contra hoc, dubium posset occurtere: non enim, uidetur solum nomen in accidentibus praedicari, cum etiam definitio secundum illud nomen praedicetur, dicitur enim, Homo est albus, & Homo est coloratura disgregatiuum uisus, que est definitio albi. Ad hoc Respon. Alber. tract. 2. huius c. 3. Definitio quidem concreti accidentis praedicatur de subiecto, sed non ut definitio i. q. explicit naturam subiecti: hoc est autem praedicari secundum rationem de aliquo, quod definitio sit essentialis ei, de quo dicitur, at definitio albi & que extrinsece praedicatur de homine, sicut ipsum nomen albi. Hic autem debes aduertere, accidentia, & secundas substantias comparari ad primam, de qua accidentia nulla secundum rationem praedicantur: nam si accidentia ad sua inferiora conferantur, absque dubio de eis secundum nomen, & rationem, tam concreta, quam abstracta praedicatur: ut enim ista est essentialis, homo est Animal, & ista, album est coloratum, & albedo est color, ut dicitur i. Top. c. 7.

4. Alia uero omnia aut de subiectis dicuntur.

Facta collatione secundarum substantiarum, & accidentium ad primam substantiam, quantum ad predicationem, nunc

ea, quantum ad dependentiam à prima sub stantia comparat, corumque dependentia quasi aqualem ponit. quod tam secundae substantiae omnes, quam accidentia à prima substantia dependent, licet cum discr imine: substantiae enim secundae dependent, quia de ea, ut de subiecto, dicuntur, accidentia, quia in ea, ut in subiecto sunt; quod manifestat, nam homo de quedam homine dicitur & Animal de Homine, ergo & de quedam homine: aliter enim, de quodam non diceretur, cum non sit homo separatus: similiter accidentis, color enim est in corpore, ergo & in quedam corpore: ex quibus infert. Cum ista omnia à prima dependent, sublati primis nihil aliorum, siue secundarum substantiarum, siue accidentium remanebit.

Dubitatur primo. Hoc enim uidetur ex presse contradicere Porphyrio cap. ultimo, ubi dicit, omnibus individuis sublati, non auferunt species; nec ablati speciebus omnibus auferunt genus. Et præterea, quia uidetur argumentum fieri à negatione inferioris ad negationem superiorum: qui est ineptus modus argumentandi, cum superius sit prins.

Respon. cum Alberto tract. 2. c. 4 naturæ & generice, & specificæ, que sunt secundæ substantiae dupliciter possunt considerari: uno modo, secundum talen naturæ gradum, quem dicunt: ut Animal, secundum naturam sensitivam: homo secundum naturam humanam, & reliqua. Secundo possunt considerari secundum ultimam perfectionem suam, que est existere, & habere esse extra intellectum: hec autem existentia est singularum, unde tales naturæ non existunt perfectæ, nisi in singularibus, secundum se enim non sunt existentes nisi per intellectum. Hic pater responsio, corruptis singularibus istis substantiæ, que dicuntur primæ substantiæ, manent quidem genera & species, secundum suam peculiarem naturam, sed imperfectæ, quia non sunt nisi per intellectum, & hoc dicebat Porphyrius: tamen quoad suam perfectionem ultimam, scilicet existentiam non manent; nulla enim illarum existet circa primam substantiam singularem.

Ad argumeneum. Respondet Alber tus bene, non esse argumentum à negatione inferioris, sed talen modū argumentā di

di a destructione omnia primarum sub-
stantiarum esse, per locum a sufficienti par-
tium enumeratione.

5 Secundarum vero substantiarum
magis est substantia species.

Tres substantiarum cōparationes Arist.
facit: primam, inter secundas substantias, s.
specierum cum generib. secundam inter ip-
sas species æquales quarum una nō est ge-
nus: tertiam, inter primas substantias; s.
tuit ergo, primo inter secundas, magis est
substantia species, quam genus; Hāc dupli-
ciratione patefacit, & probat: prior sumi-
tur ex priori significatio[n]e substantia. s.
p[ro]p[ter]e[re] predicato in quid ipsarum primarum sub-
stantiarum argumentum huiusmodi po-
test proponi: Substantia dicitur prædicatu[m]
in quid primæ, ergo quod magis in quid p[re]dicitur,
magis erit substantia: sed species
est magis quid individui quam genus, et
go illa est magis substantia. Probat mino-
rem: si quis n[on] querat de quodā homine, qd
est: distinctiū respondeatur per speciem. s.
est homo, quam animal & ratio est clara,
quia homo dicit rationale, quod non dicit
Animal: & semper inferiora plura habent,
quā superiora, quia superaddunt differen-
tias. Sed nota unū, quod dixit, distinctius re-
sponderi per speciem, confusius per genus:
ut intelligas genus, & superiora includere
et omnia quā sunt in inferiorib. sed in po-
tentia & cōfusione, inferiora uero distinctē, &
in actu: p[ro]fectius aut est actu cōtinere, quā
potentia: & distincte continere, q[ui] confuse.

Primum dubium. Obiectio, species non continet distincte
naturā, dum id sit munus definitionis. Di-
co, quod species si ad defitionem compa-
retur, confusum dicitur, at ad genus quid
distinctum est: propterea Arist. dicit distin-
ctius responderi per speciem, quam per ge-
nus. Posterior ratio est, Eo prima substan-
tia maxime substantia dicitur, quia omni-
bus substat, & substantia secundis, & acci-
dentibus, sed post primam pluribus sub-
stat Species, quām Genus, quia & sub-
stat omnibus, quibus genus, & ipsi generi,
ergo erit magis substantia.

Secundū dubium. Hic forte dubitabis, quare cum species
magis sit substantia, quām genus, & genus
inferius, quām superius, non multiplican-

tur substantia, ut species sit secunda, genus
tertia, & superius quarta usque ad genera,
lissimum. Pro hoc ad uerte, quod ratio pri-
mae substantia h[ab]et, quod sit ultimum
subiectum, de quo omnia alia prædicantur;
& in quo omnia alia sunt: ratio uero secun-
de substantia est, esse prædicatum in quid
primæ: & omnium aliorum esse subiectū
in quo. S. accidentium: Cum igitur h[ab]et sic
ratio substantia secundæ, quod postea ma-
gis, uel minus sit in quid, pluribus, uel pau-
cioribus substat, cum hanc rationem non
mutet, non multiplicabit substantias secū-
das, ut albedo, ut quatuor, albedo ut octo
eiudem speciei sint, quia iste excessus non
mutat rationem albedinis: magis enim, &
minus sub eadem ratione non uariant spe-
cierum.

Ipsarum vero specierum quācū
que non sunt genera, &c.

Hic sit comparatio inter ipsas species in-
ter se, & non sumit inæquales species: nam
si una genus est, altera non; que genus est,
minus est substantia, quam altera. Sed co-
seruntur species æquales sub eodem gene-
re, & sic dicitur: uia non est magis substan-
tia, quam altera: quod probat: non n[on] ma-
gis in quid una species de suo individuo
prædicatur, quam altera de suo: ita n[on] beno-
respondetur per hominem, si queratur,
quid est quidam homo, quā p[er] equū si ques-
atur de quodā equo. Ultimo comparatus
primæ substantia inter se, eadem ratione,
una nou[er] est magis substantia, quam alte-
ra. Ex his colligitionem, quare secundas
substantias dicantur substantias, non a uero
accidentia. Ad quod dicit illas vocari sub-
stantias, propter duo. Primo quia sunt in
quid de prima. Secundo quia substantia
omnibus accidentib. alia uero prædicata non
sunt de natura primarū, nec substantia aliis.

Dubitatur primo. Substantia secunda: **Dubium**
nempe species, & genera, sunt priora indi-
viduis: ergo dicenda erunt potius substantia
primæ, & individua secunda. Respon-
sū dupliciter. Primo, secundum Boet.

Quamvis illæ naturæ Generū, & specie-
rum sint priores, tamen individua sunt pri-
mo cognita, quia sensibus substantias, pro-
pterea primo est nomen eis substantiaz im-
ponendum: ac iō primæ substantiaz dicuntur.
Sec in.

Secundūd resp. ex Alb. tract. 2. c. 3. quod iste naturae duplicitate possunt considerari: uno modo secundum se, & ut ipsorum individuum principia sunt, & sic priores sunt: altero modo, ut praedicata quædam substantiaz sunt, s. genera, & species, & sic posteriores sunt, uniuersale. n. posterius est: & cū sic in præsenti considerentur, merito secundæ substantiaz dicuntur, quia posteriores sunt. s. ab ipsis primis abstractæ.

7 Commune autem omni substantiaz, &c.

Hæc est posterior pars huius capititis, in qua Arist. postquam quid prima, & secunda substantia, & quomodo inter se, & adin vicem se habeant, explicavit, quasdam ipsius substantiaz proprietates assignat, quæ locum descriptionis cuiusdam habent nō enim ista generalissima aliter definiri queunt. Est igitur prima proprietas. Omni substantiaz conuenit, non esse in subiecto: hæc duplicitate manifestat, primo in ipsis primis, & secundis inductione quadam, ex eorum descriptionibus. Nam prima est, quæ neque est in subiecto, nec de subiecto aliquo dicitur. Secunda, quæ dicitur de subiecto, sed non est in subiecto. Secundo probat de ipsis secundis, quia maior est in his difficultas, cum per se non existant. Ea, quæ in subiecto sunt, non praedicantur secundum rationem: at omnes secundæ substantiaz se secundum nomen, & rationem praedicantur, ergo in subiecto non sunt. Subdit, hoc non solum substantiaz, sed etiam differentias communem esse: cum enim hæc secundum nomine & rationem praedicentur, in subiecto non sunt.

Dubium primum. Posset quis dubitare. Cum hoc sit proprium substantiaz, quare uocatur commune? Resp. cum Ammonio. Proprium duo habet: & conuenit soli, & conuenit omni: igitur respectu eorum, quibus omnibus comprehendit, commune est, ut commune est omni homini esse risibilem, licet aliorum collatione sit propriu. Ita in præsenti, omni substantiaz commune hoc est, sed illi propriu, quia non inest accidentibus.

Secondū. Dubitatur secundo. Nam uidetur affere aliquam, re differentias non esse substantiaz: dicit n. non solum hoc substantiaz proprium est,

sed etiam differentias, ubi differentiam a substantiaz separare uidetur. Dico breuiter ad hoc (postea n. in questione quædam circa hoc caput, latius hoc disputabitur) quod differentia quoad rem ipsam substantiaz est, quoad modum uero est ueluti accidens, quia se habet ad modum qualitatis, ut superius diximus: genus uero & species, & prima substantia, & quo ad rem, & quo ad modum, ut substantia sunt: nam genus & species in quid praedicantur. Cum autem hic de substantia non solum quo ad rem, sed quo ad modum etiam tractetur, gaodus praedicandi simul attenditur, differentia non reputatur simpliciter substantia.

8 Neque uero nos substantiarum partes.

Hæc secundum Ammonium, & Simplificium, continuantur cum praecedentibus, ut sit sermo de differentiis, quæ cum partes sint, possent alicui uideri non esse substantiaz: quod remouet Arist. dicens esse substantias: quia in subiecto esse, non est esse in aliquo, ut illius partem, sed esse in aliquo, non tanquam partem: at differentia est pars specierum, propterea accidens nō est. Boet. uero, & Alber. hoc intelligunt de partibus integrantibus, & de materia, & forma, quas aliquis posset existimare non esse substantias: cum nulla eorum fuerit habita ratio. Hoc remouet Arist. dicens esse substantiam, non autem accidentis: quia accidentis non inest tanquam pars, & utraq; est congrua expositio,

Est tamen notandum duplex discrimen inter partes has, & accidentia. Primo hæc partes component unicam naturam, aut unitum per se, ut materia cum forma una facit naturam, & manus, cadūt, ac reliqua, unicum faciunt totum: at accidentia nec inter se, nec cum subiecto unicam rem, aut totum per se faciunt. Secundo, partes istæ integrantes, & nomen, & rationem, a toto, in quo sunt, accipiunt: manus enim a toto abscissa non est simpliciter manus, nec caput similiter ratio partis est, secundæ quam suum exercet munus, & officium: at partes extra totum suum munus nō habent: ergo non habent suam rationem, & formam extra totum: Accidens uero se para-

peratum, & futurum omnem, & suam reiinet rationem, & formam: albedo enim separata, ita est altero, sicut ea quae in subiecto est.

Inest autem substantijs, & differentijs.

Hæc est secunda proprietas substantiarum, quæ etiam differentiis competit, ut omnes de primis uniuoce prædicetur. Probatur. Quæcumque secundum nomen & rationem, prædicantur, uniuoce prædicantur, sed secundæ substantiæ secundum nomen, & rationem, similiter & differentiæ prædicantur, ergo uniuoce. Huius rationis primo loco secundum morem suum ponit minorem, posteriori uero maiorem. Hic breuiter nota, differentias non habere propriam definitionem quidditatuum, cum ex genere, & differentia non componantur, ac propterea simplices conceptus dicuntur: habent tamen quandam descriptionem, per quam illarum natura explicatur, & secundum hauc de prima substantia prædicantur.

Omnis autem substantia uidetur hoc aliquid significare.

Hæc est tertia proprietas. Omnis substantia uidetur hoc aliquid significare: sed non significat: nam secunda quale quid potius significat. Est aduertendum, quod hoc aliquid dicitur natura per se subsistens & nullo modo in aliis: qualia sola esse singularia substantiae, credidit Aristoteles: Plato uero, ut diximus, existimabat naturas uniuersales per se subsistere extra singularia, propterea eas hoc aliquid esse opinabatur: Aristoteles uero, non nisi in ipsis singularibus existere, ita tamen, ut sint eorum essentia: sic ob id, ut intelligamus has naturas uniuersales non per se existere, sed in singularibus, vocat qualitates: at ne decipiatur, existimantes sic esse in singularibus, ut eorum sint accidentia, cum sint ipsorum substantiæ, vocat qualitates substanciales. Inde est, quod nomina primarum substantiarum, hoc aliquid significant: nam nomina secundarum quale quid: dicit tamen, quod uidentur significare hoc aliquid figura appellationis, id est modo significandi nominis, quod cum absolutum sit, significat etiam per modum subsistentis, cum tamen uere per se non subsistat nisi in singularibus.

Inest autem substantijs, nihil illuc esse contrarium.

Hæc est quarta proprietas substantiarum, scilicet, Substantiæ, nec primæ, nec secundæ, quicquam est contrarium: hoc autem non solum substantiæ, sed etiam quantitatib. inest, quibus nihil est contrarium: ut enim homini, animali, Petro, nihil est contrarium, ita ternario, bicubito, nihil est contrarium. At quia posset quis obiucere, magnū & parvū sunt quantitates, tamen uolum alteri contrarium est. Resp. quamvis admittatur id scilicet illa esse quantitates, quod requirit tractandum in prædicamento quantitatis, tamen hoc falso est certum, quantitatibus determinatis nihil esse contrarium uocat autem quantitates determinatas, ipsas species quantitatis, ut est ternarius, quaternarius, linea, corpus, quæ contraria non habent: magnū & parvum non sunt determinata, cum modo uiri speciei, modo, altitudi nus, iustitia: similiter, quia quod magnum est, akerius collatione paruum sit: nec est certa ratio, in qua magnitudo, uel paruitas consistat,

Primum
Dubitatur

Dubitatur primo. Quomodo substantia non habeat contrarium, ignis enim & aqua contraria sunt, & tamen sunt substantiae. Præterea omnes, quod corruptitur, a contrario corruptitur, at substantiæ corruptur: ergo à contrariis suis. Præterea, quia ita distant inter se Homo & Leo, sicut calidum, & frigidum, sed hæc sunt contraria: ergo & illa.

Fundamentum
item.

Pro huius difficultatis dissolutione oportebit considerare, quæ dicantur contraria. Tria autem necessaria sunt, ut aliqua dicantur contraria. Primum, quod sub eodem sint generæ: quæ enim sub diversis generibus, uel prædicamentis sunt, non contraria, sed diversa dicuntur. Secundo, quod sint formæ positivæ, quod enim alterum priuatum quid est, non dicuntur contraria, propter quod excitas: & uisus contraria non sunt: hec tamen duo non sufficiunt, nam Homo & equus hæc duo habent, non tamen contraria sunt. Est tertium necessarium, quod mutuo inter se pugnant, & agant circa idem subiectū, à quo unum mutuo alterum expellat, ut calor à manu expellit frigideatem. Ita autem, actio fit secundum ipsas formas, uel ex quibus

Primum
item.

Secondum
item.

Tertium.

In Caput de Substantia.

quibus sunt, ut calor secundum se pugnat contra frigiditatem: & albedo, & nigredo agunt per qualitates ex quibus intrinsece sunt.

Responsio ad dubia Ex his facile est respondere, ignis enim & aqua secundum se, & substantiam suam non sunt contraria, sed secundum qualitates, quas habent, scilicet, & frigiditatem, quibus mutuo pugnant inter se. Similiter ad secundum, quod constituitur non corruptitur nisi per qualitates contrarias, ex quibus constat. Ad tertium dicitur, non quae cuncte, & si diversa inter se sint, contraria dicti, sed ea, quibus illa tria insunt: haec autem reperiuntur in calido, & frigido, non autem in homine, & equo: propterea illa sunt contraria, non autem haec. Haec sufficiant, reliqua enim sunt physica & Metaphysica.

Videtur autem substantia non suscipere magis.

12 Proponit quintam proprietatem substantiarum omnium, scilicet non suscipere magis, aut minus: non enim unus Homo est magis Homo, quam aliis, nec quam ipse met, sicut unum est magis album, aut calidum, quam aliud, aut quam ipsummet erat in alio tempore. Hanc proprietatem cum praecedenti Aristoteles non probat, ga suac alterius scientiae, hic autem supponuntur, ut Logicus habeat, aliquem effectum, per quem utcunque ascendat ad cognitionem substantiae. Haec autem proprietas etiam inest quantitati, non enim quantitas suscipit magis, uel minus: semper enim ista confusa sunt, suscipere magis, uel minus, & habere contrarium.

Dubium. Posset quis obiciere. Superius dictum est, nam alia magis substantiam esse: quo modo dicuntur, non suscipere magis, aut minus? Respondet Aristoteles substantiam dupliceriter posse considerari. Vno modo, ut substantia, & aliorum est subiectum, & sic superius dictum fuit, suscipere magis; una enim pluribus subiicitur quam alia. Altero modo consideratur secundum se ipsam, & naturam per potentiam: & sic in praesenti assertur, non suscipere magis, non enim Homo in se, Animal in se, magis, aut minus patitur.

13 Maxime uero proprium substantie esse uidetur.

Vitima proprietas est. Substantia uero immo, scilicet individua & singularis est susceptiva contrariorum, id est recipit ea se contraria, non simul, sed modo unum, modo alterum: ut unus, & id est Homo, modo calidus, modo frigidus, modo albus, modo niger est. Dicit autem, quod una numero, & singularis substantia recipit contraria, nam accidens unum genere contraria habet, ut color in communi album continet, & nigrum: sed non unus & idem color singularis albus est, & niger. Haec proprieas est maxime substantiae propria, non enim ulli accidenti competit, sed soli substantiae. Obiicit autem contra hoc Aristoteles: nam uidetur, hoc etiam posse accidenti competere, nam ista eadem propositio, Petrus sedet, Petro sedente, est uera, eadē, Petro surgente, est falsa: uerum autem & falsum contraria sunt: similiter & opinio qua cogito Petrum sedere, modo est uera, modo falsa. Respon. Arist. hoc discriminis, esse: nam substantia recipit contraria in se ipsa, & ipsam mutationem ex uno in aliud in se ipsa: at propositio, & opinio quando modo uera, modo falsa dicitur, non recipit aliquam mutationem in se, sed ab extrinseco ab eo, quod res mutatur, vel nunc est, aut non est dicitur uera, aut falsa. Si quis enim existimat propositionem in se mutari, falsum putat: unde saltem hoc modo, scilicet per mutationem in se contraria suscipere soli inest substantiae, & ipsius est maxime proprium.

QVAESTIO PRIMA.

De divisione substantiae, ac primo qualis eas sit divisione substantiae in primam & secundam.

A Equum est, ut ea, quae caput exponentes adnotavimus, maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primum differendum occurrit de divisione substantiae, in primam, & secundam. Deinde, quod sit genus generalissimum in predicamento substantiae. Tertio de tota ipsis in predicamento divisione, seu coordinatione.

Igitur primo videamus, qualis sit illa divisione substantiae, in primam, & secundam. Argum
14 in con
trarium Obiicit ergo primo contraciam. Vel est divisione generis in species, uel totius in partes, uel aequiuoci in sequiuocata: non enim apparer

Apparet, an sit aliqua ex aliis divisionum modis: sed quod nulla ex supra dictis sit, probatur. Primo, nō est generis in species, quia species inter se nō sic se habēt, quod una sit in alia, nec quod una corrupta, corrumptatur alia: at secunda substantiæ sunt in primis, & destrutis primis destruuntur.

Secundo, non est totius in partes: nā partes totius, ut docet Arist. 2. lib. de partibus animal. c. 1. sunt in duplice differentia, quædam similares, quæ dicuntur homogeneæ, quæ inter se, & cum toto, sunt eiusdem rationis, & nominis: ut partes unius ossis, quarum singula os sunt, & rationem ossis habent: & partes carnis: & partes aquæ. Aliæ sunt partes dissimilares, quæ eteroque neæ dicuntur, quæ eandem cum toto rationem, & nomen non habent: ut manus, caput, pes: quæ neque inter se, nec cum toto idem habent nomen, & rationem. Hæc igitur diuisio non est totius in partes similes, quia partes similares, ut dictum est, idem profrus nomen & rationem inter se cum toto habent: at prima substantia, & secunda diuersum nomen, & diuersam habent definitionem. Nec est in partes dissimilares: nam cum totum in partes has dividitur, una non continet aliam: at prima continet secundam. Præterea totum partibus dissimilibus nomen non imparet: at prima substantia & secunda, dicuntur substantia: caput uero, aut manus, non dicitur Animal.

Præterea, nec est æquiuoci diuisio in æquiuocata, quam Simplicius, & Porphyrius, & Boet. non diuisionem, sed enumerationem censem esse dicendam. Probatur & non sit talis. Aequiuocatis nihil præter nomen est commune: hic non solum est commune nomen, cum omnibus sic commune substantiis, non esse in subiecto: ergo non est diuisio æquiuoci.

Prima Propter hoc multiplex argumentum, Ammon. existimat non esse aliquam diuisiō nem ex prædictis, immo nullam esse diuisiōnem, sed quædam ordinem enumeratōrum: sicut qui numerat principia orationis, dicit: primæ sunt litteræ, secundæ syllabæ, tertię dictiones, & sicut qui numerat discubentes, iste est primus, ille est secundus: ita hæc est quædam enumeratio constitutorum in prædicamento substantiæ.

Fuit secunda sententia Alber. trac. 1. ius. c. 3. quem sequitur Cajetanus, qui sustinet diuisiōnem hanc esse analogi, in analo- gata. Illud enim est analogum quod prius uni, quam alteri inest: at esse, substantia prius primæ, quam maxime substantia est, quam secundæ inest.

Tertia sententia fuit doctorum Louaniæ sium. Dicunt enim, diuisiōnem esse accidētis in accidentia, sicut qui diceret, alborū, aliud dulce, aliud frigidum, aliud amarum, ita substantiarum. i.eorum, quæ substantiæ & sunt subiecta, quoddam est universale. s. secunda substantia: quoddam particula- re, sicut prima substantia.

Quarta sententia fuit Burlei, in præsen- ti, hanc esse diuisiōnem subiecti in acci- dentia, sicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio colore se habens: ita natura per se, & non in alio. Ans, alia est universalis, alia particularis: accedit enim naturæ, quod sit universale, vel parti- culare.

Vtima sententia est quorundam Neo- rericorum, hanc esse diuisiōnem generis in species.

Circa huius determinationem proponam aliquot fundamenta, quæ uice eriam conclusionum esse poterunt, quibus proposūtæ quæstiōni satisfaciemus.

Sit primum fundamentum. Triplex est substantia sensibilis, ut docetur 2. de ani- ma c. 1. & 7. Meta. cap. 3. quædam materia, quædam forma, quædam compositum, ut in animali, corpora est materia, anima forma, totum ipsum est compositum, simili- ter in aliis.

Ex hac triplice substantia, dubium est, quæ hic ab Aristotele consideretur. Boethius Græcus, quem refert Simplicius hoc capi- te supra, prima uerba existimauit hic Aristotelem considerare compositum, & materiam. Ratio eius erat: quia illa descriptio primæ substantiæ non soli individuo, sed etiam materiæ competit: hæc enim nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: forma uero, quia erat in materia, creditit an au- merandam inter illa, quæ sunt in subiecto, uelut accidentia.

At Simpl. Porphy. Ammon. Boet. & A. rabes solam compositam substantiam hic inter primas, & secundas collocant, sub- stantia enim utraque composita est. Quo- rum

De Substantia.

rūm ratiō est, quā hic agit de substantia sensibili, nota, & manifesta: at materia est obſcurissima, nec ſatis de ea conſtabat. Posſet etiam ſecundo dici, quod hic trahat de ſubstantia, ut ſubiicitur in praedicationib. tam accidentalibus, quam ſubſtantialibus: at talis eſt compoſita, nō. n. ſubiicitur, nec praedicatur, ſecundum praedicationem prædicamenti, niſi compoſitum.

Nec argumentum Boethii quicquam ualeat: illa n. definitione eſt аſſumendum id quod notum eſt & propriè ſubstat: ſed id eſt compoſitum, & natura perfecta ſenſibilis, quaē nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Hoc igitur compoſitum dupli- citer ſumitur, uno modo in particulari. L. hic Homo, hæc Plāta, hoc Animal, & talia ſunt primæ ſubſtantia; altero modo in universali. Homo, Plantæ, Animal, & hæc dicuntur ſecondæ ſubſtantia.

**Secundū fundame-
tum.** Secundum fundamentum eſt. Vnicum compoſitum non habet niſi unicam for- manu, & materiam, habet tamen plurimas operationes, & proprietates communica- tas, & procedentes ab illa forma: uerbi gratia, homo eſt per ſe, eſt quantus, uiuit, mo- uetur, augetur, nutritur, ſentit, diſcurrif: ſimi- liter & reliqua: inter haſ quædam re- priuntur communissimæ, quaē non ſolum il- li rei, ſed multis iſunt: quædam minus eō munis: quædam adhuc minus: & tandem quædam illi ſoli conuenientes: uerbi gratia, eſſe per ſe non ſoli homini, ſed omnibus in eis ſubſtantia: uiuere, augeri, non omnibus, ſed plantis: ſentire, non plantis, ſed animalibus; at diſcurrere, ſoli homini: ſed hæc adhuc omnibus indiuiduis huma- ni conuenient: at quædam aliae ſunt, quaē huic uni ſoli, non alteri iſunt; ut illæ con- ditiones indiuiduantur, de quibus ſuperius diximus.

Ex hoc patet quædam eſſe rei operatio- nes, ſeu proprietates, quibus alijs reb. com- municat: quædam quibus ab eis diſſert: v.g. in hoc, quod eſt per ſe eſſe, communi- cant ſubſtantia inferiora cum intelligenti- a: ſed diſſerunt in quantitate: in hac autē communicat homo cum lapidib. in anima- tis, ſed diſſert in nutritione, & uita: in hac cum plantis: Quenam: a quibus per ſenſum diſſert: in ſenſu cum brutis participat, ſed diſſert per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſideran-

ter unicam rem tot habere operationes, niſi no- minibus eam ſignificant: quoru- singula talcm rem ſignificant, ut in ea pec- culiaris quædam operatio inuenit uero- gracia, quia homo, per ſe ſtat, diſſerit ſubſtantia: quia quantitatē habet, corpus: quia nutritur, uiuens: quia ſentit. Animale: quia ratiocinatur, homo. Omnia autē hæc nomina in uno unicam tātum naturam in eo ſignificant, ſed non eadem ratione, ſed ſecundum diuerſas operationes in eo in- ventas: non quod talia nomina operationes ipſas ſignificant: (ſignificant enim id ipsam, & eius ſubſtantiam) ſed ſunt impoſita ad ſignificantam ſubſtantiam ex diuerſis operationibus, & proprietatibus, quaē in ea ſunt: ut inferius dicemus.

Sed hic eſt ſummo pere aduertendū: cum quædam operationes ſint, quibus mul- ta conueniant; quædam, quibus diſſerant; aliis tamen conueniant; nomina, quaē a talibus operationibus ſumuntur, etiam ali- quibus conuenient, & erunt communia; alia etiam diſſerentia, & quibusdam pecu- liaria. v.g. Animal dicitur omne quod ſen- tit: rationales; quod ſolum diſcurrif, uiuere; quod nutritur. Vnde omnia huiusmodi co- munia ſunt, quia ſubſtantia non unius rei ſoli, ſed multarum ſignificant: & iſta ſunt ſecondæ ſubſtantia: inter quas, quædam ſunt genera, quædam species, quædam diſſerentia: genera ſunt illa, quaē ſumuntur ab operationibus pluribus rebus ſpē- cie diſtinctis, conuenientibus ſecundum q- eis conuenient. Diſſerentia quaē ſumun- tur ab operationibus, quibus quædam ab aliis diſſerunt. Species, quaē ſumuntur ab utriſque & his, quibus diſſerunt & his, qui- bus conueniunt: ſpecies etiam genus, & diſ- ſerentiam continet.

**Tertiū fundame-
tum.** Sit tertium fundamentum ex S. Thomi 1. p. quæſt 13. ar. 8. & qd. 13. ar. 2. ſaepē no- mina ſignificant aliquam rem, & imponu- tur ad ſignificantum ab aliqua rei proprie- tate, quaē non ſignificant. Vnde aliud eſt, quod ſignificant, aliud, à quo imponuntur ad ſignificantum: uerbi gratia, lapis ſi- gnificat rem talem, ad quam ſignificantā fuit imponitum, ab hac proprietate, quod ledat pedem, non tamen tale nomen haec ſignificat proprietatē, ſed rem illam, quaē ſubſtantia eſt: ita fit in hoc nomine ſub- ſtantia: ſignificat enim quādam effentia.

&

& hanc naturam , quæ per se est . i. non in subiecto : non quòd nomen hoc talem significat proprietatem , sed illam naturam absolu te significat , licet ab hac proprietate fuerit àpositum : at quia de ista natura secundū se loqui non possumus , quia occulta est , p. hanc proprietatem manifestamus , per se esse , siue substare : & dicimus substantiam esse naturam , cui hoc inest , quòd per se sit , id est non in subiecto .

Hæc autem potest dupliciter considerari . Vno modo prime intentionaliter . s. per se esse , ut substantia sit natura , quæ per se est : & tunc dicitur sumi prime intentionaliter . Altero modo , secundæ intentionaliter : ut per se esse , seu subsistere , idem sit , quod esse subiectum : & tunc substantia dicitur secundæ intentionaliter : & utroque modo adhuc dupliciter : primo , pro natura quacunque , quæ substata tam simplici , quam composita ; altero modo , pro natura composita , quæ substata , ut hic sumitur apud Aristotelem .

His suppositis unica conclusione respondemus . Quamvis omnes illæ sententiaz uestræ sint , varia consideratione , tum diuisi , tū membrorum diuidentium ; sicut eas supra explicimus : tamen ad mentem Aristote lis placet sententia Alberti : hic enim consideratur substantia , id est natura composita sub his proprietatibus , per se esse , quæ est primæ intentionis , & subiici , quæ est secundæ intentionis : hæc autem talis , substantiaz per prius inest primæ , quæ per se maximè est , & maximè substata : per posteriū autem , secundæ substantiaz competit , & ita erit diuisio analogi in analogata .

Q V A E S T I O . II .

Quod sit genus generalissimum in prædicamento substantia , & an complectatur Angelos & Deum .

Prima
conclusio .

D Vbitabis , quod si , genus generalissimum in hoc prædicamento ? Qui existimant Angelos esse in hoc prædicamento ponunt substantiam pro generalissimo complecten tem corpoream naturam , & spiritualem .

Seconda
opinio .
I. Argu.

Qui uero eos à prædicamento reliquint , ponunt corpus , siue substantiam compositam , igitur aliqui putant saltem eam senten tiam Aristotelis intelligentias in prædicamento non poni : hic enim ex sententia Ammonii , Simplici , Boet. Porphyrii , &

aliquorum aliorum , solum tractat de sub stancia composita sensibili .

Secundo . Præterea si essent in prædicamento , essent ex genere & differentia , cum uel tanquam prima substantia , uel tanquam secunda essent collocandæ : at secundum sen tentiam Arist. ut uidetur , intelligentiaz sim plices sunt , & actus puri . 8. Met. text . 6. unde docet Auerr . 2. coeli . commen . 49. quæ ha bent genus , & differentiam esse composita ex materia & forma .

Tertio si essent in prædicamento , substa rent accidentibus : at secundum Arist. nulli substantia accidenti , ut art in Metaphysi cis : ergo non sunt substantiaz prædicamen tales : & sic Auerr . 12. Meta . com . 25. distin guit substantiam ; quædam enim habet accidentias , ut sensibilis quædam carent accidenti , ut intellectualis .

Quarto . Præterea 12. Meta . c . 5. assignans principia prædicamenti substantiaz , tanquam principia omnium aliorum prædicamen torum , ponit , materiam , formam , priuationem , à quibus intelligentiaz remo ventur .

Quinto . Aristoteles . 10. Metaphy. tex . 26. ait . Corruptibile & incorruptibile differunt genere . Cum ergo intelligentiaz sint incorruptibiles , uidetur nullum genus eis posse esse commune , cum corruptibilibus rebus .

Sexto eodem libro 10. Text . 12. Diuersa , ait genera sunt , quæ differunt materia , nec habent mutuam transmutationem , uel quo rum alia prædicamenti figura .

Septimo . Aristoteles . 9. Meta . Textu 12. ait . potentia : sed genus est quid potentiale , ego genus non est in eternis .

At hæc sententia falsa est , & contraria uestra , nempe Angelos . seu intelligentias in opinia , prædicamento substantiaz collocari , & eos ex genere & differentia compositos esse , & accidentibus substantes , in prædicamento poni , præter gloriosum Deum , qui nulli accidenti subiectus , totius compositionis est expers : unde genus generalissimum erit . Substantia complectens corporea , & in corporea .

Hæc autem substantia , (ne decipiaris) non est illa , quæ in primam & secundam diuiditur , sed est unum genus inter secundas substantias . Vnde substantia dupli citer capitur . Vno modo , pro perfecta natura , quæ substans per se , & subiectum est :

In Caput de Substantia.

& hæc diuidit in primam , & secundam ; inter secundas est una , quæ est genus generalissimum , quæ etiam vocatur substantia . Sed altero modo , scilicet natura perfecta per se , quæ est primum predicable , & principium eorum omnium , quæ tali haec continentur . Non dixi naturam compositam , sed perfectam , ut includerem intelligentias , quæ non sunt composite saltem compositione physica .

Probatio conclusio Quod autem intelligentiae , seu Angelorum in predicamento ponantur ; asserunt primo D.Thos. prima parte . q.50. argu . 2. ad primum ponens eos compositos ex genere , & differentia . Item Simplicius ad calcem Ante predicamentorum . Idem Simpl . ad initium predicamenti substantiarum , solvens argumentum Plotini aduersus Arist . quod fecerat in primo tractatu de Generibus entitatis 1. & 2. & idem Plotinus eandem tribuit sententiam Arist . eisdem capitibus . Item Alexander , ut refert idem Simpl . in expositione predicamenti substantiarum . Item Theophilus in initio . 3. Physic .

Et probatur his Arist . testimonii & rationibus , primo Arist . in 1. Physic . text . 13 . argumentatur contra Parmenidem , qui dicebat , dari unum tantum ens immobile , & incorruptibile , & argumentatur hoc pacto . Si est unum , ergo est in aliquo predicamentorum ; quoniam omne ens est in aliquo predicamentorum : loquitur autem de ente incorruptibili , ubi vide Simplicium , Theophilum , & Philoponum .

Idem Arist . 1. de anima , ait , Quarennem quid sit anima , debere prius inquirere ; in quo sit generis : includit autem rationalem , ut videre est in text . 7. & ita in 2. de anima text . 3. comprehendit , animam esse in predicamento substantiarum ; & tamen est incorruptibilis & spiritualis . Item si excludentur intelligentiae , maxime , quia incorruptibles , propter illum textum Arist . corruptibile & incorruptibile differunt generis . Sed hæc ratio nulla est , nam etiam quantitas , secundum contrarium opinantes , Averroem & alios , est incorruptibilis . & tamen ponitur in predicamento . Item et ceterum , astra , sol luna , & demoaia sunt in predicamento substantiarum , ut ait Arist . in 5. Metaphy . text . 15. & 7. Metaphy . text . 9. & octavo Metaphy . tex . 1. & in his omnibus locis vide Alexandrum . Item materia prima , ut videre est in 2. de anima tex .

2. & octavo Metaphy . text . 3. Item idem Arist . aliquoties diuidit substantiam in sensibilem , & insensibilem , ut in 12. Metaphy . tex . 5. agit autem de substantia predicamentali , ut uidere est in tex . 2. de qua etiam dixerat in 8. Metaphy . tex . 1. esse in hoc predicamento substantiarum : quod paulo ante distinxerat ab aliis : esse , inquam , quasdam substantias concessas ab omnibus , & manifestas ; & quasdam non copercellias : has autem non concessas , intelligit spirituales , immobiles , & incorruptibles , ut uidere est in 6. Metaphy . tex . 2. & in 7. Metaphy . text . 5. & 6. Et in octavo Metaphy . & aliis etiam locis . Tandem in 12. Metaphy . text . 5. ait , substantias esse tres , unam sensibilem corruptibilem : aliam sensibilem sempiternam : aliam immobilem , de qua disputat in toto postea libro , querens quid sit , num Mathematica entia , num formæ seu Ideæ , num intelligentiae , quas ultimas , repletis aliis , concludit dari , in text . 41. querens deinde earum numerum usque ad textum . 49.

Rationibus etiam sic probatur . Primo : quia hec est essentialis predicatio . orbis lumen est intelligentia ; & intelligentia Marat , &c. ergo est predicatio generis de specie , vel de individuis : non est autem analogum nomen intelligentia , sicut ens , quia non conuenit ratio intelligentiae , ut intelligentia uni prius intelligentiae : & per illam primam , aliis : sicut ens , quod conuenit primo & simpliciter substantiarum , & aliis in ordine ad substantiam : ergo si est essentialis illa predicatio : & superioris de inferiori & non analogi ; erit generis de specie , vel speciei de individuo : si ergo , sunt sub genere , & specie : ego sunt in predicamento . Confirmatus fit , quia quotiescumque aliqua multa participant aliquo uno sine dependentia unius ab alio ; non tollit uniuocatio : sic est , in Angelis , licet enim habeant ordinem nobilitatis , non tamen causaliter , quia non sunt in unitate causa .

Secundo intelligentiae possunt definiti definitione essentiali : ergo constat generis , & differentia : atque ita erunt in predicamento : ut definitio verbi gratia , erit unius intelligentiae , hæc est intelligentia talis , puta motrix insimi corporis , vel secundi , vel tertii : nam conueniunt in hoc , quod finit .

sunt intelligentiae : & praeterea differentia essentialiter inter se, quia una non est altera : neque una exque perfecta essentialiter atque altera , ubi autem est conuenientia essentialis , & differentia essentialis , ibi est genus & differentia.

Tertio . Ex operationibus colligimus etiam essentias , ut antea dictum est ex Aristotele: sed ubi videmus operationes naturales cum essentiis rebus , ibi colligimus substantiam communem quae est principium operationum , ut uerbi gratia , ex vegetazione colligimus in omnibus quae vegetantur , substantiae quoddam genus communem , scilicet uiuens , ratione cuius , primo & per se illa operatio conueniat . Et rursus , cum naturales operationes rerum proprias videmus , in quibus differunt : unde colligimus essentialiem inter eas differentiam , quae talis sit operationis causa , principium , & origo . Nam uero in intelligentiae comprehendimus naturales operationes communes , uidelicet intelligere , & mouere ; & praeterea differentes , uidelicet tale intelligere , singularum proprium : nam haud dubie etiam secundum Aristotelem una melius altera intelligit ; & mouet hunc , vel illum orbem : ergo necessario conuincitur istis respondere substantiam generalem essentialiem , & differentias essentiales , unde iste operationes primo , & per se nascantur . Confirmatus idem fit , quia accidentia Angelorum sunt uniuoca formaliter accidentibus intellectus nostri : sunt enim intellctiones , uolitiones , qualitates : ergo substantia ipsorum erit uniuoca cum substantia istorum inferiorum .

Quarto . Intelligentiae habent aliquam potentiam , quia acceperunt esse a Deo , & inaequale esse , quibus , ut ait Aristoteles lib . cœli , communicatum est esse his clarioris , illis obscurioris .

Quinto . Item non sunt omne ens , nec perfectissimum ens , ergo habeant in sua essentia entia negationem , & maiorem , & minorem , per quae differunt etiam inter se , & mouent motus ; immo hodie uno motu , et aliо , atque aliо : sed quae habent potentiam , & actum , non sunt omnino simplicissima : ergo sunt composita , saltem ex actu & potentiа essentiali : sed quae talia sunt : collocantur sub genere : ergo &c. sed quia hinc Logici captum transcen-

dunt , ista sententia . Nunc ad argumenta co

Ad primum , negamus Arist. solum tractare de substantia sensibili : immo definitiones tam primae , quam secundae substantiarum , & communia & propria & substantiae , conuenient suo gradu etiam intelligentiis .

Ad secundum cum Arist. ait , esse actus puros , & simplices , intelligit respectu compositionis physicae: quia sunt separatae a materia , & sine compositione ex materia ; & corporis denique omnis expertes : non autem excludit compositionem Metaphys. ex genere & differentia: nec sequitur . sunt simplices , & puri actus , ergo carent omni genere , & differentia: quia quantum sint puri , tamen non sunt purissimi , nec simplicissimi : sed alii sunt puriores alii , & simpliciores : quod manifeste assertuit Aristoteles loco illo citato . lib . Cœli . cum siebat , alii communicatum est esse , his clarius , illis obscurius .

Ad tertium . dicitur , dicimus esse falsum , si , ut iacet , intelligatur : nisi uelit dicere , que habent genus , & differentiam , esse composta ex aliquo , tanquam materia , & aliquo , tanquam forma ; vel illa esse composta ex materia & forma metaphysica .

Ad quartum : idem secundū Arist. non suscipere accidentia corruptiua , sed bene perfectiua: ut cœlum , lumen . Item manifestum est , non posse Aristotele intelligere de omni accidenti , nam suscipiunt haud dubie respectus uarios ad se inuicem , & ad orbem , & ad motum , ac ad effectus suos , quos faciunt , vel in se , ut subordinate sunt causa , vel in aliis , & secundum nos etiam mutantur : sed intelligit de accidentibus solum ab solutis , vel de corruptiuis .

Ad quintum respondentus . Arist. non ibi tradere principia intelligentiarum , nec locum ibi suis , ut de eis ageret , sed postea in libr . 1. 2. Egisse autem primo de substantia sensibili principiis , quia haec apparet maxime substantia nobis : ut ipse ait 2. de anima . cap . 1. ut per sensibilem posset substantiam , ex motu insensibilem inuestigare , ubi corporeis magis substantiam uocat , quam incorporeas : & 7. Metaphys . c . 2. dum ait , corporeis esse manifestissime substantias , ac merito de his primo egit , ut per sensibilem sic uide sensum Aristoteles ac de his haecens .

M 2 Ad

In Caput de **SU**bstantia.

Ad quin-

Ad quantum varis illis locis Aristote-
lis extant expositiones, quarum singula fa-
tisfaciunt argumento. Igitur primo. Re-
spondeo cum D. Thoma ibidem: intelli-
gere Aristotelem, genus physicum, idest
materiam, cum ait. Incorruptibile & corru-
pibile differunt genere, atque ita differunt
genere, idest materia. Secundo Caieta-
nus respondet primo capite, de Analogia
nominum, ac dicit differre genere physi-
co idest, secundum esse perfectius, non ab
solute ratione importatam à genere,
idest, perfectius ibi esse genus, quam hic
non tam uolum ibi esse genus. Tertio il-
lis uerbis, corruptibile & incorruptibile
differunt genere, ut uidetur hoc solum uile
Arist. ac si quis diceret alterabile & in-al-
terabile differentia genere. Generabile &
ingenerabile differunt ghe idest continent
sub se diuersorum praedicamentorum, &
generum diuersorum res: quia aliquæ res
funt incorruptibiles in substantia, in quanti-
tate, in qualitate, ac similiiter aliquæ cor-
ruptibiles in substantia, qualitate, &c. Quar-
to, tandem si quis recte consideret, proba-
ble admodum est, ibi Arist. per genus in-
telligere specie. Hic enim erat eius leopus.
Nam text. 24. & 25. proxime precedentibus,
dixerat differentiam specificam fieri
per concretatem. Deinde in hoc textu
26. querit. An corruptibile, & incorrup-
tibile faciente differentiam specificam: & di-
cit facere specificam; quod sit, uel essentia,
uel suauit ex essentia. Quare ait, Plato
errabat, quia hominem corruptibilem eius-
dem speciei ponebat cum Idea, cum diffe-
rent non solum specie, sed etiam genere,
Homo enim est sed Animus, id est uero sub
Incorruptibile: atque ita solum hoc habe-
retur ex eo loco, specie differre, ex fine,
& scopo, ac progressu, disputatione Ari-
stoteli.

Ad sex-

Ad sextum respondeo non solum uelle
Aristoteli illa esse diuersa genera, quæ
non habent materiam communem, uel quæ
non habent transmutationem: alias Homo,
& equus differentia genere, quia non trans-
mutantur, & alia quæ habent materiam com-
munam non differentia genere, ut quan-
tas & qualitas, quod est falsum, & exem-
plum Aristotelis, de his quæ differunt præ-
dicamenti figura, non ideo allatum ad eo
fieri, quasi nella alia genere different, sed
quia id erat manifestissimum: & ita id, et

pli uni- folius causa, allatum fuit.

Ad septi- Ad septimum respondeo. Carent poten-
tia physica, & de ea ibi intelligit Arist. non
autem de potentia Metaphysica, qualis est ge-
neris: nam hanc habene, ut ostendimus. Et
ergo genus & ghalissimum praedicamenti
substantia, Substantia finita cōplete: cor-
poream, & incorpoream, ita ut solus Deus
benedictus, simplicissimus excludatur nec
contineatur in praedicamento. De quo ta-
men nunc pauca quoque breuiter dicamus.

Ad sepi-

QV AESTIO III.

An Deus fit in praedicamento.

De intelligentia seu Angelis uidimus
esse in praedicamento; de Deo uero,
quamvis aliqui in praedicamento
collocent, ut Gregorius de Animo & aliis;
tamen dicendum est, non esse in praedicame-
to tam secundum ueritatem, quam secun-
dum Arist. & ita opinatur D. Thomas 1.
par. q. 3. arg. 5. & 1. sententiarum distin. 8. q.
4. arg. 3. & de potentia. q. 6. art. 3. Itē Alber-
tus tractatu primo praedicamentorum. cap.
7. & plenique aliis.

*I*deo his testimoniosis, & rationibus bre-
witer probari pot. 1. Arist. 5. Metaphy. text.
25. numerans acceptiones substantiae non
ponit Deum: & 3. Physicorum text. 3. cum
distinxisset secundum Alexandrum, & The-
omistum, duplex ens, unū actu, ne est Deus,
aliud actu & potentia, hoc diuisit in decem
praedicamenta: & ratione ostenditur: quia
Deus est quid illimitatum, at omnis species
est limitata per differentiam: ergo &c. Secun-
do. Item, esse, est quidditatuum Deo: ergo
uel ipsum eos est genus Dei contra philoso-
phum 3. Metaph. text. 10. uel nullum aliud,
quia ens supereminet omnibus. Tertio,
Deus est purus actus, at quidquid est sub
genere habet actum admisum potentie
ergo Deus non est sub genere. Quarto
Item quicquid est sub genere & specie, est
compositum ex genere & differentia, & ex
perfectibili & perficiente: at Deus est sim-
plicissimus, & ingampositus, ac pot. perfisi-
ti ab aliquo, nec haber aliquid perfectibile
in sua essentia, esset enim quedam im-
perfectio in Deo, sed omnino quæ haber in
se sunt infinitè perfecta, immo uero sicut

una sola infinita & simplicissima perfectio: ergo non est compositus ex genere & differentia: atque de his ista sufficiat, sunt enim altioris speculationis.

QV AESTIO IIII.

De divisione, seu coordinatione eorum, que in predicamento substantia continentur.

Pro cognitione harum substantiarum, solent aliquot tabellas assignare; qui bus ea, q̄ in hoc prædicamento ponunt, clarius perspiciantur: id est, singulis fit prædicamentis. qđ ēt si Logico non cōueniat cum talis rerum cognitione scientiarum sit aliarum: tamē ut ad alias scientias non prorsus ignorarus accedat, & magis suorum cognitionis rerum cognitione innoteat, uelut exempla quædam, ea proponemus: non omnia particulariter exquisiteque indagates, sed uniuersali quodammodo, reliqua proposito loco concedentes. Præmittamus ergo rerum distinctionem; postea tabellas ordinare, non erit difficile.

Divis. 1.

Erit igitur prima diuisio, Substantiae finitae, quædam est corporea, quædam incorporea: hic definitur substantia perfecta, ad excludendas partes; & finita, ad excludendum gloriosam Deum, qui cum infinitus sit, nullo continetur prædicamento: sed est supra omnes, & totius entis principium. Substantia incorporea facit quodam genus, qđ dicitur spiritus: sub quo sunt innumeræ species angelorum excedentiam numerum specierum sensibiliū, quorū natura in particulari occulta nobis est. Substantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus, scilicet compositum ex materia, & forma, sub quo omnia ista inferiora sensibilia continentur. Secunda diuisio, Corpora, quædam sunt animata, quædam inanima ta: Corpus inanimatum facit unus genus, sub quo omnia uita experientia continetur: ut clementa, lapides, liquores, & alia, quæ dicemus. Corpus animatum constituit genus, quod dicitur uiens, sub quo sunt omnia quæ habent animā, ut plantæ, animalia. Tertia diuisio, Viuentium, quædam sensibilia, quædam insensibilia, uiuens sensibile, facit animal; uiuens insensibile, plātana.

Divis. 2.

Divis. 3.

constituit. Quarta diuisio, Plantarum, quædam est arbor, quædam frutex, quædam herba, radix: arbor, ut populus, aleucus, pyrus: frutex, ut genista, mīthrus, atnado, arbustū, herba, ut bortago, mēta, thymus: radix, ut alium, cæpe, rapa. Quinta diuisio, Anima lium, quoddam rationale, ut homo: quod dā irrationale, ut brutum. Sexta, Brutorū, quoddam aquatile, sub quo sunt uaria piscium genera: uolatile, sub quo sunt uaria avium genera, terrenum. Septima, Terrenorum, quod dam gressibide, ut equus, leo, quoddam reptibile, sub quo sunt serpenteum species. Octava, Corporis inanimati, quoddam simplex, quoddam multum: simplex quod ex plurib. corporib. nota sit: mistū, qđ ex corporib. elementis sit. Nona, Simpliciū, qđā incorruptibilis, ut omnes cœli, & planetæ: quædam corruptibilis, ut clementa, ignis, aqua, terra, aer. Decima, mitorum, quoddam imperfectū, quod non ex omniibus elementis sit: nec durabile est, ut nix, glacies, uenari, fulgur, iris, nubes: quoddam perfectum, quod constans est. Undecima, Perfecti minerali, quoddam lapis, gemma, pīropus, smaragdus: quoddam metallū, ut argumentū, aurū, plumbū, quoddam est genus liquorum, ut aqua stillata, gummi, sapphar.

Multæ sunt aliæ species, & genera, sub his concreta, quæ persequi esset extra modum Logicae limites excedere, propterea se linquuntur. Nec prætermittendū, aliquos credidisse, celos esse animatos, aliquos metalla inter uiuentia ascripsisse, aliquos animaliū & plantarum medium assignasse, quæ græce Zoophyta, latine anicipitus generis dicuntur, qualium meminim. Simplicius, in præsenti tamen illa sint communiter dicta, reliqua examinare, non est loci præsentis.

QV AESTIO V.

De quibusdam alijs, que priori parte capitilis continentur, non recte ab Aristotele dicta sint.

Postquam ea, quæ generaliter ad prædicamentum hoc spectant, examinavimus, nēc de substantiæ diuisione, genere eius generalissimo, & eiusdem prædicamenti coordinatione, supereat, ut quædam

H 3

IN Caput de Substantia.

Arg. in contra-
vium.
Primum argum.

dam, quæ in ipso capite contineantur, particolari exanimemus. Est autem primum argumentum, Quidam homo, quidam equus, praedicanter de multis, ergo non debuit Aristoteles hæc numerare inter primas substantias: antecedens est notum. Petrus enim est quidam homo: Paulus est quidam homo, & reliqui.

Trinum fundam.

Circa hoc argumentum est primo notandum, ista quinque partim esse idem, patim vero non: scilicet singulare, individuum, prima substantia, suppositum, persona, sunt quidem aliquo modo idem, quia omnia nomina sunt rei unius non habentia sub se aliqua inferiora, differunt tamen, nam duo priora sunt communia accidentibus, & substantiis: accidentia enim dicuntur individualia, & singularia: pariter & substantiae, dicuntur tamen individua quantum sub se inferiora non habent in quæ dividantur, ut hæc albedo, hic homo; singularia autem respectu universalis sub quo continentur. Illa tria posteriora in substantiis solis inveniuntur, quamvis persona non nisi in rationali natura. Prima substantia dicitur substantia singularis, ut accidentibus substantiae primo: dicitur suppositionem, ut per se substitut: dicitur persona, ut substitut in natura aliqua intellectuali: non enim brutum dicitur persona, sed Petrus, Ioannes: quod enim in aliis substantiis dicitur: suppositum, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur persona.

Secundū fundamētum.

Ex secundo notandum: sicut species ad genus addit differentiam, ita prima substantia addit ad speciem existentiam: uerbi gratia, homo supra animal habet in actu rationale: quidam uero homo super homines habet existentiam: non enim existunt nisi singularia: hoc autem uel illud singulare, s. Petrus, Ioannes super existentiam addunt talia accidentia, & tales proprietates.

Rifponfio ea arg.

Ex his Respon. ad argumentum, quod quidam homo praedicatur de multis, sed non tanquam de subiecto: ut enim de subiecto praedicetur, debet predicate: aliquam naturam, quæ sit de essentia inferiorum; at quidam homo non praedicit naturam de individuis, sed ipsam eandem indeterminat; scilicet qui diceret, Petrus est Petrus, Paulus est Petrus, uel Paulus: constat hoc complexum praedicatum non praedicare aliquam naturam superiorum, sed idem in determinate: ita se habet quidam homo

ad ea, de quibus praedicatur, est tamen prima substantia, quia de nullo subiecto dicitur. De individuo uago vide Caietanum cap. de specie, & Albertum tract. 3. praedcab. capit. 4. tu tamen obserua hæc, quæ dicta sunt.

Est secundum argumentum. Differentia Secundus est de essentia speciei, sicut genus similiter argum. de essentia individui, ergo debuit computari inter secundas substantias.

Circa hoc diligenter aduerte, quod aliquid in aliquo praedicamento quadrupliciter continetur. Primo directe, scilicet illud quod in recta linea est, uel ut prima substantia, uel ut genus, uel ut species. Secundo in directe, quod etiam si secundum se in linea non constituantur; tamen assumuntur cum aliquo, quod in linea ponitur, quo modo differentia directe ad praedicamenta species: quia ad constitutionem specierum, quæ in recta linea sunt, assumuntur. Tertio aliquid pertinet ad praedicamentum reductive, quod licet in linea non sit, nec cum his, quæ in linea sunt, assumuntur; tamen est principium eorum, quæ in linea sunt: ut materia & forma, quæ sunt principia speciei: partes integrantes, quæ sunt principia individuorum; similiter punctus principium linearum, quæ pertainent ad quantitatem: & unitas, quæ est principium numerorum: ista reductive sunt in praedicamento eius, cuius principia sunt. Quartio. Aliquid per quid pertinet ad praedicamentum per accidens, quod cu non sit aliquid ex praeditis, est tamen aliqua via ad ipsa: quomodo generatio, & corruptio ad substantiam pertinent, quia via ad substantiam sunt, & aletatio ad qualitatem, & denique motus referuntur ad praedicamentum eius, ad quod est motus, seu mutatio, ex quibus patet, quomodo ad praedicamentum differentia pertineant, scilicet indirecte, seu ad latu[m] linea directe praedicantia.

.Dybili,
principio
no.

Sed adduc manet dubium, quare in linea non sint. Simplicius proponit hanc difficultatem: fuit n. difficile intellectu apud antiquos, quæ esset natura differentia substantialis: quidam enim existimabant esse accidentis inseparabile, quidam esse substantiam: ipse Simplicius credit esse medium quoddam inter accidens, & substantiam: sicut quedam nature sunt media inter viventia, scilicet plantas, & animatis, quæ dicuntur Zoophyta.

A8

Seconda
opinio.

At Boetius, & bene, distinguit triplicem substantiam. Quædam, ait, est secundum r̄, sed non secundum modum, & hæ sunt differentiæ, quæ re uera substantiæ sunt; tamen modum prædicandi habent accidentem: & aliqua ex parte officium habent accidentis. L'genus determinare, & modificare. Alia est substantia secundum modū, sed non secundum rem: ut accidentia in abstracto sumpta, quæ cum re accidentia sint, per se significant, & separata consideratur. Quædam est substantia secundum rem, & modum; & ista est in recta linea: ista doctrina est bona: sed adhuc est dubium, quæ non sit in recta linea. Propterea existimo esse dicendum, quod differentia, ut differentia, duo habet, scilicet diuidere genus, & species constituere: ut specie constituta est, cum ipsa specie iam assumitur: at ut diuisua est, in recta linea esse non possit, quia cum ea, quæ in prædicamento sint sub genere, per se contineantur: differentia per se non habet genus: quia, ut diximus, genus in sua natura non includit differentias, per quas diuiditur: nec differentiae claudunt essentialiter genus: usq; enim est extra essentiam alterius proprieas super genus non habentes ad altera generis collocantur, tanquam illius diuisuæ, per quas genus in uarias species descendit. Vide Albert. tract. 4. huius capit. 6. qui de hoc tractat.

Seconda
dubiam.

Dubitabis, qualiter una differentia de altera prædictetur, scilicet cum dicitur, rationale est sensibile. Breuiter ad hoc Resp. esse quidem prædicationem ueram, non tamen essentiale, sed uelut accidentale: non enim rationale, ut rationale, in sua natura haber sensibile, cum nec habeat animal: sed conceditur propter identitatem subiecti, & rei, scilicet quod est rationale, est sensibile, idem in aliis huiusmodi. Scio Albertum existimasse, illas esse prædicationes quidditatuas: alios essentiales; mediatas: sed hoc mihi magis placet: quamvis illud non careat magna probabilitate.

Tertium
argum.

Est tertium argumentum. Videtur enim expresse contradicere sibi Aristoteles: hic enim fatetur individuum, maximè substantiam: & speciem magis substantiam quam genus, at. 8. Meta. c. 1. tex. 2. magis, ait, substantiam genus, quam species est, & uerse, quam singulare.

Circa hoc aduertere, quod quadrupliciter. Nra apud Arist. inuenies aliquid magis substantiam dici. Primo, perfectior & nobilior substantia dicitur magis substantia, quo pacto. 2. Meta. ca. 1. intelligentia certatur maxime enia, cum sit auctor omnium principia. Secundo magis substantia dicitur notior nobis substantia: quo pacto 2. de Anima. c. 3. corpora magis substantias vocat; quam incorpore, & 3. Meta. c. 5. elementa vocat maxime substantiam: quod explicas in 7. Meta. 2. Dicitur, corpora esse manifestissime substantias. Tertio dicitur magis substantia ab hac proprietate, quæ est subtilitas, ut illa sit magis substantia, que pluribus subiicitur: & sic loquitur in praesenti & 7. Meta. ca. 3. Quartu magis substantia dicitur illa, quæ in sua natura habet intensiōnem, secundum quam inuenitur maior, quam erat. Prædicatione aduertere: calorem, quæ est in manu, dupliciter posse crescere: uno modo, si se extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus: & tunc dicitur extensio maior, quam erat: altero modo, si in eadem manu fortior fiat, & augmentum sumatur & tunc dicatur maior intensio, & hoc proprie dicitur suscipere magis & minus: ita possimus intelligere de substantia, L' hominē: potest augeri, secundum quantitatē, & sic crescit, & dilatatur, & sit Homo maior, altero modo, q; natura humana in se ipsa sumat augmentum: ut modo dicitur magis Homo, quam erat: & hoc est suscipere magis intensio, quod impossibile est substantia: & sic sumitur in posteriori partē capitis, quando dicitur, quod substantia non suscipit magis & minus. Per huc posse sunt solum aliqua que uidebantur in locis Arist. contradictionem, & obscuritatem adducere.

Posset quis dubitare. Vera est magis substantia, id est perfectior; species, an genus? Respon. Natura specifica perfectior est generica: ratio huius est, id enim est perfectius, quod plus habet actus & entitas: at natura specifica est magis in actu, cum includat differentiam, quæ est extra naturam generis. Sed ultra natura perfectior, species, an individuum? dico perfectior est natura specifica, est enim tota natura individuorum: nec addunt substantiam, uel essentiam individua supra speciem, sed existentiam, uel substantiam, at

Dubiam.

H 4. diximus.

In Caput de Substantia.

diximus, & accidentia. Præterea quia perfectius est, quod secundum se est, quam quod per participationem est: individua participant naturam specificam, ergo ipsa secundum se est perfectior. Præterea, quia hæc est incorruptibilis. Sed utra perfectior substantia, compositum, an sua forma? Alex. 7. Meta. co. 1. 5. & Simpl. 1. Phy. con. 7 o. merito creditur compositum, cum totum sit, esse perfectius forma, quæ pars est. Et sufficiat hæc responsio modo, nam omnes haec tres quæstiones sunt Metaphysicæ.

Q V A E S T I O V I .

De quibusdam alijs, circa posteriorem partem capitis, scilicet de proprietatibus & communitatibus substantia.

*Primum
fundamen
tum.*

CIta has sex substantias proprietas, est aduentendum, primo non omnes æqualiter se habere ad substantiam ipsam: tres enim illarum, scilicet prima, non esse in subiecto. Quarta nos habere contrarium; & quinta non suscipere magis, ne minus, conueniunt omni substantiæ, sed non soli: nam prima differentiæ, quarta vero & quinta, etiam quantitatè insunt: illarum autem tertia, scilicet hoc aliquid significare: & sexta, susceptuam esse contraria, solis insunt, sed non omnibus substantiis, sed tantum primis: quoniam, si illa tertia sit, videri significare hoc aliquid omnibus etiam inest: secunda, scilicet uniuersus de primis prædicari, nec omnibus, nec solis conuenit, cum primis non insit competat que difficiuntur.

*Secundum
fundamen
tum.*

Et secundo aduerendum, quod secunda & tertia, non rebus absolute, sed uocib. vel concepib. ut rerum sunt significativa, conueniunt: non enim res, in se prædicantur, nisi per intellectum concepere, & verbo expressse: nec significare hoc aliquid uel quale, rerum est, sed uocum illarum significatiuū, & conceptuum: alius vero quatuor rebus ipsiis absolute insunt: quarum tres primæ sunt negatiæ, scilicet non esse in subiecto, non habere contrarium, non suscipere magis: ultima vero est affirmativa, scilicet superer contra.

*Ex his oppositis se offert primum argu
mentum. Nulla ferè ex his proprietatibus
est absolute propria, ergo frustra ab Arist.
traduntur. Secundo contra tertiam, Si se
cundæ substantiæ quale quid significant,
ergo in quale prædicantur: non ergo erunt
genera, aut species, quæ prædicantur in
quid. Tertio differentiæ diuidentes gene
ra, re ipsa substantiæ sunt, quando genera,
sunt substantiæ: sed differentiæ omnes sunt
contrariæ, ergo substantiæ aliquid est con
trarium. Quarto multæ sunt substantiæ, q
non suscipiunt contraria ergo id non, est
maxime proprium substantiæ. Probatur an
recedens, ignis enim est calidus, & nullo
modo potest suscipere contraria frigidit
atem: similiter cygnus albus non mutatur
secundum nigredinem: & ceteri denique non
suscipiunt contraria, quia sunt impassi
biles.*

*Ad primum breuiter Respon. descriptio
nes non solum ex propriis simplicibus col
ligi, sed ex pluribus communibus ad pro
priatis, quorum singula quoniam per se a
lijs insint, simul tamen intacta soli illi rei:
Dicitur etiam secundo multa ex his esse
propria quarto modo, si in genere fiat se
mo ad hunc modum, substantia conuen
it, ut & ipsa, & ipsius differentiæ insubie
sto non sint: substantia conuenit, ut ipsius
genera, species, & differentiæ de prima uni
uoce prædicetur, similiter substantia inest
videri significare hoc aliquid, & ut ipsius
individua contrariorum fiat susceptiva.*

*Ad secundum Respon. aliud esse signifi
care quale quid, aliud prædicari in quale Ad secundum
quid. Alber. tract. 2. c. 8. existimat significa dom.
re quale quid esse significare quandam na
turam, quæ componit ex eo quod se habet
ut quid, & ex eo, quod se habet, ut quale,
scilicet ex genere, & differentiæ: sed malum
hoc non placet, nam hoc pacto generalissi
mum non posset significare quale quid, cu
natram quandam simplicem, non com
positam ex genere, & differentiæ significet:
propterea dicendum, quod significare qua
le quid, est significare quandam substanc
iam, quæ in se non est, sed in aliis: ita ta
men est in aliis, ut sit de eorum substantiæ:
sed quia naturam, quæ in aliis existit, si
significat, de generat à perfecta ratione sub
stantiæ, quæ per se existit: at quia in aliis
est, non ut in subiecto, distat à natura acci
dentiæ: propterea talis natura dicitur quale
quid.*

Dubium. quid, deinde etiam dictatur significare quale, quid, ac prædicari in quale quid, est tale esse prædicatum per quod respondemus ad questionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis est differentia, non autem genus aut species. Dicemus, quare differentia est huiusmodi. Dico, quia differentia habet munus accidentis, s. determinare aliquod extrinsecum: ita differentia extrinsecus quodammodo genus contrahit quia est extra naturam genera ei adiungens.

Resp. Dubitatur, quid est, ut ait, p. nomina secundarum substantiarum videtur hoc aliquid significare? Respondent aliqui, quod per ea aliquando de suppositis loquimur, dicentes, Homo uenit, Animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Arist. i. Topi. ca. 6. habemus, quod non solum per substantiam id sit, sed per per accidentia: dicemus. n. vo ea sedentem, musicus uenit: accidens ergo est, ut supra, uidentur enim significare hoc aliquid figura appellationis, ideo modo significandi ipsarum uocum, quae absoluta sunt: ut enim absoluta nomina primorum substantiarum significant, etiam & nomina secundarum.

Ad m-
sium. Ad tertium facile Resp. quod aliquando contrarietas sumitur large, ut patet ex 10. Meta. ca. 6. & 7. pro quacunque oppositiæ, & diuersitate sub eodem genere, & sic differentiae sunt contrarie, & formæ, & priuationes: altero modo proprie contrarietas, p. ea, de qua superius locuti sumus, & sic in praesenti differentia, sicut nec substantia, habent contrarium.

Ad quer-
ens. Ad quartum Respon. Aristotelem non dixisse unam numero substantiam esse scepticiu omnium contrariorum, sed tantum contrariorum. Vnde dico, licet cignos non recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem, s. & calorem: similiter ignis licet non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, sursum naturaliter & uiolenter deorsum: idem dieendum de ecclis: non recipiat ista contraria corruptibilis, tamen recipiunt motus contrarios, secundum partes, quibus modo ad ortum, modo ad occulum mouentur, modo delationes, modo accessiones habent, & alias passiones huiusmodi.

Dubium. Sed posset esse dubium de sacratissimo altaris sacramento, ubi non est panis, sed corpus Christi: & hostia potest calcifici

& frigesceri, ubi calor & frigiditas non in corpore Christi, sed in quantitate, quæ erat panis, recipiuntur: ecce ergo quomodo quantitas, quæ est accidentis, susceptibilis est contrariorum. Dico id non esse nisi substantie proprium: quod si illa quantitas hoc haberet, id est ut locum substantie tenet, quod fit maximo miraculo, & potentia Dei infinita: nos modo id, quod naturaliter est consideramus: præsettum secundum Arist. qui nec id cognovit.

De quantitate Cap. V I.

*Q*uanti autem aliud quidem est discretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus positionem ad se inveni in ipsis partibus constat: aliud autem ex non habentibus positionem. Est autem discretum quidem ut numerus, & oratio, continuum uero, ut linea superficies, corpus: amplius autem preter hec locus & tempus.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius: ut quinque, si sunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & quinque, sed semper discreta sunt: & tria & septem ad nullum communem terminum copulantur, neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discreta sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba brevi, & longa: dico autem cum uoce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particule eius copulantur: non enim est communis terminus.

In Caput De Quantitate.

terminus, ad quem syllabæ copulenterur, sed unaquæque diuisa est, ipsa secundum scipsum.

3. Linea uero continua est: est enim sumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulantur; & superficie lineam: plani nam que partes ad aliquem communem terminum copulantur similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminum, lineam uel superficem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus: præsens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum: rursus locus continuorum est: locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quæ obtinent singulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad unum enim communem terminum eius partes copulantur.

4. Amplius autem, alia quidem constant ex partibus, quæ in eis sunt, positionem habentibus ad se inuicem: alia autem ex non habentibus positionem, ut linea quidem partes positionem habent ad se inuicem, singulæ nanque earum sitæ sunt alicubi: & habeas unde distincte sumas, & assignes ubi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliqua rum copulantur. Similiter autem & partes plani positionem habent aliquam: similiter nanque assignaretur unaquæque ubi iacet: & quæ copulantur ad se inuicem, sed & solidi partes similiter, & loci. In numero

autem non poterit quisquam ostendere, quemadmodum partes eius positionem aliquam habent ad se inuicem, aut ubi iacent, aut quæ partes ad se inuicem connectuntur. Neque ea quæ temporis sunt, nihil enim permanent partes temporis, quod autem non est permanens; quomodo positionem aliquam habebit; Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quod aliud quidem prius sit temporis, aliud uero posterius. Sed & in numero similiter, eo quod prius numeratur unus quam duo, & duo quam tria, & sic habebunt aliquam ordinem: positionem uero non omnino accipies. Sed & oratio similiter, nulla enim remanet partium, sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere, quapropter nulla erit positio partium eius: siquidem nihil permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant: alia ex non habentibus positionem.

Proprie autem quanta hæc dicuntur sola, quæ dicta sunt: alia uero omnia secundum accidentis, ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quanta, ut multum dicitur album, eo quod superficies multa sit, & actio longa, eo quod tempus multum sit, & motus multus. Neque enim horum singulum per se quantum dicitur, ut si quis assignet, quanta actio est, tempore definit annuam, uel sic aliquo modo assignans: & album quantum quid sit assignans, superficie definit: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse diceret, quare sola proprie secundum scipsum dicuntur

per quanta, quæ dicta sunt: aliorum uero nihil per se, sed si forte, per accidens.

Amplius, quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est quod nihil est contrarium: ut bicubito uel tricubito, uel superficie, vel alicui talium, nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum paucum esse contrarium, uel magnum parvo. Horum autem nihil est quantum, sed magis eorum, quæ sunt ad aliquid nihil enim ipsum ipsum per se ipsum magnum, uel parvum dicitur: sed eo quod ad alterum refertur: ut mons quidem parvus dicitur, millium uero magnum: quod hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit, illud uero ijs quæ sunt sui generis minus: ergo ad alterum est eorum relatio. Nam si per se ipsum magna uel parvum diceretur, non quam mons quidem aliquando parvus, millium uero magnum dicetur. Rursus in uico quidem plures homines esse dicemus, Athenis uero paucos, cum sint illis multo plures: & in domo quidem multis, in theatro uero paucos, cum sint plures. Amplius, bicubitus quidem, & tricubitus, & unum quodque etiam quantum significat: magnum uero uel parvum non significat quantum, sed magis ad aliquid quantum ad alterum consideratur: & magnus & parvus: quare manifestum est, quod ipsa sunt eorum, quæ ad aliquid.

Amplius, siue aliquis ponat quantia esse hæc, siue non ponat, nihil est in illis contrarium: quod enim non potest sumi per se ipsum, sed ad alterum refertur, quomodo huic aliquid

erit contrarium? Amplius autem, si sunt magnum, & paruum contraria continget idem simul contraria sit scipere, & ea ipsamet sibi met esse contraria: contingit enim simul idem parvum esse & magnum, est enim ad hoc quidem parvum, ad aliud vero id ipsum magnum. quare idem, & partum, & magnum eodem tempore esse contingit: quare simili contraria suscipere. Sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse, ut in substantia quidem: fasce pribus enim contraria sunt esse uidetur: sed nullus simul satius est, & ager, neque album, & nigritum est simul: nihilque aliquid simul contraria suscipiet: Et eadem sibi ipsi contingit esse contraria: nam si est magne parvo contrarium: ipsum autem id simul est magnum, & parvum: ipsum sibi erit contrarium: sed impossibile est aliquid sibi ipsi esse contrarium: non est igitur magnum parvo contrarium, neque multum paucum. Quare uel si non eorum que ad aliquid haec quis dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt.

Maxime autem circa locum esse uidetur contrarietas quanti, sursum enim ei quod est deorsum contrarium ponunt: locum qui in medio est deorsum dicentes, eo quod plurima distantia est medii ad mundi terminos. Videntur autem, & alterum contrariorum ab his afferre definitionem: quæ enim plurimum a se inuicem distat, eorum quæ sunt sub eodem genere, contraria esse definiunt.

Nanuidetur autem quantum sibi scipere magis, & minus: ut bicubitus. neque enim alterum altero magis

In Caput V.

magis bicubitum : neque in numero: ut tria quam quinque , nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque quam tria , nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec in ullo eorum , quæ dicta sunt omnino , magis , & minus dicitur. Quare quantum non suscipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti est, quod æquale , & inæquale dicitur , unumquodque enim eorum quæ dicta sunt quantorum , æquale, & inæquale dicitur: ut corpus quale, & inæquale dicitur, & numerus & tempus. æquale & inæquale dicitur, similiter autem , & in aliis quæ dicta sunt , vnumquodque æquale , & inæquale dicitur . In ceteris uero quæcunque quanta non sunt , non prorsus videbitur æquale , & inæquale dici, ut dispositio æqualis , & inæqualis non omnino dicitur , sed magis similis & dissimilis , & album æquale, & inæquale non omnino dicitur sed simile , vel dissimile . Quare quanti maxime sit proprium , & quale , & inæquale dici .

Cur post substantiam de quantitate prius egerit, quam de qualitate.

Obiectio.

Posset quis non immerito dubitare, cur post substantiam statim de quantitate, postposita qualitate, differuit: cum Architas, qui primus, fertur prædicamentorum author, statim post substantiam qualitatem fuerit aggressus, ut refert Simplicius. Immo uidetur ratio illi fuisse: primo, quia substantiae incorporeæ, quæ præcipue substantiae sunt, per qualitates potius, quam per quantitatem innoscant. Secundo, quia cum duplex sit in composito substantia, materia nenu-

pe & forma, nobilior multo est forma, ut docet Aristo. 2. Physic. cap. primo, at forma est causa qualitatis, sicut quantitas a materia habet ortum, ergo ut dignior proposita nenda erat qualitas. Tertio, quia qualitas magis uidetur conuenire cum spiritualibus, quam quantitas, cum qualitas secundum se sit indivisiibilis, non enim dividitur per se qualitas, nisi per accidens ad subiectum diuisiōnem.

Aristoteles uero his non obstantibus, optimis rationibus, qualitatem reliquias omnibus anteposuit: cuius multiplex potest assignari causa. Primo cum Ammonio, quia in predicamento substantiaz in duabus proprietatibus parem fecerat quantitatem substantiaz, sive ergo æquum, ut ipsis cognitionem non differet. Secundo, quia inquit, differat substantiam in primam, & secundam: at primum, & secundum ad numerum spectant, qui quantitas est: sed hæc non est admodum validæ ratio. Tertia ipsius est, quia prior est materia, quam forma, et quantitas sequitur materiam, qualitas uero formam, ergo prior est quantitas, Boet. hius adducit etiam alias tres causas. Primo, nam rem immediatis sequitur quantitas: statim enim, quod res est, una est: at unum ad quantitatem referuntur. Secundo. Supposito Aristo. solam substantiam compositam in predicamento collocasse, ita ut secundum ipsum ne quidam nolunt, corpus esset generalissimum genus, tunc sic Boetius. Prima passio, & proprietas, quæ a substantia corporis, scilicet corpore fluit, ut corpus est, est quantitas, hæc ergo anteponenda fuit. Architas autem supposebat, res in corporeras esse in predicamento: & sic superiores rônes præcedebat: id uero Arist. non recipit: tamen hæc ratio non conuinuit simpli citet, nisi secundum illorum opinionem: statim ut ante diximus, etiam secundum Arist. sententiam, incorpore substantiaz sive in predicamento. Tertio, inquit Boet. quia magnam habet quantitas cum substantia similitudinem, cum nec habeat contraria nec recipiat magis, immo addetur, quod est aliquo modo receptiva contrariorum, cum ipsam ut per medium quodam reliqua accidentia substantiaz inherent: non enim esset corpus album, nigrum, calidum, moueretur, & reliqua, nisi haberet quantitatem. Simplicius addit aliam rationem,

sci.

Scilicet, quia est adeo quantitas substantiae coniuncta, ut mutatione facta in quantitate, fiat etiam mutatio in substantia, non enim augmentatio sit, nisi addita aliqua de novo substantia.

3 Quanti autem aliud est discretum &c.

Caput hoc duas partes continet: in primo suntres divisiones quantitatis: in postero, tres ipsius proprietates: prima diuisio virtualiter continetur in principio, formaliter vero in medio capitum. Duplex est quantum, per se, & per accidens: quantum per accidens uocatur id, quod quantitatem participat, quantum per se est ipsa, met quantitas. Secunda diuisio. Quantus per se alterum est continuum, alterum discretum: quanti continui quinque sunt species, linea, superficies, corpus, tempus, locus. Linea uocatur longitudo sola corporis praeter terminus latitudine, & profunditatem, cuius linea extrema dicuntur puncta: superficies est latitudo extrema alicuius corporis: corpus uero dicitur profunditas ipsius substantiae: horum cognitio patet ex Geometria, discreta uero qualitas numerus, & oratio sunt.

2 Partium etenim numeri nullus est communis terminus. &c.

Hic Arist. probat numerum & orationem, ad discreti genus pertinere, probatque de numero, quod sit discreta quantitas: possumus autem ex istis probationibus sumere horum definitiones. Continua quantitas est, cuius partes unico communi termino partium communem, id, quod sic unam partem terminat, quod illud unum, & idem alteram partem terminet: unde neutrius partis est proprius terminus, uerbi gratia duæ medietates lineæ continuantur unico puncto medio, quod punctum de unius, & alterius partis extremum est: per hoc patet, quid sit, non habere partes copulatas termino communio.

Hoc supposito, probat de numero esse quantitatem discretam. Partes numeri non coniunguntur aliquo communi termino, ergo numerus est de genere discretorum.

Paret antecedens, nam quinque, & quatuor, que sunt partes denari nullo communi continuantur: cum omnes unitates separatae sint inter se,

Probat secundo de oratione, & explicat se non loqui de quacunque oratione, nam ea, que in mente est, non est quantitas: sed de ea sola, que est in uoce loquitur, probatque duo, & quod sit quantitas, & quod sit discreta: primo quod sit quantitas: quod non probauit de numero, quia id erat, per se notum, in oratione autem id obseverum est, probat autem sic: Orationi insunt passiones quantitatis, scilicet quod sit longa, & q[uod] sit brevis, ergo etiam inest ratio quantitatis. Probat secundo quod sit discreta, partes enim eius scilicet syllabe, sicut unitates in numero nullo communi termino computaneur.

Linea uero continuum est, est nō sumere &c.

Probat modo de quantitatibus continuis, non atrem probat, quod quantitates sint, quia id patet, sed quod continuum sint. Primo de linea, partes enim linei communi termino copulantur, scilicet puncto: partes etiam superficie linea, sicut partes corporis superficie iunguntur. Similiter de tempore, praeteritum enim & futurum, quae partes sunt temporis, praesenti copulantur. De loco probat sic locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiam ipsius loci partes, singulæ enim loci partes correspondent locati partibus, ut ergo est pars in locato, seu terminus continuans eius partes, ita correspondet terminus in loco coniungens partes loci, uocat autem Aristoteles terminum loci, & locati cunctem, nos quod idem sit numero, sed proportione, id est per correspondentiam, ut sicut pars loci correspondet parti locati, ita similiter terminus communis partium loci correspondet & opponitur termino communis partium locati.

Amplius autem alia quidem constant ex partibus. &c.

Hic ponitur alia diuisio quantitatis, quae dam constat ex partibus habentibus positionem

In Caput VI.

sonem, quondam ex partibus non habentibus positionem, Pro cuius declaratione adverte, q̄ positio est habitudo corporis ad locum in quo est: secundum quam dicitur esse in loco, quod est habere positionem: non n. aliud est habere positionem, quam in loco esse: habere autem partes positionē habentes, est habere partes in loco: non autem sit sumitur in praesenti, ut existimat Ammonius, affirmans numerum habere partes positionem habentes, quia partes numeri, quae corporum unitates sunt, in loco sunt: at siue dubio non bene consideravit, cum Aristoteles expresse assenseret, tunc carere partibus positionem habentibus.

N.B. 1.

Propterea notandum est, aliud esse habere partes positionem habentes, aliud habere partes positionem inter se: illud enim est, ut dixi, habere partes loco inexistentes, & de hoc nihil modo curat Aristoteles: at habere partes positionem inter se habentes, est tales habere partes, ut una sit uelut alterius locus, & una sit in altera, quomodo dicimus digitus est in manus, & manus in brachio, & non solum hoc, sed quod possimus designare hanc in ista, & istam in illa, & quod haec est ante, illa retro, ista sursum, & hec deorsum: huius positionis hic meminuit Aristoteles, a qua longe distantes partes numeri, ut dicemus.

N.B. 2.

Vt autem partes quantitatis alicuius, hanc habeant positionem, tria sunt necessaria. Primo, quod sunt in aliquo continuo, id est in subiecto: & hoc uocat alicubi esse, non quod sit in loco, ut credidit Porphyrius in suis interrogacionibus: nam eo modo locus non habet positionem, cum locus non sit in loco, sed q̄ illæ partes sunt in subiecto aliquo, ut dicit Alber. tract. 8. c. 6. Et secundo q̄ sit continuum tale subiectum. Tertio q̄ partes haec debent habere, existentiam in subiecto, continuationem, & permanesciam.

N.B. 3.

Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus positionem, non enim dices, haec pars numeri est ante, ista retro, haec unitas est in illa: defectu permanentie, tempus non haber partes huiusmodi, defectu utriusque oratio, quæ est discreta, & successiva.

Sunt ergo quatuor quantitates positiones habentes, linea, superficies, corpus,

locus: tres, non habentes, tempus, annus. rus, & oratio: dicit tamen Aristoteles in his tribus inueniri quidem ordinem, secundum quem una pars præcedit alteram: præcedit enim tempus, & numerus numerum, & syllabam syllabam: sed nulla est partium positio.

Proprie autem quanta dicuntur, quæ dicta sunt. &c.

Hæc est illa diuisio, quam Aristoteles superioris insinuauit, quantum quoddam per se, quoddam per accidens: per se quantum sunt ipsæ species quantitatis annumeratae: quantum per accidens est id, quod non quantum à se est, sed quia quantitate participat, ut actio, quæ dicitur lōga, à tempore, quo fit, & motus longus, à loco. Hæc sunt quanta per accidens. Sed dubitare posset aliquis, quare hæc diuisio quanti, cum in nullo prædicamento alio similis fiat divisionis? hoc posterius in disputatione elucidabimus.

Quanto nihil est contrarium. &c.

Posterior capititis pars est ista, in qua tria accidentia quantitatis explicantur, primum est, Quantitas non habet. eo nimirum, cu ius meminerat etiam in prædictamento substantiae: sed in modo obiicit idem, quod illic obiicit: magnum enim & paruum, multa & pauca ad quantitatem spectant: tamen unum alteri contrarium videtur.

Ad hoc respōdet Aristoteles duplices. Primo illa non esse de genere quantitatis, sed alterius prædicamentū, quod dicitur ad aliud: probat hoc dupliciter. Primo. Omne quantum, in se ipso, quantum est, at magnum & paruum, multa, & pauca non in se, sed ad aliud dicuntur, ergo non sunt quantitates: maiorem non exprimit, sed minorem cum conclusione: minorem explicat exemplo, & probat. Primo, nam milium non dicitur magna, nisi comparatum ad alia grana eiusdem speciei, & mons dicitur parvus relatus ad alios montes maiores: idem de multis, & paucis dicit. probat autem minorem: si enim magnum & parvum absolute dicerentur, & non relatione ad aliud, nonquam montem parvum, nec milium magnum dicere continget.

Secunda

Secunda ratio est sumpta a significatio-
ne vocabuli, ut dicit Simplicius, magnum
enam, parvum, & reliqua similia non quan-
titatem, sed excessum potius quantitatis ad
aliud significant, ergo ea non sunt quantita-
tes: loquitur aut de magno, & parvo, quae
ad quantitatem continua spectare uidentur,
de multis uero & paucis, quae ad discretam.

Sive aliquis ponat quantitatem
esse hanc &c.

Posterior responso est. Quamuis ad-
mitteretur illas esse quantitates: nullo ta-
men modo admittendum est, cōtraria esse.
Hoc probat triplici ratione: Prima, nam cō-
traria sunt naturae absolutae, & per se, at ma-
gnum, & parvum, & reliqua huius mundi
non sunt ad se, sed ad aliud, ergo non sunt
contraria. Secunda, contraria non sunt
similis, hoc enim repugnat: substantia enim
est quidem contrariorum susceptiva, sed
non similis, non. n. quis simul est sanus, &
ager, at ista simul sunt, idem. n. est magnum,
& parvum: ergo non sunt cōtraria. Loquit
aut hic de contrarietate proprie dicta, ut su-
perius diximus. Tertia, si magnum, & parvum
contraria dicereantur, unum, & idem sibi ip-
si contrarium esset, cum sit idem magnum,
& parvum, at id omnino impossibile est, er-
go contraria proprie non sunt.

Maxime autem circa locum uide-
tur esse contrarietas &c.

Obiicit secundo Aristo. Adhuc circa idem.
Locus est una ex speciebus quantitatis &
contrarium habet, omnes enim locum loco
contrarium ponunt, scilicet locum de-
orsum qui est in medio, id est centro mun-
di, contrarii loco sursum, qui est in celo
concauo: ista enim loca maxime distant, in-
mo in definitione contrariorum dicitur
contraria maxime distare, & talis distantia
est per propositionem dicta, à distantia lo-
corum; ergo loca sunt contraria. Ad hoc
nihil responderet, non quod approbet, loco
esse contrarium: non enim dicit, locus ha-
bet, sed uidetur habere, ut notat Simplicius,
sed forsitan quia non erat locus iste iudit
elucidandi, cum quid locus sit, non esset
compertum.

Possimus tamen respondere. Dupliciter

ter aliqua quantitas consideratur, ut dicte
Simpl. Primo, ut quedam quantitas est, &
in ratione quantitatis. Altero modo ut ad-
missa, & coniuncta est cum qualitate, uel
alia ratione alterius generis: uerbi gratia,
linea ut linea est, uel ut carua, aut recta est:
hę enim sunt qualitates, scilicet rectitudo, & cur-
vitas. Similiter superficies, ut superficies
est, uel ut aspera, lenis uel est, quae qualita-
tes sunt. Similiter tempus, ut tempus est,
uel ut importat lumen, aut tenebras: secun-
dum quae dicuntur dies & nox, tunc respon-
detur, quantitati in ratione quantitatis ni-
hil est contrarium: at ratione qualitatis ad
iunctae contrariorum habet, ut in exemplis
patet.

Per hoc similiter respondetur de loco: locus
enim potest considerari in ratione
quantitatis, & tunc non est aliud, quam su-
perficies continens aliquod corpus, cui
nullū est, contrarium, altero modo, ut dicit
certum situm, & certam distantiam a centro,
& partibus mundi, & sic dicitur ubi, quod
est aliud prædicamentum, & tunc patitur
contrarium, ut probat argumentum, nō ea
men ut ad quantitatem spectat.

Non videtur autem quantitas su-
scipere magis &c.

Constituitur secunda proprietas quanti-
tatis, quae est, non suscipere magis, uel
minus, haec enim maxime coniuncta sunt,
habere contrarium, & suscipere magis, uel
minus, ita ut quae contraria non habeant,
magis, uel minus non suscipiant, cum in-
tensio, uel remissio ex contrariorum mischio
ne perueniat. Tertia proprietas est, quan-
titas dicitur aequalis, uel inaequalis: haec
est autem omnino propria quantitatis, ut
quoties aliquid aequalis, uel inaequale sen-
tiamus, illuc quantitatem esse iudicemus,
dummodo haec sumantur proprie: nam alii
quando una albedo alteri aequalis dicitur,
uel inaequalis; & unus calor alteri, sed id
abusive & improprie: albedines enim, ca-
lores, uel qualitates, non aequales, uel in
aequales, sed similes, uel dissimiles dicendi
sunt: illud enim maxime quantitati est pro-
prium. Haec de quantitate circa Aristotelis
uerborum interpretationem.

QVAE.

In Caput de Quantitate.

QV AESTIO PRIMA.

An quantitas sit genus ad continuatum & discretum, & qua ratione.

Quamvis omnia sere, que in hoc capite peti possunt & petuntur, praeter eas cognitionem, quā facilem, & cō munem Arist. in prēsenti tradidit, Physica & Metaphys. sunt, nec intellectu facili: eorum tamen cognitio maxime est utilis, cū plurimū Logicę intensiores rerum ipsarum cognitione innescant: propterea non mirum uideri debet, si pro ueritate Logicę explicanda, aliquid miscemus de rerum speculatione.

Est igitur prima difficultas circa diuisionem primam capit. An diuisum, scilicet quantitas, sit genus uel potius analogum quodam. Simplicus existimat, quantitatē esse quoddam genus, quod potest diuidi, & per continuum & per discretum, rāquā per differentias adequate diuidentes, & si militer potest iterū diuidi per habere passes positiones habentes, & non positiones habentes, tanquā per alias duas differentias etiam adaequatas, sed sub alia ratione est una diuisio, sub alia, uero altera: sicut qui animal priuō per rationale, & irrationale diuidere: & iterum, inquit, idem animal per mortale & immortale seceret. Ista opinio Simpl. quantum ad priorem partem, scilicet priorem diuisionem, esse generis per differentias, est Alber. tract. de quantitate. c. i. & est communis sententia: quantum uero ad posteriorem, est contra communem, communiter enim tenetur, illam diuisionem quantitatis, in habentem positionem, & nos habentem, esse subiecti in accidentia: sicut anim alium, aliud al bum, aliud nigrum, aliud medio modo se habens.

Arg. At circa priorem diuisionem non modica difficultas est, quo modo quantitas sit genus ad continuam, & discretum, sunt enim ualida argumenta in contrarium. Primum. Nullum genus, denominatiue predicitur de sua specie, ut docet Arist. 4. Topi. c. i. & ratio est manifesta, cum genere secundum nomen, & rationem predicetur: quod non faciunt ea, quę denominatiue predicantur: at quantitas de suis speciebus predicitur denominatiue, cum

in cōcreto etiam predicitur: dicitur: linea est quantitas & quanta: longitude est longa: numerus est quantitas, & quantus, ergo non est genus, uel si est restat dubium, quare tales predicationes non sūt in aliis generibus: non n. dicimus, albedo est alba, calor est qualitas, & qualis.

Secundo. Unius generis una species nō fit ex altera: at numerus fit ex continuo, cū ex diuisione continua fiat, & resulset numerus, ut docet Aristotiles. 3. Physic. Tertio. Species una nō predicitur denominatiue de alia specie eiusdem genetis, at numerus de linea predicitur denominatiue, ergo non sunt species, & per consequens, quantitas nō est genus: minor probatur, dicimus n. linea est numerata. Quarto. Continua & discreta quantitas nō cōueniunt in unica rōne cōi, ergo non habent aliquid idem genus. Probatur antecedentes, quia talis ratio, uel est, p. utraq. sit diuisibilis, uel quod utraq. sit mensura: non prior quia diuisibilitas prius inest continuo, ut diximus: non posterior, quia ratio mensurę prius inest discreto, cum non measuremus nisi per unitatem, eam multiplicando, & faciendo numerum, ergo non est una ratio utrique communis & generica.

Propter hęc inter afferentes quantitatē esse genus non cōuenit. Alber. enim tract. de quantitate. c. i. existimat hic considerari quantitatem, ut est mensura quādā substantię, non autem ut est ratio diuisibilitatis, quod etiam sequitur Caleta. & S. Tho. opusculo 48. c. 2. & fero est communis sententia: quorum ratio est, quia Arist. distinguit species quantitatis, ut sunt mensurę substantię, nam quantum ad diuisibilitatē non different locū, & superficies, cum locus sit superficies ultima corporis cōtinuitatis. Patet autem eandem esse diuisionem loci, & superficii, tamen in ratione mensurę differunt: nam locus est mensura extinsa locati, cum ipsi non inhāreat: superficies autem est mensura intrinsca, scilicet inhārens corpori, cuius est mensura.

At uero Burle. & alii afferunt, hic considerari quantitatem, ut est diuisibilitatis ratio, & sub hac ratione est genus quoddam ad continuum, & discretum: cuius ratio est, nam in ratione mensurę est pure analogum, cum mensura primo comperat unitati, & numero, & non continuo

Primo
op.

Secunda
op.

Alii

pèr unitati, & numerò, & non continuo
dīsi i ratione unitatis, scilicet quatenus as-
sumimus aliquam quantitatem continuā
in ratione unitatis, ut ea metiamur alia
omnia: ut doceat Arist. 10. Meta. ca. 2. Hoc
autem argumentum maximè molestū est
authoribus oppositorum factioñis à quo sub-
ducere se nequeunt: non minus tamen illo-
rum argumentum est his difficile, ita ut rei
ueritas non faciat apud hos, uel illos inno-
teat. Dabimus operam, Deo fauete, ut bre-
uiter, & clare rem istam aperiamus, & dilu-
cidemus id, quod deceptionis cā potest esse
manifestans sequentibus fundamentis.

*primum
fundam.*

Primum fundamentum. Quantitas du-
pliciter accipitur. Vno modo pro quanti-
tate corporum, secundum quam ipsa cor-
pora extensa sunt, uel numerari possunt:
& hæc dicitur quantitas mōlis, quæ in re-
bus spiritalibus non inuenitur, & de haec
sermo est in præsenti loco. Altero modo
accipitur quantitas pro certo gradu virtutis
& essentia, quem unumquodque partici-
pat, secundum quam dicimus, magnus est
dominus & infinitus, non quidem corpo-
ris quantitate, sed in essentia & uirtute: di-
cimus ēt creatura est finita: & talis quanti-
tas reperiēt in spiritualibus de qua nō loq-
ui modo, & hæc dicitur quantitas uirtutis.

Hinc sit. quod etiam æquale & inæqua-
le dupliciter accipitur, & ut à quantitate
primo modo sumitur, & sic res spirituales
non dicuntur æquales, uel inæquales: &
ut à quantitate secundo modo sumitur:
& sic omnia, quæ sunt, adiuicem æqua-
lia, uel inæqualia dici possunt: dicimus. n.
filius est æqualis, patri secundum diuinita-
tem: nullus angelus æqualis est Deo, &
hæc dixit Aristoteles; in fine capititis, dum do-
cuit non multum æqualitatis, uel inæqua-
litatis reperiiri in aliis.

Quod dicimus de quantitate continua,
dicendum etiam est de discreta: numerus
enim duplex est, & qui reperiatur in spi-
ritualibus etiam, secundum quem dicimus,
tres sunt personæ, & unus Deus: Millia mil-
lium angelorum ministrant ei. Dicimus e-
tiam tria puncta, tres albedines, & talis
numerus uocatur transcendentalis, de quo
in præsenti non fit sermo. Alter est nume-
rus, qui solum in rebus corporis inueni-
tur, & iste prædicamentalis est, de quo hic
agimus. Pater igitur sermonem in præsen-

ti fieri de quantitate continua, & discreta
ut in rebus, & substantiis corporeis est.

Hæc autem quantitas ab Aristotele 5.
Meta. c. 13. sic definitur in concreto. Quan-
tum est, quod est diuisibile in ea, quæ in-
sunt, quorum utrumque, aut uniuersum
que unum quid aptum est esse: id est, quā
tum est subiectum aliquod habens partes
quarum singulæ per se esse possunt, & ra-
tionem quanti fortiori: uerbi gratia, lignum
diuidi potest in partes, quæ singulæ conti-
nuæ sunt, & per se esse possunt, similiter
numerus in unitates, q̄ singulæ per se esse
possunt, diuiditur: unde patet longe alias
esse partes à quantitate prouenientes, ab
aliis omnibus: partes enim potentiales nō
sunt alicuius subiecti, sed alicuius superio-
ris prædicati partes, similiter differentiæ.
Accidentia uero & potentiae sunt quidem
subiecti unius, aliquando partes, sed singu-
la per se esse non possunt, nec sunt unum
subiectum: nec similiter materia & forma
at partes quantitatis sic alicuius subiecti,
& unius rei sunt, ut singula per se unum
quid faciant: & hoc ualde nota.

Sit secundum fundamentum. Quanti-
tas multa tribuit subiecto suo. Primo. n.
ante omnia, dat partes, tales, quales dixi
in primo fundamento, quod est dicere. ra-
tio qua subiectum talis partes habet, est
quantitas: si partes fuerint extensionis, est
quantitas continua: si numerationis, discre-
ta: & hæc est prima ratio quantitatis, esse
formalem rationem partium illarum.

Ab hac quantitatis natura fluunt quæ-
dam passiones propriæ. Prima, esse diuisi-
bile: ex eo enim quod alijs partes habet,
diuisibile esse consequitur. Similiter sequi-
tur, secunda esse finitum, uel infinitum. Ter-
tia esse æquale, uel inæquale alteri. Qua-
ta esse mensurabile. Omnes hæc quatuor
rationes sunt propriæ passiones fluentes
ex illa natura prima quantitatis: & subio-
cta recipiunt omnia ista quinque à quanti-
tate: quarum passionum natura, numerus,
& ordo, sufficienter in Metaphysica traden-
tur, Deo adiuuante.

Item rāmen aduerte unum diligē-
ter. Quod quantitas omnia ista quinq; tri-
buit suo subiecto formaliter, id est, est for-
ma quadam, qua subiectum habet partes,
& est diuisibile, est finitum, æquale, & men-
surabile: ut enī ab albedine corpus for-
maliter

*Secundū
fundam.*

Note.

In Caput de Quantitate.

maliter est album, & uisibile disgregatiū, uisus: ita corpus à quantitate est quantū, id est partes habet finitum & mensurabile est: & hoc significant illa uerba, quantitas est ratio partium, est ratio diuisibilitatis, est ratio measure.

Tertium fundam. Ex his sit tertium fundamentum, à quo sere natura & intelligentia nō solum quātitatis, sed aliorum multorū pender. Alius est id, quo mensuramus, aliud quod mēsuramus: aliud id ratione cuius aliquid mēsuratur, uel mensurari potest. In primis ut à noto incipiamus, id, quod mensuramus, est corpus, uel res corporea, tam continua, quam discreta: id uero ratione cuius illa mensuratur, uel mensurabilia sunt, est quantitas: uolo dicere, forma, à qua corpus habet, quodd mensuretur, est quātitas, nisi enim quantitatē haberet, mensurari non posset, quod superius dicebamus, est ratio mensuræ formalis: id autē, quo mensuramus, est quoddam quantum, quo uenit, ut indiuisibili quodam ad mensurandas alias quantitates, ut uenimus ulna, utimur modio; tanquam uno quodam, per cuius multiplicationem alia quanta mēsuramus: uade ista proprie dicenda est mēsura: illa uero qua subiectum est mensurabile, non mensura, sed mensurabilitas est quādam, seu dicatur mensura passiva, & formalis, & altera mensura activa & instrumentalis.

Vraq; quidem quantitas subiecto communicat formaliter: est enim ratiō, qua corpus, uel subiectum est mensura mēsurans, & qua mensurabile etiam est, sed magno discrimine: nam non omnis quantitas est mensura mensurans, non a. mēsuramus nisi quadam parte quantitatis de terminata eas multiplicantes: at omnis quantitas est ratio mensurabilitatis. Præterea esse mensuram mensurantem magis competit unitati, quæ est principium numeri, ut argumentum superius probabat: at mensurabilitatis ratio omnibus quantitatibus ex æquo inest.

Quartū fundam. Sit quartum fundamentum. Ita omnia quæ diximus per prius ipsi quantitatib⁹ sunt, ipsa enim est partes habentes se, ut patet in lincis, superficiebus per se consideratis: & in tempore, cuius partes sunt aliae à partibus subiecti. Similiter ipsa quantitas est diuisibilis mensurabilis secundum

se, ut pater in sanctissimo Sacramento Abtatis. Secundario uero hoc tribuit subiecto, & substantiae nam diuisibilitatem, & mensurabilitatem, & reliqua, substantia à quantitate haberet. Tertio quod maximè notum est, quantitas hec tribuit aliis accidentibus, nam accidentia habent partes, diuisibilitatem & cetera à quantitate, ut pater in albedine, quæ tanta est, quanta superficies, cui inest, quod nullum accidentis haberet. Quantitas igitur primo illa habet in se. Secundo substantiae communicat, Tertio aliis accidentibus.

Hinc est, quod de se ipsa suscipit prædicationem abstracti & concreti, dicendo linea est quanta, & quantitas: quod non sit in aliis accidentibus. Similiter distinguitur duplex quantum, per se, per accidens: per se est ipsa quantitas, per accidens sunt accidentia illa, quæ quantitatē participant, quæ distinctio in aliis accidentibus non sit. Sequitur etiam optime Aristoteles quantum in cōcreto, ut legitur grāce: quanti aliud continuum &c. ut intelligamus eandem, esse in hoc peculiari prædicamento prædicationem abstracti & cōcreti. Hæ sunt ex quibus nō mediocris quantitatis cognitio haberi potest, & quod non passim inueniuntur: cetera Metaphysico relinquuntur. Responso ergo ad quætionem sequentibus conclusionibus.

Prima conclusio. Quantitas, ut est ratio partium, est quoddam genus, cuius differentiae sunt, continuum & discretum: quantitas enim continua est magnitudo, discreta vero multitudine, quæ sunt duo genera eius subiecta, uarias sub se species includentia. Hæc conclusio hoc unico arguento patet. Quantitas secundum talēm rationem prædicatur in quid de pluribus suis speciebus, ergo est genere: consequentia est certa, & antecedens manifestum.

Secunda conclusio. Habere positionem vel non habere, quantitatis differentię nō sunt, ut existimat Simpl. sed passiones. Probatur unico arguento. Si essent differentiae, non posset quantitas concinua abstracti à positione: at per intellectum superficies sine ulla positione consideratur, cum intelligatur abstracta à loco, & subiecto, ergo illa positio non est esse differentiam, cū species absque sua componente differentia intelligi nequeat. Hic autem aduerte, quod

Prima conclusio.

Seconda conclusio.

quod non est idem, quæstatem continet esse, & positionem habere, cum quantitas aliqua continua non eam habeat, scilicet tempus: nec similiter esse discretum, & non habere positionem, cum etiam continua aliqua non habent. Vnde sic ista se habent, scilicet continua & habens positionem, quod omne habens positionem est continuum, non tamen omne continuum habet positionem: at discretum, & non habens positionem sic se habent, quod omne discretum est non habens positionem: at non omne non habens positionem est discretum.

Tertia. conclusio.

Quæstio. Quantitas ista quæ ratio partium est, consideratur in præsenti, ut sub tali ratione est genus generalissimum omnes has species continens: Ista conclusio iudicio meo est manifesta ex ipso contextu Aristotelis, in quo continuum, & discretum, sub quibus sunt omnes species quantitatis, non aliter designantur, quam per ipsas partes, quæ copulante, vel non copulante termino communis. Præterea, Logicus considerat intentiones secundas, quæ in primis fundantur: at ratio generis quantitatis non fundatur in mensura ratione, quia hec est passio, non natura generis: ratio autem, quæ genus est, est quantitas, ut ratio partium est. Præterea, tertia ratio & argumentum illorum inuidum est: dicunt enim alii non posse distinguere species quantitatis, quam in ratione mensuræ: hoc autem inuidum est, sic enim optime distinguiri possunt, & distinguuntur: linea est ratio partium secundum longitudinem in continuo, superficies ratio partium secundum latitudinem: corpus ratio partium secundum profunditatem: tempus ratio partium successivam in continuo: locus est ratio partium continentium aliquid: numerus ratio partium discretarum: ratio oratio partium discretarum cum successione: & hec ualde obseruat.

Ad pri-

mōnum. Respondet igitur per hæc ad argumentos quætoris septa posita, quibus probabatur, quantitatem non esse genus. Ad primum respondet Buretus & Scotus, q. 27. Linæ, superficies, & qualibet alia quantitatis species, duplicitate potest considerari. Vnam modo, ut est in subiecto, & simul cum subiecto sumitur, & tunc prædi-

catur genus de illis denominatio sit, quia eū subiecto sumitur. Altero modo considerantur in abstracto absque subiecto: & sic species quantitatis sunt, & tunc sicutum est dicere, linea est quanta, ita responso non placet, quia linea non dicit subiectum magis quam albedo, ut ergo de albedine nunquam dicitur, quod est qualis, ita nec de linea dicitur illa ratione. Præterea, quia subiectum non per lineam, sed per linea tū explicatur: properterea aliter dicendum est, nempe illam prædicationem concreti de abstracto non esse denominatiuum, sed es sentiale in re, licet modus quidam denominatiuum sit id quod fit propter peculiarē rationem, quæ in quantitate reperitur, ut explicui in quarto fundamento.

Ad secundum responsum: quod est una spe *Ad secundum* in communi altera non sit: nata enim dicitur species in sua ratione, & natura admittit aliam speciem sibi coequalem: tamen ex individuis unius speciei non pugnat, ut materialiter fiat individuum alterius speciei, ut enim ex aqua sit ignis, aqua tamē non manente, ita ex cōtinuo sit discretum continuo tamen non manente. nec hoc est inconueniens ullum.

Ad tertium responsum: quod linea non dicitur numerata à numero denominative, quia numerus in ea sit: sed dicitur numerus ratiæ ab actis intellectus, per quem numerus: numerare enim opus est rationis & intellectus.

Ad quartum est maxime notanda solutio, negatur enim maior: ratio enim genericæ, in qua omnis quantitas conuenit, est habere partes eiusdem rationis, ut supra diximus, negatur etiam minor: immo ratio diuisibilitatis uniuoce compedit continuo & discreto, non autem nisi per prius, alteri per posterius. Verum est, quod ex diuisio continuo aliquando resultat, & sit numerus, tamen non semper: nec ex natura numeri est, siue ex continuo, constituto autem numero, & causa eius, unumquodque per se diuisibile est, & non usum per alterum. Ad illud de me sima, fuit magna sine dubio in hoc apud scriptores ambiguitas: nam ratio mensura, scilicet menturantis, per prius discrete conuenit, ut diximus, & sic est ratio analogæ: at ratio mensure passiuæ, id est qua subiectum mensurabile est, uniuoca

In Caput De Quantitate.

est omni quantitati, & hæc sufficiant. Sac-
sio me aliqua ex parte breuem in uerbis,
& obscurum in his fuisse, tamen mediocri-
ter auditori uersato, & diligenti manifesta
ita erunt; cuius rationem semper ip[s]is ha-
beo, præsertim quia uiva uoce ita expo-
nenda a magistro sunt.

Q V A E S T I O II.

*Circa reliqua que in hoc capite conti-
nentur, an recte dicitur sint ab
Aristotele.*

Q Via multa sunt in hoc capite, que in
telligeris, & examine aliquo indiget,
particularius à nobis tractanda sunt,
& disputatione elucidanda.

Argumentum
s[ic] in con-
trarium,
Primum
argum.

Est igitur primum argumentum contra
ordinem procedendi Aristoteles & ipsius
madam. Numquidque uniuersum prius
per definitionem, quam per divisionem
notificandum est: sed quantitas est genus
uniuocum, ergo à definitione oportebat
exordiri, non à divisione; ne facit Aristoteles.

Secondo
argum.

Secundo Aristoteles in divisione p[ro]p[ter]o
sunt continuum discreto, ergo male potesta
in tractatu discretum p[ro]positum continuo.

Tertium
argum.

Tertio. Nihil in uno predicamento col-
locatum constitui debet in altero: sed cor-
pus est in predicamento substantiae: ergo
nullo modo corpus potest esse species suo
stantie, & quantitatis.

Quarto
argum.

Quarto. Videtur doctrina ista non con-
sonare doctrinæ eiusdem Arist. s. Meta. ca.
23. ubi enim inter quantitates non num-
erat locum, nec orationem, & inter quanti-
tates per accidens, ponit tempus, & motum,
at hic & locum, & orationem, & tempus
inter quantitates per se constituit, mox
autem non meminit.

Quintum
argum.

Quinto. Videtur, quod nullo modo ora-
tio quantitas sit, nam uel accipitur pro
oratione vocali, mentali, uel scripta; sed
oratio scripta est potius substantia mate-
rialiter, formaliter uero (felicet ut signifi-
catrix est) est relatio, uel qualitas; men-
talitas autem, que in intellectu est, est qua-
litas, cum in intellectu non sit quantitas,
vocalis autem si materialiter sumatur,
est acer ueberatus, qui substantia est, si for-

maliter, est ipsum significare, quod non
est quantitas: ergo nullo modo oratio est
quantitas; & hoc admissum, q[uod] est quantitas,
non esset ponenda inter discretas, sed inter
continuas; unica enim syllaba continua est,
& motu continuo profertur.

Sexto
Magnitudo, multitudine, sunt qua-
titatis species subalternae, & longitudo et
est quædam species ipsius: ergo magnus, mul-
tum, longum species sunt quantitatis, & non
pertinent ad predicamentum ad aliquid.

Septimo. Unitas & punctum ad quanti-
tatem spectant, ut pareat, tamen non sunt
sub aliqua specie ex assignatis: ergo dimi-
nuta doctrina hoc uidetur.

Octavo. Multa etiam alia uidentur pre-
termissa, que tamen quantitates sunt, ut
graua, leue, onus etiam pondera, omnes
mensuræ, uncia, libra, modius, gomor, &
reliqua huiusmodi, que non apparet in a-
lio predicamento esse constituenda, quam
in isto, quorum tamen Aristoteles nullæ
nisi meminist. Ita argumenta à nobis sol-
uenda ordine sunt: ex quorum solutioni
bus perfecta predicationi huius cognitio
dependet.

Prima
solutio.

Ad primum argumentum respondet Al-
ber. tract. de quantitate. c. i. hic considera-
ri quantitatem, ut mensura est: cum autem
alia sit ratio mensuræ in continuis, alia
in discretis: nec eiusdem rationis sit uera
in omnibus mensuræ ratio: non definitio:
ne, sed divisione uera est. Hæc responsio
non satisfacit. Primo, quia, ut superius dixi-
mus, hic quantitas in sua ratione prima
consideratur, scilicet ut est ratio partium:
Secundo, quia si non est uera ratio mensuræ
in continuo, & discreto, non est genus,
nec h[ic] tamquam genus consideraretur, q[uod]
uidetur falluum: quod si est ratio una, quā
nis communissima, hæc potius definienda
erat.

Secunda
solutio.

Doctores Louanienses dicunt id factum
fuisse, quia generalissima non habent de:
finitionem propriam constantem ex gene-
re, & differentia, cum sint suprema gene-
ra. Sed hoc non placet, quia eadem ratione
nullum aliud definiret, at definit ad aliqd.
& qualitatem. Præterea, quia generalissi-
ma habent descriptionem: immo ut supe-
rius dixiimus, & declaravimus, Arist. s. Mo-
ta. c. i. 3. quantum ipsam descripsit ante di-
uisiōnem.

Pro.

Tertia stotem non tradere hic rerum cognitio-
sem distinctam, nisi quantum sufficit Logico pro rerum coordinatione, & pro praedicationibus, & ipsarum partibus perfecte intelligendis: & quia ipsum quantum, est maximè notum, utpote maximè præ omnibus alijs sensatum, nulla circa id usus est descriptione; sicue in oīis fecit, quæ non substanti sensibus in universo.

Postulamus tamen facile eius definitionem assignare, sicut & ipsius specierū: hec enim definitiones specierum ex Aristotelis verbis deducuntur. Potest autem quantitas in communi per suas proprietates describi: quantitas est ratio partium, uel quæ per se partes habet: quantitas est ratio mensuræ substantiæ: quantitas est ratio diuisibilitatis in partes eiusdem rationis: similiter est forma, secundum quam èquale, uel inæquale abiquid dicitur; quantitas uero continuæ est quantitas, tuius partes termino communī copulantur: discreta uero est, cuius partes termino communī non copulantur: linea est continua quantitas, cuius partes in puncto copulantur primo: superficies cuius partes in linea copulantur: corpus cuius partes superficie copulantur: locus est superficies ultima corporis continentis, tempus est continua quantitas successiva, cuius partes instanti copulantur: numerus est continuorum permanentium mensura discreta: ratio est successiorum mensura discreta.

Prima solutio ad secundū. Ad secundum respondent aliqui, continua quantitatē in ratione diuisibilitatis priorem esse discretā, ex diuisione enim continuū resuleas numerus: at in ratione mensure priorem esse discretā, non enim mensuramus nisi quantitate aliqua continua sumpta tanquam unitate, cuius multiplicacione mensuramus: ut utimur ulna, grano, palmo, multiplicatis ad mensurandum: & hoc consilio ductus Aristoteles prius continuum posuit in diuisione, in declaracione uero discretum ante posuit. Hæc ratio non mihi displicet.

Secunda solutio. Alter etiam respondet Alber. tract. isto c. i. & bene. Quantitas enim continua notior est, quia magis composita, at discrete simplicior est. 1. prior est: nam discrete quantitas nullam habet positionem, at inter continuas invenitur positio: ac pro-

Log. Tol.

præterea Aristoteles, tali ordinē usus est, ut unum & alterum exprimeret. Hæc doctrina est uera, & Aristotelis ipius. pr. Post. ca. 23. Arithmeticam simpliciorēm Geometriæ existimat, & i. Metaphy. ca. 2. ob id, quod illa fit de discreta quantitate, hæc de continua.

Ad tertium responderetur. Corpus tripli-
citer sumitur (est enim æquiuocum) Primo
pro toto composite substantiale, ex mate-
ria & forma constiuit, quo pacto dicimus
Angelus non est corpus: plantæ uero, ani-
malia, lapides sunt corpora, & sic corpus
est unum genus substantiæ, de quo supra
diximus, esse generalissimum. Secundo mo-
do sumitur corpus pro altera parte uiuen-
tis: quo pacto dicimus, animal consistere ex
anima, & corpore, & sic non est genus, nec
predicatur de species ullis: sed ponitur
reductio in prædicamento substantie, si-
cuti pars. Tertio modo sumitur pro quanti-
tate quadam, scilicet profunditate, quæ
est accidens corporum substantiæ, & isto
modo est species huius prædicamenti: acc
hoc est ullum inconueniens, quod unum se-
cundum diuersas rationes ad uaria perti-
neat prædicamenta.

Ad quartum non est facilis solutio. Qui
dama enim dicunt, has quantitates, scilicet,
locum, tempus, orationem dupliciter pos-
se considerari: uno modo, ut sunt rationes
diuisibilitatis, seu in ratione diuisonis, &
sic ab Aristotele considerantur in s. Met.

Prima so-
luto ad
quartū.

& tunc locus non est species distincta à su-
perficie, cum eadem sit superficie, & loci
peripheria: similius nec oratio à numero dis-
tinguitur: tempus autem, & motus sunt
diuisibilia ad diuisiōnem spati, per quod
fit motus, idest quantitates per accidentem
sunt, hoc igitur fuit in causa, quo minus
Aristoteles locum & orationem non po-
suerit, tempus autem & motus inter quanti-
tates per accidentem assignauerit. Possunt
tamen secundo considerari in ratione men-
sura, & tunc locus est quantitas per se dis-
tincta à superficie, quia locus est mensura
corporum separabilium à se: similius &
oratio à numero distinguitur, cum oratio
sit mensura sonorum discretorum: tēpus
etiam est per se quantitas, cum sit motus
mensura: motus autem semper est quanti-
tas per accidentem in ratione diuisonis, quia
diuiditur per aliud, scilicet spatium: & in

13 ratione

In Caput de Quantitate.

satione mensure, quia mensuratur per tem-
pus. Cum igitur hic consideretur quanti-
tas, ut est mensura, optime ponuntur eius
species aliter quam in Metaphysica, in qua
consideratur qualitas, ut est ratio diuisi-
bilitatis.

Ista solutio non est spernenda, est enim
insignium uitrorum: tamen mihi in hoc non
placeat, nam esse mensuram est passio qua-
titatis ipsius, fluens ab eius natura: sed ta-
kibus speciebus predictis non inest per se
quantitatis ratio secundum eos, ergo nec
inerit passio: à quo enim per se remouetur
natura, remouebitur etiā & passio: & prae-
terea, quia diximus hic etiam naturā ipsam
quantitatis considerari.

Secunda solutio. c Burl. ad hoc dicit, locum non esse spe-
cierum per se quantitatis. Ilo modo: nam lo-
cus denotat duo, superficiem de materia-
li, & continentiam de formalis: materiali-
ter ergo non differt à superficie: formaliter
vero non est quantitas, quia continen-
tia quantitas non est: ac propere ab Ari-
stotele non numeratur in 5. Meta. hic ue-
ro locus ponitur inter qualitates, quia Ari-
stoteles loquitur uulgatiter, & secundum
opinioneum celebriorem. Omnes autem
antiqui locum inter quantitates constitue-
bant: & hoc uidetur docere Auer. 5. Meta.
com. 18. Hæc sententia fuit Alber. tract.
isto. c. 5. ubi locum explicat esse illud spa-
tium totum, longum, latum, profundum,
quod est inter latera corporis continentis,
ut antiqui credebant. 4. Phy. immo augus-
modo ita existimat. Hoc tamen impugnat
illic Arist. & secundum tieritatem ostendit,
locum esse superficiem ultimam corporis co-
nientis: hoc etiam uidetur docere Simpl.
& Doctores Louanien. asserunt locum se-
cundum Arist. non esse quantitatem distin-
ctam à superficie: hic autem fuisse locutū
iuxta receptam sui temporis, & communē
opinionem.

Dicit secundo Burl. motum esse quanti-
tatem per se, sicut tempus etiā in ratione
diuisionis: fuisse autem pretermissum ab
Aristo, non quia non esset, sed quia noui-
cauit omnes species enarrare.

Dicit tertio, in Metaphysica tempus, &
motū dici quanta per accidens, non q̄ non
sint per se quantitates, sed quia ab alio, sci-
licet à spatio & mobili recipiunt esse quali-
tates, sed recipiunt ab eis effectiū solū, in-

se tamen quantitates formaliter sunt.

De oratione autem dicit quarto, esse ē
per se quantitatē à numero distinctam.

Ista sententia Burli in hoc, quod conce-
dit motum esse quantitatem per se, est Al-
ber. magni tract. isto ca. 10. & famabili. ut re-
fert in praesenti Simpl. Dicunt enim motū
duo dicere, & fluxum, & formam aliquam
cuius est fluxus: & q̄ successio quantum
ad fluxum est quantitas, quantum ad for-
mam non: sed aliquando est qualitas, ali-
quando ubi, aliquando qualitas, secundum
quod fluxus potest esse in qualitates, uel
ubi, uel quantitate: ac propterea hic
non numerat inter quantitates, quia to-
tum eius esse non est quantitas, nec unius
est generis.

At Porphyrius lib. 2. interro. & Ammo.
credunt motum secundum suam nataram
non esse quantitatem; sed esse quantum p̄
accidens, sicut substantia est quanta p̄ ac-
cidens. Ad locum Meta. respon. illic Alex.
Aristotelem solum tractare de quantitate
permanente, propterea ista prætermissee.

Sed in hac difficultate ne confusio insit
audiensi, quantum pro captu logico exigi-
tur, existimo ita dicendum. Primo omnes
has species hic numeratas esse quantitates
per se: & hæc est communis opinio, non
solum in ratione mensuræ, sed etiam in ra-
tione partium, & diuisibilitatis, ut super-
rius diximus.

Dico secundo, tempus duplicitate posse
diuidi. Vno modo secundum partes suc-
cessionis, scilicet praesens, præterita, fu-
turus, & secundum hanc diuisibilitatem ra-
tionem: est quantitas per se, & ita hic co-
sideratur. Altero modo diuiditur secundum
spacium, per quod mobile tempus efficiens
mouet: & secundum hanc diuisibilitatem
est quantitas per accidens, ut dicitur in
Metaphysica: considerare autem tempus
secundum suas partes ad Physicum spe-
cificat, & id notius est: propterea in Meta-
physica non inter quantitates per se conſi-
tutur, sicut in Logica.

Dico tertio orationem sub numero co-
prehensam fuisse illic: non enim ibi lo-
quitur de numero particulariter, ut distin-
guitur ab oratione, sed ut numerus est idē
quod multitudo, ut ibidem interpretata
Auerroës.

Dico quarto, locum etiam sub super-
ficie

*Tertia.
solutio.*

scie contineri ; ibi tamen considerat superficiem in communione , ut includit superficie ambientem , & terminantem : hic autem loquitur particulariter de superficie , terminante.

Dico ultimo , motum non esse quantitatem per se , ut bene dicit Ammo . & Porphyrius , quia motus , ut motus , est solum actus qui datus perfectus , ut suo loco tractabitur . Hæc omnia obserua , quia exstimo Aristoteli , & ueritati maximè esse conformia .

Ad quin-

tum. Ad quintum est insignis difficultas de intellecto orationis , quid sit . Omissis aliquo- sum sententiis , dicam , quæ in hoc diligenter excogitauit , idque declarabo sequentib . fundamentis .

Primum

fundam. Adquirit igitur primo , quod sonus est quoddam accidens , & qualitas effecta in aere ex collisione duorum corporum . Vox autem est , non omnis sonus , sed ille tantus qui efficitur in aere ex collisione quartum dam corporis partium , scilicet lingue , glosso , dentium &c . est autem una vox , quæ unica sit percussione , plures autem uoces , quæ pluribus sunt percussioneibus , sicut sunt syllabæ , qualibet n . syllaba unica sit percussione , plures autem plurib . Oratio autem est aggregatio ex multis uocib . syllabarum , ut dominus : unde omnis oratio est discontinua , & discreta .

Secundū

fundam. Aduerte secundo , Discretio duplex est : quædam subiecti , ut albedo lacticis , & albido aiuis discretæ sunt , quia duobus insunt discretis subiectis : altera est discretio formæ , sicut quando duo insunt unius subiecti , tamen unum alteri idem non est : sicut albido & dulcedo lacticis . Oratio igitur discretæ est , non quidem subiecto , quia in eodem aere omnes syllabarum percussionses recipiuntur , sed discretæ formæ : nec similiter est discretæ in tempore cœli , quia unico tempore simul duo possunt dici , qui , quorū sermones simul tempore , & subiecto sunt : formæ tamen discretæ sunt .

Tertium

fundam. Aduerte tertio , In ista uoce possumus tria considerare . Id quod est eius essentia , scilicet id , ratione cuius est sonus . Secundo , aliquid quod se habet , ut qualitas eius , scilicet quod sit acuta , gravis , sonora , rauca . Tertio est quædam extensio , & uelut copulenta ipsius uocis , secundum quam uox magna , brevis , & equalis , inæqualis dicitur : & hæc est uocis quantitas , quæ dicitur tem-

ps uocis : unde quando audis syllabile tempus , non intelliges de te , quod dicitur dies , annus &c . sed de trinseca extensio & uocis dilatatione maior est in una , quam in altera , si quod brevis una , altera longa dici.

Aduerte quarto . Oratio dicitur metus horum temporum syllabarum & discretarum : sed maius fides , quod non solum oratio est titudo temporum horum , sed super temporum diuersitatem , & ordine . alia oratio est populus pro arbore ciuitate . nam illa est ex prima longa ex prima brevi : similiter alia est orationis dominus , alia domini . ma hæc oratio continet omnia carmine & carminum genera , & omnes permanent , quæ non solum diuersa suntitudine syllabarum , sed præcipue & quantitate : unde multæ , in recto dæus est , cum ex utraque longa contat in recto singulari trochæus est posterior est brevis , & sic de re . hæc oratio est iudicio meo numericus , & harmonicus , de quo Musica latur .

Ex his sequitur , hic multo aliter & nem quam in libro Periber . sumi : hi pro una etiam dictione vocali , illi titibus . Præterea in præsenti imperi est , quod significet , nam etiam si non faciat , oratio dicitur : illuc autem est nec uocum significatio . Præterea in priuato non est ipsa vox , sed quantitas uocum & dictiōnū : in hb . vero her . oratio est ipsa vox significativa , pterea hic Arist . dixit , oratio , quæ sit : quasi non sit vox , sed uocis qua-

Per hæc patet solutio ad argumen- Ad replicam dico . Quamuis syllaba se continua , tamen quia syllaba non se , sed cum dictione ordinatur , non quætitatis per se speciem , sed cum ora quæ discreta est : sed dictum est syllæ esse unitatem in oratione , sicut est in numero arithmeticō .

Ad sextum . respon . magnitudinem quætitudinem , & multitudinem , aliquam absolute pro ipsis quantitatibus magnitudo idem sit , quod quantitas sua , præcertim permanens , quo patitur 1 . cœli . c . 1 . longitudi idem , q

In Caput de Quantitate

ne et multitudine discretas quantitas: & tunc magnitudo non opponitur paucitati, nec multitudo paucitati, nec breuitati longitudo, unumquodque enim continuum magnum est, longum est: & numerus quius est multa. Altero modo sumuntur ista respectue, ut unum respectu alterius dicatur, & sic opponuntur, tunc enim sunt ad aliquid: nec est inconveniens, quod res in uno praedicamento collocetur, passio vero in alio: ut enim Homo est in praedicamento substantiae, risibilitas autem in qualitate: ita quantitas est in uno praedicamento: autem passiones eius, magnum, paruum, aequale, & reliqua in praedicamento ad aliquid sunt.

Ad septimum est facilis solutio ex his, quae diximus in praedicamento substantiae: unitas enim, & punctum ad quantitatem pertinent, reducuntur tamen, tanquam principia quantitatis: unitas, n. est principium discretarum: punctus continuorum permanentis.

Ad octauum, dico omnes mensuras ad hoc praedicamentum pertinere, non secundum relationem, per quam ad mensurata referuntur, ut dicit Simpl. sed secundum id, quod mensurat, quod quantitas est: & sic sub his species concinentur: quedam enim sub loco, qui per modum uasis continent mensuram: quedam sub linea, quae per modum longitudinis: quedam sub numero, qui per modum multiplicationis solum. Ex his omnibus euilibet facilium erit istas species ordinare in tabula aliqua: aduertatque singula dictorum esse genera continentia multa sub se: numerus enim multis numerorum species, oratio similiter varias species, & genera continent: idem de linea, que multis mensuras contingit, similiter & de aliis. Hec de quantitate.

Possent quidem multa alia dici, sed hęc sufficient, ne extra modum limites Logicos transgrediamur, Logicum agentes. Vi de Simplicium de grauitate, an sit quantitas, ut vult Architas.

De his quo ad aliquid dicuntur

Cap. 7.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcumque haec ipsa que sunt,

aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet alter ad alterum, ut maius hoc ipsum, quod est alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est: alicuius enim duplum dicitur, similiter autem & alia quæcumque huiusmodi sunt.

At uero sunt etiam & hęc ad aliquid: habitus, dispositio, sensus, scientia, positio, hęc enim omnia, quae dicta sunt, hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet alter ad alterum, & non aliud quiddam: habitus enim alicuius habitus esse dicitur, & scientia, alicuius scientia, & positio, alicuius positio: & alia quoque similiter.

Ad aliquid igitur sunt, quæcumque haec ipsa quae sunt, aliorum esse dieuntur, vel quomodo libet alter ad alterum, ut mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & simile alicui. simile, & cetera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quedam, positiones uero ad aliquid sunt: iacere autem, & stare uel sedere, ipsa quidem non sunt positiones: denominative uero dicuntur ab ijs, que dictæ sunt, positionibus.

Inest autem & contrarietas in ijs, quae sunt ad aliquid, ut virtus vitio contrarium, cum sit utrumque eorum ut aliquid: & scientia ignorantia. Non autem omnibus ijs, quae sunt ad aliquid, insunt contraria: Duplicit enim nihil est contrarium, neque tripli, neque nulli talium.

Videntur autem & magis, & minus

minus ea quæ ad aliquid sunt, suscipere, simile enim & dissimile magis & minus dicitur: & æquale: & inæquale magis & minus dicitur, cum utrumque sit ad aliquid, simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem oīa quæ sunt ad aliquid suscipiunt magis & minus: duplum. n. nō dicitur magis & minus duplū, nec aliquid talium.

6. Omnia aut quæ sunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur, ut seruus domini seruus: & dominus serui do minus esse dicitur: & duplum dimidij duplum: & dimidiū dupli dimidiū, & maius minore maius, & minus maiore minus: similiter autem & in aliis: Sed casu aliquoties different secundum locutionem, ut scientia scibilis scientia dicitur: & scibile scientia scibile, & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile.

7. At uero aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet si qui assignat, ut ala si assignetur avis, non conuertitur, ut sit avis ala. Non enim prius conuenienter assignatum est ala avis, neque enim quantum avis est, etenus ala ipsius dicitur: sed eo quod alata est, multorum enim & aliorum alarum sunt, quæ non sunt aves. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur: ut ala alata ala est: & alatum ala alatum.

8. Aliquoties autem forte & nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur: ut temo si assignetur nasiigil, non est assignatio conueniens, neque enim eo quod

navigium est, ad ipsius temo dicit, & sunt enim nauigia, quorū temones non sunt: quare non conuertitur: nauigium enim nō dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur: temo temonatus rei temo est, aut quomodo cunque aliter: nomen enim non est positum, & conuertitur si conuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem & in alijs: ut caput conuenientius assignabitur capitati caput, quam si animalis assignetur: neque enim eo quod est Animal, caput habet, multa enim animalia sunt capita nō habentia.

Sic autem fortasse facillime quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs quæ prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: ut in ijs quæ prædicta sunt, ab ala alatu, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur, quoniam si ad quodlibet aliud assignantur: & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur.

Dico autem, quoniam neque eorum quæ in confessio ad conuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id ad quod dicuntur, ut seruus, si non domini assignetur, sed hominis vel bipedis, vel cuius cunque talium, non conuertitur, neque enim dici posset, Homo est serui Homo: non enim conueniens est assignatio. Amplius, si qui dem

In Caput De Quantitate.

dēm cōuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatiis, quācūque accidentia sunt, relictō autē solo illo ad quod assignatum est cōuenienter, semper ad ipsum dicetur, ut si seruus ad dominum dicitur, circumscriptis omnibus, quācūque accidentia sunt domino, ut esse bipedem, uel scientię susceptibilem, uel hominem, relictō uero solo qđ dominus est, semp̄ seruus ad ipsum dicitur, seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non cōuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur: circumscriptis omniib. aliis, relictō attem eo solo, ad quod assignatum est; non dicitur ad ipsum: assignetur enim seruus hominis, & ala avis, & circumscribatur ab homine esse dominum, non sene amplius seruus ad hominem dicitur: cum enim dominus non sit, neque seruus est: similiter & de ave, si adimitur eam alatam esse: non enim amplius erit ala ad aliquid, cum enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id, ad quod cōuenienter dicitur. Et si sit nōmen possum, facilis erit assignatio: si autem non sit, fortasse necessariū erit nōmen singere: si autem sic assignentur, manifestum est: quoniam omnia quācūque ad aliquid sunt, ad cōvertentiam dicuntur.

Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura: & in plurimis qui dem uerum est: in aliquibus uero non uerum: simul enim duplum & dimidium sunt: & cum sit dimidiū, duplum est, & cum sit dominus, seruus est: & cum sit seruus, dominus est: similiter autem his & alia. Si-

multū autem hęc auferunt se se inuicem: si enim non sit duplum, non erit dimidium: & si non sit dimidium, non erit duplum: similiter autem & in alijs, quęcunq; talia sunt. Non autem in omnibus his quācūque ad aliquid, uerum videtur esse simul natura: scibile enim scientia prius uidebitur esse: nanque in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus: in paucis enim uel nullo quisquam hoc aspicet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius, scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia uero simul non aufert scibile, nam si scibile non sit, non erit scientia, nullius enim erit scientia: scientia uero si non sit, nihil prohibet esse scibile, ut circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondum est, ipsa uero scibilis est. Amplius, animali quidem sublatu non erit scientia, scibilium uero plūrima esse contingit.

Similiter autem his se se habent ea quācūque de sensu sunt: sensibile enim prius quam sensus esse uidetur, sublatum enim sensibile simul aufert sensum: sensus uero sensibile non simul aufert, sensus enim circa corpus & in corpore sunt, sensibile autem sublatu, aufertur & corpus, sensibile enim corpus est. Cum autem corpus non sit, aufertur & sensus, quare simul aufert sensibile sensum: sensus uero sensibile non simul aufert: sublatu enim animali, sensus quidem aufertur, sensibile autem erit corpus: ut calidum, dulce, amarum, & omnia alia quęcunq; sunt sensibilia. Antipodus, sensus quidem

Item simul cum sensatio fit: simul enim fit animal, & sensus. sensibile uero ante animal, aut sensum est: Ignis enim, & aqua, & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt quam animal omnino sit, aut sensus: quare prius sensibile quam sensus esse videbitur.

14 Habet autem dubitationem, utrum nulla substantia ad aliquid dicatur quemadmodum uidetur, si hoc contingat secundum quasdam secundas substantias. Nam in primis substantiis uerum est, nam neque tota, ne que partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quasdam enim manus non dicitur alicuius quasdam manus, sed alicuius manus: & quodam caput non dicitur alicuius quodam caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantiis, atque hoc quidem in pluribus, ut homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessione dicitur: in huiusmodi ergo manifestum est, quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus uero secundis substantiis habet dubitationem, ut caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & singula huiusmodi, quare haec fortasse ad aliquid esse videbuntur. Si igitur sufficienter corū quae sunt ad aliquid, definitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quod nulla substantia eorum quae sunt ad aliquid dicitur,

Si autem non sufficienter, sed 15 sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid, quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior uero definitio sequitur quidem omnia ea quae sunt ad aliquid, non tamen in ipsis idem est: tu eo quod est esse ad aliquid, ipsa quae sunt, aliorum dicantur. Ex his autem manifestum est, quod si quis aliquid corū quae sunt ad aliquid, definite sciet, & illud ad quod dicitur, definite futurus est. Manifestum igitur & ex ipsis est: si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est (est autem esse ijs, quae ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet, neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palam hoc est, ut si quid nouit quis definite, quod duplum est, & unus duplex est, mox definite nouit. Si nullius definitorum nouit ipsum duplex esse, neque si sit duplex omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid, si nouit quis quod melius est, & quo melius est statim definito necessarium est nosse. Propter haec autem non indefinite hoc cognoscet, quod hoc est peior melius: suscipio enim haec est, non scientia non enim adhuc sciēt exacte quod est peior melius: si enim sic accedit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est, si nouerit quis aliquid relatiuorum definite, & id ad quod definite, necesse est nosse.

In Caput de Quantitate.

Caput uero, & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt sciri definite posunt: ad quod uero dicantur, non est necessaria scire cuius enim hoc caput, vel eius hæc manus sit, non est scire definite: quare non erunt hæc ad aliquid. Si uero non sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid, uerū erit dicere, quod nulla substantia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de eiusmodi rebus vehementer afferere, nisi ea sepe pertractata sint: dubitasse autem de horum quoq; non est inutile.

*U*nus potius de predicamento Ad aliud quid, quam de qualitate egerit?

Non parua primo se nobis offert diffusa, cur prædicamentum hoc qualitatibus anteponatur, ratio enim dubitabilis est: prius est rē esse in se, quam ad aliud comparari, sed qualitas conuenit rei secundum se, relatio uero ut alteri comparatur ergo prior est qualitas secundum naturam; immo Aristoteles ipse in Meta. c. 14. quale præposuit, & in divisione horum prædicamentorum præcedent. Architas illa ratione moris, ut rescribit Simpl. quale anteposuit ipsi prædicamento ad aliquid.

Circa hoc aduerte ex Simplicio in his prædicamentis, quod duplex est ordo, qui dam naturæ, & essentiæ, secundum quem unum in suo esse, & natura alterum præcedit, alter est ordo doctrinæ, secundum quem vnius cognitionis & doctrina prius traditur cognitione alterius, & unum prius, alterum posterius docetur.

I. opin.
Hoc supposito, Doctores Louanienses dicunt hic non ordinem naturæ, sed doctrinæ solum seruari, secundum quæ illa semper præmittenda sunt, quæ magis priori cognitioni necessaria sunt, siue priora sint siue posteriora. Constat autem post quantitatem magis necessariam esse relativum cognitionem, cum in prædicamento quantitatis longa facta fuerit metrum eorum, si, licet de magno, & paruo, & reliquis, quæ ad aliquid dicuntur. Quam ratione etiam

tradit Ammonius ordinis quo ad aliquid præponitur qualitati.

At Simpli, Porphy. & Boet. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ seruari insinuant secundum Arist. quia substantia corporæ prius est quanta, quam qualis, cum quantitas sit eius passio prima, sed ad quantitatem immediate sequitur esse magnum, uel paruum, æquale, inæquale, quæ omnia ad aliquid sunt: prius ergo est ad aliquid ipso qualiter nec obstat, aliquas relationes, & habitudines eō posteriores qualitatibus, s. illas, quæ ex qualitatibus oriuntur: sat est a toto genere, quod natura ipsi est ad aliquid in aliis, præcedat qualitatem, non autem qualitas illa antecedat quantitatem; prior igitur natura est relatio, si militer & doctrina præpetat rationem dictam prius.

Ad aliquid uero talia dicuntur quæcumque hoc ipsum, quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomo dolibet aliter ad aliud &c.

Caput istud in tres partes dividitur. Prima continet definitionem quandam eorum, quæ ad aliquid sunt, & ipsius explicationem, quæ definitio communia erat tempore Aristotelis, immo ipsius Platonis, ut uult Alber. & Boet. quamvis id neget Simplicius. Secunda continet quatuor proprietates, quæ secundum tales definitiones consequuntur. Tertia proponit unum absurdum, quod iuxta tales definitio[n]es sequitur, & ea reiecta aliam ponit, quæ maxime relatis conuenit. Similiter quandam ipsorum infert proprietatem.

Attende autem has definitiones genere Note. lissimorum, ut sepe dixi, non esse proprias definitions, cum genere & differentia carant, sed descriptions quædam sunt, per quas rem magis manifestam facimus per ea, quæ clariora sunt.

Aduerte igitur, accidentis duplex esse genus: Quoddam inest subiecto absque alterius subiecti dependencia, ut albedo inest niui, calor igni, superficies corpori absque alterius ullius ordine, & habitudine: & hoc accidentis absolute dicitur. Quoddam accidentis inest alicui subiecto cum dependencia alterius subiecti accidentis: ut parentitas inest uni homini, dependenter tamen

mentib[us] ab aliis; cui inest similitudo, simile inest
huius ab albedini, deinde de tamen ab altera
ab albedine; cui inest etiam illa similitudo:
tale igitur accidens dicitur respectuum, &
ad aliiquid cuius natura haec est, ut non insit
unum alteri, quin etiam alterum ei corespondens,
alteri simile insit.

Ex quo collige rationem tituli huius prædicamenti, dicitur enim in plurali, de his,
quaes sunt ad aliiquid, & semper Aristoteles in
capite pluraliter loquitur: cuius ratio est,
ut notat Ammonius & Albertus tract. isto ca. 3.
quia nunquam ista singula consistunt, sed
semper binam, unum ad alterum. Nec propter
hoc negamus quin singulariter possit
profici, ut notat Simplicius, enim potest,
pater est ad aliiquid, & duplum est ad ali-
quid; sed ad insinuandam horum naturam,
quaes sine multitudine esse non potest, plu-
raliter loquimur.

Per haec itaque manifestatur Aristotelis
descriptio: Illa sunt ad aliiquid, quorum
hoc ipsum, quod sunt, id est, quorum natu-
ra, & substantia est, ad aliud dici, & referri:
at quia uarie unum ad alterum dicitur, an
quando per habitudinem genitivi, ut pa-
ter est filii pater; aliquando per habitudi-
nem dativi, simile est alicui simili simile:
uel ablativi, maius est minore maius: ali-
quando id sit per accusativum, aliquando
cum prepositione, aliquando sine illa, ut
dicit Simplicius. Propterea dicit Aristoteles,
aliorum dicuntur, uel quomodo liberaliter
ad aliud. s. dicuntur. Hæc est omnium expli-
catio communis descriptionis huius.

Ponit Aristoteles exempla per uarios ca-
sus. Maius, inquit, aliquo maius est; dupli-
etiam alterius duplum est; & alia similiter
quaes adiuuicem conseruntur. Hæc grece
genitivi habitudinem explicant: quamvis
batine sint casus uarii.

At uero sunt etiam & haec ad ali-
quid &c.

Prosequitur Aristoteles exempla propo-
nere eorum, quaes ad aliiquid sunt, ponit au-
tem ista: quaes sequuntur, scilicet habitum,
dispositionem, scientiam, sensum, positio-
nem: in quibus notabis hoc, quatuor pri-
ma ad obiectum referri. Si enim habitus
est, alicuius obiecti habitus est; similiter
& dispositio, differunt enim hoc solo habi-
tus & dispositio, quod habitus inhaeret fu-

biebo, à quod difficile remoueri potest: di-
spositio est, que facile remouetur; similiter
scientia, & sensus, alicuius obiecti scientia,
& sensus sunt dispositio autem referitur & ad
obiectum, & ad locum: est enim positio
habitudo corporis ad locum.

Dubitabis, ut quid Aristoteles non con-
tinuavit haec exempla prioribus, sed qua-
dam interruptione usus est, dicere (sunt
etiam & haec aliiquid) Responde Ammo-

Dubium
primum.

id factum fuisse propter duo: Alterum est,
quaes priora exempla erant habitudinis ge-
nitivi, quibus explicatur illa definitionis pars, aliorum dicuntur: nunc autem ista sunt
habitudinis aliorum casuum, quibus expi-
catur illa altera pars, uel quomodo liberat alii
ter ad Aliud. Alterum est, quod etiam potest
Simpli ista, quaes ad aliiquid dicuntur, oriun-
tur ex multis prædicamentis: quædam ex
quantitate, ut duplum, maius: quædam ex
qualitate, ut scientia, habitus: quædam ex
situ, ut positio, & cubatio: & quæ exempla
priora erant de his, quaes quantitatem con-
sequuntur, posteriora uero de his, quaes qua-
litatem, & alia sequuntur, ideo distinctiv &
interruptione illa usus est. Sed potest huius
tertia ratio non spernenda adhiberi: quod
ista definitio Aristotelis non est ipsius, sed
communis, quam ipse est postea reiecturus:
suscipit tamen eam modo explicandum,
quia tunc passim circunferebatur. ac pro-
pterea multa secundum hanc infert, &
dicit, que non tanquam uera, sed tanquam
abfurda ex tali definitione promanantia re-
cipienda sunt: id, quod docte aduertit Am-
monius, est autem unum ex his, quod subiun-
xit, ac si dicat: si ad aliiquid sunt, quaes alio-
rum dicuntur. ista ad aliiquid sunt, scilicet
habitus, dispositio: & reliqua; que tamen
uere ad aliiquid non sunt, cum sint aliorum
prædicamentorum; ac propterea secundum
talem definitionem probat esse ad aliiquid
dicit ista dici ad aliud, & non aliud
quiddam, id est non habent aliud quicquam,
quam ad aliud dici: sed horum ueritas po-
stea examinanda est.

Ad aliiquid igitur sunt, quaesunque
hoc ipsum, quod sunt &c.

Ex manifestatione superiori per exem-
pla infert definitionem eandem, uelut ali-
qua ratione probatam infert etiam eam;
ut aliis

In Capit. VII.

et hinc exemplis habita si nō alio fūm cā-
tēam experimentib⁹, declare: magnum
enī ad aliquid dicitur, & simile et se-
liqua: fabiūm ut etiam accubitum, stationē,
sc̄fitionem effe ad aliquid, & probat, quia
sunt positiones, postero uero ad aliqd est:
et ipso fūm concrēta, sc̄līcēt sedere, stare,
sunt fūnt aliiquid.

Dubium primum. Dubitab̄, quare id dicit Aristoteles de
concreta. Respondet Ammonius & Sim-
plicis, quia concreta sunt ualores predi-
camētū, sc̄līcēt fūm, abstracta uero huīus:
& posset quis decipi, existimans, etiam ista
posai in hoc predicamēto, cum coram ab-
stracta collocentur. Notaneq; unum isti do-
ctores maxime aduertendum, non semper
abstractum, & eius cōcretum ad idem per-
tinere predicamentum, nam locus & tem-
pore, est aliud, s. quando, qua duo predica-
menta sunt denominativa ab illis.

Dubium secundum. Dubicabis quare statio, fūsio, ad aliquid
sunt, uero autem sedere, & stare. Respōdet
etiam isti doctores, quia abstracta non in-
cludunt subiectum ipsum, sed tantum ha-
bitudinem ad illud dicunt; que ad aliquid
est: at ipsa concreta non habitudinem, sed
subiectum ipsum, & substantiam dicunt. Huc omnia intellige iuxta definitiōnēm
etīgnatam: et enim ista sit secundum defi-
nitio nem exactam Aristotelis, quam in fi-
ne tradit, postea examinabimus.

4. Inest autem contrarietas in his, quae sunt ad aliquid &c.

Hæc est secunda pars capit⁹, in qua ea,
qua huic praedicamento insunt, Aristote-
les poset, & enarrat: iacipit autem à com-
mūnib⁹: hæc enim est doctrina, quam ip-
semet docet i. physi. c. 7. ut primum, com-
mūnia, deinde propria tradantur. Conue-
nit: q̄tūr his, quæ ad aliquid sunt, habere
contraria: hoc autem exemplis manifestat,
uirtus enim uitio, & ignorātia: scientia co-
traria est: at hoc, inquit, in omnibus, quæ
ad aliquid sunt nō id est: duplum enim non
habet contrarium, nec dim. d. um, & tamen
ista ad aliquid sunt.

Dubium primum. Posset quis non immerito obiicere, su-
perius enim in quantitate dixit Aristoteles
magnum, & patrum, non esse contraria,

quia semper ad aliquid: quo agitur modo bis
dacet, ea, quæ ad aliquid sunt, esse contrari-
tates potest dicitur, hic loqui de contrarie-
tate large, ut complectitur quancunq; op-
positionem, sic enim non diceret, aliqua
non habere contrarium, cum constet, omnia
qua ad aliquid sunt, relatiue opponi:
loquitur ergo de contrarietate propria, de
qua in aliis predicamentis loquutus est.

Aduerte, istos respectus, qui ad aliquid
sunt, semper esse simul cum aliis accidenti-
bus, absolutis, a quibus procedunt: ut simili-
tudo est cum qualitate, magnitudo cum
quantitate &c. Vnde duplieiter possunt eō
federari: uno modo, secundum illos respe-
ctus puros, & ut ad aliquid sunt, & tuas nō
habent contrarium: & hoc est, quod dixit
cap. de quantitate: altero modo secundum
illud accidente, cui copulantur, quod funda-
mentum vocatur, & tunc si illud habuerit
contrarium, dicitur istud habere contra-
rium: si uero non habuerit, dicitur istud
non habere: & quia non omnia accidentia
in quibus ad aliquid fundantur, contraria
habent, ideo dicit aliqua habere, nempe ex
illis, quæ in qualitate fundantur: aliqua ve-
ro non habere, s. illa qua in quantitate ini-
nituntur: ita docet Simp. & Ammo. & be-
ne: cuius signū est, quod quando contraria
assignat, non ponit correllatioν, ut scientia
non contrariatur sc̄ibili, sed ignorantie:
uirtus non contrariatur ei, cuius uirtus est
sed uitio, non ergo ut adiuvicem referu-
tur, contrarietatem habent, sed ut secun-
dum se, & in fundamento sumuntur.

Dubium secundum. Dubitabis, quomodo in hoc praedi-
camento sciētiam uirtutem, & alia: collocet,
cum tamen hæc in quarto predicamento
constituantur. Respondet Ammo. non id ex
propria sententia fecisse, sed similitanter ad-
labefactandam illam definitionem, ex qua
sequatur, ista in hoc predicamento esse. At
uero aliter respondet Simplic. & Boet. in
præsenti, & Alber. tract. isto cap. 4. quod
maxime nocendum est: asserunt enim, ista
& in hoc predicamento, & in aliis esse, nō.
epiū est inconveniens, quod una res secun-
dum uarias rationes, & considerationes, ad
uaria pertineat predicamenta: sciētia enim,
ignorātia, uirtus, & reliqua, ut secundum
se sumuntur, & subiectū ipsum perficiunt,
& disponunt, qualitatēs sunt, & ad quartū
predicamentū pertinet ut ad objectum
suum

ali referat ut secundum tales habitudines, & respectus in predicamento isto collocantur: sed harum opinionum iudicium postea in disputationem proficeretur.

S Videntur autem magis & minus, ea, quae ad aliquid sunt, suscipere &c.

Hec est secunda ipsius ad aliquid proprietatis, s. suscipere magis, & minus, quam exemplari inductione manifestat: simile, n. & dissimile, & quale, & inquale ad aliud quid, tñ suscipiunt magis, & minus: unum, alio magis est simile, & magis dissimile: quale, uel inquale, magis uel minus.

Hic aduerte, quando audis, ista esse ad aliquid, ne intelligas ista esse ad aliquid ad inuiditatem: aliud enim est, esse ad aliud seu quod aliud vocat, relativa, & esse ad aliud quid ad se inuidit, quod aliud vocat correlativa: relativa enim, seu ad aliquid dicuntur plura, quorum singula ad aliud dicuntur, non tamen unum ad alterum inter se: ut pater, duplum, simile: relativa sunt, seu ad aliquid, quia dicuntur unum ad aliud, non quidem inter se, sed singula ad suum proprium terminum, pater enim ad filium, du plum ad subduplicem, simile ad simile: cor relativa uero, seu ad aliquid ad inuiditatem dicitur, quoniam unum ad alterum dicitur, sicut pater, & filius sunt correlativa: per ista intelliges exempla numerata esse relatiuorum, sed non correlatiuorum.

Q V A E S T I O.

*An relatio suscipiat magis
& minus.*

Dubitatur, an suscipere magis, uel minus, competit relatis, ratione fundamenti, sicut habere contraria: an ratione naturæ propriæ, ita ut in quantum ad ali quid sunt, magis, uel minus suscipiant. Hoc dubium est principale, & dignum consideratione, prius tamen sunt explicanda uerba que post ista sequuntur: inquit enim Aristoteles non omnibus hoc inesse relatis, dum enim magis uel minus non recipit.

Addubium igitur respondet Albert tract. isto. c. s. Simplicius, Ammonius, & Boet. & tandem est sententia communis, relativa suscipere magis, uel minus, non sui ratione, sed fundamenti: quod si cis obiicias

aliqua fundamenta non suscipere contra ria, ut quantitas in qua equalis, uel inqua le fundatur, non suscipit magis uel mi nus, ipsum ramen equalis, & inquale ma gis suscipiunt: Ad hoc non eodem modo respondemus, Boetius enim & Simplicius dicunt regale, & inquale esse passiones qualia, & qualitatates ipsius qualitatis: & quantitas secundum scilicet hoc suscipit magis, uel minus, sed secundum has qualitates: & iudiciorum meo, illi doctores hoc sibi respondunt quod relatio non est, quæ magis, uel minus denominatur, sed qualitas per has relationes, quæ qualitates ipsius sunt; quantitas enim unum est magis uel minus inquale alteri.

Ista opinio non absolvit dubium, nec re spondet questioni, nam eodem modo qua litas non suscipit magis, uel minus, sed su biocutum per eas, unum enim est magis, al teri simile subiecto per albedinem, & ramen hoc non obstante, assentimus, qualitatibus a se & non a subiecto coauenire suscipere magis, esset ergo idem dicendum de relatione,

Albert tract. isto. c. s. aliter respondebat dicit enim quantitatæ aliquo modo suscipere opere magis uel minus, una enim maior, altera minor est, & hoc sufficit, ut ab ea relatio equalis, uel inqualis suscipiat magis uel minus.

Sed nec hoc plene satisfacit, nam cum magis & minus in relatioque sit intensio, & minus & minus in quantitate sit exten sio, uidetur, non relationi à fundamento, sed à se, id inesse.

Ammonius aliter etiam respondebat, in Ter tia quid, quale, uel inquale non suscipere opere propriæ magis uel minus, sed improprie, & abusio, quod enim propriæ magis & mi nus suscipit, cum suo contrario miscetur, ut album, quo magis est cum nigro mixtum, minus est album, quo vero minus, magis est album: & quale, & inquale non mi scetur illo modo: quale enim nihil ha bet inqualitatis, nec inquale aliquid par ticipiat equalitatis, cum equalitas consistat in indivisiibili, à quo recedere, non iam quale sit, & inquale nihil participat equalitatis, dum inquale manet, impropriæ tamen est, illud magis & minus, quomodo equaliter etiam uocamus, quod non multum distat ab equalitate propria, Hec ex Am monio.

At si

Dub.
pri.

Prima
op.

Quarta
opinio.

At si hoc alius consideremus, inuenientur, Architam, ut refert Simplicius, existimasse, suscipere magis, uel minus, inesse ipsi relatis, ut relata sunt, & non ratione fundamenti: unde Architas ipse non assignavit illud, scilicet habere contraria in his quod ad aliqd sunt posuit tamen hanc proprietatem, s. suscipere magis: illa enim proprietas non relata est se, sed a fundamento inerat: haec uero ipsis secundum se competit. Et hec opino probatur argumento, iudicio meo, satis conuincenti. Si non suscipit relatio magis, uel minus, nisi ratione fundamenti, sequitur, quoties fundamentum suscipit magis, & ipsa relatio suscipiet magis, & quoties fundamentum suscipit minus, & ipsa relatio suscipiet minus: & quoties fundamentum nec magis, nec minus est suscepit, nec ipsa relatio suscipiet videtur, id est, id est, oppositum, patet. Sunt duo alba, unum intenuum ut octo, alterum, intesum ut quatuor: ista sunt similia, tunc summo similitudine illius, quod est ut octo. & pono pro albedo remittatur, & siat ut septem, tunc similitudo est maior & illud magis simile: & si siat, ut sex, magis erit simile: & si siat ut quatuor, multo si minus. Præterea sunt duo alba ut quatuor, ita sunt maxime similia: augentur, & intendat unum, & siat, ut quinque cum minus erit similia, & quo magis unum intenditur, tanto, in eo minus est similius. Præter seuale, & inæuale, magis suscipiant, tamen non ratione fundamenti, quia fundamentum, uel non suscipit, uel multo alter suscipit, scilicet extensum, inæuale uero intenue suscipit.

Præterea ex ultimo esse dicendum, Duplicit posse intelligi, relationem suscipere magis, uel minus, rōne fundamēti. Vno modo, ut non habeat aliam intentionem, nec suscipiat magis, uel minus alter, quam suum fundamentum: sicut nos habet contraria, nisi contraria fundamenti: ita ut non alia relationi, sed fundamento contraria sint, ut aliqui intelligunt: & iste sensus est falsissimus, ut argumenta superiora euidenter probant. Altero modo, quod non suscipiant magis, uel minus, per solam sui mutationem, sicut qualitates, scilicet albedo, nigredo, & alia, quæ sola sui mutatione intenduntur: ut ista uideantur, & remittantur per mutationem fundamenti aliquā,

licet non sit suscipere magis, uel minus, sicut in quantitate ubi est maius, minus, fit magis, uel minus æqualis uel inæqualis, ex mutatione, quantitatatis: quia uel augetur, uel minuir: & iste sensus est uerissimus, & intentus ad Architam, & Metaphysico-digauis.

Pater igitur, relationem in se, & secundum se, magis, uel minus suscipere, non tamen sine aliqua subiecti, seu potius fundamēti, mutatione, & variatione, nec ista est sicut prima communitas suscipendi contraria: & hoc docte aduertit Caeteranus, & est maxime memorie mandandum.

Dubitatur, Si relativa suscipiunt magis Dubitatur, uel minus, secundum se, non secundum secundū, fundamētum, quæ igitur relativa non suscipiunt magis, uel minus: ad hoc dico, relativa quamvis in se magis, & minus recipiant, non tamen id sit, nisi aliqua fundamēti variatione committante. Sunt autem quadam accidentia relativa, quæ non ex solo fundamēto procedunt, sed ex fundamēto uno modo invariabiliter habente præcedunt, ut duplum, triplum, & alia, quæ ex quantitatibus sic se habentibus consequantur, scilicet quod una altera, bis autem adēquate contineat: & tales non suscipiunt magis, nec minus: quia variatio fundamēto illa uniformitate, destruitur relatio. Quædam alia procedunt ex fundamēto, sed non uno modo, & invariabiliter habente, ut similitudo ex duobus albis ut cunque se habentibus fluit: & inæuale ex quantitate: & ista variatio fundamēto magis, uel minus recipiunt.

Dubitatur præterea nō hoc pasto quæqua Dubitatur, le non susciperit magis, nec minus, quia terisæ qualitas oritur inter duas quantitates in diuisibili modo se habens, ita ut neutra ab altera excedatur, nec excedat: dico facile: nos hic in tanto rigore sumi equaliter, sed abusio: ut etiam quod accedit ad prorsus inæuale, dicatur equaliter, & quod magis inæuale accedit equaliter.

Omnia autem quæ sunt ad ali- 6 quid ad cōuertentiam dicuntur &c.

Hæc est tercia proprietas relatiuorum, scilicet correlatiua dici ad conuertentiam: & diutius immoratur in ista, quæ in aliis, facitque quatuor. Primo cæ exēplis expli-

catur.

Respon-
sio ad
dubium

et. Secundo ostendit, quo modo in ea co-
singat errare. Tertio adhibet remedium
contra errorem. Quarto docet canonem
obseruandi, quando ad conuertentiam di-
cantur.

¶. 2.

Aduerte igitur, non hic de conuertentia
 duorum terminorum equalium, qua ab
 uno ad alterum ualeat illatio, agi, quam alli
 qui uocant conuertibilitatem, ut nota: Al-
 ber. tract. isto. c. 6. nec similiter de conuert-
 entia duarum propositionum, qua ab una
 ad alteram, transmutatis extremis, licet ar-
 gumentari, quae conuersio uocatur: sed est
 sermo de mutua illatione qua correlativa
 seita habente, non ut unum de alio prædi-
 cetur, sed ut unum per habitudinem ad al-
 terum exprimatur, & adiuicem conserua-
 tur: quod exemplis manifestat Aristoteles:
 seruus est heri seruus, & herus est serui
 herus, duplum est dimidiū duplū, dimidiū
 est dupli dimidium. Notatque Aristoteles
 unū in ista conuertentia, quamvis correlati-
 viorum habitudo mutua sit, tamen non
 semper secundum locutionem est idem ca-
 sus: aliquando enim unum per genetuum
 alterum uero altero ratiu referunt, ut scien-
 tia est, scibilis obiecti scientia, scibile au-
 tem est scientia scibile, uel per scientiam:
 sensus est, sensibilis rei sensus, sensibilis ue-
 ro res est sensu, uel per sensum sensibilis,
 idem in multis aliis evenit.

At uero aliquoties non videbi-
 tur conuerti &c.

Hæc est secunda particula, in qua docet
 istam conuertentiam mutuam deficere,
 quando non est conueniens correlatiuo-
 rum assignatio, id est quādū unum alterius
 non est proprium correlativum: exempla
 manifestatur, ita; & auis; non ad conuert-
 entiam dicuntur mutuo, quamvis enim
 uerum sit auis est ala auis, non tamen ala
 est alientis auis ala, quia nūlra habet alas
 que tamen aues noh sunt: hæc autem co-
 uertentia non sit, quia non sunt correlati-
 ua uera, hæc enim sunt ita, & alatum, &
 tunc est conuertentia, ala est alati ala, &
 alatum est ala alatum: nam uespæ, & apes
 & formicae alite sunt, non tamen aues
 sunt: patet ergo quod conueniens assi-
 gnatio sit, correlativa dici ad conuerten-
 tiam.

Aliquoties autem forte & nomine
 fingere nesciße erit, &c.

Hæc est tercia particula, in qua docet re
 medium ad conuertentiam faciendam:
 multoties enim non potest fieri ita nomi-
 num correlatiuum assignatio, & accor-
 modatio, ratione defectus nominum, quia
 unus correlatiuum habet quidem nomen
 sed non alterum: uerbi gratia, remus, &
 triremis; triremis enim remo triremis est
 non tamen ē contra, remus est triremis non
 mus, cum alia à triremibus remos habeant.
 tunc autem uult Aristoteles, ut in tali no-
 minum defectu ad conuertentiam assigna-
 dam, nomen singapnis, quo apte correlati-
 uū explicetur, ut remus est remi triremus.
 Similiter, inquit, caput, & animal non co-
 uertuntur: non enim animal est capice ani-
 mal, cum animalia sint caput non haben-
 tia, ut uermes, conchylia, cæcri: licebit ergo
 singere capitū, & tunc conuertentur, ca-
 put est capitati caput capitatum est capite
 capitatum. Aduerte græce non remus est,
 sed pedalion, quod est clausus, tempore, seu gu-
 bernaculum, quo nauis gubernatur: Boer-
 uero transtulit remum, ut simili uiceret
 exemplo in latina lingua, sed nihil respicit.

Sic autem fortasse facillime quis
 sumet, &c.

Tradit regulam, qua modus nomina fin-
 gendi ostenditur. Inquit, ab illo nomine,
 cuius correlatiuum assignandum est, esse
 sumendum denominatiuum comprehendens
 omnia, quæ illud nomen participant.
 uerbi gratia, nolo assignare correlatiuum
 capitū, quod non est impositum, tunc à ca-
 pite sumendum est denominatiuum scilicet
 capitatum, quod omnia ea, quæ capi-
 te prædicta sunt: comprehendat: idem in
 alias obseruandum est: ex quo inferit omnia
 ad aliquid dici ad conuertentiam, si eo
 rum sint conueniens assignatio. Hæc omnia
 exempla uult Ammon, non esse ex propria
 sententia, sed ex aliena ad repellendam il-
 lorum definitionem, ex qua ista sunt ad ali-
 quid, caput, manus, clausus, quæ tamen sub-
 stantiae sunt: & probat Ammon, ista uere
 non esse, ad aliquid, quia eorum, quæ ad ali-
 quid sunt, uno destruendo alterum non con-
 sistit, at manus, caput, & reliqua absissa
 ab eo cujus sunt, & dicit manus, & caput.

K Sed

In Caput VII.

Sed posset responderi. Antmo. ista & quicunque iam dici caput & manus, ut docet Ari. 2. de anima. c. i. & lib. 1. de partibus. ca. 1. de hoc tamen dicitur postea.

10 Dico autem neque eorum, quae in dubitanter, &c:

Hec est quarta pars tertia, in qua Aristoteles non solum nisi fieri conuentientiam, quando defectu impositionis nominum non sit conueniens correlatiuum assignatio, sed etiam non fieri, quodcumque si finomina imposita sint, tamen non affluitur nomen, talem habitudinem explicans: uerbi gratia. Si quis dicit, pater est, ergo hominis pater est, non ualeat, non quia nobem correlatiui deficit, sed quodcumque non affluitur illud nomen, secundum quod uere est relatio. Si pater est filii pater: in quod docemus in conuertentia non solum correlativa, sed etiam nomina ipsa talem correlationem significantia esse sumenda, quae si sumuntur, in omnibus erit conuentientia.

Note.

Sabinus: que canonem ad obseruandum, an fuerit recta correlativa assignatio. Pro eius declaratione, aduerte, quod sicut in re una multæ alias coniunguntur, ita etiam variis, unum, & idem, nominibus significatur: singula autem illud significant ab unicâ speciali ratione, & forma, quae in illo est. idem enim dicitur homo animal, albus, pater, legens, & reliqua. Ex quo sequitur, quod unum correlatiuum posset multis nominib. assignari, ductis ab aliis, quae in eo sunt: uerbi gratia, pater est filii pater, & si filius est homo, hominis pater, colorati pater, studentis pater, tam non omnia ista explicant rationem, secundum quam refertur pater, nisi filius: & propriece ab. Arist. omnia illa accidentia vocantur, non ergo omnia accidentia sunt, sed quodcumque accidentia. & non sint de natura relatioi.

Note.

Canon autem est hic ad cognoscendum quod sit uere inter illa correlatiuum: obseruandum est, an si omnia alia remouerentur, & illud solum superesset, diceretur adhuc ad aliquid, & esset conuentientia: quando enim id hec est correlatiuum; quando uero non, correlatiuum non est: uerbi gratia, pater est filii pater: si uoluimus ergo cognoscere, an filius sit uere correlatiuum, observe oportet, an remoto a filio, & ut ho-

mo, quod sit albus, quod scribipes, manente hoc, si filius sit, adhuc pater conuertere tur: & quia ita est, est ueru correlatiuum, ita pater est hominis pater, & homo non est correlatiuum: quia remotis omnibus, alius ab homine, scilicet si sit filius, albus, & reliqua, non conuerteretur pater. Hac excepio, de dño, & de ala, manifestat Aristoteles.

Videtur autem ad aliquid simile esse natura, &c.

Hec est quarta proprietas eorum, quae sunt ad aliqd, ut sint simul natura, & unus absque altero minime possit existere, ut dupli non est sine subdupo, nec pater sine filio. Aduerte ex Arist. c. 13. horum prædicamentorum, duo esse necessaria, ut aliqua sint simul natura. Alterum, ut ab uno ad alterum mutua sit consequentia; quantum ad eorum existentiam: ut si pater est, est etiam filius. Alterum, ut newerum sic ceterum: alterius: defectu prioris, homo, & animal non sunt simul natura: nec universalia inferius & superius: defectu uero posterioris, sol & lumen non sunt simul natura, quia sol est ceterum lucis; utraque enim hinc in correlativa obseruantur, ualeat enim, ab uno ad alterum: & unum alterius non est causa.

Dubitas. Primum: filius, ceterum & effectus sunt correlativa, tamem unum est ante alterum, & unum est causa alterius: pater enim est ante filium, & etiam est effectus: ergo non sunt simul natura. Pro hoc nota, duos esse,

Dubitamus. In his quae ad aliquid sunt: alterum est ipsa forma relationis, & ea quam ad aliud sunt: alterum ipsum fundamencum, & subiectum, cui talis relatio inest, & ipsum denominat. Lgitur secundum relationis formam nullum correlatiuum antecedit suum correlatiuum, nec eius est causa: non enim est prior relatio posterioris, nec prius aliquid dicit pater, quam relatio filiationis, & quia aliquid dicitur filius, nec similiter unum est alterius causa, cum sit mutua utriusque dependencia a se inuicem: & hoc est, quod hic docet Arist. At secundum fundamencum, & subiectum nihil uera, quod uero sit prius a ratio, & causa, quia, ut argumentum probat, ille enim homo, qui pater dicitur, adrecessit, si hominem, qui filius est, similiter & ratio, quae est causa, præcessit, & quae est effectus, non tamen prius fuit pater, & prius fuit ceterum.

quam

quām fuerit filius, & quām fuerit effectus: ita docet Ammon. & bene & Alber. tract. isto. ca. 7. inquit, relativa esse simul natura, id est forma relationis: nam secundum naturam eorum, quæ referuntur nō sunt simul. Simplicius Archita assertit, relativa esse ad invenit sibi eis, ut p̄ est causa, ut sit filius, & filius cū me sit pater; tū diximus iam ex Arist. correlative, unum non esse alterius causam, quāvis & illud sit probabile.

¶2 Non autem in omnibus relativis
verum videtur, &c.

Hanc correlative proprietatem nō universalem esse contendit, manifestatque duplice instantia, aliqua correlative non est se simul natura. Primo in scientia, & scibili, quæ correlative sunt; tamen scibile est prius scientia, quod probat duplicitate. Primo, quia à rebus ipsis praexistentibus scientiae accepte sunt, ergo res scibilem praescerunt scientias. Secundo, scibile ablatu affirmatur scientia, & scientia ablatu non tollitur scibile, ergo non sunt simul. Consequentia est certa ex hoc, quod diximus, simul natura esse simul existentia. Antecedens duplicitate probatur. Primo, quod ab latu scibili auferatur scientia: scientia non potest esse sine obiecto, sed ablatu scibili auferatur obiectum, ergo sine scibili nō est scientia. Secundo uero quod ablatu scientia non auferatur scibile, patet primo, quia multa scibilia sunt, quorum scientia nondum est inventa; quadratura enim circuli apud Geometras scibilis est, tamen nondum eius est scientia. Proterea, scientia auferri potest ablatu hominæ, in quo est scientia: sed etiam si homo non esset, maneret multæ res scibilem: non ergo scientia auferat scibile, & sic simul natura noua sunt.

Dubium.

Circa hoc aduerte uerba Aristotelis, inquit enim. A rebus ipsis iam existentes scientias accepimus, in paucis enim aut in nullis res scibilis, & scientia simul sunt. Posse esse dubium de sensu horum uerborum. Boet. inquit, hic loqui Aristoteles de scientia, qua res impossibilis & imaginarias cognoscimus, hæc enim cognitione simul est nam re cognita, nec sunt res scibilis aī sciēti sed quia istæ scientiaz sunt rara, & impropria, ppteræ dicit in paucis aut in nullis.) Hæc ratio est etiam Ammon. & Simpl.

Aliam etiam huius declarationem affect Ammon. & Albert. tract. isto. ca. 7. pro Nœ. quo adueire id, quod in questione quadam processim diximus, Scientias esse in duplice genere. Quædam sunt speculativae, per quas solum res cognoscimus, & hæc sunt posteriores rebus, quia à re sumptus sunt. Quædam aliae sunt scientiae practicae per quas non solum res cognoscimus, sed etiam eas operamur: & istæ sunt priores rebus. scibili. cum sint ipsarū causæ: propter has, inquit Ammo. & Alber. dixit Arist. in paucis scientiæ, & scibili esse simul: at quia aliquo modo in practicis etiam res praecesserunt, propterea dicit (in nullis.)

Sed dices, Scientia practica prior est re scibili, non ergo scientia & scibile simul hic sunt. Rident, sumendum esse scibile p intellectum, ac si dicat, simul fuit scientia: uerbi gratia, scamni, cum ipso scanno faciendo cognito. Aliam huius interpretationem addit Simplicius, hic loqui de Scientia intelligentiarum, quæ simul est cum ipso scibili, quibet. n. se cognoscit tanquam scibile: q̄ cū paucæ sunt, & a multis negantur, propterea dicit (in paucis aut in nullis.) Quælibet harum interpretationum est bona, sed nō parua in hoc, & sequenti exēplo est difficultas, quā in disputatione elucidabimus.

Similiter his se se habent ea que de sensu sunt, &c.

Altera instantia manifestat. At isto, non omnia correlative simul esse: hæc autem est de sensu, & sensibili, quæ correlative sunt, tamen simul non sunt. Probatur. Sensibili ablatu sensus auferatur, sed sensu ablatu non auferatur sensibile: ergo non sunt simul, sed unus est altero prius. Loquitur autem hic de sensibili passiu, p eo quod sentiri potest.

Probatur antecedens duplicitate. Pro cuius declaratione aduertet, sensus esse in corpore, ut in subiecto. uisus enim est in oculo, auditus in auro, & ceteri in corpore subiectantur, & circa corpus sunt tanquam circa obiectum, quod enim sentimus corpus est, unde & corpus est sensibile. Sensus tamen quamvis & corpore ut in subiecto sunt, non tamen in quo cunque, sed in corpore animali: quamvis corpus, quod sentitur, sit non solum Animal, sed etiam alia omnia, unde corpus quod sentit, animal.

K 2 cit.

Obrefatio.
Respon.

In Caput De Quantitate.

est, corpus sensibile, id est, quod sentitur, & Animal, & alia corpora sunt.

Est modo primum argumentum. Ablato sensibili auferuntur quodcunque corpus, & animal: sed ablato animali auferuntur sensus, ergo de primo ad ultimum, ablato sensibili auferuntur sensus, non tamen è contra, ablato sensu auferuntur sensibile; nam ablato animali auferuntur sensus, tamen ablato animali, non propterea auferuntur reliqua corpora, quæ sensibilia sunt. Vis huius rationis haec est. Ablato superiore auferuntur inferiores & eius proprietas, non tamen ablato inferiori auferuntur superius cū proprietate, sed sensus est passio animalis, quod est inferius corpore, cuius corporis passio est sensibile ergo ablato animali cum sensu, non auferuntur corpus cum sensibili, his uero ablatis, auferuntur illa, ergo non sunt simul. Posterior ratio est. Sensus nō est nisi quād animal est, sed ante animal, sunt illa, ex quibus animal sit, scilicet elementa, quæ sensibilia sunt, ergo sensibile est prius sensu.

14 H abet autem dubitatioinem utrum nulla substantia ad aliquid dicatur, &c.

Ista est etiā capitinis pars, in qua Arist. mouet dubitum quoddam ad ostendendā in sufficientiam definitionis prioris. Dubitum autem est: uerum nulla substantia sit ad aliquid. Circa quod, dividit substantiam quadrupliciter, in primam & secundam, in partes primas, & in partes secundas substantias; uerbi gratia, homo quidam homo caput, quoddam caput: quæ supposito doceat primas substantias, & earum partes: ad aliquid nos dici: non enim dicimus, quidam homo, est alius quidam homo, nec quoddam caput, dicens alius quoddam caput: sed tantum alius caput. Similiter id etiam manifestum est in secundis substantiis: homo enim non dicitur alius homo: nisi per modum possessionis; quo pacto dicitur aequalius est eque: sed tunc non refertur ut substantia, sed ut res possessa; at de partibus substantiarum secundarum est ambiguum; nam uideretur ad aliquid dici, caput enim alicuius est caput, & manus alicuius est manus. Ad quod respōdet. Arist. secundum definitionem praecedentem sequit̄, illas esse ad aliquid necessarię, cum ad aliud dicantur: quod tamen

absurdum iudicat, cum tales partes substantiae sint, ut superius dictum est.

Sed autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, &c.

Hic suam definitionem proponit; secundum quam nulla substantia ad aliquid est definitio uero talis est, ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse. Ad aliquid aliquo modo se habere, id est, quorum natura, est ad aliquid, aliquo modo se habere.

Et autem discrimen inter hanc, & illam ^{Nos} definitiōem: hec enim dicit, naturam, q̄ rū quæ ad aliquid sunt, esse ad aliud se habere: illa autem dicit, ad aliquid esse, quæ dicuntur ad aliud. Possunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conserui, quæ tamē non secundum naturā suam sunt ad aliud possimus enim hominem cum alio conserui, homo tamen secundum naturam suam ad aliud nō est: quæ igitur uere ad aliquid sunt secundum naturam ad aliud sunt: cū igitur partes substantiarum secundum suā naturam substantiae sint, & ad aliud non sint, non pertinent ad aliquid.

Ex qua definitione Arist. unicum corollarium infert, scilicet unum relatiuum definitio posse cognoscari, quin alterum correlatiuum definitio cognoscatur: quod duplice probat. Primo, ratione ex definitione sumpta: nam natura eorū quæ ad aliquid sunt, est ad aliud: ergo non cognoscitur natura talis quin cognoscatur illud etiam aliud, ad quod referatur. Probat secundo inductione exemplari, ut de duplo & aliis; si quis enim cognoscat determinate aliquid duplum, & determinate cognoscere dimidium, cuius est duplum. Similiter si quis cognoscit aliquid esse melius determinare; necesse est cognoscere id quod est deterius est. Nec satis est, ad cognoscendum hoc esse melius cognoscere aliquid determinare esse in communī, & indeterminare sed cognoscere hos certos, quod eo dicitur. Potest enim esse, quod aliquid sit determinatus, sed non illo determinatus. Propterē si determinatae hoc melius esse cognoscere debemus: oportet, ut id determinatae & quod illo determinatus est, cognoscamus. Ne, sufficit cognoscere determinatum in communione, etiam est cognitio confusa, & opinio potest enim esse aliquid deterius, sed non illud.

Dubi

Dubium. **prime.** **¶.** Dabitur, quid est definite cognoscere relatum? Auer. Albert. & S. Tho. existimant definite cognoscere esse cognoscere per definitionem quidditativam, ut sit sensus, quidditative unum relatum cognoscit, & correlatum nescire est quidditative cognoscit: hæc doctrina vera est, sed non admodum ad mentem Aristoteles.

Secunda. **sp.** Potius dicendum est cum Boet. definite cognoscere, esse determinate, & particula riter cognoscere: uerbi gratia, duplum dupliciter consideratur. Vno modo in com muni, ut duplum est, & tunc qui duplum co gnoscit, satis est cognoscat dimidium in communi. Altero modo potest cognosci duplum aliquod particulare, scilicet hoc duplum, quod est octo ad quatuor: & tunc ut cognoscamus octo esse duplum, quod est determinate cognoscere, & definite, nō satis est cognoscere dimidium in communi, sed quatuor esse huius dimidium: & ut utamur exemplo Aristo. quod non bene à multis intelligitur. Ut manus, seu melius de terminatae cognoscat, scilicet, hoc melius, non satis est cognoscere deterius in communi, nam ex cognitione deterioris in communi, scilicet aliquid est deterius, non cognoscitur hoc esse melius, nisi cognitione iocerta, & opinativa. Oportet enim cognoscamus definite illud deterius, quod illo melior est deterius: aliter enim posset cognosci deterius incommuni: & si nullum sit in particulari deterius illo, profecto illud non dicitur melius. Hanc interpretationem valde considera.

Nota.

Item substantia esse ad aliiquid. At quia illa definitio prior cōiter recipia erat: hæc autem nouiter inducta, non probata, inquit Aristo. difficile esse in his maximè obscuris, & receptis quicquam assertere absque probatione: tamen saltem recipiatur ista per modum dubitationis: nō enim parum est, utile in istis bene dubitasse. atque hæc circa textus interpretationem.

QVÆSTIO I.

Vtrum an aliiquid sit speciale genus entis.

Ost textus interpretatione, ut moris est, ea quæ grauiora dubia sunt, & q̄ magis natura corū quæ cōsideramus, aperīt, tractabimus. Ac primo circa ipsum ad aliiquid. Posterioris circa dubia ex uerbis Aris. & sensu pcedētia, uerbasimur.

Est igitur prima quaestio, An sic ut substantia est quoddam entium genus ab omnibus aliis distinctum, & similiter quantitas est aliud genus, qualitas, & reliqua, ita sit ipsum ad aliiquid, de quo diximus.

Videbitur autē genus aliquod non esse propter rationes sequentes. Prima, id quod nunquam per se sumitur, sed cum nariis, intimo omnibus rerum naturis coniunctū, & commixtum, non facit per se unum genus, sed huiusmodi est ad aliiquid: ergo nō est unum distinctum ab aliis genus: maior est nota, cum consequentia: minor probatur, quia relatio modo est cum quantitatibus, ut æquale, magnum, duplum: modo cum qualitatibus, ut simile, dissimile: modo cum actionibus, ut pater, causa modo cum aliis ergo nunquam per se est.

Secondo, id quod non est in rebus, sed solū habet esse per intellectus operationem, nō pertinet ad genus aliqđ entis, q̄a hic cō siderantur entia realia, quæ habent esse pr̄ operationē intellectus, ut substantia, quātitas, & reliqua. At ipsum ad aliiquid nō est in rebus, n̄i p̄ operationē intellectus: ergo non est inter ea, quæ sunt genera entis. Minor patet, quia similitudo, æquallitas, re liqua, non uidentur aliud habere esse, quā per operationem intellectus cognoscantur, & unum alteri comparantur.

Tertio. Omne quod est, uel est subiectum, quod est substantia: uel est in subiecto, quod est accidentis: sed ad aliiquid nec est

*Argumē
ta in con
trarium.
primus
arg.*

*Secondū
arg.*

Terziū.

Caput uero & manus, & eorum singula, &c.

Ex hac proprietate relatiuum, necessaria colligit partes substantiae ad aliiquid non esse. Patet, nam manum, & caput definite cognoscere non possumus, quin cognoscamus particulariter & distincte ea, quorum tales partes sunt: non possumus enim caput animalis cuiusdam, caput esse cognoscere, quin illud animal cognoscamus: præsentiam quando caput uidetur, occulto animalis corpore, uel cum animalis species incognita est, tunc enim caput etiā inuincibiliter cognoscitur ignorata specie illa, cuius caput est.

Ex quo dissolvitur dubium, scilicet nul-

Prædicamenti ad Aliquid.

subiectum, cū non sit substantia, nec est in subiecto, cū relatio. ut relatio nō sit in alio esse, sed ad aliud esse: ergo nec est accidentis nec substantia, & ita non est entis genus.

Quartus. Quarto. Genus omne habet differentias, species, & genera subalterna: sed istud ad aliquid hæc non habet ergo, non uidetur esse genus: nec enim apparent species, nec differentiaz, nec has explicat Arist. non et go est genus aliquod entis peculiare distinctum ab aliis.

Prima op. Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Aristotelem, & Platonem, cuius meminit Aver. 5. Metaph. com. 20. quā Albert. c. i. huius tract. ascribit Zenoni. Hi existimabant, ad aliud non esse peculiare aliud genus, sed multis mixtum & ex variis congestum, quorum rationes superius aliqua ex parte principio propulsimus. Altera fuit opinio Arist. & Platonis, & reliquorum omnium, ad aliud esse unū quoddam genus ab aliis omnibus distinctum & diuersum.

Seconda opin. Pro horum declaratione, ne per ignota procedamus, erit primum fundamentum hoc. Quemadmodum ab hac intrinseca proprietate, quæ est per se esse, omnis substantia in universum dicitur substantia: ita similiter ab hac intrinseca proprietate, scilicet esse in subiecto, quæ dicitur inherētia, omne accidentis dicitur accidentis: & si-
cūt omnis substantia per se est, ita omne accidentis in subiecto est & inherēt. Acciden-
tia tamen dupliciter inherēt, & in subiecto sunt: quædam insunt in subiecto, ita ut non ordinant subiectum ad aliud aliud extra ipsum subiectum: ut albedo, & quantitas insunt subiecto, non tamen ut ipsum ordinant ad aliud extra se: & ista acciden-
tia dicuntur pure absoluta. Quædam alia insunt in subiecto, ita ut ipsum per se ordinant ad aliud aliud extra ipsum, ut scientia inest anima, ut cognoscatur per eas alias, similiter potentia uisiva inest oculo, ut ipse oculus alia: extra se uideat: & ista accidentia dicuntur relativa.

Hæc autem sunt in duplice differentia, Quædam enim sic insunt subiecto, & ordinant ipsum ad aliud, ut tota eorum natura non sit ordinare ad aliud, sed ipsum subiectum in se afficere, & disponere: sicut scientia inest quidem anima: ut intelligat; tamen scientia natura præcipua nō est ad

aliud, sed ipsam animam perficere: & dis-
ponere in se similiter habitus, potentia, &
alia multa, talia accidentia dicuntur relati-
va secundum dici. Quædam alia, sic ad
aliud subiectum ipsum ordinant, ut eorum
tota natura, ut talia sunt, sit ad aliud subie-
ctum ipsum afficeret: ut paternitas, & alia,
que dicuntur relativa secundum esse.

Hæc autem relativa secundum esse, du-
pliciter sumuntur: uno modo, ut sunt in ip-
sis rebus: altero modo, ut à nobis cogno-
scuntur, scilicet quando unum alteri com-
paramus. Ista autem relativa, ut in rebus sunt, dicuntur ad aliud, quod nomine Pla-
to primus, ut dicitur, impositus: ut uero à
nobis cognitæ sunt, dicuntur magis propriæ
relationes: quia intellectus unum alteri co-
fert, & unum ad alterum refert: quamuis
etiam in de tractum nomen accipitur quo
que pro illis, ut sunt in rebus, ut autem in
intellectu sunt, dicuntur relationes conce-
ptæ.

Ex his omnibus unum insunt, quod Natura
valde memorie mandandum est: acciden-
tia non dici relativa, nec secundum esse,
nec secundum dici per respectum ad subie-
ctum, sic enim omnia essent relativa, cum
omnia subiecto insint, sed dicuntur relati-
via per id, ad quod subiectum ipsum ordi-
nant: quod dicitur terminus. Vnde multa
sunt accidentia, quæ nec secundum dici,
nec secundum esse, relativa sunt: cum subie-
ctum ad aliud extra se non ordinant.

Sit secundum fundamentum. Hæc est na-
tura eorum quæ sunt ad aliud, ut nunquam
insint subiecto; nisi medio aliquo accidenti
ab soluto & simul coexistente alio accidenti
in ista relatio alterius subiecti. Vnde ad
relativi existentiam tria necessaria concur-
runt. Primum, subiectum ipsum: cui inherēt:
quod ab aliis dicitur fundamentum tremor. Secundum est illud
absolutum accidentis: ratione eius inherē-
t: quod dicitur fundamentum propinquū. Tertiū illud accidentis alterius subiecti:
in quod relativum terminatur: quod dici-
tur terminus: siue correlativum. quod qui-
dern est eiusdem rationis cum altero, ha-
bet enim & fundamentum: & subiectum;
& illud etiam alterum ut terminum; cum
inter utrumque sit mutua habiendo: uerbi
gratia sunt duo alba unum alteri simile,
luminositas unius inest corpori uni; ut su-
biecto;

biecto, media albedine, ut fundamento, & dependet ab altera similitudine, ut à termino: hæc pariter similitudo inhæret alteri corpori, ut subiecto, media eius albedine, ut fundamento, & ab illa similitudine priori tanquam termino uicissim depèdet, ex quo fit: ut cum relatio & à termino, & à fundamento, & à subiecto depèdet necessario, hoc cum quilibet deucto, & ipsa destruerat.

Vnde similitudo unius albi, potest tripliciter perire, & recessente altero simili, & ipso corpore deucto, & ipsa etiam albedine rotata: quamuis non sit hoc uniuersaliter verum de fundamento, nisi quando fundamenta sunt permanentia; in successuis enim non ualeat, ut fundamentum paternitatis est generatio, quæ transtul manet de paternitate.

Hic tamen unum est maxime considerandum, relationes non ab omnibus his tribus æqualiter dependere, relatio.n. duo habet, alterum, ut accidens est, & hoc est subiecto inhærente: alterum, ut tale accidens est, scilicet relatiuum, & hoc est ad aliud esse: ut accidens est, à subiecto suo necessario dependet: ut relatio est, à termino. Vnde Gilbertus dicebat, relationem ut relatio nem non habere esse infixum, sed affixum, id est ad aliud fixum; ratione uero utriusque a suo fundamento dependet. Verbi gratia similitudo dependet ab albedine, & ut accidens est ipsa similitudo, quia uere non inhereret subiecto nisi albedine interuenientem: & similiter, ne ad aliquid: & relatio est, ab illa dependet; quia talis similitudo non esset; nisi à tali albedine. Et hinc est; ut diximus, quod uariatio fundamentis, ipsa etiam in se uariante relationes; ut maximè patet in his relationibus; quæ consequuntur quantitatem, ut duplum, triplum, in quibus si mutatio ex uariatione fundamenti. Hoc duximus, ut maximè attendamus fundamenta, ad distinguendas relationum naturas, quæ ab eas per se pendent, tanquam à causa intrinseca.

Tertium
fundamentum. Sit tertium fundamentum. Fundamenta harum relationum sunt tria in communione. Primum est quantitas, supra quā fundatur æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmetice, Geometrice, & Mathematicarum aliarum, similiter omnes relationes temporis & loci. Aliud fundamen-

rum est qualitas, supra quā fundatur simile, dissimile, amicus, inimicus &c. Tertium est actio, & passio, qua fundantur, patet, filius, causa, effectus, & alia multa.

Hoc autem est triplex: quædam n. actio est naturalis, ut generatio, productio, denique omnis illa, quæ à natura procedit: quædam est artificialis, quales sunt actiones artificium, quædam uero sunt meatis, ut cognitionis, appetitus circa res: Supra primas fundatur pater, filius, causa, effectus naturalis. Supra secundas oēs relations & habitudines, quæ inter artificialia reperiuntur. Supra tertias, omnes Logicæ & alias multæ, esse genus, speciem, esse magistrum, discipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

Sit quartum fundamentum, relatio in communi duplex est; quædam realis, quædam rationis: realis est relatio existens in rebus absque operatione intellectus, per quam unum ad aliud est: ut paternitas, quæ est in aliquo homine sine aliqua intellectus operatione, per quam ad filium referatur: contra relatio rationis est, quæ non est in rebus, nisi per operationem intellectus, ut animal dicitur genus respectu speciei: sed talis relatio generis non dicitur nisi per operationem intellectus.

Icerum relatio est duplex; quædam mutua, quædam non mutua. Mutua est quando ex parte utriusque extremi correlatiui est realis, uel rationis: uerbi gratia pater refertur ad filium per paternitatem, quæ est relatio realis: similiter & filius refertur ad patrem per filiationem, quæ etiam est relatio realis. Item genus ad speciem refertur per relationem generis, quæ est relatio rationis: & species refertur per speciem formam, quæ pariter est relatio rationis: relatio non mutua, est quando ex parte unius extremi est relatio realis, ex parte alterius uero non est, nisi rationis: uerbi gratia, nos referrimus ad Deum per relationem realem, & Deus ad nos, per relationem rationis, quia nos sumus realiter serui Dei relatione in nobis existentes: ut ipse dominus noster dicitur, non quia habeat in se aliquod accidens reale, per quod dicitur dominus, sed quia cognoscimus & comparamus eum ad nos, qui sumus sui. Similiter scientia refertur realiter ad scibile, scibile uero non, nisi per intellectus operationem.

K 4 Icerum

*Quæstio
fundamentis
mutuæ.*

In Caput ad Aliquid.

Ictus relatio est duplet, quedam equi parantia, quedam disquiparantia. Aequi parantia est, quando denominatio est eiusdem rationis in utroque correlatiuo: ut si militudo, que est inter duo alba, secundum quam unum alteri dicitur simile, & etiam alterum ei dicitur eodem modo simile. Disquiparantia est, quando est diuersa denominatio in utroque, ut paternitas, & filia, duplum, subduplum. Ammoni uocat relativa uniuocationis, & quiparantiae relativa; & disquiparantia, uocat relativa equi uocationis.

Tamen summopere aduerte non solum dici relativa & quiparantia, quia ex eadem in utroque denominatio, sed et quia fundamentis est eiusdem rationis in utroque ut unum simile, alter dicitur simile, quia est in utroque fundamentum eiusdem rationis, scilicet quia utrumque est album, vel nigrum: relativa uero disquiparantia, habent fundamenta diuersae rationis, ut pater supra actionem, filius supra passionem fundatur: similiter duplum super to rum aliquod, subduplum supra partem si militer mediate fundatur.

His suppositis fundamentatis sit prima conclusio. Non omnis relatio est rationis, sed sunt multe relationes reales in rebus existentes praeter operationem intellectus. Hęc cōclusio est contra antiquos illos ante Arist. & Platonem, qui nullam in rebus relationem constituebant, sed tantum adiuvicem res per inintellectum referri: cuius oppositum docet Aristo. & Averr. 12. Meta. com. 19. & candem etiam ipsorum opinionē arguit Ammonius in præsenti. Hęc autem conclusio non solum ueritati naturali est conformis, sed maxime de seruie Teologice ueritati, secundum quam relationes in diuinis reales collocantur: quam uis hęc, alię sint ab his, quae in hoc prædicamento ponuntur.

Et probatur conclusio. Seclusa operatione intellectus unum album magis cum altero albo, quam cum nigro conuenit, & pars ad totum unum magis, quam ad aliud, accedit; ergo seclusa intellectus opera est similitudo inter illa, que relatio est: immo in uniuersis rebus hoc experimur, quod quedam magis quedam minus inter se conueniunt: & mutuo se afficiunt, ergo est inter eas relatio extra opus intel-

lectus: propterea quia rēordinatē pēficitores existuat, se ipis inordinatis quā extra intellectum, & non ob aliud nisi propter ordinem, qui est relatio, ergo daatur relationes reales.

Secunda conclusio. Relatio sola scilicet pertinet ad istud prædicamentum, nullo modo relatio rationis. Hęc patet: quia relatio est unum ex decem generibus entis: sed eis diuisum in iusta prædicamenta est ens reale, ut patet 6 Mēth. c. 1. ergo relatio prædicamenti huius est realis.

Dubitabis. Quare aliquae sunt relationes reales: aliquę uero rationis. Dico, & id aduertendum est, quod relatio realis nunquam consurgit in aliqua re, nisi aliqua mutatione facta in illa re, cum nullū ens reale possit habere esse uel in se uel in aliquo, nisi per mutationem aliquā in eo existenter: cum autem repertiantur res, quae connexionem cum aliis habent, non per sui mutationem aliquam, sed per intellectus operationem, inde est, quod sunt in his relationes rationis solum. Verbi gratia, res non mutantur per hoc, quod scientiae de eis acquirantur, mutatur tamen ipsa scientia, que realiter ex rebus fit, quę tamen ante non erat: propterea res scibilem dicuntur, non relatione reali, sed intellectus cōparatione: at ipsa scientia, in qua est mutatio, refertur relatione non rationis, sed realis: eoden modo se habent genus, & species: in rebus enim nulla est mutatione, propter illę utraq; relationes per intellectum solum sunt.

Tertia conclusio. Probabile maximo mihi uideatur etiam relativa secundum dici in prædicamento hoc colloqui: & me concidit in hac parte mouet auctoritas Alber. Sim. pli. & Boet. & Paul. Venet. quamvis minus principaliter, cum secundum naturam suam precipuum, in aliis prædicamentis sunt: nec obstat argumentum Ammonii, quia ex hoc, inquit, sequeretur omnia accidentia in hoc prædicamento esse reponenda cum omnia sint relativa secundum dici, habent enim respectum ad subiectum. Hoc argumentum nullius est roboris; quia ut dixi in primo fundamento, & maxime est considerandum, non quicunque respectus facit relatiuum secundum dici: est in duplex respectus, & ad subiectū, qui respectus dicitur trascendentalis, qualiter a ea ciden-

Sectio
conclu-
sio.

Dubit.
Solu.

Tertia
conclu-
sio.

accidentia habent sibi sufficiem, sed hic non facit accidentis relatiuum, et huiusmodi spectus ad communem, quod dicitur praedamental, & ista facit accidentis relatiuum. Et hunc non omnia accidentia habent, uti dicimus.

Hoc eamē non obstante probabile est etiam sola relativa secundum esse, in hoc esse prædicandem, ut uult Ammon, præfertim quia his solius compedit definitio potest. Arist. quamvis ad hoc potest dici, etiam relativa secundum dici secundum id, ratione cuius in hoc prædicandem collocantur, totum esse habere ad aliud.

Quarta conclusio. Ad aliquid est unum genus, etis ex decessu distractum ab omnibus aliis. Probatur, quia illud ens facie nouum genus, quod est ens reale, & diuersum habet prædicandi modum de substantia: tale autem est ad aliquid, quod solum de substantia ut altètū referuntur, prædicatur ergo est nouum genus.

Ad pri-
mam. Per ista potest ad argumenta responde-
ni. Ad primum distinguitur maior, quod enim ita cum aliis est mixtum & cōfusum, ut non habeat naturam ab eis diversam, admitto non facere genus per se distinctū, at relatio licet alia accidentia sequatur, suam tamen naturam habet diuersam ab aliis omnibus, propterea est unum nouum genus.

Ad secun-
dum. Ad secundum negatur minor, nammo ut diximus in prima conclusione, non solum relationes sunt per intellectus comparatio nem, sed etiam ante opus intellectus exierunt in rebus relationes, per quas una res ad aliam se habet.

Ad ter-
tium. Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non solum est ad aliud, sed etiam in alio, ut eam diximus, & relatio est atciden-
tis, & tale accidentis, ut accidentis est in alio scilicet subiecto, ut tale accidentis, scilicet ro-
latium, ad aliud est.

Ad quar-
tuum. Ad quartum negatur non esse genus, nec alia in hoc prædicamento. Pro quorum declaratione aduerto, relatio dupliciter co-
sideratur. Vno modo ut est forma acciden-
talis determinata ad unum extremum cor-
relatiuum, ut quando dicimus paternita-
tem, filiationem, & huiusmodi, tunc enim re-
latio nra determinata ad unum extremum
correlatiuum sumimus. Altero mo-

do, relatio sumi potest in communem non determinare, utli extremonam; sed inde se-
cundum consideratur, sive pro uno extre-
mo, sive pro altero, ut quando dicitur re-
latio disquiparantia, tunc enim dicimus non solum relationem unus extremi sci-
cer potestinam, sed etiam alterius scindit extremon, scilicet filiationem.

Hoc supposito, dico genus generalissi-
mum esse aliquid, quod etiam in non
dentalis forma, per quam habet ad aliud
se habet, non explicant, & determinando
solam huius correlatiui vel illius est sub
hoc etiam sunt genera subalterna, quas
etiam relationes formam indeterminata di-
cunt, ut ad Aliquid disquiparantia. Ad alio
quid quantitas. At quando relationes de-
terminante sumuntur ad extrema, frequen-
ter sunt species; ut paternitas, filiationis, du-
pius; quando autem cum determinatis si-
biectis, sunt individua, ut hoc paternitas
hic filius, hoc duplum.

Potest ergo ipsum ad aliquid primo de-
ridi per differentias et fundamentis sumi-
ptas, quae nomine simplici carent; ut ali-
quid aliud sit in quantitate, aliud in quali-
tate, aliud in actione: & passione. Potest
iterum diuidi in consuni in ad aliquid equi-
parantiam, & ad aliquid disquiparantiam: quae
differentia singula genus subalternum co-
situum: & iterum ad aliquid in quanti-
tate. Potest rursus diuidi per equiparantiam
in quantitate, & disquiparantiam: similiter
ad aliquid in qualitate, quāuis quæ in actio-
ne, & passione sunt, disquiparantia tamen
sunt. Et haec satis sunt quantum ad naturam
eorum, quæ ad aliquid sunt, quæ cum hie
deciles uidentur, deo iuante, in Metaphysi-
ca explanabuntur.

Q V A E S T I O II.

Circa reliqua que in textu ab Aristo-
tele dicuntur, Num recte
dicta sint.

Eorum, quæ sunt ad aliquid natura, & Argumē-
his quæ ad ipsum incommuni spectat in cap-
utrisque elucidatis, superest aliqua tristram.
que in littera interpretatione prætermi-
Primum
sumus, breuer exanimare, & ut ad dispu-
tationis normam reducatur: arguitur pri-
mo.

In Capit ad Aliquid.

me. Nullum est dissimile inter prior de posse et in definitionem: ergo non potest ab Arist. prior rei situs ipsorum ista non erat cōueniens, frustra in mediū adducetur.

Secundū argum. Secundo. Viciū est in definitione idē per idem definiti, cum sit petitio principiū, sed in secunda definitione id sit sic, ergo non est bona. Minor probat, quia definitio ad aliiquid, ipsa in definitione iterum sumit, scilicet quibus hoc ipsum, est esse ad aliqd, aliquo modo, se habere.

Tertiū argum. Tertiū: omnes genūs habet aliquā paf
sonam sibi propinam, & ad aliiquid nullā
habet rationem, nec ab Aristotele significatur, ergo
nec nō sit genus. Nec insufficiens strada
tur ab Aristotele. Minor patet, quia suscipit
pore communis cetera, & anagis ut minas,
aliis generibus competit, patet dici uero
ad coherētiam etiam alii inest, cū
Homo, & rūsibiles conuerterantur, que ad ali
quid non sunt: similiter albus, & albedo,
albus enim albedine est albus: albedo autē
est albi albedo. Similiter autem esse natura ip
se Aristoteles docet non omnibus inesse relati
us: ergo nihil cū est proprium.

Quartū argum. Quarto, videatur Arist. sophisticum esse
argumentum, quo probat scientiam, & sci
bilem, sensum & sensibile non esse simili:
nam comparata, scibile in potencia, cū actio
nia in actu si enim verumque eodem mo
do consideratur, simili sunt, uel in actu, uel
in potentia.

Quinto, assisteret pars prius substantiae
non dici ad aliiquid: nideatur hoc falsum: di
cimus enim hoc caput est huius capitati ca
paci simili alias elatius, hic pater est huius fe
li pater.

Sexto idem: relationum non potest defi
niri per alterum: ergo non qui definitio co
gnoscit unum, cognoscit alterū: probatur:
definition est per clariora, ut dicitur 6. Top.
c. 2. at correlatio lū sunt tēque ignota. Præte
ros, quia uerum nō est se esse quia alterius,
cum nec sit unum alterius genus, nec dif
ferentia, nec pars, ergo unum non est de de
finitione alterius quidditatiua.

Primum fundatōne ad. Ad hāc argumenta respondet. Sed
pro primi solutione est aduerteādum, no
minum defectum maxime in hoc predi
catione generare aquiuocationem, que
obscureitatis & deceptio[n]is mater est: pro
prie[ta]tē alia predicatione, in quibus nomi
na imposta rebus significandi sunt, opor
tēt respiceret, autem tria in aliis. Pri
matum, est subiectum, & subiecti nonica, in
quo tale accidens inest. Secundum, est
ipsa forma in abstracto considerata, & no
men ipsum, ut albedo, nigredo. Tertiū, est
ipsamē accidentalis forma, ut est in subie
cto, & ipsius nomen, quod denominatiū
est, ut album, nigrum, quale.

Hæc ergo omnia sunt in isto praedica
mento, sed nō sunt omnia nomina per quæ
explicatur: est ipsum subiectum, cui inest
relatio, scilicet homo, cui inest paternitas,
& album, quod est simile: est forma, scilicet
ipsa relatio, sed non est nomen, quo ex
pliatur distincte: nam relatio secundum
se, & ut sit in subiecto, despicit subiectū,
cui inest relatio, dicuntur ad aliiquid, quam
vis grata distinctionis uaria fit additio: di
ci enim ad aliiquid, est nomine denominati
us, quod de subiecto habet relationem
dicitar: ut eam dicimus, homo est album,
homo qualis, ita. Homo dicitur ad ali
iquid: esse uero ad aliiquid est nomen ipsum
relationis, & in concreto, & in abstracto:
ut enī dicimus album est quale, albedo
est qualitas, ita dicit pater, est ad aliiquid,
& paternitas est ad aliiquid.

Ehinc manifestat illa distinctio. Arist.
5. Metaph. c. 13. dupliciter ad aliiquid est,
per se, & per accidens: uocat per se ad aliiquid
quod hic vocat ē ad aliiquid, seu hic ē ad
aliiquid: uocat per accidēs ad aliquā d. quod
hic dicit aliiquid. & subiectū relationis, quod
dicitur ad aliiquid, non casum est aliiquid.

Per hoc patet solutio ad argumentum:
definitione n. illa prior potius est subiecto
rum, & eorum quæ ad aliiquid sunt per ac
cidens: posterior uero est eorum quæ per
se ad aliiquid sunt, scilicet relationum, & in
concreto, & in abstracto.

Ad replica, respondet Aver. illam
definitionem suis communem: propterea
tradidit ab Arist. quia facilius erat veritate
docere illum, qui doctus est commu
nia, quam qui ignorans prosus est.

Ad secundum, respondet illud ad ali
quid possum in definitione, non esse idem
cum definito: nam definitum est particu
lare ad aliquā d. in definitione uero sumitur
ita, ut idem sit quod aliqua res: & nota
da est uis illius propositionis [ad] denotat
enī habitudinem termini: aliud n. est ef
fe in aliquo, aliud esse ad aliiquid: ef
fe in

N. p. 5.

ad pri
mum.

ad sec
ondum.

Item aliquid est esse ut in subiecto: esse ad aliquid, est esse ut ad terminum: nō enim ut diximus, accidēt est ad aliquid, quia sit in subiecto, sed quia sit ad terminū, quod exp̄esse docet Arist. s. Met. cap. i. 5. Vīsa, inquit, ad aliquid est, non seipso cuius est usus, scilicet subiecti, sed respectu eius quod uidetur, scilicet coloris.

Ad tertium. est notandum. Sanctus Augustinus in suis Catheg. affigunt quatuor propria relatiōrum. Primum est simul, intelligi, ut sicut unum absq; altero existere nequit, ita nec unum absq; altero est intelligibile. Secundum est, dici ad conuertentiam. Tertium est, ut simul in yōdeā subiecto possint existere, respectu diversitatis, ut idem, & pater & filius eē potest: & duplū & subduplū. Quartum, ut alterū de altero in obliquo predicitur, pater enim est filius pater, & filius eē patris filius: hęc in factu ad ea quę Arist. tradidit, reducuntur.

Ad tertium resp. Propterea ad argumentum dico cum Simplici, & aliis, conuertentiam esse propriam omnino relatiōrum: non autem quęcunque conuertentia hic sumitur, sed illa per quam mutua affectio, & ordo relatiū exprimitur: quando autem dividimus album est albedine album: album refertur ad albedinem, non ut ad terminum, sed ut ad formam: albedo vero ad album, ut ad subiectum, refertur. Propterea non est similius conuertentia. Similiter illa alia proprietas, esse simul natura, solis relatiū inest. & omnibus his, que uere relatiū sunt: sciētia aut etiam scibile: sensus, & sensibile, non absolute relatiū sunt, ut secundum quid, scilicet secundum dici.

Ad quartum. At quartum responderet Simplicius & Ammonius, admittendo illa, si in actu simul sumuntur esse simul: similiter si utrūque etiam in potentia.

Sed profecto hoc est exp̄esse cōtra Arist. 3. anima. c. 2. ubi docet cōtra antiquos sensibile, & sensum in actu simul esse: tamen in potentia non esse simul, & ibi id facitur Simplicius.

Nobis. Propterea maxime considerandum est, quid Arist. per ista vocabula significet. Vo- cat igitur sensum actu, ipsam operationē sentiendi: sensum potentia, ipsam potentiam, qua sentimus, sensibile vero actu ipsum obiectum, quando actu sentitur. sensibile vero potentia ipsum scilicet, quan-

do actu sentitur. Simili modo sciētia in actu est ipse actus, & operario contemplandi: scientia potentia est ipse habitus vel intellectus absque operatione: scibile autem actu res est ipsa cognititia de presenti: scibile uero potentia, est res, quę actu non consideratur. Ex his patet prius esse sensibile & scibile potentia, quam ipsa potentias sciendi vel sentiendi: & hoc maxime est considerandum, quia conductit ad multa in Aristotele difficultia intelligenda.

Ad quattuor. Ad quintū est aduentū relationem posse sumi tripliciter: uno modo in specie altero modo particulari: tertio modo singulariter. *Nec de.* Ve si dicatur, paternitas, alii qua paternitas, haec paternitas in specie sumatur, tunc ad terminum referatur in specie: paternitas enim est ad filiationem, & duplum ad subduplum: si particulariter uero sumatur, etiam ad terminū particulārem referatur: aliquid duplum est alius subduplici duplum, & aliquid melius aliquid peior melius, ut Arist. docuit.

Ad quinq. At in singulari nō, dependet à singulare termino: non enim individuatur relationis à subiecto, in quo est, ut haec paternitas non est, quia est ad hanc filiationem, sed quia est in hoc parte, scilicet talij nomine: & hoc duplum non est, ab hoc subduplici in singulari potest enim esse hoc duplum respectu huic medietatis, & omnium aquilium.

Hinc est, ut insinuaret Arist. relativa in singulari, ut singularia sunt, nō a terminis, sed pō ius a substantiis pendere, inde dicte partes primæ substantiæ scilicet singulares nō, referri in singulari, cum relativa alia sub ratione singulari non referantur.

Ad sextum. Ad sextum responderetur, unum correlatiū esse de definitione essentiali alterius, quia sit pars essentiæ vel tota eius essentia, sed quia est terminus & comple- mentum ipsius essentiae, sine quo nulla ratio esse potest. Ac propterea dicit Alb. vnitum correlatiū non definiri per alterum, sed potius ad alterum: & quantum p se æque gnōta sit, tamen simul sumpta magno se declarant, & manifestant.

Sed haec satis sint de questione hac, quia ulterius prosequi est difficultatibus Meta physici omnia confundere, & horum omnium exactius disputandorū tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

De

De Qualitate & Quali.

De Qualitate, & Quali.

Cap. V. II.

Qualitatem uero dico ; secundum quam quales quida esse dicuntur. Est autem qualitas eorum que multipliciter dicuntur.

Vna quidem igitur species qualitatis, habitus & dispositio dicuntur. Dicunt autem habitus a dispositione, quod permanentior & diuturnior est. Tales uero sunt scientie & uirtutes : Scientia enim uidetur esse permanentium, & diuturnorum; ut si quis uel medocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, uel ab egritudine, uel ab aliquo huiusmodi : similiter autem & uirtus, ut iustitia, & temperantia, & singula talium non uidentur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones uero dicuntur, quae sunt facile mobilia, & cito permutabilia : ut color, & infirmitas, & ageritudo, & sanitas, & quæcunque alia huiusmodi : afficitur enim quodammodo secundum eas homo : cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ageritudinem transit. Similiter autem & in alijs, nisi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilia, uel omnino difficile mobilis existens, quam iam quispiam, ut habitum uocet.

Manifestum est autem quod hec volunt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia namque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles existen-

tes, non autem habitum habere, et tamen dispositi sunt aliquo modo secundum scientiam peius, melius. Ue. quare differt habitus a dispositione, quod hec quidem facile mobilis sit: ille uero diuturnior, & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & dispositiones, & dispositio sunt uero non necesse est habitus esse: qui enim retinent habitum, & quodam modo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum.

Aliud uero genus qualitatis cu, secundu quod pugillatores uel cursores, uel salubres, uel insalubres dicimus: & simpliciter & quæcunque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quomodo sunt dispositi aliquo modo, unumquodq; huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiam uel impotentiam facile aliquid facere, uel nihil pati: ut pugillatores, uel cursores dicuntur non quod sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, uel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, ut nihil à quibus libet accidentibus facile patientur: in salubres uero, quod impotentia habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patienti. Similiter autem his durum & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile leceri: molle uero, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam.

Tertium tiero genus qualitatis est,

est, passibiles qualitates, & passiones. sunt autem huiusmodi, ut dulcedo, & amaritudo, & austерitas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & haec qualitates sunt, manifestum est: quæcumque enim has suscepint, ipsa qualia di cuntur secundum ipsas: ut mel: quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscepit. Similiter & in ceteris.

6. Passibiles vero qualitates dicuntur, non quod ea, quæ illas suscepint qualitates aliquid patuantur: neque enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. Similiter autem his & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non quod ea, quæ illas suscipiunt, aliquid passa sint, sed quoniam secundum sensus unquamque dictarum qualitatum passionis effectuæ est, passibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim passionem quandam secundum gustum efficit, & calor secundum tactum: similiter autem & alii. Albedo autem, & nigredo, & ceteri colores non eodem modo ijs, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur: sed eo quod ipsæ ab aliqua passione innascuntur.

Quod enim sunt propter aliquæ passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: erubescens enim aliquis, rubens factus est, & timens pallidus, & unumquodque talium. quare etiam si quis natura aliquid talium accidentiuæ perturbationemue passus est, similem colo-

rem uerisimile est cum habere: quæ enim affectio nunc in eo quod uere cundetur, circa corpus facta est, etiam secundum naturalem constitutionem, eadem fieri potest affectione, ut & naturalis color similis sit. Quæcumque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficultate mobilibus, & permanentibus principiis sumpserunt, passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundum naturalem constitutionem pallor sit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim secundum eas dicimus) siue propter ægritudinem longam, uel propter æstum eidem contigit nigredo, uel pallor, & non facile pretereunt, uel etiam per uitam permanent, passibiles qualitates & ipsæ dicuntur: similiter enim quales secundum eas dicimus: Quæcumque uero ex ijs, quæ facile soluuntur, & cito transiunt, sunt, passiones dicuntur, qualitates uero minime: non enim aliqui secundum ipsas dicuntur quales, neque enim qui propter uerocundiam rubeus factus est, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem uenit, pallidus est: sed magis eo quod aliquid passus est: quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates uero minime.

Similiter autem his, & secundum animam passibiles qualitates & passiones dicuntur. Quæcumque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus sunt, qualitates dicuntur & ipsæ: ut amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiusmodi: quales enim secundum

In Cap. VIII.

cundum eas dicitur, id est iracundi atque amantes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, sed quæ ab aliquibus aliis accidentibus factæ sunt difficile præter cantes, & omnino immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi, quæles enim & secundum eas dicuntur, Quæcunque vero ab ijs, quæ facile & cito prætereunt, hant, passiones dicuntur, ut si quis contristatus, iracundior fiat; non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis quia aliquis passus: quare passiones quidē huiusmodi dicuntur, qualitates uerū minime.

¶ Quartum uero genus qualitatis est figura, & circa unumquodque constans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curvitas, & si q.d aliquid his simile est secundum enim unum quodque eorum quale quid dicitur triangulum enim uel quadrangulum esse quale quid dicitur, & rotundum aut curuum, & secundum etiam formam unumquodque quale dicitur.

¶ Rarum uero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à dictione, quæ circa quale est; quandam enim positionem magis uidetur partium utrumque monstrare: spissum n.dicitur, eo quod partes sibiipsis propinquæ sint: rarum uero, eo quod differt à se in unicem: & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: asperum uero, quod hæc quidem superet, illa uero sit inferior. Bonasse quidem igitur

alius quæpiam modus apparuerit que facit: sed fere qui maxime dicuntur hi sunt: qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt.

Quælia uero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, uel quo modolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & fere in omnibus denominatiue dicuntur: ut à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iustitia iustus. Similiter & in aliis. In aliquibus uero, eo quod non sunt posita qualitatib[us] nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici, ut cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potentiam, à n[on] la qualitate denominatiue dicitur, non enim posita sunt nomina potentiæ, secundum quas isti quales dicuntur sicut disciplinis, secundum quas pugiles uel palestrici secundū dispositionem dicuntur: pugatoria. n. Et palestrica disciplina dicitur: quæles uero ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & posito nomine nō dicitur denominatiue, quod secundum eam quale dicitur: ut à virtute studiosus, eo.n. quod virtutem habeat studiosus dicitur: sed non denominatiue à virtute: non autem in pluribus hoc tale est. Quælia ergo dicuntur, qua denominatiue à dictis qualitatibus dicitur, aut aliquo modo aliter ab eis.

Inest autem & contrarietas secundum qualitatem: ut iustitia iniustitia contraria est, & albedo nigritati, & alia. Similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur: ut iniustum iusto, & album nigro:

Non

Non in omnibus autem hoc accidit. Rubro enim aut palido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrarium qualibus existentibus. Amplius, si contrariorum alterum fuerit quale & reliquum erit quale; hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta, ut si iniustitia iniustitia contrarium quale autem est iustitia: quale igitur & iniustitia: Nullum enim aliorum prædicamento- rū aptabitur iniustitia, neque quatum, neque ad aliquid, neque ubi, nec omnino aliquid huiusmodi, nisi quale, sic autem & in aliis, quæ secundum quale sunt contraria.

Suscipiunt autem qualia magis & minus: Album enim magis, & minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis & minus: sed & ipsa intensionem suscipiunt, cum candidum nanque sit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, sed plurima: iustitia nanque, si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere. Similiter autem & in aliis dispositionibus, quidam enim dubitant de talibus. iustitiam nanque iustitia non omnino aiant magis & minus debere dici, nec sanitatem sanitatem minus autem habere alterum altero sanitatem aiant: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur: sic autem & grammaticam, & alias dispositiones, sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticos enim altero altero dicitur, & iustior, & senior, sic autem & in alijs. Triangulus vero & qua-

drangulus non videntur magis & minus suscipere moque aliqua alterum figuratum: quæ enim definitio nem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli uel circuli sunt: eorum autem, quæmo recipiunt rationem eandem, nihil magis altere altero diceantur, item quadratum magis quam pars altera longius, circulus est neq; alterum enī recipit circuli rationem, simpliciter autem, si veraque non recipiunt propositioni rationem, non dicitur altero magis: non ergo omnia qualia recipiunt magis, domi nisti.

Horum itaq; quæ prædicta sunt, nullum est proprium qualitatis. Similia uero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates, similares & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare propriū ab qualitatibus secundum eam simile, uel dissimile dici. At uero non decet cōturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositioni facientes multa eorum quæ sunt ad aliquid communerasse: habitus enim & dispositiones eorum quæ ad aliquid sunt, esse dicēbamus. Pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia: nam cum disciplina genus sit, id ipsum, quod est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur, eorum uero quæ singularia sunt, nihil ipsum quo ad alterius dicitur, ut grammatica non dicitur alicuius grammatica: neque musica alicuius alterius musica: sed forte secundum genus & hec ad illi quid

quid dicuntur: ut grammatica ali-
oīus dicitur disciplina, non alicui-
us grammatica: & musica alicuius
disciplina, non alicuius musica.

Quapropter quæ singularia: quidē
sunt, non sunt ad aliquid, dicimur
anteīn quales secundum singula, hęc
enim & habemus: scientes n. dici-
mūt, eo quod habemus singulatum
scientiarum aliquas: quare hęc erunt
etiam qualitates, quæ singulares
sunt, secundum quas aliquando &
quales dicimur: hęc autem non sunt
eorum quae sunt ad aliquid. Am-
plius, si contingit idem ipsum. &
quale & ad aliquid esse, nihil est in
conueniens in utrisq; hoc, generi-
bus enumerare.

*Cū prius de qualitate egerit quam de
alijs sequentibus prædicamentis,
ac cur titulo duplicato.*

Vriosum est, inquit Boet. cur qualita-
tem reliquis prædicamentis antepo-
suerit, dubitare, cum maxima sit discepta
tip etiam prioribus duobus esse propoen-
dam: tamen ne ulla probris superius dabi-
tatio, hujus ratio est manifesta, quam dat
Alber. tract. isto cap. 1. est enim qualitas
principium actionis, & passionis ipsi sub-
stantiæ inherens: propterea merito ante-
ponitur actioni, & passioni, & aliis qua-
lior quæ substantiae sunt extrinsecæ, qua-
lis est locus, à quo est ubi, & tempus, a quo
quando, & cetera.

Tigilius tamen est maxime notandus.
De qualitate & quali, ita enim legitur gre-
ce, τις ποιοῦ ργι ποιότητος. & quāvis Ale-
xand. Achatius, & Simplicius, solum exi-
stunt legendum illorum unum, illudq;
ultimo scriptorum tribuant: tamen Ammo.
Boet. Alber. & S. Aug. ita legūt, ut verum
que scribatur. Cuius prima ratio tradi-
tur à Porphy. nempe ut utriusque vocabu-
lū cognitio haberetur, & qualitatib; & qua-
litatib;. Secunda ratio est Alber. c. 3. quia qua-
litas & modi predicandi ipsius magnifica-
tur per ipsum quale in concreto: propterea

verbi inscribitur. Tertia ratio est Aristoteles.
Pro quo adiure, accidens dupliciter potest
considerari. Non modo secundum se, & ut à
subiecto separatum cognoscitur, quod no-
mine abstracto significatur. Altero modo,
ut est in subiecto, quod significatur per no-
men concretum cognoscere autem acci-
dens in abstracto intellectus ipius, est cu-
ius est tale accidens abstractum: at cognos-
cere accidens in concreto, sensus est, hic
est albus, nigrum, calidum fēcīt; pro-
pterea nobis est in concreto accidens no-
tius quam in abstracto. Ex his extat hęc ra-
tio Ammo: hic enim traditur qualitas, &
manifesta ista est in concreto, propterea si
tulus utriusque inscribitur. Quarta ratio
est Boet. Inquit, quale aliquando pro subiec-
to, aliquando pro ipsa qualitate sumi: &
ne forsitan quis deciperetur existimans hic
quale considerari ratione subiecti, propterea
Arist. utrumq; copulauit: ut nihil aliud
per quale quam per qualitatē intelligere
mus: cum quale significet ipsam qualitatē
ut est in subiecto. omnes hęc rationes bo-
net sunt, & hęc ultima est etiam Simplicius.

Ex his patet ratio quare non de quanti-
tate, & quanto inscripsit: quantitas enim
est accidens in uniuersum, sensibūs substās,
& suscipiens mutuam prædicationem in
concreto, & abstracto, ut diximus: at ipsa
qualitas nō sensibūs in uniuersum substat
cum sine innumeræ qualitates sensibili-
b;: nec de concreto abstractum, uel ē con-
tra prædicatur: propria factis fuit, ibi de
quantitate inscripsisse, non autem hic, cū
ista non ita idem sint.

*Qualitatem uero dico secundum
quam quales quidam esse dicunt
et c.*

Caput hoc in quatuor partes dividitur.
Prima definitionem seu descripcionem ip-
sius qualitatis cum divisione specierum ip-
sius continet. In secunda traditur de quali-
ta in teria sunt tres proprietates qualitatis
In quarta est dubium & solutio.

In prima ergo parte, distinctionis causa
quinque sunt particulæ, la prima est descrip-
tio qualitatis in singulis quatuor, sunt
quatuor species ipsius qualitatis, singulis
in singulis particulis.

Est ergo qualitas secundum quam qua-
les quida datur, ut ab albedine corpus qua-
le

Nota. 1. *Le dicuntur: si enim interrogaris, quales est? pus est dices album.*

Hic primo aduerte hic describi, & manifestari abstractum per conceptum, quia ut dixi ex Ammon. notiora nobis sunt concreta, utpote sensibus percepta: & similiter quia concretum est magis compositum cum significet accidentis, ut sit in subiecto, compositum autem notius est nobis, quam simplex, ut docet Auct. 1. Physi. com. 3.

Nota. 2. *Aduerte secundo, ne turberis in uerbis Arist. definit. n. qualitatem in singulari, & utitur uerbo plurali. ne ideo existimesmus ex hoc ab unica qualitate semper multa dici qualia: sed in definitionibus uoces a numero absoluuntur: ut idem sit sensus, qualitas est, à qua aliquid dicitur quale: sicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur.*

Nota. 3. *Aduerte tertio, qd Alber. in praesenti non rat dici per uerbum primæ personæ, scilicet [quidam dicimus] ut intelligamus duplex esse qualitates: quedam sunt spirituales, quæ non nisi animæ, uel rei spirituæ insunt: quedam sunt corporeæ quæ non nisi corporibus insunt. Propterea n. dicit qd uerbum personæ prime, quæ significantur homines, in quibus solis hæc utraq; qualitates simul sunt. Ista doctrina uera est, sed impertinens ad Arist. græc. n. habetur uerbum tertiae personæ, ut uertit Boet.*

Nota. 4. *Aduerte quarto, wideri istam non esse bonam descriptionem, omnia enim accidētia in quali prædicantur, & secundum ea quales dicimus: ergo non hoc isti prædicamento proprium est.*

Propterea nota ex Arist. 5. Meta. c. 14. qualitatem multipliciter sumi. Primo pro omni forma substantiali, & differentia rei constituta: formæ enim qualitas inest, & differentia generis dicitur qualitas, sed esentialis. Altero modo qualitas sumitur, p quacunque forma accidentalis, quæ est extra naturam subiecti: & sic comprehendit omnia nouem prædicamenta. Tertio mō sumitur specialiter p accidenti huius quanti prædicamenti, à quo dicitur aliquid sim pliciter, & pure quale. Dicit enim Albert. c. 1. & bene, à qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantum, sed cum aliqua cōpositione: scilicet à quantitate non quale absolute, sed quantum, uel aliquot. Ab alijs uero propter hoc, non quale, sed qualiter se habet: quod sedet enim, uel stat

uel iacet, uel currat, uel patitur, potius dicitur aliquo mō se habere. qd quale, absolute. Hæc uero qualitas huius prædicamenti quæ simpliciter facit: & ita est intelligenda descriptio. Et huic cōsonat, qd Porphy. dixit in ca. de communictaribus in dīa g̃is, & accidentis, accidentis prædicari in quale, uel in quo modo unumquodque se habet.

*Posita descriptione, qualitatem diuidit **Nota. 5.** Qualitas, inquit, multipliciter sumitur. Nō hic intelligas multipliciter idest, æquiuo. ce sumi, sed generice, nimirū quia multis species habeat, ut notat Ammo. Boet & Alber. & hoc manifestum est ex his, quæ subiungit: Vna, inquit, species est quod nō dividit, nisi qualitas esset genus, ut notat Simpl.*

Vna quidem species qualitatis, habitus, & dispositio est, &c.

Hæc est secunda particula, in qua Arist. de prima specie qualitatis tractat. Et primo differentiam inter habitum, & dispositionem assignat: ex qua quid utrumque sit ostenditur. Secundo, illam differentiam probat. Tertio, quomodo adiunxit se habitus, & dispositio habeant, aperit.

Differit ergo habitus à dispositione, qd habitus est quedam qualitas difficulter à subiecto mobilis: quæ non facile corrumptitur, & à subiecto non facile recedit, sicut scientia, uirtus: qui enim semel scientiam acquisivit, non facile perdet eam, sed magna difficultate, utpote morbo aliquo gravissimo corruptus. Dispositio uero est qualitas facile à subiecto mobilis, & quæ remouetur cito à subiecto, ut sanitas & ægritudo, quæ facile recedunt. Quamuis ut notat Arist. aliquæ dispositiones longa consuetudine fiunt habitus, ut febris, quæ tempore longiori fit Heptica.

Ex his facile colligitur, quid utrumq; sit: est enim habitus qualitas non facile mobilis à subiecto. Dispositio uero est qualitas facile mobilis à subiecto: uocamus uero mobilem qualitatem non quæ cum ipso subiecto corripitur, sed quæ subiecto manente potest recedere, & corrumpi.

Manifestum est autem quoniam hæc, &c.

Hoc discrimen Arist. probat ex usu lo-

L quendi

quendi in ipsius disciplinis: illos enim qui non probe uenitatem percipiant tam scinent, uocamus dispositos, quamvis inter hos aliqui magis, aliqui minus dispositi inueniantur: illos uero qui probe retinent, nec facile ab ea mobiles sunt, habitus asserimus habere. Postea hec duo comparat: omnis (inquir) habitus dispositio est, non tamen omnis dispositio habitus est, neque qui dispositio tenet, necesse habitum teneat.

Note 1. Pro quo aduerte, quod dupliciter dicitur dispositio. Vno modo generaliter pro qualitate facile vel difficile mobili, quo patet. 5. Meta. c. 20. & in praesenti habitus dispositio dicitur altero modo specialiter pro qualitate facile mobili, & sic habitus non est dispositio: unde species est nomen generis, & cuiusdam speciei generis. Subdit exemplum Ammonis de nomine: aliquando enim nomen communiter pro omni parte orationis sumitur, aliquando particulariter: pro una parte est a uero distincta. & haec est exppositio communis, & uera. Quāuis etiam aliter possimus Aristotele interpretari, ut loquatur de dispositione particula, riter dicta, ut sit sensus: Habitum precedunt dispositiones, cum prius subiectum habeat dispositiōnem, per quam ad habitum pertinet, quamvis id non semper sit necessarium, tamen dispositionem non praecedit habitus, cū ex dispositiōnibus fiat habitus, non autem ex habitibus dispositio, utraque dispositio est bona, prior communis est.

4 Aliud uero qualitatis genus est, &c.

Hæc est particula tercia in qua tractat de secunda specie: nec mireris quoddam habitum uocauerit speciem, hoc uero genus dicat, quia ut notat Ammon. & Simpl. hæc quatuor subalterna genera sunt, quæ speciei, & genis nomen iure sibi uendicant, ut ex interpretatione Porphyrii manifestum habemus.

Note 1. Pro huius autem generis intellectione aduerte, operationum duo esse principia: alterum quod simpliciter ad operandum est, alterum ad bene vel male operandum: uerbi gratia, rusticus habet principium ut cognoscat, ut operetur, tamen doctus, & artifex etiā aliud habet principium, ut bene operetur, ut perfecte cognoscat: prius dicitur potentia, posterius habitus vel di-

spositio: prius a natura est tēb. concessum posterius acquisitum, & à nobis partum, prius ad quamcūque operationem est necessarium, sine potentia enim non continet operari, nec bene nec male: posterius non est in omnioperatione necessarium: nec in omnibus operantibus sunt habitus, istud uero, scilicet habitus & dispositio est in prima specie p̄dicta, at prius allud principiū pertinet ad hanc secundam sp̄cēē, quæ dicitur potentia vel importunitas naturalis, ne intelligamus de illo principio, quod non est naturale, id est à natura cōcessum, sed à nobis conquisitum.

Note 2. Aduerte secundo, quod huius potentie quadruplex est gradus seu species. Prima est quædam naturalis promptitudo ad facile agendum aliquid, secundum quam sunt homines pugillatores, luctatores, id est naturaliter habent quandam insitam potētiā ad ista opera: nec loquimur de his qui arte, & usu id efficiunt, nam tunc ad prius pertinerent speciem, sed de his, qui naturaliter id præstant: similiter sunt alias innumeræ aptitudines hominum secundū quas naturaliter inclinantur ad facile opera aliqua exercenda. Secunda species est naturalis quædam potentia, secundum quam aliquid fortiter resistit sibi contrariis, & aduersantibus, secundum quam dicimus homines salubres, quibus talis incit potētia, ut omnibus nocuis fortiter resistant, nihilq; ei noceat: in hac est durities, quæ aliquid resistit divisioni, & sectioni, quæ tendit in ipsius destructionem. Tertia est quædam astuta potentia, secundū quam difficulter aliquid agit, qualiter hebetudo, seu ira genii seu corporis ad operations exequendas. Quarta est quædam potentia quæ aliquis facile suscipit id quod sibi aduersatur, & in sui destructionem tendit, qua potentia dicimus homines insalubres, qui semper ualeatudinari: sunt à natura, & omnia eis nocent: similiter mollities est in his, secundum quam facile res sui divisionem patitur. Et maxime notandum est duas priores uocari ab Aristotele naturalis potentias: duas uero posteriores, quæ prioribus contrarie sunt importunitas naturales; & merito, quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia non operandi facile: & potentia non resistendi, & patiendi, importunita resistendi: ita tamen ista intellē,

gas,

gas, ut non propterea existimes impotentiam esse priuationem seu negationem potentiaz, sed dicit qualitatem positivam contrariam potentiaz. Per hēc facillime intelligitur ista species, & sensus Arist.

Dubium Solus. Dubitabis, quare hoc genus duplice nomine sub disiunctione explicatur: dico id esse, quia nomen unicum nō est, quo istas quatuor qualitates explicemus: ideo dupli ci simul nomine Arist. est usus. dicit enim. *φυσικὴ δύναμις καὶ ἀδύναμιται.*

5 Tertia uero species qualitatis est passibiles qualitates, &c.

2. fundā. Aggreditur explicare tertium qualitatis genus, & quia iste textus obscurus est & doctrinam continet obscurādum, aliquot suudamenta opus erit præmittere. Pristīo passio trīpliciter, quantum pro p̄senti sufficit, apud Aristō accipitur. Vno modo pro receptione cuiusque formæ, siue tenuis in rei perfectionem, siue in disconuenientiam: ut patimur quādo recipimus calorem, siue iste sit noxius, siue p̄ficuus quomodo 2. de anima. 5. & lī. 3. c. 2. sensus docet pati quando respicitur sp̄cietē & similitudinem obiecti. Altero modo accipit passio pro receptione formæ disconuenientis, & noxiæ, ut quando subiectum patit sibi calorem aduersum. Tertio modo passio significat illam qualitatē quæ ex passione prouenit, tanquam ipsius effectus, ut nigredo, quæ ex combustione procedit, dicitur etiam passio, & harum duarum acceptiōnū meminit 5. Meta. c. 21.

2. fundā. Aduerte secundo, q̄ iste qualitates trīpliciter se habent ad passionem secundo modo dictam. Quēdā solū sunt principia actionū, seu passionū, qua faciūt passionē, non tñ fūnt ex passionē alia, quales sunt primi quatuor qualitates, calor, frigus, sic̄itas, humiditas: Quēdā sunt effectus passionum, tñ ip̄sē non efficiunt passionē pro p̄priā in alio, quales sunt colores, i. i. n. ex passionē primarum quatuor fūnt, tñ ip̄sē nō in alio, passionē efficiunt, cum colores per se nihil frigefaciant, uel calefaciant, uel aliū colorē producāt. Quēdā aliae sunt qualitates, q̄ etiam fūnt ex passionib. secundo mō, & ip̄sē sunt causæ etiam passionum in alio, quales sunt odores & sapore: hēc enim ex primis qualitatibus fūnt sicut co-

lores; tamē ip̄sī rursus efficiunt passionē in sensib⁹, cum odor, & sapor calefaciant, exscent, & humectent: & hinc est q̄ minus multo defatigant uidentes, cum nō patiamur à colorib⁹, quam gustantes & olfactantes quia patimur.

Aduerte tertio, q̄ isti colores & qualitates, quæ sunt effectus passionum, sunt in tripli differentia. Quēdā proueniunt a naturali passionē, quæ fit simul cum ipsa rei generatione, ut albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores sunt ex passionē illa, quæ fuit inter qualitates, quando ista genera sunt. Quēdā proueniunt ex passionē accidentalī, scilicet q̄ non est a natuitate, tamen est passio perseverans, ut qui ex ali quo morbo colorem aliquem diuturnum contraxit pallidū, uel rubrum, uel aliū. Quēdā proueniunt ex accidentalī passionē, sed non perseveranti, & facile recessenti, ut rubedo, quæ ex uercundia, & pallor qui ex timore procedunt. Hi autem tres modi qualitatū sunt ratione corporis, ut hi quos diximus, & sunt aliquando ratione mentis, & animæ, ut insania, furor, dementia, quæ proueniunt & ex passionē nativa, & ex passionē accidentalī perseveranti, & aliquando ex passionē subīta, & non durabili.

Aduerte quarto, quod illæ qualitates, q̄ sunt causæ passionum, non solum efficiunt passionem in nobis, sed etiam in aliis multis, ut calor, qui calefacit omnia mortalia: ali quæ solum efficiunt passionem in animalibus, ut odores & sapore, tamen ab Arist. omnia sumuntur, quia ingerunt animalibus passionem: quia nobis iste omnes passiones notiores sunt, qui animalia sumus non enim cognoscere ignem alteri, scilicet ligno intulisse passionem, nisi per passionē, quam ego exterior cognoscens, & tangens lignum & ignem.

His suppositis deueniamus ad Arist. hēc enim particula continet quatuor. Primo speciem exemplis explicat, & probat enumeratas esse qualitates. Secundo ostendit, quomodo dicantur passibiles qualitates. Tertio discriminat inter passibiles qualitates, & passiones constituit. Quarto id in qualitatibus secundum mentem etiam explicat.

Dicit ergo primo, genus tertium qualitatis esse passibiles qualitates & passiones,

3. fundā.

4. fundā.

Expositio textus.

In Caput VIII.

quales sunt dulcedo, amaritudo, albedo, ni
gredo, & calor, ac similes: quod autem ha
qualitates sint, manifestum est: per eas e
nim dicitur subiectum quale, nempe al
bum, dulce, calidum.

Passibiles uero qualitates dicun
tur, &c:

Explicat quomodo iste dicantur passi
biles qualitates.

Note. Aduerte autem tripliciter aliquam qua
litatem posse dici passibilem. Vno modo:
quia subiectum recipiens illam, secundum
eam patitur, ut calor in manu receptus di
citur qualitas passibilis, quam manus secu
dum cum patitur. Altero modo dicitur pas
sibilis qualitas; quia ipsa sit causa passionis,
ut calor ignis est causa passionis in li
gno uel in tactu. Tertio dicitur passibilis
qualitas, quia sit effectus passionis, ut dixi
mus. Hoc supposito ostendit has qualita
tes non dici passibiles: eo quod ipsarum su
biectum aliquid patitur: non enim mel pa
titur, quia habet dulcedinem nec ignis, quia
habet calor, sed dicitur passibiles, quia sunt causae
passionum, ut colores, & sapores: uel quae sunt
effectus passionis, quales sunt calores. Du
pliciter ergo passibilis qualitas dicitur, uel
quia est causa passionis in alio subiecto,
uel quia est esse ipsius passionis.

Quoniam ergo fiunt per aliquam
passionem, &c.

Hic ostendit Aristo. colores omnes esse
effectus passionum, & tale est argumentum.
Colores isti, qui a natura sunt, similes sunt
iis, qui fiunt ex accidenti: sed isti ex acciden
ti, scilicet qui proueniunt ex uerecudia uel
timore, fiunt ex aliqua passione: ergo existi
mandum est illos, et qui a natura sunt, ex
passione prouenisse. Et nota admodum haec
rationem, ex ea enim deduces pulchraria
naturales causas indagandi, penes causas
accidentales, ex quibus similes proueniunt
effectus, quam ipse obseruauit tertio sect.
probl. q. I. ubi quod natura melacholicorum,
eos ebrios in effectibus similes contemplans,
quod ebrios accidentaliter accidit. id melan
cholicis a natura prouenire existimat.

Statim subdit has qualitates, quod effectus
passionum sunt, esse in duplice differentia:

quadam perueniunt ex passione durabilis;
& perseveranti, sive a natura, sive ab ali
quo accidenti, s. morbo, uel quolibet alio
& dicuntur passibiles qualitates: & que
dam sunt effectus passionum, qui non du
rant sed transiunt; & istae non dicantur
qualitates, sed passiones: & probae, quia
simpliciter ab his non denominamur qua
les, non a. qui rubedinem contrahit ex ue
recundia, rubens dicitur, sed passus rubo
re: nec intelligas quod iste rubor nullo modo
sit qualitas, cum in hoc praedicamento sit,
sed dicit, quod quantum ad denominationem
absolute non est dicenda qualitas, uidelicet
permanens, ita ut ab ea talis denomi
natur, scilicet rubeus.

Dubitabis, quare hic non meminit odo
sum, & saporum, cum tamen passibiles qua
litates sint, sunt enim causae passionum in
sensibus. Dicendum, quod odorum, & saporum
prositus est eadem ratio, nec odores, nisi quod
sapores cognoscuntur adeo, ut fere eisdem
nominibus nominentur species, & differen
tia odorum & saporum, ut docet 2. de anima
c. 9. propterea non meminist odorum,
quia sub saporibus ea ratione compræhe
duntur; uel quia non erat necesse conu
merare omnes qualitates, & praesertim
omnibus notas.

De sono dicit Albert. non meminisse:
quia non sit ex qualitatibus primis, sicut
sediqualiter qualitates passibiles: forsitan posset
dici potius esse passionem anima, quod passi
bilem qualitatem, cum non sit perseue
rans. Dubitatur circa dicta: nam colores

Dubium
uidentur causa passionis, orationis. n. sensus
patitur a sensibili, ut dicitur 2. de anima .
ca. 12 ammo in q. 30. sect. 31. proble. dicit
Arist. uiride, maxime oblectari oculos, quos
alii colores defatigant. Dico primo colo.
res non agere in oculos passiones & corr
uptiuas, cum imprimat speciem, & similitu
dinem, quod non corrumpit, dico secundo,
quod colores aliqui agunt passione cor
ruptiuas, sed id non sit ratione coloris, sed
subiecti in quo tales colores sunt, quod
est humidum, uel siccum, uel splendens,
magis, uel minus, & inde prouenit,
quod laetat, uel delectet uisum. Dubita
tur secundo odores, & sapores sunt e
tiam effectus passionum, ut diximus, ut
quid ergo magis dicuntur qualitates passi
biles, quod sint causae passionis, quia quod
sunt

Note.

Solutio.

sunt effectus, quandoquidem utrumque habent? Ad hoc solutio in promptu est, dicitur enim n. esse causam passionis, quam esse effectum, & unumquodque a principaliori sumere denominationem.

Similiter autem his, & secundum animam, &c.

Postquam Aristoteles ostendit esse possibilis qualitates secundum corpus, quae effectus sunt passionum, & similiter esse passiones; hoc idem esse etiam in qualitatibus secundum animam ostendit: sunt, n. quædā qualitates prouenientes ex passione secundum animam: sed a natuitate, ut dementia, secundum quam quis nascitur demens: sunt etiam quæ ex passione accidentalih, sed permanenti proueniunt, ut dementia ex morbo, vel aliquo alio diu perseverans. Sunt etiam malizæ ex passione cito recessenti, ut dementia ex ira subita, paruo tempore durâ quædammodum autem illæ duæ priores qualitates dicebantur qualitates, quia secundum eam dicebamur quales: tertia uero non qualitas, sed passio erat; cum secundum eam subiectum non dicetur quale, ita similiter in his quæ secundum mentem sunt, illæ duæ priores sunt qualitates, & ab eis quales denominamur: posterior uero non qualis, sed passio dicenda est, nec secundum eam quale quid dicitur, non. n. dicitur demens qui ex breui ira in quandam dememtiam breuissime durantem incidit, sed potius dicitur, quod passus est dementia.

Quartum uero genus qualitatis est figura: &c.

Dubium
3. sententia.

Accedit iam ad ultimam qualitatis speciem quæ est figura, vel forma. Dubium autem est, quid per haec duo intelligat. Amm. existimat per figuram intelligere eam, quæ in reb. inanimatis est, per formam uero eam quæ inanimatis est: non autem hic loquimur de forma substantiali terū, sed de ista exteriori sensibili, quam ars imitatur.

2. sententia.

Boet. & Simpl. per formam intelligent idem, quod per pulchritudinem, per figuram uero eam solam quæ in quantitate consistit, Alber. c. 8. idem existimat esse figuram, & formam, sed ratione differre: nam figura dicitur respectu quantitatis cuius extra-
ma faciunt figuram, forma uero dicitur re-

spectu subiecti naturæ, quælibet. a. natura specifica suam habet propriam figuram extiorem, qua dicitur forma.

At profecto mihi placet sententia. Jam bl. ut resert Simpl. hic. n. dicit per figuram intelligi eam quæ in solis mathematicis est quantitatibus, ut esse triangulum, quadratum, cubum & reliqua: & per formam intelligi eam quæ in corporib. naturalib. est. Et hoc patet ex ipso Aristotele, qui probat figuram esse qualitatem, quia secundum eam dicitur quale: ista subdit exempla, esse triangulare, quadrangulare.

Huc generi adiungit Aristoteles curvitudinem, rectitudinem, quæ qualitates sunt, quia quoddammodo figuræ sunt, quamvis imperfectæ.

Vbi no. Amm & bene, quod ex quantitatibus procedunt passiones seu effectus, figuræ & formæ sed non hæc omnia ab omnibus quantitatibus: a linea procedunt affectus, s. curvitas, rectitudo, etiam & angulus: a superficie continentि longitudinem, & latitudinem, procedunt affectus, s. angustia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, s. triangulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ superficiales: a corpore uero procedunt affectus, gravitas, levitas, similiter figuræ, s. cubus, pyramis. procedunt etiam formæ a tali quantitate, ut est in subiecto substantiali: omnia autem ista, quæ a quantitate dimensionate, qualitates sunt.

Rarum uero & spissum, & asperum, &c.

Excludit dubium. Posset quis dubitare, an istæ qualitates sunt, cum secundum ea quale dici appareat. Respondet non esse qualitates, sed potius pertinere ad positionem quæ ad aliquid est, quod ex horum definitione apparabit, est enim ratum, quod partes sibi habet distantes inuicem, spissus, quod partes sibi coniunctas habet, asperum, quod partes inæqualiter habet insurgentes, lene quod partes rectitudinem quædam obseruent, hæc autem ad partium positionem spectant: concludit has esse qualitates: quæ maxime qualitates dicuntur: [sorsam autem aliud apparabit modus qualitatis.] Hæc uerba in disputatione examinabuntur.

In Caput

Qualia vero sunt, quæ secundum
has denominatiue dicuntur, &c.

Hæc est secunda huius capitatis pars pri-
cipalis, in qua de ipso quali Arist. tra. ipsum
quæ describitur. Qualis (inquit) est, qd' a quali-
tatiis denominatiue dicitur, uel quomo-
dolibet alterius.

Hæc descriptio duas habet partes. Altera
est, quale dici denominatiue a qualita-
te diximus enim superius, tunc dici deno-
minatiue, quando in nomine est quedam
conuenientia cum extremitatis differentia
aliqua, & in re est quedam forma, & id qd'
formam participat: patet autem ita esse in
multis qualitatibus, ut candor, & cædus,
albedo, albus, calor, calidus; in his, concre-
ta denominatiua sunt a qualitatibus ipsis
abstractis.

Altera pars est [uel quomodolibet ali-
ter,] quia aliquando non sit denominatio
ab aliquibus qualitatibus, uel quia nomen
eis non est impositum, ut dicuntur pugila-
tores, cui fortes, a potentia quadam natura-
li currendi, & actum pugillii exercendi, cui
potentia non est nomen impositum, sicut
sunt nomina imposita artibus, quibus hæc
sunt. Diximus. n. pugillatores dici, & ab ar-
te, & a potentia quadam naturali; similiter
cui fortes, luctatores, artibus quidem nome
impositum est, sed non potentie.

Huiusmodi aliquando nomina quidem
imposta sunt qualitatibus, sed non ab illis
sumitur nomen concretum denominatiuum
idem significans, ut qualitas quedam dicitur
virtus, sed nō ab ea virtuosus quis, sed
studiosus dicitur: sed ista non sunt multa:
omnia autem hæc qualia dicuntur, quæ ut
cunque a qualitatibus sumuntur.

Dubium Dubitatur. Videatur Aristoteles non seruasse
præceptum illud 6. Top. c. 3. ne committa-
tur circulus in definitionibus, ut unum p
aliud, & hoc iterum per illud definiatur: hic
autem qualitatem per quale, modo quale
per qualitatem describitur.

Ad hoc responderet Boet. ista non esse pro
prie definitionem, sed descriptionem quan-
dam, in qua non est ullum absurdum, ut
unum per alterum describatur, tanquam per
notius nobis, & hoc iterum per illud tanquam
per notius natura: quale n. nobis est notius:
cum sit magis compositum, & compo sita
nobis sit notiora: at qualitas est notior

V I I L . I

natura, & minores nobis nota, esse nimis pri-
or natura: qualitas, quam quale, & c' est ip-
sius qualis causa: unde postquam iam no-
bis manifesta est qualitas per ipsum qua-
le, iterum quale per qualitatem manifesta
mus, tanquam per notius natura, ut co-
gnoscamus radicem, & causam ipsius qua-
lis esse qualitatem: nec iste est circulus, tūc
enim hic sit, quando idem est modus co-
gnitionis.

Inest autem & contrarietas secun-
dum qualitatem, &c.

Hæc est tertia capitatis pars, in qua expli-
cantur ea, quæ qualitatibus insunt; hæc au-
tem sunt tria. Primo est qualitatibus inesse
contrarietatem, quod exemplis manifes-
tatur, iustitia enim iniustitia, & albedini ni-
gredo contrariatur: & non solum hoc ab-
stractis qualitatibus, sed ipsis qualibus in-
est, iustum enim in iusto, & album nigro co-
traria sunt: hoc tamen non omnibus inest
qualitatibus, nam rubedo, pallor, & reliqui
colores medii, non habent contrarium.

Dubitabit hic aliquis, nam iste locus u. **Dubium**
detur aduersari, alteri loco, s. Physic. capit. **primum**,
primo, ubi dicitur non solum extrema, sed
etiam media extremis contraria esse, & 2.
Ethic. cap octauo. & 1. magni moral. capit.
nono, docet extrema uitiosa, & inter se co-
traria, & cum uirtute, quæ est in medio, li-
beralitas enim quæ in medio est, prodigaliti-
& avaritia contrariatur. Ad hoc dico
dupliciter aliquid posse alteri contrariari:
uno modo secundum se primo: altero modo
secundum aliquid, quod in se partici-
pat: uerbi gratia, ignis aquæ est contrarius
non quidem secundum se, sed ratione ca-
loris, & frigiditatis, quæ in eis sunt: at ipse
calor, & frigiditas secundum se contraria
sunt. Modo dico, quod colores medii con-
trariantur extremis, sed non secundum se,
sed ut magis uni, aut alteri accedunt extre-
mo: uerbi gratia rubrum aduersatur albo,
quia magis participat nigrum, at ipsi colo-
res extremi secundum se contraria sunt, &
per hoc patet concordia huius loci cum il-
lo 5. Physi.

Ad illud de uirtute responderet Albert. c.
9. uirtutem contrariari extremis in ratio-
ne extremi: id est in quantum uirtus bonum
mora-

morale est, extrema vero mala sunt, bonū autem & malum extrema sunt.

Dubium secundū. Dubitabis, cum multa clara exēpla pos- sent proponi qualitatum non habentium contraria, figura enim & forma contraria non habent; ut quid Arist. hoc de colorib, mediis, Respōs. quod non satis p̄spectū erat, p̄p̄suit ē iudicio meo, id non sine cā factū esse existimandum est: cā igitur huius est, ut intelligamus perfectam & primam con- trarietatem inesse extremitis, & aliis ipsorum rōne, ac propterea uerbis sequentib. alterā contrariorum proprietatem subiungit, scilicet, ut sint talia extrema, quē sub eodem ge- nere sint; ut sit unum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatē spectet: sunt enim contraria in uno & eodem prædicamento.

Suscipiunt autem qualia magis & minus, &c.

Inest ēt qualib. suscipere magis & mi-
nus: non solū autē unū altero magis albū,
calidum, aut frigidū est, sed ēt u. num., &
idem modo album, modo magis albū est.

Dubius. Sed posset quis dubitare, an sicut susci-
piunt contrarietatem qualitates sicut qua-
lia, ita suscipiant etiam magis uel minus,
ut una sit magis albedo quam alia. Et dici-
tur hoc quibusdam uisum fuisse, inter quos
fuit Plato, ut referunt Alex. Boet. & Alber.
At ipse Arist. magis accedit ad hoc, q̄ non
abstracta, sed concreta, magis, uel minus
suscipient. ista tū proprietas non inest om-
nibus, cum ipsis abstractis qualitatib. non
inest: immo nec omnib. qualib. hæc n. que
ā figuris dicuntur, non suscipiunt magis uel
minus, sed ratio earum in indiuisibili con-
sistit: ut aliquid uidelicet sit circulus uel nō
sit, conuenit absolute: non uero dicitur ma-
gis uel minus circulus, q̄ alter. Nec quadrā-

gulum unum ut pote quadratū, est magis
quadrangulum altero, q̄ sit altera pars lō-
gius; sed absolute utrumque est, & dicitur
quadrangulum seu quadratum: esse. n. cir-
culum uel aliam figuram consistit in unica
ratione non suscipienti variationem: hoc
idem in ipsis concretis. Quadratum autem
dicitur figura plana, quatuor rectis lineis
et equalibus contenta: altera uero pars lon-
gius, quod quadrangulum vocant, est ex
quatuor lineis, duabus existentibus inequa-
libus, aliis duabus.

Horum itaque quæ predicta sunt, &c.

Ostendit nullum ex his duobus esse pro-
prium qualitatib. cum non insit omnibus:
propterea uerum proprium ponit omni,
& soli coueniens, ut secundum solā quali-
tatem dici contingat simile uel dissimile.
Ne autem existimes simile & dissimile p̄f-
fe qualitates, sunt n. ad aliquid, sed sunt pas-
siones qualitatis, nec est inconueniens q̄
res in uno prædicamento, & eius passio in
altero collocetur, ut diximus: homo. n. in
substantia, at risibile in qualitate est, ita qua-
litates huius prædicamenti sunt, at simile
& dissimile ad aliquid pertinent.

At uero nō decet conturbari, &c. 15.

Hæc est ultima capitū: pars, in qua Ari-
sto. respondet cuidam obiectioni, quæ ei ex-
dictis præcedentib. obiici poterat: nempe,
in prædicamento ad aliquid collocata sunt
scientia, & habitus, nihil autem unum, &
idem in duobus prædicamentis est consti-
tuendum: ergo non sunt ista in prædicame-
to qualitatis, uel non sunt ad aliquid.

Ad hoc dupliciter respōdet. Primo inquit
scientiam, & habitum in genere esse ad ali-
quid, species uero ipsius esse qualitates: nec
repugnat genus esse in prædicamento ad
aliquid, & species in qualitate: & hoc idem
docet 4. Topi. c. 4. Respondebat secundo, etiā
genus. s. scientiam & habitum esse in hoc
prædicamento qualitatis, & ad aliquid: nā
unum, & idem secundum diuersas ratio-
nes, ad diuersa potest pertinere prædicamen-
ta: ut scientia quatenus subiectū facit qua-
le, in qualitate est: quatenus ad obiectū re-
fertur, ad aliquid est.

Ex utraque solutione Arist. habetur se-
cundum ipsius mentem, scientiam, & hab-
itum aliquo modo ad aliquid pertinere.
quod nos supra diximus contra Ammo.

Dubitatur, quo pācto fieri potest, ut ge-
nus, quod de natura specierum est, sit in primū.
uno prædicamento, & species in alio; cum
supra docuerit Arist. quicquid de genere
essentialiter prædicatur, etiam de spe-
cie prædicabitur. Ad hoc respondebat Alex. Repons.
Scientia secundum naturam suam est qua-
litas, quia subiectum ipsum primo dispo-

In Cap. VIII.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum qualitas sit genus? Et de eius species, ac specierum qualitatum divisione.

uit secundum se: ex scientia autem simili-
ter & ex habitu nascitur quidam respectus
ad obiectum: & ratione huius respectus, q.
non est natura scientiaz, sed à natura fluit,
est in praedicamento ad aliquid: sicut risibilis
ratione subiecti est in substantia, ratio-
ne risibilitatis est in qualitate: species au-
tem sint in praedicamento, in quo est natu-
ra sui generis. & ita hic sit: nam scientia, &
habitus secundum naturam suam in qua-
litate sunt. Et hoc est quod bene dicit Sim-
pli. quia species scientiaz, & habitus ipsius,
non sunt scientiaz, & habitus species, qua-
tenus illa sunt ad aliquid, sed ut qualita-
tes sunt.

Dub. sc. cldm. Tamen est aliud dubium, quod maxi-
me hoc ipsum manifestat, & cuius consi-
deratio à multis prætermissa est: Nam si
cū à natura scientiaz in communi fluit qui-
dam respectus, & comparabilitas ad obie-
ctum scibile in communi: ita ex qualibet
scientia in particulari fluit respectus parti-
cularis ad suum obiectum: ergo qua ratio-
ne genus ad aliquid spectat, ita etiam ipsæ
species pertinebunt. Præterea, non uiderur
recta doctrina, propter scientiam esse ad
aliquid, quia respectus ex ea consequatur,
ratione cuius ad aliquid est: eodem enim
modo decreteret: Petrus est in qualitate, ra-
tione coloris, qui in eo est.

Solut. Nosc. Dico ad hoc, est etiam ualde notandum,
quod scientia in communi non solum ha-
bet illum respectum, sed etiam nomen ip-
sum scientiaz, & talem qualitatem similem
cum respectu significat, cum scientia dicatur
ad hoc, quod est scire, & cognoscere ali-
quid. At reliquæ scientiez particulares ha-
bent quidem respectum: sed nomina ipsarum
solam qualitatem sine respectu signifi-
cant; ut Grammatica, Rhetorica, Geome-
tria: & inde non dicuntur ad conuertentiam
cum obiecto, non enim dicitur Grammati-
ca est, ut ita loquamur, grammaticabilis
grammatica: sicut dicitur scientia est scribi
lis scientia.

Inde est, quod scientia & habitus in ge-
nere possunt ad aliquid pertinere ratione
aliquius in sua significatione contenti, non
namē ipsius species: & hoc ualde obseruat
circa hunc texuum: atque hæc de capitulo in
interpretatione.

Hoc praedicamentum dignum est spe-
culatione propter rerum obscurita-
tem, & ipsarum insignem, & uniuersalem
utilitatem, cum & morali, & naturali phi-
losopho, & mathematico, maxime sit hu-
manus opus, quandoquidem omnia hæc fere trahuntur,
compræhendit. Est igitur prima difficultas. q.s. m.
An qualitas sit genus supremum omnium *hū genū*.
specierum enarratum? uidetur enim non 1. Argu-
esse genus, cum Arist. dicat qualitatē mul-
tipliciter dici, quod ad idem uidetur ac æqui-
pote dici, uel saken analogice, ut loquitur
Arist. 4. Meta. c. 2.

Præterea quia genus significat aliquam 2. Argu-
communem naturam omnibus suis specie-
bus: at non paret, quæ ista sit natura com-
munis, quam dicit qualitas.

Præterea in hoc praedicamento nō uiden-
tur omnes satis conuenire. Simpl. n. existi-
mat qualitatē esse analogum, Ammo. Aber
xan. & alii esse uniuocum genus.

Præterea, Simpl. & Boet. credunt alias 3. Argu-
esse qualitatis species preter has: Ammp.
& Alber. non esse ullum aliud genus.

Præterea, in sufficientia huius divisionis 4. Argu-
positæ ab Arist. non conueniunt; quidam mentis cō-
enim alter q. alii illam suadunt. In primis ita di-
Ammo. sic procedit. Qualitates se habent sicutem in
in duplice differentia, quædam dictant per illas que
tentiam uel impotentiam, & hæc faciunt se sive spe-
cundum speciem: quædam dicunt actū, & cies. Rō
hæc rursus sunt in differentia duplice: quædā illas dō
sunt perfectiū uel depravatiū subiecti: nūs
quædam nec perfectiū, nec depravatiū: ex Am-
uocantur perfectiū, quæ simul sunt cū na-
tura rei, ut calor ignis, albedo uini, uel que
tendunt in perfectionem rei, ut uirtus, sci-
tia: depravatiū uero sunt, quæ subiecto-
rum sunt destructiū, & ipsorum imperfe-
ctionem habent, ut acer uini, putredo po-
mocuocat autem non perfectiū, quæ non
sunt secundum naturā rei, sed sunt per ali-
quam rei mutationem, ut dulcedo in iure.
que sit cum alteratione iuri. Similiter fig-
uræ & formæ, quæ nec sunt etiam depra-
vatiū, cum nō tendat in rei corruptionē.

Terzia

Tertia subdivisio. Quæ sunt perfectius vel depravatiæ, sunt adhuc in duplice differentia: quædam insensibiles, id est quæ non sensu aliquo percipiuntur, quales sunt habitus tam boni quam mali: & dispositio-nes, & hæc faciunt primam speciem: quædam sunt sensu perceptibles, id est quæ au-gunt in sensu nostro, & istæ sunt illæ qua-litates passibiles, quæ sunt causa passionis, ut calor, frigiditas, sapor.

Illiæ autem quæ nec perfectius, nec depravatiæ sunt, iterum se habent dupli-
citer: quædam inveniunt in superficie exteriori solum, sicut figura & forma: quædam etiā in profundo corporum, ut color, & albe-do, & reliquæ colores, qui quamvis soli super-ficie inesse videantur, tamen eorum causa à profundi mutatione prouenit. Si-militer etiam se habent aliæ qualitates que in profundo etiam sunt: & hæc uel sunt du-xabiles, & tunc dicuntur qualitates passibi-les, quæ sunt effectus passionum: uel non sunt durabiles, & sunt passiones: hæc inter-alia dicit Ammo.

Sed profecto ista doctrina non uidetur exacta, non enim explicat quæ sit ratio cu-jusque horum generum; quod maxime re-sert. Præterea dicit qualitates primæ spe-ciei esse sensu imperceptibiles, cum tamen constet oppositum ex ipsi Arist. exemplis: dicit enim calorem, & frigiditatem esse di-spositiones & posse fieri habitus; & tamen ista sensibilia sunt.

Rō dini. Simpl. aliter procedit, inquit, qualitates se habere in duplice differentia. Quædam sunt aduentitiae, & acquisitæ: & istæ faciunt primam speciem: quædam naturales; & istæ uel dicunt potentiam, uel actum. Si dicant potentiam, constituant secundam spe-ciem: si dicant actum, uel est in profundo subiecti, & sic est tercia uel in superficie exte-riori, & sic sit quartæ species.

At ne hæc uidetur omnino exacta sen-tentia; non enim explicat rationes specie-rum harum, nec sufficientiam. Præterea quia ponit qualitates primæ speciei aduen-titiae: constat item secundum Arist. sani-tatem esse in prima, quæ tamen naturalis est qualitas.

Rō nera. Propterea aliter in hac parte est proce-dendum. Et igitur primo considerandum: qualitas est nihil aliud quam modus & de-terminatio eius quod indifferens est; non

tamen quicunque modus facit hoc prædi-camentum: sunt enim in rebus con-sideranda duo, esse rei, & ipsius operatio: & in substantiis corporeis est tertium aliud; quod quantitas dicitur: & ratione horum trium est indifferentia quædam: Primo, res secundum suum esse solitarie consideratū manet indifferens, ut bene uel male se habeat: & determinatur quantum ad hoc per qualitates primæ speciei, quæ sunt habitus uel dispositiones, quæ modificant rem, ut bene uel male se habeat in se. Manet præ-te-reas indifferens, ut possit operari uel non possit operari: & quantum ad hoc modifi-catur à qualitatibus secundæ speciei, quæ dicuntur potentiaz, per quas subiectum est potens Operari. Tertio manet iudifferens etiam quantum ad operationes quæ dicun-tur passiones sensus, quia scilicet uel illas efficiunt, uel ex illis procedunt, & quantū ad hoc modificatur a qualitatibus tertiaz speciei. Tandem modificatur res in sua quantitate à figura uel forma: quantitas enim tenderet in infinitum, nisi à figura terminaretur, & concluderetur: Nec ma-net alijs modus intrinsecus in ipso subie-cto: nam quod sit in loco, tempore, ad a-iud, sunt ista ab extrinseco; ex quibus pa-tet qualitatem esse modum rei intrinsecū, uel secundum esse, uel secundum operatio-nem, uel secundum quantitatem.

Est secundo considerandum, q̄ ordo ho Secundæ rum generum non est sumendus secundum functio-nem absolute, sic enim potentiaz præcedunt rem: habitus, sed secundum ordinem modifi-candi, secundum quem habitus & disposi-tio præcedunt; quia esse rei disponunt be-ne uel male: & aliæ species que rem ipsam totam, & substantiam disponunt, præce-dunt figuram, quæ est circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rationes forma-les singulorum generum istæ. Prima spe-cies est qualitas ipsum subiectum bene, uel male disponens. Secunda species, qualitas principium operandi. Tertia species, mo-dificans secundum passiones. Quarta mo-dificans quantitatem.

Est tertio considerandum, Vnam & ean Tertiæ dem rem posse pertinere ad diuersa prædi-camenta, uel ad diuersa genera eiusdem prædicamenti diuersis rationibus; ut bene docet Simpl. Quemadmodum enim unius cōclusionis, ut dicitur. I. Post. c. 28. potest es-

se scientia, & etiam opinio ab uno per demonstrationem, ab altero per rationem probabilem cognoscatur: ita similiter res variis rationibus formalibus sub variis potest esse generibus uerbi gratia, calor, & frigus, si ut causa passionis circa sensum sunt lumenatur, ad tertiam pertinent speciem: at si respectu sui subiecti consideretur, quatenus illud bene, uel male disponunt: sunt habitus uel dispositiones. Et ita considerauit Aristoteles, qui illa in duobus generibus constituit, Similiter forma, & figura, si ut terminus quantitatis sunt, sumuntur, in qua tria sunt specie: at si ut subiecti perfectionem, uel imperfectionem dicunt, habitus sunt, uel dispositiones.

Prima conclusio His suppositis est prima concl. Qualitas genus est ad omnia ista quatuor genera. Hæc est sententia communis: nec Simplicius aliter uoluit affirmare: solum hoc dixit species qualitatis non esse equaliter perfectas & propterea vocavit analogum: sed hæc analogia non impedit quin sit genus: nec obstat illud uerbum, [multipliciter,] ut not. Porphyrius quod aliquando significat æquiuocatio, aliquando nota solam multitudinem absq; æquiuocatione, & hoc probant uerba Aristoteles: quæ sequuntur: dicit. n. Vna species qualitatis est, quod nisi esset genus, dici non posset: & pater ratione, quia dicit uniam naturam, scilicet modum intrinsecum, ut explicui, & prædicatur, in quid de omnibus qualitatibus, ut notum est: ergo est genus.

De prima Specie qualitatis, & eius divisione.

Accedamus deinde ad singulas sp̄es, seu potius genera. Et primo dubitatur: an habitus & dispositio differant species, ita ut sint duas species, uel genera inter se. Et quidem Amm. Boet. & Albinus docent differre numero sicut albedo remissa, & albedo intensa: parvus calor, & magnus calor non differunt species, sed numero: ita dispositio, & habitus. At S. Th. i. 2. q. 49, art. 2. optime ad hoc respondet: inquit, n. aliquos esse habitus, quoniam non differunt nisi numero a dispositione: ut calor, qui facile mobilis est, & calor qui fortiter radicatus est in subiecto, & aliquando dispositiones ex nimia radicatione in subiecto sunt habitus; at alia qualitates ex

natura sua sunt dispositiones, quæ ex natura sua sunt facile mobiles: ut ephemera ex natura sua dispositio est, & non potest fieri habitus: aliae sunt habitus ex natura sua. Scilicet ex natura sua sunt difficile mobiles: ut habitus uirutum, habitus scientie, & in his clarum est, habitum. & dispositionem specie differere.

Et quia hoc tempore solent praefigi audi toribus aliquot tabule, quibus ea quæ in praedicamentis singulis continentur, descripta sint, licet id negotii Dialetici non sit, tamen quia citra utilitatem non est, per modum simplicis enarrationis proponemus ea, quæ in singulis his generibus comprehenduntur, aliqua rescedentes, quæ minus considerate ab aliquibus ad ista genera transiuntur: sicut ergo per modum divisionis, ut postea cuilibet sit facile omnia hæc suis tabulis accommodare describere.

Habitus igitur sunt in duplice differentia: quidam sunt animæ: quidam corporis: animæ sunt qui ab anima originem, uel in anima sedem habent: corporis sunt, qui præcipue sunt in corpore, & ad aliquam operationem corpoream primo ordinantur: & horum quidam in toto corpore sunt ut sanitas, ægritudo: quidam in parte, ut habitus in manu pulsandi: in pedibus saltandi.

Rursus, habitus animæ quidam acquisiti sunt, quos labore, & industria paramus: quidam infusi, qui a solo Deo in nobis generantur, ut gratia, fides, spes, charitas, & reliqua virtutes, & dona infusa, quo uero nullam habuit notitiam, tamen in ista prima specie collocandi sunt.

Habitus acquisiti quidam sunt intellectui, i.e. existentes intellectu: quidam sunt morales, i.e. pertinentes ad mores nostros, secundum quos bene uel male, laudabiliter, uel uiciose, operamur: hoi um moralium quidam sunt uirtutes, ut iustitia, prudentia: quidam uitia, siue per excessum, ut prodigalitas, temeritas: siue per defectum, ut timiditas, avaritia.

Habitu autem intellectuorum quidam sapientia, quidam scientia, quidam intellectus, ars, & prudentia sunt: & hi semper ueri, i.e. per quos semper uerum cognoscimus: alii non semper ueri sunt, ut opinio. Sapientia est rerum altissimarum cognitionis hæc si sit supernaturalis, i.e. cognitionis non in naturali acquisita, sed a reuelatione Dei pendens,

dens, eſt Theologia: ſi naturaliter acquiſi-
ta eſt Metaphysica.

Scientia eſt quadruplex, Mathematica, Physica, Moralis, Rationalis. Mathematica quæ dimensiones corporum, & quantitatem paſſiones conſiderat quæ quadruplex eſt Arithmetica, Geometria, Muſica. Astrologia, Physica, quæ moṭus & rerum mutationes ſpeculatur, duplex eſt Medicina: & quam uocamus moralem Philoſophiā. Moraliſis mores inſtruit, uel ſingulorum proprieſis, dicitur Ethica: uel communiciat, dicitur Politica: uel domorum, & familiarium particularium, & dicitur Oeconomica. Rationalis triplex. Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Intellectus dicitur cognitione pri-cipiorum primorum. Ars multiplex eſt, na- uigandi, fabrilis, militaris, &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpecie, ſeu genere collocantur, & omnia inferiora horum habituum: qui ſi non diſtincte mo-biles fuerint, diſpoſitiones erunt: defectu enim unius nominis generici, idem genus dupli nomine explicamus.

De ſecunda ſpecie qualitatibus, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potentia, & impotentia: nec oportet iterum hanc de clarare, quia in extus interpretatione eā ſatis expoſuimus: Autum ea, quæ ſub ea continentur, explicabimur. Potētia duplex eſt, corporis, & animæ: corporis, quædam actiua, ut uirtus magnetis, & guttae: quædam paſſiuia, ut ſalubritas, molitiae, durities. ~

Potētia animæ, quadruplex, vegetatiua, cognoscitua, appetitua, loci motua.

Vegetatiua, duplex principalis, & mini-ſterialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam uiuentia alimentum in ſuſ naturam conuertunt; augmentatiua, per quam cre-ſcent: generatiua per quam ſibi ſimile ge-nerant. Ministerialis quadruplex, attractiua per quam unumquodque membrum ad ſe alimentum trahit, alteratiua, ſeu digestiua per quam alimentum diſponit: receptiua, per quam iſum retinet; ne dum digerit & diſponit, relabatur: expuliua, per quam ſu-perfluum alimenti expellit.

Sensitiua, & intellectua ſunt partes po-tentia cognoscitua. Intellectua eſt intel-lectus: ſensitiua duplex, exterior, quales ſunt quinque ſenſus, uifus, auditus, olfactus,

gustus, tactus: interior, ſunt ſenſus commu-nis, imaginaria, phantasia, cogitativa, me-moria.

Potentia appetitua duplex: concupiſci-bilis, & iraſcibilis: per concupiſcibile incli-namur in bonum, uel auerſamur malum: per iraſcibilem tēdimus in bonum arduū ad obtainendum, uel contra malum arduū ad evitandum: reliquæ paſſiones particu-lares, i. amor, odiū, & reliqua non inter po-tētias, led inter paſſiones collocandæ ſunt.

Loci motuia eſt uel uolandi, uel natādi, uel progreſſiendi potentia. Inter appetitus collocanda eſt uoluntas: eſt n appetitus ra-tionalis: reliqui ſunt appetitus ſenſitivi.

Ad hanc etiam ſpeciem pertinent ferre omnium ſpecierum & generū proprie- paſſiones, ut riſibilitas, hinnibilitas: omnes ap-pitudines, & inclinations particulares ad aliiquid operandum. Et non ſolū iſte quali-tates in abſtracto, ſed etiam in concreto, ſi-cut in qualibet ſpecie, ſumpi poſſunt.

De tertia ſpecie qualitatibus, & eius diuiſione.

Tertia ſpecies eſt paſſibilis qualitas, uel paſſio. Diximus autē ſuperius qualitates paſſibiles eſſe in dupli ciſferentia: quædā ſunt cauſa paſſionis in ſenſibus, qualia ſunt obiecta, tactus, gustus, & odoratus: quædā ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti proueniens, difficile tamen mobi-les: nam ſi non ſunt durabiles, non qualita-tes, ſed paſſiones uocantur, paſſio enim & paſſibilis qualitas quæ eſt effectus paſſionis, quales ſunt colores, diſferunt penes fa-cile, & difficile mobile: non autem ſicut prima ſpecies, ut notat Simplici nam quali-tas prime ſpeciei dicitur facile, uel diſſi-cile mobilis: ea tamen eſt, quæ ſubiectum ba-re, uel male ſecondum ſuum eſſe diſpo-nit. At iſta tertia ſpecie, eſt qualitas, quæ ſe-condum paſſionem eſt facile, uel difficile mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones animæ, ut ira, amor, gaudium, ſpes, & reliquæ. Simili-ter aliqui conſtituant lumen, lucem, & ſpe-cies, quibus ſit cognitione: ſed iudicio meo iſte nulla ratione in hac ſpecie coniunctus cum non ſint per ſe cauſa paſſionis, nec ef-fectus ullius paſſionis: immo exiſtimo Ari Sto non meminiſſe hanc, quia ſecondum communem ſententiam, lumen non era-ccit.

In Cap. IX. de actione, & passione.

accidens, sed substantia.

Possunt tamen optime collocari in prima specie, lumen, n. dispositio est, & sp̄s ipsæ: unt, n. ista facile mobilia: lux autem, quæ in ipso corpore luminoso est, habitus quidam ipsius est: de sono diximus potius esse sub passione, est, n. effectus passionis, sc̄. collisionis duorum corporum, & permanentis non est.

De quarta specie qualitatis, & eius divisione.

Quarta species est figura, uel forma, q̄ in textus interpretationes explicuimus: figura quædam est discretorum, ut numerus triangularis, quadrangularis: est etiam figura continuorum, & triangulus, & figura Geometriae. Præterea, figura quædam superficialis quæ in superficie describitur, ut triangulus in superficie cartæ, & est figura solida, ut corpus columnale, pyramide, atque hæc dictæ sunt figuræ perfectæ: alij vero sunt imperfectæ: ut curvum, rectum, par, impar, concavum, connexum, & similia. Et in uniuersum omnes figuræ, & formæ rerum a quantitate proueniētes in hoc sunt genere: siue naturales, siue artificiæ sint.

Dubium

i. sententia.

Dubitatur de raro, & sp̄sillo, leni, & aspero, an sint qualitates: Quare breuiter oportebit ista explicare, Boet & Angel. uocant rarum corpus, quod intra se habet concavitates, & poros quosdam: quorum ratio ne alienum corpus potest recipere in se ut spongia, & pumex: uocant autem densum corpus, quod intrase alienum, recipere, nequit.

ii. sententia.

Alii uero uocant rarum corpus, quod sub magna quantitate paucam cōtinet substantiam quamvis prorsum non sit: ut certa liquefacta: sp̄sillum uero uel densum, quod sub parua quantitate multas cōtinet substantiæ partes, ut ferrum. Vtraque explicatio est bona.

iii. sententia

Nec mihi placet quod dicit Albe. rarum esse diaphanum, & sp̄sillum opacum: potest enim esse diaphanum, & sp̄sillum: ut uitru, & crystallus.

Aasperum uero dicitur, cuius partes exteriorens inæqualiter insurgunt, sed quædam prominentes, quædam depresso sunt: lene uero, cuius partes exteriorens æqualiter insurgunt. Vnde paret disctimen: lene, n. &

sperum considerantur secundum partes exteriorēs: at rarum & sp̄sillum secundum partes interiores: rari. n. partes magis inter se distant: at partes sp̄silli inter se magis adunantur.

Hoc supposito est sententia communis Alb. Auerr. Gilberti, & aliorum, ista principalius esse positionem dicunt. n. ordinem partium inter se, at huius principaliter, & secundario dicere qualitates, secundum quas ista tactu percipiuntur. Et quamvis ista sententia mihi omnino non placeat, cum secundum Arist. nullatenus qualitates sint: tamen propter tantam afferētum autoritatem hoc modo recipiamus: nov. n. hic locus est exactius hæc omnia inuestigandi, & hæc de qualitate sufficiant.

Responso
ad dubium

De actione, & passione.

Cap. IX.

R Ecipit autem agere, & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigescere contrariū est, & calefieri ei qd est frigesceri, & delectari ei quod est contristari. quære suscipiunt contrarietatem. Et magis & minus, est n. calefacere, & magis & minus, & calefieri magis & minus, & tristari magis & minus, suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

S Ex prædicamenta, quæ supersunt, summo compendio Arist. percurrit cuius rationem tradunt Porph. & Simp. nempe q̄ his qui discere incipiunt, satis, sit si ea, quæ proposita & tractata prius sunt optimè percepient. eorum uero quæ sequuntur summam eam tenuerint, ut ad ipsa redigere unumquodque ex inferioribus valeant: præfertim quia illorum quatuor amplissimus est in scientiis usus, horum autē non ita sequens, & ea quæ necessaria sunt in Physica tradantur.

At quidam dictus Gilbertus Porretanus Græcus author id negociam assumpsit, ut hæc sex latius explicaret, quia in eis multa digna speculatione inueniuntur: ac proprie ter author sex principiorum communiter est nuncupatus: cuius consilio alii

uir

utriusque illustres Philosophi dicit, eadem principia tractarunt: inter quos fuerunt Simplicius & Albert. non ergo nobis dabitur uitio, & si idem consilium sequentes, aliquid in horum prædicamentorum cognitionem breuiter addiderimus, si tamen prius haec pauca uerba Arist. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & passionis proprietates ponit. Prior est, actio & passio contrarietatem habent, calefacere enim est contrarium ei quod est frigescere; & calefieri eo quod est frigesceri: non explicat quid utrumque sit, istis exemplis contentus. Posterior est, actio, & passio suscipiunt magis & minus, aliquid n. magis uel minus, calefacere uel calefieri potest.

Nota.

Circa haec aduerte primo actiones, & passiones secundum se non suscipere contrarietatem, sed secundum formas, in quibus insunt, uel secundum id circa quod sunt: omnis. n. actio uel passio terminatur in aliquam formam, uerbi gratia calefactio in calorem, frigescatio in frigiditatem, & secundum tales formas in terminos contraria recipiunt. Similiter etiam magis & minus secundum tales formas habent,

Aduerte secundo, qd ex hoc sequitur, nō omnem actionem, uel passionem contraria habere. nec magis nec minus recipere, cum multæ actiones & passiones sicut secundum formas non suscipientes contraria, uel magis & minus, ut generare uel generari non recipiant ista. Similiter nutrit, scribere, & alia: non ergo hec duo sunt propria simpliciter, cum nec omni nec soli insint.

De ceteris prædicamentis.

Cap. X.

Dictum est de eo quod est situm esse in ijs quæ sunt ad aliquid, quod denominatur à positionibus dicitur. De reliquis uero, id est. Quando, et Vbi. Habere, propterea quod manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta sunt, quod Habeere quidem significat calceatum esse armatum esse. Vbi uero, ut in Lycio. in foro: & alia quæcunque

de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

Ne mireris, si fere nihil de ipsis dictis rursus, eundem ordinem quem supra in istis enarrandis proposuerat, peruteretur: illic enim rectum naturę ordinē obseruavit, secundum quem ultimo loco actionem & passionem enumerauit, cū res non absolute operetur nisi iam omnino perfecta, quam perfectionem ex uariis prædicamentis habet, at hic præposuit, quia plura de his uerba facturus erat. Similiter adiungit prædicamentum sicut, cuius paulo ante in prædicamento ad aliquid meminerat: docetq; situm esse, esse denominatum à positione, quæ in prædicamento ad aliquid est, ut sedere, stare, accumbere, reliqua exemplis solum absolutum; & sic se de decem generibus doctrinam tradidisse concludit. Nos autem de singulis his latius, sub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

D E A C T I O N E.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Actio.

Tria nobis de actione tractanda sunt, ut eadem Aristotelis methodus obserueretur. Primum quid sit actio. Secundum de speciebus ipsius. Tertium quæ sunt eius proprietates.

Circa primū, actio a Gilberto sic describitur. Actio est forma, secundum quam denominatur agere uel facere in subiecta materiam: uerbi gratia, id secundum quod ignis dicitur calefacere aquam, uel aliquid aliud, quod uocatur subiecta materia, dicitur actio.

Et ut hanc definitionem intelligas, aduerte quod ad actionem concurrunt quatuor. Primum. ipsum quod agit simul cum uirtute, & principio, per quod dicitur agere: concurrit & id quod per talern actionem agitur seu fit primo: concurrit tertio id, in quod agitur, & preter hec, est ipsa actio. Exemplo hoc manifestatur. Ignis agit & calefacit aquam: hic est primum, id quod agit, scilicet ignis, cum uirtute, per quam agit, scilicet cum calore: secundum est ipsa aqua, in quam agit: est tertium ipse calor.

Nota.

De Actione.

lor qui actione fit: & tandem est calefactio, & hæc dicitur actio, à qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde uirtus ignis per quam agit, scilicet calor, quæ in eo est, nō est actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, non autē calefactio, nec similiter calor productus ut calor est, actio est, quia ab eo aqua non dicitur calefactio, sed calida uel calefacta, nec ipsa aqua est actio: id ergo qđ superest, à quo ignis denominatur agens uel calefaciens, dicit̄ actio. propterea non dicitur, actio est forma, per quā agimus, quia tunc uirtus aḡtis est actio, cum per eam agamus, qđ tamen falso est: sed dicitur, actio est, à qua ueniamur agere: quid autē aliud ista actio sit non appetet. Si enim calefactio non est, calor ignis, nec aquæ calor, nec aqua ipsa · quid aliud sit non est facile explicare.

2. defini-
tio, &
eius con-
futatio.

Quidam non recte, ita dicunt, Actio est relatio agentis ad patiens. Vnde secundum hanc descriptionem calefactio est relatio ignis ad aquam, uel ad id quod calefacit.

Sed hoc dictum, & assertum, licet, multo rur sit, est intolerabile, & indignum Philosopho Peripatetico: est enim doctrina expressa & late ab Arist. tradita. 3. Physi. ca. 1. & 2. actionem & passionem formaliter esse motum; & actionem scilicet calefactionem esse in aqua paciente: quomodo ergo actio est relatio existens in igne, uel in ipso agenti?

Questio.

Respon.
ad q̄nē.
Quid sit
actio &
pas.

Propterea secundum Arist. & ueritatem dicendum est, & ne ab exemplo discedamus, quod calor qui in aqua ab igne producitur, potest considerari ut est quedam qualitas, a qua aqua denominatur, & est calida, & tunc calor dicitur, & ad tertiam qualitatis speciem pertinet. Altero modo consideratur ut in fluxu quedā & successu est, secundum quem paulatim incessanter in aquam introducitur: & tunc calor iste sic fluens motus est. Potest tertio iste calor fluens considerari, ut sic fluit, quod ab igne, & ignis uirtute procedat, & tunc dicitur actio. Et tandem quarto ut in aqua paulatim immittitur, & dicitur passio. Nil ergo aliud est calefactio, quam ipse calor fluens ab ipso igne procedens. Erit igitur actio actus, seu forma ab aliquo procedens & in aliud fluens: non ergo simpliciter actio relatio est, sed forma fluens,

quamvis aliquid relationis habeat. & hoc maxime menti trade.

Quod si obicias, quomodo ignis dicitur calefaciens ab illo calore fluenti, qui in aqua est: uidetur enim aliquid non posse denominari ab eo, quod in se non est. Ad hoc dico, dubium hoc non esse nouum, sed ab Arist. propositū loco allegato: at quod ipse responderet, id non esse inconueniens, ut aliquid ab eo, quod in se non est, ab eo tamen procedit, denominet. Vide tu, quomodo cōsoner ista Aristotelis doctrinæ istis asserentibus actionem esse relationem.

Dubium

Refut.

QVAE STIO II.

De Speciebus Actionis.

Quot m.
diss accipi
iuxta Actio

Supereft secundo, ut de ipsis actionis Speciebus dicamus. Et quidem hoc nomen Actio aliquando ab Arist. pro operatione immanente; id est non transeunte in materiam exteriorem usurpatum: ad differentiam illius, quod est facere, quod significat operationem transeuntem, ut patet. 6. Ethic. c. Aliquando pro actione solum humana sumitur, ut patet. 1. magn. moral. ca. 11. Inquit, nullum inanimatorum, nec animalium, uno homine excepto, dicimus agere. Aliquando sumitur pro actione naturali, quæ proprie secundum qualitates sit, de qua in exemplo superiori loquutus sumus: & sic loquitur Arist. 3. Physic. ca. 2. at in praesenti latius nomen extendit pro quacunque agentis operatione, siue transiens, siue immanens sit.

Dixisse
Actionis

Vnde possumus actionem diuidere. Primo in duo genera subalterna, nempe in actionem animæ, & actionem corporis: actionem animæ uocamus quamcūq; actio nem cuius principium primum est anima, uel aliqua substantia immaterialis, ut in cludatur etiam actionis angelorum: actiones corporis uocamus eas, quarum primum principium non est anima, ut anima.

Actio animæ est quadruplex, quedam procedens ab anima, ut rationale principium est, sicut amare, uelle, sapere, iudicare: quedam procedit ratione sensus, ut imaginari, sentire, amare, appetitu servitio: quedam procedit ab anima ratione potentiae vegetatiæ, ut augere, nutritare, attrahere, digerere, quedam ab anima ratione potentiae motiæ: & hæc duplex,

DE PASSIONE.

Quid & quotuplex sit passio.

Passio, intelligēti ea, quæ de actione di-
ximus facilissima cognitu est: fere n. ea-
dem omnia actioni & passioni commu-
nia sunt: præter definitionem & naturam,
propter quod semper utraq; copulantur.

Passio igitur est, ut Gilber. describit, actio
nis effectus: ut enim utamur eodē exēplo *Quid*
fit passio.
superiori, calor fluēs & ab igne procedēs *fit.*
ut in ipsam aquam introducitur, dicitur
passio. Vnde ipsa passio dicitur effectus
actionis, quia ex hoc quod ab igne calor
fluīt, & succedit, q̄ actio est, inde in aquā
introducitur. & passio est: unde passio est
forma fluens, uel in subiecto adueniens.

Posset etiā eodē modo, quo actio descri-
bi, *s. Passio est secundum quam subiectum*
patitur. Nec definita est ut aliqui faciunt;
Passio, est relatio patientis ad agens. Voca-
mus autem hic passionem, non ipsam for-
mam absolutam, ut in prædicamento qua-
litatis, sed formæ receptionem, siue no-
ta sit, siue conueniens.

Potest autem prima illa diuisione diui-
di in passionem animę & corporis: nec *passio-*
existimes cum quibusdam, qui tabulas *nas.*
scriperunt, passionem animę esse, que ab
anima fit, ut uideri, amari: sed passio ani-
mæ dicitur, qua aliquid ratione animę in-
se patitur, ut tristari, augeri, nutritri, & reli-
qua q̄ dicemus: Passio uero corporis est,
qua in animata, uel animata, nō ut anima-
ta sunt, patiūtur: ut calefieri frigesci seca-
ri. Esto autem diligens in his consideran-
dis, que philosophica sunt, & altiores &
profundiores radices habēt quā appareat.

Circa has passiones & actiones conside-
ra, ne decipiaris ex uoce, dum omne uerbū *Note,*
actiuum, uel habens uocem actiuam existi-
mas significare actionem: semper enim re-
cipienda est significatio, an sit passio, uel
actio: unde sunt uerba actiua, & neutra,
que si ad examen philosophicum iudicen-
tur passionem significant, ut uidere, audi-
re, intelligere, hec enim si operationē ap-
prehensiua significant, passionem dicunt:
similiter ueneo, uapulo, hio: alia contra, sub
uoce passiua actionem significant, ut mul-
ta deponentia.

Nec similiter existima omnia uestra si-
gnificare actionem uel passionem: aliqua
enim

plex, altera quæ transit exterius, ad locum
ut ambulare, natare, uolar e: altera quæ tra-
sit in corpus aliud, quales sunt percussio-
nes, & operationes omnium artium: Vnde
haec omnes actiones animæ sunt quippe q̄
non sine anima possunt exerceri.

Ex quo colliges, q̄ minus recte aliqui
percussions, & operationes artis uocē cor-
poris operationes, cum ab anima ita depē-
dant, sicut sentire, nec propterea dicendae
sunt corporis, quia corpore exerceantur, cū
etiam nutritio, & uegetatio, atq; sensatio,
corpo ac circa corpus exerceantur.

Actio ergo corporis est, quæ à forma
corporis, id est quæ ab anima nō est, proce-
dit; qualis est ignis calefactio: & deniq; ele-
mentorum actiones, & mistorum inanima-
torum, ut actio magnetis in ferrum; &
similiter omnes actiones: quæ quāuis ab
animatis procedant, non tamen procedunt
ab eis ut animata sunt: ut actiones q̄ sunt à
virtutibus herbarum, à partibus animaliū
& a reliquis. Vnde posset congrue diuidi
talis actio corporis, in actionem elemen-
torum simplicem, & actionem mistorum
inanimateorum, ut lapidum, & aliorum: &
in actionem animatorum, non ut animata
sunt.

Potest rursus actio secundo diuidi in a-
ctionem immanentem, & actionem tran-
scendentem: actio immanens illa dicitur, quæ
in exterius non transit, ut amare, sapere:
actio transiens exterius transit, id est extra
ipsum agens, ut scindere, secare.

De proprietatibus Actionis.

Circa tertium uero, oportet ipsius Actio-
nis proprietatis tradamus: & quidem
præter illas duas supra ab Arist. positas Gil-
ber. duas alias tradit: altera est, omnis a-
ctio est cum motu, & motus etiā cū actio
ne: id est Actio non sit sine aliquo motu,
motus enim ab agente fluens actio est.

Hoc intellige de motu large sumpto pro-
quamque processione ab alio, quamvis
non sit successiva, & paulatim tendēs: sunt
enim aliquæ actiones quæ in instanti ab
agentibus procedunt, ut illuminatio solis
generatio substantiæ.

Altera proprietas, Actio infert passio-
nem id est non contingit aliquid agere,
quoniam aliquid aliud re, uel ratione distinctū
patiatur, hec de actione.

De Quando.

enam substantiam vel aliquid substantia, scilicet existentia eius significant, ut sim, subiusto, exsto.

Memo. 3 Hic notat unum Simpl. & Ammo. hæc prædicamenta potius explicata per abstracta, aut per infinitiuū, ut dicatur, actio, passio, agere, pati, calefactio, uel calefacere: nā concreta, & uerba cū includant subiectum, uidentur claudere relationem simul, ut a-gens, & patiens. hæc de passione.

DE QVANDO.

Quid sit quando, seu esse in tempore, & quæ eius species, & propria.

Hoc est aliud prædicamentum, quod iuxta ordinem Gilber. sequitur im-mediata actionē & passionem. Et ante huius explicationem, cū unum notandum maxime, quod docebat docuit Ammo. ista sex prædicamenta esse facta, & uelut compo-sita ex quatuor precedentibus. Actio. n. & passio sunt formæ fluentes, & ab alio in aliud procedentes: hæc autem, formæ aliorum sunt prædicamentorum. Præterea, quando, nihil aliud est, quam tempus, qđ quantitas est, cum substantia, scilicet esse in tempore: similiter ubi esse in loco, & à relatione cū substantia esse situm, scilicet iacere, sedere: & ab habitu, scilicet indu-mento & ornatu, scilicet esse uestitum.

Nec intelligas ista prædicamenta esse a-eidens cum substantia: hoc enim est fal-sum, sed sunt accidentia aliorum prædicamen-torum, ut doctissime dicit Albert. su-per addentia certum modum, qui in aliis prædicamentis non continetur: propter ea prædicamenta per se constituant, & hoc ualide nota; sunt n. si ita multa, qđ hoc aduer-terint, uerbi gratia locus in se & respectu su-biecti sui, quantitas quædam est: tñ respectu corporis quod cōtinet, & circumscr̄bit, di-citur, ubi, & non quantitas. Similiter tēpus respectu illius quod à tēpore mensuratur, dicitur qđ. Similiter & habitus est quarta species qualitatis in se, & respectu sui subie-cti: at respectu corporis, cuius habitus est, dicitur aliud prædicamentum.

Tandem scias esse aliqua accidentia, quæ non solum suo subiecto insunt, sed etiam extrinsecum corpus efficiū secundum se & ista duo prædicamenta respiciunt, qua-

lia sunt locus tempus, & resiqua quatuor: ex quo sit, ista quatuor ultima præfertim in concreto sumenda esse, ut explicitent tale modum.

Dices ergo ista sunt relativa ad aliquid, Dabim dicō non esse ad aliquid. Prima, quia ista habitudo non est ad terminum, sed ad subiectum, licet extrinsecum. Præterea quia aliud relatum non denominatur à suo correlatiuo, pater enim non denominatur a filio, sed à paternitate: at locatum à loco sic se habente per modum formæ dicitur locatum, & ab habitu uestitum. Præterea, quia solum ad aliquid denominat: at hic non solus respectus loci, aut locati denomi-nat locatum, sed ipse locus sic se habens. Vnde sicut album dicitur ab albedine sic se habente, qui modus albedinis non est relatio: ita esse in loco, à loco sic se haben-te: nō tñ talis modus est ad aliquid: at quia ista denominatio, & modus sumitur ab ex-trinseco, nec in re est, tñ uerum subiectum locatum, sicut corpus albedinis, uidetur mi-nimum habere relationis, tamen absolta simpliciter sunt secundum formam à qua denotantur, licet aliquid relationis ha-bentia: sed nullo modo ad aliquid, nec rela-ta simpliciter sunt uocanda.

Ex quo intelliges, quam digni sunt re-prehensione, qui omnia illa prædicamenta per relationem tantum describunt: quis e-nim unquam sibi persuaderet, esse uestitum, esse in loco, esse tantum relationes?

Accedamus ergo ad prædicamentum, Quando, quod a Gylber. ita describitur. Est id quod ex tēporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo, quid sit tempus, & quid esse in tempore, & quid est, quod relin-quitur ex hoc quod aliquid est in tempore. Tempus est rerum mensura continua successiva, scilicet est quædam mensura rē totam ita mensurans, ut non totam simul mensuret, sed partem post partem, & quando una pars est, & aduenit altera re-cedit, ut patet in his, quæ in tempore sunt. Corruptibilia enim omnia habent duo, suum esse, & suas operationes, & utrumq; sub tempore: nam esse non totum, quod habitura sunt similiter habent, ut patet in pueri, & planta, & aliis, quæ paulatim ac quirunt esse, & substantiam, & non totam simul, & una parte acquisita, altera abit, & recedit: similiter si operantur, non simul omnia

omnia faciunt, sed est inlitterum operationis, & medium, & finis: & horum uno succedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud est esse sub tempore, quā variationem & fluxum in suo esse, & operationem secundum temporis variationē pati. Id autē est relinquī ab adiacentia epis denominari ab ipso tpe mensurante, & fluente, & hoc est. Quando non tempus ipsum, sed tempus sic se habens. Et quia tē pūs, est quid successuum, non vero denominat, nisi quando aliqua pars, & quantitas eius sumitur simul, uel quia transacta est, uel quia trāsitura operatur, uel quia iā lam transiens percipitur: id ergo dicitur. Quando esse, quod relinquīt ex adiacentia temporis: uocat autem adiacentiā, nō inhārentiam, quia tempus non inhāret nobis, sicut albedo corpori, sed ab extrinseco mensurat: tempus enim est motus primi celi realiter, uel eius passio.

Genera ipsius Quando penes partes principales temporis sumenda sunt, ut esse in præterito, præsenti, futuro: sub quib. sunt variae species temporis, quae diuersas nominationes inducunt: ut superiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamuis, n. tempus sit quantitas unius speciei, tamen simul cum hoc modo sumptum, & genera, & species varias efficit.

Proprietates hujus prædicamēti uel rei, quam uocamus, Quando sunt tres. Prima quod non habet contrarium ratione sui: heri enim non est contrarium hodie, nisi ratione eorum, quae in tempore accidentiunt, quia heri sui forte lætus, hodie mœstus. Secunda, quando non suscipit magis & minus. Terterum proprium est ipsius quando, ut solū denominet corpora corruptibilia: hæc enī omnia solum sunt proprie sub tempore, & dicuntur Quando, id est esse in tempore, uel fuisse, uel fore.

D E V B I,

Quid sit ubi, seu esse in loco, et quae eius species, et propria.

Nota. **V**bi, ut Gilb. definiat, est circumscrip̄tio corporis ex circumscriptione loci proveniens. In huius declaracione oportebit aduertere, quid sit locum circumscri-

bere corpus, ex hoc enim apparebit, quid sit loci actiua circumscriptio, & ipsius corporis circumscriptio passiva.

Locus, ut superius diximus, est superficies ultima corporis continentis. Ista igitur superficies, quæ locus est, primo ipsum corpus locatum totum circumstat, & ambit, ita ut illud locatum idem, uel pars eius ali bi non sit, secundo ipsius locati partes ita etiam ambiuntur, ut ubi una est altera nō sit, & ubi totum est, pars adequate non sit. *bi.* tertio ita locus corpus circumstat, ut dum tale corpus ibi est, aliud quicquam tali in loco esse non possit. uerbi gratia, est uinum in aliquo vase, & in illa parte aeris circundante quæ apertum est uas: tunc unū ita a tali loco continetur, ut alibi non sit nec uinum, nec pars eius; & similiter pars loci q̄ continet inferiorem partem uini, non continet supériorem partem, & præterea nihil aliud uas capiet, dum ibi uinum fuerit: hoc est locum circumscribere corpus: & loci talis habitudo, & modus, dicitur circumscriptio actiua: & ex hoc patet, quid sit corpus circumscribi a loco: & quid sit ipsa circumscriptio loci passiva: & corpora quae sic in loco sunt, dicitur esse circumscriptiū in loco.

Hinc demum pater, quid sit ubi, seu esse in loco: nihil enim aliud est quam à loco sic affici, à loco circumscribi, ut quenadmodum esse album, est ab albedine sic se habente denominari, siue ab albedine affici, ita ubi à loco, ut esse Romæ, esse in classe.

Vnde inutiliter quidam distinguunt duplex Vbi, actiū scilicet circumscriptiōne loci: & passiuū, scilicet circumscriptiōnem corporum: cum unum sit ubi, scilicet à loco circumscribente contineri, ut declarauī.

Hinc fit quod ad maiorem declarationem adiungā. Quando, aliiquid ita est in aliquo loco ut alibi simul sit, uel possit ibi alia simul compati, uel non habeat partes iuxta partes loci, nō dicitur esse ubi propriæ: p. p quod Theologi optime dicunt. Deum non esse in celo tanquam in loco, quia simul est extra celum, & corpus Christi non est circumscriptiū in hostia: quia simul est in multis hostiis; & illic non est secundū qualitatem hostiæ, quia in qualibet hostiæ parte est totum corpus: sed de his haec tenus.

Vnum solum inferamus, propriæ non esse in loco, nisi corpus sensibile, secundum istam definitionem præsentem. Propter-

M non

Quid sit esse in loco, et quae eius species, et propria.

*De manu modi exi-
fendi in loco.*

De Positione seu situ.

nihil placet distinctio illa de ubi compo-
nito quod est pro corporibus : & de ubi simili pro angelis : hæc enim est præter Arist. doctrinam, licet alias illud uerum sit. Potius diuidemus circumscriptiue, quia scilicet à loco circumambitur, ut corpus aliud esse in loco definitiue, scilicet quia ibi sit præsens tantum nec circumambitur à loco, scilicet aliqua superficie loci, ut An gelus. Aut etiam hoc pacto distingu po-
test, aliud esse in loco proprio, aliud in lo-
co communii: in loco proprio quæ adequa-
te corpus cōtinetur: in loco communii: id est
in adæquato: ut esse Romæ, esse in terra.

Potest etiam esse analoga diuisio, esse in
loco per se, ut corpus : esse in loco p. aliud
ut puncta, & lineæ, per superficiem dicuntur
esse in loco. Proprietates sunt faciles,
proprie non habere contrarium, nec susci-
pere magis uel minus. Hæc de ubi.

DE P O S I T I O N E S E V S I T V.

*Quid sit Positio, & quotuplex, &
qua eius propria.*

Note.

Positio est quidam partium situs, & ge-
nerationis ordinatio. In declarationem
aduerte, q. duplex est positio. Altera
est ordo pastorum inter se, secundum quem
una est ante aliam, uel in alia, uel alio quo
uis modo: & ista est positio, de qua in præ-
dicamento quantitatis locuti sumus quæ
ad aliquid est, cum sit plurimus ordo. Alia est
positio ipsarum partium inter se, & in or-
dine ad locum, qui situs dicitur: & hæc est
hiuus praedicamenti, secundum quæ cor-
pus sic, uel aliter se habet ad locum, secun-
dum suas partes, ut dicimus, sedere, stare,
cubare: hæc enim omnia ordinè partium sit-
tum locum dicunt. Propterea definitio di-
cit partium situs: nam situs locum includit.

Positio autem duplex est, quedam natu-
ralis, quedam accidentalis. Naturalis est,
quæ natura præfixit animalis, secundum quam
homo sursum habet caput: bruta deorsum
seu prona brachia, tali loco, & reliqua. Po-
sitio accidentalis est, quam voluntas huma-
na præfigit, qæ duplex est: quedam ani-
matorum, ut stare, sedere, accumbere: al-
tera inanimatorum, ut adiacere, erigi.

quare, & similia. Ad explicandos igitur hos
situs tam naturales, quam uoluntarios, di-
citur partiū situs, & generationis ordinatio.

Proprietates situs, faciles sunt, non ha-
bere contrarium propriæ, nec suscipere
magis uel minus. Et hæc breviter sufficiant
depositione.

D E H A B I T V.

*Quid sit Habitus, & quotuplex, &
qua eius propria.*

Habitus multipliciter sumitur. Vno
modo pro qualitate difficile, mobilis,
& sic est primum genus qualitatis. Altero
modo, pro habitudine & relatione rei peni-
sus extrinsecè ad aliud, cuius dicitur esse:
in quod dicitur amicus est habitus, digni-
tas est habita ab alio. Tertio. pro aliqua
forma, uel re, certo modo se habente circa
corpus; quo pacto dicimus, esse uestitū, &
se calceatum: & sic, hæc prædicamentum
facit, & describitur. Habitus est corporum,
& eorū, quæ circa corpus sunt, adiacentia.

Habitus est duplex. Quidam pertinens
ad ornamentum, ut habere anulum, mi-
trum, & reliqua. Quidam ad indumentum,
ut esse calceatum, & similia. Et hæc adhuc
sunt in duplice differentia, sive n. uel iudicium
menta domesticæ, uel militaria.

Proprietates hujusmodi sunt cù superio-
rib. Et hæc brevis explicatio logico suffi-
ciat, plura aliis in locis ppriis cognituro.

D E P O S T P R A E D I C A- M E N T I S.

De oppositis. Cap. XI.

DE oppositis autem quæ mo-
dis solent, oppositi dicendum
est. Dicitur enim alterum alteri op-
poni quadrupliciter, aut ut ea quæ
ad aliquid, aut ut contraria, aut ut
priuatio & habitus, aut ut affirmatio
& negatio. Opponitur autem unu-
quodq; sive ut sit figuratum di-
cere, tāquam ea quæ ad aliquid qui-
dem,

dem, ut duplum dimidio: tanquam contraria, ut malum bono: tanquam autem secundum priuationem & habitum, ut cæcitas & uisio: tanquam uero affirmatio & negatio, ut sedet non sedet.

2. Quequinque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet alter ad ipsas ut duplum dimidii, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alius enim duplum dicitur: & scien-
tia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponit, & dicitur scien-
tia ipsum quod est scibile: & scibile
dicitur ipsum quod est ad oppositū
ad scientiam: scibile enim aliquo di-
citur, scilicet scientia scibile: quæcū
que ergo opposita sunt tanquam ad
aliquid, ea ipsa quæ sunt opposito-
rum, uel alio quolibet modo ad in-
uicem dicuntur.

3. Illa uero, quæ opponuntur ut con-
traria, ea ipsa quidem quæ sunt nul-
lo modo ad se inuicem dicuntur; co-
traria tamen sibi inuicem dicuntur
neq; n. bonum mali dicitur bonum
sed contrarium, quare differunt ab
inuicem hæc oppositiones.

4. Quæcunque uero contrariorum
talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri,
& de quibus prædicatur necessari-
tura sit alterum ipsorum inesse, ho-
rum nihil est medium: quorum uero
nō est necessarium alterum inesse
hotam omnino est aliquid medium.
Ut agitudo & similitas in corpore
animali nata sunt fieri: & necessari-
tum est alterum ipsorum inesse anima-
lia corporis, ut agitudo in eum, uel si-
mitatem: & pars quidem & impar de
numero prædicantur: & necesse est

horum alterum numero inesse uel
par uel impar: et non est horum ali-
quod medium; neq; egritudinis &
sanitatis, neq; imparis atque paris.

Quorum autem non est necessari-
tum alterum inesse, eorum est ali-
quod medium, ut nigrum et album
in corpore animali nata sunt fieri,
& non est necessarium. alterum eoru-
m inesse corpori: non enim omne
corpus uel album uel nigrum est: sed
& parvum & studiosum prædicant-
ur: quidem de homine & de alijs
compluribus non est autem nece-
ssarium alterum eorum inesse, de
quibus prædicantur: non enim omnia
aut parva aut studiosa sunt, sed
est aliquid eorum medium: ut albi
& nigri, fuscum, & pallidum, & qui-
cunque alij huiusmodi colores: in
aliquibus uero nō est nomine facili-
mediu assignare, utriusq; uero ex
eremorum negatione medium desi-
nit: ut quod aequo bonum neque
malum est, neque iustum neque
iniustum:

Priuatione & habitus dicuntur
quidem circa idem aliquid: ut
visio et cæcitas circa oculum, umi-
uersaliter patet dicens est in quo na-
tus est habitus fieri circa hoc dici-
tur utrumque eorum fieri:

Priuatione & habitus dicimus unū,
quodque habitus suscepitibilitum,
quando in quo natura est inesse,
uel quādo illud natū est habere, nā
le modo insit. edeatulum n. dici-

In Caput XI.

mus non quod non habet dentes, et cœcum non quod habet uisum: sed quod non habet, quando natum est habere. aliqua enim ex natuitate, neque dentes habent, neque visum, sed non dicuntur edentula, neque cœca. Priuari uero & habere habitum, non est priuatio & habitus, habitus. n. uisus est, priuatio uero cœcitas: habere autem uisum non est uisus, nec cœcum esse, cœcitas: priuatio enim quedam est cœcitas: cœcum uero esse priuari, non priuatio est. Amplius, si idem esset cœcitas & cœcum esse, utraque de eodem prædicarentur: sed cœcitus quidem dicitur homo, cœcitas uero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista sidentur; priuari scilicet & habere habitum, quem ad modum priuatio, & habitus, idem enim modus est oppositionis. Nam sicut cœcitas uisui opponitur, sic cœcum esse, & uisum habere, opponuntur.

Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio: affirmatio namque oratio affirmativa est, & negatio oratio negativa: quod tero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio sed res. dicuntur autem hæc esse opposita ad inuicem tanquam affirmatio & negatio: nam & in his modis oppositionis idem est: sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, ut quod sedet, ei quod non sedet, & sic & res quæ sub utroque est opponuntur, scilicet sedere aliquem, ad non sedere.

Quod autem priuatio & hab-

tus non opponuntur ut ad aliquid manifestum est: non enim dicitur id ipsum quod est oppositi, uisus enim non est cœcitas uisus: non ullo alio modo ad ipsum dicitur: Similiter autem neque cœcitas uisionis cœcitas dicitur: sed præatio, quidem uisionis dicitur, cœcitas vero uisionis nosa dicitur, neque uisus cœcitatris. Amplius, ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare, si cœcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset, utique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed nos cœcitatibus: non enim dicitur uisus cœcitatris uisus.

Quod autem neque ut contraria opponuntur quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est uel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat, ut in languore & sanitate, & impari atque pati; quorum uero aliquid medium est, nunquam necesse est omni inesse alterum, neque enim necesse est omnne susceptibile uel candidum uel migrum esse, neque frigidum uel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. insuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat propter illa, quibus unum inest natura alter, ut igni calidum esse, & nati candidum. in his enim determinare necessarium alterum est messe, & non utrumuis.

utrumuis contingit, non: n: possibi
le est ignem frigidum esse, neque ni
uem nigrum. Quare omni quidem
susceptibili non necessarium est al
terum ipsorum inesse, sed solis qui
bus natura unum inest: & his de
minate unum non utrumuis contin
git. In priuatione autem & habi
tu neutrum eorum quae dicta sunt
uerum est: non enim semper alte
rum eorum inesse susceptibili ne
cessarium est: quod enim nondum
natum est habere uisum, neque ece
cum, neque uisum habens dicitur;
quare non erunt haec, ut ea contra
ria, quorum nihil est medium. Sed
neque ut ea, quorum aliquid est me
dium: necessarium enim est aliquan
do omni susceptibili alterum eo
rum inesse, quando enim iam ad ha
bendam uisionem natum fuerit, sic
et cæcum, aut habens uisum dice
tur, & eorum non determinate al
terum, sed utrumuis contingit. non
enim necessarium est uel cœcum uel
uisum habens esse, sed utrumuis co
tingit, in contrarijs autem, quorum
aliquid medium est, nunquam ne
cessarium erat omni susceptibili al
terum inesse, sed quibusdam: & his
determinate uiram, & non utrum
uis contingit. Vnde palam est quod
secundum neutrum modicum tan
quam contraria oppositint ea, que
secundum priuationem & habitum
opponuntur.

¹¹ Amplius, in contrarijs quidem
cum sit susceptibile, adiuicem mu
tationem fieri possibile, est nisi ali
cui unum natura inest, ut igni ca
lidum: & etiam sanum possibile est
languere, & candidum nigrum fie

ri, & calidum frigidum: & ex stu
dio prauum: & ex pratio studio
sum fieri possibile est, prauis enim
ad meliores exercitationes deduc
ctus, & doctrinæ (etsi ad modicum
aliquid proficiat, ut melior sit) si
certe semel quamvis modicum in
crementum sumpserit, palam est,
quia aut perfecte mutabitur, aut sa
ris multum incrementum sumet.
Semper enim bene mobilior ad uir
tutem sit, etiam quodcumque incre
mentum sumpserit a principio. qua
re etiam uerisimile est plenius eum
semere incrementum, & hoc dum
semper sit, perfecte in contrarium
habitum restituetur: nisi forte tem
pore prohibeatur. Verum in pri
uatione & habitu impossibile est
adiuicem mutationem fieri, ex
habitu enim in priuationem muta
cio fit, a priuatione uero in habi
tum impossibile est: neque enim
cœcus factus aliquis, rursus uidit:
neque cum caluus fuerit, rursus
comatus factus est: neque cum fac
rit edentulus, dentes eū iterum orti
sunt.

¹² Quocunque uero tanquam af
firmatio & negatio opponuntur,
palam est quod nullo predicatorum
modo opponuntur: in solis enim
his necessarij est semper, hoc qui
quidem eorum uerū, illud aut falsum
esse, neq; n: in contrarijs necessaria
est semper alterum uerum esse, alte
rum autem falsum: neq; in ijs, que
ad aliquid sunt: neque in habitu
& priuatione, ut sanitas & languor
contraria sunt: & neutrum horum
neq; uerum neq; falsum est. Simili
ter aut & duplū & dimidiū sequam
M 3 que

quod ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum, neque verum, neque falsum: sed neque ea quae secundum priuationem & habitum dicuntur: sicut uisus & coecitas. Quidam autem eorum quae secundum nullum dicuntur complectionem nihil neque verum, neque falsum est, omnia autem quae dicta sunt, sine complexione dicuntur: Verum tamen maxime tale hoc contingere videbitur, in ijs quae secundum complectionem contraria dicuntur: sanum namque esse Socratem, ad languere Socratem contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum uerum esse, & alterum falsum: cum enim Socrates sit aliud quidem uerum, aliud autem falsum erit: cum uero non sit, ambo falsa sunt: neque enim languere, neque sanum esse uerum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione uero & habitu cum non sit omnino, neutrum uerum est, cum autem sit, non semper alterum quidem uerum erit, alterum autem falsum: habere namque uisum Socratem ei quod est, cecum esse Socratem opponitur, sicut priuatio & habitus: & cum sit, non necessarium est alterum uerum esse uel falsum: cum enim nōdum sit natus habere, utraque falsa sunt, & cum non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt utraque, & uisum cum habere, & cecum eum esse. in affirmatione vero & negatione semper sive sit, sive non sit, hoc quidem falsum exire, illud autem uerum. Languere namque Socratem, et non languere Socratem, cum ipse sit, palam est

quod alterum eorum uerum, alterum uero falsum est, et cum non sit, similiter: languere etenim cum non sit, falsum est: non languere autem, uerum. Quare in his solis propriis erit semper alterum eorum uerum, alterum falsum esse, quaeque tanquam affirmatio et negatio opponuntur.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem probatum est: ut sanitati languor, et iustitia iniustitia, et fortitudini timiditas, similiter autem & in alijs. Malum autem tempore quando quidem bonum est contrarium, aliquando malum, defectui enim, cum malum sit, superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum: similiter appetitus & medioritatis, cum utriusque contraria sit, bonum est. Sed in paucis quicunque hoc aspiciet, in pluribus uero semper malo bonum contrarium est. Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis namque omnibus sanitatis quidem erit, languor uero non. Similiter autem alibi omnes, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languero contrarium est, non contingit autem simili utraque eidem non esse: non utriusque contingat cum alterum contrariorum sit, & reliqui esse. cum enim si Socratem sanum esse, languere Socratem posuerit. Palam uero est quod circa idem, aut specie, aut genera nata sunt, fieri contraria: Languor namque & sanitas in corpore animalis natura sunt

Sunt h̄cī albedo autem nigredo, simpliciter in corpore; iustitia uero & iniustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria, uel in eodem genere esse, uel in contrarijs generibus, uel ipsa genera esse. *Alium enim & nigrum* in eodem genere sunt: *color esuncolorū* genus est, iustitia uero & iniustitia in contrarijs generibus; illius nāque virtus genus est, huius autem uānū. *bōnum uero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquotum existentia.*

Cūrum de his post predicatione,

& de quos, quoque ordi-

ne differat.

Diximus in principio huīe tractationis, cūm in tria partes esse diuisum, in prima quidem parte traducetur quādam p̄ceptib⁹ ad p̄dicamentorum cogitationē necessaria. In secunda de alijs p̄dicamentis, & generibus agitur de tertiis que post p̄dicamenta dicuntur, alijsque, quæ in ip̄s p̄dicamentis communiter reperiuntur, & ipsorum uelut proprietates, cōmunes sunt, contumentur.

Hec autem quinque, Oppositio, Prioritas, Motus, Habere, De quoijum singulis in suis capitib⁹, agemus: & quomodo in p̄dicamentis inveniatur, explicabimus.

Primum ergo est Oppositio, de qua in quatuor primis p̄dicamentis sermo factus est, dum dicitur substantia non esse contrarium, & in quantitate magnum op̄poni parvo; & in qualitate parvo, & relatione, & præterea in omnibus p̄dicamentis, oppositio reuertatur, cum diversib⁹ oppositis genera quæque diuidantur. Agit igitur de oppositione.

Est aut̄ hoc caput diuisum in tres partes principales. Prima continet quatuor species oppositionis, & earum declarationes. In secunda sunt quædā earum adiuuicem collationes, ut cuiusq; differētia nota fiat. In tertia particularius agitur de cōtrariis.

De oppositis uero quoties solent opponi, &c.

Hic est prima pars, in qua materia capi tis prōposita, sc̄m p̄ agendum esse de oppositorum modis: quadammodo remq; sit diuisib⁹: & eorum exempla prōposita: postea siugulis disserit.

Oppositia igitur quadrupliciter opposiūtur. Relatiue, Cōtrariis, Privatiue, Contra dictiose, Relatiue, & duplum similio oppositū. Contrarie, ut bōnum, & malum. Privatiue, sive secundum priuationem, & habitum, ut uisus & cœcitas. Contradicto rie, seu tanquam affirmatio uel negatio, ut sedet, non sedet.

Hic dubitabis, quomodo malum & do būm sint cōtraria, cum malum nihil aliud dicit quam caritatem & priuationem bōni: malum tamen est priuationis alicuius bōni quod in re erat futuri, uel fuit, ut cœcitas dicitur malum oculi, quia privata oculum uisus suo: ut autem duo sint contraria, terrāq; debuerint esse alicius natura positiua. Ad hoc dico, non esse negandum natu ram mali esse priuationem, nullum enim

en p̄ceptib⁹ sive natura est, malū. Sed hic Arist. sumit bonum, & malum, p̄ ip̄sib⁹ rebus que dicuntur bona & mala, ut habi tus uisus & habens uisus, ille enim bonus, hic uero malus dicitur, & cōtraria sāt, & secundum cōtrariam uisus satis dicitur bonum, alterum malum in rebus natura libus, ut dulcedo bona, amaritudo mala.

Quæcumque igitur ut ad aliquid opponuntur, &c.

Singulos oppositionum habebus aggrediatur: & p̄imam à relatiis oppositoris incepit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcumque hoc ipsum, quod sunt oppositorū dicuntur, uel p̄modolibet alterad ipsa: Ponit exempla mariorum casuum, quibus relativa adiusta cōrelativa refertur, ut diuinus superior: ex quibus variis exemplis rursus tandem inferre uelut probatam definitionem: Dicitur quare dicitur (oppositorum dicuntur) & nos, aliorum dicuntur, ut superius dixit. Dico relativa dupliciter posse comparari. Uno modo ad sua cōrelativa, & scientia ad uisib⁹ virtus ad suum obiectum. Altero modo ad alia que sibi cōrelativa non sunt, ut scientia ignorante, uirtus uirio. Si relativa primo modo sumuntur, sic linea ad aliquid oppo situs, sc̄da loquitur p̄ presenti: ac p̄spic

Dubium.

Solus.

Dubium.

Respon.

sea dixit, oppositorū dicuntur, ut cognoscamus hanc oppositionem esse intra ipsa contraria adiuicem. Si posteriori modo sumantur, contrariam aliquando fortiuntur oppositionem, ut scientia ignoratiae & virtus uitio contraria est, suis tamen correlatiis unumquodque horum ad aliquid, seu realeius opponitur: & hoc etiam in exemplis manifestatur. Dubitatio quomodo duo contraria dicuntur opposita adiuicem: cum simul existant, & unam alterum non auferat, immo absque altero alterum nequit consistere. Recipopdet Albertus, non opponi secundum hanc coexistetiam, sed secundum quod unum, alterum a subiecto expellit: pater enim non compatitur in eo subiecto, in quo est, filiationem eam ad quam dicitur, & cui opponitur: de hac ratione simul non existunt.

Illa vero quae opponuntur, ut contraria, &c.

Secundo loce aggreditur contraria, & ipsa sic deserbit. Contraria sunt que cum ad iauicem non sint, unum alteri iauicem contrarium dicitur. Et est ad uerenda ista de scriptio: duas autem habet partes. Altera est. Contraria ad iauicem non dicitur, non. n. de album est nigri album, & nigrum est albi nigrum isti. Hoc particula non sufficit: nam in proportione oppositis est hoc inest, & in contradicitione non enim de cœcitas est uis cœcitas, & cœcato proprieas est altera particula. Et unum alterum est contrarium. Id est similia & dissimilares, & habitudines, ueritas, secundum quam album nigrum contrarium est, & item album nigrum est contra iauicem: & hoc iauicem aliis oppositis, posse relativa, inuenitur: proprieas excepta relativa, dictio. At cœcitas est privatio uis, sed hoc dicitur in super prauatio cœcatis. Similius non sederet, dicens negatio illius, quod sederet, sed sedet non dicitur negotio alterius, sed affirmatio. Hoc igitur indecat illa particula in contraria, atque in alterius subiecti contrarium dicitur. Dubitatio hic est: quiescebarit etiam quodam relacio, si aut similius modo dissimilitudo, iauicem, & reliqua ergo quae opponuntur relativa. Secundum corporis naturam est oppositum relativa. Dico hoc scilicet opus sit: his enim boni sunt, & mali oppositionem in illa relatione, quae

dicitur contrarietas, sed in ipsis extremis quibus inest talis contrarietas: quae extrema, scilicet album, nigrum, si secundum tam relationem contrarietas opponuntur, sunt relativa: sed secundum formas ipsas absolutas, quibus contrarietas inest, contraria sunt, & non ad aliquid.

Quæcumque uero contrariorum 4
talia sunt &c.

Divisione quandam contrariorū hic ponit. Contraria quedam non habent medium, quædam autem habent: illa medium non habent, qd circa propriū subiectū ita se habent, ut proprio eorum subiecto proposito, si necessariū alterum illorum inesse: ubi gratia, par & impar sunt contraria, non habentia medium, quia postea numerus aliquo, qui est subiectū partitio uel imparitionis, necesse est qd ille numerus sit par uel impar: & proposito aliquo, qd est subiectū sanitatis & aegritudinis, necesse est ut illud aliis si sanum uel uerum uel secundū enim Arist. non est medium. Inter facultatem & aegritudinem: ut uulnus, & enucleatio, conualescentiam esse medium: hoc inuenit non recipit Arist. sed hoc determinata est extra rem: sicut est hoc posita: qd pto exemplo ista dico, tanquam non habentia medium. Hic aduerso, semper sumendum est subiectum proprium contrariorum: id autem proprium subiectū vocat, circa qd apta sunt contraria ut uenientur, & ei inserviant: ut corpus aliquod mixtū dici subiectū propriū albedinis & nigredinis, cui albedo uel nigredo inesse potest, aliter, si proprium subiectum sumas, medium inueniens in non habentibus medium, ut angelus nec est sanus, nec aeger, nec par, nec impar, sumendum ergo est proprium subiectum.

Quorum autem non est necessarium &c.

Explicita quæ medium habeant, nempe quæ subiecto proprio posito non est necesse alterum illorum inesse: ut album & nigrum medium habent, posito enim corpore, non est necesse quod album sit uel nigrum, potest namq; esse rubrum uel pallidum, qualiter inquit, non organum medium nomine habeat, in quo insinuat duplexesse contra.

contraria media, aliorum per participationem, ab eo per negationem extre-
rum. Illud est per participationem, quod est aliqua forma ex extremis composta, ut pal-
lor, rubor, que ex albedine & nigredine co-
flantur illud aut est per negationem extre-
motam, quando non est aliqua forma me-
dia vel composta, ex extremis, sed aliquod
subiectum particolare proprium, a quo vagu-
que extremum removatur, ut parvus & su-
diuum habent oculum, non quidam par-
ticipatione, sed subiecto nam datur aliquod
ex propriis subiectis, quod nec sit prauum,
nec studiosum, scilicet homo qui nondum
habet habitum virtutis vel habitum uitii:
hinc enim prauum & studiosum subiectum
secundum habitum, non secundum actum
nullus est homo aduersus rationis capacem,
qui non sit bonus vel malus, scilicet in pec-
cato vel in gratia, pote, ragen esse, qui nec
habitum virtutis nec uitii habeat, ut qui-
num aut alterum peccatum habet, ex quibus
secundum factas habitus est.

**Priuatio vero, & habitus dicuntur
quidem circa idem, &c.**

Explanatis contrariis accedit ad opposi-
ta priuatione explicaturque que opponantur
priuatione, seu quid sit priuatio & habitus,
& quid priuari & habere habere. Priu-
atio, inquit, & habitus circa idem aliquid
sunt, ut cæcitas, & uisu circa oculum. Pro-
eius declaratione aduerte, contraversari
quidem circa idem subiectum, sed non
semper circa idem subiectum specie vel
numero, ut album, & nigrum calidum, fri-
gidum, circa corpus sunt, quia non nisi
corpori insunt, at non in eadem corporis
specie, nec in eodem corpore numero. Si-
militer reliqua oppositiones non est neces-
se sunt circa idem subiectum numero, at ha-
bitus, & priuatio nata, sunt sicut circa idem
subiectum specie & numero, ut cæcitas &
uisus, super oculum: & in oculo, in quo
uisus est, ibi nata est cæcitas inesse. Ac
propterea dicit Aristo, debent non solum
circa idem, sed circa idem aliquid: & quia
non eodem modo, & ordine se habent cir-
ca tale subiectum, non enim simul sunt in
eodem, sed uno adueniente alterum rec-
dit, & non aequaliter, nam post habitum
potest semper aduenire priuatio, non tra-
nem semper post priuationem aduenit ha-

bitus, cum nonquam, postquam aliquis
mortuus est, iterum naturaliter redeat ad
vitam, sicut post uitam, semper est mortis;
propterea dicit habitus & priuatio uidelicet
sunt circa illud subiectum circa quod
habitus aptus est esse: non enim utrumque
semper ueratur circa subiectum, in quo
priuatio est: in oculo enim, in quo priuatio
est, uisu inesse non potest: sicut in quo ui-
sus est, cæcitas inesse potest. Postea expli-
cat quid sit esse priuatum in concreto: di-
citatque illud subiectum priuatum dici, qd
caret habitu, & forma, quam aptum erat
habere illo tempore, quo ea caret. Aduer-
te non quocunque subiectum non ha-
bene formam aliquam dicitur priuatum talis
forma, sed illud subiectum, cui talis forma
inesse apta est, uerbi gratia: lapis non dicitur
priuatus uisu, seu cæcens, eo, quod non
habeat uisum, quis non est aptus habere
uisum: nec hoc sufficit, sed est necessaria
etiam circumstantia determinata partis, &
temporis, non enim dicitur homo cæcus
eo, qd non habet uisum in manu, quamvis
homo sit aptus ad uidendum, sed propter
subiectum aptum est necessaria circumstan-
tia partis, scilicet quod non habeat uisum
in oculis, si ueretur circumstantia tempo-
ris, ut carcer forma tempore, quo habitu-
rus illam erat: catulus eni; ante nouem
dies non dicitur cæcus, quamvis nouem
debet uisum: nec infans dicitur edentulus,
quia talis tempore non est aptus habere de-
tes, illud ergo priuatum dicitur, quod cum
sit subiectum aptum ad formam aliquam
debito tempore, & parte, illa caret: ut di-
citur homo cæcus, qui uisu sic caret quo te-
pore & parte habiturus erat cum, in quo
manifestatur natura priuationis: est enim
priuatio negatib formæ in subiecto apto
secundum naturam, illam habere, debitis
circumstantiis.

**Priuari uero, et habere habitum,
non est priuatio, et habitus, &c.**

Cum aliter priuationem, & habitum;
aliter priuatum esse, & habere formam ex-
plicares, ostendit, id est ista duo non esse, &
differit enim, sicut albedo, & album esse:
cum unum subiectum includat, alterum
poterit minime. Id autem probat dupliciter,
primo, secundum ali, & cæcitas idem non
sunt,

sunt & similiter uisum habere, & uisus: at cæcum esse, & uisum habere sunt priuati & habentia cæcitas autem, & uisio, priuatio & habitus: ergo priuatio, & priuatum esse, & habere, & habitus: non sunt idem. Præterea secundo de aliquo prædicatur cæcum esse, & uisum habere, de quo non cæcitas, & uisio: ergo idem non sunt: nam Homo dicitur priuatus & cæcus, non tamen cæcitas uel priuatu. Statim subiunxit in quo haec conueniant, nempe eadē oppositione opponantur, scilicet priuatiua, abstincta, & concreta: ut enim cæcitas & uisso priuatiua sunt, ita cæcum esse & uisum habere,

8. Non est autem hoc quod sub affirmatione, & negatione est &c.

Hic explicat ea quæ contradictoria opponuntur, & ea explicat penes uoces: quia oppositio contradictoria nō solis rebus in est, nisi ut cognitione apprehenduntur, uel oratione explicantur: nam, non sedet, absolute in rebus non est, nisi ut oratione, uel conceptu sumitur, ut postea dicimus: docetq; affirmationem & negationem nō esse id quod affirmatur uel negatur, sicut vox significans non est res significata: tamen hoc utique inest, quod sicut oratio in se opponetur: ita res que per talen orationem significatur.

9. **Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur. &c.**

Hæc est secunda principalis capitulū hijs pars, in qua Arist. istas oppositiones cōfert, ac primo priuatiua cum relatiuis, contraria autem non comparat, quia superius dixerat non esse adiuicem. Probat autem dupliciter priuatiua non esse ad aliquid. Primo, quia uisus, & cæcitas non dicuntur ad iuicem, non enim uisus est ad cæcitatē, nec cæcitas ad uisum. Secundo quia non dicitur ad conuertentiam: non enim uisus cæcitatē uisus est, nec cæcitas uisionis est cæcitas: non ergo sunt ad aliquid.

10. **Quoniam autem neque ut contraria &c.**

Hic enim contraria comparat, & dupliciter probat, quæ secundum priuationem

est habitum: oppositorum non apponi contrarie. Primum argumentum est: hoc habentia quæ facta prælium est in littera. Contraria quædam habent medium, quædam non habent medium: at priuatiua, haec sunt ex contrariaiis habentibus medium, neque ex non habentibus, ergo non sunt contraria. Miseretur probat unde: contraria bona habentia medium. Ita conuertantur haec: haec quidem in subiecto proprio, necessario uincunt insit. At hoc in omnib[us] subiectis, ita ut nullus sit de curia subiectum susceptibile cui alterum illorum non insit. At datur aliquid subiectum proprium priuationis: si: habitus, carioli necessario unum h[ab]ent in sit: uacuus enim est subiectum proprium, de aptum, quædam ei deficiunt circumstantia temporis: tamen nec est cæcus, nec uidens. Probatur autem de conuertantibus habentibus medium: haec enim sic se habent, ut in simili p[ro]prio coram subiecto unus necessario insit, nisi quando à natura insunt, ualidum & nigrum habent: medium, & ualidum corpus dabatur, quod necessario sit aliud uel nigrum, nam potest esse pallidum. Pater illi corpori, cuius à natura n[on] habet uel nigrum, sicut nigrum, & p[ro]pria inest, albedo tamen nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido, calidum enim inest naturaliter ipsi. Præterea illa subiecta quibus statuatur inest unum contrariorum ex his, habens unum determinatum, id est ita unum, quod nō alterum, ut nix albedinem, ignis formam in priuationis hoc non sit: in priuatione subiecta propria in quibus sit naturaliter uocata sunt, & tamen in aliis necessario unum oppositorum id est ut homini, & canis aditum. Cessatio inest uel cæcitas, uel uisus: neq[ue] tamen à natura inest, et in tremulantibus possint adesse. Præterea, quia non datur, tremunt determinatum ad unum subiectu sicut in illis contraria datu[nt] unum quod necessario sit aliud, & non nigrum, at in his nullum datur subiectum ex natura sua determinatum ad unum, quod sibi omnia est e[st]rum, uel uidens.

Circa istam rationem dubitabilis, videtur enim non procedere recte: nam ad probandum non esse contraria non habentia medium, sumit subiectum non susceptibile priuationis: & habentis, nempe situum sicut florium dicunt: & proposita sunt: subiectum non susceptibile priuationis: & sit in se propositum.

Ad

Reffens.

Ad hoc dico argumentum. esse bonum. : & eius us. & robur hoc est. In contrariis non habentibus medium omni tempore alterum illorum inest subiecto susceptibili, nec experietur tempus aliquod, ut insit subiecto: at priuatiua, non omni tempore subiecto insit, cum catulus aliquo tempore nec videt nec cœctus sit: & tamen ille subiectum est, cum post aliquid tempus visurus sit, vel futurus cœctus: Quod si dicas catulus nondum est aptus tunc, ut recipiat alterum illorum; Ex hoc colligetur aliquid aliud præter subiectum esse necessarium ad priuationem, quandoquidem illi nondum inest aliquid horum siue habitus siue priuatiq; quod tamen in contrariis non est, cum tale tempus postquam subiectum existat, non expectetur: & ita differunt à contrariis. Et hic est sensus uerissimus ipsius Aristi, quem optime insinuavit Simpl. Similiter de altera parte, argumentari circa contraria mediata. Vis argumenti hæc est. Nullo tempore est necessarium aliquod illorum contrariorum subiecto inesse, nisi sit à natura unum extremum; at aliquando, ut ipse textus expresse dicit, est necessarium alterum istorum, siue habitus siue priuatius inest, ut dominii vel èani adulto, ergo non est ex illis contrariis: & hoc obserua. Dices: quo paxto calor igni, & albedo niui inesse à natura dicuntur? Dico, non inesse à natura, quia sint de eorum substantia, ut aliqui existimarunt, credentes eis formæ substanciales, cum tñ, hoc sit contra Arist. ipsum, ut recte dicit Alb. cap. 8. assertum esse contrarie, at substancialiter non est contrarii: sed dicuntur de natura illorum, quia sunt passiones naturæ cœquentes non separabiles, nisi per corruptionem subiecti,

¹¹ Amplius in contrariis quidem cum sit susceptibile, &c.

Hoc est secundum argumentum, quo probat priuatione oppositâ, non esse contraria: etenim contraria circa idem subiectum possunt mutuo se expellere, & ad iniucem mutari, nisi, quando uacuum inest à natura, ut potest quod languorem habet, sanari: & quod sanum, est languore, & calidum fieri frigidum, & frigidum fieri calidum: & ex studioso potest quis prauus, & ex prauo studiosus fieri: quod probat, nam homo prauus si bene incipiat assuefieri, absque

dubio potest uel modicum in niente proficere: at si iterum atque iterum assuefiat, poterit ad uititatem peruenire, uel saltem magnum incrementum facere. Hoc dicit propter Platонem, ut dicit Alber. qui dicebat suscepimus non fieri assuetudine: & contra Stoicos, qui existimabant uitutem esse inaccessibilem: contraria igitur mutuo mutantur, at in priuationis id non sit, ergo sunt diuersa minor patet, quia ex uidente cœcum fieri potest, & comato caluum, & ex habente dentes edentulum: at è contra à priuatione ad habitum regressus est impossibilis.

Questio, Num à priuatione ad Habitum possit esse regressus?

Dubitatur: nam uidetur à priuatione est, se regressus ad habitum, nam a somno potest quis ad uigiliam restituiri: & à nocte & tenebris aer reddit ad lucem: & ex non igne fit ignis: quomodo ergo à priuatione non est regressio?

Circa hoc aduerte. Duplex potest, conside-
rari regressus: alter ad idem numero, ut idem prius numero, quod ante fuit, redat: aliter regressus ad idem specie, ut redeat idem specie, cum eo, quod ante fuit, ut quando aliquis infirmus sanatur, restituitur quidem ei sanitas eadem, non quidem numero, sed specie. Præterea, regressus iste in specie est duplex: alter immediatus: aliter mediatus. Immediatus est, qui absq; aliqua alia mutatione illud in quod aliquid mutatum est, redeat iterum: ut si aer uertatur in aquam, & ex aqua rursus absq; illa alia mutatione fiat iterum aer, est regressus immediatus. at regressus mediatus est, quando non ex una mutatione, sed uariis illud restituitur, ut dicit Arist. ex uino fit acetum, tamen ex aceto non immediate fit uinum, nisi prius mutetur in aqua & rursus aqua uino infusa mutetur in uinum & Meta. cap. 5.

Aduerte præterea. Priuatio est triplex, prima priuat solum actum, ut somnus qui priuat tantum actum uidendi: & tenebrae lucem. Altera non solum actu, sed etiam potentia priuat: ut cœctas que est in oculo lo lælo, in quo non est potentia uisiva. Ita potentia est duplex, propinquia, & remota. Propinquia est proximum principium ad operandum, quod non indiget altero supra addito principio post se ad operationem, ut

In est potentia uisua ad uidendum, & illa est priuatio priuans potentia propinquā. Altera est potentia remota, quae est principium operandi, sed tamen indiget alio principio superaddito, ut anima est principium remotum ad uidendum, quia indiget alio principio ad uisionem, nempe potentia uisua. *Et* ita est tercia priuatio priuans potentiam propinquam, & remotam ut mors quae etiā corpus priuat anima, & dispositione, quae erat in corpore ad animam, quae erat in principio uitæ.

*Prima
conclu.*

Hoc supposito sit prima conclusio. Regressus ad idem numero in omni priuatione naturaliter est impossibilis: uerbi gratia, quando dormiens restituitur ad uisus item seu vigiliam, nō est illa uisus, & actus idem numero cum eo qui erat ante. Dico naturaliter, nam supranaturaliter Deus idem numero potest restituere: immo restituat, quando in hoc mundo mortuos resuscitauit, & nos in resurrectione post mortem erimus iidem numero.

*Seconda
conclu.*

Secunda conclusio, Regressus ad idem specie ex priuatione priuante actu, est possibilis. hæc clara est, ut argumenta probant de somno, tenebris, & aliis.

*Tertia
conclu.*

Tertia. Regressus immediatus ex priuatione priuante potentia sive propinquā siue remota, est impossibilis, ut qui amiserit potentiam uisuum rursus naturaliter non uidebit: & cadauer non fiet homo: & hoc est quod hic docet Arist. at dixi regressum immediatum, quia mediate regressus potest illi fieri, ut patet in aceto, quod fit aqua, & rursus uinum: & cadauer terra, & iterū terra planta, & fructus, & fructus cibus, sanguis & semen, ex quo iterū fit anima sed iste regressus mediatus est. Ad illud de igne & aqua dico, quando ignis fit aqua priuatione illa priuat materiam actu, sed uero potentia propinquā: quia materia elementorum inter se est in potentia propinquā ad quamlibet formam elementi: & hoc nota, quamuis pertineat potius ad Philo sophiam.

Quæcunque uero tanquam affirmatio, &c.

Hic iam Aristoteles opposita contradictione aliis omnibus comparat: docerque præterea nō esse nec relative opposita nec contrarie, nec priuatiue, tali argumēto.

In oppositis contradictione, semper unum est uerum, alterum falso; at in aliis omnibus oppositis: neque est uerum neq; falsum: ergo sunt distinctā opposita, antecedens probat, quia reliqua non sunt cōplexa nec oppositiones, ut exemplis probat ista uero secundum complexionem dicuntur. Proponit autem dubium: quod si reliqua opposita cum cōplexione sumiantur, ut Socrates est albus, Socrates est niger: pater, filius uident, cæcus: respōdet adhuc nō esse eadem: quia iustis nō est necesse unū esse uerum, alterum falso. Pater, si enim subiectum non existat, reliqua opposita sunt falsa, ut si Socrates non sit, falsa sunt ista, Socrates est albus, niger, pater, filius, uident, cæcus. Immo in putatiuis non solū quando subiectum noti est, sed etiā quā aptum nō est, erit falso utrumque oppositum, ut diximus: at in contradictione semper sic subiectum sit, siue non sit, alterū est uerum, alterum falso, ut si non sit Socrates falso erit, quod sedet, uerum tamē erit, quod non sedet: hæc enī est natura talium oppositorum.

Contrarium autem bono ex necessitate quidem malum est, &c.

Hæc est tercia capituli principialis pars, in qua aliquot theoremeta contrariorum, quæ eorum naturam manifestat, ponuntur.

Primum est. Bono ex necessitate malū contrariatur, malo autem & bonum & malum aliquando. Huius prior est pars, bono ex necessitate malum contrariatur: quæ non significat, quod semper bonum habeat contrarium, nō enī hoc ita est, multa namque bona contrarium nō habent: sed significat, q̄ quoties bonum habet contrarium, id malum, non bonum est. Operat autem intelligere, quid p̄ bonum, quid p̄ malum intelligat: & quidem dupliciter potest ad hoc responderi: primo per bonū intelligunt qualitatem secundum se appetibilem, ut est iustitia, scientia, sanitas: per malum autem qualitatem secundum se non appetibilem, ut uitium, ignorātia, languor: & tunc est sensus, qualitati bona qualitas mala opponitur, ut sanitati languor, iustitiae iniustitia: malo autem aliquando bona, ut timiditati, fortitudo: ali quando mala, ut timidez, temeritas, sunt enim duo mala, alterū per excessum, alte-

Alterum per defectum, virtuti, quę iste me-
gio est, contraria. Nec mirari, si uni duo
contraria sint, cum id sit dictus rationi-
bus. Potest secundū etiam responderi ge-
neralius, ut per bonū intelligat qualitatem
conuenientem subiecto, & per malū quali-
tatem disconuenientem subiecto, ut rati-
onē bonū subiecto sui conueniat, & huic su-
greditas mala: ut sit sensus, cui unum cōtra
rium bonum est, & conueniens, alterum
malum est, & nocturnum: at cuiuslibet in-
sum est, alterum aliquando est bonus, ali-
quando etiam malum, uterque sensus mihi
probatur, sed prior est melior.

Alterum theorema. Non est necessariū
utrumque contrariorum esse in rerum na-
tura: potest enim unum absque altero in
esse: possunt enim omnia bene se habere,
possunt prēterea omnia colorata esse alba.

Tertium Contraria simūl non sunt in
codem subiecto; nihil enim est sanum, &
languidum, calidum, & frigidum: hoc in-
tellege secundum eandem partem subie-
cti, & sunt gradibus intensis; aliter enim po-
sunt esse simūl, ista est communis limitatio-
nē huius theorematis; quamvis ego ex illi
mem non esse opus limitationē: sensus
enim est, Vnum & idem subiectū quāque,
simūl non recipit ab solitas prædications
contrariorum: non enim dicitur calidum,
& frigidum, quamvis in una parte calore,
in altera frigideitate possit recipere.

Quartum. Contraria existunt ab soluta
ja eisdem subiectis, vel specie, vel genere,
non tamen in codem numero ut modo di-
xi: in quo à priuatiue oppositis differtur;
quæ ordine quodā circa idem subiectū
numero existunt, ut diximus superius.

Quintum. Contraria vel sunt in codem
genere proximo, ut albū, nigrum; vel sub
diversis generibus eiusdem prædicamenti
ut iustitia sub virtute, iniustitia sub vicio;
vel ipsa sunt genera eiusdem prædicamenti
et ut virtus quę dicitur bonū, uitium quod
dicitur malum; nunquam tamen ab codē
prædicamento egrediuntur, ut etiam præ-
dicamento qualitatis. Ex his posset con-
trariorum descriptio sūmi. Contraria sunt
qualitates, quę cum adiuicem non depe-
deant, sub codem sunt prædicamento, &
ab codem subiecto mutuo se expellunt
ab codem, inquam, numero.

Duba quædam sc̄itu digniora.

Circa istud caput dubia est de nume-
bro, & ordine harum oppositionū præ-
dictarum: ad quod bene respondet Averroes.
Oppositiō. aut pōt considerari, ut in re-
bus est, aut ut in cibis secundū quod uoce
significatur, & hoc patet ratio sūmū cōsūde-
re, est oppositio: ut affirmatio, & nega-
tio: utrūq; in sebus aut, sicut rei sunt absolute
et aū respectu; ex respectu, fit opposi-
tio ad aliquid: si absolute, aut agunt adia-
cīcē; & mutuo se expellunt, aut non: si
adiuicem & mutuo se expellunt, sunt cō-
traria: si vero non mutuo, sunt priuati
ua. Pater igitur nos est alias opposicio-
nes præter has.

Et ex hoc colligitur ordo: est n. ordo ab
imperfectioni opposito, & debiliori: pater
at minimā oppositionē esse relativorū,
qua est nō se mutuo expellūt à suis subiectis
imo de necessitate simūl existent. Post hāc
oppositionē aliarū minima, est contraria,
qua est regressus ab uno ad alterū mutuo
in priuatiis vero non est mutuo regres-
sus, oppositionē aut maxima, est secundū
affirmationē & negationē, quae adeo repa-
gnant, ut nūquā simūl stent, siue subiecto,
extante, siue nos extante, semper a. alterū
serum, alterū falsum est: in aliis id non sit,
ut diximus circa textus interpretationē.

Hic tū aducere, alias tres oppositiones
absolutas est in rebus, quia est oppositio in
completorū existentiū, et sunt in rebus
si cum cōplexione sumuntur, ut diximus
qua faciuntur. His cōplexiones, at cō-
tradiccio, cum sit secundum: affirmationē &
negationē, non est in rebus absolute, sed
in eis, ut uoce & conceptu significantur.

Obiicies fortasse etiam esse cōtradictio-
nē in simplicibus, ut homo, non homo,
equus, non equus. Non negamus hoc, sed
est magna diiferēcia à reliquis oppositionē,
nam relquia oppositio secundum utrū
que extrema ponunt aliqui reale, in re-
bus etiam priuatiis hoc sit, nam priuatio
nō est pura negatio formæ, sed negatio in
quodam subiecto, at in his contradictoriis
extremum negationum est ens rationis pu-
rum, cū sit negatio, nec ponat subiectum,
nam, non homo, etiam quę nō sunt, signi-
ficiat præterea ab Aritlo: Met. act. 7. np
Catur negatio extra genus.

Dubi.

Dubia
priuati
numerous
ordīnē op-
pōscit.

N. 4.

Dubia
2. de eis
traditio-
ne.

In Caput XII.

Dubitamus. An oppositio sit genus ad 3. de oppe has quatuor: uidetur enim esse analogum, eum Aristoteles dicit oppositionem dici quod dupliciter: & praeterea quia oppositiones sunt iniquas: maxima tamen oppositio est contradictionis, minima relativa; & quod magis est quia omnis oppositio aenarratur per contradictionem, non omnis extremitatem hec genere ab eius debet habere, ut Aristoteles. i. o. Metal. Alter. cap. n. ita existimat, si scilicet analogum de laudibus & ceteris mihi uidetur praeferendum, ut aliqua sit oppositio non absolute realis, sed rationis, ut contradictionis. Simplicius & Porphyrius credunt esse genus quoddam & sententiam, quae illa probabilis est hanc, ut videtur.

Dubium. Circa priuationem aduerte: ne diceras 4. de priuatione, in hoc differe a negatione pura, quod negatio nos ponit existentiam subiecti, possumus enim uere dicere, chimera non fideliter: & priuatione ponit aliquid subiectum non enim catum dicimus, nisi quod existat. Secundum autem quod quadrupliciter pre-supponit subiectum, quadrupliciter est priuatione, ut docet Aristoteles. Met. o. s. 2. Tertius quidem modis primis non proprie, quartuero vero proprie dicitur priuatione. Primo priuatione dicit earentiam aliquius formae in subiecto quodcumque, sive apto, sive in apto ad illum formam: quo pacto dicitur planta caca, & mors suudum. Altera priuatione dicit earentiam formae in subiecto apto ad illam formam, non quidem in specie, sed in suo genere: id est quia tale subiectum est aptum ratione sui generis suscipere illam formam; quamvis etiam secundum suam speciem non talpa dicere casca, non quidem quod sit apta in coda sua specie, ut vult Aristoteles, nam est in tali generis in quo uisus repertus, ostentans animal. Testio dicitur priuatione, negatio formae in subiecto, apto, qui dem 3. Secundum: speciem recipere tales formae, sed non tali tempore, ut causulus est esseus ante nonuam diem. Tandem quarto priuatione dicit negationem formae in subiecto quidem apto, & non specie, & tempus non homo cascus qui careat uisu, quando habens eum erat: & sic summa priuatione ab Aristotele in presenti & hac dicitur proprieta priuatione.

De regulis Prioris. Cap. XII.
Primum autem alterum altero dicitur quod quadupliciter: Primo quidem

dem & maxime proprie secundum tempus: secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur, in eo enim quod tempus amplius est, & antiquius, & vetustius dicitur. Secundo autem, quod non conuerteretur secundam subsistendi consequentiam, ut unum duobus prius est: duobus enim existentibus, mox unum esse consequens est: uno uero existente, duo esse non necessarium est, quare non contvertitur ab uno consequentia, ut reliquum sit prius autem illud esse uidetur, a quo non contvertitur eius quod est esse consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur: quod admodum & in scientijs, & in orationibus, nam in demonstratiis scientijs est prius & posterius ordine; elementa enim priora sunt ordine ijs quae describuntur, sed in Grammatica elementa syllabis priora sunt, & in orationibus similiter procemium narratione prius ordine est. Amplius, praeter ea quae dicta sunt, quod melius & honorabilius est: prius natura esse uidetur, consueuerunt autem & multi honorabiles et magis dilectos a se, priores apud se dicere, est quidem et pene alienissimus priorum hic modus. Modus igitur qui dicti sunt de priore, fere tot sunt.

Videtur autem praeter eos qui dicuntur, aliter esse prioris modus, eorum enim quae conuertuntur secundum esse consequentiam, quod anterior quomodo libet causa est, conuenienter prius natura dici possit. Quod uero quodam sunt huiusmodi, palam est, esse namque hominem, secundum ipsius esse consequentiam ad

ad ueram de se conuertitur oratio-
nem nam si homo est, vera est ora-
tio, qua dicimus, quod homo est &
conuertitur, nam si uera est oratio,
qua dicimus, quod homo est, est ho-
mo. Est autem uera oratio, nequa-
quam causa, ut sit res, nerumtanen-
tes quodammodo causa videtur; vt
sit vera oratio, eo enim quod est res;
aut non est, vera oratio aut falsa,
dicuntur. Quare secundum quinque e
modis prius alterum dicitur.

Hoc est aliud post prædicamentum ;
nempe quod modis dicatur, prius :
constat enim in prædicamento substantię,
substantiam singularem suisse dictam pri-
mam: & in capite, Ad aliquid, scibile prius
esse scientia, & tandem inter omnia prædi-
camenta; & inter prædicta singulorum
prædicamentorum est quidam ordo, secun-
dum quem unum prius, alterum posterius
est, propterea oportet, ut quoupliciter
prius aliquid dicatur, explicaret.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c.

Quatuor modos, quibus unum altero
prius esse communiter dicitur, assignant. Pri-
mus est, secundum quem, unum alesit tem-
pore præcedit: quo pacto dicimus imperium
Persarum prius Romanorum imperio. Ratio
huius ex Ayno. Hec est: hunc enim mo-
dum dicit non esse proprium, quia uerè non
fundatur in ipsis rebus, sed in existimatio-
ne & effectione nostra, que extinseca est
ipsis, que priora dicuntur, uel posteriora.
Aliam etiam huius rationem tradit Sim-
plicius, nempe quia in sermone non est
usuatus modus loquendi amicos, & ho-
norabiles uocare priores: ac propterea
dicere alienissimum hunc modum, quasi im-
proprius dictum tali vocabulo, quod tamē
uulgariter dicitur.

duo sunt: & sic uniuersaliter omnia supe-
riora suis inferioribus hoc modo priora di-
cuntur.

Tertio aliquid dicitur prius ordine, qui
modus non in tempore, nec in illatione,
sed in quadam methodo habitudine con-
sistit, secundum quam unum alterum con-
sequitur, ponit exempla de duplice ordine,
& de ordine docendi, & de ordine dicendi. Ordine quidem docendi, seu doctrina,
elementa in Geometria sunt definitiones,
ut quid sit punctum, quid linea, quid su-
perficies, quid figura, prius traducunt quæ
descriptiones ad ea propositiones per se no-
tae & reliqua condiscuntur à puncto in
punctum lineam ducere, totum est maius
parte, triangulus habet tres angulos & que
les duobus rectis, similares in Grammatice
elementa, idest litteras prius docentur
quam syllabas, & syllabas prius quam defi-
nitiones. Ordine autem dicendi prius pro-
metus, quam narratio, & hec, quam confir-
ratio: omnis igitur hac ordine priora di-
cuntur, ita, ut quavis prius tempore di-
ceretur narratio, processum tamē semper
suum prioritatem ordinis haberet.

Quarto. Id dicitur prius quod dignius
est, & honorabilius, quo modo magis ami-
cos, priores aliis apud nos vocamus, seu
primos apud nos, & haec est prioritas digni-
tatis: sed istam docet esse modum alienum,
& impræceptum, vulgarem tamē. Ratio
huius ex Ayno. Hec est: hunc enim mo-
dum dicit non esse proprium, quia uerè non
fundatur in ipsis rebus, sed in existimatio-
ne & effectione nostra, que extinseca est
ipsis, que priora dicuntur, uel posteriora.
Aliam etiam huius rationem tradit Sim-
plicius, nempe quia in sermone non est
usuatus modus loquendi amicos, & ho-
norabiles uocare priores: ac propterea
dicere alienissimum hunc modum, quasi im-
proprius dictum tali vocabulo, quod tamē
uulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos qui di-
cti sunt, &c.

Hi sunt quatuor modi prioris, qui com-
munes sunt, & ab omnibus assignantur:
præter hos unum aliud ex propria senten-
cia, ut notant Alber. & Boet. numerat: ac
propterea superiori numero hic non est
comprehensius, cum dixit, Prius quadru-
pli-

pliciter dicitur, quia id secundum communem sententiam docebat: id enim ultimo alio modo prius dicitur, quod cum alio in consequentia conuenit, & illius est causa, ut homo est prior risibilitate, quia iater utrumque est nostra consequentia, & homo est risibilitatis causa: & hoc dicimus prius natura. Postea huius exempli: ista propositio, homo est, uera est, eo quod homo in se sicutiam conuenit, nam si homo, in re est, & ipsa propositio uera erit: tamen quod homo sit, scilicet res ipsa, est causa uenientis propositionis. Vt n. docet Arist. Metaph. c. 12. non quod nos uere esse putamus album esse, tu album es, sed quia tu ab his es, nos qui dicimus, ueram dicimus: & hoc est quod dici solet, uenientem esse in rebus sicut in causa: de quo differemus in libris Perib. Res igitur est prior natura, qua propositio dicitur uera: & universaliter omnis causa prior est natura suo effectu: hec autem prioritas non dicit illam temporis praecepcionem: possunt enim duo simul esse tempore, unum tamquam altero natura prius esse: sicut in eodem tempore, est sol & lux; homo & risibilitas: et sol luce, & homo risibilitate priores natura sunt, eo quod sol lucis, & homo risibilitatis, sunt causa. Hi sunt modi Prioris, quos Arist. enumerat: & iidem prorsus sunt modi Posterioris: nam in oppositis quot modis dicitur unus, tot etiam alterum: unde etiam est posteriorius tempore, in consequentia, dignitate, ordine, & natura.

N. 1. Circa hoc caput aduerte, maxime Prius & Posteriori esse in predicamento ad aliquid, sunt enim mutuo correlativa: immo omnia post predicamenta in predicamentis sunt supradictis, oppositio enim ad aliquid est: & contrarietas, & reliqua similiter simul ad aliquid est. Motus autem ad actionem; & passionem refertur: habere ad aliquid, & post predicamenta ista sunt propter duo: primo quia sunt proprietates diuersorum predicamentorum, & pluribus insunt, in substantia enim, qualitate, quantitate, & quando, inest prioritas: atque simili ter multis competunt. Secundo quia ista multipliciter dicuntur, propterea in communi sumpta nullius sunt predicamenta: & qui uocata eam a predicamento excluduntur, ut talia sunt, nec ad predicamentum pertinet, nisi ratione significatorum per se.

Propterea ista hic per se sumuntur, ut distinguantur, & distincta in suis collocentur generalibus. Aduerte preterea, Aristoteles, tradidisse s. Met. cap. 1. de priori, & posteriori: hic autem illos modos assignat, qui in ipsis predicamentis frequentiores sunt, quamvis forsan omnes alii ad hos reduci possent: dicit Simplicius: sed hoc in Metaphysicam referendum.

Aduerte etiam non repugnare unum, & idem multis modis esse prius, similiter unum esse prius uno modo, & posterius altero, verbi gratia, pars est prior toto natura, quae est confusa totum prius dignitate. Similiter animal est prius hominis consequentia, similiter etiam natura, quia est superioris homini, & ipsius causa.

Aduerte, tandem, omnem causam suu factu esse natura priorem: hic tamen Arist. non loquitur nisi de causa, & effectu, que simul sunt, & conuentuntur, non quod illa causa, que sunt non est cum effectu, non sit natura prior, ut Petrus qui absq; suo patre, qui causa est, potest esse, sed quia talis causa, quae sine effectu est, sit prior tempore, qui modus prioris perfectissimus est.

De modis simul. Cap. XI. I.

Simul autem dicuntur simplieriter. Squidem & propriissime, quorum generatio in eodem est tempore: neutrum n. eorum neque prius neque posterior est. Simul autem secundum tempus haec dicuntur. Natura uero simul sunt, quecumque conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est, ut sit ut in duplo & dimidio, conuertitur etenim haec: nam cu duplum sit, dimidium est, & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, ut sit. Dicuntur autem simul natura, & que ex eodem genere est diuerso ab inuicem diuiduntur. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quae secundum eandem sunt divisionem: ut volatile, gressibile, et aquatile, hec n. ab inuicem

tem è diverso diuiduntur , cum sint ex eodem genere: animal nanque dicitur in hęc, in volatile, gressibile & aquatile: & nihil horum prius vel posterius est , sed simul hęc natura esse uidentur. Diuiditur autē & vñū quodq; horum in species rursus, vt volatile, gressibile, & aquatile; erūt ergo & illa simul natura , quęcunq; ex eodem genere, secundum eādem sunt diuisionem: genera vero speciebus semper priora sunt: neq; enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, vt cū quidē aquatile sit, animal est, cum uero sit animal, nō necesse est vt aquatile sit. Simil ergo natura dieuntur, quęcū que quidcm conuertuntur secundū eius quod est esse 'consequentiam', sed nequaquam alterū alteri, vt sit causa est: & ea quę ex eodem genere è diverso diuidūtur ab inuicē . Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

Hic de simul aduerbio tractat, ac tres modos, quibus aliqua simul esse dicuntur, tradit. Primus est propriissimus quo multa simul tempore dicuntur. [Quo]rum generatio est in eodem tempore. Id est quorum unum tempore, neque prius, nec posterius est, quo pacto simul dicimur currere, & loqui: si currentes loquamur, & simul fuerunt Alexander, & Aristoteles: Alius modus est quo aliqua dicuntur simul natura, nempe quę in consequētia mutuo conuertuntur, & unum nō est alterius causa: dicimus enim simul natura esse duplū, & dimidium: patrem & filium: & correlatiua quę se inuicem ponunt, & unum alterius non est causa: & iste modus est oppositus modis duobus Prioris, scilicet secundo & quinto. Tertius modus est, quo illa dicuntur simul quę ex equo diuidūt aliquod genus, ut volatile, gressibile, aquatile, simul sunt, quia est, exquo animal diuidūt diuide-

re ex equo genus, et quando exque immitate differentiae, uel species genus aliquod diuidunt, ita ut una non diuidat id quod per aliam constituitur: sicut si diuidetur animal per rationale, volatile, & irrationale, tunc enim volatile & irrationale non essent simul, quia volatile potius diuidit irrationale: præterea diuidūt ex equo, quādo nulla est ad inuicem dependentia, ut volatile non magis à gressibili, quam gressibile à volatile dependet: propterea iste modus est oppositus modo tertio Prioris. s. ordine. Ex hoc colligit Arist. genera & species non esse simul natura, sicut duplū & dimidiū, quia non est mutua cōsequētia a genere ad speciem: ubi nō sumit genus ad speciem ratione intentionis secundā, nam sc̄e sunt correlatiua, & simul natura, ut dimidius, sed p̄ ipsis naturis, s. animali, hominē, & reliquis: tripliciter ergo Simul esse contingit, ut dictum est.

Dubitabis forte, an esse simul, opponatur Priori. Alber. responderet non opponi, sed esse disparatum, quia Priori posteriori opponitur: & è contra. præterea quia multi modis dicuntur esse Priori, s. loco, dignitate, quibus non dicuntur esse simul. Sed propter probabilitus mihi uiderur quod opponantur: & ita patet ex Arist. qui tanquam de opposito ad prius & posterius, loquitur de simul; nec ratio quicquam uaserit, nam prius posteriori proprie opponitur. at Si simul utriusque, Priori scilicet & posteriori. Ad aliud responderet Ammo. c. de priori, illum modum prioris dignitate esse impro priū: propterea nō habere oppositum modum de simul, quamvis posset quidem dicere in re esse talē modū, quia re uera duos possumus equaliter amare, & honorare licet modus loquendi per simul non sit proprius. Similiter esse potest, ut duo sint simul loco, non quidem ut sint in eodem penetratius: sed in eodē loco uulgaris, uel com muni, ut sit in eadē sede, in eodē scandno.

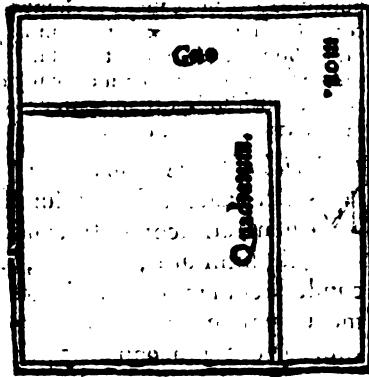
De speciebus Motus. Cap. X I I I I.

Motus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentū, diminutio, alteratio, & secundū locum mutatio. Alij itaque motus palam est quod ab inuicem diuersi sunt: non enim est genera-

N. tio

sio corruptio, neq; augmentum diminutio, neq; secundum locum mutatio. Similiter autem & alij. In alteratione uero habet quādam dubitationem: ne sit forte necessarium id quod alteratur, per aliquā reliqua rum motionum alterari. Hoc autē non uerum est; nam secundum omnes pene passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri necessariū est quod per passionem mouetur, neq; diminui. Similiter autem & in alijs. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nā si esset eadē, oporteret id qđ alteratur, mox & augeri, uel minui, uel quandam aliarum motionum sequi, sed nō necessere est. Similiter autē & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quādam quę augmētātur, quę non alterantur, ut quadratū gnomone circumposito crevit quidem, alteratum uero nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij motus sunt ab inuicem.

Quadrati-accretio, Gnomone cir-composito.

Est autem simpliciter motu; quādem quies contrarium: ijs uera quę per singula sunt, & singula, generatione, quidē corruptio contrarium, augmentationi uero diminutio, secundum locum mutationi, secundum locum quies, maxime autē uidetur opposita esse ad contrarium locum mutationi, ut ei quę inferius est, ea quę superius est: & ei que superius est, ea que inferius est. Réliko vero assignatorū motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. uidetur autē nihil esse ei contrarium nisi quis & in hoc secundū qualitatē quietem opponat, aut in contrariū qualitatis, mutationem; sicut & in mutatione secundum locum quietē secundum locum, aut in contrariū locū mutationem: est enim & alteratio mutationi secundū qualitatē quapropter opponitur motui secundū qualitatē, quies secundam qualitatē, aut in contrarium qualitatis mutationi, ut album fieri, ad id quod nigrū est fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta.

Exacta eorum, quę in hoc capite continentur, cognitione prorsus physica est, & abunde, si faxit Deus, ea illic trademus: sat erit in præsenti facile aliquam adhibere explicationem, quę Logico pro his cognoscendis, & in prædicamento collocandis sufficiat.

Quid motus? & An uniuoce dicatur de eius speciebus.

Adverte igitur ante capitib; interpretata clōnem quod res antequam facta sit, dicitur esse in potentia aliudius materię, quod nihil aliud est quam dicere, quod ex aliquo alio possit fieri uerbi gratia, Planta antequam sit, dicitur esse in potentia seminis, quia,

quia ex semine fieri potest, & phiala antequam sit, est in potentia argenti, ex quo fieri potest: unde quando aliquod agens aliquid facit ex alio quo: uerbi gratia, ignis ignem alium ex ligno, & artifex phialam ex auro, dicitur tale agens educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in communi, & lato sumpto uocabulo loquendo, est ille transitus rei ex potentia in actum. ut transitus plantæ ex potentia seminis in actum plantæ dicitur motus plantæ: dico autem lato uocabulo, & in communi loquendo, quia propriæ non dicitur motus, nisi quando talis transitus est accidentis alicuius, hic tamen communiter loquitur Aristoteles de transitu ratiæ substantiæ quam accidentis, & utrumque lato uocabulo uocat motum.

At cum iste transitus fiat secundum formæ, & res uarias diuersorum prædicamentorum, sit ut motus, qui est transitus formæ non omnino habet uniuocationem, ac ideo inter post prædicamenta, ut distinguatur, collocetur: quamvis n. Aristoteles uocet spes motus, non propterea intelligit motu esse propriæ genus, & uniuocum, sed particularia, uocat spes: & hoc nra admodum propter horum intelligentia, sequitur igitur caput.

Species Motus.

Motus autem species sunt, &c.

Caput in duas partes diuiditur: in priori continentur sex motus species: in posteriori ealium proprietates. Species igitur motus sunt: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio seu motus secundum locum: harum singulas breuiter explicemus. Generatio est productio compositi substancialis, ut productio ignis plantæ, hominis: corruptio est destruktio huius substantiæ, ut extinctio ignis, mortis hominis. Augmentum est acquisitione maioris quantitatis, præsertim in uiuentibus, ut quando crescit planta, & animal. Diminutio est amissio habitat quantitatis, ut quando decrescit homo senectute, & fructus atrectatione manuum minuitur. Alteratio est qualitatæ motus, ut productio caloris in aqua: & uiuersaliter motus secundum qualitates, alterationes dicuntur.

Latio est motus secundum locum, ut progressus, natatio uolatus.

Hoc supposito probat Aristoteles, differentias inter motus, qui magis coextentient uidentur, ut eorum distinctione fiat nescio. & primo dubit at de alteratione, an sit distinctus motus ab aliis: & probat esse motus distinctus, quia stat esse alterationem, quando nullus ex aliis motibus est patet quando aliquod calefit, tunc alteratur, & tamen nec augetur, nec minuitur in sua quantitate, nec mouetur secundum locum, nec geratur, nec corrumperit: ergo alteratio est ab omnibus his distincta: & de augmento, & diminutione est maius dubium. quia res naturales non augentur nec minuantur, nisi simul alterentur à qualitatibus: non enim uiuens crescit nisi calore naturali alterante cibum, & conuertente in substantiam ipsius uiuentis, unde procedit augmentum: propterea e gregie Aristoteles ostendit exemplo Geometrico augmentum fieri sine alteratione: ex quo patet non esse idem: si enim idem essent, nullibi esset unum, ubi alterum non esset.

In quo tu diligenter considera pulchram Aristotelis viam inquirendi distinctionem duorum, que simul sunt: nempe, si alibi unum absque altero inueniatur, quare: si enim ita sit, si dubio illuc, ubi simili erant, unum idem uoluerant: uerbi gratia, video semper sere colorē, simul cum qualitate, possem dubitare quid idem sint: tunc aduertam, an alicubi unum sine altero inueniatur, & q[uod]a qualitatē in eis & elementis puris, in quibus color non est, inueniatur, ideo, ubi cuq[ue] illa duo sunt distincta iudicamus. Hoc maxime memorie habet, quia quanti hoc momenti sit, postea scire.

De exemplo Aristoteles. Augmentationis Quadrati.

Pro intelligentia igitur exempli Aristoteles quo tractat Euclid., lib. 2. aduerte, q[uod] quid drangulus est figura coextans ex quatuor Natura lineis rectis, siue omnibus suis inter se equalibus qui dicuntur quadratum, siue duobus soluimus duabus equalibus inequalibus sint, & equalibus inter se, ita ut duo latera equalia, duobus lateribus equalibus inequalia sint qui dicuntur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta qua-

N 2 dran.

In Cap. X V.

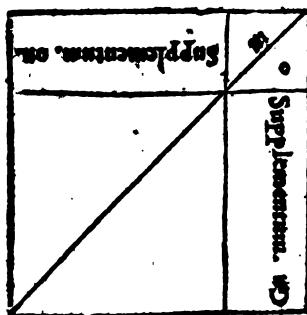
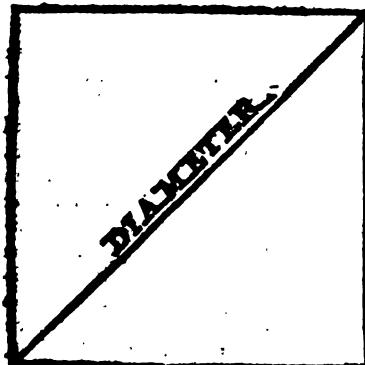
dranguli dividens angulos duos per medium, ut in figura infra scripta manifestatur, talis autem quadrangulus dicitur contigeret diametrum illum, à quo dividitur.

Aduerte præterea, quod talis diameter siveiusque quadranguli potest protracti ex una parte, ut extra quadrangulum sit, & tali pars protracta potest circumscribi quadrangulo alio, hoc pacto: à latere quadranguli Prioris protractatur linea, ita ut ab ea ducatur linea recta usque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero, late re similiiter id fiat, (loquor autem de lateribus, quæ à Diametro non sunt intercisa) postea à lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, à quo diameter est protractus, singula linea recte trahantur, quousque aliis iungantur, tunc resultabunt, & unus quadrangulus parvus illam partem Dia-

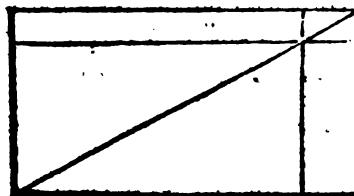
metri circumscribens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo latere prioris quadranguli: & isti duo dicuntur supplementa, quadrangulus uero cum duobus supplementis dicitur gnomon.

Hoc supposito scias istum gnomonem additum quadrangulo sic se habere, ut solum augeat illum, non tamen mutet figuram, sed si erat altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, uel detracto resul tabit quadrangulus altera parte longior: si erat autem quadratum, etiam manebit cū illo augmento quadratum: ubi uides rem augeri non mutata qualitate? ac inde fit augmentarum sine alteratione. Hæc facilis & simplici narratione dicta sint, nam omnia ista exacte, & demonstratiue tractare non est præsentis loci: figuram considera.

Quadrata.

Quadranguli alteri partes longiores.

Est autem simpliciter motus qui uel dem qui est contrarium, &c.

Hec est altera huius c. pars, qua Aristoteles quomodo ista inter se contrariantur, exposuit; ac doceat motus communis quietem oppositi: in particulari autem particularia sortiti contraria: ut generatio contra factio est corruptioni, augmentum diminutioni: secundum locum autem motus habet quietem secundum locum contrariam: & motus sorsum contrarius est motui deorsum similiiter alterius habet in communi contrariam quietem, secundum qualitatem, non enim aliud assignari potest: in particulari autem dealbatio contrariam habet denigrationem: & calcificatio frigescionem. Hic aduerte, quietem non esse propriam contrariam, sed priuationem, est enim quies motus priuationis: uocat autem hic contrarium etiam priuationem largi: sicut primo Physic. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit principia esse conseruativa. haec de istis motibus logico sunt satis.

Nota.

Vnum autem hic est maxime aduentum, singulos hos motus posse dupliciter sumi: uno modo ut significant actionem, altero, ut significant passionem: uerbis gratia, alteratio est actio secundum quam alterat agens, & alteratio est nomen passionis secundum quam alteratur patiens, similiiter generatio, corruptio, latio, & reliqua: propterea distinguenda sunt tamen sequi uocata: ut enim actionem dicunt, ad praedicationem actionis pertinent: ut autem passionem ad praedicamentum passionis spectant.

De Modis Habere.

Cap. XV.

Abere secundum plures modos dicitur. Aut enim ut habitum & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem: dicuntur enim disciplinam aliquam, atque uitatem habere. Aut ut quantum, ut quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubita magnitudinem habet magnitudinem, uel quadruplicitatem. Aut ut ea quae circa

corpus sunt, ut uestimentum, uel tunica: Aut ut in parte, ut in manu annulum. Aut ut parte, ut manus uel pede. Aut ut in uase, ut modius grana tritici, aut amphora uinum, uinum. non habere amphora dicitur, & modius grana tritici: haec non omnia habere dicuntur, ut in vase. Aut ut possessionem: habere non domum & agrum dicitur. Dicitur autem & uir uxorem habere, & uxor uirum. sed qui aunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere; nihil non aliud uxorem habere significamus, quam quod cohabitare. Forte tamen & alij quidam eius quod est habere, apparebit modis: sed qui dici consueverunt, pene omnes enumerati sunt.

Tandem ultimum post praedicamentum distinguit, quod est Habere: est enim & equiuocum admodum uocabulum hoc, uaria praedicamenta, & varia res diversorum praedicamentorum amplectens. Dicitur igitur primo modo habere secundum habitum, uel dispositionem, ut non sit aliud habere quam dispositum uel habituatum esse, quo pacto dicimur habere calorem, scientiam, odium, frigiditatem, & reliqua: ista non aliud sunt quam esse frigidum, calidum, scientem, & reliqua. Secundo, habere, est secundum quantitatem, ut habere tres ulnas, tres palmos; hoc non est aliud, quam esse mensurabile secundum tres ulnas, uel palmos. Tertio, secundum uestimentum, uel ornatum, ut habere vestem, annulum & hoc non est aliud, quam esse uestitum, ornatum annulo. Quarto secundum partem habere caput, pede, animam, quod non aliud est quam esse capitum, animatum. Quinto habere per modum uerbi, ut amphora habet uinum, horum, tritici, in summa hinc denotat concretum aliquem nomine ab his, quod habentur: quod aliquis est impositum, ut habere calorem, calidum esse: aliquis non est impositum, ut amphora habet uinum, non non in uino est concretum significans uinum in amphora, sed suppetatur per illud uerbum, habere. Sexto habetur secundum possessionem, ut habere agrum

N 3 domum.

De Prædicamentis in communi.

Nomina liberos aliicias: Vt ergo dicitur vir habere uxorem, & uxor uirum: sed istud dicit esse improprium, quia uir non dicitur habere uxorem, nisi quia cohabit, uidelicet legitime in legitimo matrimonio. Sic autem cohabitat, non est habere, nec sic matrimonio esse coniunctum, et habere. Tandem concludit forsitan alios esse modos habendi, sed ex cōmūnib[us] pene omnes sunt isti enumerati; reliqui ad hos reduci possunt: de quibus vide in quinto libro Metaphy. c. 23. & h[ec] circa hoc caput sufficient.

enit differentia debet distingui à genere; nam contrahens distinguitur à contracto. 3. ap[er]t.

Alia fuit sententia stoicorum assertorium. Quarum solum esse prædicamenta, nempe substantiam, quale, quomodo se habet, quomodo se habet ad aliud: sed ista sententia diminuta clarissime est, cum p[ro]ter ista quaeratur, sit etiam. Quantum, ut docet Simplicius.

Quarta sua fuit Nicostrati, qui referente Simplicio, actionem & passionem sub uno constituit prædicamento, nempe sub motu: & ita uisus est nouem prædicamenta constituerre: sed de hoc postea dicemus.

Vt uera sententia fuit Arist. Pytago. Architec[torum], & aliorum, & communis antiquorum post hos, decem esse prædicamenta, & ita docet Arist. 5. Meta. c. 7. & plusminus lo[ri]cis id repetit, & affirmat.

Inter neotericos etiam adhuc lis sub iudice, est Quidam enim solum quatuor prædicamenta recipiunt, inter quos est Suetianus in suis ludicris, nempe substantia, quantitatem, qualitatem, ad aliquid: reliqua n. ut ipse uult, ad ista reducuntur.

Alii novem ponunt, nam Vbi ad quantitatem referunt: alii etiam. Quando reponunt in quantitate, ut Paul. Vene. refert.

Alii undecim faciunt: præter ista n. decet, unum aliud pro entibus rationis faciunt; sed quia multa ex his facile dicuntur, & absque consideratione, opus erit, ut breuiter quid in hoc certius sit, explicemus.

Oportet ergo aduertere, prædicamento rum dupligen esse considerationem: altera est secundum quam entia quædam uaria, & inter se diuersa suant: altera ne cù entia diuersa sint, uarium obtinent prædicandi modum. Quod quidem abesse dici solet: prædicamenta considerati secundum primas intentiones, uel secundum primas uel substantias lebendis. Hoc autem est inter hec discrimen: contemplari enim talia entia ut entia solum sunt; Metaphysici est: at considerare talia entia, ut prædicabilia, & praedicata quædam sunt; Logici est.

Aduerte secundo, ista duo, nempe secundum essendi, & modum prædicandi, seu esse, & prædicari, ita esse coniuncta ut diversum ens diuersum habeat prædicandi modum: sequaz idem sunt, eundem etiam habent prædicandi modum, quod dici solet, modus prædicandi sequitur modum esset.

DE PRAE DICAMENTIS IN COMMUNI.

QUESTIO PRIMA.

De numero prædicamentorum, vtrum tantum sint decem Prædicamenta.

Sagulis iam generibus manifestatis locis postulat, ut de eorum sufficietia aliquid dicamus: ac primo de eoru[m] numero, deinde de eoru[m] distinctione agemus. De eorum ergo numero, magna fuit inter antiquos digladatio, nec adhuc inter neotericos de hoc unanimis est consensus, quibusdam multiplicantibus, quibusdam dementibus ex his quæ assignata sunt.

Ansio[n]e r[es] 1. op[er]i. Inter antiquos numerum, prædicamentorum coarctantes primus fuit Plato, qui ut refert Arist. 3. Meta. c. 3. unum esse omnium genus & prædicamentum existimatuit, nempe ipsum ens: quam sententiam illic repellit Arist. & nos supra reieccimus, cum ens non sit uniuocum.

Post hunc fuit Zenocrates, & Andronicius, qui duo prædicamenta constituerunt, diuidentes res omnes in per se, & in alio: & substantias uocabant res per se, accidentia vero res in alio, ut refert Simplicius: sed ista sententia non est uera: quia sicut ens non est genus ad ista decem, quia non potest contrahi illa differentia quæ non sit etiam ens: ita accidentis non potest contrahi differentia, quæ non sit accidentis: unde proinde non erit genus ad omnia accidentia, sed ex quiuocum, aut analogum: omnis

Nestori-
cus op[er]i.

Prima
op[er]i.

2. ap[er]t.

Primum
fundam.

Secondi
fundam.

Secunda
op[er]i.

etendi: utribus gratia; quia quantitas estens diversum à qualitate, modus prædicandi quantitatis est alterius rationis à modo prædicandi qualitatis: illa enim in quanto, hæc in qualibet prædicatur. Præterea sicut in ipsis entibus, ut entia sunt, datur unum primū ens, penes quod omnia alia distinguntur & à quo habent esse, ut docet Aristoteles. 4. Meta. ca. 2. ita in ipsis ut prædicta sunt, dabitur unum primū subiectum, à quo omnia alia distinguntur, & de quo varia prædicta prædicanter, hoc autem est prima substantia: ac propterea Aristo. 1. Metta. c. i. comparat substantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Tertium fundam.

Ex hoc est tertio aduertendum, quod si nos uolumus numerum prædicamentorum uenari, constituto primo ente scilicet substantia prima, diuersos modos entis circa ipsam primos, & supremos inquirere debemus, logice autem modos prædicandi diuersos, de prima substantia.

Hos autem pulchre docet S. Tho. lib. 5. Metaph. lec. 7. inquietus, quod in multis pleris aliiquid de prima substantia prædicatur: primo tanquam de eius natura, & essentia, & ex talibus prædicatis constitutus prædicamentum primum nempti substantie: secundo tanquam accidentis inherens ipsi, & hoc uel est absolutum, uel ad aliud: si ad aliud, est prædicamentum tertium ad aliiquid: si autem est absolutum accidentis uel competit prima substantia ratione materiae, uel ratione formæ suæ: si competit ratione materiae, est quantitas, si ratione formæ, est qualitas: est enim hoc notandum discrimen inter quantitatem & qualitatem: quod quantitas competit rebus ratione materiae: quod est dicere, ratio proper quam inest alicui quantitas, est materia, & nisi materia sit, quantitas non erit, ut patet in angelis, in quibus quantitas non est quia materia non est: qualitas autem sequitur formam, quod est dicere: ratio proper quam rebus inest qualitas, est forma; ita ut etiam si detur res absque materia possit habere qualitatem, ut patet in angelis, & anima rationali, in quibus sunt scientia, & habitus, &c. non habent materialiter. Tertio aliiquid prædicatur de prima substantia ab extrinseco, quia ei non inheret: & hoc uel est tanquam mensura eius quantitatis, & sic est uel, seu esse in loco continuo

et, & mensurante quantitatem locati: uel est tanquam mensura corporis, cum ordine partium ipsius corporis, ut sedere, stare & hic est situs: uel est tanquam mensura operationis, seu duracionis rei, & hoc est quando: uel tandem non est mensura, & hoc est habitat prædicamentum, scilicet esse uestitum: hæc quatuor extrinsece, prædicari dicuntur de prima substantia, quia locus, situs tempus, uelris, non insunt ipsis inhaesive, de quibus prædicantur. Quarto id quod prædicatur potest esse partem inherens, partim non inherens: & hoc est duplex: uel inheret secundum principium, & sic est actio, uel secundum finem, & sic est passio: uerbi grata, sumo calefactione, secundum quam ignis calefacit, ista calefactione inest igni secundum suum principium, quia calor, qui in igne est, est principium eius, non tamen secundum finem: nam calor productus, qui est finis actionis, est in aqua. uel in re calefacta. Vides igit actionem secundum principium inherere agenti, non secundum finem: econtra patlio inheret secundum finem, non secundum principium, propterea dicuntur ista prædicata partim inherere, partim non inherere, seu ab intrinseco, & ab extrinseco: esse. Hæc est sufficientia horum decem generum.

Ex his est prima conclusio. Tantum esse decem prædicamenta est probabile, non tamen est evidens, & demonstratum. Hæc conclusio quo ad priorem partem nostre hæc auctoritate tot doctorum assertoriis decē prædicamenta: sicut hæc ex divisione superadducta ex S. Tho. quo ad posteriorum partem etiam nota est, cum à multis negetur, nec ab illo hucusque demonstratur.

Secunda conclusio. Entia ratione ad prædicamenta entium realium reducuntur, nec particulare prædicamentum concludit. Circa quam aduerte, non quod cuncte ens in prædicamenta dividuntur, sed ens reale finitum: entia enim rationis, quia non habent uerum esse, nisi in quantum cum entibus realium consideratione superveniunt, genus proprium non faciunt, sed ad alia reducuntur: tāquam extrinsece quoddam proprietates: unde negationes, privationes, tria rationis logica, reductio, & sūti in prædicamento eorum, quorum sunt ut glutines, privationes, uel entia sauvies lo-

Prime conclusio.

Nota.

Qua^ttio II.

gica: quemadmodum Aristoteles sub eadē. potentia constituit uisibile, & non visibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua.

Q V A E S T I O II.

De abstractis & concretis predicatorum, utra potius in eis collocentur.

DVO nobis ultimo circa prēdicamentorum distinctionem examinanda su perfunt: alterum an in his prēdicamentis abstracta nomina poeius quam cōcreta sumenda sint: alterum quam inter se sortiantur prēdicamenta distinctionem.

Prīma opinio. Circa primum non conuenit inter doctos: nam Auic.lib.3. sive Meta. c. 3. existimat abstracta accidentium prēcipue esse in prēdicamentis cuius sententiae fuit Sancta Thomas opusculo 42.ca. 19. & alii mālti.

Secunda op. At in oppositum est sine dubio sententia Aristo: qui abstracta in uno prēdicamente posuit, concreta uero in alio: nam in ad ali quid collocat sessionem, accubitorum in abstracto: eorum autem concreta sunt in prēdicamento uero, & illuc id nos notauimus cum Simplicio, & Ammonio: preterea, quia in quibusdam prēdicamentis si abstracta sumas, non erit nouum prēdicamentū, ut ubi, qd, uestitum esse quorū abstracta sunt locus, tempus, uetus, qd in aliis prēdicamentis sunt: ac propterea ab Aristo. consueto in concepto posuerit, ut patet.

Prīma fons. Sit igit̄ pro huius declaratio primo aduestendum, tam in substantiis nominebus quae accidentis, esse abstracta, & concreta, ut notam in his est, homo, humanitas, animal, animalitas, album, albedo, calidus, calor. Inter concreta autem & abstracta hoc discrimen est: nam abstracta significant solam naturam accidentis uel substantiam: at concreta significat naturam, sive cum suo modo intrinseco, nempe concreta substantia substantiam, ut est per se, concreta accidentium, accidentium natum, ut est in alio: ex quo sit, ut homo, humanitas, eandem rem, seu naturam significant: differant autem quod humanitas quandam naturam solam, homo naturam cum modo substantias, scilicet, ut est per se significat: significat, album, & albedo,

At discrimen est notandum inter substantie & accidentis concreta: nam concreta accidentium cum significant rem cum modo, qui modus est esse in alio, inde talia concreta aliqua ex parte significant aliquid pr̄ter ipsum accidentis, scilicet substantium, ac ideo dicuntur connotatiua: sed concreta substantiaz cum significant rem cum modo, qui modus non est ad aliud extrinsecum, sed esse per se, ideo talia dicuntur absoluta, & prorsus nihil preter substantiam significare, uel conno-

Note.

Secundus fund. Sit secundo aduentendum, prēdicamenta se habere in duplice differentia: quodam enim continent serum naturam prēcipue, simul etiam natura modum, quae

sunt substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, & partim actio, & passio: in his enim accidentium diuersæ naturæ continentur, modi etiam, qui talem naturam intrinsece consequuntur, scilicet esse per se, seu esse in alio; alia uero prēdicamenta prēcipue modos accidentium, non ipsas naturas continent, qualia sunt reliqua, quatuor, ubi, quando, & cetera: ubi enim nou locus, sed esse in loco: quando non tempus, sed esse in tempore: uestitum est, non uetus est.

Dubium. Dices fortasse tu. Quare hi modi qua-

tuor, faciūt nouum prēdicamentum à suis formis: non autem alii modi: uerbi gratia, quare esse calidum non est alterius prēdicamenti quam calor, & esse in loco, tempore, esse uestitum, nouum faciunt prēdicamentum, pr̄ter illud, in quo sunt locus, tempus, uetus, seu habitus, & situs.

Sola. Dico ad hoc, & est ualde notandum: quod illi modi aliorum sunt modi accidentis.

ut accidentis est: nam modus accidentis, ut accidentis est, est esse in subiecto, & tales sunt modi horum, nempe quantitatibus, qualitatibus, & aliquoc. propterea concreta non faciunt aliud prēdicamentum ab abstracta, sed, quia illa dicunt modos eiusdem rationis & naturæ cum abstractis. At isti modi horum quatuor non sunt modi accidentis, ut accidentis est, cum non sint per modum inherentia, esse enim in loco, non est inherere, nec esse in tempore, nec esse uestitum, nec tendere: propterea Aristo. in prius explicans quid est esse in subiecto significare accidentis, nos modos regit, ut illi decla-

declarauimus, ac ideo nouum alterum prædicamentum faciunt, quām suæ formæ, & quām abstracta. & hoc nota admodum.

His suppositis, est prima conclusio. Si nō ullo dubio quatuor prædicamenta enumerata in concreto constituyantur. Hac conclusio propter rationes supra in principio positas patet, & ex natura horum prædicamentorum in secundo fundamento et posita, quām nescio an ita multi penetra, uerint.

Secunda conclusio. Multo probabilius est prædicamenta in concreto sumenda esse. Probatur primo. Omnia prædicamenta accidentium distinguuntur & constituantur penes nouos modos esse, & præcandi de prima substantia: sed hi modi non nisi per concreta explicantur: ergo concreta precipue in prædicamento sunt. Maior patet etiam ex ipsis oppositū sentientibus; præterea ex Arist. 4. Metaph. cap. 2. qui sumit prædicamenta accidentium per habitus ad substantiam: & in prædicamento substantiæ omnia comparat cum secundis substantiis respectu primatum. Secundo probatur. Concreta magis significant accidentia quām abstracta, & similiter magis significant id quod in prædicamento est: ergo illa sunt cōstituenda. Probo antecedens ex 7. Metaph. cap. 1. ubi dicit Arist. albedinem & sessionem esse non ens, album & sedere est ens: perinde est, ac si dicat, concreta magis significare naturam accidentis, quæ est esse in alio. iTerrio probatur, ille modus accidentis est in eodem prædicamento, s. albedo ut est in subiecto, calor ut est in subiecto: sed tales modi significantur per concreta, ergo ista sunt in prædicamento. Patet consequentia, quia in substantia ideo sunt concreta; quia significant modum intrinsecum substantiae: sed etiam accidentibus suis est modulus intrinsecus, ergo eorum contraea etiā in his quinque prædicamentis præcipue ad prædicamentum pertinent.

Tertia conclusio. Abstracta aliqua ab ipso Arist. in prædicamento ponuntur: ut patet in quantitate, qualitate, ad aliquid ne si concreta ponat, aliqui decipientur, existentes subiecta concretorum in prædicamento illo esse, vel aliquos alias respectus, qui in subiectis sunt: qui enim dicit calidum, difficit dicere subiectum: qui di-

cit agens, uidetur dicere relationem agentis: properea ne subiectum caloris in qualitate constituamus, & actionem in relatione, properea in abstracto sumit: sed res uera abstracta, ut in subiectis sunt, id est cum tali modo, in prædicamento ponuntur, qui modi in concreto significantur.

QVÆSTIO III.

De distinctione prædicamentorum,

An distinguuntur realiter?

Inter se.

Alerum examinandum est, An omnia ista decem genera distinguuntur realiter; hoc autem saepe disputatur, ut salte ipsorum explicem terminos, qui profecto assidue a negotiis tractantur, & minus declarantur. Operes ergo intelligere, quid per distinctionem realis intelligamus: Distinctio quidem duplex est, altera realis, altera rationis; distinctio realis non est, aliud, quām multarum rerum pluralitas: res autem dicitur quocunque ens existens, extra operationem intellectus, ut calor, extra intellectus operationem subiecto inherent: properea calor dicitur res. Erit igitur distinctio realis, pluralitas rerum, id est entium diversis existentiis existentibus, sicut albedo & dulcedo lactis realiter distinguuntur, quia diversas habent extra intellectum existentias.

Huius distinctionis triplex est gradus. Primo quædam distinguuntur realiter, quia sunt diversa supposita existentia, ut Petrus, Secundus gradus est, quo diversis suppositis seu subiectis insunt, ut albedo niuis, & albedo cymii. Tertio distinguuntur realiter ea, quæ cum in eodem subiecto insit: in eo tamen variam habent existentiam, ut albedo & frigiditas in eadē niue realiter distinguuntur.

Distinctio autem rationis est, quæ invenitur inter entia rationis, & quæ non sunt in rebus extra intellectum: cuius est triplex gradus. Primus est, quando utrumque extrellum est ens rationis, ut Adam & Antichristus distinguuntur ratione, quia neuter est in rebus, nisi per operationem intellectus: Alter gradus est quando unum quidem extrellum est ens reale, alterum

De Prædicam. Quæstio III.

terum nomen per intellectum , quæ distin-
ctio est sepe inter contradicitoria , scilicet
homo, non homo, leo, non leo: similiter ip-
ter me & Antichristum est huius gradus
distinctionis, q̄ à ille non est nisi per intellec-
tum, ego autem realiter sum. Tertius gra-
duis distinctionis huius est, qui est inter ex-
trema, quæ tamē unum sicut in rebus, &
nam habent existentiam, tamē hoc unū
separat multis, & ita multa sic unum
sunt, quod ex natura sua esse possunt mul-
ta: uerbi gratia, in hominē anima vegetati-
ua, sensitiva, rationalis, ex eisdem res sunt; ta-
men ista anima facit, quod tres animae per
se faciuntur: & ista tria sic una anima in ho-
minē sunt, quod ex natura sua possunt esse
distincta in diversis redibus: nam in plantia,
est vegetativa sive alijs, in brutorum sensitiva
sive rationalis: ista igitur dicuntur tria & di-
stincta, ratione, & intellectu alterius cognos-
cente unum, alterius alteram: sed talis distin-
ctio non est ulla ex illis dictis, quia hic ista
omnia extra intellectum sunt, quāvis una
res existant: hęc distinctio peculiaris nomi-
ni dicitur distinctio rationis ratiocinatae,
alio dico, distinctiones rationis ratiocinan-
tiæ dicuntur.

Prima
conclusio.

Hic suppositus breuiter, quia locus iste

alienus est ab hac disputatione, sit prima
conclusio. A substantia omnia nouem præ-
dicamenta realiter distinguuntur in com-
muni. dico autem in communi, non quod
omnia & singula distinguantur, sed quod
in omnibus prædicamentis sunt accidentia
realiter à substantia distincta, quod alii di-
cunt pro generibus singulorum.

Secunda conclusio. Inter se non omnia
realiter distinguuntur: similitudo enim
quæ ad aliquid est, ut multi volunt, non
distinguuntur a qualitate realiter, nec figura
à quantitate, nec quando à tempore,
nec ubi à loco: scire autem quæ distinguun-
tur, quæ non distinguuntur, prætermittatur
modo.

Seconda
conclusio.

Tertia
conclusio.

Quæ realiter non di-
stinguuntur, ratione, tertio modo distingun-
tur. Hoc enim notissimum est: aliter enim
non esset distinctum prædicamentum, nisi
esset ens reale, & aliquod modo ab altero di-
uersum, & distinctum. Et hęc sufficient pro
prædicamentorum explanatione. Sit laus
Deo optimo, maximo, qui nos ad finem
perduxit: ipse faciat, ut hęc omnia studia
in sui nominis gloriam, & magnum legen-
tium utilitatem cedant. Amen.

Finis Prædicamentorum

GILBERTI

GILBERTI PORRETANI,

PERIPATETICI

SEX PRINCIPIORVM

L I B E R.

De Forme Cap. I.

FORMA est compositioni contingens, simplici & invariabili essentia consistens. Compositio etenim non est: quoniam à natura compositionis sciungitur. Compositio enim alteri unaquaque adueniens maiorem se coniunctam efficit quodam modo. In forma autem hoc comenune non est: nam in eo quod corpus album est, non dicitur maius aut minus seipso non albo: nec si non album intelligatur, destructio compositionis, vel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solum. Quoniam autem fortasse in alijs idem contingit, proferri, additum conuenienter existimo, invariabili essentia consistens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, ut tristitia, & gaudii. Sed quoniam (ut aiunt quidam) simplicitati, nulli uero variationi subiecta est, ut ea que est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus; addidi, compositioni contingens. Erit itaque terminus formæ dictæ definitio: neque enim superflua, neque diminuta, si quis subtiliter inue-

stigauerit, reperiatur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, utrum aliqua forma uariabilis sit: hoc autem uidetur in pluribus, nam eadem oratio susceptiva ueri, & falsi est: & albedo claritatis & obscuritatis, & oratio eius quod est in re, & non est. Sed non est ita, nam nihil differt albedinem claram dicere, quam suscipiens claram dicere: non est autem oratio eadem susceptiva contrariorum, nec oratio eius que in re est & non est: sed orationes notæ sunt earum que sunt in anima passionum: de his autem dictum est alibi. Substantiale uero est, quod confert esse ex quadam compositione compositio ni, ut in pluribus, quod impossibile est deesse ei: ut ratio & sensus: siue horum similia, ut continuum & discretum. Hoc uero erit ut materia, & illud ut forma: ut corpus, quod est hominis materia, anima uero forma: erit itaque substantiale, ut corpus, homo, & ratio. haec autem in his que de Categoris dicta sunt, expedita sunt.

Videtur autem forma, quædam à natura esse, quædam uero ab actu: ratio enim à natura est, color uero, & passio quædam in actu consistit.

Gilberti Porretani.

consistunt. In quibusdam sistemis du-
bitatio est, utrum à natura, an ab
actu incipient esse, ut in figura inci-
tionis : nam nibil additionis sit,
sed separatio quedam partium. Di-
co autem figurā esse à natura: af-
sentiri uero ab actu. sed quæ con-
iunctionis est, ab actu est; ut do-
mus, manifestum autem de his. Sed
in his quæ in pluribus sunt, palam
non est: nam ea quæ in pluribus
sunt in actione esse impossibile est.
à natura autem non videtur fieri,
quoniam, ea quæ à natura sunt, à
creatura præexistente sumuntur princi-
pium; palam uero est creaturam
non esse: nihil enim rationis om-
nino, quare hæ creaturæ sint, poten-
tit explicari. Natura igitur in his
occulte operatur. nam sicut ex plu-
ribus partium coniunctione consti-
tuio quedam primorum excedens
quantitatem, efficitur: sic ex sin-
gularium discretione unū quoddā
intelligitur, eorum excedens præ-
dicationem. Quapropter commu-
nitas omnis naturalis est, quia à sin-
gularitate procedit, quæ creationi
adæquat. Subtiliter autem etiam
speculantes, sicut naturam in actio-
nibus operari latenter inuenimus,
sic creaturatum creatorem in natu-
ra, ex actu, qui numero naturam
stabiluit. Sed hec hactenus, al-
terius enim, considerationis sunt.
Formarum uero alia quidem est in
subiecto, & de subiecto discitur. ut
scientia in subiecto quidem est, ut
in anima: & de subiecto quidem
dicitur, ut de Grammatica. Quæ
nam autem in subiecto est, de su-

bieeto autem nullo dicitur, ut albo-
to Socratis. Quædam uero neque
in subiecto est, neque de subiecto
dicitur, ut humanitas Socratis &
Platonis: similiter autem & his,
quæcumque formarum sunt individua. Quædam uero dicuntur de
subiecto, & in subiecto nullo sunt,
ut rationale mortale. Eorum
uero quæ in subiecto sunt, & quæ
de subiecto non sunt dicibilis alia
quidem sensibilia sunt, alia in
sensibilia. sensibile uero est, quod
sensu comprehenditur. ut albedo,
color, sonus, sapor, percussio,
dulcedo. Insensibilia, quæ ratio-
ne comprehenduntur: ut doctrina,
disciplina: simpliciter autem
nihil eorum quæ de subiecto di-
cuntur, sensibilia sunt. Manife-
stum est autem ex his, quæ pro-
posita sunt, sita alicubi ut nigre-
do in oculo: Quædam uero dif-
ficile est assignare, ut scientia, pa-
ternitas, filiatio: nisi forte in com-
ponentium & generantium com-
plexione. singulorum autem quæ di-
cta, incomplexionis eius quæ in
uoce est, notatio est: hoc uero sub-
sistens erit uel contingens. Eorum
uero quæ contingunt existenti, sin-
gulum aut extrinsecus aduenit,
aut intra substantiam consideratur
simpliciter: ut linea, superficies, cor-
pus. Ea uero quæ extrinsecus con-
tingunt, aut actus, aut pati, aut di-
spositio, aut esse alicubi, aut in mo-
ra, aut habere, necessario erunt.
Sed de his, quæ subsistunt, & quæ
non solum in quo exigunt, existunt,
in eo qui de Categorij libro in-
scribitur,

scribitur, disputatum est: de reliquis vero continuo agamus.

De actione. Cap. II.

ACIO vero est, secundum quam in id quod subjicitur, agere dicimus: ut secans quis in eo quod fecerit, secans dicitur. Est autem alia quidem animæ, alia vero corporis. Differunt autem, quoniam ea quæ corporis est, mouens est necessario illud in quo est: idem enim quod corpus agens est, & mobile est: actio autem animæ non id mouet in quo est, sed coniunctum: anima autem dum agit, immobilis est, mouet enim corpus, anima autem permanet immutabilis. quoniam anima nec secundum locum mouetur, nec secundum quemquam aliorum motuum, nisi secundum alterationem, non in suscipiendo cremen- tum, neque decrementum mouetur neque diminuendo, neque ad oppositum locum transundo. locus enim corpus est: anima vero non est corpus. Impossibile est autem non corpus corpore moueri, quia nullæ loci suscipit mutationem: solum uero corpus, eo quod de loco ad locum transit, mouetur. Hoc autem in quibusdam dubitabile apparet: speculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videatur ad oppositi mutationes: impossibile ergo erit solueré, concessio quod ibi forma existat vere. Si vero non est incredibilis error: in vulgo putabitur, licet sit conuenientius. Scire autem oportet, quod

omne quod in motu est, in actione est: moueri enim actio est: si quid enim mouetur, agit necessario. omnis ergo actio in motu est, omnisque motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis est in motu esse sicut propriū motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palam est: de his uero quæ corrupti- tar, fortasse obiicitur. nam qui destruit, in motu est nihil autem facere uidetur, nam nihil efficitur, sed quod factum est, destruitur. Dico autem actionem, non quid, sed in quid agat exigere. Non est autem motus actio, sed quale, quia scire enim quale est: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum, oppositionem suscipiunt, eiusdem suscipiunt generis prædicationem. Naturalis uero actionis proprietas est passionem ex se in id quod subiicitur, in ferre. omnis enim actio passionis est effectiva: & omne passionem inferens, actio est. Continuit autem actionem actione effici. actio enim eius quod per se mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generativa est. actio. n. ab animali illata, ab ea quæ est animalis, principium sumit. Nihil autem interest siue agere, siue pati, animalis eius quod ab animali agere est, principium dicatur. Et sic actus quidem est primordiale principium. pati uero permixtum. quam obrem actionis, passionisque actus est generatiuus. Facere uero est id quod quale est, ex se gignit. Qualitas quæ

Gilberti Porretani.

que calor est, eam efficit que calefa-
cere est, actionem. Quātitatum ue-
to particulariū positio effectrix est
& qualitatū. asperitas enim & simi-
lia qualia sunt: linea uero, & super-
ficies, & soliditas quātitates sunt:
uniuersa enim ē sitū substantiam &
generationem habent. Quātitas au-
tem quātitatis: & ut longitudinis li-
nea, latitudinis plantū, altitudinis
solidū corpus. Qualitatis uero qua-
litas: ut calor caliditatis. Situs autē
agere & pati: in dispositionis nanq;
compositione quādā generatio sim-
pliū fit, qua in motu actione
consistere necesse est. Quando uero
tempus. Vbi uero locus. Habere au-
tem corpus: ea enim que circa cor-
pus sunt, habere dicuntur. Eoru uero
que in subiecto non sunt, indiui-
duorum corruptio quidē est in pri-
mis: generatio autē in his que mox
post primorum constitutionem cō-
sistunt. Eorum uero, que de ipsis p-
dicata sunt, ea à quibus omnino ge-
neraliter nulla est p̄diciatio, ut om-
nes quidem homines eius hominis,
qui communis est, & uniuerſalis. Re-
cipit autem facere & pati contrarie-
tate, & magis & minus. secare enim
ad plantare contrarium est, &
utere ad humidum face-
re, & calefieri magis
& minus dici
tur, & in
frigi-
dari, siccari, & humidū fie-
ri, tristari, & gaudere
magis & minus
dicitur.

De Passio Cap. III.

Passio est effectus illatidq; actio-
nis secundum quam hēc quidē
patiuntur magis, illa uero mīni-
me. secundum quod quādā animan-
tiora sunt aliis: vt animantius quidē
brutum est arbore, animantus vero
irrationali rationale. Omnia uero,
que de generatione dicta sunt, eadē
dici possunt de ea, que in rebus est,
passione; quadam autem prolatione
non recta, sed mutatione. Est autem
pati eorum que multipliciter dicun-
tur. animē enim actionum unaquaque
que passio dicitur, quas quidem sub
actione locauimus: ut amor, odium
tristitia, & gaudere: que omnia qua-
litates pāsſibiles, actiones animē ap-
pellamus. Dicitur quoq; passio, qđ
in naturam agit: ut morbus, febris,
egritudines, & reliqua que qualia di-
cta sunt. Passio uero, ut dictum est,
prima est generatio actionis. Nō est
autem in agente passio, sed in eo in
quod agitur, & operantis actum. sus-
cipit. percutiens enim pati non dici-
tur, sed materia actum suscipiens.
Ea uero, que nunc reliquuntur, in
eo qui est de Generatione libro, tra-
stantur. Et de passione hēc suffi-
cient.

De Quāndo. Cap. IIII.

Qvando uero est, quod ex adia-
centia temporis relinquitur.
Tempus uero quādō nō est, utrius-
que

que autem ratio coniuncta est, ut tempus quidem præteritum quando non est: effectus autem eius, & affectio secundum quam dicitur alii quid fuisse, quando est. Instans artem quando non est, sed secundum quod aliquid æquale, vel inæquale est: eius autem affectio, secundum quam aliquid dicitur instanti esse, quando est. Futurum similiter tempus quando non est, sed id quod futurum est: quoniam contingere necesse est, secundum quod aliquid dicitur futurum esse cras, vel in aliquo tempore. Est igitur quando, aliud ex eo quod abiit, aliud ex quod iastat. aliud uero ex eo quod necesse est contingere. Dictum est enim in Categorij præteritum & futurum esse quantitates, & quod magis est continuans ad præsens. de præterito quidem dictum est hoc, non quod in substantia permaneat, sed quoniam in excessu suo nondum præterit, de futuro autem. quoniam necesse est contingere, quod tantum est, ac si instaret. nulla enim differentia est in eo quod permanet, & quod futurum est, & quod nunc abiit. Quamobrem & de futuris agitur, & secundum ea aliquid dicitur, & nuncipationem existentium fortiuntur: ut Sol orietur cras, cras erit nauale bellum, heri obiit Socrates: & aliquid dicitur secundum tempus id quod futurum est, de eo qui nascetur futurum, aut necessario de eo quod est in Callias disputabit cras, vel non disputabit cras: disputabit e-

nim, futuram actionem significat, nihil autem inde est, quod in substantia adhuc sit. Differt enim quando, ab eo quod est ubi: quoniam in quounque tempus est, vel fuit, vel erit. in eo quidem quando, est vel fuit, vel erit, quod secundum idem tempus dicitur. quando enim quod existenti est cum ipso instanti est, & simul in eodem sunt: quando vero ex eo quod abiit, & quod futurum est, aequaliter simul erunt ubi uero & locus à quo est, vel sic, nunquam simul in eodem; ubi autem in circumscriptione est: locus autem in complectente. Distat autem quando, quod ex præterito est, ab eo quod ex futuro procedit: quoniam quando quod ex futuro, præterito posterius est: quod uero ex præterito, est prius futura. Quando autem unum & idem, primum quidem ex futuro est, secundum ex præsenti, posterius uero ex præterito: quemadmodum tempus: primum quidem nunc est futurum, postea uero præsens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compositum est, aliud uero simplex. Est autem compositum, quod in composta actione consistit, simplex uero quod cum simplici procedit. Et ita quando, aliud simplex, aliud compositum: simplex quidem, ut in momento, & nunc esse, compositum autem, ut in hora, die, hebdomada, & similibus. Amplius, quemadmodum temporis partes sine mora succedentes, & partes, & quando

quando quippe præteritum, & futurum ad præsens copulatiue reducuntur. Distat autem & tempus ab eo quod quando : quoniam secundum tempus aliquid est mensurable : vt motus annuus quis , & motus multus dicitur , eo quod multo tempore permanet. At vero secundum quando nihil mensuratur , sed aliquando dicitur , esse , & secundum idem temporale , & variabile pronunciatur. Inest autem quando nō suscipere magis & minus : non enim dies vel diurnus magis & minus dic , vel diurno dicuntur , nec vnumquodque diurnus alio : sic & de aliis . quare omni quando inest , non dici secundum magis & minus . Amplius , quando nihil est contrarium : etenim quando ex præsenti est vnu , & idem quando de futuro & præterito : impossibile est autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietas. Amplius autem , contraria nunquam in eodem erunt insimul , quando autem , quod secundum præteritum & futurum , in simul erit in eodem : idem namque quod est fuisse , uerum est esse & permanfurum. contrariorum vero ratio est , nunquam in eodem simul consistere , neque de indiuiduo eodem dici , & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo , quod quando est , non cauaciabitur . Est autem quando in omni eo , quod incipit esse , vt corpus quidem vniuersum aliquando est & in tempore: suscipit enim temporum alteraciones , alteratur enim corpus in æstu , vere , hyeme , & autuno ; Similiter autem , & anima-

lia acutius quedam in hyeme , quedam in estate , quedam in vere & peculiarant secundum instrumenti complexionem . Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipsius , vt qui aride uel gelide cōpaganationis , demētores seipsis in auctum nō sunt spes quibus vero sanguis principatur , in uere . Similiter autem & in alijs secundum similitudinem complexionis animalium & temporum . Erit igitur in tempore , quicquid temporis suscipiens rationes alteratur secundum tempus . Huiusmodi vero sunt quæ dicta sunt : de paucis autem , aut de nullis alijs conuenientius erit proferre .

De vbi Cap. V.

Vbi vero est circumscriptio corporis , à circumscriptione loci proueniens . Locus autem in eo , quod capit , est , & circumscibit . Est ergo in loco , quicquid à loco circumscibitur & complectitur . Non est autem in eodem locus , & ubi , locus autem in eo , quod capit : ubi vero in eo quod circumscibitur & complectitur . Videtur autem non omnia adesse : anima enim nusquam est nullum enim locum occupat , neque implet : animatum namq; aliud capere potest . Nunquam autem contingere palam est occupatum quidem aliquo locum capere aliud & cōplecti posse occupante permanente , granum enim

enim modo adueniens, retineri nō posset, aere quō implebatur: quiescente aere. n. expulso granum utiq; recipitur. Nequaquam igitur duo in eodē loco esse simul possunt, nec idem unum in diuersis: Quamobrē nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione dissentiant, loci carent circumscriptione: Mouet autem quis questionem fortasse, idem in diuersis & pluribus concludens: etenim vox in auribus diuersorum est. vox autem & si aer nō sit, esse non poterit sine aere: & in auribus diuersorum est. Quare dicitur & corpus idē esse in diuersis locis: vox enim omnino una & eadem in diuersis quidem aeris partibus esse non potest. Concedentibus itaque nobis unam & eandem uocem omnino in auribus diuersorum sentiri, utique & cōfiteri oportet omnino vnam partículam aeris, ad aures diuersorum peruenire: simpliciter autem unum. & in pluribus totum impossibile est inueniri. Quamobrem etiam cōcedere cogimur, uel diuersum quidem in auribus diuersorum sentiri, uel unum & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuersum sensum esse imaginabiliter se generatū, & similiter. quare & vox quædam non animalis est: ea enim, quæ imaginabiliter fit, similiter animalis non est, quoniam ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem uocem animalis esse. Quis enim uocem ab initio audiuit, in silentio quidem simpliciter, nisi animalium; quare vox qui-

dem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipso proferre fit, unus ergo vox ad aures diuersorum dirigitur: una autem & eadem non contingens est. Vbi autem, aliud quidem simplex, aliud uero compositum. Simplex quidem, quod ex simplici loco procedit: compositū autem, quod ex composito. Locus autem simplex est origo, & constitutio eius quod est continuorum. Locus autem, ut dictum est compositus quidem habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quæ particulae corporis copulantur: corporis uero partes iuxta punctum. loci ergo particulae solidorum particulas claudunt: etenim loca simplicia corporis minimi occupantia sunt. Quare nec locus sine corpore, nec soliditas sine loco erit. Contentio autem de sphærę extremitate oritur: nihil enim extra ipsam est. In ea autem locus esse non poterit, ut dictum est à Superioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Conscientibus ergo nobis sphærām localem esse, contineri utique necesse est, aliud quidem præter eam, in quo extremitatis locus existat: nihil autem præter ipsam est: quare extremitas quidem in loco non est. de huiusmodi autem insolitum & occultum est pronunciare, & contra sensibilia. Caret autem ubi intensione & remissione: non enim dicitur alterum altero magis in loco esse uel minus, licet etiam maiorem, uel minorem locum possideat. non autem secundum ubi, uel secundum, quantitatē aliquam, est

O magis

magis & minus, sed secundum id quod quale est. Inest autem ubi nihil esse contrarium: eo quod nec loco quidem inest contrarietas: locus enim loco non est contrarius. Quod autem nec alijs manifestum est: sursum enim & deorsum esse contraria pluribus videntur. multum enim distare videtur id quod sursum est ad id quod deorsum est, quemadmodum sursum & deorsum. quare contrarietas videtur ubi circa sursum esset & deorsum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem esse: sursum enim & deorsum esse, in eodem sunt: id enim sursum & deorsum est ad diversa quidem sumptum: nam tarris altitudo sursum est ad nos, sphera aut extremitati comparata inferior est. Amplius contrarium sibi met qui de idem fore contingit. si. n. sursum esse & inferius esse contraria sunt, cum idem sursum & deorsum sit, colligitur idem sibi met contrarium fieri. Non ergo contrarietas illa in eo quod in loco est.

Depositione. Cap. V I.

Positio est quaedam partium situs, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia, vel sedentia, vel aspera, vel lenia, vel quodlibet aliter disposita, sedere autem & iacere positiones non sunt, sed denominative ab his dicta sunt. Solet autem quaestio induci de curvo & recto, aspero & leni, quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo, brevi & longo, & similibus: quandam enim

positionem partium significare intenduntur: Alperum enim dicitur, cuius partiū una alteri supereminet. Lene vero dicitur, cuius particulae æqualiter porrectæ sunt similiter autem & de alijs. Non sunt autem positiones ea, quæ dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia. ex eo namque quod partes si sunt dispositæ, ex eo talia sensibus indicantur: non autem ex eo quod talia, scilicet & aspera & lenia, vel bicubita, vel tricubita sunt. similiter autem & de alijs huiusmodi, quæ partium habent positionem. Erit igitur unumquodque predictorum non positio, sed quale, quod circa positionem nascitur. Suscipere autem videtur situs contrarietas. nam sedere, ad id quod stare, contrarium esse videtur, contraria enim sunt, quæ in eodem induiuntur duo, etenimque tempore impossibile est reperiri: uicissim tamen possibilia inesse: sedens autem illico stare potest, & stans sedere. quocumque autem sedente, impossibile est eum stare. Ponentibus autem nobis hæc contraria esse, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quod unum sit contrarium plurimum. secundum enim dictorum consequentiam non magis sedere ad id quod est stare contrarium est, quam ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum sedere & stare nunquam in eodem simul reperiuntur, ita & accumbere & sedere & stare. secundum igitur huiusmodi dispositiones situi nulla contrarietas inerit. Foras autem nec insolitum quidem putabitur unum plurimum esse

esse contrarium: pallor etenim ad album & nigrum cōtrarium esse vi debitum: nam sub eodem genere cum sint, nunquam simul inueniuntur; & vicissim transmutantur. relinquit ergo unum pluribus esse aduersum. Non est autem pallidum ad nigrum, uel album contrarium: etenim cum utroque, in eodem est: pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro consiciuntur, necessariuus ergo in quocumque pallidum est, in omnibus esse album & nigrum: similiter autem & de ceteris quidem coloribus. Amplius autem cōtrariorum quidem ratio est, circa idem natura existere: sedere enim & iacere, non circa idem natura sunt seiuincta; est enim sedere proprie circa rationalia: iacere vero & accumbere circa diuersa. huius autē signum est equi & hominis similitudo, quibus sine dubio accubitus esse probatur. Proprium autem positionis, neque magis, neque minus dici. Sedere autem non magis positio est quam accumbere, neque minus, neq; sedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens, neque uniuersaliter secundum aliam positionem. Magis autē proprium videtur esse positionis, substātię proxime assistere: omnibus quidem alijs formis suppositis. Positio autem nihil aliud est quam naturalis ipsius substantiae ordinatio, qualis uel à principio quidē innata est, ut ea quæ asperis & lenibus, & equalibus & inæqualibus inest. uel à naturali quidem motu consueta, ut sesio, & accubitus, & similia. Quicquid igitur proximē substatię est as-

sistens, id necessario positio est: & omnis quidem positionis huius ratio suscipit prædicationem.

De Habitu. Cap. VII.

Habitus est corporum, & eorum quæ circa corpus sunt, adiacentia: secundum quam hoc quidem habere, illa uero dicuntur haberi. Hæc autem non secundum totum dicuntur, sed secundum particularem diuisionem: ut armatum esse, calceatum esse. His autem neq; simplicia nomina imposita sunt, quibus ea appellantur, sed sunt eis posita, armatio, calceatio: horum autem secundum proportionem & reliquis. Suscipit autem habitus magis & minus: armatior enim est eques pedeste, dicitur & calceatior, qui calceamentis & caligis utitur, quam qui solis calceametis, uel caligis utitur. In quibusdam autem non uidetur quod cum magis & minus prædicentur: ut uestitum esse, & similia. Habitui quoque nihil est contrarium: etenim armatio calceationi non est contraria: idem etenim armatus & calceatus, quod autem alijs contrarium nō est, palam est: similiter autem his & reliqua. Proprium quidē habitus est in pluribus existere, ut in corpore, & in his quæ circa corpus sunt existentia: adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus sunt. hoc autem, vt dictum est, fit secundum eam, quæ est in partibus diuisionem. In paucis autem alijs principijs huiusmodi inuenies: in quantitate enim solum, & in

O 2 his

In Lib. I. Cap. I.

his, quæ ad aliquid sunt, similia reperies. ad aliquid autem, ut figuraliter dicatur, & similitudo & dissimilitudo, quæ insunt pluribus similibus & dissimilibus. Quætitas autem, ut numerus qui in numerabilibus inest, utique semper crescens secundum unitatum multifariam ascensionē. simpliciter autem nihil inuenies tot distribui partibus, ut numerum. nō autem omnis quantitas, aut relatio talium est. Habitus autem omnis in pluribus necessario existit, ut in corpore, & in his quæ circa corpus sint. Omne igitur quod in corpore & circa corpus est existens, habitus nomen sortitur. Quare magis propriū quidem habitus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundū eam, quæ partium est diuisionem, ut in pluribus existere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem, ut albedinem, & nigredinem: quantitatem, ut longitudinem. nihil enim aliud est dicere albedinem, aut longitudinē habere, quam album, aut longum esse. Dicitur etiam uas aliquid habere, ut modius triticum: quod nihil aliud est habere, quam continere. Habere quoque in membro dicimur, ut in dīgito annulum: quod tantundem est dicere, quantum est dignum in annulo esse. Dicitur uir uxorem habere, & recipere uxor uirum: hic autem insolitus est habendi modus, quo uir habetur, uel haberis dicatur. hoc autem habere nihil aliud est quam cohabitare. Quare modi habendi, qui dici consueverunt, quinario, numero terminantur. Fortassis qui

dem essent alii modi, habendi. præter hos qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inueniat. Et quidē de principijs hæc dicta sufficiat: reliqua uero in eo quod de Analyticis est, querantur uolumine.

De eo, quod est plus, minusne suscipere. Cap. VII.

Dicitur autem magis & minus suscipere tripliciter. Aiunt. n. quidam secundum cremenatum, uel diminutionem eorum, quæ suscipiunt subiectorum. aliter autem & alij ipsa quidem, quæ suscipiuntur, in suscipiente diminui, & crescere anunciant. Alij autem secundum utrumque amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaq; inchoantes, quæ eorum rata sit ac finia sententia manifestabo. Si quis vero primam & secundā destruxerit, utique & tertiam destruit, quæ ex utraq; conficitur coniunctione. Nō ergo secundum suscipientium ipsorum cremenatum, uel decremetum, cum magis, uel minus aliqua dñr. Nulla. n. ratio obuiaret dicenti hominem & animal & substantiam, & cetera consimilia cum magis, & minus dici, concedentibus nobis secundum subiecti intensionē, & remissionem quilibet cum magis, & minus dici. Amplius autem equus quidem & augmenti, & diminutionis motum frequenter sustinet. dicitur. n. equus minor, uel maior lapide quodam, qui nunquam intensionem & remissionem passus est, mons etiam alio monte maior dicitur, cum neuter crescat, uel decrescat. Amplius autem

autem margarita albior quidem e-
quo dicitur, cui pedem album con-
tingit habere. hoc aut non est, quia
equus quidem in essentia à margari-
ta superatur. Colligere igitur oper-
et, uel margaritam quidem albiore
equo pronunciari, secundum magni-
tudinem subiecti uel paruitatem: uel
non uerum albiorem equo margari-
tam esse: uel nihil oīno magis uel
minus dici secundū subiectorū ma-
gnitudinē uel paruitatē, neque s̄m
cremētum uel diminutionem. Hoc
autem palata est, q̄ s̄m magnitudi-
nē subiecti margarita, albior equo
non dicitur, tamen margaritam al-
biorem equo esse non falsum est.
Relinquitur ergo nihil s̄m magni-
tudinē subiecti amplius uel minus
dici; similiter autem neq; s̄m parui-
tatem. Amplius autem neq; s̄m ea
quæ insificantur. Si. n. s̄m magnitudi-
nem albedinis uel alicuius ceterorū
dicitur aliquid albius aliquo, uel
s̄m paruitatem minus album, uel
quomodolibet aliter: utique & mi-
nus albus, equus, uel homo, uel
quodlibet aliud albius margarita di-
cetur. etenim maior albedinis quāti-
tas equo accedit quam margarita.
Amplius autem magis & minus al-
terum altero dicitur, non s̄m subie-
cti, neque accidentis crementum.
Quoniam autem non s̄m subiecti cre-
mentum uel magnitudinem aliud
paruius alio dicitur, manifestum
est: neq; ergo s̄m ipsius accidentis
ampliore quantitatē. etenim quanti-
tas ultra subiectum protendi non
potest, quoniam terminus quātita-
tis est corpus. paruitas autem quantita-
ti supponitur: quare ultra paruum
quidem subiectum paruitas ipsa nō

porrigitur. quanto igitur subie-
ctum paruius est citur, tanto par-
uius quantitas minoratur. Pater
itaque nihil secundum magis & mi-
nus prædicari, neque secundum su-
biectum solum augmentum uel di-
minutionem, neque secundum ac-
cidentia: quare neque secundum
utrumque. Op̄petet igitur ab alia
eam inuenire, quæ cū magis & mi-
nus dicantur. Huiusmodi uero sunt
ea quæ sunt in uoce eorum quæ ad
ueniunt, & non secundum subiecti
uel mobilis crementum uel diminu-
tionem, sed quoniam eorum quæ
sunt in uoce. impositioni propin-
quiora sunt, siue ab eadem remo-
tiōra sunt: de his etenim cum magis
dicuntur quæ proximiora sunt et
quæ in ipsa uoce est. impositioni;
cum minus autem de his quæ remo-
tiōra consistunt. Ut album dicitur
illud, in quo pura albedo est. qua-
to igitur ad uocis impositionem ad-
sēdens priuori insificantur albedine,
tanto & candidior assignabitur. &
paruum quidem dicitur, quod alijs
comparati statuē diminutione &
quātitate vincitur, quicquid igitur
est, quod in quantitatis mensura su-
peratur, id continuo paruius pronū-
ciatur, similiter autem de alijs. Du-
bitabit autem aliquis, quare hēc qui-
dem cum magis & minus dicantur,
substantiæ uero minime. Hoc autem
contingit, quoniam substantiarum
impositio quidem in termino est, ul-
tra quem trāsgredi impossibile est.
Additur autem & de accidentibus
quibusdam, quæ sine magis & mi-
nus dicuntur: ut quadrangulus, &
triangulus, & similia. non. n. triangu-
lus magis unus altero dicitur. Con-

O 3 tingit

Gilb. Porretani Sex principiorum lib.

tengit autem, quoniam in substâlia sâ quidem designatione accipitur. etenim quadrangulus quâtitas nuncupatur, & corpus quadrangulum. vel eadé, quæ in superioribus est ratio, hic metat, quoniâ huiusmodi impositio in termino facta est, ultra quem transgredi nô licet, quem admodum in superlatiis. etenim at bisimus acz angerrimus & huiusmodi sine amplius sive, & minus eo, q̄ huiusmodi impositio in termino est, ultra quem porrigit impossibile est, & citra permanere: possibile enim si contingit, nullū sequitur impossibile. quapropter si oēs puncti componantur, nullam faciunt magnitudinē, quoniā punctus puncto additus nihil auget. Est autē generatio simplex, & corruptio non congregatiōne nec segregatiōne atomorum, sed quando transmutatur ex aere specificato in hoc totum. In subiecto. n. duo sunt quorū hēc quidem est forma secundum rationē: hēc autem secundum materiam. quando igitur in his duobus est transmutatio, generatio & corruptio erit simpliciter secundum veritatem.

Dicitur autem simpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma, quâm terra. musicus homo corruptus est, homo immusicus generatus est, homo manet idē si quidē in his passio non esset secundū se musica & immusica, his quidem generatio esset, his autem corruptio. Ideo hominis quidē hēc passiones, hominis autem musici & immusici generatio quedam, & corruptio nūc autem est hominis hēc passio. manētis musica & immusica: ideoque alteratio talis est. Est autē materia maximē quidem subiectū generationis & corruptionis propriæ susceptibile. Sed quare dicens nō dicitur generari simpliciter, sed quod generatiō disciplinatū, hēc determinata sunt in Pradicamentis. hēc autem hot aliiquid significant, & substantiam hēc autem quale, hēc autē quantum. Quaecunque igitur non substantiam significant, non dicuntur simpliciter, sed secundum aliiquid generari. Est autem cui in est secundum naturam moueti, ut ignis.

Libri Sex Principiorum Finis.

PERI.

PER HIERMENIAS
ARISTOTELIS
LIBRI PRIMI
EXPOSITIO.

Per Doct. Franciscum Toletum societatis IESV.

De fine seu scopo huius libri, inscriptione, connexione cum alijs, modo procedendi, & eius diuisione.

NT E explanationem libri de interpretatione Arist. quatuor praemittere oportebit. Primo, quod institutum, quis finis & scopus huius libri sit. Secundo, quæ inscriptio libri, & quæ inscriptionem causa. Tertio, quam connexionem & ordinem cum reliquis partibus Logice habeat. Quarto, quis procedendi modus: scilicet, quæ libri diuisio, quæve eius partes.

1. *Finis seu scopus huius libri.* Circa primum adverte, scopum & institutum huius libri esse sumendum à scope, & instituto totius Logice; Logice autem institutum hoc est; syllogismi, vel demonstrationis, quæ perfectissima argumentatio est, cognitionem exactam tradere. Cum tamen demonstratio, & syllogismus materiæ, & formam habeant, materia autem sine simplicibus propositiones, quæ ex simplicibus distinctionibus, seu conceptibus componuntur, sive necessarium, syllogismi cognitionem traditurum, de simplicibus uocibus, & de complexis, ac propositionibus prius differere. Cū uero de simplicibus rerum significatiuis uocibus in libro praedicamentorum tractatum sit in hoc sequenti libro nostro de complexis, quibus uerum vel falso ex 2. *Inscriptio.* primitur, dispergatur. Et hic est huius libri scopus proximus. Huius inscriptio est græce τετραγύνης επιμήνιον i.e. interpretatione. ill. n. idem quod interpretatio,

nec illa est una dictio, ut aliqui dicunt. sed est genitiuus cum prepositione. Sed quid interpretatio significet declarare oportet. Boet. in prima editione inquit, interpretatio est uox significativa per se aliquid significans. Vbi duo docet interpretationem habere: esse uocem significativam, nam uoces non significatiuæ non dicit interpretatione; alterum esse significatiuæ per se, nā coniunctiones & prepositiones, & sic chate goremata nō sunt interpretationes, q[uia] uoces si significatiuæ uoces sint, ga p[ro] se si significat.

At uero quia ista definitio, non uidebat exacta, nam uoces brutorum, cum significatiuæ sint passionum ipsorum, interpretationes dicuntur, quod non ita est, propterea in secunda editione sua, aliam partem addidit, nempe q[uia] sit uox articulata i. syllabis, & pronunciatione distinctior, ne posset charactere designari, quales non sunt huiusmodi uoces brutorum.

At quia adhuc istud non satie erat, nam sicut uoces brutorum articulatae, quales Polita corum, Picarum, Coruorum, & aliorum, tādē addidit, q[uia] sit uox explicans conceptus iter nos, quales nō sunt illæ uoces Brutorum.

Vnde licet ex omnibus eius dictis, integrum colligere descriptionem. Interpretatio est uox significativa per se articulata in tenores passiones manifestans.

Ex quo ascuit unum hoc dictimen esse inter uoces, ut in libro prædicamentorum considerantur, & ut hic sumuntur, illi. a. ut rerum significatiuæ sunt uenient in considerationem, hic autem ut interiorum passionum manifestatiuæ, ac propterea titulus est de interpretatione.

Quod si obliuias non rectam inscriptio nem esse, quandoquidem aliae orationes sunt interpretationes, nempe optatiua,

Prologomena.

tria, & imperficiuntur, & reliquæ, de quibus hinc non agitur, sed solum de Enunciatione. Ad hoc respondet Boet. non esse inconveniens inscriptionem esse uniuersalē, quam uis non tractetur nisi de particulari, subdit exemplum, si quis uelle de homine disserere, recte inscriberet. De animali.

2. opim. Alter responderet Alex. istam esse mancā inscriptionem, oportet enim addere de interpretatione logica seu philosophica, quæ sola enunciatio est.

3. opī. Ammon. dicit hic interpretationem sumi pro enunciatione, quia illa est precipua interpretationis, quæ uerum vel falso exprimitur. idem S. Tho. dicit, ex quibus constat, subiectum secundum hos doctores huius libri esse enunciationem simplicem, quæ hic interpretationis dicitur; simplices enim dictiones non interpretatio, sed partes interpretationis sunt.

i. Funda. Hęc doctrina est bona & communiter recepta; ac in hac parte tria existimo esse dicenda: Primo, non solum uoces ut conceputum significatiue p̄fectiū considerari, sed etiam ut rerum manifestatiue sunt. nā Arist. propositionem explicat, quod sit universalis, particularisq; semper in ordine ad res explicat.

Est autem disserimen inter ea quæ in predicamentis, & hic considerantur, ut notat Albertus tractas hoc i. cap. 2. in predicamentis enim res præcipue considerantur, quæ rebus significantur, & illa est rerum consideratio, & eorum quæ rebus insunt, vel accidente, ut quodd sit genera uel species, ac hic primo de uocibus; ut rerum significatiue sunt, agitur, & de his, quæ uocibus primo insunt, ut esse nomen, uerbum, propositionem, & reliqua huiusmodi.

2. Fund. Dico 2. cum Alber. loco allegato, & est & respōs. maxime memoriz mandandum. Propositiones, tio tripliciter potest considerari. Primo de inscriptio- specie rerum, ut rerum complexionem sa- luum significat, & sic eius partes sunt no- men, & uerbum, similiter habet secundum hoc uaria accidentia, esse nempe, uniuersa lem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, ueram, falsam, simplicem, compo- sitam, & alia. Altera ratione cōsideratur, ut est ordinabilis in syllogismo, uel argumentatione, & sic accidit ei conuersio, q̄ sit ma- jor, aut minor, aut conclusio. Tertio con- sideratur, ut non solum est in argumenta-

tione ordinabilis, sed est probativa alegans, & sic est necessaria, probabilis continua gens, &c.

Cum igitur tripliciter cōsideretur enum- ciatio, hic primo solūmodo consideratur, nepp̄ respectu rerum, quarum complexionem trahi, vel falso significat. Secun- do uego modo ad libros Priorum pertinet.

Tertio modo ad reliquos libros. Ut aut̄ hoc esset manifestum, propterea inscribitur de interpretatione, ut intelligamus hic enunciationem considerari; ut rerum est si- gnificatiua, respectu quarum interpreta- tio dicitur.

Propterea multo melius interpretationem, quam Propositionē dixeris esse obie- tum, non enim hic de ea, ut est argumen- tationis pars, differtur, sed ut est rerum si- gnificatiua, quod inest ei primo.

Dico tertio, quamuis possimus dicere hic interpretationem esse inscriptionem particularem: tam enī possimus etiam su- stinere uniuersaliter sumi pro quacunque etiam oratione, licet intentio non sit nisi de sola enunciatione tractare: sufficit enim quod oratio in obiectu definiatur & di- datur ut sit in ea. huius ad hoc quod sim- plicer inscribatur de interpretatione.

j. Dubi⁹
4. opī. **Dubitatur**, an Enunciatio simplex tan- tum sit huius obiectum, an enunciatio in comenuni, ut comprehendit tam simplicem quam coniunctam. Ammo. & S. Th. & fere reliqui affirmant simplicem enunciatio- nem hic esse obiectum, non autem, tra- stari de coniuncta. Cuius duplex est ra- tio. Altera est S. Th. quia coniuncta cōstat ex simplicibus: propterea ad eas refertur.

Altera ratio est, quæ etiam est Ammo. Pro qua aduertere oportet, istos antiquos doctores non uocare hypotheticam pro- positionem, nisi conditionalē, quia haec non habet uirtutem absolutam, sed ex sup- positione: ut qui dicit, si homo currit, mo- uetur, absolute non dicit quod currat nec & moueat, sed ex suppositione dicit si homo currit tunc uerum erit, quod inquit dicitur hypothetica, quod ex suppositione aliquid esset.

Hoc supposito est ratio horum docto- rū hic agitur de enunciatione: cuius futurus est uetus in demonstrationibus, & aliis syllo- gismis, sed haec propositiones cum non ha- beant ueritatem absolutam, non sunt apta-

Nos.

ad quicquam probandum nisi quatenus fundantur in simplicibus, ut patet: si homo currit, mouetur, nihil probat, nisi adiungas simplicem, homo currit, ergo mouetur, propterea non meminit nisi Simplicius:

Hæ rationes, salua pace, mihi non placent, nam cum coniunctæ sint enunciations, & uerum, uel falsum significant, & sint aliae præter conditionales: profecto ali cuius partis logica istæ erunt, cum autem non alterius, erit huius præsentis.

Propterea probabile mihi uidetur hic quamlibet enunciationem considerari. cum Arist. omnem definiat in cap. & diuidat in simplicem & cōiunctam, quod si Arist. pauca tradidit de his, eo est, quia hic considerantur non ut syllogismum ingrediuntur, sub qua ratione habent multa peculia ria, sed sub ea ratione hic sumuntur, ut uerum, uel falsum complexe dicant, quanto do fere eadem cum simplicibus cōia bñt.

Dubitatur utrum una uox sit dicenda in interpretatione, an potius tota enunciatio, Boet. & Alber. existimant singulas uoces per se esse interpretationes. at S. Tho. id non recipit: potius dicendas esse partes interpretationis censem: & mihi hoc placet. Cuius ratio hæc mihi se offert, quia hic simplices uoces non per se considerantur, sed ut partes enunciationis sunt, cum autem partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto, non enim partes Animalis recte uocabis, Animalia, quod est obiectum in scientia de Animali: ita nec partes enunciationis dicentur interpretatione, sicut ipsa enunciatio, que ut interpretatione est, est obiectum in praesenti libro.

Sequitur circa tertium de connexione huius cum reliquis partibus Logice. Pro

quo aduertere, Logican esse regulam opera Notionum intellectus quantum ad ueritatem, uel falsitatem. Et quia uoces respondent conceptibus, & operationibus intellectus inde etiam logica regulat sermonem quantum ad ueritatem, sed secundario & media te: opus erit ergo intellectus operationes cognoscere, nam quo ordine ipse procedunt, eodem etiam partes Logice.

Triplex igitur operatio intellectus. Prima res singulas per se, & secundum intelligere, quæ dicitur simplicium apprehensio, cui operationi responderet locutio simpliciū uo cum per se. Altera est compositio, uel diuisio, i. quando x̄ unam alteri copulādo intelligimus, siue affirmando, siue negando: cui etiam responderet sermo, qui per solas propositiones fit: tertia est ratiocinatio, qñ ex uno cognito alterum cognoscimus: cui responderet discursus uocalis.

Iuxta has operationes tres, est triplex Logicæ pars. Prima circa simplicia, & ita est liber Prædicamentorum. Secunda circa composita, & ita est iste liber. Tertia circa discursus, & sunt reliquæ Logicæ partes.

Hinc patet hunc librum esse immediate post prædicamenta, & inde apparent utilitas eius, ut enim sine compositione non discurremus, ita nec sine libro hoc constabit doctrina sequentium.

Circa 4. quis sit modus procedendi. Dito esse facilem, nempe definitum, exemplatum, induxitum, tandem de diuisione dico precipue hic agi de qua duplice propositione, & ipsius proprietate, primo de simplici finita, deinde de simplici, de extremito infinito, rursus de propositione, de tertio adiacente, & ultimo de propositione cum aliquo ex illis quatuor modis.

Quæris
Quis me
dum proce
derem. Dr.
diuisio lib.
bri 1.

2. dub.
1. op̄i.

2. op̄i.

Dubium.

Tertium
commercio
huius li-
bri cō ca-
toris.

A.R.I.

A R I S T O T E L I S
S T A G I R I T A E,
P E R I P A T E T I C O R V M P R I N C I P I S ,
de interpretatione Liber primus.

SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

S U M M A L I B R I .

*De Notis. De Operationis principijs. De ipsa Oratione, ac ipsius speciebus.
De enunciationum oppositionibus, ac circa ipsarum veritatem,
O falsitatem regulis, in quo cunctis tempore.*

*De Notis: Et ut in intellectu, ita etiam
in uoce uerum & falso.
reperiatur.*

C A P U T P R I M U M .

R I M V M oportet
ponere quid sit nomē ,
& quid uerbum : po-
stea quid est negatio ,
& affirmatio , &
enunciatio , &
oratio .

Sunt ergo ea quae sunt in uoce, ea
rum quae sunt in anima passionum
negatio: & ea quae scribantur, eorum
quaes sunt in uoce. Et quemadmo-
dum nec litterę omnibus eadem, sic
nec eadem uoces.

Quarum tamen haec primum no-
tae sunt, eadem omnibus passiones
animæ sunt: & quarum haec simili-
tudines, res etiam eadem. De his ue-
ro dictū est in ijs', qui sunt de Ani-
ma: alterius. n. haec sunt negotij. Est
autem quemadmodum in anima ,
aliquando quidem intellectus sine
uero uel falso, aliquando autem cui

iam necesse est horum alterum inef-
fese: sic etiā in uoce, circa compo-
sitionem. n. & diuisionem est uerum &
falsum. Nomina igitur ipsa & uer-
ba consimilia sunt ei, qui sine com-
positione & diuisione est intellectui
ut homo uel album, quando nō ali-
quid additur, neque n. falsum, 'neq;
uerum adhuc est. Signum autem
huius est, hircoceruus. n. aliquid si-
gnificat: sed nondum uerum ali-
quid uel falsum, nisi esse uel non es-
se addatur, uel simpliciter, uel secun-
dum tempus.

Primū oportet constituere, quid sit no-
men. Hoc caput diuiditur in duas par-
tes. In prima Philosophus quae proemii lo-
co est proponit ea, de quibus tractaturus
est. In secunda, quae ad tractatum pertinet,
de uocum significatione disserit.

Proponit igitur esse necessarium ante
omnia constituere, id est definire, quid sit
nomen quid uerbum, quid negatio, affir-
matio, & oratio. Dicit autem (Primum) id est
ante doctinā syllogismi, & demonstratio-
nis, qui finis totius Logicæ sunt. Dicit (o-
portet) quasi necessariū sit ita, ut absq; ho-
rum cognitione non possit demonstratio-
nis haberi cognitio. Dicit (Constituere seu
ponere)

SECRETUM
DE REbus
fuerū
Graecis.

In 3. de
Anima
tex. 39.

Circa o-
positionē
& diuisi-
onem est
uerum &
falsum.

ponere) id est definire, quia definitio positio dici solet. Post proponit ea, quae transienda sunt: inter quae unum est obiectum, nempe Euunciatio. Alterum enunciationis genus, scilicet Oratio; aliud enunciationis species, Affirmatio, & Negatio; aliud partes essentiales enunciationis, scilicet Nomē, & verbū.

Hic primum dubitabis, cū scīa non definiat suum obiectum; cur querit, quid sit enunciatio? Dico scientiā definire quidem suum obiectum, non tamen probare definitio nē de suo obiecto v.g. Scientia de aīa definiit, quid sit anima, non tamen ad eam sciētiam pertinet probare talēm definitionē de anima: ita similiiter hic definitus enunciatio, sed definitio non probatur.

Dubitatur 2. quare non dixit oportere definiare, quid sit propositio, seu enunciatio seu universalis, particularis uera, falsa. Dico: ea quae sunt in scientia dupli modo cognoscuntur. Quedam definitione, quae est subiectum, & ipsius partes: Quedam discursu, & probatione, quales sunt proprietates: ac p. p. ea. Arist. nō dixit, quid sit universalis uera, falsa, quia ista demonstranda potius, q̄ definiēda sunt: ac p. p. et dicit, oportet primū definire, quid nomen uerbum, & reliqua, quasi passiones cognosci nequeat, & probari, nisi praesponsita definitione subiecti, & ipsius partium.

Dubitatur 3. de ordine isto, quo tractāda enumerat, ultimō, n.loco orationē, quæ genus est, ponit, cū tñ genesis priusquam species cognitionis sit tradēta, ut docet Ari. 1. de partibus, cap. 1. Præterea negationē affirmationi preposuit, cū constet affirmationem priorē esse. Ad hoc accedit Arist. post i progressu ordinē p. posterū obseruat se: nā prius de oratione, secundo de affirmatione, ultimo de negatione differuit.

Respondet S. Tho. huius cām esse quia incēperat proponere partes, dū posuit nō men, & uerbū: postea, ut eandem rōnem partium continuaret, posuit affirmationē & negationem, quæ sunt species enunciationis, & enunciationem postea, quæ est species orationis: partes autem species dicuntur, non sicut nomen & uerbum, q̄ sunt partes essentiales, species autem sunt partes potentiales generis, sed ista ratio non mihi admodum placet. quia si ista causa sufficiebat: ut species generi anteponaret quare non fecit ut eundem postea ordinē

in tractatu obseruaret.

Præterea dico cum Boetii in 2. Editio Schol. ne id esse factum, ne si primo loco orationem constitueret, arbitratemur ipsum hic de qualibet oratione dissenserem, qđ ita non est, propter species antepositus que nū non alia ratione considerari hic intellegemus, quam ut has species consideraret, quarum hic est precipua consideratio.

Ad illud de affirmatione, & negatione Dubit. responderet S. Tho. admittendo affirmatio nem esse priorē: tamen, inquit, negationē magis includere rationē patet, à quibus incipit Arist. Nam negatio dicit distinctionē, & separationē praedictarū à suō obiecto, diuīsiō autem partēs importat.

Alier respondet Sirionis, ut refutet Boet. inquit duplex est negationē. Una q̄ consurgit ex defectu aliquo particuliari, si car non currere cum, qui curribat: & talis posterior est affirmationē. Alteram ex defectu cōi. sicut ex non esse, & hanc prior est prius. n. fuit non esse, quam esse. Sed ista opinio est extra Arist. ut bene dicte Alber. qui mundum semper esse, & fuisse posuit.

Boet. dicit, negationē esse quidem posteriorē affirmationē si una ad alterā referatur, at si ad suum genus comparentur, una altera prior non est, cum sint species independentes respectu generis, & ita non est mirum, si negationē preposuerit, cū sit species, sicut affirmatio, & hanc est bona & apta responsio:

Quamvis possimus etiam cum Alber. tract. hoc 1. cap. 3. dicere, nempe hic considerasse Arist. has species, ut oppositionem habet, & quia oppositio incipit a negatione, ad quam omnia opposita, ut supra dīvimus, reducuntur, propterē eam proposuit, an tamen istae species sint, postea ex minabimus:

Sunt ergo ea, quae sunt in uoce, &c.

Aristoteles de uerbis, nō nominibus, & orationibus tractaturus, q̄ significativa sunt, de eorū significatione, diuersitate significandi ante oīa disputat, ut docet Boet. Et qđ ē i hoc textu quatuor assertiōes cōtinēt.

Pro quarum declaratione fundamētū unum aduertendū est. Homo tripliciter se circa res habet. Primo ipsas non solum sensu, sed etiam intellectu percipit formā carum

Dubium
primū.
Respons.

Dub. se
condū
Respons.

Dubium
tertiū.

1. spin.

2. spin.

3. spin &
notā

Schol.

earum similitudines , quæ dicuntur passio-
nes & conceptus; at quia isti conceptus oc-
cultissimi sunt, ut in uocibus, velut quibus-
dam signis ad tales cōceptus explicādos ;
Cum autem uoces hæc non sint permanen-
tes, nec totæ simul nec omnibus præsentes
esse possint; utitur homo alio signo, nem
pe scriptura, ut docet Aug. tomo 3. li. 2. de
doct. Christ. cap. 4. sunt igitur quatuor: res
cognitæ, ipsi conceptus, & cognitiones
quæ dicuntur passiones, & uoces & scri-
pturæ.

Hoc supposito est prima Aristot. asser-
tio. (Ea quæ sunt in uoce sunt signa & no-
tæ passionum, quæ sunt in anima, & ea
quæ scribuntur eorum, quæ sunt in uoce)
idest uoces explicant conceptus internos
animæ, & scripturæ ipsas uoces explicant.
Vocat passiones conceptus intellectus, nō
quod intellectus patiatur, quando intelli-
git, passiones aliqua destructiua, sed quia
intellectus intelligit recipiendo species à
rebus, s. intelligere pati, & intellectus pas-
sionis dicitur 3. de anima cap. 4. Dicit autem
passiones quæ sunt in anima, quia ut infe-
rius dicimus, uoces significant res, ut ab
anima intelliguntur, atque indicant ipsos
conceptus. Et ideo excluduntur uoces bru-
torum, quæ hæc passiones non explicat,
& etiam uoces humanæ, quibus naturali-
ter affectus explicamus. Loquimur enim
hic de uoce explicante conceptus intel-
lectus.

Ex quo comperitur deceptio Andronici
quem citat philosophus 1. Animæ Tex. 3.
& reprehendit de hoc; existimantis hunc
non esse librum Arist. quia non uocat Ari-
stoteles conceptus, passiones in libro de
anima; sed iam hoc ex ipso Arist. probauit
minus esse falsum.

Hæc uerba Alexander interpretatur si-
militudinarie idest sicut uoces sunt signa
conceptum, ita scripturæ uocum; at Pro-
phyr. & Boet. hoc non recipiunt, nam uo-
ces ita sunt signa cōceptuum, ut mutatis
uocibus non mutetur rei conceptus, At
uoces mutantur ex mutatione scripturarū,
aliter enim una uox, aliter altera scribitur

Dubitatur primo circa assertionē, qua-
re Arist. non dixit uoces, sed ea quæ sunt
in uoce: uel literas, sed ea quæ scribuntur;
& non dixit passiones, sed passiones quæ
sunt in anima Ad hoc responderet Prophyr.

hic intelligenda esse semper nomen, et
uerbum, orationē, & reliqua; Est. n. oratio
triplex, & quæ sit intellectu, & quæ sit uer-
bo, & quæ scripto, ut etiam dicit Amm. ac
ideo ad distinguenda dicit ea quæ sunt in
uoce, idest nomina, uerba & reliqua, quæ
uoce fiunt; & ea quæ scribuntur, nempe
nomina, uerba, & reliqua quæ in scripto
sunt similiter quæ sunt in anima.

Sed melius, dicendum est cū Boet. Am-
mon. & S. Tho. uoces ipsas secundum se
non esse signa conceptum, nisi prius con-
stituantur & imponantur ad significandum,
sicut argentum secundum se non est uas
quoq; introducatur forma, unde nomi-
na & uerba non sunt uoces solum, sicut
nec uas argentum, sed sunt uoces cum im-
positione & significatione, habet se enim
uox ad nomina, & uerba sicut argētū ad
uas, cum ex quinto de generatione Ani-
malium, cap. 7. sit eorum materia. Est. n.
subiectum. Ac propterea optime Aristot.
non dixit uoces sed ea quæ sunt in uoce,
nempe nomina, uerba, & reliqua, quæ ex
uoce, addita significatione fiunt, ea uero
ratione non dixit litteras, quia litteræ
etiam sunt in uoce, sed dixit ea quæ scri-
buntur.

Secunda assertio Arist.) quethadmodū
litteræ omnibus non suat eadem, sic nec
uoces) Ac si dicat, non omnes eisdē cha-
racteribus inscribendo utuntur, nec simi-
liter iisdem uocibus idem significant, nam
alia uoce Latianus, & Græci alia, & alii
singuli ex reliquis conceptum hominis, &
cuiuslibet alterius explicant, & similiter,
aliter unus, aliter aliis talem uocem cha-
racteribus exprimit, in quo comperitur si
gnificatione uocum esse ad placitum, nō
naturalē, si enim uoces naturaliter signi-
ficarent, idem apud omnes representarent
sicut apud omnes eadem est igitur natura.

Tertia assertio (res, & passiones, ani-
mæ eadem apud omnes sunt) ac si dicat, ea
dē est natura hōis, & idem apud oēs homi-
nes conceptus, quamvis non eadem uoce,
& scripta ad tam rem, & conceptum
significandum omnes utantur, idem de
aliis dicendum est.

At circa hoc dubium posset esse quomo-
do idem sint conceptus apud omnes, cum
constet alium conceptum me habere ho-
minis, alium habere Petrum, alium Ioan-
nem;

nem: præterea quo modo res apud omnes sunt eadem, cum diversæ uerbi, pro diversitate locorum sint aliae domus, alii rieus, alii mores, & negotia.

2. Jux.

Ad hoc autem dico primo, quod Aristoteles uocat eodem conceptus, non quidem nomen sed unicus & idem numero conceperis sit in omnibus, hoc est falsum & impossibile est, sed uocat eodem forma, & substantia, sicut dicitur eadem imago Regis, quæ est Roma, & quæ est Mantua, quia sub eadem forma, & ratione idem significat, per sensus enim eadem re omnibus proposita, omnes eundem conceptum eius in mente habebunt, si intelligent eam, non tamen eadem uoce talem conceptum expriment, nec scriptura.

2. class.

Dico secundo cum Albert tract. 2. c. 3. cum Aristoteles dicit eadem esse res omnibus, intellegere oportet de rebus naturalibus & ipsorum natura: natura enim ignis, Leonis, Plantæ apud omnes in quibus reperiuntur, eiusdem naturæ sunt; non tamen loquitur de artificiatis, & quæ à nostra dependent voluntate: harum enim eadem est ratio cum uocibus significatiuis.

Vnum autem uerbum in littera est considerandum, nempe: (uoces esse notas passim primo.) Notat enim unum Boetius, & optime: uoces non solum conceptus nostros significare, sed etiam res per tales conceptus cognitas. qui. n. dicit hanc uocem, homo, non solum homines conceptum interiorum, sed etiam rem ipsam tali conceputu cognitam significat, prima tamen uocum institutio fuit ad conceperis manifestos, sicut scripturarum institutio ad voces, properea uoces primo dicit esse notas & signa passionum.

Quarta assertio Aristotelis. Quemadmodum operatio intellectus duplex est, ut dicitur etiam 3. animæ. ca. 6. altera simplex apprehensio, in qua non est uerum nec falsum, altera est compositio, uel divisione, in qua necessario inest uerum, uel falsum, ita etiam in uocibus, quæ conceptibus correspondunt, aliquæ sunt, quæ nec uere nec falso significant, ut dictiones per se, neque nomina uel uerba per se, quædâ sunt, quæ uerum uel falsum significant, ut uoces composite secundum enunciationem, quod probat ex exemplo elegantil. Qui dicit banc solam uocem, hircoceruus, idem, qui idem Grece

tragelaphos, nihil nec uere nec falso dicit, quousque uerbum aliquod addit, scilicet est, uel non est.

In quo exemplo notandum est cum Boetius in secunda editione esse composite figuræ ab hirco & ceruo, significatque animal si milie ceruo in cornibus, hirco uero in mento & barba, ut sit sensus, si nomen compositum, quod magis uidebatur significare rerum uel falsum, non significat per se si ne uerbo, multo minus significabunt alia simplicia, nempe nomina & uerba.

Nec ab.

Possimus etiam secundo exponere, ut sit & nomen mortis, sicut chimera ex Boetius 2. editione: & Psellus. & tunc sit subtilis interpretatione, si nomen hoc rem significans impossibile, nihil ueri uel falsi significat, quo usque addatur uerbum: nulla ergo dictio per se, nec ulla compositione, quæ non sit enunciatio, uerum, uel falsum significabit.

Hic autem sunt notanda illa uerba (nisi, inquit, addatur uerbum simpliciter uel secundum tempus.) Quid enim intelligit per uerbum simpliciter, & per uerbum secundum tempus? Ad quod Respondet primò S. Thomas uerbum simpliciter, si significare uerbum presentis temporis, quod perfecte uerbum est, futurum autem & praeteritum, uocari uerba secundum tempus i.e. secundum quid, quia reliqua per presentia regulantur, praeteritum enim praesens fuit, futurum praesens erit.

Natura.

Dubium.

1. class.

At Ammonius per uerbum simpliciter in 2. class. tellige uerbum cuiusque temporis sine ad uerbio temporali, ut est, uel fuit, uel erit, at per uerbum secundum tempus idem uerbum addito aliquo temporis aduerbio, ut hodie est, cras erit, olim fuit.

Boetius in prima editione idem cum S. Thomas sentit, sed alia ratione procedit, dicit uerbum presentis uocem simpliciter, id est solitarie uerbum, quia re uera praesens, inquit, non est tempus, cum non sit, nisi unicum instantis praesens, sed significat confinium temporis praeteriti, & futuri, instantis enim non est tempus, sed continuatio temporum ut dicitur 4. Phys. cap. 10. praeteriti uerbum, & futuri dicuntur uerba secundum tempus, quia praeteritum, & futurum tempus sunt.

3. class.

At in 2. editione aliam subiunxit explicationem, quæ est Alex. & Magentini. & 4. class. quam valde laudat Albert tract. 2. cap. 2. etiam

etiam est Auicen. Pro quo aduertunt verbum est; aliquando denotare substantiam, & unionem substancialē prædicati cum subiecto, ut in propositionibus essentialibus sit homo est animal, rosa est flos, Deus est: hic etiam non denotatur, nisi quod prædicatum est de essentia subiecti, propterea omni tempore sunt uerae; quas propositiones uocant sempiterne ueritatis. Aliquando est, significat existentiam, quando certum tempus importat; & pro eo unit; ut qui dicit homo est, leo est albus, hic denotatur, quod hoc tempore præsenti exsistit homo, & leo est albus; uerbum primo modo dicitur uerbum simplicitet, quasi non restringens extrema pro tempore determinato, posterius dicitur secundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit; & secundum eam unit extrema. Omnes expositiones hæc sunt bonæ, & recipiendæ, utcunq; sit sine nomine, & uerbo, uocibus nec uerum, nec falsum inest.

QUÆSTIO II.

De significatione, & modo significandi uocum.

Difficultas est de uocum significatione, nempe, an significetur conceptus, an potius res, an utrumq; & de modo significandi, an naturale, ut uoluit Plato, an ad placitum ut uoluit Arist. significent?

1. Fund.
Quid si
gram.

Pro quorum facili declaratione sit primum fundamentum. Signum, ut dicit Aug. de doctr. Christi. c. i. est res, quæ preter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem uenire: id est, est res, quæ per sui cognitionem alterius cognitionem inducit; sicut fumus est signum ignis, cognitione enim sumi cognitionem ignis facit.

Signi.
dimisso.

Est autem signum proprium, & impro prium; signum proprium est, quod non solum sui cognitione alterius facit cognitionem: sed etiam ad hoc ordinatum est sive à natura, sive ab alio, ut aliud indicet: quo pacto ramus appositus est proprium signum uini uendibilis, quia sui cognitione facit cognitionem uini, & ad hoc ordinatus est, ut indicet uinum.

Improprium autem est, quod sui quidem cognitione aliud facit cognoscere, non

tamen ad hoc ordinatum est, ut fumus, est signum ignis, & effectus cauifarum, & è contra, sed non sunt propria signa, cum non ad hoc ordinata sint. Huiusmodi sunt multa signa naturalia, quæ uentura indicant, de quibus Plini lib. 27. ut fragor arborum signum tempestatis est, & ranarum coacatio signum pluviæ; quæ pronostica dicuntur. Sed non propria signa, quia ad hoc instituta non sunt, nisi quis uelit cum Virgil. dicere 7. Georg. ad hoc esse instituta. inquit enim. Atq; hæc ut certis possimus discere signis. Aestusque pluviisque, & ingentes frigora uentos. Ipse pater statuit, quid menstrua Luna moneret, Quo signo caderent Austri; quod sè uidentes, Agricolæ proprius stabulis armenta tene rent. &c.

Signum in communi triplex est, Quod Signum dam naturale; Quoddam voluntarium, altera di- fice ex instituto, uel ad placitum, quod b usis. dem est. Quoddam ex consuetudine quadam. Signum naturale est, quod ex se habet ut per sui cognitionem, alterius cognitionem faciat: sicut vox animalis signum naturale est affectus interni, & fumus. signum naturale ignis. Signum ad placitum: quod uoluntate humana habet per sui cognitionem alterius inducere cognitionem, nō tñ ex natura sua: sicut sonitus canis panæ est signum ad placitum lectionis, quia id non habet sonitus ex se, sed ex hominum instituto. Signum ex consuetudine est, quod nec ex natura sua, nec ex humano instituto, alterius facit cognitionem; sed ex quadam consuetudine; sicut canis sè ualorem sequens præuisus, inducit illius cognitionem, & mappæ apposite sunt signa prandii ex quadam consuetudine, qua prope tempus prandii solent apponi mappæ.

Sit 2. fundamentum duplex significatio in uocibus reperitur, altera est naturalis; qua affectiones animæ internas exprimit, & similiter suum prolatorem, qua significatione participant uoces brutorum & humanae, quæ naturaliter significant passiones interiores, & ad hoc institute à natura sunt, & de his loquebatur Arist. 7. politi. cap. 2. vox est molesti, & iocundi significatio.

Significatio. similiter significat naturaliter suum prolatorem, sicut fumus indicat ignem, & ita per loquitionem distinguimus hominem; per rugitum cognoscitur leo, talis autem significatio naturalis est, & omnes uoces tali significacione gaudet.

Altera significatio inest uocibus, scilicet, quod significant, & manifestent concepus intellectus, & res ipsas cognitas. Talis autem significatio ad placitum, & ex humano instituto est, quæ non inest nisi uocibus humanis, & ab hac significacione, ad placitum, uoces dicuntur nomina, uerba, orationes, & locutiones, & hoc maxime est obseruandum.

3. Fund. Sit tertium fundamentum duplex est si gaum. Alterum manifestatiuum solum, Alterum manifestatiuum, & suppositiuū simul. Signum manifestatiuum est, quod per sui cognitionē alterius facit cognitionē, ut sonitus est signum manifestatiuum lectionis, Manifestatiuum vero & simul suppositiuū est, quod non solum aliud manifestat, sed etiam illius loco substituitur, & eius uices sortitur, sicut Prorex, qui ipsius Regis personam indicat, & ipsius locum tenet, ita se habent uoces iste significatiue, sunt enim signa manifestatiua conceptuum internorum, & affectionum, & de hac significacione loquitur hic Arist. sunt enim signa manifestatiua, & suppositiua rerum, quia non solum res indicant, sed earum loco sumuntur, ac de uocibus istis loquimur perinde, ac de ipsis rebus, de qua significacione, seu acceptione locutus est Arist. i. Elench. cap. 1.

1. cōcl. His suppositis fundamentis sit Prima Conclusio, significatio uocum quā omnes suum indicant prolatorem, uel qua passiones internas exprimunt, naturalis est, quæ omnibus uocibus brutorum etiam in est. Hęc conclusio nota est ex primo fundamento & secundo. Non enim ista significatio inest ipsis uocibus, ex aliqua conuetudine, uel ex instituto humano ergo a natura.

2. cōcl. Secunda conclusio, significatio, qua uoces intellectus conceptus & res manifestant, non à natura, sed ad placitum inest, hęc est secundum mentem Arist. nec oppositum extinuit Plato quantum existermo, sed forsan loquebatur de priori significacione, uelut explicat bene Michael

Pcellus cap. de nomine, ideo dicebat significacionem naturalem, quia loquebatur de optimo, & perito impositore, impone niente talia nomina rebus, qualia illarum naturis conueniebant, propterea uocabat nomina naturaliter significare. Solemus enim artificialia, quę maxime naturam immitantur, naturalia per exaggerationem uocare, & forsan illud est genitus 2. omne quod uocauit Adam, ipsum est nomen eius.

Tertia conclusio scripturæ uocū sunt manifestatiua, & suppositiua signa, ut scribere uocis prorsus locum obtineat, eis enim scriptura, vox quasi quedā ppetua.

3. cōcl. Quarta conclusio simul scripturæ & uoces, res iudicant, earum loco constitute, & simul conceptus rerum proferentis manifestant, & hoc est quod dici solet, uoces subordinantur conceptibus, uel significant res mediantibus conceptibus; idem de scripturis, non tamen existimes uoces uel scripturas pro ipsis conceptibus supponi, sed solum pro rebus, conceptus tamen iudicant & manifestant, & hęc de uocum significacione dicta sufficiant.

3. cōcl.

4. cōcl.

Q V A E S T I O II.

Qui sit ueritas, & in quo subiectu?

Quæstionem hanc exakte disquirere ad Quid Metaphysicum potius quam ad Logicum sit pertinet, breuiter tamen quid in ea sensendum sit pro caput Logico explicabimus, ueritas igitur duplex est; Quędam incompleta, quę transcendentalis, seu in essendo ab aliis dicitur. Altera ueritas complexa, seu in dando. Veritas incompleta est conformitas quędam rei ad sua principia, ut talis sit res, qualem sua principia, esse petunt, uocamus enim uerum agnum, qui est secundum leges præstitutas amicitię uocamus uerū aurum, quod est secundum principia natūralia auri, & hac ueritate unumquodq; ens uerum est secundum naturam suam, & propterea dicuntur ueritas incompleta, quia in simplicibus inest, & dicitur transcendentalis, quia omnibus conuenit, quam definiebat Aulcena. Est proprietas esse uniuscuiusq; rei, prout stabilitum est ei, & hęc ueritas inest

inest etiam primæ operationi intellectus, quando talēm conceptum habet rei; quālis est res, & sensui, quando talēm habet speciem, quale est obiectum, & de hac dicit Aristoteles secundo de anima cap. 6. sensus propriorum sensibiliū semper est uerus.

Altera ueritas est complexa, quæ est conformitas intellectus componentis uel diuidentis ad res compositas, uel diuise: si, e., quando ita componit uel diuidit, sicut res se habent: Dicitur autem componere, qñ affirmat iudicando: diuidere uero, quando negat etiam iudicando: Talis autem conformitas ueritas dicitur, disformitas uero dicitur falsitas, quando aliter intellectus componit uel diuidit quam se habet res: v.g. mente affirmo, homo est animal, uel nego homo non est animal, ueritas est illa conformitas prioris cognitionis ad rē, falsitas. uero est disformitas posteriorum ad rem.

Hinc patet secundum: si petas, ubi est ueritas, seu in quo subiecto, dico cum Ammo. & aliis, est intellectu tanquam in subiecto, illa enim conformitas uel disformitas intellectui inest, præterea est in rebus, tāquā in causa, quia ab eo, qđ est res uel non est, in de intellectus uerus uel falsus dicitur: in propositione autem vocali est, ut in signo indicante intellectus conceptus, & res, unde res dicitur uera casualiter: propositio tanquam signum, seu instrumentaliter, intellectus formaliter.

Vnde uerum analogice de his tribus df sicut sanum, quod de animali formaliter, de urina, ut de signo, de medicina effectiue siue casualiter dicitur, de hac igitur ueritate loquimur, quæ non in simplicibus, sed enunciationibus inest, & hæc de questio ne præsentis sufficient Logico.

De nomine. Cap. I.
NOMEN igitur est vox significativa, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significativa est separata: in nomine n., quod est equifetus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus. At uero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet in compo-

sitis. In illis enim nullo modo pars significativa est in his autē uult qui dem, sed nullius est, separata, ut in eo quod est equiferus hoc quod est ferus, nihil significat per se. Secundū placitum uero quoniam natura nominum nullum est, sed quando sit nota, quoniam designant & illite rati fori, ut rerarum quorum nullū nomen est.

Non homo uero non est nomen at uero nec positum nomen est, quo illud oportet appellare, neque n. oratio, neq; negotio est, sed sit nōmē infinitū: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.

Philonis autem, aut Philoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis, ratio autē ipsorum est, in aliis quidem eadem, differunt autem, quoniam cum est, uel fuit, uel erit, neque uerū, neque falsum est, nomen uero semper, ut Philonis est, uel non est, nondum enim, neque uerum dicit, neque falsum.

Cur de Nominis & Verbo tantum, & non de alijs partibus orationis a gitur? & cur hoc loco? & cur prius de Nominis quam de Verbo?

Aristoteles de enunciatione tractatus ordinem obseruat naturæ; nempe à partibus ad ipsum totum procedendo; sunt autem partes enunciationis nomen & verbum.

Circa quod merito dubium occurrit, quare solum has duas tradiderit partes, cum aliæ multæ sint orationis partes, quas etiam ipse in sua poetica tradidit. Ad qđ respondet Ammo. & S. Thom. id esse factum, quia partes necessariæ enunciationis hæc sunt, sine his enim nulla cōstat enūciatio, potest autem absque aliis constare. immo

Immo ratiocinas hoh. existimat partes esse , sed iuncturas partium , quæ se sicut clavis in nauibus habent.

At si peras , quare saltem illas non adducit , sive nomine partis , sive nomine quovis alio quamvis necessitate non sunt? Adverte circa sermonem non eodem modo Logicus , Grammaticus , & Rethor se habent ; Grammaticus enim eius congruitatem inquirit ; Rethor eius ornatum , simili ter Poeta eius compositionem ; propterea plures pertinet partes quam nomen , & verbum , at Logicus veritatem sermonis querit : est enim artifex scientiarum , in quibus ueritas sola pertinet , & exquiritur : at ueritas scientiarum in rebus , naturisque , & proprietatis , ac operationibus ipsorum consistunt . haec autem omnia non nisi uerbo , & nomine explicantur , propterea Logicus ut Logiens , non alias querit sive orationis partes quam nomen , & verbum .

Dubitatur secundo . Cum in libro praedicatorum de simplicibus tractatum sit , quid modo oportuit iterum de simplicibus istis differere ? Ad quod respondet S. Tho. simplices uoces tripliciter posse considerari . Uno modo ut recte solum significativa sunt & earum loco ponuntur , & sic ad prædicamenta spectant . Altero modo , ut enunciationis partes sunt & sic adhuc librum recessentur . Tertio , ut ordinem syllogisticum habent , qui in tribus terminis & propositionibus , consistit : & sic ad libros priorū pertinet .

Circa quam doctrinā , quæ uera est ; Adverte , quia illuc , nempe in prædicamentis , uoces respectu rerum considerantur , sive innumeræ uoces secundum multitudinem rerum , qualibet enim res suam habet uocem , at quia hic uoces , ut etiā partes enunciationis sunt , considerantur , & huius non sunt , nisi due partes necessaria nomen , & verbum , inde multitudo illa uocum superior ad duo coactatur ; quia ex illis omnibus , aut nomen , aut uerbum tātum conficitur . At in syllogismis , quia omnibus ordo eorum in tribus consistit dictionibus , illa multitudo ad tria coactatur , nempe maius extremum , minus , & medium .

Hinc patet illud quod dicit Ammo . nempe hoc omnia re idem esse ; rōne uero diversa : uocem simplicem , nomen , uerbum , dictionē , terminum . Vox simplex , est uox solum respectu rei considerata , quo pacto

non in nomine , nec in uerbum est distinguisenda , & sic ad prædicamenta diximus pertinere nomen , & uerbum . Dicuntur uero , quando iam præter rem significatam in uita consideramus casus , articulos , non in alia . Et hoc iam ad enuntiationem dirigitur . Dictio dicitur uox , quando iam in cōpositione , & oratione spectatur terminus , cum in ordine syllogistico collocatur .

Dubitatur 3 . Quare potius à noīe , quā a uerbo incipit Arist . ad quod respondent Amm . & S. Tho . quia nomen significat naturam , & rem , uerbum autem id quod adiaceat rei , prius autem est res , quā id quod adiaceat rei : sicut substantia prior est , accidente , & materia prior est forma : quā etiam expositionem sequitur Alber . tract . 2 . cap . 4 . nec ista ratio est spēnenda .

Sed mihi occurrit alia ratio obseruanda scilicet , nomen esse simplicius uerbo , quia nomen significat aliquid , at uerbum aliquid cum tempore , compositum ergo magis est uerbum , quā nomen . & est textus notandus Arist . s . post . c . 23 . Arithmetica , inquit , prior est Geometria , & a simpliciornam Arithmetica considerat quantitatem non habentem positionem ; at Geometria tractat de quantitate cū positione , simile est proflus de nomine significante sine tempore , & de uerbo significante cum tempore .

Nomen igitur est uox significativa secundum placitum &c .

Hoc breve caput non aliud quam nominis definitionem , & eius explicationem continet , diuiditur autem in duas particulas . In priori una pars definitionis constituitur . In posteriori altera pars : quæ magis difficilis est , ponitur , & probatur .

In quo egregiū Aristotelis artificiū considera ; qui non statim integrum definitio nē p̄posuit , sed paulatim , quia partes probatione indigebant , quod multi nō aduententes , uerba priora integrum esse definitionem existimauerūt , quod tñ falsum est , cum Arist . & paulatim definitionis partes , & carum probationem exposuerit .

In priori ergo parte hæc uerba continentur . (Nomen igitur est) dicitur (igitur) quasi sequatur ex illis uerbis procerū (Q̄ portet definire quid nomen) &c .

Partes definitionis sunt (uox significativa ad placitum sine tempore , cuius nulla

P. pars

Dadii .
2

Nora.

3. dñs.

In Lib. I. Cap. II.

poteſt eiſ ſeparaſi ſignificatiua.)

Non probat, quod fit vox ſignificatiua, quia iam hoc ex primo capite manifeſtu- erat.

Sed probat ultimam illam partem, quia enigis proxima erat, nempe, quod fit talis vox, cuius partes per ſe ſeparate non ſunt ſignificatiue: nam oratio eſtet nomen, quod tamen non eſt: nomen enim pars orationis eſt, non oratio, cum pars non fit iſum totum.

At quia poteſt quiſ dubitare de nomini- buſ compoſitiſ, quaſ ſunt nomina, & tamē torum partes per ſe iudicantur ſignificare, ut aequiferus: reſpondet, partes quidē inde- tu ſignificare, non tamen ſignificant. in aomini- buſ autem in ſimplici- buſ partes nec iudicantur ſignificare, nec ſignificant.

Probat aliter am partculam (ſecondum placitum), ratiōne, uoces brutorum na- turaliter ſignificant, & tamen nec nomina nec uerba ſunt, aliter bruta habent iug- cionem, ergo nomina; & uerba non à na- ſa, ſed ab imposiſione deponēnt: familiariter de uocibꝫ diligunt, & hanc iudicatio- em humania, quaſ nomina non ſunt, quia non imponita ſunt ad ſignificandum.

Illam particulam (ſine tempore) non pro- bat, quia eſt negatiua, & pendet ex declaratio- ne affirmatiua, ſcilicet, cum tempore propterea diſſert in caput sequens.

2 Non homo uero non eſt No- men. &c.

Hæc eſt posterius capitis pars, in qua Aristot. conatur adhuc definitionem perfic- tere: nam non Homo, non Leo, non ſunt nomina, tamen eis competunt uerba de- finitionis hucusque assignata: nec ſunt no- mina, quia ſignificant tam id quod eſt qua- id quod non eſt: qui enim dicit non homo, dicit ea; que non ſunt homo, quod enti- bus, & non entibus competit. nec iſta ſunt orationes; quia partes non ſignificant per ſe; nec negationes, quia non ſunt enun- ciationes. elicitur ergo defectu nominis no- mina infinita.

Ex quo colligitur non eſſe definitionem illam exactam, niſi addamus differentiam aliam ad excludenda iſta, ſcilicet, quod no- men ſit uox ſinita & determinata ſignifi- cationis.

Catoniſ autem, & Catoni, & que ſunt que & tuncque &c.

Hic textus eſt aduertēdus, in quo Arist. adhuc conatur aliam ſuperaddere differen- tiā, ad compleſandam definitionem, & uel- tū ratione bac, Catoniſ, & obliqui non ſunt nomina, ſed alia ſecondum ſe ipſa, id est, diſſertant à nominibꝫ, & tamen ra- tio eius eſt, id est, definitionis prece- dentia uerba illis competunt, ergo adhuc aliquid deſtit, & ad cognoscendam hanc differen- tiā, ſcrutatur quare non ſunt nomina; nempe, quia non ſemper cum uerbo fa- ciant propositionē: at nomen cū uerbo fa- cit enunciationem, addamus ergo tales diſſer- tiones, quod ſit vox recta, id est, cum uerbo ſemper propositionem faciens, e- ritque perfecta nominis definitio, Vox ſi- gnificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, uita, & recta.

Vbi nota, Aristot. non dixisse obliquum N.oz. cum uerbo non facit enunciationem, ſed ſemper: nam aliquando facit, ut Placeat Pe- tro, tēlē me, ſed id non ſemper, at nomen ſemper, id habet aduerteſigetur hoc Aristot. artificium in perfecta nominis definitio- ne indaganda; nec uero exiftimandū eſt il- lam priorem eſſe integrā definitionem, quamvis nonnulla ſic exiftimant, ut S. Th. Auctero. & Ammo. cum tamen non ſit.

Q. V. A E S T I O I.

Num definitio Nominiſ recte ſit tradi- ta, in qua ſingula eius particulae ex- minantur, ac primo de uoce, quid- ſit, & quatuorplex. &c.

Circa hanc definitiōnem opponeat uer- ba ſingula examinare, impri- mis de uoce Quid
N.oz. dicamus. Aristot. 2. de anima, cap. 8. defini- quid ſit ſonus, & quid uox. ſonus eſt qua- litas perueniens in aere ex daorū cor- porum collisione, quaſ qualitas audiū eſt perceptibilis, ut ſonitus campanæ, ſonitus ex collisione manuū. Vox autem eſt ſonus, ſed non omnis, ſed is qui ab ore ani- malis procedit cum imaginatione aliquā ſignificandi, id est, quaſ ſpīa eſt exprimere paſſionem internam, unde uox quidam ſonus

sonus est, non tamen vox. Sane est vox, sed fons animati; non quicunque sed orationis. Stridor enim Cicadæ pura non est vox, quia non sit.

Vox autem primo dividitur in litteratas, & litteratas, seu articulatas, & inarticulatas. Vix illitterata seu inarticulata dicitur, que non est prolatione syllabarum distincta, ita ut scribi possit. Et litteratus, etiam, inutilem bōnum. Litterata seu articulata, quæ syllabis est distincta, ita ut possit describi, ut vox, homo, animal, & rerum. Vox quadam significativa, quedam non significativa admodum. Et inter litteras seu articulatas, erunt aliquæ significativas reperiendas, ut leo, albus, aliqua non significativa, ut blanda; similitudines rarer illitteratas aliquæ est significativas, ut harpastum, et geras, et uoces burtonum, aliqua non significativa, ut libidin, & aliae, quæ homo maneret profecte potest: cum igitur multiplex vox sit, nomen est inter uoces significativas a rieculatas.

Dubitatur an vox sit genus in hac definitione, ad hoc responderet. Nihil voxem multipliciter posse considerari: uno modo, ut ab ea secundatur significatio, ut vox sit sonus ore animalis prolatus, & sic non genus est, sed potius materia orationis, & verbi, & orationis; altero modo, vox cum significacione in communione, & sic genus est.

2. dubio. 2. opin. Amino, nero, & The. Simpliciter dicunt uocem esse materiam orationis, seu portionem substantium.

2. fun. Circa quod aduerso potius verbum, orationem, & similia, duo inducidere, alternum ut subjectum & materiam, alternum ut formam: quæ enim uel ut artificiata quedam, scilicet statua, cathedra, imago, quæ duo includunt formam, seu figuram, & substance, ex quo sunt, nempe lignum, aurum, aut aliud abiquid.

Orationis materia vox est, ut expresso docet Arist. lib. 5. de gener. animali. ca. 7. forma uero est significatio ad placitum, ut eth supra diximus, significatio naturalis non facit orationem, alias bruta haberent locutionem, quæ soli homini concessa est, ut dicitur festi. II. proble. q. 57.

1. cœlœs. Quo supposito, dico absolute, vox est materia, & subjectum orationis, & nominis, & verbi, non autem genus. hoc patet, vox est quid naturales, at oratio est quid

voluntarium, & ad placitum, sed naturale non est genus artificiata, ergo nec vox est genus orationis, nec aliorum.

Dico 2. ista definitio non datur per genus, & differentiam, sed per subjectum, & formam, sicut qui diceret, domus est lapides & ligna, sic omnibusque quæcum modum definiendi committat. Arist. 8. Meth. c. 9. ita similiter vox est subjectum, vel ipsa unitus sonum lacuna habens, ita cuim artificiata definitio oportet.

Dico 3. si aliquid loquens generis ibi constituitur, non est vox, sed significativa ad placitum, quod ratione unico est dicendum nomine, quod Amatio, alias verbis indicat, dicens vocem, seu signum vocale esse genus nominis, & hoc ratione placet: genitus enim artificiatus debet summi principiæ secundum formam, quod autem vox nec tanquam genus sumi possit, patet quia sola vox non predicitur propriæ, est enim expressio doctrina Arist. 2. gen. c. 1. Ratione non dicitur uorum, sed aurea. & 9. Meth. cap. 7. et si loquens uocis confluenteret, proprie predicatoretur, quod non est, cum sit subjectum, & materia, & secundum hoc potest dici hanc definitionem esse per genia, & differentiam, vox enim significativa ad placitum est genia, & aliqua differentia.

2. dubio. 1. opin. Circa illa particulam, ad placitum, quæ supra iam explanata fuit, Amonus recitat sententias quatuor, quidam enim assertabat Aomina secundum subjectum & secundum significacionem esse à natura, & hi fuerant Statilius, & Hierachitus.

Alii assertabant uocem esse à natura, & significacionem vocabant naturalis, quia ut supra diximus maxime competebat rebus significatiis.

Alii significacionem assertabant, ita esse ad placitum, ut in impositione nulla ratio naturæ se fecerit habita, sed à casu quoddam.

Aristo. uero docuit significacionem esse ad placitum, sed ita ut sci consideratio in impositione haberetur, quamvis non hoc in omnibus dictiobus factum fuisse credendum est.

Alia particula (sine tempore,) relinqua 4. opin. ut in capite de verbo.

Sequitur altera (Cuius nulla pars separata significat) ubi adverte hoc discrimen esse inter duo nomina, quæ copueniunt

in compositione, & quas conueniunt incongruentia grammaticae, sicut armiger, & arma gerens, nam quae conueniunt in congruentia, retinent suam significationem, ut tota oratio non habeat significacionem, nisi partium ipsarum significacionum, at quando conueniunt in compositione, perdunt suam significationem, & sit una significatio totius. quamvis significatio hæc sit fere similis aliquando significacionibus partium, unde iam tunc partes ibi non significant etiam si significare videantur aliquando.

Assimilatur autem hæc oppositio mixtioni naturali, quando enim elementa componunt res, destruuntur elementa, & fit unum aliud, & duo colores mixti corrumpuntur, & factus est tertium, congruentia autem similatur congregationi, quia plura grana faciunt eundem, & rursum quod que manet per se integrum.

Potest autem probari, nomine componefiguræ non habere de se partes significantes, immo nec quæ uidentur semper significare, nam si illud per se haberent, tempore esset, quod tamet non est: nam partes huius armiger, nec uidentur significare, nec minus in his, in quibus uidentur, significare, ut diximus.

Dubitab. Dubitabis quare excluditur oratio à ratione nominis, saltem complextum ex duobus, ut homo albus dico; quia in his est significatio per accidens, orationis enim significatio est ex partibus, at nomen per se debet significare. Præterea quia hic tradit partem necessariam enunciationis, tales autem partes sunt simplices, composite enim orationes ex simplicibus consistunt.

z. dubit. 1. fund. Alia particula est (finite) circa quam ad uerte negationem dupliciter cadere super aliquid nomen, uno modo negatiue, altero modo priuatue, tunc codit negatiue, quando ita destruit significationem nominis, ut prorsus nihil ponat in re, ut non homo, dicit puram negationem nominis, sicut cadit priuatue, quando ita destruit significationem nominis, ut ponat apertu dinem in aliquo subiecto, ut non homo sit id, quod non est homo, sed potest esse homo, quo pacto est frequentissimus hominum usus in philosophia, quando dicimus ex non igne sit ignis: id est ex ea, quod non est ignis, sed est in potentia ad ignem.

Ex non aqua sit aqua. **z. Fund.** Est autem aduentus quando negatio cadit supra connotata tetiminos, communis usu tenet priuatione, quia negatio formam, & posit subiectum, ut non albus, corpus, quod non est albus, non consecuta misericordiam, id est plebs non recipiens misericordia, quando uero supra terminos absolutos, utroque modo teneri potest.

Sed hic in praesenti non vocatur infinitum, nisi quando tenetur negatiue, quia tunc ueritatem habent uerba Aris, non homo est in qualibet, & quod est, & quod non est, de quorum interpretatione aliqui sunt sine causa solliciti, existimant enim esse intelligenda, quantum ad significacionem, id est significant id quod est, & id quod non est: non tamen quantum ad predicationem, cum non dicamus chimera est non homo, est enim propositione affirmativa de subiecto non supponente, quæ falsa est, ut ipsi existimat.

Sed mihi non probatur hæc sententia, dicendum est enim cum S. Thom. & Amanom hæc intelligenda esse de predicatione: dicitur enim loco est non homo, & chimera est nos homo, non enim omnis proposicio affirmativa de subiecto non supponente est falsa, cum praedicatum sit interius secum subiecto, ut enim ista nullo respectu est uera, chimera est monstrum, ita est de ratione est ista, chimera est non homo. **1. cœl.**

De hoc autem infinito termino dico primo esse incompletam uocem semper eam accidens, est significatio uocis, non hominem autem unicum, primo significat, neque negationem hominis, ac propterea dicit Aris, nec esse orationem, nec negationem. **z. cœl.**

Dico secundo, esse uocem uniuocam, quia quamvis significet, que sunt, & quæ non sunt, ea tamē significat subiecta ratione negatiōis alicuius, & ut supra dictum ex Ammon. in prædicab. non prohibet res, que in nullo essentialiter conueniunt, in aliqua proprietate uniuoce conuenient, ut esse genus, species uniuoce inest, substantię, & accidenti, ita negatio alicuius uniuoca est his, que sunt, & non sunt. Ad uerte tamen talis negatio est ens rationis, non esse hominem, non esse leonem, solu rebus intellectu inest, propterea potest conuenire his quæ sunt, sicut alia eas via rationis... **Nom.**

Dico.

Dico tertio, probabilius est tales uoces
Tertia esse absolutas non connotatiuas, connotata
 tatiuim enim termini duo significant, unum
 principaliter, alterum minus principaliter,
 quod dicuntur connotare, ut album
 principaliter albedinem, minus principali-
 ter corpus significat, at non homo, & si
 miles noce singulae unum tantum signi-
 ficant, scilicet negationem concretam. ab-
 soluta ergo sunt censendæ.

Quarta
conclusio.

Dico quarto transcendentia in tota sui
 generalitate sumpta, non infinitantur, ut
 non ens, non unum, ratio est, quia solum
 dicuntur de his quæ non sunt: idem enim
 est non ens, & nihil. at infinita uoces de
 his quæ sunt, & non sunt dici debent, simi-
 liter nec priuantur, quia nullum est su-
 biectum, quod priueretur in communis
 possunt tamē infinitari, & priuatis par-
 ticulariter sumantur, ut infinitatur ens sumi-
 ptum pro ante perfecto, seu pro substanciali,
 & sic apud Aristot. reperitur priuatum
 ens. Physi. ut non ens sit, quod non est
 perfectum ens, est earum in potentia ut
 perficiatur.

Vtima particula est (recta) quæ signifi-
 cat, ut ralis vox, quæ cum uero semper
 uerum est falsum constituit, ut patet ex ip-
 so textu, ex quo fit adiectiva adiective sum-
 pta nomina non esse, quia eadem ratione
 cum verbo nihil ueri, vel falsi faciunt, ut
 Albus est, dico adiective sumpta, quia quæ
 do substantiæ sumuntur, tunc nomina
 sunt, ut album, carrit.

Non sufficit, quod cum substantiis se-
 ciant propositionem, quia pari ratione ob-
 liqui essent nomina, quia cum recto pos-
 sunt propositionem facere, ut filius Petri,
 currit, non ergo adiectiva sunt nomina,
 adiectio nominum.

In obliquis autem aduerte eundem con-
 ceptum correspondere recto, & obliquis
 quantum ad significacionem principalem
 ut homo, hominis, homini, semper eadē re-
 significant, sed differt, nam rectus habet
 significacionem absque modo, at obliqui qui-
 habent aliquem modum significandi, quem
 uocant per modum, ut cuius, cui, uel ne
 quem, &c.

Et hic modus significandi mutat uerita-
 tem propositionis. aliud enim est dicere
 Michael est Dei, & aliud Michael est Deus
 prior est uero, posterior falsa. Vnde cir-

ca ueritatem propositionum aduertendus
 est modus significandi obliquorum, ja-
 quo saepe fallacia reperiuntur, cum igitur
 à nomine solo modo differente, dicun-
 tur casus nominis.

De uerbo. Cap. III.

Verbum autem est, quod con-
 significat tempus, cuius pars ni-
 hil significat seorum, & est semper
 eorum, quæ de altero prædicantur,
 nota. Dico autem quod consigni-
 cat tempus, ut ualeudo quidem no-
 men est: ualeo uero uerbum, cōsigni-
 ficat enim nūc: esset: & semper eo-
 rum, quæ de altero dicuntur, nota
 est, ut eorum quæ de subiecto, uel in
 subiecto sunt.

Non ualeat autem, & non laborat a-
 zion uerbum dico: cōsignificat enim
 tempus, & semper de aliquo est. Dif-
 ferentiæ autem huic nomen positū
 non est: sed infinitum uerbum sit:
 quoniā similiter in quolibet est, &
 quod est, & quod non est. Similiter
 autem & ualebit, & ualebat nō uer-
 bū est, sed casus uerbi. Differūt autē
 à uerbo, quod hoc quidem præsens
 consignificat tempus, illa uero id
 quod circuncirca est.

Ipsa igitur secundum se dictauer-
 ba nomina sunt, & significat aliqd,
 constituit enim qui dicit intellectum,
 & qui audit quiescit: sed si-
 est, uel non est, nōdum significat. ne
 que enim signum est rei esse; uel nō
 esse: ueque si ipsum ens dixeris nu-
 dum. ipsi enim nihil est, consi-
 gnificat autem compositione qua-
 dam, quam sine compositis non est.
 intelligere.

P 3 Sequi-

In Lib. I. Cap. III.

Sequitur altera enunciationis pars, quæ duas est scopus, nēpe uerbi definitio: tamen in duas est diuisum partes: in priori definitio continetur, in posteriori, dabis tacito respondetur. Circa definitionem uero, Aristoteles utitur eadem methodo, quæ in capite de nomine: non enim omnes partes definitionis statuit, sed aliquot, cæteras autem probando addit, ponit autem quæ sequuntur.

Verbum autem est, quod consignificat tempus, cuius nulla pars significat extra, & est semper eorum, quæ de altero prædicatur nota. &c.

In primis hic subintelligere oportet uerba eadē, quæ in nominis definitione erant, nempe uox significativa, ad placitum: hæc enim nominis uerbo, & orationi insunt.

Dubium. Sed dubitabis, quare Aristo. hæc subtinet? responderet Ammo. & S. Tho. quia ista sunt uerbo cum nomine communia, quod si obiicias, & illa particula cuiusnulla pars signans extra, etiam est communis & tamen est adiecta hic ab Arist. Respondeat Ammon. hanc particulam non esse eandem cum ea, quæ est in definitione nominis, dicit enim cum Porphyri, duplex esse complexum, & ex nomine, ut homo albus, & ex uerbo, ut currit uel uincit. illa ergo particula in definitione nominis excludit complexū ex nominibus; at particula uerbi excludit complexa ex uerbis, & mihi placet ista responsio.

S. Tho. aliter responderet, inquit enim, in uerbo hanc particulam esse iterum positrā, quia uerbum uidetur magis habere rationem complexi quam nomen, cum significet rem, ut de aliquo dicitur: propterea ne quis majori occasione deciperetur existimans uerbum esse complexum. iterum posita est illa particula, sed magis mihi probatur expositio Ammo.

Mihi occurrit alia ratio. nempe quia illa omnia unius generis locum obtinent, cumque nomen, & uerbum ex quo partes enunciationis sint, genus in unius definitione collocatum in alterius definitione subiicitur, cum sit idem contextus, & differentias addidit.

Accedit igitur ad has definitionis particulas explanandas, & prima est consignificat tempus, quam exemplo manifestat, & probat. Valetudo seu sanitas, & sanatur, nomen illud solam rem significat, at uerbum tem eum tempore nempe sanitatem sunc esse significat, ex quo patet hoc dictum guere uerbum à nomine.

Notat autem Ammo. non dedisse Arist. uerbum significare tempus, sed consignificare: sed connotare. est enim descriptio inter haec duo, significare enim tempus, est principaliter esse signum temporis, uel aliquius partis temporis, quod nominibus concessum est, significat enim principali significacione tempus, ut dies, hora, annus: at consignificare, nempe quādo aliud principaliter significat, tamen prout tempore fit, & mensuratur, tempore inquam scilicet, præterito, uel futuro, idem etiam notat Boet.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iam explanata fuit, & illuc diximus, quare complexa oratione nominis uel uerbi excludantur.

Sequitur tertia particula, & est nota eorum, quæ de altera prædicantur, ubi distinguit ea, quæ prædicantur in ea quæ de subiecto sunt.

Sed dubitabis, quid sibi uelit notam eis, se corum semper quæ prædicantur. ad hoc dici Boet. in utraq; Editione, uerbi semper significare accidentem, & hoc est notam esse eorum, quæ prædicantur, uerba enim actionem uel passionem significant, quæ accidentia sunt, quorum est prædicari de substantia, nomina autem non semper accidentes significant, quod si dicas, quid intelligit per dici de subiecto, & esse in subiecto, responderet ipse cum Porphyri, utrumque accidenti conuenire, accidentis enim inhaeret substantia, & de ea prædicatur, propterea dicitur esse in subiecto, & de subiecto, unde uerba sunt uel significant accidentes quod prædicatur de subiecto, & est in subiecto.

Mihi non placet ista expositio, primo quia non omnia uerba significant actionem uel passionem: nam est, est uerbum, non tamen actionem uel passionem significant: præterea ex aliis caleo, frigido, non actionem uel passionem significant, sed qualitatem, & superioris diximus, uerbum habere, reperi in omnibus fere prædicamentis;

**Primum
dubium.**

**Prima
sententia.**

Secundo quis est paulo superioris esse in subiecto, & dici de subiecto distinxerit, in eo uenient uideretur utrumque confundere, & mutare: præterea quia accidens non semper predicatur, aliquando enim est subiectum in predicatione propria, ut albedo est color, calidum calefacit.

Sectio de fave. Ammo. & Psellus per hanc verba intelligunt, uerbum semper est nota eorum, que prædicantur, id est semper obtinet locum prædicati, dicit semper, quia nomen ali quando subiectum, aliquando prædicatum est, uerbum semper prædicatum est, hoc autem intelligendum est, ut Ammos. & S. Tho. dicunt, quando uerbum, ut uerbum sumitus, aliquando enim loco nominis sumitur, & subiectum est, ut currere est bonum, curro est uerbum.

Dubium. Dices, quomodo ergo uerbo est prædicatum de subiecto, & in subiecto? responde Ammos. & Psellus & etiam Boet. uerbum aliquando de substantia predicari, ut homo ambulet, & sic constituit predicationem accidentalem, & dicitur esse in subiecto, aliquando de inferiori, & sic constituit predicationem essentiale, & dicitur de subiecto, ut currere est moueri, Vnde Arist. per esse in subiecto intelligit prædicatum accidentale, per dici de subiecto prædicatum essentiale, & uerbum est uerbum quae prædicatum.

Ista sententia est probabili, sed mihi non in omnibus placet, primo, quia amplius dicit esse notam eorum, que prædicatur, quam esse prædicatum, ut dicimus, præterea quia illa prædicatio currere est moueri, non est uerbi de uerbo: nam ipse sicut Ammos. dicit teneri, ut nomen: aliter uerbum esset subiectum, probabilius multo esset sumere has propositiones currentes mouet, sedieans agit, calidum calefacit. præterea quia adhuc per dici de subiecto non uidetur Arist. intelligere essentiam predicationem, nec per esse in subiecto accidentalem. præterea quia semper loquitur de uerbis adiectiuis, non de uerbo est, quod tamen ab Arist. magni sit.

Propterea, salvo meliori iudicio, mihi uidetur sensum Arist. huic esse, nempe uerbum est nota eorum, quae de altero prædicatur, id est semper prædicat aliquid, si significat aliquid, ut de altero dicitur. Dupliciter autem uerbum prædicat aliquid, uno mo-

do prædicat sola rem, quam significat, ut in uerbis istis, currit, uincit, & similibus, & tale uerbum uocat Auer. prædicatus, ut quod aliquis no solum suā significationē prædicat, sed adiunctū aliud, ut homo est albus, & tunc uocat Auer. uerbum tale prædictum, ut quo, hoc autē aliquis est subiectum, ut homo est animal, aliquando est accidens, ut homo est albus, propterea dicit Arist. prædicata. ea, que dicuntur de subiecto nempe substantiā, uel qua in subiecto sunt nempe accidentia alia cum uerba præter est, sive semper prædicant accidentia.

Hec igitur est huius particulae declaratio, per quam uerbum à participiis, & infra initio excluditur, similiter à modis aliis scilicet optativo, subiunctivo, qui nō pre dicant rem, nam prædicare ad propositionem spectat, que non sit ex illis modis in quibus nec uerum, nec falsum est.

Nō sanatur uero, nō egrotat, &c.

Definitio uerbi nondum est completa ex partibus præcedentibus, ut bene dicunt Ammos. & doctores Louaniensi. propterea Arist. conatur eas perficere nouis differentiationib; ideoque proponit aliquid cui præcedentia competunt, tamen non est uerbum. ut nos inde aliud ad præcedentia superaddamus: non sanatur, nō est uerbum cum de eo, quod est, & quod non est, prædicitur, & tamen consignificat tempus, & habet reliqua, collige, uerbum ergo debet esse præter dicta, vox finita, sicut & nō men.

At adhuc haec non sunt satis, nam præteritum, & futurum non sunt uerbum, cù tamen omnia præcedentia habeant: quod autem non sint uerbum, probat, quia uerbum debet tempus præsens consignificare, at præteritum & futurum nō præsens, sed circa præsens significant, nempe præteritū quod fuit præsens, futurum, quod erit præsens: ergo perfecte, & absolute uerbum debet esse præsentis temporis consignificatinū, quia omnia reliqua tempora à præsenti dependent, & ad præsens ordinantur. propterea addenda est differentia, que hoc significat, nempe, quod sit vox recta.

Definitio igitur perfecti, & absoluti, uerbi, integræ est, uerbum est. Vox signifi-

catus ad placitum; tempus consignificat, corum quæ de altero dicuntur, semper nota, finita, & recta.

Ipse igitur secundum se dicta uerba nomina sunt, &c.

Hæc est capitis posterior pars, in qua secundum Ammo. intendit Arist. ostendere quomodo verba se habeant ad significandum uerum vel falso.

At secundum S. Tho. aggreditur ostendere, in quo uerbum cum nomine conuenit, & in quo à nomine differt. quod idem dicit etiam Boet.

Mibi uero uidetur, ut ista uerba illative legantur, quod ex contextu paret, in quibus Arist. ex præcedenti definitione elicit duo, alterum quid uerbum significet, quid consignificet, in quo cum nomine conuenientia, & differentia apparebit. alterum nec uerum, nec falso significare probat, quod in primo capitulo dixerat de nomine, & uerbo per se; sed non probauerat deluerbo, sicut de nomine.

Dicitur. Dicit igitur verba secundum se dicta nomina sunt, & aliquid significant: hic manifestatur significatio uerbi, nempe si significat aliquid, sicut *enī* cursum, amo amorem significat.

Dicēs, cum nōmē, & uerbum sint distinctæ partes, quō uerbum nominet appellari? ad hoc responderet Ammo. & S. Tho. hic nōmē communiter sumi pro dictiore significante, sed ista expositio nō placet, esset enim, in brevissimo, cōtextu equivocatione ut, cum modo nōmē pro dictione, modo ut distinguatur contra uerbum, sumatur.

2. Sententia. Boet. & Auer. dicunt nōmē hic sumi, ut in præcedenti capire definitū est, & sensus est, uerba secundum se, id est extra propositionem, dicta sunt similia nominibus.

Pro cuius declaratione aduerte in uerbo duo posse cōsiderari, alterū id quod principaliter significat, & hoc nō est aliud quam res, etiam per nōmē significata, si aut curro principaliter id quod nōmē currit, significat, & lego idem quod lectio, alterum cōsignificat uerbum, seu minus priuipaliter significat, scilicet, significat rem per modum compositionis cum altero, & ut substat temporis hoc igitur est quod Arist. dicere intendit uerba secundum se,

id est, extra compositionem quantum a rem significatam non differunt à nomine, propterea dicit (&) aliquid significat ubi illud, (&) tenetur secundum Ammo. declarativus.

Probat autem Aristoteles quod significat aliquid, nam qui profert uoces, constituit id est, determinat intellectum audientis, ut conceptum formet alicuius rei, & qui audit, quæscit, id est, conceptum format, nō solum uocis: sed etiam res ut qui audit legit, lectionis format notitiam, signum ergo est uerba per se esse significativa, & aliquid significare.

Nota autem hinc uerbum *Grecū diania Natura*, significare intellectum, quia sensu & imaginatione dependet, id est, intellectum intelligentem ea, quæ sentit, & talis est intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex uocibus quas latet.

Posita significatio uerbi extra propositionem, remonet quod remouerat cap. 1. nempe significare ueni vel falso, tamē nō probauerat de uerbo, sicut probat: propterea dicit uerba secundum se nihil uiri, vel falsi significare, significat quid em, rem, sed non rem esse, vel non esse; argumentum à maiori est nostrum, ipsum uerbum (est) quod non solum est uerum uerbum, ut dicit P. sellus, sed significat ipsum esse, adhuc uerum est falso, non dicit, ergo multo minus alia uerba, & hoc est quod dicit si ipsum est, purum dixeris, nihil dixeris) id est si est, est extra propositionem, nihil ueri, vel falsi dico, ut interpretatur optime Boetius, & Ammonius, & alii doctissimi. Vnde uide, quam longe ab Aristotele sentiuntur, qui dicunt nihil dixeris id est, est synchategoreuma: ne amiseris, quod Graecos dicitur ipsum ens, nam sumitur pro ipso uerbo, est, quod nā bene aduertit Alex.

Tandem subdit Aristoteles quod uerbum cō significat cōpositionē, i. cō significatā, cō ponit uero, vel falso; sed, talis compositione non intelligitur, nec est sine extremis.

Ex quibus collige uerbum tria habere significat enim rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, sed illam per modum compositionis, & ut tēpori substat, significat, quod solane est uerbo.

QVAE

Q V A E S T I O . I.

De ipsis, que in capite tertio de verbo continentur. Num recte ab Aristotele dicta sunt?

Dubium est an verbum sit propositionis pars, id est, sit subiectum, vel praedicatum, est autem notandum ex Porphy. duplex esse verbum; alterum, quod vocatur adiectum, hoc autem illud est, quod actionem, passionem, vel aliquid accidens significat, ut currit, legitur, alterum est, quod vocatur substantivum, ut sum, es, eris, subfictio.

Aduerte istud aliquando est cum apposito, & supposito, quod dicitur de tertio adiacente, ut homo est albus, aliquando est eum solo supposito, quod dicitur secundo adiacente, ut homo est.

2. op. i.

Difficultas ergo principia est de verbo substantivo, quando est de tertio adiacente, sicutum quidam Neoterici, qui putant esse synecdotica, nec praedicatum esse, nec subiectum, sed solum unire praedicatum subiecto, quarum argumenta sunt, primo quia si esset propositionis pars, esset terminus nam 3. Prior, cap. i. terminus est in quem resolutur propositione, ut in subiectum & praedicatum, at illic non sit meatio de verbo, præterea quia quando Arist. loquuntur de qualitate propositionum, quæ praedicatum in eis subiecto, aut omni subiecto, nec pro subiecto, nec pro praedicato sumitur verbum: præterea quia nec est maior, extremitas, nec minor, nec medietas, ut pater, præterea quia in conversione, in qua ex praedicato fit subiectum, verbum non transmutatur, ergo non est tale verbum pars propositionis.

Opposita sententia est opinione Graecorum, & Latinorum antiquorum, & doctorum Louaniensium & ratio maxime hoc probat, quia verbum est, cum non mutat nec perdat suam significacionem, si sine apposito est praedicatum, & significat aliquid, ergo cum apposito etiam: præterea Arist. cap. 2. libri 2. huius, Homerus est poeta homo est albus, vocat de praedicato coiunctio, quod non esset, nisi verbum esset pars praedicari cum apposito.

3. fund.

Propteræ aduerte propositionis partes esse in dupliciti differentia, quædā sunt ma-

teriales, scilicet nomen ipsum, tam appositi quam suppositum, quædā sunt formales, nēpe, verbum, qua parte compositionem significat, v.g. in domo aliqua lapides, ligna, cibæ, & cetera partes materialis dicuntur, at illa compositione & connexione partium, & forma est, ita similiter suppositum, & appositorum materia enunciationis sunt, at ipsa compositione, tenui plenum component, quod verbum est, est forma, qd si dicas, quomodo appositi est materia, cum habeat locum praedicari & formæ dico formam esse si ad subiectum coparetur, materiam vero respectu, rationis propositionis & verbi, componentis, quod est forma enunciationis.

Aduerte secundum: omne verbum non est, solus componit, sed significat aliquid, quod componit: cum significet aliquid, quod illi doctores non aduertunt: vt. curro significat cursum, componendo: & ipsum, est, significat ens componendo, ex quo sic unum dignum consideratione. Verbum ratione rei significata est pars materialis, quia est cum nomine idem, at ratione connotata est formalis pars, cum utrumque habeat, est ratione discrimen, aliquando nihil prædicat, nisi suam significacionem, ut homo currit, homo est, aliquando suam significacionem determinata, & limitata ab altero, ut homo est albus, id est, est illud ens, quod est albus, perinde enim est addere appositorum verbo substantivo, ac aliis, ut etiam dicas, ego amo Petrum, illud additur non a se, quia verbum amo, sed evadit ratione significata prædicetur, sed limitatur, ita quando dicitur, homo est albus, & hoc obserua contra eosdem.

Ex quo sequitur manifeste, omne verbum esse partem propositionis, formalem qui dicit ut uult, & componit, materialem vero secundum id quod significat, hoc enim prædicat, ut diximus ex Aristo. & aliis, semper verbum esse praedicatum, quanvis quando cum apposito tenetur, sit pars prædicatum, & si non sit prædicatum, quæ modo ipsi consonant Arist. dicenti superius verbum semper esse prædicatum.

Aduerte tertio pro solutione argumentorum, quæsitiones quaestitatis, numerum terminorum syllogismi, semper consistere in partibus materialibus enunciationis, & ita quando conuertis propositionem, non formam verbi, sed significati-

3. fund.

I. In lib. I. Cap. I II.

tam rem convertis, ut homo currit, currit est homo, ita homo est animal, animal est homo, quod si non dicis ens animal est homo, est ex eo, quia sub unoquoque includitur ens: per hoc patet responsio ad omnia argumenta.

Dubium. Circa uerbum infinitum est dubium in quo à negato differat, S. Tho. dicit infinitum esse unicam dictiōnēm simplicem, at negatum esse duas, nempe negationem & uerbum, tamen assert in propositione esse infinitum: id quod recepit etiam Ammo.

2. opī. 2. Periber. cap. 1.
Oppositum tamē habuit Alex. & Boet.
2. Periber. qui in propositione uerbum in finitum esse idem cum negato uolunt, idē docet Alber. tract. de nominis ca. 5. & tract. de uerbo cap. 2.

1. opī. 1. Regul. Pro cuius declaratione maxime aduentum est, primo uerbum habet significatiōnēm: significat enim rem aliquam, aut operationem, aut proprietatem: habet etiā consignificationem, quia significat aliquid per modum cōpositionis, & unionis cum aliquo, sub certa differentia temporis.

Est autem discriben: quando enim infinitū uerbum, negatio destruit significatiōnēm eius, non currit dicit negationē cursus, at quando negatur negatio, cadit supra eius compositionem, ut homo non currit idem sit; ac dicere non est talis compositionis, homo currit.

Et huius expositionis author est Aristoteles, attente consideretur: nā uerbum, infinitum, concedit esse notam eorum quae prae dicantur, & prædicatur de eo quod est, & quod non est, quae uerba absque dubio argumento sunt, infinitum esse in propositione, & negatam habere significatiōnēm: præterea docet negationem oppositā esse affirmationi, cum autem oppositio constat secundum formas, negatio erit opposita formae affirmationis; quae affirmatio formaliter consistit in compositione: ergo circa compositionem erit negatio etiam.

2. fund.
Op. dubii
solutio. Aduerte secundo, compositionem non habere uerbum, nisi in propositione, cum compositio non sit absque extremis: at significatiōnēm habet & in propositione, & extra propositionem: ex quo sit, ut extra propositionem non sit negatum uerbum, at in propositione, & extra propositionem sit infinitum, cum semper rectineat suam si-

gnificationem.

Est tamen discriben considerandum inter negarum in propositione, & infinitum, nam infinitum habet solam negatam significatiōnēm, & hanc edponit, ut homo non laborat, idēst non laborebat habens, at negatum habet negatam compositionem, & hoc formaliter loquendo: at quia talis compositionis infiniti, idēst non laborans qui ualeat negationi, non est laborans. inde dixerunt illi doctores infinitum, & negatum, esse idem, & Arist. & Periber. sub negato includit infinitum. Non sunt autem idem formaliter, cū negatio in in uno supra compositionem: altero supra significatiōnē cadat, & hoc est obseruandum.

Dubitabis, an omnē uerbi possit infinitari? ad quod idem dico, quod de nomine, tempore uerbum ens transcendenter sumptum non infinitatur, nisi ut limitatur pro ente actu vel pro perfecte existente, quod etiam docet Alber.

Dubium uerbi est de quibuslibet propositionibus, in quibus uerbum, tempus, importat non uidetur, ut chimera est mons, vacuum est locus caris corpore, homo est animal. ad quod breviter dico uerbum in his absoluti à tempore, quod non significet tempus, hoc enim fieri non potest, nā nō esset uerbum, sed cum uerbum faciat duo in propositione, uidelicet ut unius extrema, & tandem unione restringet ad differentias temporis quā importat; uerbi tunc absoluti à tempore, quā unit extrema, sed non restringet ea ad differentias temporis, quā importat. quod quidē sit, quā extrema sunt essentialia, & naturaliter coniuncta: ut in illis, quas diximus, quae dicuntur propositiones sempiternæ ueritatis.

De Oratione, Enunciatione, una, ac pluri: Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione.

Cap. III.

ORATIO autem est vox significativa, cuius partium aliqua, significativa est separata, ut dictio, sed nō ut affirmatio: uel negatio: ut homo aliquid significat, sed non est: sed erit. co. non ha
bentur ne
affir-

*.. al. ad
dit. in se
pariorib.*

affirmatio uel negatio , si quid ad-
ditum fuerit . Sed non hominis syl-
laba una : neque enim in eo , quod
est sorex , rex significat , sed uox
nunc est solum . In duplicibus ne-
rō significat , quidem aliquid , sed
non secundum se , quemadmodum
dictum est . . . Est autem oratio om-
nis quidem significativa , non au-
tem sicut instrumentum : sed quem
admodum dictum est , secundum
placitum .

Enunciatiua uero non omnis : sed
in qua verum vel falsum est , non au-
tem in omnibus inest : ut deprecatio
oratio quidem est , sed neque vera ,
neq; falsa . Cæteræ igitur relinquantur . Rethoricæ enim , uel Poeticæ
conuenientior est consideratio : enu-
ciatiua vero præsentis est speculatio
ni . Est autem vna prima oratio e-
nunciatiua affirmatio , deinde nega-
tio : alia uero omnes coniunctione
una . Necesse est autem omnem enu-
ciatiuam orationem ex uerbo else
uel casu verbi , etenim hominis ra-
tio , nisi addatur , aut est , aut fuit , aut
erit , aut aliquid huiusmodi , nōdum
oratio enunciatiua est : quoniam unū
quiddam est , & non multa , animal
gresibile bipes : non enim eo , quod
propinquæ partes dicuntur , una
erit . est autem alterius hoc tractare
negotij . Est autem una oratio enun-
ciatiua , quæ vnum significat , uel
coniunctione una : plures autem ,
quæ plura , & non vnum , vel incon-
iunctæ .

Nomen igitur , vel verbum di-
ctio sit solum : quoniam non est di-
cere sic aliquid significantem voce ,
vt enunciare , vel aliquod interrogâ-
te vel nō , sed ipso sponte proferente .

Harum autem hæc quidem sim-
plex est enunciatio , ut aliquid de ali-
quo , uel aliquid ab aliquo : hæc au-
tem ex his composita , uelut oratio
quædam iam composita . Est autem
simplex enunciatio , uox significati-
ua de eo quod est aliquid , uel non
est , quemadmodum tempore diuisa
sunt . Affirmatio uero est enuncia-
tio alicuius de aliquo . Negatio vero
enunciatio alicuius ab aliquo .

Quoniam autem enunciare est ,
& quod est , non esse : & quod non
est , esse : & quod est , esse : & quod
non est , non esse : & circa ea quæ ex
tra præsens , tempora sunt , similiter
omne utique contingit quod quis
affirmauerit , negare : & quod quis
negauerit , affirmare . Quere manife-
sti est quod omni affirmationi op-
posita est negatio , & omni negatio-
ni affirmatio . Et sit hoc cōtradictio
affirmatio & negatio oppositæ . Di-
co autem opponi eiusdem de eodē ,
non autem æquiuoce , & quæcunq;
cætera talium contra sophisticas de-
terminauimus importunitates .

Oratio autem est uox significati-
ua , cuius partium aliquid , &c .

Inīs & scopus huius capitil est expli-
care , quid enunciatio sit , & que eius spe-
cies . In tres autem partes est diuisum , in
prima explicatur genus enunciationis , nem
pe oratio quid sit : Secundo quid enuncia-
tio , & quotplex . Tertio quæ species enun-
ciationis simplicis , & quomodo inter se
habeant .

Circa primum , est definitio orationis :
(uox significativa , pars partium aliquid
est significativum separatum , ut dictio ,
non ut affirmatio) In primis hic reperitur
genus , uox significativa , quia cum oratio
sit composita , & nō sit pars , sicut uerbum ,
poterat esse dubium , si genus nō expre-
metur ,

veneratur, cuius aliquid partium, idem est, iac-
tus aliqua pars significat, ut dictio, nonque
Dubium, enunciatio.

In primis propter haec verba Alspasius & Porphy. uoluérunt hanc definitionem nō esse orationis in communī, sed simplici; quia oratio composita habet partes que sunt enunciations. At ista sententia videatur contra Arist. quia in hoc eodē capite, ponit enunciationem speciem orationis de enunciatione rursus dividit in simplicem, & compositam, quod fieri nō posset; nisi eius genus comprehendere etiam orationes compositas.

Alexand. & Ammo. & S. Tho. afferunt hic etiam compositionem orationem compre-
hendit in composta sicut etiam dictio
nes, sicut in simplici.

Sed dices cur adiecit, & non ut affirmatio respondeat Boet. in secunda editione ex Alexand. & Porphyr. quia aliquando dicitur orationem etiam, seu enunciationem significat, propterea adiecit illud uerbum, ut pro simplici dictione sumi significaret, & hec quidem est bona interpretatio.

Possumus autem aliter contextum huc facilius, nec minus uero explicare. pro quo aduerte, quod in oratione tres possint par-
tium modi concurrere, primum syllabæ ip-
sa; litteræ enim non partes, sed elementa di-
cuntur, secundo dictiones simplices; tertio propositiones: & inter syllabas aliquando inueniuntur aliquæ significatiæ, sed nos ut syllabæ sunt: ut in hoc nomine fore rex syllaba significare uidetur.

Vult ergo Arist. orationem habere par-
tes significatiæ, non partes, que sunt enun-
ciations, nec partes que sunt, syllabæ, sed que sunt dictiones, & sensus est: cum ora-
tio omnis habeat partes, partes que orationem constituunt, non sunt enunciatio-
nes, quamvis aliquando esse possint, nec syllabæ, etiam si aliquando significare uideantur; sed partes, que sunt dictiones, & tales dictiones, ut per se significent: ad ex-
cludendas partes nominis composite figurae, de quo superius diximus.

At quia nondum explicuerat, quo pacto significaret oratio, addit, quod non signifi-
cat ut instrumentum sicut alii dicebant,
est naturale, sed ad placitum, circa quod aduerte orationem aliquid habere natu-
ræ, aliquid voluntarii, & ab instituto, sicut

res artificiales. v. g. cathedralis tota est ab arte, quia lignum est à natura, nec tota est à natura, quia forma est ab arte: tamen similitudine proferimus esse ab arte, quia iudicium sumitur secundum formam, ita oratio habet uocem à natura, tamen significatio nescit, ordinationem, dispositionem, & reliqua à uoluntate. propterea absolute dicitur esse ad placitum, & non à natura, & est instrumentum voluntarium, nō naturale.

Enunciatio vero non omnis, sed in qua uerum, &c.

Hæc est secunda pars: in qua Arist. mi-
ra breuitate multa dicit. primo insinuans divisionem orationis in enunciatiæ, &
nōa enunciatiæ; docet enunciationem esse orationem, in qua est ueru uel falsum; reliqua autem non sunt enunciatiæ, qua-
rum usus est Rethorū, & Poetarum, sicut
usus enunciationis est Dialectici.

Et huius ratio est: si mis. n. Dialectici est
indagatio ueritatis, & argumentatio, que
huius instrumentum est: at ueritas nō nisi
enunciatione significatur nec argumentatio
ex aliis, quam ex enunciatiis componitur: propterea enunciatio solaz ad Dia-
lecticum spectat,

Definitione posita ipsam enunciationem Arist. dividit: ac primo in unam principali-
ter, cuius species affirmatio, & negatio sunt, & in unam coniunctionem dividit: Ex-
pliatur autem ex quibus oratio enunciatio
componatur, & quid sit una enunciatio: di-
cit ergo enunciatiæ omnem cōponi:
ex uerbo, aut casu uerbi. intellige simul ex
homine, nam ex uno non sit compositione:
expromit autem hoc, quia nulla oratio, quā
tuncunque una sit, enunciatio dicetur, ni-
si habeat uerbum quod manifestat in defi-
nitione, definitio enim oratio est, & una,
nondum tamen enunciatio est, quod si-
sit uerbum.

Dicit alius: definitio quomodo est
una oratio scilicet animal gressibile, bipes?
respondet non esse unam, quia simul &
continuo proferatur: uel quia partes con-
iunctiæ habent Grammaticalem, sed
alii ratione, quam inquit, non esse praefec-
tis loci, sed Mera. c. 12. ubi id tractant, sed
nos dicimus postea.

Tandem explicat, que enunciatio dica-
tur una, & distinguunt: quod est una, que
unum

Motio

*Responsio
ad dubium*

etiam significat, ut homo est alius: quedam est una, quæ coiunctio est una, quamvis plura significat, ut homo est alius, & leo uincit. Vnde ex opposito duplex est propositione, seu enunciatio, plures, & quæ plura significat, ut canis mouetur, uel non unum significat, ut Petrus & Paulus ambulat, uel quæ sunt sine coniunctione, ut homo est animal, Leo uincit, equus currit.

Potest et dici, non dixisse unam propositionem plura & non unum significare, quia uniuocum aliqui significat plura, tamen ut conueniunt in uno: & ita explicat Pscellus.

3 Nomen igitur, & uerbum dictio sit solum, &c.

Ne, dum dicit propositionem significare unum, aliquis deciperetur, existimans significare unum sicut nomine & uerbū per se: hoc remouet, docet ista esse solum dictiones, nec significare unum enunciatiū, siue quæ utatur hic respondendo alicui interrogatio, siue ex te proferat ea nunquā enim simplici dictione enunciat quis: hoc est, quod dicit. (Non est dicere sic aliquid significantem uocem enunciare) id est non est assertendum uocabulis solū simplicibus per se uetenem enunciare, uel aliquo interrogāte, uel non, uerum, i. sed ipso proferente, id est siue interrogatus respondeat uoce simplici uel ipse, ex se ipso loquatur & proferat, nū quam uoce simplici ullus aliquis enuncabit nisi aliquid subintelligat, ut sit in respōsionibus, & in quibusdam uocabulis aliis, ut pluit, tonat, & similia, quæ enunciant uirtute alicuius subintellecti.

4 Harum autem hæc quidem simplex est enunciatio, &c.

Hic continetur diuisio enunciationis, in simplici & cōposita. Simplex ut hō currit, cōposita ut homo currit, & leo uincit.

Dubitamus.

Dubitabis an ista sit eadem diuisio eiusa ea, q̄ est in unū & plures & resp. secundum Am̄mo. Et Boe. & S. Th. non esse eandē non n. est id ē simplex, & unum. ut docet Arist. 12. Meta. c. 7. unū. n. opponitur multis, simplex at̄ opponitur cōposito: unde ueritas enunciationis uel pluraliter, cōsiderant ēm̄ significacionem dictionum enunciationis, & ipsius enunciationis. At simplicitas uel cōpositio ēm̄ numerum dictionū, quæ

sunt necessaria ad enunciationē, uel abundantes: potestq; esse plures, & simplex: ut canis mouetur. potestque esse composita, & una, ut animal, gressibile, bipes, mouet & hanc modo diuisiōnem Arist. assignat. Estque simplex enunciatio, ut subdit Arist. (vox significans aliquid esse uel nō esse de alio) id est, habens simplex p̄dicatum de simplici subiecto: composita uero, quæ prēter hanc superaddit, nempe habens plura prædicta, uel subiecta, uel ultraque plura.

Vbi est dubium, an hic Arist. definiat sim plicem enunciationem? Alex. em̄ asserit esse definitionem enunciationis, quæ sequiuocata est ad affirmationē & negationem: ac propterera definitur per sua significata, quō de finiri possant omnia sequiuocata: nempe definitione nominis.

At S. Th. & Am̄mo, nolunt esse illam definitiōnē, sed diuisiōnē enunciationis in affirmationē & negationē: & rō est, quia iā sup̄petus definita erat enunciatio, nēpe oīo, in qua est uerū vel falsum, sed non ista parū uidetur firma, cū prius enunciatio in cōdēfinita fuit, hic autē enunciatio simplex.

Propterera dico cum Boe. & Porphyriam esse definitionem enunciationis simplicis, scilicet est uox, quæ significat aliquid esse, uel non esse de alio.

Datur at̄ talis definitio p̄ ea q̄ sunt inferiorū specierū: quia non est facile propriā assignare dīam, & ut dicit Boe. quia simul definiendo diuidet simplicē in affirmatiōnē & negationē: quas definit, dicens, affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, negatio est enunciatio alicuius ab aliquo.

Vbi prepositiones sunt aduertēde, nam (Ab) importat quandam separationē quæ fit in negatione [De]quandam coniunctiōnem, quæ fit in affirmatione. An uero enunciatio sit genus ad affirmationem, & negationem, uel sequiuocum, dicemus postea.

Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse, &c.

Hic Arist. explicat, quō se affirmatio, & negatio inter se habeant, quæ est tertia capitis pars, & intendit docere esse oppositas inter se, ad quod probandum ingeniōse sumit duo. Alterum est: quadrupliciter contingit enunciare. Primo, quod est esse, id est affirmare, quod est, quod fit in enunciatione uera, ut homo est animal.

Secun-

Dubium.

1. Sess.

2. Sess.

3. Sess.
cum respō
fime ad
dubium.

In lib. I. Cap. I L.

Secundo, quod non est, nō esse id est negare: quæ non sunt, quod sit in negatione vera, ut homo non est. Tertio, quod est, nō esse, quod sit in negatione falsa, ut homo non est animal. Quarto, quod non est esse, quod sit in affirmatione falsa, ut homo est leo.

Ex hoc fundamento sequitur alterum: omnem quod affirmatur, posse negari, contra: & hoc manifeste sequitur ex praecedenti: si enim non affirmarentur nisi quæ sunt & negarentur, nō quæ non sunt, non omnis affirmatio haberet negationem, nec è contra, cum igitur & quæ sunt, & quæ non sunt enunciare contingat esse, vel non esse, illud manifeste sequitur.

Ex utroque autem sequitur negationem opponi affirmationi, & econtra nō autem quæcunque affirmatio cuicunque negatio si opponitur, sed quando sunt ex eisdem extremis, & habent uniuocas dictiones, & reliqua, quæ sunt necessaria, quæ explicavit. Et nichil c. 4. propter sophistas.

Q V A E S T I O I .

De oratione.

Vt ordinem Arist. in disputando obseruemus, de oratione oportet prius differre & quidem proposita eius diuisione duo dubitari possunt: Primum an omnis oratio ab Aristotele definatur? alterum an oratio sit genus enunciationis?

Quotuplex sit Oratio.

1. Diversio.
Circa primum quotuplex oratio sit inquiramus. Laurentius Valla in sua Dialectica, orationem primo in plenam, plenioram, & plenissimam diuisit, uocat plenam orationem quæ solum partibus necessariis constat, nempe nomine & uestro; ut homo currit, uocat plenioram, quæ plures habet partes quam necessarias, ut syllogismus atque numeris omnibus absoluta est, plenissima dicitur; quales orationes Rethoricae. ista diuiso quamvis bona sit, non tamen est prima, nec diuidit omnem orationem.

2. Diversio.
Propterea Boet. diuiso amplectenda est quem postea omnes fere sunt sequuntur: quæ via ipse à Greco eam diuisionem accepit. Est igitur oratio duplex perfecta, & imperfecta, perfecta est que perfectum sentium generat in animo auditoris. uocamus sen-

sum sententiam ipsam, ut causam perfectam, non cui non possit aliud adiungari, sed qui facit intellectum quiescere, quantum ad apprehensionem alicuius rei, uocamus auditorem, aduertentem & intelligentem, oratio vero imperfecta, est oratio imperfectum sentium generans, quales sunt orationes sine uestro, vel cum uestro, in quibus est coniunctio suspendens, vel relatiuum, qui, cum uno uestro, de aliis sumitis.

Oratio perfecta diuiditur ab Aranno. in præfationes huius libri, & à S. Th. tract. super hunc librum, c. 3. in quinque partes, in enunciatiuam, uocatiuam, interrogatiuam, imperatiuam, optatiuam, vel deprecatiuam in prima inest uerū vel falsum, in reliquis uero non.

Harum quatuor sufficientiam ponit S. Tho. inquit enim homo potest comparari ratione alicuius inferioris, vel ratione alicuius superioris. cum inferiori, tripliciter se habet, vel uult illius mentem in se cōuertere, & ad hoc utitur uocatiua oratione; vel uult mente eius sibi explicari, & utitur interrogatiua; vel uult ut exequatur alii quod opus, & utitur imperatiua, vel exhortatiua. cum superiori uero non nisi deprecatiuam vel desideratiua utitur. reliquæ ad has reducuntur.

Sed dices, quare in his non est uerum vel falsum, sicut in enunciatiua? nota ex Boet. in hominem duplē potētiā: altera est intellectus, in quo solo inest uerum, vel falsum; altera est appetitus, in quo inest bonū vel malū, enunciatiua solum explicamus ea, quæ intellectu concipiuntur: propterea illi inest uerum vel falsum: aliis omnibus explicamus ea quæ habemus in appetitu, propte rea nec uerū nec falsum habent; quod si interdū enunciatus ea, quæ appetimus: id sit, quatenus eadē cognoscuntur ab intellectu. reddi ēt alia ratio pōt: quia ab eo, quod res est, vel nō est, enunciatio est, & dicit uera vel falsa: sola autē indicatiū cōuiciat; qd̄ aliquid sit vel non sit: alijs non ita. Et hinc etiam est, quod illa sola perfectū generat scīsum, alijs minimū.

Aliorū oratio in communi hic definierat ab Aristotele, an solum oratio perfecta?

Hic igitur suppositis dubium est, an oratio,

Nos.

Dubium.

eo, cum perfecta quām imperfecta hic definiatur, an sola perfecta, Albert. tract. de enunciatione, c. 4. cum Philop. existimat solam perfectam hic definita, est autem rō Alber. quia sola perfecta est genus enunciationis, hic autem oratio consideratur, et est genus orationis ratio uero Philo. Et partes non dicuntur nisi respectu totius, sed oratio imperfecta non est totum, totū n. perfectū est, ergo imperfecta nō habet partes, & sic ei non competit definitio.

2. opn. Alii, de quibus superius diximus, inter quos sunt Aspasius, & Porphyrius, solum hic sum plicent orationem definiri uolunt.

3. opn. At vero opposita sententia est Boet. S. Tho. & aliorum: ut orationem in cōsiderari, ut includat tam perfectam quam imperfectam, simplicem, & compositam, hic definiuntur. & ita est tenendum. Primo, quia definitio omni competit orationi, ut patet, & supra exposuitus, præterea, quia hic definitionem uocat Arist. orationē, & unam que tamen est imperfecta oratio, cum sit sine arte.

Nec argumentum Alber habet robur, quia non solum oratio perfecta est genus enunciationis, sed etiam oratio in cōsiderari habet enim se oratio ad enunciationē, sicut uiuens ad hominem, est quaque genus remotius.

Quod si dicas, nō licet definire, nisi per genus propriaquum: dico id non esse tem per verum: quando enim addimus differtias, quae sunt ab illo genere usque ad propinquum, licet bene definire per remotū; ut & dicas, homo est uiuens sensibile; rationale, ut docet Arist. 6. Top. c. 3. loc. 2. g. ita illa differentia uerum vel falso secunda habet, quod sit oratio perfecta.

Ad illud Philop. respōdet bene S. Tho. partes in aliquo toto se habere dupliciter alii, primo sunt, ipsius totius, quales sunt illæ, quæ nihil aliud, quam tale totum cōponunt, sicut caput, pes, brachium, & similia cōponunt corpus aliique non primo totum ipsum componant, sed p. aliud ut oculus, lingua, natus, non primo corpus ipsum, sed caput, & per caput corpus cōponunt: ita similiter lapides nō primo dominum, sed paries constituant. ex quo sit ut partes non solum respectu totius perfici, sed etiam imperfecti dicantur.

Hinc patet solutio, potest enim esse om-

nio imperfecta, & partes habere, nepe ilias ex quibus primo oratio perfecta non componit. ut Deus iustus, & bonus, est oratio, & tales partes, primo istam orationē componunt, & per eam cōponunt aliquā perfectā. ut si addas, misericordia peccatorū

Ad illud Aspasius. supra responsum est.

Patet igitur orationem in cōsiderari hic definiti ad Aristotele.

An oratio sit genus enunciationis?

Dubitatur an oratio sit genus enunciationis? Quidā existimant non esse genus prefēctum propositionis, quia propositionē est in uoce, mente, & scripto; at oratio nō est nisi in sola uoce.

Dico primo orationē non solum uoce, sed in mente & scripto etiam repertī, ut supra diximus de mente Boe. & Ammon. Dico secundo: hic cōsideratur propositionē ut rem uerū vel falso significat, & ut concep̄tus est manifestatiua, ac propeores causatiōes dicitur, hoc enim est enunciare, rei ueritatem vel falsitatem manifestare: id est huius genus optime posse oratio. quaz autem sit propositionē in mente primo Philo, cap. 1. tradetur.

QVÆSTIO II.

De Enunciatione.

De nomine Enunciationis.

Primo de nomine enunciationis. Secundo de eius divisionibus. Tertio quales divisiones sint, est tractandum.

Circa nomen aduerte, multa nomina cā dem orationem significare, diversis rationibus: primo oratio, ut uerum vel fallit significans, quatenus conceptus & rei est manifestatiua, enūciatio & interpretatio dicitur. eadem quatenus in syllogismo, tā quam aliud probans sumitur propositionē, quatenus īā probata, conclusio quatenus sub dubio ponitur probanda, si fuerit necessaria, quæstio; ut utrum homo sit risibilis/fūlū probabilis, problematum partēs sint honorandi, nec ut, si apparet, & multiplex, sophisma; ut utrum canis moueat, quatenus adducitur ad obviandum dictis alterius, instantia, quatenus ipsi iustitiae demonstratio, dignitas, postulatio, petatio seu suppositio, dicitur.

Et

Et ita horum est usus loquendi apud Petipatericos: quamuis iam Neoterici quam libet orationem significantem uerum vel falso, propositionem uocent: tamen ista distinctio obseruanda est, propriis igitur talis oratio, ut hic consideratur, enunciatio dicitur.

De divisione enunciationis.

1. Divisio Enunciacionis. Hæc igitur enunciatio primo diuiditur in unam & plures. Enunciatio una est, quæ unum significat idest unicam complexiōnēm actu & potentia significat, ut homo currit. Triple autem inuenit enunciatio una. Primo una uoce, & significacione quādō est una complexio in re & in uoce, ut homo currit. Secundo una re, sed nō uoce; quando uoces idem re significat, ut animal, gressibile, bipes currit? illud enim subiectum unicam rem significat. Tertio una coniunctione, ut quādō dicitur homo currit, & leo uincit: nec ponimus cum Alter. unum uoce, sed non re, quia talis est simpliciter plures, ut canis mouetur.

Propositor plures est, quæ plura & non unum significat, quæ uerba supra explicuimus, est autem quadruplex propositor, seu enunciatio multiplex. Primo, quando sunt plures non connexæ formalitet, ut homo currit, leo uincit, Petrus studet. Secundo, quando est una quidem uoce, sed multæ re, ut canis mouetur. Tertio, quando est cum multiplici subiecto non conexo, ut Petrus, leo, equus, mouetur: sicut enim tales multæ non actu, sed potestate. Quarto, quando id est à parte prædicati, ut homo est doctus, iustus, studiosus, diligens. Sunt enim omnes hæc quatuor plures, cum uel formaliter uel virtualiter plures coniunctiones absque coniunctione significant.

2. Sem. 1. Dubitatur, quid sit enunciatio coniunctiona una? In hac parte Neoterici multum ab antiquorum doctrina deuiant. idem. n. per enunciationem coniunctione unam, & per compositam intelligunt; quam uocant propositionem hypotheticam, dicunt autem propositionem hypotheticam quæ cunque enunciationem constantem ex pluribus enunciationibus principalibus, media aliqua coniunctione, siue sit copulativa, siue desinētiva, siue quæ cunque alia.

2. Sem. 2. Antiqui uero hypotheticam uocabant casualem, rationalem, conditionalē, enun-

ciationem, ut refert Boet. supra Topi. Et ce. ex Eudem, & Theophrasto. & ratio est clara, quia hypothetica idem est, ac si latine dicas supposita & data parte, pars altera sequitur: quod non in copulativa sit, & hoc idem docet Boet. in tract. de syllogis. hypot. ubi illæ tres enunciations communiter uocatae conditionales. Philop. additæ etiam disjunctiua constantem ex oppositis partibus immediate, quia etiam in hac data una parte sequitur altera, ut uel Petrus stat, uel non stat, currit, uel non currit.

Ex hoc fit, ut hic per enunciationem conjunctione unam, intelligatur conditionalis, quæ in illas tres dividitur, & disjunctiva: & ista est sententia Ammo. Boet. & Albert. mag. tract. de enunciatione c. 2. & similiter Arabum, Avice. & Algaze. ubi Ammo. copulatiua non unam appellandam censeret, sed multiplicem, est enim ut manipulus ex multis congregatus.

At quamvis ista sententia sit tenenda, quantum ad hoc quod hypothetica proprie dicendæ sunt disjunctiva & conditionalis: existimo tamen hic per propositionem coniunctione unam non solam hypotheticam, sed etiam copulatiua, & si quæ aliae sunt, quarum partes quacunque coniunctione sunt coniunctæ, esse intelligendum: cum tales enunciations non solum habeant hoc, quod in se multis similipliæ concludant, sed speciale aliiquid quantum ad ueritatem uel falsitatem præter similipliæ addant.

2. Divisio enunciacionis. Secunda divisio est enunciacionis ipsius in simplicem & compositam: hæc at ut distinximus superiorius, & docet Boe. in 2. editione, non est eadē cum superiori, cum possit esse simplex, & plures, ut canis mouetur: & una, & composita, ut animal rationale, mortale currit. Simplicitas enim propositionis consistit in hoc, quod unum simplex subiectum, & prædicatum habeant, ut homo disputat. Composita uero in hoc, quod multitudinem in subiectis & prædictatis patientur.

Vnde distinguuntur composita, in eam, quæ ex pluribus propositionibus sit, ut si lucet sol, est dies; & in eam, quæ ex pluribus subiectis uel prædicatis, unum facientibus, seu significantibus constat, ut animal rationale, mortale, est homo: & in eam quæ

<sup>3. Dīm.
fa.</sup> quæc pluribus similiter subiectis uel pre dicatis, non tamen facientibus unum con ficitur, ut homo, & leo, & equus currit ho mo est iustus, sapiens, & diligens.

^{Dīm. I.} Tertia est subdivisio enunciationis sim plicis in affirmationem, & negationem, ut supra explicuimus.

Quibus suppositis est dubium de diu sionibus his quales sunt, estque aduer tem, has divisiones esse secundum substan tiæ propositiones, scilicet quod si una uel plures simplex uel composita, affirmatio uel negatio. aliae divisiones sunt secundum accidentia, ut quod sit universale uel parti cularis, & quidem de divisione in unam & plures simplices & compositam, oës sere conueniant etiam in analogata.

^{Dīm. 2.} At de tertia subdivisione est dubium an sit generis in species, uel analogi in ana logata. Alexan. Aphrod. cuius meminit etiam Ammo. in proemio huius libri. Et ut videre est apud ipsum in 1. Prio. cap. 1. & ibidem Philop. contra Alex. & burian. qui defendit Alexandrum, & substituit eam sententiā. Sustinet esse æquiuocam enunciationem, ad affirmationem, & ne gationem: precipua ratio hæc est. ubi prius est, & posterius, ibi est analogia, at affirma tio est prior negatione, ergo enunciatione at æquiuoca ad ea: maior est clara, quia in uniuoco ratio est eadem. minor patet ex Arist. in hoc capite: ubi dicit (una prima enunciatio affirmativa) ubi Boet. 2. Edi tione illud) prima iungit cum affirmatio ne, ut sit sensus affirmatio est prior, & in de negatio. & expressi primo post ca. 21. uocat priorem affirmationem negationem: & probatur ratione, quia affirmatio est compositio, negatio diuisione: sed prior na turæ est compositio diuisione, ergo & af firmatio est prior negatione, præterea quia negatio est priuatio, affirmatio est habitus sed habitus naturaliter prior est priuatio ne, ergo & affirmatio prior.

^{2. op̄.} Opposita sententia est Porphyr. Ammo. Boet. Simpl. in prædica. quantitatæ S. Th. & aliorum afferentium talem diuisionem esse generis in species præterea sit pri mo aduentum: affirmationem quadrupli citer esse negatione priorem. Primo est prior quia simplicior est: negatio enim sit ex affirmatione aliquo superaddito, & hoc est qđ dicit Boet, affirmatio est prior

negatione. id est prolatione; & Ammo. di cit, est prior affirmatio simplicitate dictio nis. Secundo est prior quia notior: nullus enim cognoscit affirmationem per nega tionem, at negationem ipsam ex ipso co gnitione affirmationis consideramus: & hæc prioritas notionis ponitur ab Aristo. 1. post. cap. 21. Tertio est prior secundum rem significatam, ut dicit S. Th. tract. su per hunc librum cap. 6. nam affirmatio si gnificat rem esse, negatio non esse, quâuis at in particulari prius sit aliquid non esse, quam esse: tamen absolute loquendo, esse semper præcessit non esse: aliter nihil pos set produci: præterea dicit Aris. 9. Mer. actus prior est potentia. Quarto dicitur prior secundum intellectum, quia intelle ctu prius componimus, quod est affirmare quam diuidamus, quod est negare.

^{2. Fas.} Est secundo ualde aduertendum quod non ubiqvq; est prius, & posterius, ibi est æquiuocatio, seu analogia Logicae dupli ciæ. n. aliquid dicitur prius uel posterius: uno mō inuenitur inter aliqua inter se secundum q; unum altero est perfectius, uel utrū uirualiter includit alterū quo pacto una species altera prior est, ut homo leone & quadrangulus triangulo, & binario tri natius. tale at prius & posterius nō auferre uniuocationē duoru uel pluriū in aliquo superiori, ut patet in exēplis assignatis im mo inter spēs generū talis ordo inuenitur.

Altero modo inuenitur prius & poste rius in ipso superiore respectu inferiorum, quando eius ratio unius inest primo, & q; ip sum aliis, ut sanum dicit sanitatem que pri mo est in animali, in urina vero & medi cina per ordinem ad animal: similiter inest ens substantiaz, & accidenti, non sic autem animal homini, & leoni, tale prius, & poste rius constituit analogiam, hoc autem non nō inuenitur in enunciatione respectu affir mationis uel negationis, quamvis enim una respectu alterius prior sit, ut diximus, ta men enunciatio primo illi inest, cum æque ipsa & eius definitio de utraq; prædicetur

^{2. concl.} Est ergo uniuoca enunciatio sicut figu ra, numerus, animal, in quibus est eadem ratio, hæc doctrina est Simpl. prædic. quā titatis. & Ammo. in hoc cap. & Boet. & S. Th. loco allegato, & est consideranda.

Ex quibus patet enunciationē simplicē dic genus ad affirmationē & negationē.

^{2. concl.} Nec

In Lib. I. Cap. V.

Ad 1. Nec argumentum Alex. quicquam ualeat: non enim probat, nisi affirmationem esse priorem negatione, si adiuicem comparentur; et si ad enunciationem referantur, non prius una enunciat, & participat naturam enunciationis, quam altera.

Dub. 1. Dicest, esse affirmatiuum uel negatiuum, uidetur dicere qualitatem enunciationis, ergo affirmatio, & negatio non differunt specie, sed qualitate, & accidentis; sicut homo albus, & homo niger, non differunt specie, ut dicitur 10. Met. c 12.

Solutio. Dico esse affirmatiuum uel negatiuum, esse quidem qualitates enunciationis, sed qualitates essentiales, constituentes cum ipso genere species distinctas, quomodo differentiae dici solent qualitates generis. pro quo aduerte quod est affirmatiuum, uel negatiuum, non consistit in materia propositionis; aliter enim non constituerent speciem: sed in forma, nempe in compositione, quam uerbum importat, & quia sunt diuersae compositiones affirmatio, & negatio, & diuersi modi enunciandi, inde consti tuunt uarias species. ac propterea negatio semper debet cadere supra uerbum; & non solum supra significationem uerbi, nam haec non est negatio, homo est non currens.

Dub. 2. Circa hoc caput occurrere posset dubium, cuius solutionem prætermisit Arist. quare definitio cum plures partes habeat, dicatur una: quod ipse 7. Metaph. cap. 12. docet.

Solutio. Dico, & est aduertendum, singulas partes definitionis per se dicere totam naturam definiti confusa, unam autem partem explicare distincte v. g. rationale dicit totam naturam hominis confusa, distincte uero illam, ut principium ratiocinandi est: animal, dicit totam hominis naturam confusa distincte uero hoc, quod principium sentiendi est, & sic de reliquis: unde definitio est conflata ex pluribus, idem confusa significantibus, sed singulis aliquid in eo distincte exprimentibus. Ideo dicitur una, quia re uera idem dicit unum, quod alterum, quantum ad rem; sed non quantum ad modum significandi: qui modus non multiplicat rationem, cum unitas, & multitudo a re significante sumatur, & haec doctrinam obserua.

Dub. 3. Tandem dubitatur circa illa uerba Arist. scilicet contradiccio est affirmatio et negatio apposita iudicetur. non esse uerum, nam est ad

oppositionem contraria & subcontrariam est necessaria affirmatio & negatio.

Solutio. Dico, quod contraria, & subcontraria oppositio non in sola negatione & affirmatione consistunt, sed in quantitate est subiecti, quod utraq: sit uel uniuersalis, uel particularis, at contradicatio. per se in pura negatione & affirmatione, ita ut si sola affirmatione, & negatione inspicias, remota quantitate, est contradicatio, propterea inuenitur contradicatio in singularibus propositionibus, & in ipsis terminis, ubi nulla est uniuersalitas uel particularitas, quae sunt quantitates. propterea dixit contradicatio est affirmatio & negatio, quasi formaliter in his consistat, at quia non quicquid negatio affirmationi contradicit, de contradictione addit, opponitur.

Quæ autem affirmations, & negationes **Natura.** oppositæ sint, partim hic explicat, partim explicitur 1. Elench. c. 4. est enim oppositio unius & eiusdem, non solum rei, sed rei, & nominis non synonimi, sed eiusdem ad idem, secundum idem, similiter, in eodem tempore. idicunt constare ex eodem subiecto, & praedicato, dicunt termini esse univoci, non synonimi, sed idem prorsus. & dicitur, secundum idem, unde non opponuntur haec enunciationes, ista tabula est dupla & ista non est dupla: si prius ad medietatem, posterius ad tertiam comparetur, quia non ad idem sic etiam quia non sunt secundum idem, ista non opponuntur. Actiops est albus secundum dentes, non est albus secundum placens: rufus, quia non similiter, nec iste opponuntur. Petrus currit uelociter, non currit tarde. Et quia non eodem tempore, & loco, non hec opponuntur: heril legi, hodie non legi, sum extra pontem, non sum extra pontem, si una luc, altera alibi proferatur, & haec de hoc capite.

Dividitur Enunciationum iuxta quantitates notarum. Enunciationum oppositio-nes assignantur: circaque ipsarum. Veritatem ac falsitatem regula traduntur ac quæ si una affirmatio & negatio determinatur. Cap. V.

Voniam autem, sunt haec qui-
Qdem rerum uniuersales, illæ ue-

I
Sectio se
cunda se
cunda
Grecæ.

De subiectis, & predicatione
enunciationem.

Cum in capite precedenti negationem, & affirmationem opponi inter se doceret, nunc de hac enunciationum oppositione differere prosequitur. cum autem oppositio & secundum quantitatem, & secundum veritatem, uel falsitatem enunciationis ostet: in hoc capite de quantitate, quæ præcipue in subiectis spectatur: in sequentia ueritate, & falsitate tractat.

Primo igitur hanc conclusionem constituit. Omnis enunciatio aut est de subiecto uniuersali: aut de subiecto singulare, siue affirmativa, siue negativa sit, quam tali syllogismo demonstrat: quoties enunciamus, siue affirmatiue, siue negatiue, rem de re enunciamus: sed omnis res uel uniuersalis est, uel singularis ergo quoties enunciamus, uel de uniuersali uel de singulari rem enunciamus: maiorē non exprimit, minorē sub forma divisionis proponit, eamque descriptione & exemplis illustrat, inquit.

Quoniam autem sunt hæc quidem rerum uniuersalia &c.

Ac si dicat, quia res quædam sunt universales, quædam sunt singulares, & nota, quod dicit [quoniam] ut intelligas esse probacionem, a causa. Ex hoc enim quod res sint uel uniuersales uel singulares, & semper de re enunciamus, fit, ut enunciatio uel sit de subiecto communi, uel singulare.

Describit autem, quæ dicatur uniuersalia, & dicit, Uniuersale est quod in pluribus praedicari aptum est, ut homo, animal, leo. Dicit autem [aptum est] quia non esse necesse, ut rem uniuersalem proferamus, quod actu eam de multis praedicamus. Sat erit, si ipsa aptitudo sit, uerum ut S. Tho. dicat propter multa, quæ actu non habent plura, de quibus praedicentur, sunt tamen uniuersalia, quia aptitudinem habent, ut sol, mundus. Singulare est, quod non est de pluribus praedicari aptum, ut Socrates, Plato.

Dices, quare Arist. non dixit de praedicationis, quæ praedicata enunciare contingat? dico primo, quia qualitas propositionis non à predicatoro, sed à subiecto sumitur, ut ista predicatione cœsetur singularis, Plato est animal, quamvis predicatum sit uniuersale.

Q. 2 Dico

to singulares. (Dico autem uniuersale, quod in plurib. praedicari natum est: Singulare uero quod non: ut homo quidem uniuersalium est. Callias uero eorum quæ sunt singulare:) necesse est quoq; enunciare quod inest aliquid, aut non, aliquando quidem alicui eorum quæ vniuersalia sunt, aliquando autem eorum quæ singulare: sunt.

*ad l. sūt
si quidem
in uniuersali
saliter
enunciaret quis. : quod est, aut nō est
cōtrariae enunciations erunt. Dico
autem in uniuersali enunciare uniuersaliter: ut omnis homo albus est, nul
lus homo albus est.*

*ad. qd
est aliqd
aut non
erunt: ha
cōtraria
annuntia
siones.
ad l. ha
qui dem
non sunt
cōtraria.*

Quando at in uniuersali, non erunt: ha cōtraria annuntia siones. Quando at in uniuersali, non sunt contra ria: quæ at significantur, est esse aliquando contraria. Dico at non uniuersaliter enunciare in ijs quæ uniuersalia sunt, ut est albus homo, nō est albus homo: cum enim uniuersale sit homo, non uniuersaliter utitur enunciatione. omnis namque non uniuersale significat, sed quod uniuersaliter.

*4 In eo uero qd praedicatur vniuersa
le, id quod est uniuersaliter praedica
re, non est uerū. Nulla-n. affirmatio
uera erit, in qua cum uniuersale sit
praedicatum, uniuersaliter praedicatur:
ut est omnis homo, omne animal.*

*ad l. sūt
omnis hō
albus est:
nullus hō
albus est.
omnis hō
albus est, aliquis hō albus est.
Cōtrarie uero uniuersalem affirma
tionem & uniuersalem negationem:
ut omnis homo iustus est, nullus ho
mo iustus est.*

Opponi autem affirmationem negationi dico cōtradicторie, quæ uniuersaliter significat idem, quod nō uniuersaliter: ut omnis homo albus est, nō omnis homo albus est: nullus homo albus est, aliquis hō albus est. Cōtrarie uero uniuersalem affimationem & uniuersalem negationem: ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

Dico secundo quia ex doctrina praecedenti prædicamentorum constat, semper uniuersalia prædicari; reliquæ enim sunt prædicationes indirectæ, uel impropriæ. sequa enim de æquis, uel superiora de inferioribus, non autem inferiora de superioribus, nec singularia de se ipsis, proprie prædicantur; hac igitur de causa Arist. non prædicatorum, quæ iam determinata sunt esse uniuersalia, sed subiectorum meminit.

- 3 Si ergo in uniuersali, uniuersaliter enunciet, quis quoniam est, &c.

Circa illam partem, qua de re uniuersali, aliquid uel affirmatiue uel negatiue enunciatur, Aristoteles membris diuisionem necessariam facit; & per singulas postea partes procedit, ostendendo, quomodo opponatur, & reliqua circa explicando.

Tricliciter ergo de uniuersali affirmatiue uel negatiue enunciamus, primo de uniuersali uniuersaliter, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est: secundo de uniuersali, de neutro tamen uniuersaliter, ut homo iustus est, homo iustus non est: tertio de uniuersali, sed de uno uniuersaliter, de altero non uniuersaliter ut omnis homo iustus est, homo iustus non est, uel nullus homo iustus est, homo iustus, nec altero ullo modo enunciare contingit de uniuersali.

In omnibus autem his notat Ammon. semper intellige de affirmatione & negatione ex eodem subiecto, & prædicato: & cum reliquis circumstantiis, quæ sunt ad oppositionem necessariae. De oppositis enim affirmationibus, & negationibus hic differitur.

Accedit igitur ad primæ partes explicationem, & docet quoties de uniuersali ut uniuersaliter enunciamus affirmatiue & negatiue, tales sunt enunciations contrariae; ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Exponit autem quid sit de uniuersali uniuersaliter enunciare, exemplo quodam: nempe, quando propositio si-
guum aliquod usiuersalitatis habet, ut omnis homo albus est nullus homo albus est.

Dubitum. Dubitat S. Thom. quare talis oppositio dicatur contraria, & respondet subtiliter & bene, ut etiam Ammon. diei per simili-

tudinem ad res, quæ contraria dicuntur: la enim res contrarie dicuntur, quæ maxime inter se distant & secum pugnant, ut album maxime à nigro distat, & calidum à frido, unde media non proprie extremitis contraria sunt: cum ab eis non distent maxime. At istæ propositiones maxime distant, omnis homo albus est, nullus homo albus est; cum prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiue, at altera omnia etiam neget. Ita uero non omnis homo albus est, non afferat omnia; significat enim aliquis homo albus non est, merito ergo il la dicuntur contraria.

Quando autem in uniuersalibus non uniuersaliter, non sunt contrariae, &c.

Hoc est alterum diuisionis membrum; nempe, aut enunciamus de uniuersali, non tamen uniuersaliter; ut homo albus est, homo albus non est, explicat autem quando de uniuersali non uniuersaliter prædicemus; nimirum quando dicimus, homo albus est, homo albus non est,

Quod si dicas in his enunciationibus subdit universale, ergo uniuersaliter enunciamus: respondet, homo, leo, animal, & similia subiecta significare quidem rem uniuersalem, sed non cum hoc modo uniuersalitatis, quam significat ipsum signum omnis, nullus, & similia: hæc enim signa non ipsum uniuersale significant, sed ipsius uniuersaliter subiecti, quod non aliud est, quæ denotare: prædicatum, omni inferiori subiecto, copulatiue, nullo dempto, inesse, uel ab omni eo remoueri. tales autem enunciations asserit non esse contrarias, quas nos uocamus subcontrarias.

Addit tamen hæc uerba de ipsis. (*Quæ significantur est esse aliquando contraria*) *i. expofitum*
qui locus satis est difficilis propter varias interpretationes, imprimis Hermiaius, ut refert Boet. in 2. Editione exponebat hoc pacto, istas subcontrarias aliquando significare contraria, quia aliquando una est uera, & altera est falsa, ut in materia necessaria uel impossibili. ut homo est animal, homo non est animal. Sed ista reiicitur expofitio, quia nondum quicquam de ueritate, uel falsitate dictum est.

Alex. quem commendat & sequitur S. Thom. inter prætabatur subcontrarias alia, *2. expofitum*
quando

quando significare contrarias, quia in certa materia scilicet necessaria equivalent contrariis, ut homo est animal, & omnis homo est animal, non est animal, & nullus homo est animal, non tamen in materia contingenti.

Tertia expositio habet proposito: ceteros interprates, nempe Porphy. Ammon. Psel. & Boet. hmoi est. Pro quo notant alii qua esse, quae habent contraria, aliqua certa contrarii. Album. n. calidum, par, contraria habent, animal vero, corpus, curvit, ambulat contraria non habent. Hinc sit quorundam negotiationes importare contraria, quorundam uero non, ut non album, importat contrarium, nempe nigrum vel medium, quod participat de contrario, non sanum importat etrum. At non ambulat non animal non importat contrarium.

Cum igitur in his particularibus in una affirmetur praedicatum, in altera negetur & negatio aliquando importet contrarium sit ut aliquando tales enunciationes, licet contrariae non sint, eorum tamen significatae contrariae sint ut ho est calidus, homo non est calidus, ibi non calidus, dicit, quod sit frigidus, homo non est franus, id est, est ager. Hoc autem dicit, ne existimemur contrarietatem praedicatorum, enunciationes contrariae facere, & per tantum expiatorum auctoritatem non mihi displaceat hec expositum.

Quod si dicas hoc etiam in contrariis enunciationibus inest, respondeatur, id uestrum esse, sed in istis particularibus hoc notatur, quia aliam contrarietatem non habent, quam praedicatorum.

Amm. p. ea dubitasse in subcontrariis, quia in his est praedicatum negatum. i. ho non albus, sed haec ratio nulla est, quia & in uniuersali negat praedicatum, nullus ho est albus. melius dicetur & in contrariis dubium non erat, cum contrarie iam sint, at in his est dubium cum non sint contrarie posset. n. quis arbitrari esse contrarias quia significat res contrarias, & non significare contraria cu non sint contrarie, & p. terea autem utrumque esse & esse non contraria, & significare aliquando contraria. Est alia expositio moderniorum siue dubio non spernenda nempe hic Arist. loqui de enunciationibus, in quibus subiectum est uniuersale siue aliquo signo, nec uniuersali nec particulari, quas indefinitas vocant ut homo albus est, homo non est albus, &

has dicte esse seu aliquando fieri contrariae nepe, signis solum additis, uniuersalitatis, ois, nullius, quod non sit in singularibus, nec in particularibus, quae signum habent particolare, hec est expositio quam sequitur Suessianus.

Inter has omnes mihi placet expositio 7. Expos. tertia Porph. & aliorum: quauis sub censura senioris iudicij adderet hunc locum hic nos posse commodius interpretari, ut loquatur de his quae subiectum habent uniuersale, siue cum signo particulari sint, ut ali quis homo est albus, aliquis homo non est albus: siue siue aliquo signo, ut ho est albus, quia sicut nec iste sunt contraria, ita nec illae, ac propterea Arist. loquitur negatione. s. quae sunt de subiecto uniuersali non uniuersaliter: nec dixit particulariter, ut utrasque intelligeremus, & qd est cu signo particulari, & siue aliquo signo, aliter. n. dicceret de uniuersali particulariter vel inde finite, & sensus iste est, has propositiones non esse contraria, tamen extrema, qd per has enunciamus. (aliquando est esse contraria) id est contingit enunciare contrarie, ut ho est albus homo non est albus, aliquis ho est albus, aliquis ho non est albus. Eadem significata, & eandem rem, quam non contrarie enunciari per illas, possum aliqui contrarie enunciare: nempe si uniuersaliter perferam, per hoc n. quod uniuersaliter, vel particulariter, seu indefinite dico non alibi, sed alio, & alio modo enuncio. Ac propterea dicit, (que significantur) ut non de ipsis enunciationibus intelligas, quod possunt fieri contrarie, sed de rebus significatis, quae modo contrarie, modo non contrarie enunciari valent: quam expositionem existimo maxime textui consonam.

In eo uero, quod uniuersale praedicitur, id quod est uniuersaliter, &c.

Hic dubium Arist. auferit, posset. n. quis dubitare in propositionibus contrariis affirmatiis: an sit addenda uniuersalitas, etiam praedicato, nam in negatiis praedicatum uniuersaliter dicitur, virtute negationis oia distribuentis, at in affirmatiis praedicatu est quidem uniuersale, sed non uniuersaliter dicitur: propterea dubium est, an uniuersalitas sit addenda: & hanc expositionem aduertere, non. loquitur de negatiis, sed de affirmatiis: in his n. praedicatum uniuersale est,

et, sed unius talis erit dicitur.

Respondet igitur Arist. illi non esse faciendum cuius ratio est, quia esset ensiretationem affirmatiuam, in omni materia falsam facere. cum semper sit affirmatio falsa, in qua affirmatur praedicatum universaliter, de subiecto uniuersaliter, ut omnis homo in omnine animal est.

Et reputat Arist. in conteniens genus & speciebus, & superioris de inferioribus vel e qualitate aequalibus falso affirmari, cum etiam negatio falsa sit, & tunc in materia necessaria, neaque esset falsa, & affirmatio & negatio, ubi aduerte Arist. loqui de propositionibus, que in disciplinis usu uenit, non de aliis portentosis, q̄ configi possent.

Nec est recipienda doct. Boet. & Leui. in suis annotationibus super Auer. qui assertunt, signum uniuersitatis posse vel ad dictum prædicato superiori, ut hō seu ois homo est omne animal &c. tūc est falsum hoc affirmare; vel posse addi prædicato equali, ut ois homo est omne rationale, & tūc est superficiale. hoc non placet: immo semper est falsum, ut hic docet Arist. & recipit Albert. tract. de oppo. cap. i & S. Thom. quia sensus est: hic non est omne rationale, & hic homo est omne rationale; & ita de ceteris. Si quidem omnis accipitur distributae, q̄ singulae particulares essent falsae. & ita tota uniuersalis falsa. Quia cum nullus homo sit omne rationale: nec omnis homo est omne rationale. Quod si in alio sensu acciperentur illæ uoces distributæ uniuersaliter, non quasi distributæ, sed acceptio ne ut Dialectici uocat simplici, verum esset dicere, omnis homo est omne rationale: Nam sensus est id est, re ipsa, omnis homo est omne rationale. Sed si distributæ accipiatur, sensus est falsus, ut diximus.

Opponi autē affirmationē negationē dico, &c.

Hoc est tertium divisionis membrum, in quo Arist. proponit ea quæ de uniuersali altero dicuntur uniuersaliter, de altero vero uniuersali, sed non uniuersaliter, ut ois hō albus est, non ois hō albus est, vel ut negativa sit uniuersaliter, nullus hō albus est, aliquis hō albus est. illud enim non omnis locū particularis habet, nempe aliquis non tales autē enunciationes docet esse contradictorias, contrarias uero quā

eratque est ullis, ut ois hō est albus, nullus hō est albus, hec continent in hoc capite.

Q V A E S T I O.

De divisione rerum qualis scilicet, Dubium. sit talis divisione.

Dubium posset alicui esse, qualis diuisio, esset hæc, rerum quædam sunt universales, quædam particulares, seu singulares, nam ut hic Arist. admittere res aliquas existentes universales, quod tñ ipse negat expressè contra Plato 7. Meta. cap. 113.

Ad quod facile est respondere exhibit, q̄ superius diximus in materia uniuersaliter super Potph. diximus n. rerum naturas non existere universales, secundum se, sed quæ tentus ab intellectu non consideratis individualibus, & inferioribus apprehenduntur, dicuntur universales, quatenus uero tñ ipsis accidentibus, & singularibus sunt, sunt singulares, ut natura humana de se nec est uniuersalis nec singularis, sed ut ab intellectu non consideratis individualiter percipientur universales, ut autem in ipsis individualibus est, & cognoscuntur, dicitur singularis: unde esse universalem vel singularem, accedit tñ alterum per intellectum, alterum à rebus ipsis. Vnde metu dici debet ista divisione subiecti in accidentia.

Est autem hic notandum unum, q̄ res non habet esse uniuersalis, nisi respectu intellectus, at esse singulare à rebus hæc, & inde ab intellectu cognoscit singularis, q̄i, cū tñ alibus accidentibus individualiter consideratur, intellectus ergo utrumq; cognoscit, & tñ uerem & singularem, sed tñ discrimen: nam cognoscit uerem, & ipsam rē uniuersalem facit, at cognoscit singulare rē, sed non facit.

Hinc sequitur qđ dicit Amm. & S. Th. Note 2. cū hic non derebus secundum se, sed ut no cibus significantur, tractetur, & non possint res uocibus significari, quin primo cognoscantur, sit ut quia res in uniuersali, & in singulari cognoscuntur, ita est uoces significentur. ac ideo ista divisione rerum in ordine ad intellectu prima sit, quia res de in uniuersali, & in singulari cognoscuntur, ac deinde, in ordine ad uoces significantes id quod intellectu comprehendimus.

Est autem hic notanda doctrina S. Tho. Note quam tradit in presenti, & tractat de enunciatione capit. 7. & 8. nam aliqua res, v.g. homo, potest duplicitate considerari, vel ut est

est in intellectu obiectu cognitus, vel ut est in ipsis rebus, & singularibus existens: si modo priori consideretur, acquirit praedicata in duplice differentia; quedam conuenientem à tali operatione inellectus, ut sit uniusuale, & sit predicata in subiectum species, & similia, quæ dicuntur prædicata secundæ intentionis; quadam alia conuenienti ei, quatenus est res, quæ uelut una consideratur, ac si per se existeret, ut quādo dīcitur homo est diuina creature, inferiorū, homo est creatus ad uitā eternā, homo redemptus est, & ista prædicata sunt realia.

Altero modo pōt homo considerari, ut est in rebus, & tunc acquirit prædicata in duplice & differentia, quedam ei secundū naturam suam competunt, ut homo est animal rationalis, infibilis, uiuens, quedam ei prouenient ab individuis, in quibus est ut homo currit, homo legit, scribit, est doctus.

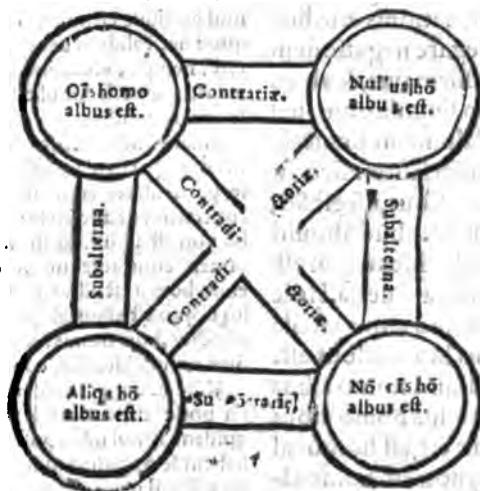
Est autem inter hæc discrimer, nā priora prædicata, cum ei secundum naturam competant, semper insunt & ubi cunq; natura talis est, ibi & talia sunt prædicata, & cum natura in omnibus sit individuis, etiā sunt ibi talia prædicata ut uero alia prædicata, cum ab individuis ei proueniant, &

nō semper individuis idem insit, ideo nec de natura nec uniusaliter, & semper predicatur.

Et ex hoc, ad distinguendum, quando natura aliquid, ut in omnibus est, conueniat, inveniunt signa tantummatim, quam negativa, omnis, nullus, & similia, ad denotandum uero, quando non omni ex parte nature competit aliquid, inveniunt signa particularia: aliquis: aliquis non immo quando uolumus ostenderet, quando aliud natura ab aliquo ceito in diuiduo proueniat, utimur signo demonstratiuo: quantius uniusuale, cum signo particulari, & fine uero signo, & equipollente. & de Similiis, prædicatis Aristotele loquitur in præsentis, quæ rei; uel secundum naturā uel ab individuis competunt: in his enim licet subiecto signum aliquod addere.

Similiter est secundum quodd singulare triplex prædicatum congetit, primum ut ab intellectu cognoscitur, & sic dicimus Petrus est individuum: alterum à, natura speciei, Petrus est animal: tertium à sua propria & singulari conditione, & sic dici poterimus, Petrus est, studet, legit, &c. & hæc sufficiant pro his prædicatur & pro declaratione divisionis.

De regulis opposit. enunciationum Cap. VI.

Q. 4

Quæs.

*De regula
lis opposi-
tarum pre-
positiōnēs.*

Quocirca has quidē impossibilis oppositā simul esse ueras: his uero oppositas contingit aliquādō in eo dem simul esse ueras: ut non oīs hō albus est, & aliquis homo albus est.

2. Quæcunque igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter necessere est alterā esse ueram uel falsam: & quæcunque in singularibus sunt: ut est Socrates albus, non est, Socrates albus. Quæcunq; autem in vniuersalibus quidem, non uniuersaliter autem, nō semper hęc quidem uera est, illa uero falsa est: simul. n. verum est dicere quod est homo albus & quod non est hō albus, & est homo pulcher, & nō est hō pulcher. si enim turpis est, non est pulcher. & si sit aliquid, non est.

3. Videbitur autem subito inconveniens esse: iccirco quoniam uidetur significare idem, hoc, non est homo albus, & hoc, nullus hōmo est albus hoc autem neque idem significat, neque simul necessario.

Manifestum est autē quod una negatio vniuersitatis affirmationis erit. hoc n. idem oportet negare negationem quod affirmatio affirgaunt, & ab eodem uel ab aliquo singulatūm, uel ab aliquo vniuersalium: ut uniuersaliter, uel vt nō uniuersaliter. dico autem ut est Socrates albus, nō est Socrates albus. Si autē: aliud aliquid ab eodem, uel ab alio idem, non est opposita; sed erit ab ea diuersa. **Hic** uero quę est, oīs homo albus est illa quę est, non omnis homo albus est. Illi vero quę est, aliquis homo albus est, illa quę est, nullus homo albus est. Illi autem quę est, est homo albus, illa quę est, non est homo albus.

Quod igitur una affirmatio unius negationi opponitur cōtradicторie, & quę sunt hęc, dictum est. & quod cōtrariæ aliz, & quę sunt illa, dictum est. & quod non omnis uera uel falsa contradic̄t, & quare, & quando uera uel falsa.

Quocirca has quidem impossibile est, &c.

Modo Arist. de his enunciationib. appositis determinat, qualiter se ad ueritatem, & falsitatem habeant: ac primū de contrariis insert. cum de uniuersali uniuersaliter enuncient, simul ueras esse non posse: ut, omnis homo est iustus, nullus homo est iustus, nulla ratione simul uerę esse possunt, cum impossibile sit idem predicatum uniuersaliter affirmare & remouere ab eodem uere, ac inde ista uerba sunt legenda. ut illustrata ex his, quae dixerat in fine præcedentis: omnia enim hac sub uno cōtextu sunt.

Huic possumus addere, contrarias posse, simul esse falsas, ut omnis homo est albus, nullus homo est albus, utroq; modo est falsa, & in hoc assimilatur qualitatibus contrariis, hęc n. si quis eidem subiecto incerte nō possunt, ab eodem tamen remouentur: ut uni corpori incerte calidum, & frigidum, simul possibile est, rāpē esse aliquod corpus quod nec calidum nec frigidum sit, fieri potest, nempe cälum. ita similiter contingit in his, non posse simul esse ueras, falsas tandem si prohibet.

Subdit autem Arist. oppositas contrariis, nęc particulares, simul posse ueras esse, particulares enim sunt contradictiones contrariis, ut aliquis hō est albus, aliquis hō non est albus. hęc simul ueras sunt quae tamen contradicunt contrariis: aliquis enim homo est albus, contradicit huic, nullus homo est albus, aliquis uero homo non est albus, huic omnis homo est albus; que duas universales sunt cōtrariæ.

Huic adde particulates in nulla materia posse esse tantum falsas, in contingentia quidem, simul ueras possunt esse, & in hoc habent se opposita modo ad contrarias, quę simul ueras esse non possunt, possunt tamen esse false.

Quæ-

² Quicunque igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter, &c.

Hic de contradictoriis modo loquitur³ & est aduentendum, quod constituit triplex genus contradictoriarum. primum quando sunt de subiecto uniuersali in una uniuersaliter sumpto, ut omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. secundum singularium ut Plato legit, Plato nō legit: infimum genus est, de uniuersali sine signo, quas nos indefinitas vocamus, ut homo albus est, homo non est albus.

Et primum quidem ac secundum genus contradictoriarum, docet sic se habere, ut necessario altera sit uera, altera falsa: impossibile est. n. simul esse ueras, aut falsas: at tertium genus nihil prohibet sic se habere, ut aliqui ueraque sit uera. ut iste possunt esse ueris homo est pulcher; homo non est pulcher, homo est albus, homo non est albus, quod probat de primis, pōr enim esse, quod sit homo pulcher, & qd sit homo turpis: & uqū sit simul uerumque dicere, tunc sic arguitur, homo est turpis, est simul uera cum hac homo est pulcher, sed ista, homo nō est pulcher, est eadē cū hac: homo est turpis; ergo simul uerē sunt, homo ē pulcher, homo nō est pulcher, probat de aliis, homo est albus, pōr esse uera cū hac, homo sit albus, si uis iā sit albus, alter fiat sed ista homonō est albus, stat simul cū hac, homo sit albus, nam quod sit, non est, ergo simul uerē sunt homo est albus, homo non est albus.

³ Videbitur autem subito inconveniens esse, &c.

Remouet dubium quotundam assertum homo nō est albus, esse idē cum hac, nullus homo est albus, quod si ita esset, nō essent simul uera homo est albus, & homo nō est albus, sicut nec iste, homo est albus, nullus homo est albus: quae sunt contradictiones primi generis.

Ad hoc respondet Arist. non idem significare illas duas: nam una enunciatio uniuersaliter de subiecto, scilicet nullus homo est albus, altera non uniuersaliter, scilicet homo non est albus, neque idem significat

neque simul necessario, id est, potest esse falsa illa, nullus homo est albus, ut modo sit est etiam falsa. Illa autem est uera, homo non est Albus nam Aethiops homo est qui tamen non est albus.

Manifestum est autem quoniam⁴ una negatio, &c.

Omnis fere expositor in hoc conueniunt, ut in his verbis Arist. doceat, unius affirmationis unam esse negationem, et quia ex precedentibus posset quis de hoc dubitare: cum huic enunciatioē affirmationi, omnis homo est albus, opponantur, duæ negationes, nempe: nullus homo est albus, & non omnis homo est albus. docet, autem modo unius affirmationis unam opponi negationem tantum, in eodem genere oppositionis; & ita declarat Magentinus, & Psellus: & addit Alber. si quando cuen̄ti multas negationes opponi uni affirmatio ni, in eodem genere oppositionis, tunc illa sunt aequipollentes.

Hac autem exppositio, quāvis doctrina ueram continet, uidetur prætermodem ipsius Arist. nec illa ratione cum verbis queratur, cum manifeste de sola oppositione contradictionis hic loquatur: quia in non gradus est dixisse, ut superius diximus.

Proposet cum Boet. sicut mihi uidentur ista uerba continuanda, ut sit quazdam⁵ ratio ad probandum has enunciatioē, boeo non est albus; & nullus homo est albus, nō esse idem ratio est huiusmodi unius affirmationis una sola negatio contradicit, sed h̄c, homo non est albus, contradicit huic, homo est albus; h̄c autem nullus homo est albus, cōtradicte huic, aliquis homo est albus, ergo nō sunt idem, aliter uero la affirmatio homo est albus, uel alijs h̄c est albus, que sunt diuersæ, haberet duas negationes, uel si una negatio esset, una negatio duabus affirmationibus correspondet.

Maiorem probat ratione & exemplo: ratio est, qua negatio contradictionis debet id solum negare, quod affirmatio affirmat, ergo unius affirmationis una est negatio, exemplis manifestat, & est inductio quazdam exemplaris, nam huic Socrates est albus, contradicit Socrates non est albus. si militer in uniuersalibus enunciatis, huic omnis homo est albus, h̄c, non omnis homo est albus, uel aequivalens aliquis ha-

me non est albus. & id, aliquis homo & albus, illa, nulla homo est albus, ac si dicitur perfectus nec aliquis homo est albus; similiter ex isti, homo est albus, illa, homo non est albus; quando enim aliud predicatum in una, aliud in altera enunciamus, non sunt opposita; nec quando idem predicatum in una dabo subiecto, in altera de dicto enunciamus, similes non sunt opposita. & tunc sic hanc, nullus homo est albus, non opponit huic, homo, est albus; quia dicta negant subiectum, non tempore aliquis, homo, est idem, sic nullus, & non nullus, et non aliquis, & hanc in temporatio est invenimus observatione.

Note 1. Sed non hic ratio pede cognoscitur
definitio in istis propositorum particula-
re, & indefiniens. ut & p. aliisque hinc
et alios, hinc est aliis. & in proportioni
dissent: quia enim adiutorium vel falsa
tum, et q. potius usus est, cruciari ipsa
definitio. Non enim est cruciari particula-
ris, adiutoriumque est pars utriusque suffici-
tis inferioris veritas, ut quae in his
comprobatur habeat p. ita q. s. hoc dif-
ferat in quantum est decessus a se. Atque
definitio indebet creari « de adiutoriis fan-
tis » sed ad partim vel ratione, ac proprie-
tate indefinitis vel intermixta dicuntur.

Et si aliquid diceremus ex multis et diversis significati partibus, adveniens universaliter, hoc est unus significatio, ut quodcumque dicitur, adveniens ex multis significati partibus, non solum distincte illud res significativa, ut quodcumque dicitur aliquis homo, non solum ex singulare, quia si quando, sic non determinatur significatio, sed per se determinatur, unius etiam multo significatio, ut quodcumque dicitur singulariter, sit significatio, ab omnibus significatis, hoc ergo, ex significacione trivialis non videtur nisi rati, ad singulare, tamen, tamen, de singulare significando, quamvis ex quo ad significandum, ex parte rationis, sit significatio, quia ad significandum, ex parte rationis, sufficiat unius significatio, sed si est universaliter, ut quodcumque dicitur, significatio.

caro subiectio in iuris, quod illa gignit
sub unico concerto significat; sicut inven-
tur uniuocatio huius, aliquis homo, quia
hoc tenetur pro singulari, & eo varietate fit
equiuocatio, & impeditur oppositio, sicut
in his. Alexander est rex. Alexander non
est rex; sicut una regem. in alio est philosophus
quam in aliis, hoc est, ex modo ex uniuoc-
tione, quam in iure. Diabolici, confidat oras
te horum particulorum quano indebetis quae
rum ad extirpationem esse in eis, ut iniqua sub-
contraria a se sunt, sed tamen altera securi-
dura. Aristotle, est descendens: quae o ratiocina-
cio iudicio perpendit.

Quoniam igitur una affirmatio, s.
uni negationi, &c.

His refutantia. Quae dicta sunt esse sepe unam negotiorum uariis affirmationi contradicere, & quoniam gradus contradictiones sunt, & qui sunt dictum est sicut in contradictione oppositi sunt etiam contraria. Si quod per illas connexa contradictione significatur, sed falsitas fidei quae sive ex primo, & secundo genere, & de quod dictum generis contradicitur, siqueque vel falsa sunt, & quae.

Vbi: adest Aritho: non poterit nisi duas
oppositiones concreas: & contradictio-
nem: & sub eis contradictionis includit tres gra-
dus: nempe conradictio nes communica-
tivas: & inimicissimas: particulares: & uno:
am oppositis eccl. sit.

De affirmatione & negatione una.

Cap. VII

VNA autem affirmatio & negatio est, quæ unum de una significat, uel cum sit uniuersale uniuersaliter, uel non similiter. ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est homo albus: est homo albus, non est homo albus: nullus homo albus est aliquis homo albus est: si albus unus significat, Si uero duobus unus nomen positum est, ex quibus non est unus, non est una affirmatio neque

autem negatio ut si quis posset dicere
homo non tunica, humana, & equo: quod
tunica alba est, haec non est una affirmatio,
nec una negatio. Nihil enim
differt hoc, quod diceret quid est ho-
mo sequitur albus. Hoc autem mihi dif-
fert quidam dicere est homo albus, &
est equus albus. Si ergo hanc multa si-
gnificant, & sunt phares, manifestu-
rum quod est prima, nec multa, ut et nihil
significat, neque enim est aliquis
homo, equus. Quare nec in his no-
tis est hoc, nec in hanc contradictionem ut-
dam illam uero falsum esse.

Cum unam negationem unius affirmationis esse oppositam docuit, optimo con-
silio in hoc capite, ut Ammon. tradidit quid
affirmatio una, & negatio una si coheredit.
Est autem una negatio, uel una affirmatio
quae unum de uno significat, id est unum,
ac uniuocum habet subiectum, similiter
& predicationi, ut homo est albus, omnis
homo est albus, nullus homo nisi albus. O-
stendit autem uniuocum oportere esse predicatum, dum dicit, si albus unum signifi-
cat, id est, si uniuocum sit, non quod non sit
uniuersum, sed ut ostendat necessariam es-
se uniuocationem predicationi. Similiter est
necessaria uniuocatio subiecti, & hoc ostendit,
dum dicit, si tunica significaret idem,
quod tunc dicitur uoces, homo & equus, tunic-
a tunica est alba, uel non est alba, nec esset
una negatio, nec affirmatio: sicut nec ista,
homo, equus, est albus: nam ista sequuntur
istis, homo est albus, equus est albus, abs-
que illa coniunctione.

Nam quamvis in texu sit coniunctio,
scilicet homo est albus, & equus est albus
talis coniunctio est continua sermonis
non constitutiva propositionis coniunctarum.

Quod aliqui non aduententes dixerunt,
sequitur hanc, tunica est alba, illi, homo
est albus, & equus est albus, quantum ad
multiplicitatem propositionum, sed non
quantum ad ueritatem, quia tunica est alba,
est uera, si unum significatur est uerum, at con-
iuncta pender ex utriusque partis ueritate.

Sed hoc propositus est praeter mente Arist.,
non enim illa est coniunctio sumenda, sed

cumque due enuntiationes inveniuntur,
de tunc in duabus sunt equivalentes, &
utraque est plures, tam tunica est alba, quia
iste homo est albus, equus est albus, & hoc
parat ex illa, quam super ea diuina sententia sumen-
dit, nempe homo, equus est albus, non et
go illud (&) sumendum est nisi ut sermonis
particularis continetur.

Hinc docet quando negatio uel affirma-
tio non est una, sed aequiuocata, non esse ne-
cessaria, affirmationem & negationem aequiuocata, esse
ueram uel falsam, sicut me in contradic-
tio de subiecto uniuersali, non uniuersali.
et sumpto que possunt esse uerae, ita &
ista, Res ipsa, uero, uerum, cum sit pro-
plusibus summa subiectum, & hinc altera
propositio dominans.

Sed mihi uideretur, aliquid amplius pre-
ter hoc Aristoteleci uelle docere: uidelicet
Non solunt quid sit una affirmatio in se, &
quid negatio una in se, sed quid summa af-
firmatio, & negatio simul, ut unius cadas
super utramque simul & dicit unam affir-
mationem & negationem esse, quae signifi-
cant unum de uno, id est eadem predicatione
& subiecto participant, & pro eiusdem sum-
pto, ut quod altera affirmatur, idem propositus
altera negetur.

Et hoc patet, nam tunica est alba, tuni-
cana non est alba, non uocat Arist. unam af-
firmationem & negationem, si in una pro
equo, in altera pro nomine sumatur. & ra-
men constat, utramque per se esse unam,
quia eam uocum pro uno significato est,
unitivo enim simile igitur hic Arist. utramque
simil, & docet, ut participente eodem sub-
iecto, & predicato.

Vnde si dicas, omnis homo est albus,
eius negatio idem subiectum habebit, non
omnis homo est albus: hic enim de contra-
dictoriis loquitur. & si dicas aliquis homo
est albus, negatio erit, nullus, id est, ne cal-
quis homo est albus.

Et ex hoc apparet solutio dubii prae-
dantis, ista enim homo est albus habebit dubium.
hanc homo non est albus, non hanc nullus
homo est albus: ista enim non est una cum
illa affirmatione, quia nullus homo est al-
bus, est illius, aliquis homo est albus, quia
aliud habet subiectum.

Et consideratio subiecto numerat etiam No-
signum quantitatis. & ex hac exposicio-
ne nostra, facilis est contextus, & exem-
pla

2. Expos-
itio.

pla Arisko manifestantur, quæ per contradictionia dantur, & hoc est obseruandum circa hoc caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula ueritatem beat. Cap. VIII.

IN ijs ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem uel negationem ueram esse uel falsam. Et in uniuersalibus quidem ut uniuersaliter, semper hanc quidem ueram illam uero falsam esse, & in ijs quæ singularia sunt, quemadmodum dictum est. In uniuersalibus autem quæ non uniuersaliter dictæ sunt, non necesse est dictum est aut & de his. In singularibus uero & fortulis, non similiter.

Nam si omnis affirmatio & negatio uera uel falsa est: & omne necesse est esse uel non esse. : quare si hic dicat futurum esse aliquid: ille uero non futurum dicat hoc ipsum manifestum est, quod necesse est uerum dicere alterum ipsorum: si omnis affirmatio uel negatio uera uel falsa est utrumque enim non erunt simul in talibus.

Nam si uerum est dicere, quod album uel non album, necesse est esse album uel non album, & si est album uel non album, uerum erat affirmare uel negare: & si non est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. Quare necesse est semper affirmationem, aut negationem ueram esse uel falsam. Nihiligitur neque est, neque fit, nec à fortuna, nec utrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, sed ex necessitate omnia, & non utrumlibet

contingit, aut enim qui dicit uerum est, aut qui negat. similiter enim uel fieret, uel non fieret, quod enim utrum libet contingit, nihil magis sic uel non sic se habet, uel habebit.

Amplius aut si est, est album, uerum erat dicere prius, quod erit album, quare semper fuit uerum dico-re, quodlibet eorum quæ facta sunt, quod est, uel erit autem semper uerum fuit dicere quod est, uel erit, non potest hoc non esse, uel non futurum esse, quod autem non potest fieri: & quod impossibile est non uel fieri, impossibile est uel non fieri, necesse est fieri: omnia igitur quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihiligitur utrumlibet contingit, nequa à fortuna erit, nam si à fortuna, non ex necessitate.

At uero nec quod neutrum uerum est dicere contingit: ut quod neque erit, neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa, negatio non uera erit: & cum hæc falsa sit, contingit affirmationem non ueram esse. Et ad hæc, si uerum sit dicere, quod album est simul & magnum, oportet esse utrumque. Uero erit cras, oportet fore cras: si autem neque erit, neque non erit cras, non erit utrumlibet contingit. ut est nauale bellum: oporteret enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.

Quæ ergo contingunt inconuenientia hec sunt, & huiusmodi alia: si quidem omnis affirmationis & negationis, aut in uniuersalibus dicitis ut uniuersaliter, uel in ijs quæ sunt singularia, necesse est oppositarum, hanc quidem ueram esse, illam

⁸ illam vera factam in hibatuem vtrū. Autem & non incidi possibile est, libet contingit esse in ijs quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negotiari: quod si hoc quidē facimus erit hoc: si uero non hoc, non erit hoc.

⁷ Nihil enim prohibet, & in annū decies millesimum hunc quidem di cere hoc futurū esse illum vero nō dicere. quare ex necessitate erit utrū libet eorum, quod ab ipso uerum erat dicere tunc.

⁸ At uero nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, uel non dixerint: manifestum enim quòd sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid: ille uero negauerit, non enim propter negare, uel affirmare erit, uel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quam in quantolibet tempore. Quare si non omni tempore sic se habebat ut alterum uere diceretur, necesse erat hoc fieri, & unumquodque eorum quæ fiunt, semper sic se habebant, ut ex necessitate fieret. si enim uere dixit quis quod erit, non potest non fieri: & factum est, uerum erat dicere semper quodderit.

⁹ Si itaq; hæc impossibilia sunt: uidemus enim esse futurorum principium, & ab eo quod consulamus, at que aliquid agimus: & quod est, omnino in ijs quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus utrumque contingit & esse & non esse quare & fieri, & non fieri: & multa nobis manifesta sunt sic se habentia: ut quod hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur, similiter

autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset non incidi: quare & in alijs generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur.

¹⁰ Manifestum igitur est, quòd non omnia ex necessitate, uel sunt, uel fiunt: sed alia quidem, utrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio quia negatio erat uera uel falsa: alia uero magis quidem, & ut in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum uero manime.

¹¹ Igitur esse quod est, quando, est & non esse, quod non est, quando non est, necesse est, sed non omne quod est, necesse est esse, nec quod non est, necesse est non esse. non idē est, omne quod est, necessario esse, quando est & simpliciter ex necessitate esse. similiter autem & in eo quod non est.

¹² Sed & in contradictione eadem ratio est. esse quidem uel non esse omne necesse est, & futurum esse uel non: non tamen diuidenter, dicere alterum necessarium: dico autem ut necesse est futurum esse bellum nauale cras, uel non futurum esse: non tamē fieri cras bellum nauale necesse est, neq; non fieri: fieri tamen, uel non fieri necesse est.

¹³ Quare cum similiter orationesve ræ sint, quemadmodum & res, manifestum est quòd quæcumque sic se habent ut sint utrumlibet contingit, & contraria suscipiant, necesse est similiter se habere & contradictionem, quod contingit in ijs, quæ non semper sunt, uel non semper non sunt: horum enim necesse est

est alterum partem contradictionis ueram esse uel falsam , non tamen hanc uel illam, sed utramlibet contingit & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram, uel falsam.

¹⁴ Quare manifestum est , quod nō est necesse omnis affirmationis, uel negationis oppositarum, hanc quidem ueram, illam autem falsam esse: non enim quemadmodum in ijs quae sunt, sic se habent & in iis ; quae non sunt quidem, possibilibus tamē esse uel non esse quemadmodum dictum est.

Antequam hoc caput interpretetur , quod insignem & obscuram continet doctrinā, sponsebit aliquor prius statuere fundamenta, ut eius facilius fiat interpretatio.

I. fund.

Est igitur primo aduertendum Amo. c. 5. præcedenti, quæ doctrina est celeberrima, & communissima, triplex esse genus enunciationum secundum materiam nempe necessarium impossibile , contingens.

Est autem materia propositionū cohærentia prædicati ad subiectum, id est, habitudo, & ordo quidam prædicati ad subiectum secundum quem uel taliter prædicatum ad subiectum se habet : ut ei semper insit, nec ab eo separati possit; & talis materia dicitur necessaria, in qua genus enunciationum necessarium , in quibus genera de speciebus, uel species de individuis, uel pro priæ passiones, uel accidentia inseparabilia prædicantur, & alia huiusmodi, uel secundum taliter ordinem se habet , secundum quem prædicatum nec subiecto insit, nec ulla ratione inesse possit.

Et huiusmodi cohærentia , & ordo est materia, quam uocant remotam, in qua cōstituuntur enunciationes impossibilis affirmatiæ, ut homo est leo , album est nigrum.

Summimus enim has materias, secundū enunciationes affirmatiæ, quæ sunt necessariæ, uel impossibilis nam negatiæ sunt in eadem materia , cum sui affirmati-

uis, & negatiæ schabent opposite modo: in materia, nō necessaria sunt impossibilis, in remota necessaria.

Tertio est talis ordo , secundum quem, prædicatum inest subiecto, ita , ut posse non inesse uel non inest, sed potest inesse, ut homo currit, homo disputat, & tales propositiones tam affirmatiæ quam negatiæ dicuntur contingentes.

Est autem triplex gradus enunciationū contingentium; primus quando prædicatum frequenter inest subiecto, quamvis ali quando non insit, ut homo loquitur, homo meridiae prædet. Secundus quando prædicatum raro inest , & hoc dicitur contingens à fortuna , illud uero contingens in plurimum, ut fodiens uincet inuenit The- saurum . Tertius quando prædicatum frequenter inest, & frequenter non inest, ut homo ambulat, Petrus cantat, & tale contingens dicitur ad utrumlibet.

Est secundo aduertendum : enunciatio ^{2. fund.}nes contradicitoriae possunt fieri in hac tripli materia, secundum triplex tempus, præsens, præteritum, & futurum, ut omnis homo est animal, non omnis homo est animal, omnis homo fuit animal, non omnis homo fuit animal, omnis homo erit animal, omnis homo non erit animal: simili- ter in aliis omnibus, ut facile erit cuiilibet tales contradictiones constituere: præterea possunt fieri contradictiones & de subiecto uniuersali , ut in exemplis propositionis & de subiecto singulari etiam in omni materia,, & secundum quolibet contingens, ex quo resultat copiosus enunciationum oppositorum numerus.

Aduerte tertio in contradictionibus de ^{3. fund.} præsenti & de præterito in omni materia altera est determinate uera, altera determinata falsa, est autem determinata uera enun- ciatio, quæ sic est vera, ut pro tempore, quo est uera, non possit esse falsa, è contra determinata falsa est quæ pro tempore quo est falsa, non potest esse uera. v.g. Petrus currit, Petrus non currit: Petro currente, affirmatiua est determinate uera, quia quo tempore currit, non potest esse falsa , negatiua vero determinata falsa, quia pro eodem tempo re non potest esse uera.

Hoc ergo in omni materia invenitur in contradictionibus de præterito, & de præ- senti, ut una sit determinata uera, altera de- terminata.

terminata falsa; sive affirmativa, sive negativa sit.

At in contradictionibus de futuro est aliquid an una sit determinata uera, altera determinata falsa, non est autem in omnibus de futuro dubium, nam in materia necessaria & remota, tam determinata est de futuro, sicut de praesenti, & de praeterito: sed militer in materia contingentia, quando in plurimum uel raro evenit prædicatum, non est magnum dubium, quia iam fere est de terminata uera affirmativa in plurimum eveniens, & falsa raro contingens; sed dubium est de contingentia ad utramlibet: sicut nec est difficultas, quando subiectum est uniuersale, quia iam ista uoluenterales esse etiam determinata sunt, cum in plurimum uniuersales affirmariue, uel negatiue falsa est ueniant. Sed summa difficultas est de circuレーションibus de futuro contingentia ad utramlibet, de subiecto singulari.

Petrus cantabit, Petrus non cantabit.

Et hic est scopus huius capituli, nempe examinare, an in contradictionibus istis una pars sit determinata uera, altera falsa, sicut in his quae sunt de praeterito & praesenti: est aut in duas partes diuisum caput, in priori sunt argumenta circa hac difficultatem, in posteriori est questionis determinatio.

In ijs ergo, quae sunt, & quae facta sunt, &c.

Boet. hec uerba non initium capituli, sed precedencium epilogum esse existimat; at S Tho. noui capituli initium assert. parum autem refert hoc, quamvis conformior sit Aristoteles sententia S Tho.

Propositum igitur in contradictionibus de praesenti, & de praeterito, necessario affirmatio. quem, uel negatio esse ueram uel falsam; tam in contradictionibus de subiecto uniuersali uniuersaliter, quam contradictionibus de subiecto singulari. Nam in aliis de subiecto uniuersali non uniuersaliter sumpto, id non est necessarium; cum utraq; possit esse uera.

Et nota ista uerba esse legenda disiuncti ue, ut sit sensus: affirmatio uel negatio est uera, uel falsa, id est uel affirmatio est uera, & negatio est falsa, uel negatio est uera, & affirmatio est falsa: non enim est legenda disiunctum, hoc modo: affirmatio est uera, uel falsa, negatio est uera, uel falsa, ac

propterea dixisse, necesse est hanc quidem ueram, illam vero falsam esse, quod uocamus determinata ueram, & determinata falsam, scilicet quando in contradictione, do tibi unam partem, quae uera sit, & alteram quae falsa sit, at uero in singularibus & futuris, id est, in contradictionibus enunciationem de futuro, & subiecto singulari non est necesse, ut una pars determinata sit uera, altera falsa.

S Tho. uult, ut addamus uerbum insuffaturis, nempe contingentibus, ac Porphyri. & Alex. in hoc, quod dicit singularia uolunt contingentiam includi. Nam singulatia contingentia sunt, sed melius est si dicimus cum Ammo. in hoc quod dicit futura, notat contingentiam, necessaria enim non fore, sed semper esse proprius, dicuntur.

Nam si omnis affirmatio, uel negatio uera, uel falsa est, &c.

Hic Arist. incipit probare non omnem affirmationem, uel negationem esse uera, uel falsam: & facit hoc argumentum. omnis affirmatio, uel negatio, est uera uel falsa, ergo quae sunt, necessario sunt, & quae non sunt, necessario sunt, illud n. (&) legendum est illative pro igitur. alterum enymema facit de futuro: omnis affirmatio uel negatio est uera uel falsa, ergo si unus dicat Petrus leget, & alter Petrus non leget, necessario unus dicet uerum, alter dicit falsum, & sic necessario leget, uel necessario non leget. consequentiam & antecedens primi enymematis probat, & prius consequentiam. Nam si uerum dicit qui dicit album est, necessario album est. aliter non dicit uerum; & si qui dicit, album non est, falsum dicit, ergo necessario non ita est aliter non esset falso.

Et si est album, uel non album, verum erat afirmare &c.

Hie probat Arist. antecedens quod affirmatio p̄stis uel negatio sit uera uel falsa, nam fieri non potest quin album sit uel non sit, utroque autem modo uerum uel falsum dicitur, nam si est, uerum est dicere, q̄ est, falsum, & non est, si uero non est è contra uerum est dicere quod non est, falsum uero q̄d est: semper igitur talis affirmatio, uel negatio erit uera, uel falsa: postea probat consequentiam.

Consequentiam in entitatem memetate secundo: nam antecedentis eadem est probatio, & posterius iterum probabitur; si, inquit in his affirmatio, uel negatio est uera uel falsa: ita, ut unus dicat uerum, alter falso, omnia necessario erunt, nec quicquam a fortuna, nec ad utrumlibet, nec erit, nec non erit. idest, nullum erit contingens, ne raro, id est ad utrumlibet, nec in plurimum; sed omnia sicut, uel non sicut, id est uel necessario sicut, uel non sicut, id est uel necessario sicut, uel necessario non sicut; & ita non est utrumlibet, hoc enim est, quod potest sic esse, uel non esse, fore uel non fore: necessaria autem non habent hanc indifferentiam.

4 Amplius autem, si est album nunc, &c.

Hec est altera ratio, qua ex dictam enunciata ueritate futurorum inferit necessitatem in omnibus: aliunde tamen sumit necessitatem, scilicet ab ipsa re iam existenti argumentatur sic, modo si album, ergo uerum fuit dicere heri, album erit; & omnia, quae facta sunt, antequam fierent uerum fuit dicere sicut: tunc si uerum fuit dicere fore, ergo necessario futura erant, nam si uerum erat quod futura essent; non potuerunt non esse impossibile fuit non fore; si impossibile fuit non fore, ergo necessarium fuit, ut fierent, & sic necessario eueniunt omnia, & euenerunt:

At uero quoniam neutrnm uerum est dicere, &c.

Posset quis dicere, neutrnum uerum est, scilicet album non erit, album erit; hoc recit: nam sequeretur in contradictioni sicut gatiuam esse falsam, affirmatiuam non ueram; & cōtra: & ita utraque pars esse falsa, cum non sit uero iusta, album erit, nec ista album non erit: præterea si ex hoc, & dicitur album, est, sequitur si uenit est, quod album sit, & magnum est, quod magnū sit ita, si uerū est dicere erit cras, oportet fore cras: si ergo uerum est dicere nec erit, nec non erit, sequitur, quod res nec erit, nec non erit, & ita non est: contingens hoc enim est quod potest esse, & non esse, non ergo dicendum est, neutrā partē esse uerā contradictionis, sicut non est uerum dicere, nec est, nec non est, nec erit nec non erit,

cum alterum necessarium sit; uel est, uel non est, uel erit, uel non erit, non ergo est conueniens ita solutio harum.

Ea igitur absurdā, quae continentur hæc sunt; &c.

Infert Arist. inconvenienti, quæ sequuntur ex affirmacione hac, quod omnis negatio uel affirmatio est uera uel falsa determinata, nullum, s. esse contingens ad utrumlibet, sed omnia eueniunt ex necessitate his, sequitur aliud absurdum quod, s. non est negotiandum, nec consultandum, negotia n. & consilia sunt de his, quæ sic, uel aliter possunt eueniunt: negotiāmūr p̄tēm uel cōfultamus, ut hoc uel illo eueniānt modo si agere omnia necessario euenerint, non oportet hæc facere, quod absurdum est.

Nihil enim prohibet, & in annū decies milleſimum, &c.

Hic Arist. recit unū, quod posset quid dicere, nempe, enunciatio de futuro proximo tempore enunciata, est uera uel falsa & tunc est effectus necessarius: tamē à multo tempore ante tem, est contingentia hoc repellit: quia si in decies milleſimum annū aliquid enunciaretur futurum, uel non futurum, tunc unum illorum esset uerum necessario, siue futurum, siue non futurum, & iā necessariō eueniōt: immo, cū omnia quae facta sunt, antequam essent, possent enunciari uere futura esse, necessario euenerunt nota illa uerba superioris textus. (Quoniam si hoc quidem facimus, & relata quia) esse uerba negotiantium: ac si diceret si omnia necessario sunt; nō oportet negotiari, & dicere, si hoc facimus, erit hoc, si hoc non facimus, non erit hoc: cum tamen omnia ex necessitate sint.

At uero nec hoc differt, si aliqui dixerint, &c.

Excludit aliam responſionem aliquorū. Posset enim quis dicere esse contingentes in se, tamen quando quis enunciat eas sub affirmatione, uel negatione fieri necessarias, uel impossibilēs: hoc excludit dices propter nostram affirmationem uel negationem res non ita esse uel non esse, immo quia ita sunt, uel non sunt, inde affirmatio uel negatio, dicitur uera uel falsa: unde si necessaria est, omnis affirmatio, uel negatio

Not. gatio profectio & rem esse est necessarium uel non esse: & ita omnia eveniunt necessario absque nostra affirmatione, de quibus affirmatio si fieret, uera erat futura.

Si quidem hec impossibilia sunt, uidemus enim &c.

Hic ratione probat non esse in rebus necessitatē semper sed multa esse contingētia. Pro quo aduerte duplex esse genus esse: etiū contingentium, quidā sunt uolūtarii, qui radicē, & cām sūr contingentē h̄st in uolūtate nostra, ut legere, nō legere, studere, nō studere, & similia: quidā alii sunt naturalē, qui contingentē h̄st à materia rei ex quo n. res facta sunt ex materia apta, ad multa recipienda, sit, ut ipse res exposita sunt variis accidentiis: ut p̄ infirmetur, p̄ nō infirmetur p̄ moriātur, uel nō, p̄ caſſant, uel nō: hac ex materia proueniūt. An uero sola uolūtas, & sola materia horū contingētū sit cā, nō est p̄tis disputare.

Ait, ergo has duas radices contingētia ponit, & argumentatur a causa: nempe, datur uoluntas in nobis libera, datur potentia in rebus naturalibus ad esse, & non esse, ergo sunt effectus contingentes, & de primo probat, quia consulēamus, & negotiamur & apti sumus à natura ad consilia negotia, fruſtra ergo natura hoc faciet, nisi consilia & negotia profutura essent: p̄ si omnia necessario evenirent, illa oīa essent fruſtra: similiter probat in naturalibus potentiam ad esse & non esse, hac uestis potest incidi, ut manifestum est, potest etiam non incidi forcipe; patet: quia, potest deteri, & usū cōsumi; si ergo potest usū cōsumi, potest nō incidi, ergo potest incidi, & non incidi: & sic in rebus est potentia ad esse, & non esse.

Manifestum igitur est, quoniam non omnia ex necessitate, &c.

Hic suā finiā cōcludit: nēpe, nō omnia ex necessitate esse uel fieri, sed aliqua esse contingētia ad utrumlibet, in quibus tā affirmatio q̄ negatio non est magis dicenda uera p̄ falsa, & esse contingens in plurimū quod frequenter accidit, quāvis aliquādo deficit, & non accidat: & esse similiter contingens nō in plurimum, scilicet raro eveniens: quā sententia sine dubio digna est laude, cum hominem liberum constituat, & in naturalibus multa contingētia

affirmet, qd̄ & ueritati, & religiōni Chriſtiani maxime est conforme, est. n. hō in suis operationibus liber, nec omnia, quā seculū dum naturā eveniunt, i. in rebus ipsiis, naturaliter eveniunt, sed multa contingenter.

Igitur esse quod est, qn̄ est, &c. 12

Hec est huius capituli secunda pars, in qua Aristot. quo pacto ueritas in affirmatione & negatione sit, manifestat distinguere aut primo res, postea enunciationem. res igitur una simplex, duplū potest esse necessaria, uno modo absolute, quando nullo alio supposito aliter se habere nō potest ut Sol est quid necessarium absolute, p̄q̄ enim naturam suam aliter se habere noq̄ pot, similiter in simplicium enunciationis significatis, ut hominem est animal.

Alia res est necessaria secundum quid, nēpe ex suppositione aliqua, ut homo currit pro illo tempore, pro quo currit, necessario currit, quia simul non potest currere, & non currere & hoc est, quod dicit, res quando est, necessere non esse.

Est autem notandum non ualere consequentiam ab isto necessario secundū quid, ad necessarium simpliciter, ut non ualeat, Petrus quando currit, necessario currit, ergo Petrus necessario currit: Petrus quando non currit, necessario non currit, ergo necessario non currit.

Huiusmodi fallacia peccat argumētum primum, quando album est, dicitur, si est uera, ergo necessario ita est, ergo res necessario est alba, dicitur, quod est necessitas secundum quid, ut pro illo tempore, quo propositio est uera, res sit, tamen abolute rem esse, non est necessarium. Vnde in contradictione de p̄senti datur pars determinata uera, & determinata falsa, sed ista determinatio ueritatis, uel falsitatis, non est secundum necessitatem absolutam, sed secundū tempus, scilicet, pro illo, in quo unum est, alterum non est, seu pro tempore quo Petrus currit, & Petrus non currit, quo tempore est unum determinata uerū, alterum falso.

Et in contradictione eadē rō est, &c.

Distinxerat rē simpliciter, id est, non in comparatione ad suum oppositum, modo tem in ordine ad suum oppositum distinguit, scilicet currere non currere, cantare uel non cantare, & in cōi uocat esse uel

R non

In Lib.I. Cap. VII.

non esse futurum uel non futurum.

In quicque dupliceiter posse esse hoc totum necessarium , nempe cantare uel non cantare, legere uel non legere uno modo , ut cadat necessitas supra utrumque disiunctum , & simul, ut necesse sit cantare, uel non cantare, esse uel non esse, futurum uel non futurum, quae necessitas dicitur disiunctionis : & sic assertit omne disiunctum esse necessarium etiam in contingentibus, praet. ritis, presentibus, & futuris: ut necessariū Antichristum fore uel non fore, Petru cantaturum uel non cantaturum, cantare uel non cantare, cantasse uel non cantasse.

Altero modo necessitas potest cadere supra illa membra diuisue, ut necessariū sit cantare , aut necessarium non cantare ; necessarium sit fore , aut necessarium sit non fore & isto modo , non est necessitas in contingentibus , nec enim est necessarium quod cantet ; nec necessarium quod non cantet, nec necessarium, quod futurus sit Petrus albus, nec necessarium, quod non sit futurus albus.

Immo est maxima fallacia argumentari à necessitate disiuncti ad necessitatem partium per se in contingentibus : non enim valet, necessarium est Petrum cantaturum uel non cantaturum, uel necessarium est Petrum cantaturum, uel necessarium est Petrum non cantaturum.

Talis igitur necessitas est in contingentibus, similiter & talis ueritas, nempe disiunctum sed non diuisue quamvis sit disiument inter præsens & futurum, nam in præsenti datur pars determinate uera, & falsa determinata altera, sed talis determinatio non est absoluta, sed secundum quid, nempe pro tali tempore. At in futuro non est pars determinata uera, nec determinata falsa sed de singulis partibus dices, est uera uel falsa, ut Petrus cantabit, est uera, uel falsa. Petrus non cantabit, est uera uel falsa.

Quare cum similiter orationes uerē sint &c.

Id quod Arist. dixit de ipsis rebus oppositis , in ipsis enunciationibus esse idem prorsus confirmat, ut sicut necessarium est, rē esse uel non esse simul ; non tamen singula per se ita similiter necessaria est affirmatio, uel negatio disiunctum : ut Petrum fo rē, uel non fore , neutram, tamen partem

per se : immo quilibet pars est indeterminata , ut nec si dicenda uera, nec si dicenda falsa, sed uera uel falsa , quia in contingentibus de futuro tam indifferens est, quod res sit, quamquod res non sit. quamvis ut dicit Arist. Aliqua contingentia magis determinata sint ad esse , nempe quæ frequenter accidunt , tamen cum , & hæc possint aliter esse , nondum ueritatem habent determinatam, ac ideo nec uera, uel falsa per se sunt dicenda sed uera uel falsa simul.

Quare manifestum est, quoniam non est necesse, &c.

Hic concludit non esse necessarium , ut omnis affirmatio, uel negatio sit determinata uera uel falsa, sed aliter in futuris alter in presentibus, & præteritis, in futuris neutra pars per se determinata uera uel determinata falsa, sed utraque uera uel falsa, at in presentibus , & præteritis una determinata, uera, altera determinata falsa. sed ista determinatio est secundum quid: nempe, secundum tale tempus, quo sunt uel fuerunt, ut diximus.

Dubitabis tu, sicut in enunciationibus de præsenti, una est determinata uera altera falsa , & similiter in enunciationibus de præterito , talis autem determinatio est secundum tempus : quare non dicemus idem in his, que sunt de futuro . ut una sit uera nempe pro tempore, quo futura sit res , & una falsa, quo tempore non futura sit res?

Dico esse latissimum differeniam , nam **Salvia.** antequam res sit semper mater indifferencia, ut possit esse & non esse, fieri uel non fieri : propterea enunciatione de futuro non potest habere constantem ueritatem : at quando iam res est uel non est secundum tempus præsens uel præteritum, uacat ista indifferencia. quod enim est, non est indifferens, ut illo eodem tempore non sit, similiter quod non est non potest illo eodem tempore esse , propterea ista constantem habent ueritatem uel falsitatem, sed secundum quid, scilicet secundum tempus præsens.

Ex quo soluitur argumentum secundum superius, nempe si albū est modo , fuit he ri uerum determinata dicere , album erat: nego consequiam, quia antequam esset erat indifferens ad esse, & non esse , propterea talis propositione heterna non magis erat determinata uera , quam falsa , etat igitur illa

¶ Ma de futuro indeterminata uera , licet de praesenti sit determinata.

QVÆSTIO. L

De contingentibus.

Quamvis nos sit praesentis loci ista exatius, quam ab Aristotele dicta sunt examinare, tamen ut saltem ea melius intelligantur, unum aut alterum circa hoc dicemus. Solet autem summa in hoc uersari difficultas, quod pacto cum gloriosus Deus horum futurorum, antequam sine praescio sit, posse finis contingenter clementia. Deus enim in sua sententia non decipitur, sed infallibilis est.

2. Error. Circa hoc suunt duo philosophorum errores quidam enim Stoici, inter quos fuit Chrysippus, ut refert Cicero de fato, & Aul. Gel lib 6. cap. 2. Existimabant oes effectus euenturos esse necessario: existimabant enim causas omnes esse destinatas ad suos effectus, & talem ordinem constitutum ab eterno in mente diuina, qui mutari non posset, quem ordinem uocabant fatum: & haec est opinio fere Poetarum, Virg. te tua fata trahunt, nec cæpta relinquere possunt: & similiter, Parce metu, manent immota tuorum fata. & Lucanus, quo tibi seruabit? aut quo fiducia fati. similiter martem secundum, iam, nisi de genero satis debere recusat, & alia plurima.

2. Dux. Alii contingentiam in rebus, & libertatem assertebant, tamen Deum esse praescium horum singularium futurorum negabant eius sententia, seu dementia fuit Cicero. lib. de natura deorum, ut refert Aug. 5. de ci. u. c. 9. idem etiam impie sensit Auer.

At ueritas Christiana cōsistit in medio nec modo Christiana uerum etiam Philosophica, quam fere omnes ueteres Peripatetici sunt assueciuti videre. est apud Ammonium hic, qui eam tribuit Aristoteli. psell. & Maget. ibidem, apud Alex. Aphro. in libro, quem de fato ex sententia Aristotelis conscripsit ad Antonium, & Seuerum Imperatores c. 6. & apud eundem. primo naturalium questionum cap. 4. & 25. & in ca. 14. apud Themistium in Paraphra si. 12. Metaphys. apud Philoponum in 1. Pos. suo comm. 94. & pulcherrime apud Simplicium. 8. Phys. in 2. digressione contra Philop. paulo post principium, ubi ait.

- I R A -

Dei opt. cognitionem esse omnium simul præsentium præteriorum, & futurorum, idem super Epictetum cap. 67. & 2. Phys. 77. & 2. de calo. 56. idem etiam Eustratus 10. Ethicorum. cap. 8. ad calcem.

Tenet ergo haec sententia, esse effectus i contingentibus in rebus, esse libertatem in hominæ suarum operationum, & omnium futurorum Deum esse ab eterno praescium.

Pro cuius expositione aduerte primum duplex esse genus causarum quedam causa sic operantur, ut nunquam naturaliter impediatur, ut Sol oritur, Sol occidit, & iste causarum superiorum actiones & motus naturales non impediuntur. Aliae causæ impidiuntur à suis operationibus, & effectibus naturaliter, ut equus impeditur à productione equi, quia aliquando vel producit monstrum vel non prouenit embryo ad perfectionem, impeditur etiam aliud à contrario suo, ut patet in his causis naturæ libris inferioribus.

Præterea adhuc est duplex causa. quedam quæ determinata ad operandum ita, ut propositis necessariis ad operandū: non possit non operari, ut ignis proposito comburere, non potest non comburere, quæ esse dicuntur naturales. quedam non est determinata ad operandū, sed propositis necessariis potest non operari, qualis est uoluntas hominis; quæ, si ei proponatur ali quod bonum, ut uelit, potest uelle, & non uelle, & haec dicitur causa libera.

Aduerte secundo. omnium effectuum positiuorum Deus est causa, quod est dicere, ignis solum non comburit, sed Deus cum igne, & omnis res operatur, sed simul concurrente Deo ad talem operationem cum illa re, & est maxime necessarium: ita Deus concurrit cum illa re, ut simil operetur secundum modum naturæ illius rei, cū igne enim concurrit eo modo, quo ignis operatur, nempe necessario calefaciendo, & cum uoluntate hominis libere uolendo, non n. cogit res ut agant, sed secundum modum illarum rerum, & naturam, iuuat eas, ut agant, cum necessario, cum his quæ impidiuntur, modo etiam, quo impediti possit operatur, nec earum destruit naturas.

Aduerte tertio omnia antequam fiant, Deus cognovit, & omnium est ab eterno praescius, non tamen eodem modo omnia cognoscit, sed necessaria cognoscit futura

R 3 necessaria

necessaria, & contingens cognoscit, ut contingentia, id est ita cognoscit futura esse, ut simul cognoscat posse non fieri.

Vnde sicut ex hoc, quod omnium est aut et omnes, & cum omnibus causis operatur, non sequitur quod causae necessario operentur omnes, quia secundum modum illarum concurrit; ita ex hoc, quod omnia prescivit ac praecognoscit, nullam futuris necessaria tem imponit, sed illa ut futura sunt cognoscit, unde sic cognovit me hodie lecturum, ut etiam cognosceret libere lecturum, & me posse non legere.

*Rspns.
ad argu-
mentum.* Vnde respondetur ad argumentum comune in hac materia. Deus scit me lecturum cras, ergo ego non possum non legere, concessio antecedenti negatur consequentia, quod si dicas Deus non potest falli, et

me non possum non legere: dico: Nam præscientia diuina non possum non legere, quod alii uocant in sensu composito; sed hoc non colligit absolute, atque non posse non legere: explicatur, ergo necessario legitur sum, uel non lecturus. si bene tamen me applicabo, uel ad hoc uel ad illud extrellum: Deus prescivit, ad quod liberè me postea sum applicaturus. dicere itaque statim præscientia diuina non possum non legere, est dicere, Deus non decipi potest in cognitione illius, quod ego sum postea libere facturus, ex quo non colliguntur, quod ego postea necessario sum operatus, & hoc uocant aliqui, quod non licet agnoscere a sensu composito ad sensum diuisum. Et hoc sufficiunt de hac difficultate in presenti.

Finis Libri Primi.

ARL

A R I S T O T E L I S

D E I N T E R P R Ä T A T I O N E,

L I B E R S E C V N D U S.

S V M M A L I B R I.

De enunciationibus infinitis: de enunciationum ualitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis; atque diuisis. De enunciationibus modalibus. Et quæ enunciations magis inuicem sunt contrariae;

De enunciationibus infinitis, cuiuscunque generis, ipsarumque oppositoribus, ac consequentijs. Nomina item ac uerba transposita, idem significare. Caput Primum.

Voniam autem est aliquid, de aliquo affirmatio significans: hoc autem uel nomen est, uel nominatum: autem oportet esse & de uno id quod est in affirmatione: nomen autem di etiam est & innominatum p̄t̄p̄: non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum: unde enim significat aliquo modo infinitum nomen quemadmodum & non ualeat non uerbum: sed infinitum uerbum: erit igitur omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo.

Sine uerbo autem nulla affirmatio uel negatio est: est enim, uel fuit uel erit, uel sit, uel quæcūq; alia huiusmodi uerba, ex iis sunt quæ posse

ta sunt consignificant enim rep̄p̄.

Quare prima erit affirmatio & negatio, est homo: non est homo: deinde, est non homo: non est non homo. Rursus est omnis homo: non est dominus homo: est omnis non homo: non est omnis non homo. Et in iis, quæ extinsecas sibi reportibus, eadem rō est.

Quando autem est, tertius adiaceens predicatorum, dupliciter dicuntur oppositiones: Id est, quando est istud, homo: ipsius est, tertium adiace-

re nomen, uel uerbum in affirmatione.

v. Quando ob id ipsum, quartum est, etiam uero, quatuor, duæ, quidem ad affirmationem & negationem se habent secundum consequentiam, ut priuationis: duæ uero minime.

Dico agere quod est, & aut iusto dicere adiacebit, aut non iusto: square etiam negatio, quatuorigitur erit: Inter-

rogamus uero quod dicitur, quæ sub scripta sunt. Et iustus homo, huius negatio est, non est, iustus homo: est non iustus homo, huius negatio est, non est non iustus homo: est enim hoc in loco, & non est, iusto & non iusto.

R 3 adiace-

In lib. II. Cap. I.

adiacebit. Hęcigitur, quemadmo-
dum in Resolutorijs dictum est, sic
sunt ordinata.

⁶ Similiter, autem se habebunt &
_{Infine} si uniuersaliter nominis sit affirmatio:
_{Primum} ut omnis est homo iustus, nega-
_{Secundum}

_{tertium} hiūis, non omnis est homo ius-
tus: omnis est homo non iustus, no-
nō omnis est homo non iustus.

Tamen non similiter angulares
uetras esse contingit: contingit autē
aliquando.

Emunciationum indefinitarum dispositio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio.
Homo iustus est.

Simplex negatio.
Homo iustus non est.

Priuatoria negatio.
Homo iniustus non est.

Priuatoria affirmatio.
Homo iniustus non est.

Infinita negatio.
Homo non iustus non est.

Infinita affirmatio.
Homo non iustus est.

Eadem dispositio in terminis uniuersaliter ac in parte.

Simplex affirmatio uniuersaliter.
Omnis homo iustus est.

Simplex negatio in parte.
Non omnis homo iustus est.

Priuatoria negatio in parte.
Non omnis homo iniustus est.

Priuatoria affirmatio uniuersaliter.
Non omnis homo iustus est.

Infinita negatio in parte.
Non omnis homo non est iustus.

Infinita affirmatio uniuersaliter.
Omnis homo non est iustus.

¶ Dispositio sunt haec emunciations de subiecto fratre, codem pacto dispositi possunt emunciations de subiecto infinito, adendo ipsis homini distinctiones, non.

Hęc igitur due oppositę sunt mutuo. Alię autem due ad non homo, quasi ad subiectum aliquod additionem: ut, est iustus non homo: non est iustus non homo, est non iustus non homo: non est non iustus non homo, plures autem his non erunt oppositiones. Hęc autem extra illa ipsa secundum se erunt, ut no-

mine utentes eo, quod est non homo.

In quibusunque autem est ratione conueniet, ut in eo quod est sanum esse, & ambulare, in ijs idē facit sic positū, ac si est adderetur: ut sanus est omnis homo: non sanus est omnis homo, sanus est omnis non homo: non sanus est omnis non homo: non enim dicendum est non omnis homo, sed non negationem ad id quod est homo, addicendum est. omnis enim non uniuersale significat, sed quod uniuersaliter. Manifestum est autē ex eo quod est, ualeat homo,

homo, non ualeat **homo** : ualeat non
homo non ualeat non **homo**. huc
enim ab illis differunt, eo q[uod] uniuersaliter
non sunt, quare omnis, uel
nullus nihil aliud consignificat, q[uod]
quod uniuersaliter de nomine, uel
affirmationem, uel negationem, er
go & reliqua eadē oportet apponi.

rem uel falsam esse necesse est negationem: qui uero non homo dixit, nihil magis quam qui dicit homo, sed etiam mutus uerus uel falso fuit nisi aliquid addatur.

Significat autem est omnis homo iustus nulli illarum idem, nec huic opposita, quae est, non est omnis non homo iustus, illi quae est, nullus est iustus non homo, idem significat.

41

Transposita uero nomina & uer-
ba idem significant: ut est albus ho-
mo, & est homo albus. Nam, si hoc
non est, ciudem multæ erunt nega-
tiones, sed ostensum est, quod una
unius est. Eius enim quæ est, est al-
bus homo, negatio est, non est albus
homo, cuius autem quæ est, est ho-
mo albus, si non eadem est ei quæ
est, est albus homo, erit negatio, uel
ea quæ est, non est non homo, albus,
uel ea quæ est, non est homo albus:
sed altera quidē est negatio ca, quæ
est, non est non homo albus, & eius ..
est non homo albus: altera uero eius ^{gau-}
quæ est, est albus homo, quare erūt
duę unius. Quod igitur transposito
nomine & uerbo, eadem sit affirmati-
o & negatio, manifestum est.

De enunciationibus infinitis.

*De nomine, & divisione brevis libri,
ac primi eius capitis.*

**Quæ uero secundum infinita cō-
traiacentes sunt nomina & uerba,
urin eo, quod est non homo, uel
non iustus, quasi negationes sine no-
mine & uerbo esse videbuntur.
sed non sunt: semper enim uel ue-**

Hic est secundum Latinos, secun- **Roman**
dus Peribermenias, liber, secun. **libri hu-**
dum Græcos uero, apud quos u **ise.**
nicus est tantum continuus liber
in sectiones diuisus, est ista sectio tertia: tu
aut hoc nihil doctrinæ veritatis impediat.
diuisionem Latinorum Latini se querat,

Et quidem obscurus liber, & quorum-dam locorum difficultate alias Logicæ parcas libri cibis non postponendus: sed utilis, valde minus. eius cognitio est, ac sine ea Logici nomen nullus libri iure vindicabit: Dabimus operam, ut sensum Arist. simul & ipsius verba ita iterprætemur diuino auxilio, ut uel minimum aduertenti admodum facilitia sint; nec obscuritas ignorantie, neclabor tedi cuiquam sit causa.

Diviso. In hoc igitur libro continentur quatuor. Primum est, de enunciationibus, quæ aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt, nempe infinitum sortiuntur subiectum, uel predicatum, uel utrumque. Secundum est, quo modo se habeant propositiones, quæ præter uerbum substantiuum aliud recipiunt predicatum quantum ad coniunctionem & divisionem uerbi cum illo predicaro. Tertium de enunciationibus habentibus modum aliquem ipsas modificante. Quartum, eidem dubio de enunciationibus oppositione satisficit.

Missa. In quibus omnibus docemur principice multiplicare enunciationes innumeratas. Hecum in priori libro, ut tradit Albertus, lib. 2. hoc cap. 5. tradita sunt ea quæ ad constitutionem enunciationis pertinebant, tam essentialem, quam accidentalem; nempe eius partes, nomen, uerbum, eius genus, rationis, constitutio, una, plures, simplex, cōposita: eius species, eius quantitas, quæ accidentis est, eius ueritas, uel falsitas: eius oppositio, uincere eius multiplicatio, secundum aliquid additur, atque etiam, ut doceat Albertus, eius consequentiam: neque unius ad alteram, ut patet etiam in tractatu.

Diviso. **primi ca** In hoc igitur capite tria principaliter continetur. Primo tractat de enunciationibus, de uerbo (est) extremum finitum, uel infinitum habentibus. Secundo de enunciationibus aliorum uerborum. Tertio, aliquid de harum, oppositione tradit.

a Quoniam autem est aliquid de aliqua affirmatio significans, &c.

Variationem enunciationum secundum extrema, & partes ipsarum assignare, iactur dens, incris, ea, quæ dicta super repetit, ex quibus colligit, primo, variata enuncia-

tionem secundum nomen subiectum, uel uerbum, cum hæc primo, & accessorio ipsam conflent, ac componant, ac propterea talia verba, sub nota causaliter assuntur. dicit, (Quoniam autem yd dicere autem, omnis affirmatione aliquid est aliquid significare, aliquid autem nomen est uel in nominatum) id est, quod de aliquo significatur, uel de quo aliquid dicitur: uel est nomen uel in nominatum, scilicet finitum uel infinitum. ipsum enim in nomine uocat in nominatum, quia ante Aristot. nomine uocabat, propterea dicit in nominatum prius.

Et quantum existit, in his uerbis etiam includit uerbum, ut si se uerbi aliquid est nominatum, uel in nominatum. Si, sibi legit enunciationem significare unum de uno, ex quod infert omnem enunciationem constare ex nomine & uerbo; uel ex nomine infinito & uerbo, ut totus discursus sit iste, omnis enunciatione unus de uno, si quisque ex nomine uel ex infinito nomine & uerbo constat, at omnis enunciatione unum de uno significat, ergo omnis enunciatio constat ex nomine & uerbo; uel ex infinito nomine & uerbo, maiorem non explicat, minorem assignat, & prima uerba minoris sunt probatio. nempe, enunciatio aliquid de aliquo sit in nominatum, siue nomen est, significat, ergo uenit de nomine: incepit autem parenthesi, qua explicat quid uerbi in nominatum paragi, dicit autem infinitum nunc dicendum est nomen, id est, nominatum est: quod tamen prius nomine carebat: non tamen dicuntur nomina, sed infinitum nomen, sicut ponuntur, non uerbum, sed infinitum dicitur uerbum, & reddit rationem, quare nomen infinitum tamen dicatur, & inquit, quia unum aliquo modo significat.

Dub. E. Dices quare hic loquitur solum de affirmatione in principio? dico, & aduerte, hic Aristote, multiplicationem enunciationum docere intendit, propterea querit omnium primam, hæc autem est affirmatio, quæ simplicior est, & prior negotio.

Dub. 2. Dubitabis, quomodo infinitum nomen, & uerbum unum significare, cum ante, & que sunt, & quæ non sunt, significare dicta sunt? dico, non significare unum

estim, ex parte rei, non que sunt, de que non sunt in nulla re conuenire quæcumque, sed unam ex parte intellectus apprehendens ea sub negatione. aliter uero, scilicet quod non sunt homo, non sunt animal, non sunt animalia, & propter illud animalia aliquis modo significatur, at que sub hac minima ita; de dubili enuntiato nihil est, & non sunt, sed quod sunt, & quod non sunt, infinitum nomen uel uerbum dicitur.

- Dub. 3.** Dubitabilis, quare non enunciatur etiam eam enunciationem, quia sit ex uerbo in infinito? Respondent ut Alexander, Boenno, Amelio, & Angelini, quod in propositione uerbi infinitum non differt à negato, & h[ab]et ad sententia Absolutum quamvis quam doceat amonitias, posse dici sub uerbo inclusiōne finitam, & infinitum, sed prior sententia est potior: que doctilicet est sit, ut si speratis declarari nomen, cap. de uerbo.
- 2.** Præter uerbum autem uella, est affirmatio uel negatio, &c.

Quare prima est affirmatio, &c. negatio, &c.

Infert primam omnium affirmationes ad negationem esse hanc, homo est, homo non est, secunda de nomine infinito, non homo est, non homo non est. Tertia affirmatio, & negatio usiuerbū simplex vocatur, & complexio enunciatio finita, ut omnis homo est, non omnis homo est. Quarta infinita uocatio, non homo est, hoc similitudinosa est in aliis obiectis temporibus: ut tempore presenti, & futuri, secundum, que est similitudinosa possunt enunciations, & erunt via giti quatuor simplices, sive duodecim propositions, ut facile est, cuilibet, excepto scripto scribere, quod si his uelis addere, oppositio singulare, & particularium multiplicabis multas alias, secundum finitum, & infinitum, & secundum diuersa tempora, non tamens secundum uniuersalitatem, a coperto forsitan, nisi harum non inveniatur, nec singulare, nec particularis capax est uniuersalitatis.

Quando autem est tertium adiacens prædicatur, &c.

Postquam de enunciationibus simplicibus, quæ ex unico nomine uel infinito nominante uerbo consistant, egit, accessit complicitores, que cum uerbo eius aliud admittunt prædicatum, quas vocant de tertio adiacente, & ipsum est tertium adiacens prædicatur, id est, est prædicatum tertio loco superueniens, non quod in enunciatione in tria prædicata, sed quod ipsum prædicatum tanquam tertium nomen, uel uerbum, id est tanquam tertialitudo, hic enim, secundum omnes fere, nomina pro dictione, significante samit, & dictie. Est tertium dicti nomen, in enunciatione adiacens quem etiam uocat uerbum, ut non quamcumque dicti nomen esse significet, unde sic est littera ordinanda, dico, est, adiacere tanquam tertium nomen, seu ut potius dicam uerbum, in enunciatione.

Vbi hic aduerte cum Ammo, quod nos supra docuita uis, ipsum, est, tertium adiacens prædicari, quod hic expressè docet Arist.

Nova.

Arist. quando enim dico homo est albus, esse album de homine prædicto, licet Albertus cap. 2. huius doceat, est tertium adiutum, non est prædicatum, sed copulam extremonam, idem Boet. cap. de verbo. & S. Iust. idem.

Dicitur. Dices, quare vocamus tertium ut potius locum obtineat medium vel primam apud Arist. qui suo loquendi modo acerbum proponit, dico cum Albertus prælatione quidem non esse tertium: ut se tertium est, ut enim compositione procedunt formatae comparentur, nempe lapides, & ligna formatae dominus, ita & nomina tam subiectum, quam prædicatum ipsius verbum.

Quamvis radice meo mihi videatur esse locum alter interprætandus, & tunc confit hoc dubium, est enim scimus, dico est tertium. quando adiungit nomen vel verbum, i. quando verbum, est, est tertium vel nomen aliquod est tertium: dummodo erant sicut tres dictiones, sit verbum tertium, vel nomen dicitur tertium, unde etiam potest verbum dici tertium, & tunc propter rationem Alber. & nomen potest dici tertium, quia ultimo prædicatur.

Quando igitur talis est enunciatio, tunc inserviunt alijs adiug. oppositiones; nempe, & de prædicato finito & infinito; quare dupliciter trahunt oppositiones, altera positio erit finis prædicatum, finitum, altera oppositio secundum prædicatum infinitum ac propter ea subiectum, quatuor erunt enunciatioes: ex duabus enim oppositionibus quatuor emergunt enunciatioes, hic autem praefixus subiectum infinitum; postea enim dicit, quando subiectum est infinitum: harum quatuor exempla subdit, h. q. mo est iustus, homo non est iustus, homo est non iustus, homo non est non iustus, & tali ordine collocantur quo narrat sunt, ut habeatur 1. Prior. c. ult.

Hæc exempla de iniusto non sunt ex textu Arist. nec exempla enunciationum universalium, sed posita ab Arist. traduntur: aliquie ab aliis hanc inseruerunt, non tam in scitu coarcienda sunt.

Quarum duæ quidem ad affirmacionem & negationem, &c.

Textus hic insignem & celestemiam difficultatem continet, quem uarii uici

dodrissimū interpresserint & sperci, & Latinum tam rytorem, in re hanc tam diuisi sententiae obreamus: unam, que magis Arist. uideret conformis, addicimus: que expositio est: Porphy. Boec. Albert. & S. Thos. Ea uisum est: has quatuor affiguntur enunciatioes (duæ quidem secundum affirmacionem & negationem) inest quatuor uis est affirmativa, altera negativa (dicuntur, ad consequentiam) ut ab affirmativa ad negativam ualeat, dicit uero minime dicuntur, id est à negativa ad affirmativa non ualeat: uelut alijs volunt. (dicit uero minime id est) nec affirmativa inest, nec negativa dicuntur secundum quatuor enunciatioes: sed primum sequitur.

V. g. ab affirmativa simplici ad negativam infinitum ualeat, non est contra, ut homo est iustus, ergo homo non est non iustus; similiter ab affirmativa infinita ad negativam simplicem, non est contra, ut homo est non iustus, ergo homo non est iustus: sunt enim ita composta, ut affirmativa similitate simplex siquili sit, cum negativa infinita; & affirmativa infinita, cum negativa simplici; ac propterea Theophr. uocabat has transpositas.

A negativa uero non ualeat, non enim dices homo non est iustus, ergo est non iustus, quia prior non existente hominem est vera, quia est negativa, at posterior falsa, similiter in alijs duabus.

Ac propterea Aristoteles, has infinitas comparat priuationis, in quibus, pr. Arist. docet 1. Prior. cap. ultimo, non ualeat à negativa ad priuationis, sed ualeat à contra. ut homo non est iustus, non ualeat, ergo est iniustus: quia de equo potest dici quod non est iustus, non tamen quod est iniustus; ualeat tamen homo est iniustus, ergo non est iustus.

Plura enim comprehendit negatio, quam priuationis, & infinitatis, quamvis infinitatio in plures se habeat, quam priuationis ut docet Ammonius.

Dices enim de equo, q. est non iustus, non tamen q. est iniustus: neutrum tamen dices de homine non existente, nec quod est non iustus, nec quod est iniustus dices tamen, quod non est iustus, in plus ergo se habet negatio, deinde infinitatio, postea priuationis, ultimo affirmatio, que solam de habete dicitur, ac propterea benedictus

quae affirmativa & negativa, & affirmatio
nam infinitum habentes ad negationem, si
consequentes, quia alio ualeat, quae
negativa ad negationem non est contra.

Hac est huius loci explanatio diligen
ter mente obseruanda horum doctorum
in signis. secundum quam Aristoteles per
duas, quae secundum consequentiam dicun
tur, intelligit affirmativas, per eas uero,
quae minime, negativa duas significant, &
quibus non ualeat consequentia.

Ad mea expositio

Quod si licet inter tot graues doctorum
sententias unum, quod mihi diu cogitan
ti se obtulit, interponere dicā utrum, quod
quantum conicere possum, ipsius Aristoteles
proprium explicat sensum: uerba igitur
Aristoteles fideliter in Latinum cōversa sunt
ista eadem, quae in Boetii uersione haben
tur, quam etiam Graci interpretes suis co
mentaris insinuantur. Quatuor erunt illae,
quarum duæ ad affirmationem, & negatio
nem se habent secundum consequentiam,
ut priuationes, duæ uero minime) habere
se ad affirmationem, & negationem, non
est aliud, quama opponi ut patet de cōtex
tibus oībus p̄cedētibus, semper enim
affirmationem vel negationem uocat ipsam
contradictionē, sensus igitur est, duæ
ex illis quatuor opponuntur, sicut priuati
uz, duæ uero non opponuntur priuatione
illæ quæ sunt de extremo infinito. Affir
mativa infinita est, sicut affirmativa pri
uata, negativa infinita est, sicut negativa
priuativa. Aliæ duæ non sic opponuntur.
nempe affirmativa, & negativa, & ampli
ces, & hoc est quod dicitur, se habent secun
dum consequentiam, ut priuationes, i.e. se
habent ad modum, & similitudinem, p̄posi
tionum, ut interpretatur Boet. in prima
editione, & similitudo in hoc consistit, ut
enim in priuatiuis tam affirmativa, quam
negativa habent predicationem cum negatio
ne, ut homo est iniustus, homo non est
iniustus; ita infinitis, ut homo est non
iustus, homo non est non iustus.

Nec oportet intelligere hic cōsequen
tias, quod ualeat ab uno ad alterum, que
sine dubio non sunt certa: ut enim diximus
superius etiam ex mente horū doctorum,
infinitum de his quæ sunt, & quæ nō sunt
prædicatur. unde affirmativa infinita tam
amplia est, quam negativa, ut enim dici
tur chimeræ nō est homo, ita chimeræ est

nō homo, quæcumque infinita sunt superius
prioria, ista expositio non mali displacebit,
quæcumque huius dictum ab aliis possum
quam à me sit exhibendum.

Similiter autem se habebunt

& si uniuersalis, &c.

Eandem rationem obseruandā docet
quādo prædictas oppositiones in uniuersali
sumuntur, sunt enim aliae quatuor &
nunciationes eodem ordine, omnis ho
mo est iustus, non oīs homo est iustus, om
nis homo est non iustus, nō omnis homo
est non iustus, dicit has similiter se habe
re, sicut priora, eu intellige, secundum sen
tentiam priorem illorum doctorum: simili
ter id est, affirmativa simplex infert ne
gotiā infinitam, & non infertur ex ea,
ut omnis homo est iustus, ergo non om
nis homo est non iustus: præterea affir
mativa infinita infert negatiām simpli
dem, non & contraria omnis homo est ab
iustus, ergo non omnis homo est iustus,
sicut sicut in illis prioribus. at secundum
expositionem nostram, similiter se ha
bent istæ, quia priuatiuis assimilantur
duæ, nempe infinitæ, ut declarauit.

Sed non similiter Angulares ueras
esse contingit, &c.

Hic est alijs locus, difficultissimus exposi
torum iudicio: dixit enim Aristoteles has qua
tuor esse similes illis quatuor superiori
bus, nam discrimen ostendit, unum, nem
pe in illis Angulares simul esse ueras, in
his uero non, sed aliquando, id est aliquas
Angulares.

Difficultas est, quas uocet Angulares
enunciationes, uocat enim positas per dia
metrum: in cuius expositione laboraverunt
Graci, tamen expositio Boetii est ample
etenda, uocat Angulares, affirmatiwas fini
tam, & infinitam inter se, ut homo est iu
stus, homo est non iustus, & negatiwas fini
ta, & infinita inter se, homo non est iu
stus, homo nō est nō iustus. Similiter in uni
uersalibus omnis homo est iustus, omnis
homo est non iustus, sunt angulares simi
liter negatiwas, non omnis homo est iu
stus, non omnis homo est non iustus.

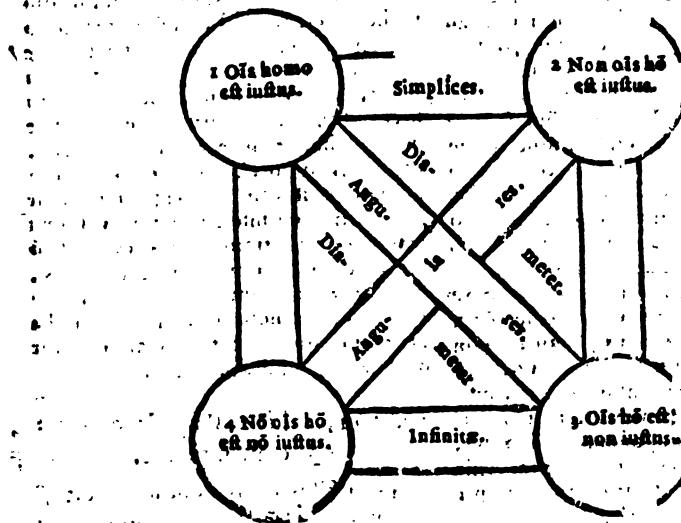
Est autem modo discrimen in primis
enim, quia indefinitæ sunt, omnes angula
res

Dati

re simili esse vere possunt, ut materia contingenti; ut in his universalibus immo possibile est, quod simul sine omnius vere aliquae possunt quidem, nempe illae negationes particulares.

Dubius: Dices, quare uocat Angulares seu oppositas per diametrum, dico, cum talen habeant ordinem, ut affirmatiua simplex sit prima, eius negatiua secunda, affirmativa infinita tertiua, eius negatiua quarta, si

compositus quadratus, & singulare singulas ex his: nec non primo, superioris angulo sit affirmativa simplex, secundum eius negatiua, tertio inferiori dentroas affirmativa infinita, quarto eius negatiua: hoc enim ordine tales anguli numeratae sunt, tunc inuenias affirmatiuas in oppositis per diametrum oppositis, & negatiuas similiiter, ut haec sequenti figura intelliges.

Altera exposicie. Simili figura constituerentur partitores. Alii uarie samebant angulares in figura, tam utrasque affirmatiuas superioribus angulis describerabant, & tu te dicebant opponi per diametrum, & per lineam rectam, similiiter negatiuas inferioribus, & per diametrum opponi lineam perpendiculariter cadente supra utramq; ad iniucem, sed ista expositio non est recipieenda: diameter enim non est quaecunque linea recta, valeret certe quadrati dicentes diameter, quod absurdum est, sed ut dixi amus, diameter est linea in duas medietates figuram per oppositos angulos dividens, patet igitur sensus huius loci.

Concludit Aristoteles igitur duas oppositiones praecedentes, altera quando est predicatum finitum, altera quando est infinitum:

Alię autem duę ad non homo, &c.

Uto duas oppositiones erant subiecto existente fuit: at si substantia infinita, ne per non homo, sunt totidem, non homo est iustus, non homo non est iustus, non homo est non iustus, non homo non est non iustus, similiiter in universalis, nec possunt esse plures opposites secundum finitum vel infinitum, quam hec, ut patet (ista autem extra illas sunt) id est, non est consequentia inter h. s. & illas: hacten se tamen istae eandem rationem, quam superius diximus, obseruat, ut ab affirmatiuas ad negatiuas ualeat, non e contra, vel ut dixi, de similitudine ad priuatiuas (ut entes ita non homo, ut nomine) id est habent semper tam affirmatiue, & negatiue simplices, vel infinitum

Propositi predictarum: id est subiectum insuffit, sicut in aliis est subiectum significum semper, nec mutabatur in aliqua.

In quibus uero est non conuenit, &c.

Hoc est secunda pars, in qua de aliis uerba adiectivis disseritur: docetque quare in his non scriptum [est] perinde tamen esse oppositiones faciendas, ac hinc in ipsi. Sol est hoc intelligere de [Est] locuplo adiacente. ita enim uerba adiectiva, quamvis se ipsa est tertio iacenti, et quipollante causa, uoce, ut dicit Boët. simila secundo adiacenti sunt, proprieitate in finitionem subjecti solam habent. ut homo sanatur. homo non sanatur, non homo sanatur, non homo non sanatur; similiter in universalibus.

Nota. 1. Et quamvis ista exempla Boët. sint per verbos [est] scilicet, homo sanus est, legenda sunt per uerba adiectiva, ut habetur Grece, et ipsorum legit in suis editionibus.

Nota. 2. Hic aduerte ex 1. Prio. cap. 42. ista uerba activa aliquando aliquod additum recipere posse, ut amat homo Deum, & similia, & ratione talium appositorum recipiunt infinitatem, ut homo amat non Deum, video non album: tamen quia ista praedicta principialis non obtinet rationem, sed potius sunt uerbi significationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes infinitae absolute, propterea maxime caendum est in ipsis, ne argumentem temporis ab illis tanquam ab infinitis affirmacionibus ad negationes non enim ualeat, video non album, ergo non video album, possum enim album & nigrum simul uidere, nec ualeat, amo non Deum, nempe Petrum, qui non est Deus, ergo non amo Deum, nec ualeat possum non currere, ergo non possum currere: quia argumentamur a non distributo ad distributum, ex parte participii inclusi in uerbis adiectivo, ut alias dictum est.

Dubitat autem Arist. quando infinita sit universalis, an addenda sit negatio signo, an subiecto, ut dicamus non omnis homo, an dicendum sit omnis non homo? Respondetur: negationem non esse addendum siquidem, quia illud non significat universale, sed universaliter, id est modum quendam secundum quem notatus cuiuslibet parti universalis connotare predicatum, ut &

qualibet remoueri probatur auctor quod non significat universalem rem, sed modum, id est hoc entenciariorum, homo certe, non homo certe, non differunt ab illis in quibus talia signa sunt, nisi in hoc quod ille sine tali signo non enuincit universalis, non universaliter, hoc uero cum signo rem universalis, sed universaliter, non ergo illa figura addunt, nisi hanc modum universaliter, & unde quod diximus super capitulum quintum indefinitas, & universalitas non differunt in re significata, sed in modo significandi.

Concludit Arist. Ergo & reliqua eadem aportent apponit id est, si illa apponitur ad uerba adiectiva sunt universaliter, reliqua oportet opponi, id est, obseruanda sunt ea, quae diximus de illis, quantum ad singulares ueras, vel falsas, sed podium interpretari ergo & regula debent apponi eadem id est si non est differentia in eis, nisi in signo, negationes sunt in universalibus universaliter ponendae in ipsis universalibus, sicut in illis in quibus non est signum, ut dicatur omnis non homo, est iustus, quando negatio infinita.

Quoniam uero contraria est negatio ei quae est, &c.

Huc est tercia pars in qua Arist. ostendit que propositiones similes uera esse possint, quia docuerat singulares non posse simul esse ueras aliquando sunt ergo triadica: primum, contraria simul esse uera, neque ut omne animal est iustum, nullum animal est iustum.

Secundum opposita, his nempe particularia uera possunt esse in materia contingenti, ut non omne animal est iustum, aliquod animal est iustum.

Tertium dictum, huc duæ oppositiones, nullum animal est iustum, aliquod animal est iustum, se consequunt enim illis duobus oppositis infinitis, nempe, omne animal est non iustum, non o' animal est non iustum, huc modo universalis affirmativa infinita cum negativa infinita cum affirmativa simpliciter nullus homo est iustus, cum hoc omnis homo est non iustus, & non omnis homo est non iustus, cum hoc aliquis homo est iustus.

Aduer.

Adverte: quod propterea dixit has consequi se cum illis quia illae primae & sunt Angularares. At quia Angularares, scilicet, cum illis consequuntur, sit ut eadem sit harum & illarum ratio. v. g. iste non sunt simul ueritatem, omne animal est iustum. nullum animal est iustum; sed non sicut Angularares. At omne animal est non iustum quae est Angularis affirmatio, est idem cum hac, nullum animal est iustum. Ergo sicut huc cum affirmacio, simplici, nos erat simul uera: ita nec illa infinita, quae sequitur negatio. Similiter in particularibus; ut aliquod animal, est iustum; aliquod animal non est iustum, sicut simul uere: sed non sicut Angularares. At affirmatio, sequitur negatio. Angulari scilicet, non omne animal est non iustum, propterea ostendit ueritatem, uel falsitatem in illis primis; quia ille est magis nota; postea ostendit, tamen illis sequitur.

Dicitur: Sed unum dubium magnum superest, an ab affirmatio sit procedendum ad negationem an & contra. sunt enim variis textus Latini & Graeci in hoc: in primis hic Boetius legit ab affirmatio esse procedendum at in suis commentariis, in universaliibus à negatio ad affirmatiuum procedendum, in particularibus ab affirmatio ad negatiuum: quod idem docet Alber. c. 3.

At in textu Graeco presenti, & traductio ne noua sic habet, ut ab affirmatio universali ad negatiuum, & à negatio particulari ad suam affirmatiuum sit consequentia, quod etiam recipit Psellos.

Ego certissimo dicendum cum Ammonio, ut inuenio se consequimus affirmatio, & negatio. Quod si dicas infinitum, non praedicator affirmatio de his, quae non sunt, non enim dicitur Camara est non homo, dico. Superius diximus ita affirmatiuum sicut negatiuum esse ueram, & hec hic dicit Ammon, & hoc corroborat expostio, quam attulit in illis uerbis. (Dux uerbo nomine.)

Quod si hoc non placet, dica cum Psello, hic Arist. loqui de suppositionibus terminis, & his quae existunt.

Vel cum Alberto, ut ponatur constans, qua indecens rem subiectam esse, argue tunc est mutua consequentia.

Manifestum est autem etiam quoniam in singularibus, &c.

Ostendit diuersimode le habere negationem in enunciationibus singularibus & in universaliter universaliibus: in singularibus enim nihil prohibet uel in principio, uel in medio, uel in fine collocare, ut Socrates est non sapiens, uel Socrates non est sapiens, uel Socrates est sapiens idem est dicere: at in universaliter universaliibus non idem est, differt enim dicere, omnis homo est non sapiens; & nos omnis homo est sapiens, quia illa est contraria uniuersalitatis, hec contradictionis: unde in interrogacionibus multum differt; quare de uniuersali, & de singulari, nam si respondens uere negat singulare, possum ego uere affirmare per indefinitam; ut putas Socrates est sapiens? si uere responderet interrogatus, non est, possum inferre, ergo Socrates est non sapiens: in uniuersali non licet, ut putas, omnis homo est albus? non, non dicam ergo omnis homo est non albus, sed non omnis homo est albus: in quo docetur ex negatio uniuersali non inferre affirmatiuum universalem, ut non omnis homo est iustus. ergo omnis homo est non iustum. in singularibus id licet semper ex negatio inferre affirmatiuum: ubi constat secundum Arist. ualere à negatio ad affirmatiuum infinitam, ut Socrates non est sapiens, ergo Socrates est non sapiens, nisi in illis propter uniuersalitatem, ita autem propter suppositionem, uel non suppositionem, ut aliqui interpretantur superius.

Illi uero secundum infinita contra iacentes nomina, &c.

Arist. unum hic dubium remouet; cum enim negationes nominibus per se apponantur, & uerbis per se; ut non homo non iustum, non currit, posset quis dubitare esse negationes absque nomine, & uerbo, non homo enim est negatio absque uerbo, non currit, est negatio absque nomine, quod supra negatum est; cum dixissemus affirmationem & negationem, esse ex nomine, uel ex finito nomine & uerbo, simili sit hoc est quod dicit, (ille negationes corpora, iacentes,) id est, composuisse secundum

duas infinitas nominas, & uerba. Sunt autem compositae ad finitas nominas & uerbas uidentur esse negationes: responderet, nullo modo esse negationes, & probat. omnis negatio ueru uel falsum significat, at illas uoces negatae nec uerum nec falsum significant, quousque aliquid eis addatur, ergo non sunt negationes. Quod autem nihil ueru uel falsi significant, manifestat ex oppositis, nempe: homo, animal, per se, uincit, currit ista nihil per se ueti uel falsi significant, quo minus illa. Huius ratio est secundum Ammonio. & Alber. quia cum illa aliquam naturam significant, magis uidebantur uerum uel falsum significare, quā illa infinita quę nihil uidentur significare: uel secundum Cajetanum, illæ uoces simpli- ces sunt propinquiores enūciationi, quam infinitæ; quia enūciatio simplex & finita prior est, & cum haec ueru uel falsi nihil significant, ergo minus significabant infinitas uoces per se.

13 Significat autem est omnis non homo iustus, &c.

Ilo dubio de negatione interposito, revertitur Arist. ad ostendendam consequiam in infinitis. superiorius autem dixit de infinitis ex prædicato, subiecto manente finito; nunc docet eas, quæ subiectum habent infinitum, & primum dicit, has omnino esse extra illas, quod superiorius dixit: id est non ualer cōsequentiā ab his quæ de subiecto infinito sunt ad eas quæ finitum habent subiectum, tamen inter se habent similem rationem cum illis: vnde istaz, omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus nihil significant, cum illis de finito subiecto: tamen quemadmodum illæ duas sunt æquivalentes, omnis homo est non iustus. & nullus non homo est iustus: addetur, sicut etiam illæ idem ualent, aliquis homo est iustus, & non omnis homo est non iustus, ita & haec, aliquis non homo est non iustus, & non omnis non homo est non iustus, eadem enim in his est inter se ratio.

14 Transposita uero nominas & uerba idem significant, &c.

Dubium ultimum solnit, quod oritur ex eo, quod modo nomine modo uerbum post-

ponit, modo substantiam, modo adiectum: posset quis decipi existimans esse propterea diuersas enūciationes: quod repellere Arist. docet: nomina & uerba transposita idem significare v.g. idem est, est albus homo, & est homo albus: quod probat quia aliter una affirmatio duas habet oppositas negationes, quod supra reprobatum est. patet sumo has, est albus homo & est homo albus: illa priore habet hanc negationem, non est albus homo, illa posterior quam habebit: uel hanc, non est non homo albus: & hoc non, quia ista correspontet illi non homo est albus, uel hanc, non est homo albus, sed ista est negatio etiam illius, est albus homo, ergo uel ista, est albus homo habebit duas negationes, priorem scilicet non est albus homo, & hanc, non est homo albus: uel iste erunt eadem negatio: ita ut est: quod si una negatio sunt, non est albus homo, & non est homo albus; ergo & eadem affirmatio erunt; est sibus homo, est homo albus.

Hic uenit probandum superest, nempe illas duas negationes non est homo albus & non est albus homo esse negationes illius est albus homo: hoc facile est, quia eodem modo se habet quantum ad oppositio nem, cum una sicut cū altera, nec in ueritate uel falsitate ullo modo illæ differunt.

Colligit ergo, [nomina, & uerba transposita idem significant.] Circa quam aduertere, duplē esse transpositionem, ex Ammonio & Cajetano: est situālis solum in qua solus situs terminorū mutatur, sicut qui solus mutat duo loca, altera est situālis, & formalis; quando non solum locus sed aliqua mutatur forma, ut qui cū loco ualeitudinem, uel dispositionem mutat, ita similiter, quando non solum termini quo ad situm mutantur, sed quo ad formam, quia ex subiecto in prædicatum, uel ex prædicato in subiectum mutantur.

Propositio autem Aristot. de sola transpositione situāliter intelligenda est, quando nomen, uel uerbum situm mutantur, non formam; sed prædicatum manet, & subiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Ex hoc capite duos usus maximos pescipimus, alter est, abundantia enūciationum multiplex, nam uel est uerbum adiectum,

Quidam uel substantium: si adiectum, tunc uel subiectum est finitum, uel infinitum, tam in affirmatione quam in negatione, uel univerſaliter, uel non univerſaliter. & tunc sunt octo propositiones de praesenti, etotidem de futuro, etotidem de praeterito, si fuerit uerbum substantiuum, ratiō uel de secundo adiacente, uel de tertio: si de secundo, eodem modo sunt octo, secundum quodlibet eam temporum: si de tertio, tunc uel subiectum est infinitum, & tunc secundum predicatum finitum uel infinitum sicut octo secundum quodlibet tempus, uel de subiecto infinito, & tunc sunt etotidem secundum tempora, unde resulat magnus numerus, quem describere ex eius ueritate erit facile. Quod si uelis hic sumere subiecta singulare, & particula ria, facies tot enunciationes, quod praedentes, dempci uniuersalibus uniuersaliter: quia singula, uel particularia uniuersalitatem non recipiunt.

Alter fractus est modi arguendi penes finitum, & infinitum: qui sunt duo, quando subiectum est finitum: alii duo subiecto existente infinito. In subiecto finito, alii ab uniuersali affirmativa infinita, ad negotiatiā simplicem uniuersalem: & e contra subiecto supponenti: ut omnis homo est non iustus, ergo nullus homo est iustus. alter ab affirmativa finita particulari ad negotiatiā infinitā particularem, & e contra ut aliquis homo est iustus, ergo non omnis homo est non iustus, idem modi sunt seruato subiecto infinito, ut omnis non homo est non iustus, ergo nullus non homo est iustus, & aliquis non homo est iustus, ergo non oīs non homo est iustus, & hec sufficiant circa hanc materiam de infinitis enunciationibus.

De enunciationum unitate, ac pluralitate. Et quo patto ueritas, Et falsitas in eis reperiatur in predicationibus coiunctis, atque divisionis.
Cap. I.

AT uero unum de pluribus, uel plura de uno affirmare, uel ne-

gare nisi sit unum aliquid quod est pluribus significatur, non est affirmatio neque negatio una. Dico autem unum, non si unum nomen posse uariabitur, non sit autem unum ali quid ex illis, ut homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum sed ex his, unum sit, ex albo autem, & homine, & ipso ambulare non est unum. Quare nec si unum aliquid de his, affirmet aliquis erit affirmatio una: sed vox quidem una, affirmations vero multæ, nec si de uno ista: sed similiiter multæ.

Si ergo Dialectica interrogatio responsionis est petitio, uel propositionis, uel alterius partis contradictionis, propositio uero contradictionis, est unius pars: non erit una respōsio ad hæc. neque enim interrogatio una, neque etiā si sit uera, dictum est autem de his in topicis.

Simul autem manifestum est, 81.70. nec hoc ipsum quid est. Dialectica interrogatio est, oportet enim datū esse ex interrogatione eligere, utrā uelit contradictionis partem enunciare, sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc sit homo, an non hoc.

Quoniam uero hæc quidem prædicantur composita, ut unum omnē prædicatu fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia uero non: quæ est differentia, De homine enim uerū est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc ut unum: & hominem, & album: & hæc ut unum, sed non si: contrarius est, & bonus etiam coriarius bonus, ∴ Si enim al. quoniam utrumq; uerum, esse operatur quoniam & simul utrumque, multa in nō fin. rū mat. conue-

Conuenientia erunt. De homine enim, & hominem uerum est dicere & album: & quare & omne. rursus si album ipsum, & omne. quare erit homo albus, albus & hoc in infinitū & rursus musicus albus ambulans, & hēc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, si Socrates, Socrates est, homo: & Socrates, Socrates homo, & si homo & bipes, erit homo bipes. Quod igitur, si quis simpliciter, dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifestum est.

Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum igitur que prædicantur, & de quib. prædicari accidit, quæcunque secundum accidentes dicuntur, uel de eodem, uel alterum de altero, hæc non erunt unum: ut homo albus est, & musicus: sed non est unum album & musicū, accidentia enim sunt utraque. Nec si album, musicum uerū est dicere tamen non erit album musicum unum aliquid: secundum accidentis enim album musicum. quare nō erit album musicum unum aliquid. quo circa nec coriarius bonus simpliciter: sed animal bipes: non enim secundum accidentis.

Amplius nec quæcunque insunt in altero. quare neq; album frequenter: neque homo, homo animal est uel bipes: in sunt enim in homine animal & bipes.

Verū est autem dicere de aliquo & simpliciter: ut aliquem hominem hominem, aut aliquem album hominem, hominem album, non autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorū insit, quod consequitur contradic̄tio, non uerū

sed falso est: ut hominem mortuum hominem dicere, quando au- tem non sit, uerum.

Aut, quando insit quidem, semper non uerum est: quando uero non insit, non semper uerum est, ut Homerus est aliquid, ut poeta, utrum igitur est: an non secundum accidentes enim prædicatur, est, de Homero (quod enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero ipsum est.

Quare in quibuscunque prædicationib. neque cōtrarietas inest, si definitiones pro nominibus dicantur, & secundum se prædicentur & non secundum accidentes, in his aliquid & simpliciter uerum erit dicere. Quod autem non est, quoniam opinabile est, nō est uerum dicere esse aliquid opinio enim eius est, nunquid est, sed quod non est.

Huius capitī scopus est, cum multis sint enunciationes coniunctæ, quæ plura prædicta uel subiecta habent, & multis sint simplices, quæ singula ex illis per se prædicantur, aliquando euénit, ut quæ uerē coniuncta prædicamus, diuisim enunciāmus falso: ut cadauer est homo mortuus: uera est coniuncta, diuisa falsa, cadauer est homo aliquando diuisa uera enunciāmus, ut homo est Musicus, homo est albus, tamen coniuncta falsa est Musicus albus. Aristoteles igitur hoc capite docet, quando diuisa coniungere, quando coniuncta diuidere liceat, & hic est scopus capitī, quod in tres particulas claritatis causa diuidi potest. Primo docet quæ multiplex, quæ una enunciatio sit: hoc enim necessarium est ad doctrinam de coniunctis & diuisis secundo mouet questionem circa hoc, & argumentis disputat circa illam. Tertio solvit difficultatem hanc, docendo q̄ intendit.

At uero unum de pluribus , uel
plura de uno . &c.

Nem.

Primo ergo constituit quid enunciatio
una , quid multiplex sit . Est aduertendum ,
quod possumus quadrupliciter enunciare ,
uel plura de pluribus , ut homo , & leo est
fortis , & mansuetus , uel unum de uno , ut
homo est albus , uel plura de uno , ut Deus
est iustus , fortis & patiens , uel unū de plu-
ribus , ut homo & leo est fortis . Inter has
unam enunciationem uocat Aristoteles
que unum de uno enunciat , reliquas uero
multiplices .

Explicat autem , quid uocet unū , quid
plura . unum non solum debet esse uoce ,
sed re significata , ita : ut si una uox sit , mul-
ta tamen aequiuoce significet , talis enun-
ciatio simpliciter sit multiplex , secundum
quid una , nempe uoce ut canis currit simi-
liter plura intelliguntur re , quæ non faciunt
unam rem per se , nam si sint plures uoces
unam tamen rem significant , uel plura u-
nam rem facientia per se , sicut animal bi-
pes , mansuetum , quæ est definitio homi-
nis : tunc talis erit enunciatio una . In sum-
ma , est consideranda unitas , uel pluralitas
rerum significatarum , non uocum .

Dubit.

Dubitabis , quare Arist. dixit hæc uerba
cum coniunctione , & dubitatione , nempe
homo fortasse est animal , & mansuetum ,
& bipes ? respondens Boet . ex Porphyrt . in
secunda Edit . docet , quod istæ partes defi-
nitionis dupliciter possunt prædicari , aut
per se , & tunc faciunt plures enunciatio-
nes , homo est animal , & homo est bipes ,
& homo est mansuetus , aut coniunctæ , &
tunc faciunt enunciationem unam , ut hō
est animal , bipes , mansuetum : hic autem
illam coniunctionem denotat per se sumi-
ut sit sensus , istæ partes , quæ per se sum-
ptæ enunciations plures faciunt , coniunctæ
tamen , & quando de uno subiecto pre-
dicantur , unam faciunt enunciationem ,
quia significant rem unam . dixit autem
(fortasse) , quæ aliquando accidat ex illa
una plures fieri enunciations , quando se
paratim partes sumantur .

Si ergo Dialectica interrogatio ,
responsonis est , &c .

Luxa Alber . & Escula . & alios , hic pro-
bat Arist . illam esse enunciationem mul-

tiplicem , in qua plura enunciamus , de plu-
ribus , uel unum de pluribus , uel plura de
uno . probat autem ex responsonis proposi-
tio enim est responso interrogatio , quæ sit per
tot prædicta uel subiecta , ergo nec erit u-
na responso , nec una enunciatio , sed mul-
tiplex . unde qui petre , canis ne est substantia
mucha petit , ideo non debemus unica
responso respondere ; etiam si uerū sit
illa multa enunciare simul . Accidit enim
quod uera sit , ut Deus est iustus , & sapiens
utrum quidem utrumque , sed interrogatio
est multiplex , & ideo non debet esse u-
nica responso , hæc est interpretatio bot-
rum .

At melius est cum Græcis , ista uerba ,
non tanquam probatiua , sed illatiua legē-
re , ut sit sensus , ex quo tales enunciations exp̄ficio .
sunt multiplices , sit ut interrogations ha-
rum non mereantur una responsonem .

Sed ut ista rectius intelligantur , aduer-
te , quod hic non de Dialectica in commu-
ni loquitur , quæ in partem demonstratiæ
& Topicæ cū diuina , sed solum de parte
Topicæ .

Est autem discriminè inter eum , qui de
monstratione utitur qualis est ille qui ha-
bet rei scientiam , & illum qui sylogismos
Topicos , qualis ille est , qui rei hęc opinio-
nem : qui demonstrat quærit semper necessi-
taria , quæ semper uera sunt , nec aliter se
habere possent : ut quod homo sit risibilis ,
quod ignis sit calidus : & ea intentione cir-
ca illa uerisatib⁹ , ut corrum cām indageat , &
consequatur . At Topicus considerat proba-
bilis , quæ taliter se habent , ut aliter se ha-
bete possint , & ea inquirit , ut probabilitas ,
& opinatię cognoscat .

Hinc sequitur unum : quod qui uit de
monstratione sumit unam partem contra
dictionis probandam , nempe quæ necessarię
est , nam ambæ pātes simul necessarię
est : quod qui Topicus procedit ;
quia utraque pars contradictionis possit
esse probabilis , probat utramque , modo
hanc , modo illam . quod docet Arist . pā-
mo elenchorum , cap . 11 .

Hinc est sequitur quod aliter , uit de
interrogatione scieatibus , & qui demonstras
aliter Topicus : Qui demonstrat : interro-
gat unam partem , quæ necessaria est , ut libi
demonstretur : petit enim Physicus , an ani-

Nota 2. **Ma** sit immortalis, ut demonstraret: petit Geometra, an triangulus habeat tres aequales duobus rectis, ut demonstraret: At Topicus petit utramque partem contradictionis, siue hanc, siue illam: ut probabiliter circa utramque disputet.

Est igitur interrogatio Dialectica, sed Topicā contradictionis petit, ut sibi haec uel illa detur pars: & hoc est, quod docet Arist. sed consideranda sunt uerba, inquit, (est petitio responsionis uel propositionis uel alterius partis contradictionis,) omnia idem sunt, sed notat uarios modos, uel respondendi uel interrogandi Topicē aliquando solet responderi per particularē non, uel sic: ut est anima diuisibilis? potest dici, sic uel nō: propterea dicit est petitio responsionis: aliquando repertitur eadem propositionis, ut si dicat, anima est diuisibilis ideo dicitur petitio propositionis. aliquando qui interrogat, exprimit duas partes, ut anima est diuisibilis an nō? & tunc respondeatur per unam partem contradictionis. propterea dicit, est responso alterius partis contradictionis:

Nota 3. Tamen hic aduerte, siue Topicus aliquando, interroget unam partem formaliter, aliquando ambas partes, virtualiter super interrogat inter utramque partem contradictionis, siue hoc, siue, non, quod nō facit demonstrator, nec virtualiter, nec formaliter.

Simil autem manifestum, est quoniam &c.

Hic unum infert, quod maxime declarat interrogacionem Topicam, semper petere, quid est homo? non est Topicā interrogatio, nec petere quid hoc est? Pro quo aduerte ex Boet. in secunda editione, triplex est interrogatio, prima est Topicā, quae contradictionis partem querit, ita ut determinet contradictionem, sed liberum relinquit respondentem, quamlibet eligere, ut qui dicit, anima est una, an non? hic, coarctat interrogans respondentem, ut intrahas partes respondeat, sed manet in electione, hoc uel illud respondere: hęc igitur est interrogatio Topicā. Alia est interrogatio non dialectica, seu non Topicā, quae inter contradictionis partes nō querit, sed uaga est, quae si fuerit rei necessaria,

est demonstrativa, ut quid est homo? hic enim nullam partem determinat: similiter quae differentia est animalis? si uero fuerit rei accidentis, seu contingentis, est interrogatio familiaris: ut cuius est dominus? quod uenisti? hic patet sensus Arist. dicit enim, quid est non esse interrogatio? Dilectionem, id est Topicā, quia non determinat ad aliquot partes contradictionis alieius, & obserua hanc doctrinam.

Obiicies primo Top. cap. 4. inter interrogaciones Topicas est una, definitionis problema, definitio autem explicat quid est, ergo est interrogatio Topicā ipsius quid est. Dico ad hoc Duplex est quæstio, seu interrogatio, quid est, altera uaga & indeterminata ad partes contradictionis, ut si dicas, quid est homo? quid est Angelus? & talis non est Topicā, ut hic dicitur, altera est determinata sub contradictione, ut dratum animal rationale sit definitio hominis, nec ne? & talis est Logica, & hoc docet primo Top. Idem est dicendum de Genere, de Differentia, quae si interrogentur uagae, non sunt interrogaciones Topicae: ut, quod est Genus hominis? quae est Differentia hominis? si uero determinate pertantur sunt Logicæ: ut an rationale sit differentia hominis nec ne? & hanc solutionem maxime serua, quam etiam Arist. hic exprimit: dum dicit, Dialecticum determinare, an hoc sit homo, an non hoc.

Quoniam uero hęc quidem prædicantur composita, &c.

Incipit Aristoteles questionem de coniunctis & diuisis proponere. huiusmodi autem est interrogatio. Cum multa diuisim uere, etunciatur, que, si coniuncta prædicemus enunciatio falsa erit; alia autem multa & coniuncta, & diuisa uere enunciatur, que erit huius distinctionis causa? quod autem illud ita eueniatur, patet: dicimus enim uere diuidentes, Socrates est homo, & Socrates est albus, & etiam uere coniungimus, Socrates est homo albus: similiter, homo est animal, & homo est bipes, & coniuncte homo est animal bipes: aliquando non ita dicitur enim est homo cytharædus, & homo est bonus, non autem est cytharædus bonus si enim ille sit studiosus, non tamen admodum peritus artis cytharæzandi, di-

Dubium.

Reffens.

ueris est uera, coniuncta est falsa.

Quidigitur dicetur ad hoc? posset quis respondere, & assignare regulam hanc, quando diuisa enunciare verum est, tunc enunciare coniuncta uerum erit hoc reū cit Arist. tamquam falso sum. Primo de homine est uerum dicere, quod est homo, & quod est albus, ergo coniuncte, quod est homo albus, uel alterius de illo homine uerum est dicere, quod est homo albus, & uerum quod est albus, ergo dicetur, quod est homo albus, albus: & iterum sumam illud idem, & faciam multas negationes, quod non licet, præterea de homine est uerum dicere, quod albus, & diuisim quod est Musicus, & quod est ambulans, ergo quod est albus Musicus, ambulans, & iterum de homine est uerum ista coniuncte dicere, & iterum unum ex illis ergo omnia coniuncte, & iterum sepius illa implicabo, quod absurdum maxime est: præterea Socrates est Socrates, & est homo ergo dicitur Socrates est Socrates homo, quæ est negatio, nec admittenda.

¶ Quemadmodum autem ponendum est, &c.

Determinat hanc difficultatem, & primo de coniunctis, quando liceat diuisa coiungere, postea de diuisis, quando liceat coniuncta diuidere. circa primum duas regulas assignat, quando non liceat diuisa coiungere. Altera est, quando quæ diuisim p̄dicantur, sunt accidentia ad inuicem, uel respectu alicuius tertii: nam tunc alia non faciat unum per se, v.g. homo est albus, & homo est Musicus, non ualeat, ergo albus Musicus, quia utraque accidentum homini. Similiter homo est cithareodus, & est bonus non ualeat, ergo est cithareodus bonus, quia utraque accidentum homini, & ad inuicem etiam dico (ad inuicem) quia si unum alteri accidat, non è contra non impedit, ut Socrates est homo, & est albus, ualeat, ergo est homo albus, quia unum est accidens alterius, non autem è contra.

¶ Nec quæcunque insunt in altero, &c.

Altera regula est nec ex his, quæ diuisa

predicantur, unum includatur in altero actu: qua ratione superiora argumenta non ualent coniuncta, quia in una parte actu includitur altera: dico (actu) quia potentia nihil prohibet: dicimus enim, homo est animal, & rationale, ergo animal rationale, & tamen animal, quia genus est, differentias continet in potentia.

Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, &c.

Hic de diuisis agit, ostenditque coniuncta dividere aliquando licere, ut hic est homo albus, ergo est homo, & est albus: sed non semper id licet, quando uero non licet, duabus regulis explicat, altera est, quæ coniunctum constat ex partibus repugnatis non licet uti diuisione: dicitur enim, cadauer est animal mortuum, sed non diuides, ergo est animal: similiter imago est homo pictus, non ualeat ergo est homo: quia illa duo repugnant quod sit mortuum, & animal, quod sit homo & quod sit pictus: dices, tu si repugnant, quomodo coniunguntur, non n.dicitur homo irrationalis. Dico, & aduerte: quādō iunguntur, unum non retinet significationem principalem, sed transumptuam, ibi enim sit distractio termini, ut non pro significato proprio, sed improppio supponat, ut quando non additur membrum distractus, non sit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis nec animal insensibile.

An etiam quando inest, semper non uerum est &c.

Dubitat Arist. an sicut semper est falsum, buiusmodi coniuncta repugnantia dividere, ita semper uerum sit reliqua coniuncta semper dividere, & docet adhuc nos esse: quod explicat. Auctr. & Boet. quando partium coniunctio, una per alteram inest subiecto, dicitur per accidens unde non ualeat, est Cythareodus bonus, ergo est bonus, quia bonus inherat subiecto per accidens cytharizandi, non per se: uide Cajetanum hic.

Et ponit alteram regulam, quando unum prædicatur per accidens, non licet dividere, ut Homerus est poeta, est uera, non tamen licet dicere, ergo Homerus est:

Est: quia, est, per accidens prædicatur.

Dubius. Dices tu quid est, quod (Est) per accidens prædicetur? nota ex Boet. & Ammon. Aliquando (Est) unit suam significatiōnē tempe existentiam immediate subiecto, & mediante unit prædicatum, ut homo est albus, id est existit albus, & tunc dicitur per se prædicari, id est immediate de subiecto aliquando non immediate subiecto unitur sed mediante prædicato, ut Homerus est Poeta. non dicitur hic, quod Homerus immediate per se existat, sed existentia illi applicatur ratione Poeta, ut sit sensus: Homerus in sua poesi existit, non in se, & quae dicuntur per accidens prædicari de subiecto, quia non ratione sui, sed ratione talis prædicari, & hoc obserua, ubi uides clare ipsum (Est) de tertio adiacente prædicari.

quando negata diuidis, diuide disfunctiue, ut Socrates non est homo albus, ergo non est homo, uel non est albus, at affirmata copulatiue, ut Socrates est homo albus, ergo est homo, & Socrates est albus, hoc de hoc capite.

De enunciationibus cum modo, & eorum adiuicem oppositionibus, ac consequentijs, tum ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

HIS uero determinatis considerandum est, quemadmodum se habent negationes & affirmationes ad se inuicem, quæ sunt possibili esse & non possibili, &

I
Sedio
quaria,
secundum
Gracos.

de contingentī & non contingentī, & de impossibili & necessario: Habent enim alias dubitationes. Nā si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quecunque secundum esse & non esse disponuntur: ut eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem: non ea quæ est esse non hominem: & eius quæ est, esse album hominem, ea quæ est non esse album hominem, sed non ea quæ est, esse non album hominem (si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum, erit uerum dicere esse non album hominem:) : quod si hoc modo & in

quibuscumque esse non additur, id est faciet quod pro esse dicitur: ut eius quæ est, homo ambulat non hæc, ambulat nō homo negatio erit, sed hæc, non ambulat homo: nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo ubiq; & eius quæ est possibile esse, negatio erit

S 3 p ossi

Note.

Circa hoc aduerte: quando diuisa coniungis, ut serues idem subiectum pro eodem, & secundum idem tempus, & coniungas totalia prædicata, unde non ualeat, animal est cygnus, & animal est nigrum, ergo est animal cygnus niger, non enim pro eodem sumis subiectum, nec ualeat Cicero fuit puer & fuit sapiens ergo fuit puer sapiens, non enim idem tempus sumis, nec ualeat video hominem, & video nigrum, ergo video hominem nigrum, quia totalia prædicata non iungo, prædicata autem totalia sunt uidens hominem, & uidens nigrum: circa diuisionem aduerte,

In Lib. I. Cap. V I.

possibile non esse, sed non ea quæ est, non possibile esse.

Videtur autem, idem posse & else & nō esse: omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est, quoniam omne quod c possibile est, non semper in actu est: quare inheret ipsi etiam negatio: potest enim & non ambulare quod est ambulatum, & non uidere quod est visibile: at uero impossibile est de eodem oppositas ueras esse affirmations & negationes: non igitur eius quæ est, possibile esse, negatio est hæc, possibile non esse.

Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse, quæ apponuntur, fieri affirmations, & negationes: si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum: est igitur negatio eius quæ est: possibile esse ea quæ est, non possibile esse, sed non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in ea quod est contingens esse: etenim negatio eius est, non contingens esse, & in aliis quoque simili modo, ut in necessario & impossibili.

Fiunt enim quemadmodum in illis esse & non esse appositiones, subiectæ uero res, hoc quidem album, illud uero homo: eodem quoque modo hoc in loco, esse quidem & non esse ut subiectum sit, posse uero & contingere appositiōnes sunt, determinantes (quemadmodum in illis esse & non esse) ueritatem & falsitatem: similiter hæ-

in eo, quod est, esse possibile, & esse non possibile.

Eius uero quæ est, possibile non esse, negatio est, non ea quæ est, non possibile esse, sed ea quæ est, non possibile non esse, & eius quæ est possibile esse, non ea quæ est, possibile non esse, sed ea quæ est, non possibile esse. Quare et sequentes inuicem videbuntur, possibile esse, et possibile non esse idem enim possibile esse, et non esse: non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi possibile esse, et possibile non esse. Sed possibile esse, et non possibile esse, nunquam simul in eodem ueræ sunt, opponuntur enim: neque ea quæ est, possibile non esse, et non possibile non esse, nunquam simul in eodem ueræ sunt. Similiter autem et eius quæ est necessarium est esse, negatio non est ea, quæ est, necessarium non esse, sed ea quæ est, non necessarium esse. eius uero quæ est, necessarium non esse, ea quæ est, non necessarium nō esse, & eius quæ est, impossibile esse, non est, ea quæ est, impossibile non esse, sed hæc, non impossibile esse. eius uero quæ est, impossibile non esse, ea quæ est, non impossible non esse, Vniuersaliter uero (quemadmodum dictum est) esse quidem & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta: negationem uero & affirmationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere. & has oportet putare esse oppositas dictiones: possibile, & non possibile: contingens, non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium,

non

non necessarium: uerū, non uetum.

Consequentiā: uero secundum rationem sunt cum ita posuntur: illam enim quæ est, possibile esse, sequitur ea, quæ est, contingit esse: & hæc conuertitur illi, & non impossibile esse, non necessarium esse: illam uero quæ est possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necesse non esse, & non im-

possibile non esse: istam autem quæ est: non possibile esse, & non contingens esse: ea quæ est impossibile esse, & necesse non esse: illam uero quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quæ est impossibile non esse, & necessarium esse: consideretur autem ex subscriptione, quemadmodum dicimus.

Enunciacionum modalium consequentia secundum alios.

Ordo I.

Antecedentes.

Possibile esse.

Contingens esse.

Sequentes.
Non impossibile esse.
Non necessarium esse.

Ordo II.

Antecedentes.

Possibile non esse.

Contingens non esse.

Sequentes.
Non impossibile non esse.
Non necessarium non esse.

Ordo III.

Antecedentes.

Non possibile esse.

Non contingens esse.

Sequentes.
Impossibile esse.
Necessarium non esse.

Ordo III.

Antecedentes.

Non possibile non esse.

Non contingens non esse.

Sequentes.
Impossibile non esse.
Necessarium esse.

HAE igitur impossibile, & non impossibile, eam quæ est contingens & possibile, & non contingens, & possibile sequuntur quidem contradictoriz; sed conuersim: eam enim quæ est possibile esse, negatio impossibilis sequitur, quæ est, non impossibile esse: negationem vero affirmatio. nam illam, non possibile esse, ea quæ est, im-

possibile esse: affirmatio enim est impossibile esse: non impossibile uero negatio.

Necessarium uero quemadmodum se habet, considerandum est. Manifestum est: enim quod non eodem modo se habet, sed contraria sequuntur, contradictoriz autem sunt extra: non enim est negatio eius, quæ est necesse non esse, ea

S 4 quæ

quæ est, non necesse esse: contingit enim uera est utrasque in eodem. quod enim est necessarium nō esse, non est necessarium esse.

Causa autem huius est, cur non sequitur necessarium similiter certis: quoniam contrarie, impossibile else, necessario redditur idem ualens. nam quod impossibile esse, necesse hoc, non quidem esse, sed potius non esse, quod uero impossibile non else, hoc necessarium else. quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile: hēc ē contrario: quoniā nō significant idem necessariū & impossibile: sed (quemadmodum dictum est) conuersantur.

Aut certe impossibile est sic posse contradictiones necessarii. nā quod necessarium, else, possibile esse nam si non, negatio consequetur & necesse enim est, aut affirmare, aut negare. quare si non possibile else, impossibile else, igitur impossibile esse, quod necesse else. quod est inconueniens. At uero illam quæ est, pos-

sibile else, non impossibile else, & quitur: hanc uero; ea quæ est, non necessarium else quare, contingit quod necessarium esse, nō necessarium else: quod est inconueniens.

At uero neque necessarium else, sequitur eam quæ est, possibile else, neque ea quæ est necessarium non esse: illi enim utraque contingit accidere. harum autem utramque uera fuerit, non erunt illa uera: simul enim possibile else, & non else. si uero necesse esse uel non else, non erit utrumque possibile. relinquatur ergo non necessarium non else, sequi eam quæ est, possibile else. hēc enim uera est & de necesse est. hēc enim fit contradic̄tio eius, quæ sequitur illam, quæ est, non possibile else, illam enim sequitur ea quæ est impossibile else, & necesse non else, cuius negatio est, non necesse non else. Sequuntur igitur & hēc contradictiones secundum prædictum modum: & nihil impossibile continet sine positis.

Enunciationum modalium consequentia secundum Aristotilem.

Ordo I.

Antecedentes.
Possibile est.
Contingens est.

Sequentes.
Non impossibile esse.
Non necessarium non esse.

Ordo III.
Antecedentes
Non possibile non esse.
Non contingens non esse.

Sequentes.
Impossibile non esse.
Necessarium est.

Contraries.

Contra

Contraries.

Contra

Contraries.

Contra

Contraries.

Contra

Contraries.

Ordo I.

Antecedentes.
Possibile non est.
Contingens non est.

Sequentes.
Non impossibile non est.
Non necessarium est.

Ordo III.
Antecedentes.
Non possibile est.
Non contingens est.

Sequentes.
Impossibile est.
Necessarium non est.

Dubitabit

Dubius Dubitabile autem aliquis , si il-
lam quæ est , necessarium esse , ea
quæ est , possibile esse sequitur . Näm
si non sequitur , contradicatio seque-
tur quæ est , non possibile esse ; & si
quis , hanc non esse dicat , contradic-
tionem , necesse est dicere possibile
non esse ; quæ utique falso fuit de
necesse esse .

At vero rursus idem uidetur es-
sere possibile incidi & non incidi , &
ad necesse esse & non esse : quare erit necesse
sunt esse , esse , contingens non esse , hoc autem
possibile falsum est .

ad seq. manifestum Manifestum est autem , quod non
omne possibile vel esse , vel ambu-
lare etiam opposita potest : sed est
in quibus , non sit uerum . primum
quidem in ijs quæ non secundum
rationem possunt . ut ignis calefa-
ctiuus est , & habet uim irrationa-
lem . Quæ igitur secundum ratio-
nem potestes sunt . eadem plu-
rius etiam contrariorum sunt . ir-
rationales vero non omnes : sed
(quemadmodum dictum est) igne
non est possibile calefacere , & non :
neque quæcunq; alia sèmper agut ,
alia vero possunt & secundum ir-
rationales potestes simul opposi-
ta suscipere . sed hoc huius gratia

dictum est ! quoniam non omnis
potestas oppositorū susceptiva est ,
neque quæcunq; secundum eam-
dem speciem dicuntur .

Quædam uero potestates & qui-
uocē sunt : possibile . enim non sim-
pliciter dicitur : sed hoc quidem ,
quoniam & rām est quod in actu
est , ut possibile ambulare , quo-
niam ambulat iam & omnino pos-
sibile esse ; quoniam lām est in actu
quod dicitur esse possibile . illud
vero , quoniam actu esse posset : ut
possibile ambulare , quoniam attribu-
tare posset . & hec quidem in solis
mobilibus est potestas ; illa vero &
animabilib; utrumqu e vero ue-
rum est dicere , possibile ambulare
uel esse , & quod ambulat & actu
est , & ambulatiuum . Sic igitur pos-
sibile non est uerum de necessario
simpliciter dicere , alterum autem
uerum est . Quare quoniam partem
uniuersale sequitur , illud quod ex
necessitate , consequetur posset esse
sed non omne .

Et est quidem fortasset princi-
pium quod necessarium est , & qd
non necessarium est , omnium vel es-
sere , vel non esse , & alia , ueluti horum
consequentialia considerare oportet .

Aliorum modorum ad ipsam necessarium consequentia .

Ordo I.

Necessarium esse .
Non possibile non esse .
Non contingens non esse .
Impossibile non esse .

Ordo II.

Non necessarium esse .
Possibile non esse .
Contingens non esse .
Non impossibile non esse .

Ordo

Ordo III.

Necessarium non esse.
Non possibile esse.
Non contingens esse.
Impossibile esse.

Ordo III.

Non necessarium non esse.
Possibile esse.
Contingens esse.
Non impossibile esse.

16. Manifestum est autem ex ijs: quæ dicta sunt: quod id quod ex necessitate est, secundum actum est, quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt potestate priora sunt. Et hec quidem sine potestate actus sunt, ut primæ substantiarum, alia vero cum potestate, quæ natura quidem priora sunt tempore vero posteriora: alia autem nunquam actus sunt, sed potestates solum.

Hic vero determinatis perspicuum est, &c.

S-T A est huius libri ratio principalis pars, in qua de enunciationibus modalibus differit, & de enunciationibus quæ aliquem habent modum ex his, possibile, contingens, impossibile, necesse, ratione quorum enunciations nouum: habent oppositionis modum præter reliquas.

Atque hoc caput in tres partes principales est: duisum, in prima de hancum oppositione diffinis in seunam de earum mutua consequentia, in tertia dubium quoddam solvit de possibilite & necessitate.

Circa primum querit an oppositiones in his sint sumenda (ab eo; quod est esse vel non esse) id est, an illæ sint contradictiones, quarum una dicitur esse, altera non esse. & ex una parte probat ita esse, quia in aliis omnibus enunciationum oppositionibus ita fit, ut patet, si discurremus per omnes, primum his, que sunt de secundo adiacente, homo est, opposita non est, non homo est; sed in qua ipsum est negatur, homo non est, similiter de tertio adiacente, est albus homo, niger est, non est albus homo, nam si sit, posset, dux contradictiones uera esse possent,

huc tandem possumus, et si negatio vera est, affirmatio falsa est, & a contra, & si negatio falsa affirmatio vera est, at iste si sunt oppositæ, est albus homo, est non albus homo sequitur, quod est verum dicere de ligno, quod est non albus homo, quæ tamen falsa est, quod sit uera parec, quia eius affirmatio est falsa, est albus homo de ligno, ergo non est illa eius negatio, sed hec in qua negatur, est, id est albus homo, id est sit in aliis verbis, quæ quāuis nobis sunt ipsum, est, tñ se habent ad ipsius modū, ut homo ambulet, negatio non est, non homo ambulet, sed homo non ambulet simili ergo ratione huius negatio possibile esse, erit, possibile non esse, in qua ipsum, est, negatur sicut in alijs.

Videtur autem idem posse esse & non esse, &c.

Ex opposita partē argumentatur Arist. si oppositio huiusmodi sumatur in his, sequitur duas contradictiones esse uerae simul, hoc autem impossibile est, ergo, oppositio non sic est sumenda secundum esse, & non esse in his illa maior patet, nam idem potest esse, & non esse, ambulare, & non ambulare, id est & non incedere, quia non omnia semper actu sunt, id est, non omnia semper habent operationem, sed aliquando sunt, & operantur, postea non sunt neque patent, neque esse, ecce quo pacto dux oppositæ simul ueræ de eodem existunt.

Contingit enim ex his autem idem affirmare, &c.

Ex his concludit Aristot. ut afferendum esse duo opposita esse uera, ut oppositionem non penes esse vel non esse, summendam esse in istis, at minus inconveniens

nitas est hoc assertere , quam docere duas oppositas simul ueras propterea hoc erit dicendum oppositionem in illis non secundum esse, uel non esse contingere , sed secundum modum ipsum. unde huius possibile esse; negatio non erit , possibile non esse , sed non possibile esse , & huius contingens esse, haec non contingens esse , & non possibiliter obserua , ut semper uerbum relinqua in utraque simile , modum autem neges uel affirmes & sic oppositione certam in omnibus facies , ut in exemplis potestis compere.

¶ Fiant autem quemadmodum in illis esse , &c.

Comparat Arist. has modales ad reliquias enunciations & assignat duo discrimina notanda . Alterum est , in illis ipsum(est) habebat locum principalis appositionis , & prædicati , nomina uero erant subiectum , ut homo est albus . ipsum(est) hic est forma; homo , & albus : sunt respe^ttu eius subiecta . At hic in modibus ipsum(esse, uel non esse) habet locum subiecti , ipse uero modus est prædicatum: ut possibile est esse , possibile est non esse.

Alterum est: illic , ueritas uel falsitas secundum esse uel non esse considerabatur ut homo est. homo non est . & harum ueritas uel falsitas à uerbo d. pendet , id est quando res ita se habet , sicut uerbum ipsum enunciatur . At hic , non à uerbo , s. d. a modo dependet , ut possibile est esse huius ueritas non ab eo quod res est uel non est , ut uerbum notat , petenda est : sed à modo . nempe ab eo quod esse potest , quamvis actu non sit.

In quo unum docemur maxime necessarium , pro modalium ueritate uel falsitate indagandis non respicere solum tempus per uerbum importarum , sed ipsam modi qualitatem: nec respicere solum , an ita sit , ut uerbum enunciatur: sed modus est considerandus . Si quis enim dicat , Petrus impossibiliter currat , quamvis non currat , est falsa , quia modus denotat , sic non curre . ut non possit non currere.

Ht inde aliqui nouas regulas faciunt ; nempe ad ueritatem enunciations , de possibili re requiri non quod testit . sed quod possit esse , sicut ad falsitatem , non

quod res non sit , sed quod non possit non esse . & alias similiter constituant regulas pro aliis , quæ ex modorum significatione cuilibet aduententi parum notæ esse possunt ; & olim diximus in introductione

Eius uero , quæ est possibile non esse negatio est , &c.

Prosequitur Aristo . exempla proponere harum oppositarum que secundum modi negationem constituantur : & superius posuit exempla , quando esse est affirmatum : modo ponit , quando esse est negatum .

Vt uerbo uno dicam , aduerte , oppositionem consistere in negatione ipsius modi inuariato manente ipso infinituo uerbi , si in una opposita fuerit negatum , ita maneat in altera . si affirmatum uero , si mili modo . v.g. huius possibile est esse , est negatio non possibile est esse . & huius possibile est non esse , huc . non possibile est non esse . & huius , impossibile est esse hæc , non possibile est esse , huius autem impossibile est non esse , hæc , nō impossibile est non esse . idem in aliis est faciendum , atq; hæc est prima pars huius capituli , in qua harum oppositio continetur .

In secunda parte continentur harum consequentiae : & quia multa circa hoc diximus in introductione nostra , non admodum in his immorabitur : sed aliqua repetemus , quantum pro huius partis intelligentia sufficiat , ut auditores has enunciations memoria tenere ualcent .

Erit igitur primo aduentendum quatuor esse enunciations secundum modos .

quatuor , hoc ordine constitutas , ut prima sit de possibili , secunda de contingentia , tertia de impossibili quartæ de necessario in singulis autem ex his duæ sunt partes , altera , uerbum infinitiu , ut possibile est cum esse , contingens est esse , quod habet locum subiecti , & dicitur communiter , dictum . altera pars est ipse modus cū uerbo .

Secundum quas duas partes constitutur quadruplex ordo modalium : primuæ earum in quibus tam modus , quam dictu , sunt affirmata , ut possibile est currere , contingens est ambulare , & reliqua . Secundus ordo est earum , in quibus modus affirmatur , sed dictum negatur , ut possibile est

Rosa.

est non currere, contingit non ambulare
impossibile est non vivere, necessarium
est non moueri. Tertius ordo earum in quibus
negatur modus, sed affirmatur dictum,
ut non possibile est currere, & similia. Quar
tus earum, in quibus negatur utrumque,
ut non possibile est non currere.

Ex quo fit, ut singuli modi faciant qua
tuor enunciations hoc ordine, ut in prima,
totum affirmetur, in secunda affirme
tur modus negatio dictum, in tercia negetur
modus affirmato dictum, in quarta negetur
utrumque; ut facile est cuilibet in tabula
has describere ordine modorum: quae est,
possibile, contingens, impossibile necesse.

s. fund. Sit secundum fundamentum. Qualibet
harum de possibili habet alias tres fibi re
spondentes, unam de contingenti, alteram de
impossibili, tertiam de necessario.

Vnde efficitur, ut in omni ordine sint
quatuor aequivalentes, v.g. in ordine pri
mo enunciationum de impossibili, scilicet
quodcumque est affirmatum, ut possibile
est currere, respondet ei altera de conting
enti, contingens est currere alia de impos
ibili, nempe non impossibile est currere: ult
ima de necessitate, non necesse est non
currere. idem fit in aliis ordinibus.

s. fund. Sed ut optime sciatur quae quibus equi
valeant, in singulis ordinibus oportebit di
ctiones quasdam antiquorum explicare: ad
verte igitur tertio, esse quatuor has dictio
nes. Amabimus. Edentulus. Iliace. Purpurea
in quibus omnes haec aequivalentes contin
entur: circa quas aduertere. Primas syllabas si
gnificare modales de possibili. Secunda de
contingenti. Tertia de impossibili. Quarta de nec
essario. praterea sunt quatuor vocales. A. designat modalem totam
affirmatiuam. designat negatiuam de di
cto, affirmatiuam de modo I. negatiuam de
modo, affirmatiuam de dicto. V. negatiuam
de utroque.

In his ergo dictiōnibus facile com
petes omnes equipollentes, si obserues, quae
syllaba correspondet cui modali, & quae
lis littera fuerit; talem facies modalem. v.
g. in amabimus. Prima syllaba est de possi
bili, & quia est. A. erit tota affirmata, possi
bile est currere. Secunda est de contingen
ti, & quia est A. erit etiam tota affirmata,
ut contingens est currere. Tertia est de
impossibili, & quia est I. erit negata de mo
do.

do, sed affirmata de dicto, non impossibi
le est currere. Quarta est pro necessario,
& quia est V. erit tota negativa, non neces
sarie est non currere hæcigitur quatuor sunt
aequivalentes. eadem arte tu potens inac
cire in aliis, & in tabula describere, quæ
quia late à me iam sunt in introductione
disputata preterea secunda fungitur quod ne
cessaria non sunt, sunt n. maxime, sed quia
facile ex illis intelligi possunt.

Sit quartum fundamentum. Si uelis op
positiones omnes harum cognoscere, scias
cas, quæ in prima, & tercia dictione conti
nentur. sibi esse inuicem contradictorias,
similiter quæ sunt in secunda, & quarta, &
tertia & quarta sunt contraria, prima & secunda
subcontraria, quāvis Arist. præcipue hic
contradicторias considerat. his suppositis
ad textus explanationem accedamus.

Consequentie uero secundum ra
tionem fiunt, cum ita ponun
tur, &c.

Hic Arist. harum modalium consequen
tias, secundum antiquorum opinionem
ponit: & ita constituit quatuor ordines
modalium, in quibus hoc unum discriminet.
ab his, quas Aristo assignat, & nos supra
assignauimus, inuenies: quod in primo or
dine, loco huius non necessarium est non
esse, habet non necessarium est esse, sive
non impossibile est esse ponunt. n. has, pos
sibile est esse, contingens est esse, non im
possibile est esse, non necessarium est esse
& ita, sicut nos dicimus Amabimus, ipsi
dicerent, Amabit, praterea in secundo
ordine, sicut nos dicimus Non necessarium
est esse, dicunt, non necessarium est non
esse, & dicerent Edentulus, permutant in
quartum modalem primi, & secundi ordi
nis, in reliquo idem dicunt, cum Aristo. &
his, quæ supra diximus.

Hæ igitur impossibile, & non im
possibile eam quæ est, &c.

Approbavit Aristo aliqua, quæ dicta sunt
ab antiquius circa tres modos primos, pos
sibile. n. contingens, impossibile, se mutuo
sequuntur contradictoria, tamen, ut non
possibile, & non contingens inferunt im
possibile, & è contra, & non impossibile in

est possibile, & contingens, & contra dicitur, non satis, non satis, in omnibus, contra dictio: facta sola in modis.

8. Necessarium vero quemadmodum se habet, &c.

11. De hunciatio: cum modo. 14

Circa necessarium uero ambiguntur qui senserunt, & ut intelligas istum textū recordare illius, quod diximus, primū & tertium ordinem sibi contradicere: similiter secundum, & quartum: duos uero ultimos, tertium & quartum esse contrarios, cum igitur isti antiqui in tertio, & quarto bene assignauerint modales, sequitur, ut in contraria de necessario, non errauerint immo recte assignabant, quarta, n. de Iliace est necessarium, non esse quarta de Purpurea est necessarium esse, que contraria sunt, posunt enim ambo esse falsa. Similiter autem uera esse nequeunt, at in primo, & secundo ordine errabant circa quartas de necessario, propterea non assignabant ueras contradictorias, nam primus ordo contradicit tertio, secundus quarto, in tertio autem quarta de Iliace est necessarium non esse in primo ordine, quia dicebam, amabitis est ista, non necessarium est esse, & sic constituebant has contradictorias necessarium est non esse, & non necessarium est esse, similiter in secundo constituebat has contradictorias, non necessariū est non esse, & necessariū est esse, in Purpurea, & Eden tūli, que contradictoriarū uerā non sunt.

Hoc igitur est, quod dicit Aristoteles, (circa necessarium contraria sequuntur) id est, bene sunt assignatae, ac contradictiones sunt extra, id est non sunt uerā contradictiones, & hoc in enunciationibus de necessario, aliae enim bene assignantur. & hoc est quod dicit, illius, necessere est non esse, que est in Iliace, non est contradictione hæc, quam isti assignant, non necessere est esse, dicit enim Amabitis, & probat non est oppositas, quia ambae uerā simul esse posunt; ut patet: nam Chimaram necessere est non esse, & eadem non est necessere esse. & hoc est, quod dicit, (quod enim necessarium est non esse non est necessarium esse) ut exēpto patet, non igitur sunt contradictiones.

9. Causa autem huius est, quod non sequitur similiter in ceteris, &c.

Dicit aliquis, caro ut sicut non possibilia est esse, contingens est esse, non impossibile est esse, ubi semper manet esse affirmatum, non etiam dicimus non necessarium est esse, sed in omnibus quaque cōtra quælibet rem adest dicitur, eodem modo, caro sicut huius docet: quia sicut ipsi modo possibilis, & impossibile, qd id non significans modo opposito se consequuntur, ut impossibilis & non possibile, similiter possibilis & non in possibiliitate impossibile se recessari, id est dicunt, sed opposito modo sunt, nam quod est impossibile, nō est recessari, non est & quod est recessari, est, est impossibile non esse: cum ergo secundū dicitur oppositio modo se sequatur, non potest eodem modo, esse in uerā, unde ista non equivalentur, non impossibile est esse, non necessarium est esse, sed non esse, non dicit inferior, sicut pos illis, sequitur, possibile est esse, impossibile est esse, sed non impossibile est esse.

At certe impossibile est sic ponit contradictiones necessatio, &c.

Argumento probat non si ponendū est contradictionem de necessario, ac si dicat non ista sunt equivalentes possibile est esse, contingens est, non impossibile est esse, cum habeat non recessere est esse, argumentum est his iusmodi, qd necessarium est esse, possibile est esse, qd possibile est esse non, impossibile est esse, quod non impossibile est esse, per te non necessariū est esse, ergo de primo ad ultimū, quod necessariū, est esse non ne, cessariū est esse, quod absurdū est, & impli cat dices tu, non ualeret, qd necessere est esse, possibile est esse, probat, qd si non ualeret, ne, cessariū est esse, ergo, possibile est esse, ergo necessarium erit non possibile, qd si non possibile, ergo impossibile, erit ergo, necessariū impossibile, qd fieri ullo modo negat ergo equivalentē: non impossibile esse: & possibile esse: cum hac non necessarium esse.

At uero neque necessarium esse sequitur eam, &c.

Dicit quis, si non sequitur illa non necessarium est esse ut dicunt antiqui, sequitur una ex his, aut necessarium est esse, ut dicitur sit Amabitis, uel illa necessarium est non

non esset ut dictio sit Amabitis, respodet, nullo pacto ullam ex his constare cum ea quae est possibile est esse: nam possibile esse simul uera est eum hac, possibile non esse, ut supra docuimus, at necessarium esse non admettit illam possibile non esse, similiter necessarium non esse non admettit illa possibile est esse, ergo nulla ex his sequitur ea, quae est possibile esse, a sufficiente et go partiu divisione colligit hanc esse illi consequentem, non necesse non esse, & ita dictio non erit amabitis nec amabitas, nec amabiles, sed amabimur: & ita est uera contradicatio cu illa, quae est in illa se uice se uice necessaria est non esse, hanc non necessare non esse, ut dicitur.

22 Dubitabit autem aliquis, si illa quae est, &c.

Constitutis ordinibus modalium secundum consequentias & oppositiones sequitur tertia pars 'principalis' capitatis in qua Arist. dubium mouet circa id, quod paulo superius dictum est, nempe ualere hanc est sequentiam, est necessarium, ergo est possibile: dubium igitur est: at ualeat necessarium est esse, ergo possibile est esse, & ex altera parte uidetur sequi: nam si non ualeret, ne cessarium est esse, ergo possibile est esse, ergo sequitur uel non possibile est esse, uel possibile est non esse, ut supra diximus, quia utraque de necessario asserere falso est. At ex altera parte, quod non sequatur, probatur, quia quod possibile est esse, potest esse, & non esse, quod possibile est ambulare, & incidi, potest non ambulare, & non incidi; at quod necessarium est esse non potest non esse ergo necessarium non est possibile. Soluzio Aristi: consistit in hoc, non omne possibile potest esse, & non esse, sed aliquid, unde superius est ad necessarium, & sicut non ualent homo est animal, & animal est leo, ergo homo est leo, quia homo non est omne ani-

mal, ita non ualeret, necessarium est possibile esse, potest potest esse, & non esse, ergo necessarium potest esse, & non esse, sed hanc solutionem oportet latius explicuisse ipsum, certum interpretari.

Manifestum autem quoniam non est possibile, &c.

Docet non omne possibile esse ad opposita, scilicet ad esse & non esse, ambulare, & non ambulare, aliquid enim possibile est solu ad unum uel esse, uel operari.

Pro cuius explicatione aduerte. Potest Note. 6. ut habetur 5. Meta. c. 12. non est aliud quam principiu operationis uel esse, illud n. principiu, quo operamur sive agentes, sive patientes, dicitur potentia, sive talis potentia tendat ad solu operationem, sive tendat ad esse, potentia n. ambulandi est ad operandum, at potentia ut sit ignis uel rosa, uel animal, est potentia ad esse.

Duplex est autem potentia, ut habetur 9. Meta. altera irrationalis, altera rationalis: illa est rationalis, secundum quam operamus ex electione voluntatis, ut ipsa uoluntas est potentia rationalis, quia libere secundum eam operamur, similiter intellectus est potentia rationalis secundum quem hoc uel illud intelligimus, & denique quae cumque potentia operatur non ex se, sed a voluntate imperata.

Potentia irrationalis est, quae non ex electione, sed ex sua dispositione naturali habet operationem, ut potentia ignis ad calcificandum, uisus ad uidentum: huc autem adhuc duplex est, altera activa ad agendum vel faciendum, altera passiva ad patiendum ut lignum habet passiuam potentiam ut comburatur, rationales autem potentiae acti uae sunt.

Est autem considerandum, upum discri men inter has potentias, rationales enim & rationales passiuas, sunt indifferentes ad plura opposita non, quod simili recipiat uel agant opposita, sed quod ipsae sint principia ad operandum non magis, hoc oppositum, quam illud. v.g. uoluntas est potentia indifferens non magis ad uolendum hoc, quam ad nolendum, intellectus ad ascendiendum uel dissentendum. Similiter in passiuis irrationalibus lignum est in potentia

potentia non magis ad calorem recipiendum, quam ad frigoritatem, & materia secundum se, nō est in potentia magis, ut sit hoc, quam illud uel aliud: at potentia activa irrationalis est ita determinata ad unū agendum, ut per se aliud non faciat, & ne possit illud non facere, ut ignis est in potentia ad calefaciendum, ita, ut per se non possit frigifacere immo nec non calefacere nam non calefacere, aliquando nō promovet ex potentia ignis, sed ex impedimento extrinseco.

Nota. 4. Aduerte præterea cū tot modis dicatur potentia totidem dicitur possibile, quod a potentia dicitur: possibile enim & secundum rationem rationalem, & secundum irrationalem tam actiuam, quam passiuam & sicut non omnis potentia est ad appositiō, id nō quicunque possibile.

His suppositis, accedamus ad textus ex plantationem. (Manifestum, inquit, est, non omne possibile esse uel ambulare, idest, operari (est ad oppositionē) semper ut possit operari, & non operari, ut possit hoc uel illo modo operari, est enim aliquod possibile, quod ad unum est, & huiusmodi est id, quod secundum potentiam irrationalē dicitur possibile, ut ignis potest calefacere sed ex se non potest non calefacere uel frigifacere, nec omnis potentia irrationalis est huiusmodi, sed ea quæ actiuā est, nam passiuā oppositorum est suscepit, sicut & potentias rationales, quæ contrariorum multorum potentiarum sunt: voluntate enim & intellectu multis actus contrarios operantur circa uaria opposita.

Cōcludit, non igitur omnis potestas sūscipit oppositionē, nec solum de potestate in communī loquendo, immo in eadem specie potestatis: scilicet irrationalis inueniuntur potestas, quæ nō sit oppositorum qualis est actiuā.

Vnum uerbum hic considera circa uerba ista Aristi. Signem non est possibile calefacere, & non. neque quicunque alia semper agunt, duashic insinuat potentias irrationalēs actiuas, altera, quæ semper ex se determinatur ad agendum, nec ex se potest non agere, tamen ab extrinseco impeditur, ut ignis se habet ad calefaciendum qui ex defectu combustibilis, non calefacit. Altera, quæ non quam deficit, ut potentia secundum quam cœlum mouetur

secundum naturalem, inspediit processu, & ab quoqua potestia dicitur possibile.

Quædam uero potestates equivocae sunt, &c.

Adhuc potestatē, seu potentiam distinguunt, est enim nō menē non simpliciter id est non uniuoce dictum, & hæc dictio comprehendit omnes potentias quæ dicti superius sunt: quædam est potentia inclaudens actus priuationem, secundum quam ea quæ in potentia sunt, actum nō dū habent, sed actus principium: dicitur enim posse ambulare, qui nondum ambulat, & esse, quod nondum est. Altera dicitur potentia, quæ est simul cum actu, secundum quam id, quod currit, dicitur posse currere, quod operatur, posse operari, & quod est, posse esse, quæ potestia aliquando nō aliud dicit, quam non repugnantiam ad actum, ut idem sit, qui currit, potest currere, & dicere, qui currit, non habet repugnationem nec impedimentum ad cursum, quæ dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Est autē discrimen inter has: priorē est in rebus mobilibus, & corporis, quæ aliquando sunt actu aliquando nō sunt, tunc aliquando operantur aliquando nō, at posterior est etiam in necessariis, & his, quæ semper sunt, & semper operantur.

Possible ergo utramque comprehendit ac præterea est superior ad necessarium & conuenit ei, sicut uniuersale conuenit partī, scilicet inferiori, ideo infertur ex necessario possibile, sicut ex inferiori superioris.

Et est quidem fortasse principium, &c.

Alium ordinem consequentiarum modaliter perfectiorē ponit, & quia propria erat præter communē, ideo (foris) dixit nō dubitationis, sed modestiae causa. ordinē est, ut incipiamus à necessario ad possibile contingens, impossibile, quandoquidem inferior est in consequentia, & ab inferioribus ad superiora rectius est consequētia, rum processus.

Sumendae sunt igitur quatuor de necessariis, eo ordine, quo constituebantur de possibili. Prima tota affirmativa de necessario. Secunda negativa de dicto affirmativa de modo. Tertia negativa de modo affirmativa

Quarta logistica de utroque. modorum autem tunc esse quod; necesse, possibile, contingens, impossibile.

Et ut recessus habeat potentia renes, acci pe quatuor dictiones nostras, in quibus omnes aequivalentes inuenies; obseruando eandem rationem, sicut in aliis: solum ordinari mutando. semper enim primam syllabam pro necessario Secundam pro possibile. Tertiam pro contingenti. Quarta pro impossibili deservit: dictiones autem ha sunt Ar gutule, uestigia, sine metu, mutabatis circa quas aduertere primam tertiam, secundam quartam, contradicere, & ulterius, primam, & secundam esse contrarias, tertiam. & quartam subcontrarias, poterit ergo quilibet in tabula assignare omnes has.

16. Manifestum autem ex his, quae dicta sunt, &c.

Hunc ordinem consequiarum rerum sanguineri, ordini comparas, & ipsa comparatio, ope comprobabis. In uniuerso enim tres rerum naturas competit, quaedam sunt semper actua, ita ut nonquam defurantur, nec defuerint, & h[ab]ent prius substan-
tias, vocat autem hoc primas substantias, non ut in predicamento substantiae, ipsa singularia, sed gloriosum Deum, & intelligentias, & he sunt secundum Aristotel. nature, semper, rite, & omnium principia prima, & ulta habent actu sive poten-
tiam, id est, que habent in se, semper habug-
gunt, & habebunt nihil illius de fuit, nec debet, propterea dicuntur non esse in po-
tentia. scilicet que est cum priuatione; &
h[ab]ent assimilatur necessarium; qui modus si-
gnificat, quod semper est.

Sunt alii naturae, que habent actum cum potentia, id est, ita sunt, quod non semper fuerunt, & h[ab]ent semper erunt, & ista si comparatur secundum id, quod actu sunt; id quod potentia fuerunt, inuenietur actum perfectiorum esse, & natura prior
semper, id est, nobiliorem potentiam, quia res perfectiori modo existit, quando est, quam quando esse potest. at potentia prior est tempore actu ipso: quia prius tempore portaverunt esse, quam sunt, & fuerunt,
quales sunt naturae ista corruptibles, & in his invenitur possibile proprie, & con-
tingens.

Alius sunerat, quae inveniunt perdu-
cunt ad actum perfectum, sed semper ma-
nent in potentia, ut si uoluimus numerare au-
tem maximum, aut quādam peruenient
ad illum, si dividatur continuum, non da-
bitur minima pars, tempus, motus secura-
dum Arist. non peruenient ad actum con-
tinuum, in his inueniunt impossibile,
quæcaus, nūquād ad actum perfectum
peruenire possunt.

Cum igitur harum rerum iste sit ordo,
ut prime res primo loco, medie secundo,
ultimæ vero ista postrema constituantur: er-
go & modi eis correspondentes cunctem
obseruabunt ordinem, & ita à necessario
incipientes ad possibile, contingens, & im-
possibile deuenientur: illum rerum ordinem
exactius prosequi Metaphysici est, scilicet sic
ista circa explanationem attigisse, h[ab]eade
terris interpretationem.

Q U A E S T I O N E

Quid sit modus, quid modalis enuncia-
cio, & quid quatuorplex? & de eius
quantitate?

Circa caput hoc, oportet breviter ex-
aminare, quid sit modalis, & quatuorplex, &
de eius quantitate, h[ab]ec autem facilius
percipientur. Si quid sit modus, examina-
turimus.

Circa quod antiqui & moderni Greci, modus.
ac Latini laborarunt, non patet, inter Latinos
S. Th. tractat de enunt. c. i. inquit modus est
rei ad iacens determinatio, id est additum, ali
quod extremum enunciacionis vel tota en-
unciacionis determinans; dicimus enim, he
no docte disputat illud (docte) fidicatum
determinat, & limitat ut sit pro disputa-
tione docta, ac quia ista determinatio omnibus
modis communis erat, et in limitat dicit,
modus esse enunciacionis compositione de-
terminante, duo enim in verbo considera-
mus, alterum est eius significatio, id est res
quam significat, ut disputat: enunciacionem
significat, & lego lectionem, alterum est
verbi compositione quod est ipsius formula.

Sunt igitur modi in duplice differentia:
quidem determinante verbi significacione, p[er]plex
ut disputat, ueloxiter currit: aliud dicit
determi-

Determinant verbi compositionem, ut Petrum currere est possibile, idest ista cōpositio est possibilis Petrus currit. tales autem sunt iti modi præsentes.

Quod si obitias esse plures modos, nē
pe uerum, falso, responder S. Th. istos m-
ul addere ad Simplices enunciationes, idē
enī est dicere Petrus currit, & Petrum
turre est uerum, propterea nō habet pe-
cularē difficultatem, ideo hic prætermitt
tuntur.

23

Alber. Tract. 2. cap. 1. dicit illos modos
uerum falsum, differre ab istis, quia non
ampliant tempus dicti, sicut isti quatuor

Alii plures etiam modos determinantes, multiplicant compositionem ut scibile, opinabile sed hoc est multiplica-**re modos præter artem, & rationem.**

288

Gr̄eci aliis uerbis , quamuis eundem fa-
cientibus sensum modum detinunt.

1459

Ammo. & Psell. modus est uox significans, qualiter prædicatum subiecto insit, quæ definitio est etiam Auerro. At Græci hanc definitionem communem pluribus modis faciunt dicuntque Arist. hic solum præcipuos considerasse.

1389

At circa hoc aduertendum est primo triplex est enunciationis materia ut superius diximus, materia enim est habitudo predictati ad subiectum. tripliciter autem per dictum scholasticum habetur subiectum, unde est triplex materia. primo predicatione aliquod sit inest subiecto, ut non possit non inesse ut homo est animal, & talis est materia necessaria. Secundo non inest, sed nec potest inesse, ut homo est lapis ; & talis est materia remota, seu impossibilis. tertio non inest potest inesse, seu impotens, & talis est materia contingens.

Est igitur modus uox significativa enuntiationis materiam explicans, ut potest in illis modis assignata sis, & ita sumitur in praesenti. Cum autem triplex sit materia, triplex erit modus rei, in celarium, impossibile, contingens, nam possibile, ut docet Boer. sola vox esse differt a contingenti, & quod possibile componitur, dicimus enim immo

三

Aduerte secundo, duplex est compositione modali enunciatione, altera est dicti, uec compositione sollem, cuntere, altera est

modalis totius, ut sortem currere est possibile: quando audis modum determinare materiam totius enunciationis, seu compositionis, intellige de dicto, ut notant Albert tract. 2. ca. 1. & Alex. qui dicit enim sortem currere, est possibile, determinat compositionem illam sortem currere, non autem totam ipsam modalem, nam modalis ipsa nulla est contingens, sed uel impossibilis uel necessaria.

Præterea quando dicimus modum ex
plicare materiam, intellige cum Anno.
& Pscill. modum non esse materiam, mate-
ria enim est ipsa enunciatio dicti, sed expli-
cat modus materiam illam & atque quando
explicat materiam quæ non est, ut qui de-
cit Petrum currere est necessarium. sicut
aliquando diuidimus, quæ diuidenda non
sunt, & componimus, quæ componenda
non sunt, ut quando dicimus homo nō est
animal, leo est irrationalis.

Ex his omnibus facile colligitur, quid sit enunciatio modalis, & quotuplex, & quomodo non sunt plures quam he, quas Aristoteles enarrat, & quantum ab aliis omnibus differentia.

*Circa quantitatem modalium, aduerte
in eis esse triplicem quantitatem. duas ex
parte subiectorum, tertiam ex parte modi.
est enim in modalibus duplex subiectum?
Alterum ipsius dicti quod Albertus uocat
subiectum locutionis, ut in hac, sortem locu-
tionis est possibile, sortes est subiectum locu-
tionis: alterum est subiectum totius mo-
dalium, quod uocat subiectum enunciationis
Et iuxta haec duo subiecta, insurgit duplex
quantitas, secundum quid, altera ex dicto
& secundum hanc, quedam modalis dici,
ter universalis, quedam particulis, quedam
indefinita, quedam singularis, ut enum-
eraciones simplices.*

At secundum subjectum enunciationis quod est ipsum dictum integrum, semper modalis est singularis, quia illud integrum dictum loci habet unius singularis subiecti, cum non possit distribui totum ipsum. Testia quantiens et numerans a modo.

Ista quantitas et praecipue a modo: sunt enim duo modi uniuersales, necesse & impossibile, & aequivalentes, & duo particulares, possibile, contingens, & aequivalentes, & secundum hos modales uniuersales vel particulares dicuntur.

T Dicç.

In Lib. II. Cap. IIII.

Dicitur. Dicere, quare illi duo sunt universales, hi duo particulares? dico, quia necesse est quod omni tempore inest, impossibile quod nullo tempore: propterea universalis: atem temporis claudunt, reliqui duo aliquando uel non aliquando: propterea temporis particularitatem habent.

Præterea necesse, uel impossibile, si superiori uel universalis termino iunguntur, distribuunt virtualiter: Idem enim est dicere, homo necessario est animal, & omnis homo necessario est animal, & homo impossibiliter est: eo, & nullus homo est leo: reliqui non similiter. Hæc sufficient, quia quæ restant, late iam in introductio- ne dicta à nobis sunt.

Quæ enunciationes contrarie magis sibi inuicem esse dicantur.

Cap. IIII.

Sed opinio, sectum Grac. **V**erum autem contraria est, affirmatio negationi, an affirmationi, & oratio orationi quæ dicit, quod omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus hō iustus est aut omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est: ut, est Callias iustus, non est Callias iustus Callias iniustus est, utra harum contraria est: Nam si ea quæ sunt in uoce, sequuntur ea quæ sunt in intellectu, illuc autem contraria est opinio contrarij, ut quod omnis homo iustus est, ci quæ est, omnis homo iniustus est, etiā in ijs quæ sunt in uoce affirmationibus, necesse est similiter se habere, q̄ si neque illic contrarij opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria: sed ea quæ dicta est negatio. quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni ueræ contraria est, utrum negationis, an ea quæ contrariū esse opinatur. Dico autē hoc modo.

Idem in principio primi bus.

est quædam opinio uera boni, quod bonum est: alia autem q̄ nō bonū, est falsa: alia uero, quod malū: utrā harum contraria ueræ: & si est una, secundum quannam contraria.

Nam arbitrii contrarias opinio- nes definiri, eo quod contrariorum sunt, fallsum est. Boni enim quod bonum est, & mali quod malū est, ea dem fortasse opinio est etiam uera, siue plures, siue una sit. sunt autem ista contraria, sed non eo quod con- trariorum sint, contraria sunt, sed magis eo quod contraria.

Si ergo est boni quidem quod est bonum opinio, alia autem quod nō bonum est: est aut̄ aliquid aliud qd̄ non est, neque esse potest: aliarū qui dem nulla ponenda est, neque qua- cunque esse quod nō est opinantur, neque quæcunque nō esse quod est. infinitæ enim utræque sunt, & quæ esse opinantur quod non est: & quæ non esse quod est.

Sed in quibuscumque fallacia est he autem sunt ex his, ex quibus sunt generationes. ex oppositis uero ge- nerationes: quare etiam fallaciz.

Si ergo qd̄ bonum est, & bonum & non malum est: & hoc quidem secundum se, illud uero secundum accidens (accidit enim ei non malum esse) magis autem in unoquoque uera est, quæ fm se est etiā falsa, siquidem & uera: ergo ea quæ est, quod non est bonum quod bonū est, eius quæ fm se, falsa est: illa uero quæ est q̄ malum est; eius quæ fm accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quam ea quæ est contrarij. Falsas est autem maxime circa singula, qui contra- riam

tiam habet opinionem: contraria enim sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum contraria est altera: magis uero negationis est contraria: manifestum est quod hæc erit cōtraria. Illa uero quæ est, quod malum est quod bonum est, implicita est: etenim quod non bonum est, necesse est forte ipsum eundem opinari.

Amplius, si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut enim ubique ea quæ est contradictionis, aut nusquam quibus uero non sunt contraria, de illis quidem falsa, quæ est uera opposita: ut qui hominem, non putat esse hominem, falsus est: si igitur hæc contrariæ sunt, etiam & alia, quæ sunt contradictionis.

Amplius, similiter se habet opinio boni quod bonum est, & nō boni quod non bonum est, & præter has boni quod non bonū est, & non boni quod bonum est. Illi ergo quæ est, non boni quod non bonum uerè opinioni, quæ est contraria: Non enim ea quæ dicit, quod malum est, ∵ si aliquando fuerit uera: nunquam autē uera uerè contraria est, est enim quoddam non bonum malum. quare contingit simul esse ueras. At uero nec illa quæ est, quod non malum: uera enim & hæc si-

mul enim & hæc erunt, Relinquitur contraria igitur ei quæ est nō boni, quod: nō ea q̄ est bonum est, contraria ea quæ est nō boni, boni, quod bonum est falsa enim falsa, sed hæc. ∵ quare & ea quæ est boni qd̄ se enim non bonum est, ei quæ est boni, quod bonum est.

Manifestum ergo est, quod nihil interest, nec si uniuersaliter ponamus affirmationem, uniuersalis enim negatio contraria erit ut opinioni quæ opinatur, quod omne quod est bonum, bonum est, ea quæ est, quod nihil eorum, quæ bona sunt, bonum est: nam ea quæ est boni, quod bonum. si uniuersaliter sit bonum, eadem est ei, quæ opinatur, quod quicquid bonum est, quod bonum est: hoc autem nihil differt ab eo quod est, quod omne quod est bonum: bonum est. similiter autem & in non bono.

Quare si in opinione sic se habet & sunt hæc quæ sunt in uoce affirmations, & negationes, notæ earum quæ sunt in anima; manifestum est quod affirmationi contraria quidem negatio est, quæ de eodem uniuersaliter: ut ei quæ est, quod omne bonum, bonum est, uel quod omnis homo bonus, ea quæ est, quod nullum uel nullus: contradictoriæ autem quæ est quod non omne, ∵ aut al. non omnis. Manifestum est autem, quod & ueram uerè non contingit esse contrariam, neque opinionem, neque contradictionem, contrariæ enim quæ circa opposita sunt: circa eadem autem contingit uerum dicere eundem: simul autem non contingit idem inesse contraria.

Verum autem cōtraria esse affirmatio negationi, &c.

Hæc est quarta & ultima pars huius libri, in qua Aristoteles dubium unum proponit circa oppositionem: quod caput aliqui non esse Aristoteles existimarent, inter quos est Porphyry. & dubius est Am-

monius. At quia reliqui antiqui Graeci, & Latini hoc tanquam Aristotelis recipiunt non erit inutile illud exponere.

Quæstio igitur huiusmodi est: Vtrum affirmationis opponatur magis negotio cōtraria, an affirmatio de p̄dicateo contrario? verbi gratia huic affirmationi, omnis homo est iustus, utra est magis opposita, uel hæc nullus homo est iustus, an hæc, omnis homo est iniustus? & huic sortes est iustus, utra magis opponitur sortes est nō iustus, an hæc sortes est iniustus: ubi prædictum est cōtrarium. (Nam si ea quæ sunt in uoce sequuntur ea) Proponit uiam, secundum quam ista quæstio determinanda est, nempe ut ea quæ in mente sunt, consideremus: uoces enim nō aliud sunt, quam signa eorum, quæ menti insunt. Considerandum ergo est quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ est secundum negationem, an quæ est secundum contrarium: Voces enim eodem modo opponuntur.

Vnde sit quæstio huiusmodi: si quis habet hanc opinionem, bonum est bonum, ueram, habet aliam falsam, bonum nō est bonus, & aliam etiam falsam, bonum est malum. Peto, quæ opinio harum duarum illi opposita est? & nota ista uerba Aristoteles. (Si est una secundum quam contraria) potest esse unus sensus, in una harum duarum est contraria, utra erit? siue illud (Si) sit dubitans, siue assertans: & hic sensus est bonus, & ita exponit Caietanus.

2. appos. ab. Dicit. Aliter interpretatur Ammonius, & Boethius notantque unum, quod nos supra explicuimus capite de oppositis. Duplex est cōtrarium, quoddam habet medium, quādo non est necesse, ut alterum extremitū proprio insit subiecto, ut album est nigrum: non enim est necesse ut corpus uel sit album uel sit nigrum: potest enim esse rubrum. Talia dicuntur habere medium. Alijs medio carent, quorum alterum necessitate est inesse proprio subiecto ut par, impar, sanum, ægrum, calidum, frigidum, neesse est enim numerum esse parem, uel imparem, corpus calidum, uel frigidum, animal sauum uel ægrum, in contrariis habentibus medium negationis unius contrarii, non est eadem, cum affirmatione alterius contrarii, ut non est idem non est al-

bum, & est nigrum, at in alijs uāl est rē, idem enim re est, non est par, & est impar, non est sanum & est ægrum.

Intelligitur in his respectu proprii subiecti, alias enim non idem sunt: nam Chimaera non est calida, non tamen propterea est frigida: respectu ergo subiecti suscepimus utriusque contrarii oportet intelligere.

Hoc supposito, est clarus sensus Aristotelis: dicit enim, an bonum non est bonū, opponatur huic, bonū est bonum: an ista, bonum est malum? quod si uera sit idest, si aliquādo idem re sit, ut in contrariis medio carentibus sit respectu proprii subiecti hinc, utram assumemus tanquam oppositam, negationem an affirmationem? & hic est sensus etiam bonus.

In ista quæstione aduerte, qđ uocatur opinio iudiciū intellectus, quo assentimus uel dissentimus alicui enunciationi, & opinari, aliquando iudicare dicitur, ut patet tertio de anima, cap. 3. Imaginari inquit possumus cum uolumus: opinari autem idest, iudicare non, quamvis aliis locis aliter opinio sumatur, ut videbitur.

Nam arbitrii contrarias opiniones definiri, &c.

Excludit responsionem quam aliquis poterat dare, nempe contrarias opiniones esse, quæ sunt circa res contraria, ut opinio boni, & opinio-mali cōtraria sunt. Docet id non sufficere ad contrarietatem opinionū: quod dupliziter probat. Primo quia eadem est fortasse opinio contrariorum. Et secundo, quod si nō est eadem, sed plures sunt possunt ambæ uere esse, ut opinio de bono, quod bonum est, & opinio de malo, quod malum est: hæc opiniones uel una sunt, uel siue una, siue plures sunt, ueræ simul sunt: utrūq; autem repugnat opinionib; contrariis.

Hoc est ergo unum aliud, nempe quad opiniones contrario modo se habeant, & tum contrariae sunt, non tamen propterea quod contrariorum sint, oportet ergo inuestigandis opinionibus contrariae, quo modo contrariæ se habent inuestigare.

Aduerte quando Aristoteles dicit eandē opinionem esse contrariorum, ut quod bonum est bonum, & malum est malum, nō intelligas de opinione, & iudicio actua-

Li. hoc enim fieri non potest, cum alio actus iudicem, bonum esse bonum, & alio diuerso numero actu, malum esse malum; sed de eadem opinione, intellige habituali, id est, eodem habitu utrumq; cogosicitur.

Vel, quod melius est intellige de iudicio actuali, & tunc sit sensus q; est una opinio specie, contraria autem non sunt unius speciei, propterea illæ duæ actuales, opiniones non sunt contrariæ, scilicet, q; bonum est bonum, & quod malum est malum.

3 Si ergo est boni quidem quoniā bonum est, &c.

Iacipit Aristoteles determinare hanc questionem, docetque oppositionem consistere in negatione eiusdem praedicti de eo dem subiecto, non autem in affirmatione oppositorum: & primo probat non consistere in alio, quâm in negatione eiusdem: Vnum uni tantum opponitur, sed infinita essent opposita quæ illo opponuntur modo, nempe affirmando opposita uel negando propria alicuius; ergo non hoc modo est sumenda oppositio: minor probatur. si hæc opinio, bonū est bonum: si eius opposita sunt quæ affirmanter id, qd; bono, nō cōuenient, uel remouēt quæ conueniunt, sunt hæc innumerā, nā dici pōt bonum est malum, bonum est odibile, bonum est inhonestum, bonum est inutile, similiter remouēdo propria, bonū non est amabile, bonum nō est utile, bonum non est secundum. si igitur oppositæ hæc sunt, infinitæ sunt. Non ergo sumenda est oppositio affirmationis alicuius per affirmationem oppositorum, nec per negationem eorum omnium, quæ in sunt alicui subiecto.

4 Sed in quibus fallacia est, hq; autē sunt, &c.

Ostendit secundum quam affirmationē & negationem sit sumenda oppositio, ac docet consistere oppositionem in negatione & affirmatione eius praedicti de codē subiecto: hoc autem dicit his uerbis (in his constituit oppositio, in quibus fallacia, fallacia uero, in his est, in quibus generationes, generationes uero ex oppositis sunt).

secundum idem:

Pro quorum uerborum intelligentia est *Natura*, adiectuordum, quod generatio est mutatio alicuius ex non esse ad esse: quando fiat ali- quid quod non erat ante, tunc generari dicitur. Corruptio autem est mutatio ab esse ad non esse, scilicet quādō aliquid quod erat, non est, dicitur mutatum fuisse unde termini generationis & mutationis primi sunt ens, & non ens, generatio incipit a non ente, & terminatur in ens. Corruptio incipit ab ente, & terminatur in non ens. Versaneur igitur inter opposita secundus, nempe inter ens, & non ens.

Aduerte secundo, intellectus noster in *Natura* rerum cognitione proportionaliter se habet: nam in his mutationibus quantam ad hoc quod uera cognitione rei assimilatur generationi, sicut generatio procedit ex eo, quod non erat ad id, quod est, ita uera cognitione procedit ex eo, quod non erat cognitum, ad id quod cognitum est, & sicue corruptio est ab ente in non ens: ita error & deceptio est ab ea cognitione, qua ueres cognoscenda erat, recessus in illam cognitionem, qua rem aliter, quam est cognoscimus. Vnde si petas, in quo consistit uera cognitione? dicam in eo, quod res, ut est, cognoscitur. Si petas in quo error & deceptio, dicā ante omnia in eo, quod cognoscis de re, quod non est. Sunt igitur mini cognitionis & fallaciæ ens, & non ens, & homo & nō homo, & reliqua, oppositio ergo sumenda est per affirmationem, & negationem eiusdem de codem.

Hæc doctrina in hoc consistit, ut quemadmodum generatio in hoc cōsistit, quod aliquid fiat ex eo, quod non erat, siue fiat ex terra, siue ex aere, siue ex alia quanauis re, & deceptio in eo quod intelligat quod non est res, siue intelligat hoc uel illud falsum, & oppositio in hoc quod idem negat de codem de quo affirmatum erat, & est subtilis non solum doctrina, sed etiam probatio eiusdem conclusionis, quod oppositio sit secundum affirmationem & negationem eiusdem de codem.

Si ergo quod bonum est, &c.

Tribus rationibus: probat conclusionem illam. Primo: illa sunt magis opposita, quæ magis secundum se repugnant in ueritate, & falsitate id est, quorum unum magis.

In lib. II. Cap. III.

magis est falsum & alterum est magis ue-
sum; sed ita se habebit affirmatio, & nega-
tio eiusdem, ergo ea sunt magis opposita:
magis probat, quia contraria maxime
distant, minorē ostendit. ista propositio, bo-
num est bonū, est magis uera quā hæc, bonū
non est malum; ergo & ista, magis, falsa.
bonam non est bonum quam hæc, bonum
est malum, & ita illæ dux̄ oppontuntur,
bonum est bonum, & bonum non est bo-
num, & alia dux̄ inter se, bonum est malum
& bonum non est malum.

Probat quodd̄ illa sit magis uera, quia
secundum se est uera, idest immediate, &
sine cā. Si enim dicat quis, quare bonū est
bonum, non est cā. at illa, bonum est ma-
lū, est secundum accidens, i. mediata, quia
cām habet: propterea n. bonum nō est ma-
lum, qā bonum est bonum. Ista ergo oppo-
netur, bonum non est bonum, non ēt illa,
quē implicita est, idest, bonum est malum.
Ita uocat implicitā, quia includit illam tā
quam priorē, bonum non est bonum attē-
de rationem hanc quā subtiles est.

Amplius si & in aliis oportet si-
militer se habere, &c.

Idem probat secunda ratione, quā talis
est: inueniuntur oppositiones, in quib. nō
potest aliter, quām p. affirmationem & ne-
gationem sumai contrarietas, ergo in omni-
bus ita sumetur, uel in nullis, quando qui-
dem oppositio est eiusdem rationis: antecē-
dens patet in his, in quibus nō est contrariū
ut homo est homo, hic enim non aliter
contradicimus quām per negationē eius-
dem falsam, scilicet homo non est homo,
ergo etiam in aliis ita erit, in quibus con-
trarium est. quod si in his dicas non esse
oppositionem, ergo nec illis: quod si in
illis salvatur oppositio per affirmationē
& negationem, eadem erit oppositio in
illis, cum etiam possimus illic negare &
affirmare.

Amplius similiter se habet op-
inio boni, &c.

Hæc est tertia ratio, qua idem probat
Aristoteles. argumentum autem est huins-
modi. ista, bonum est bonum, & ista, non
bonum non est bonum, sunt ueræ & de-

subiecto oppositio penes finitum, & infini-
tum, hæc autem falsæ, bonum non est bo-
num, & non bonum est bonum, & opposi-
te secundum subiectum, unde harum dua
rum, & illarum æqua est ratio, sed huic nō
bonum non est bonum, opponitur illa, nō
bonum est bonum, ergo & illi bonum est
bonum, altera bonum non est bonū: quod
autem illi, non bonum non est bonum, op-
ponatur illa, non bonum est bonum, pa-
ter, quia nō opponi potest ista nō bonum
est malum, nec ista, non bonum nō est ma-
lum, nam essent dux̄ oppositæ ueræ.

Quod probatur: & ut hoc inconveniens
apparet, sume in uniuersali, omne non bo-
num non est bonum, quā uera est, si ista
est contradictoria, nō bonum est malum,
est uera cum illa, si ista non bonum non
est malum, etiam est uera, aliquod enim
non bonum non est malum: sunt enim,
quæ nec sunt bona nec mala moraliter lo-
quendo. lapis enim nec est bonus, nec ma-
lus, idest nec iustus nec iniustus, neutra et
go illi opponitur, sed ista non bonum est
bonum, quā negatio eiusdem est, & falsa,
ergo & illa ita opponentur boqum nō est
bonum, & bonum est bonum: est autem ar-
gumentum hoc ab oppositis: ita se habet
negatio & affirmatio de non bono, sicut
affirmatio, & negatio de bono, illa oppo-
nuntur secundum affirmationem, & nega-
tionem eiusdem, ergo & hęc.

Manifestum ergo quoniam nihil
interessit, &c.

Concludit Arist. oppositionē omnē fū
affirmationem, & negationem esse primo
sumendum, tam in conterariis, quām in con-
tradictoriis, ut enim opinioni, omne bonū
est bonum opponitur opinio contradic-
toria, quę dicit, nō omne bonum est bonum,
ita & opinio ista contraria, quę dicit, nul-
lum bonum est bonum, utraque enim ne-
gatio est eiusdem siue in uniuersali, siue non
uniuersaliter sumatur negatio.

Quare si in opinione sic se ha-
bet, &c.

Determinata quæstione oppositarū opi-
nionum facile concludit, quid de uoce di-
cendum sit, si enim vox est nota coruca,
quę,

quæ sunt in intellectu , in intellectu autem oppositæ sunt illæ opiniones , quæ secundum affirmationem , & negationem sunt , in hoc etiam eodem enunciationum uocatum consistit oppositio & sicut contrarie opiniones de eodem simul esse ueræ nequeunt , ita nec in uoce cōtrarie uel contradictione enunciations ueræ simul erunt de eodem .

Dico (simul) quia de eodem contrarie

ueræ & contradictione possunt enunciari , ut de Petro quod est albus , & quod non est albus , quod sedet , & non sedet ; sed simul , idest , pro eodem tempore id omnino repugnat , ut supra diximus .

Hic est finis capituli , & totius libri de interpretatione Aristo . Si aliqua prætermissa sunt , eo factum est , quia suis locis copiose & exacte tradictur , Deo fauente , cui sit gloria in sempiternum . Amen .

F I N I S.

L A V S D E Q.

B.Q. V.M.

FRAN.

FRANCISCI TOLETI.

SOCIETATIS IESV COMMENTARIA.

Vna cum Quæstionib[us], in libros Posteriorum
Analyticorum Aristotelis.

*De subiecto, inscriptione, ordine, procedendi modo,
& diafisione borum librorum.*

POSTERIORVM
libri, & dignitate, &
utilitate reliquarum
nec logicae partes an-
tecedent, hi enim sunt
qui alius tum scien-
tias, tum artibus ma-
gnum usum exhibet
& a quib[us] & universa-
lis petitia, & exacta cognitio logico com-
paratur: adeo ut Aristoteles Themistio
visus fuerit consulto in his, ob eorum sub-
limitatem, obscuritatem affectasse.

Antequam autem ad contextum desce-
damus, non abs re erit quinque prelibares
ex quorū cognitione facilior erit proce-
sus. primum est libri subiectum, alterum in-
scriptionis, tertium ordo, quartum procede-
ndi modus, postremo diuisiō: Ex his a. reli-
qua, que premitti solent, manifesta sicut.

QVAESTIO I.

*Prolegomenorum de subiecto libr.
Post. Analy.*

a. Fund. Circa primum aduertendum est logi-

cam, ut sepe diximus, in hunc usum fuisse
intencionam, ut modum aperiret, quem
intellectus noster obseruat in rerum ueritate
cognoscendis, & indagandis: ut. n. aces docent modum quo res operamur, ita
& logica modum quo nos intelligimus.
Duplex autem est rerum ueritas, altera
que per se ipsam, postquam intellectui ob-
sideritur nota est, nec intellectum erga eam
errare contingit, quales sunt ueritates eo-
rum, que principia dicuntur: ut omne totum
est maius sua parte: quodlibet est l.
est, & similia, de quibus Aristoteles in secū-
do Metaph. in principio dixit, in ianuis q[uod]
aberat? haec autem non opus habent logi-
ca, sunt enim per se manifesta, nec aliter in-
tellectus ea cognoscit, quam sensus, puta
uisus, illud obiectum praesens, ut bene di-
xit Linconien. 1. post. c. 9. & Aegid. 2. Post.
cap. ult.

Altera ueritas rerum est, que non sta-
tim per se intellectui est manifesta, nisi
utramque aliquo discursu & ratiocinatione,
qua talem ueritatem per aliam notiorem
deducamus: quales sunt eae ueritates, que
de conclusionibus habentur, non enim si-
ne discursu tales cognosci possunt, haec au-
tem logica indigent, que talem modum,

v nem-

Prolegomenorum.

nempe discursum & ratioceptionē ostendat, explicet & docet atque hic est usus & necessitas Logice, licet enim modam cognoscendi etiam simpliciā tradat, quod factum est in prædicamentis, tamen ea omnia in compositam & discursuā cognitionem ordinantur.

2. Fund.

Est præterea aduerendum, ueritatem hanc, quę discursu habetur esse in duplii differeotia quedam est, cuius cognitio dicitur scientia, quedam uero cūius cognitio dicitur opinio: seu clarius quasdam res opinione quasdam sc̄ientiā discurrētētē cognoscim⁹, ea sciuntur, quae sic se habēt sicut cognoscuntur, nec aliter se habere possunt quam ut intelliguntur v.g. scimus hominem esse visibilem, quia re vera inq. est, nec aliter esse potest quin homo si visibilis, & nobis manifestū est, ita id esse, propterea scientia, cognitio uera, necessaria, & clara dicitur de his uero optinatur, quę sic se habere non constat, sed cōiectura & probabilitate quadam cognoscuntur quare aliter se habere possunt, quam opinamur, & ideo opinio incerta, obscura, ac mutabilis, cognitio dicitur.

Iuxta has duas cognitiones duplex est in nobis discursus, & cōs. quę scientiam cōsequuntur, qui demonstratio dicitur, & is quo opinionem, qui syllogismus Topicus nūcupatur, unde sit, ut Logica maxime in hac utraque parte ueretur, nempe & Demonstrativa, & Topicā, que Dialectica peculiariter dicitur. harum altera his libris continetur, nempe demonstratio, altera uero lib. Topicotum.

3. Concl.

Est igitur horum librorum obiectum, & materia circa quā uerantur, demonstratio, nempe syllogismus, quo scientiam seruum consequuntur, que sciencia est communis omnium Græcorum, & fere omnium latinorum, immo ipsius Aristotelis qui e. Priorum c. 4. proposuit obiectum Analyticā partis ipsam demonstrationem, p̄mitendo tamen cognitionem syllogismi in communi, tanquam uniuersalioris ex obiectione autem apparet quāta sit utilitas huius partis Logice, & qua, uelut ab instrumento necessario scientie reliqua dependet.

Op̄. cōs. 1. At circa hoc finit Auctrois sc̄ententia iuuenaria, et eius ratio rationem solam per se, sed etiam definitionem considerari: propter demonstrationem

obiectum non erit, cum non omnia in haec parte considerantur, complectatur. Hanc sententiam receperunt quidam innotescendi, quorum rationis præcipue sunt.

Primo, ad Logicum spectat tractare per se de diffinitione, cōtēnū instrumentum cognoscendi, qua consideratione ad Metaphysicū pertinere non potest: sed nulla Pars logice est, quę definitionem consideret, nisi ista, ergo ad hanc partem pertinet, probante minorem, quia si ad aliquā partem aliam spectaret, maxime ad 6 Topicorum, sed ad eam non pertinet, cū Topicus ibi non definitionem construat, sed constructam examinet, ut notat Alex. ibidem in principio.

Sociudo, etiam si non esset demonstratio, adhuc definitio esset, & à Logico consideraretur, ergo definitio non propter demonstrationem, sed propter se in Logica consideratur.

Præterea nobilior est definitio ipsa demonstratione, ergo nō ipsius causa debet a Logico considerari, sed potius demonstratio propter definitionem, antecedens partem, ex Arist. 7. Met. cex. 4. nobis, inquit, est sc̄iro quid sit horū, quam qualis sit. Sed illud habetur per definitionem, hoc autem per demonstrationem, ergo potius instrumentum est definitio, quam demonstratio. Ob, haec igitur assurunt horum librorum tam demonstrationem, quam definitionem esse obiectum.

Haec sententia non est recipienda, multis ex causis: primo, quia est contra, communem omnium græcum & latinorum opinionē. Secundo est, etiam contra Aristotelem, nam i. Priorū c. 4. proponit se intendere de demonstratione differere, prius autem de syllogismo, tanquam de superiori, quod loco definitio non per se, sed cum demonstratione summa est ponitur, alias enim ante syllogismum est tractanda, et syllogismus non sit definitio superior. Tertio, sententia ista est contra rationes primas, sicut totius scientiæ unicum est commune obiectum, ita partium scientiarum unicū est per se particolare obiectum, sed libri hi una pars logica sunt, ergo unicum est corū per se obiectum: non ergo definitio simul & demonstratio per se confunduntur, præscrim cum maxime differant, definitio enim est instrumentum, simpli-

confusa
ius opin.

stum, demonstratio compositionis, definitione, quid res sit, demonstratione, qualis, & propter quid sit sciens. His argumento cognitum isti posse obiectum horum liborum modera sciendi contemplantes autem talium instrumentorum diversitas, assursum esse obiectum esse. sequitur. Sed confutatur hoc argumentum. Vei illud est pars instrumentum. analogum, si parum sequitur. ergo iam non datur argumentum obiectum, nam ea nullum sit unius res, sed solus uocis: si uero est analogum, ergo uerum significatum est propter alegatum. Quarto, rationes huius sententiae in validitate sunt.

ad 1. Ad primam, respondetur cum Eust. prologo 2. Postea. A definitionem hic non considerari secundum te, sed ut est causa una, qua probamus passionem, scilicet subiecto, quo etiam modo aliæ causæ quoque hic considerantur. Ad maiorem autem argumentum, Eustat. admittit Metaphysicum p se considerare definitum, sed mihi hoc non satis facit, nam Metaphysicus eam considerat, ut dicit rei substantiam, non ut est cognitionis instrumentum: hoc, n. logici est, ut dixit Aver. Metaph comm. 42. propterea neganda est maior. Logicus, n. non per se, & immediate definitionem considerat, sed ut ad demonstrationem pertinet: quod optimè dixit Aegidius in proemio 1. priorum: ut. n. intellectus operationes simplices non sunt propter se, sed ad compositiones ordinantur, ita & definitio, que sunt plenum est, non propter se, sed ad argumentationem ordinanda est, nec ex hoc sequitur definitionem non tractari exacte in logica: ut. n. Physicus exacte de forma, & materia dicit, & de anima, & reliquis, licet ut ad corpus naturale ordinantur, ita consideret, ita & logicus de definitione,

Alber. tractat 1. sua logica, capit. 5. dicit hanc partem logice, de definitione, non extare. unde posset optimè dici, quod quævis logicus de definitione per se ageret, tam talia tractatus omnibus libris de argumentatione anteponendus esset, cum sit simplex, esset enim immediate post praedicta.

ad 2. Ad secundum respondetur facile; si de monstratio esset ablata, maneret definitio sed logica esset manca, nec haberet eam rationem, quam modo habet, cum eius finis

manceret.

Ad tertium negatur definitionem esse *ad 3*, potiorem, nec ille textus quicquam contra nos probat: illic enim inquit nobilissime scire quid res sit, quam solum qualis sitat demonstratio non solum ostendit qualis res sit, sed propter quid etiam talis sit in hoc autem includitur, quid sit, & hec est maxima cognitio, nempe scire res per suos causas, quod demonstratione sit immo si excessu considereretur, est contra eos: nam subdit Aristoteles rationem quare sit melius scire quid, quia, inquit, qui scit definitio, scit demonstrare, haec tenus de subiecto, nunc de inscriptione horum librorum dicimus.

Q V A E S T I O II.

De inscrip. Lib. Post. Anat.

Inscriptio huius libri. Graece est, τίς αντιτίθεται οὐ πάντα. 1. resolutoriū posteriorum: in cuius graciā prius quid resolutio sit explicemus, circa quam uicem per neoterici digladiantur.

Resolutio igitur, ut Alc. & Philo, & proprie *Quid resolutio.* tate in primis alteratur, non est aliud quam segregatio, quidam rei in ea principia ex quibus est, seu a quibus pender, v.g. est corpus aliquod ex elementis constitutum, dissoluitur in eadem elementis sedet; talis reditus resolutio dicitur.

Est autem hæc resolutio duplex, quædam *Resolutio.* ratio, quædam rationis, realis est quæ in ipsius sit rebus, actione in ipsis realiter existente, ut quando uere mixtum in elementis resolutur, quando totum in particulis separatur. resolutio rationis est quæ ipsius rebus accedit, non quidem actione existente in ipsis, sed intellectus operatione: ut enī mixtum sui corruptione in elementis realiter resolutur, ita intellectus sua consideratione mixtum in elementis redigit, talisque resolutio rationis dicitur.

Hæc resolutio rationis duplex est, altera Mathematica altera Logica. Mathematica est qua propositam conclusionem in proprias causas, per quas demonstratur, reducimus: ut nihil aliud sit talis resolutio, quæ inquisicio & perscrutatio quædam causarū *Resolutio rationis duplex Mathematica.* et lo- gica.

V a illius

illius conclusionis: sicut in Moralibus con
sultationes sunt inquisitiones mediorum
ad res faciendas, ut docet Arist. 3. Ethic. c. 7; ex quo patet, hanc resolutionem non esse demonstrationem. demonstratio n. p. causa effectum monstrat, resolution uero posito effectu, causam impagat, resolution tam
enim ipsi demonstrationi deseruit, ut docet Eufrat. in prolog. 2. Poster. talis resolution Mathematica dicitur, non quod solus mathematica ea statut, cum & alias scientiae etiam in proprias causas conentur. sua redigere, sed quod mathematici frequentius & clarius id efficiant.

*Quid resolutionis logica,
& quoniam.*

Logica resolutionis, quamvis multiplex sit, in i. prior, diximus, tamen quantum ad rem spectat, duplex est, altera uniuersalis, altera particularis, uniuersalis est qua conclusio aliquam in figuram quoddam, & modos quibus est syllogizanda, redigamus ab hisq. tanquam a principiis illationis dependet, similiter eadem resolutione reliquias argumentationis species in syllogismum, ut cuius uirginitatem resolutionis, & ipsum etiam syllogismum in duas propositiones & in tres terminos reducimus: Resolution uero particularis, est qua propositam conclusionem, figura & modo iam suppositis, in premissas, & principia quaedam necessaria, & que ipsius causam importent, deducimus, que quidem resolutione maxime deseruit Mathematicae resolutioni, haec enim in causam resolutionis effectum, logica uero particularis premissas necessarias secundum causas disponit, & querit. Possimus n. in syllogismo aliquo duo considerare, & illationem quandam qua conclusio ex premissis infetur, & probationem etiam qua conclusio per principia necessaria, & per suas causas probatur: unde duplicitas resolutionis conclusionem, & in principia inferendi, nempe in figuris, & modis, que resolutionis a latini dicitur resolutionis forma, a græcis resolutionis syllogismi simpliciter: & in principio probantia, non utsunque, sed necessario, & per causas, que resolutionis a latini dicitur, materie, a græcis particularis, illa resolutionis prior est,

qui se format, & committitur, haec possit
est, quia sic materie, & particularis, unde
sit pars logicæ qua communis refolutio
tradicatur, liber priorum dicatur, pars ue
to qua particularis continetur, liber poste
riorum.

Hoc agitur est inscriptionis huius ratio *Concl.*
de resolutione posteriori, i. de modo inqui
rendi: principia necessaria, & praemissas,
qua cause sunt per quas conclusio est de
monstranda, ac in eas resoluenda. Hic autem
opotebis unum adnotare, has partes lo
gicæ resolutionis dici, non quod ipse resol
vendo procedant, sed quod resolutione doceant
iuxta duos hos resolutionis modos, cum
aut resolutionis non sicut nisi composto, co
& resolutionem est precedentem, hinc fit ut
istæ partes logicæ ostendant quod est resol
vendum, nempe conclusionem aut syllogi
smum, & ea in qua ista sunt resoluenda.

*Dubium. An hi lib. aliqua ex parte sint
compositi.*

Dubitatur. An hi liberali qua ex parte
compositioni sint, & non semper resolutioni
ui. Respondent Philop. & Bura. i. priorum
in his aliquid compositionis continentia
in libro priorum doceuntur syllogismum
componere, in libro uero posteriorum de
monstrationem, tamen quia posterior est resol
utionis & difficultior, idcirco libri resolutionis
uidetur.

Mihi aliter videtur dicendum, nempe *Proprie
tates librorum doctre conclusionem proposita
in premissas, quibus inferatur, resoluere,
quod simpliciter syllogizare dicitur, & co
clusionem etiam in premissas necessarias
resoluere, quod est demonstrare & q. haec
tradi non poterunt quia prius quid syllo
gismus, quid demonstratio est explicare
tur, propria etiam in his continentur: hoc
tamen non est componere, sed ea ostende
re in qua resolutioni facienda est. Fatendum
est tamen cum ex resolutione nota fiat co
positio, eadem arte nos doceri & resolu
re, & componere sed illud primus.*

Q. V. AESTIO III.

*De divisione logicæ in partem induc
tivam, & invenitivam.*

Est aliud dubium, in quo elaborauerunt
qua ratione haec pars Logicæ Analyticæ
judicata.

Indicativa dicitur, Topicā uero invenitua.

1. Aliorū. Ad quod aliqui responderūt non tam **seuonaria** uer, quam subtiliter, nēmpe Topicam & gūmenari ex figura quibūdā. Analyticā uero a causis: & quia signa ad inuenitionē, caufa ad resolutionē spectare uideantur, inde ad Topicā inuenitio, ad analytica resolutio, & iudicium spectat, sed hoc postea quam quod leuis est, non satisfacit, nā pars prior analyticā eum non per casuam syllōgizet, non efficit iudicatio, quod falso est.

2. Sene. Alii respondent in Topicā, & analytica esse inuenitionem, & iudicium, liber enim prius medium syllogizandū inuenit, & de inuenito iudicat: & posteriorē liber docet etiam inuenire medium, nēmpe casas, & præmissas, & de eisdē inuenire, asita sint, & de eisdē liber Topicorū docet inuenire probabilitia, & de ipsis, an talia sint iudicare: tamen quia in parte Analytica difficultius est iudicare quam inuenire, iudicativa dicitur: est autem difficultius iudicare, quia conclusioni demonstranda uacuum est medium, quia non nisi necessariam demonstramus, non enim utique pars contradictionis demonstrative: at istud innumerā habet leges & conditiones propterea inuenitio est facilis, quia est unius, iudicium difficile, quia multa debet habere: at in Topicā facilis est iudicare, quia considerat probabile, quod facile examinatur, sed difficultius est inuenire, quin oportet, utra que contradictionis partem probabilitate ostendere, ac propriece a principaliori inuenitua dicuntur. Hæc sententia habet, & liquid apparet, sed caret fundamento.

3. Sene. Alii respondent, aliter Topicum & analyticum esse inuenitium, nam præmissas uerque querit ad conclusiones probadas interit tamen in eo utrumque, nam demonstrator solum serum probat, & a falso separat. At Topicus uerum a falso non diferit, cum solum probabile consideret, quod siquando uerum, aliquando falso est esse potest, ideo alter iudicatiua, quasi difteriuus ueri a falso dicitur, alter solum inuenitius manet. In uero dicitur illi. Dicendum est vero iudicio, primo duas esse argumentationis partes, alteram habentem se, ut materiam, nēmpe propositorum ipsas, determinatas, rēm significa-

giōt, alteram in formam, dispositionem nēmpe secundum figurā & modum: unde qui argumentationem aliquam compone re: uult, opus habet querere haec duo, & formam, & materiam aliquam, quæ cuncte sit.

3. Fund. Secundo inuenire non esse aliud quam occultum sive ignotum inquisitione aliqua manifestum & notum facere, ut exemplo eorum qui inueniunt aliquid compotari potest iudicare uero est assensu, uel disensu, sic, uel aliter se habere cognoscere, uerbi grata inuenimus rem, dum uario discursu tandem in eius cognitionem deuenimus, iudicamus, dum tamen quale quæsbamus, consideramus.

3. Fund. Tertio ignorante argumentationē opus esse prius dupli inuenitione, similiter dupli iudicio, oportet enim materiam inuenire ex qua consciē debet argumentatio similiter de ea iudicare, an talis sit qualis quærebatur: oportet præterea formam quem disponat inuenire, & an talis forma sit iudicare: his enim omnibus absolute argumentatio atque ad Logicam aliqua spectante, qui argumentationē docet: de eo laliqua, quia materia nō est negotiū Logici, non enim res considerat, sed formam argumentandi ipsis explicat.

4. Fund. Quarto inuenire argumentandi formas non esse ipsius Logice artis, cum sit ante ipsam, nam id est inuenire Logiam, sed artis est ipsas formas invenientia: docere, p̄base, & declarare, & rebus applicare; quod totum ad iudicium pertinet: propterea liber Priorum foras invenitua dicitur. Similiter inuenire res, seu terminos, quibus forma applicatur, non Logici, sed alia rum scientiarum seu habituum qui res considerante munus est: ea tamen secundum propositiones ordinare, & an tales sunt quales pertinent dignissime, hoc est iudicare, & ad Logicum spectat.

5. Fund. Quinto materiam habere esse triplicem, necessariam, probabilem, apparentem, in quorum singulariter inuenitio, & iudicium proprium. Omnia apparentia de qua dice mus postea, necessariam ad librum presentem Topicam, seu probabilem ad libros Topicorum referri certum est. Cum autem inuenitio non sit Logici, sed iudicium materie necessarie, inde ib. Post siquid iudicatio uero dicitur, quia nihil ex hoc lo-

Prolegomenorum.

gico, prout ipsum indicium accedit, dices; eodem modo liber Topi, iudicarius dicitur, cum iuuenire probabile, non sit Logi-
gi, sicut nec iuuenire necessarium, ut dixi-
mus. Respon. esse valde diuersam rationem.

Hoc id est Ultimo ergo maxime aduertendum, q
Alb. c. 1. ^{Logicus} ut Logiens pars est, nullum sem
bius ^{is} bri & li.
1. Met. c. 5. ^{ab} contemplatur, sed tantum res: alio habitu
cognitas ordinat secundum formam argu-
mentationis, aut divisionis, aut definitio-
nis aut renunciationis, aut alterius similis;
quia propter antiqui Stoici & Plato Logi-
cam a reliqua scientiis non separabant, sed
coniunctam eam addisciebant, ut dicit Philo.
Top. 1. Priorum, in principio hinc est quod
Dialecticum scienciam, ac Metaphysicum
nominabat, ut videre est apud Plot. 1. Aenea
li. 3. c. 4. ac Peripatetici eam separavunt. ac
peius peram ipsam addisciebant: postea
scientias, ut docet Arist. 2. Metaph. c. 3. At
cum est inquit, simul scientiam, & modum
sciendi discere.

Responso. Cum igitur res quedam sint necessariae,
ad quæst. quarum scientiae sunt, quedam probabiles
quarum sunt opiniones, que solo intelle-
ctu absque habitu sive producuntur; Lo-
gica a rerum, necessariarum, cognitione
sunt sciencia, omnino, ac illarum cognitio
sunt scientiis referuata: at a cognitione p-
robabilium non sicut prorsus abundat: immo
quamlibet sub nullo habitu comprehendatur,
relata fuerunt Dialectica, hinc est quod se-
pe clamat Arist. Dialecticam considerare quod
in unaque se sic probabile, non quod
ealis cognitio ipsius propria sit, sed illi relata
est. Hinc sic quod Topicus maxima pars ha-
bet reales, quibus utitur, sed ut probabiles
sunt. Ex hoc apparet iuuenitionem probabi-
lium Logicam esse, ac ob id liber Topicus in
mentiuus dicitur non sicut necessaria, in
quo solum Logicas iudicio utitur & hoc
est admodum enarratio mandandum, est
enim ianua multarum ueritatum, quae in
Logica occurruunt.

Q V A E S T I O I I I I .

De ordine horum librorum.

Ex his que proposuimus superioris ver-
tream erat vido, que nempe loco hic liber
sit addiscendus & sciens, dum est de ordine

doctrinæ; his autem doctrinæ ordo triplex
esse potest, ut constat ex Aristotele uariis
in locis, prius est secundum necessarium
i. quando unum in doctrina prius ales
tradicatur, quia hoc sine eis us cognitione ha-
benti, non potest, quo patet nūculi exgrami-
bus. Aris. interpretat. i. de anim. docet
cognitionem, & certitudinem anima prece-
dere sentientiam & animalibus, quia anima
absque anima cognitione cognoscere ne-
queunt. Alter est ordo secundus notionis,
quando id praemittitur quod est notius, li-
cer ex eius cognitione alterum non depen-
dit, quo pacto liber Methon. praemittitur
liber de anima, quia mutata illa methica
logica notiora sunt. Tertius est secundus
dignitatis: quando id praemittitur quod ob-
gnius est quod patet Arist. 2. de anima an-
tepositu uisum reliquis scindibus, quia di-
gnior erat, denobilitat.

Hoc igitur supposito, perimus quo ordi-
ne liber hic aliis sit anteposendus, uel post-
ponendus & aulibet ab eo est librum priori
praecedere ordinem doctrinæ, prout neces-
sarium, & quia anterior est, cuius regi ab au-
to obvius triplex. hoc protogo ratio redi-
di soler: prima est, noriora sunt prius tradic-
da minus hotis, sed syllogismus in communi
ni notior est demonstratio, quia est uni-
versalior, univertior autem notiora no-
bis sunt, ergo liber prior qui de syllogismo
in communis est debet antecedere. At hec
ratio est etiam ipsius Aristoteles 1. probra
cap. 4. altera ratio est: Recetas de necessariis
doctrinæ ordo poscit, ut passiones prius de
proprio, & immediato subiecto demon-
strantur, quam de mediato. ergo subiectum
immediatum prius est tradendum, declaro
antecedens, mobile est passio quedam pri-
mo corporis naturali intentione, secunda re-
eo, & secundario elemento; ergo, si quisque
corporibus naturali passio recto doctrinæ or-
dinis necessaria, prius de corpore naturali,
quam de hoc, ut illo compone demonstran-
tanda est, inquit ergo ut necessaria
antecedas corporis naturalis doctrina.
Hoc igitur supposito, sequitur argumentum
propositum, ut passio et tendenda de demon-
stratione, hac autem immediate compre-
hensio logico, plus ergo ut syllogismus est
ostendenda, oblique syllogismus de tribus
antecedit. Tertia ratio est: quia nisi cogi-
tatio syllogistica in communis praecederet,
idem

Hec multoties invicem repetentur, nō in demonstrationis deesse oportebat explicare ea quae insinuatione syllogismi in communī, & eadem inērū repetentia syllogismi Topicō, & hec est ratio qua Arist. de parsimonia. ostendit communitas particularibus esse prius tradenda: hō ignior de hoc dubius habet ullos.

Dubium

Dubium tamen est de libris Topicorum & Elenchorum ad huic sūti anteponendi Philopo. & Auic. quorum etiam mos esset Averro. in hoc prologo, afferunt libri Topicorum immediate sequi librum Priorū, & huic nostra esse anteponendum. Etiamen una ratio syllogismi, quandoque intellectus ad aliquam veritatem capiēdūt disponit, prius variis probabilitib⁹ quam demonstrans preparatur, ergo, cognito. & doctrina probabiliunt quae Topicā est antecedere debet doctrina demonstrativa, antecedens est necessarium, est enim dicere modis communis, & preferentiā Ariſto. qui prius veritatem rei probabilitatē, & dialectice exigit, quam demonstrative conuincat. Alterā ratiōnē Averroes communiora sunt præmittenda, sed probabile est superius necessario, quod uocis intelligibile, nam omne necessarium est probabile, nō tamen omne probabile est necessarium, præmitenda ergo est doctrina probabilium. Circa librum Elench. Philop. docet esse postponendū libris Posteriorū, quia sunt de syllogismo deceptorio, prius autem oportet ducere ueritatis instrumenta, quam erroris.

Hæc opinio non est recipienda, immo aſserendum est cum Alexan. i. Elench. c. 4. & Alber. hoc libro, tract. i. c. 1. & S. Thos. at que etiā Averro. in hoc Prologo, & reliquis, librum Posteriorum immediate coniungi cū libris Prior. & profecto non debet quis dubitare hoc esse de mente ipsius Arist. ut diximus i. Prior. c. 4. ubi se uelle demonstrationē tractare proposuit, à syllogismo tamen incepturnum, quia communior erat post syllogismi igitur cognitionem immediate demonstrationis doctrina sequitur

Ratio
qua pro
batur au
storis sen
temnia.

Ratio autem huius ab authoribus in praefati multiplex assignatur, qua non solum dignitate, sed etiam cognitione, & necessitate hunc librum esse anteponendum probatur: imperfectum non cognoscitur nisi ex perfecto, sed Topicus syllogismus

est imperfectum quidam demonstratio. est perfectum, ergo haec cognitio anteponenda est major est certa, quia in imperfectio est aliqua paucatio, quæ sine possit. et quod ne quis, nullus enim quid exercitāt quædācōbras, quædāmors cognoscet, nisi uisum, lumen, & uisus prædicto statim. non ostendit ex effectibus ipsorum, nam Topicus syllogismus inducit opinionem conclusionis, & demonstratiuus uero sciētiam: at opinio est quædam scientia imperfetta, est enī cognitio incerta & obscura.

Potest etiam minor aliter explicari, & Ratiō cōprobari, propterea aduersitatem cum Alberto. & S. Thos. in prologo, tres demonstrationes & intellectus processus: primus quo ex necessitate iis & semper ueris propositionibus deducit conclusiones, necessariae semper ueras, quae non contingit aliter, esse, & hic processus est perfectissimus, cum cognitio non discutiuam perfectissimam generet, nempe scientiam, talis est demonstratio, alter est processus ab isto deficiens & imperfectus, quo intellectus non est necessarius, & semper ueris, sed ex his quae majori ex parte uera sunt insert conclusionem non semper ueram, sed quæ aliter se habent posse: & talis est processus Topicus. tertius est qui non ex necessariis aut probabilibus, sed ex apparentibus inducit conclusionem apparentem, & hic est imperfectissimus; efficit enim deceptionem, sicut secundus opinione. Cum igit̄ hi duo processus sit obliqui & imperfecti, regulandi sunt ex perfecto, ob idque eius cognitione anteponi debet: eademque ratione libri Topicorum antecedunt libros Elenchorum;

Ad argumentum primum Philoponii Respondet Averro. in præsenti concedendo, prius oportet rationibus probabilitib⁹ rem attingere, quam demonstratione ostendamus, negat tamen eundem ordinem obseruandum esse in eorum doctrina, immo prius oportet docere necessaria, quorum sunt demonstrationes, quam probabilia.

At secundum Auicen. etiam Respondet Averroes dupliciter, primo admittendo necessitate probabilitum non tamē sequitur ut doctrina probabilitum sit præmetenda, quia in logica non considerantur ipsa probabilitia aut necessaria, sed tradunt regulæ ad cognoscenda probabilitia & necessaria, quae sunt diversæ inter se, nec aliorū

Solutio

2. Philo.

Solutio

2. Aric.

Prolegomenorum.

seguunt aliquo cum aliorum regulis conmunicant, & sic soluitur primo argumentum. Alteram etiam assert solutionem, nepe negando omnia necessaria esse probabili: hoc enim falsum est, cum multa sine necessaria quae sunt non probabilia, ut diximus lib. i. Topicorum.

Q V A E S T I O V .

De modo procedendi.

Sequitur modus procedendi, hic autem facilis est, tempore definitius, diuisius, inductivus, & syllogisticus, cuiusmodi enim instrumentis demonstrationis naturam manifestat.

Dubium

Sed dubium est unum, a quo nix aliqui se possunt expedire: num demonstratione tractatur circa ipsam demonstrationem: nos enim fieri posse uidetur antequam cognita sit demonstratio posse quenquam uti de demonstratione, ob idque aliqui id negat, in

I. opinio.
2. opinio.

ter quos fuit Paulus Venetus, quod proficeret clarissime contra Aristot. qui e. 2. huius libri demonstratione probauit demonstrationem constare ex uero, & primis, &c. quin facit scire, unde a fine materiam probaret, quod est demonstrare: & hoc idem etiam sepe facit, propterea dico sine dubio Aristotelem in inuestigandis his, quae ad demonstrationem exiguntur ut etiam demonstratione.

Acque ut hoc ex suo principio intelligatur, aduerte hominem solo intellectu absque alio habitu & scientia sepe syllogizare, & discurrere, & demonstrare, & rationib. ac demonstrationibus acquiescere, licet caru naturam ignoret, quod docuit Arist. & Theodor. ad Theodect. cap. 2. perfectuero cognoscere.

Secre bos discussus, & ratiocinationes petit
se facere logica artis est, nec peruentum
fuit ad eorum cognitionem nisi eisdem ra-
tionibus naturaliter exercitis, & imperfecte
cognitis, quod docte dixerunt Philopo. & Albert. Fri. cap. secundo docentes in artib.
& scientiis presupponi notiores naturales.
Iuxta hoc respondeo qui tradit doctrinam
demonstrationis, cum iam demonstratio
sem cognovent, poterit circa eam demon-
stratione ut, querendo dicere, taliter demon-
strationem recipit notione naturali, qua co-
gnoscit esse rationem bonam, quamvis
non sequatur exacte naturam illius, quo
usque demonstrationem in uniterstam didi-
cent.

Quod obiectus, quomodo demonstratio
probat demonstrationem? nam se ipsam Obiectio,
probaret dico, demonstratio qua probat & refutat
luminatur, ut instrumentum probandi, demostri-
ratio que probatur tanquam obiectum
communem omnibus demonstrationib. non
repugnat autem ut idem probet se ipsum
diuersa ratione sumptum, scilicet, ut iusta
memoria est, & ut sub eo quod probatur
continetur, quo pacto definitio definitio
se ipsam definire.

De divisione.

Superest ut de divisione dicamus, & qui-
dem in duas partes principales dividitur hic
totus liber, in priori ea, quae ad demonstra-
tionem ipsam pertinent, in posteriori uero
que ad ipsius medium, sub quo definitio est
& sufficiat ista generaliter diuisi: quae po-
sita particularius sunt enarranda:

ARI-

ARISTOTELIS.

STAGIRITAE,

Peripateticorum Principis.

Posteriorum resolutorum. Liber Primus.

SEVERINO BOHETIO INTERPRETE.

S U M M A LIBRI.

De demonstrationis essentia, conditionibusque ad eam requisitis. De differentia demonstrationum quod, seu quia, & propter quid. Quæ figura aptior sit demonstrationi. De ignorantia speciebus, quæ in scientiis accidunt. Finitos esse demonstratiuarum propositionum terminos. De demonstrationum varijs speciebus, ac eorum inter se comparatione. De uarijs demum Theorematibus ad demonstrationem conferentibus.

*Verbi
hoc quod
discursu
ua inter
prosternit
est, aliis
professis
syllogisti
ca, alibi la
tius insel
lethalis
ratiocina
tina, cogi
tacionibus
& aliis
invenit.
I per
speculantibus in omissis. Mathema
ticas nanc; scientiarū per hunc mo
dum. accedunt, & aliarum unaquæ
que artium. Consimiliter autē & cir
ca rationes, & quæ per syllogismos*

Mnis doctrina, &
omnis disciplina. .
dilectissima ex p̄c
xistente fit cogni
tione.

Manifestum aut̄ hoc
speculantibus in omissis. Mathema
ticas nanc; scientiarū per hunc mo
dum. accedunt, & aliarum unaquæ
que artium. Consimiliter autē & cir
ca rationes, & quæ per syllogismos

& quæ per inductionē. amb̄ enī
per ea quæ cognoscuntur faciunt do
ctrinam illę quidem accipientes, tā
quam a cognoscētibus, istz aero
mōstrantes uniuersale per id quod
manifestum sit singulare. Itidem &
Rhetorice persuadent. aut. n. per e
xempla, quod est inductio; aut per
enthymemata, qđ est syllogismus.

Bifariam autem necessarium est,
præcognoscere. alia namque quod
sunt præsupcipere necessarium: a
lia uero quid est quod dicitur, in
telligere oportet. alia autem am
bo, ut quod quidem omne aut affe
rere, aut negare, uerum, quod
est: triangulum uero, quod hoc si
gnificat, unitatem autem ambo,
& quid significat, & quod est non
enī

In Cap. primum.

enam consimiliter hōcum ut si quod
quidem manifestum nobis est.

- <sup>a.l. si.
mūl di.
cēr cognit
us: Ita
uocis conser
tūm hec
verbā le
ganter
hoc modo
Thom. 8.
Annot.</sup>
- 4 Est autem cognoscere, alia qui-
dem prius cognoscēatem, quorū
dam uero & simul accipientem co-
gnitionem: ut quæcunque sunt sub
uniuersalibus, quorum habet cogni-
tionem: quod enim omne triangu-
lum habet duobus rectis lēgatis,
præscivit: quod autem hoc, quod
est in semicirculo, triangulum est, r.
simul inducens, cognovit. Quorun-
dam enim in hunc modum discipli-
logis. 10. na est, & non per medium, extre-
mum cognoscitur: quæcunque iam
singularia sunt, & non de subiecto
aliquo.

5 Ante vero quām inductum sit,
aut acceptus fuerit syllogismus, mo-
do quidem aliquo fortasse dicendū
est scire, modo autem alio nō.

6 Quod enim non fuerit si est sim-
pliciter, hoc quomodo sciuit, quod
duos rectos habet simplices: sed
manifestum quod ita quidem scit,
quoniam uniuersaliter scit, simplici-
ter autem non scit.

7 Si uero non, quæ in Menone, du-
bitatio contingit, aut enim nihil ad-
discit, aut quæ nouit.

8 Non enim iam, ueluti quidam ni-
^{Vide 2.} tuntur soluere, dicendū. an ne no-
pri. c. 16 sti omnem binarium, quod par est,
aut non afferente autem, attulerūt
quendam binarium, quem non exi-
stebat esse; quare neque parem.
Soluunt enim, non dicentes omnē
scire binarium parem esse, sed quē
sciunt, quod binarius. Atqui sciunt
quidem, cuius demonstrationē ha-
bent, & cuius acceperunt; acce-
perunt autem non de omni, de quo u-

aque nō scānū quoq[ue] triangulū, at
quod numerus, sed simpliciter de
omni numero, atque triangulo. nul-
la enim propōsitio accipitur talis.
quod quem tu nosti numerum, aut
quam tu nosti recti lineam; sed de
omni. Ceterum nihil, puto, uerat,
quod addiscit aliquis, est sic. scire,
et autem si ignorat, absurdum e-
nim, non sinouit quodammodo qd
addiscit; sed si ita, p[ro]inquantum ad
discit, & sic.

9 Omnis doctrina, & omnis disci-
plina.

Ristotēles optimus artifex ex
omnia, quæ de quālibet re
proposita peti solent de de-
monstrationē trādit, queri-
mus. n. primo a[ct]es sit, dein
de quid sit, tertio qualis sit postremo qua-
re talis sit; his. n scientia a soluitur. Atque
hæc quatuor de demonstrationē docet, q[ui]a
multi negarunt demonstrationem esse, ne-
gantes scientiam haberi de rebus, cum ca-
ducet, & mutabiles sint: quales furent He-
raclitus, Democritus, & alii. Alii afferentes
nihil de nouo sciri, sed scientiam nostram
non esse aliud quam recordationem, & re-
miniscientiam eorum, quæ anima sciebat:
qualis fuit Plato, ut quidam afferunt, hos
remouet errores, docens & scientiam esse,
ac de nouo fieri affirmans, ideoque demō-
strationem esse. propterea statuit omnem
doctrinam fieri ex præexistenti cognitione
atque postea intendit inferre ex ista, ut no-
tar Philop. demonstrationem, quæ doctri-
na est, fieri ex præexistenti cognitione.

De sensu Propositionis.

Omnis doctrina, &c.

Sed dubium est de sensu huius celebra-
tissimæ propositionis: quidam recentiores Prima.
per doctrinam & disciplinam, intelligunt p[ro]i. recen-
ta quæcunque cognitionem intellectus, pro-
pterera enim addicetur illud uerbum, intellectu-
ris, ad excludendas cognitiones scāfū.
Cognitionis autē intellectus duplex est, alie-
ra

et simplex seu iunctio plena; in qua non est uerum. *I* falsum quādā Averroes ex p̄fren̄ti uocat secundū uiam formationis, altera est cognitione coioperata & complexa, quā inest uerum aut falsum, quādā uocat Averroes secundū uia verificationis; h̄c autem cognitiones sic se habent, ut nūquā sit cōposita, quin si simplex p̄cedat. *S*implex tā esse p̄o est, ut nulla alia tāplex, aut cōposita p̄cedat in intellectu: s̄on tamē illa potest quin p̄cedat aliqua cognitione sensus, cū non contingat intellectū intelligere absq; p̄cedēti sensus cognitione, quo supponit, secundū horum sententiā sensus propositionis uel. omnia cognitionis intellectus dicit antecedēti cognitione sensus.

Improbatur prima expoſitio.

Seconda fēmentia
Thēmā
Hij

*H*oc doct̄ria ueritatis, sed uop: nūdēt̄ ad mentem Aristoteles, neq; enim simplices nouias, iactet̄ etius: quādā doctrinas aut dīc: plāras uocabet, si uocatio ipsiā nō uicias sensuum exterius. *A*liorum fuit op̄atio assertio, p̄dō etiamē disciplinam intellectuam est intelligendam cognitionem: complexam ueritatis; h̄c autem duplex est, quēdā p̄ma & immedia, quādā ueritiva. *N*on certas cognitiones non dependet, quādā est cognitionis principiorum p̄ se non p̄p̄rā; al̄ta, est ueritas cognitionis, quādā ex alegre p̄det, quādā uerita dicuntur, ut hoc uia que ueritas semper pr̄supponit aliquā cognitionē: non enim quis totū maius esse parē intelliget, quin prius quidē rotum & quid pars sit cognoscere, & quid dicant illud uerbum intellectua, addi ad etiū ueritatis cognitiones sensuum, quādā doctrina di- cūtur, ut partē in multis brūcis, quādā dī- sc̄pt̄, & dīscr̄ināt̄ aliquam exp̄unt.

Improbatur 2. fēmentia
Hac sententia non est sp̄ēnēda; est enim Thēmā Philop. & Thomae, & de doctrina uera est, & conformis Aristoteli, sed quādā nō uidetur admodum ad mēgenā, Aristoteles nam̄ nō uidetur de quādā; cognitione ueritatis loqui, sed de disc̄ ueritatis patēbit; nihilominus sententia est sententia p̄uēdabilissima.

Tertia fēmentia
Alic̄ est sententia quādā maxime nōcēnt̄
sensib; Aristoteles exp̄mit; nempe per doctrinā Ad̄e. & de disc̄ ueritatis intellectuam intelligi ueritatem, ut sententia dicitur, quādā ratio mat̄hēt̄ & dīc̄ q̄ se habet intellectus enī illud uerbum, intellectus grāt̄ & significat; & tūc est sententia, ueritas cognitionis uel omnis al̄cēs qui

ratiōne & disc̄ ueritatis habetur; si uero nō p̄o alio antecedēti iudicis, nempe prop̄missa aut, aut principiorum, aut antecedētis, ex qua illa disc̄ ueritatis cognitionis dōcēt̄ ueritatem h̄c ex exp̄atio Averrois. Averroes Linēniā Appollini Parisi, & Angelini & multi uideut̄ ad monēta Aristoteles: t̄st̄.

Note 1.

*C*irca uerba autem norma operat̄ capa Philop. & alii per doctrinā & disciplinā candem te cognitionem intelligi, nā eadem cognitionis ut a magistro p̄cedit doctrina dicitur, ut uero a discipulo recipitur disciplina: attende autem ex Liconien. non solum doctrinā seu disciplinā dici quādā a magistro una uide quis accepit, sed eis quādā ex scripturis, & proprio labore inueniendo consequitur.

Note 2.

*A*dūcere p̄tercepta per cognitionem intelligi, non iudicationem, ut uoluit Alexā, sed quidē p̄tercepta & nēmpe cognitionē tā disc̄ ueritatis, quam non disc̄ ueritam, inuitam, aut a magistro traditam, intellectuam, aut sententiam, ut s̄enitudo & ratiōne, & dīcētiā conclusionē habebit ex p̄ceptis sententiae cognitionis: h̄c sententia disc̄ ueritatis in modis ueritatis cogitata, s̄ue strängē locutus, s̄ue ipsius sensus.

Note 3.

*A*ducente p̄ceptore, cum illa propositione ex dicta habebit uidinem termini, aut partium, aut materialis, aut causae efficientis, s̄ile causa efficientem denotat, ut sit sensus, cognitionis, seu assensus premissarō faciunt dōcētiām seu ascensum ipsius conclusionis, atq; h̄c est titulus propositionis explicitio.

*M*anifestum autem hoc speculātibus, &c.

*I*nductione propositione probat in oībus artib; & disciplinis quādā ratione utū tur, nec h̄c probatio est p̄ exēpla, ut quādā ex recētōrib; afferunt. sed ē inductione ut dīcet Averroes Philop. Thom. &c.

*I*nductio igit̄ est, primo in mat̄hēt̄icis artib; h̄c enim doctrinā faciēt̄ suārum conclusionērum ex p̄cedēti cognitione principiorum: & sub his disciplinās, intellige alias scientias, speculatiuas.

*S*econdo inducit̄ sic in aliis artib; & per eas intelligit̄ Thēmā artes operatiuas, licet id non placeat Averroes, nam uerū dicit Thēmā in his enim non continet̄ ueritatem disc̄ ueritatis consuequi, nisi ex p̄ existenti cognitione, quamvis Thēmā ex.

Refutatio
tertia fēmentia
Ad̄e. de artib.
operatiuas.

In Cap. primum.

Explicando tunc nō a discursu scilicet
suam interpretationem, ut diximus.

Tertio in orationibus dialepticis i. in ra-
tiocinationibus probabilibus, quae sunt sy-
logismi, & inductiones. I quibus sit doctri-
na. i. conclusionis cognitio ex precedenti
cognitione; nā in syllogismo dialecto ae-
cipimus premisas tanquā notas & datas,
in inductione uero ex singulare cogitatio-
ne doctrinā uniuersalis facimus. Hic nota
dixisse syllogismos pluraliter, nam diale-
ticus de quo hic sit sermo, non solum unā
partem contradictionis sicut demonstrator
sed utrunque probabiliter ostendit, propte-
re syllogismo dicunt facere.

N. i. inducō sit in discursibus Rhe-
toricis quae sunt enthymēta, & exemplum,
in quibus non sit doctrina consequens ni-
si ex præcognitione antecedentia.

Vocat autem enthymēma syllogismum
& exemplum inductionem, ut notat The-
rist. quia enthymēma sit imperfectus syl-
logismus, & adplū imperfecta inducō.

Sed nō mihi admodū hoc placet, nā lü-
cet enthymēma dici possit imperfectus syl-
logismus, cū syllogismo phisicā. Inenopīū
cū nō ad inductionē, sed ad syllogismū re-
ducatur, & in ipso phisiatur, nō dicatur in p-
fecta inducō, ex plū. p singulare pbat
singulare, at inducō per singulare etc.

Propterea mihi uidetur sensus Aristotelis
esse, enthymēma esse apud Reroticum,
quod apud Dialecticum syllogismus, &
exemplum, quod apud Dialecticum: indu-
cō: & hoc solum intendit Aristoteles:
dum uocat enthymēma: & exemplum in-
ductionem, & syllogismum.

Dupliciter autē præcognoscere
oportet, quædam enim. &c.

Postquā Arist. oēm doctrinā ex præxi-
stenti cognitione fieri docuit, nūc ea que an-
tē demonstratiōne præcognoscere oportet,
accedens quibus præcognoscatur tradit.

Pro quorū intelligentia advertendū est
ex dici præcognita, quorū cognitione est ne-
cessaria ipsi demonstrationi. adeo ut deonō
statio absq; tali corū cognitione nō possit
procedere, nā in ipsa demonstratione, sed
extra cognoscatur. modus aut cognitionis
quo hæc præcognoscere necesse est, præco-
gnitio dī, ut modo clavis explicabatur: cō-

currat. n. addemonstratiōne tria, quædū
quæ demonstrāda pponit, ut an animus
sit immortalis, propositiones ex quibus est
demonstranda q̄sio, nēpe oī actus immo-
rtalis materiæ est immortalis, oī animus ē
actus immixtus materiæ: ex his n. sequitor,
animus ergo est immortalis: tandem princi-
pia quorū uirtuti & robori innituntur &
p̄bāt hā propositiones, nēpe impossibile est
duo cōtradictoria esse simul uera, ex huius
enīm veritate prouenit ut illā duæ propo-
sitiones illā questionē probent, aliter enim
illis cōcessis, negaret conclusionē aliquis
alii sequeretur, negata conclusionē seque-
retur animum esse actum immixtū, & nō
esse actum immixtū, quod fieri nō p̄t, & ta-
lia principia demonstrationis dicuntur di-
gnitates, quarum usus clariss & frequen-
tiss in mathematicis perspicue.

Est secūdo aduertendum nō oīla hac tria
demonstratiōne cōponere, & cōstiuere, sed
duo priora, quæstio enim mutata forma
fit cōclusio, nā sub forma dubitādi, quæstio
est sub foīma vero assertionis illata, est cō-
clusio, prætes ipsiæ propositiones intui-
scere demonstrationem componunt rāq; p-
ræmissas, at dignitates extra demonstratio-
nis compositionem manent, non enim cā
formaliter componant.

Hæduobus suppositis Arist. docet eum
qui aliquā demonstrationē facit, aut ea cō-
vincitur, præcognoscere debere tria, duo
ex parte q̄stionis, unū ex parte proposicio-
nū, in q̄ne n. sunt partes due, p̄dicatum; qd
qd a latini passio, a Græci q̄litr seu in-
terrogātū dī, qd demonstrandum dealte-
ra parte proponit, quā latini subiectā, Græci
dato uocant, ut in superiori que-
stione, an animus sit immortalis; immor-
tale, quæstum, animus uero datū dicitur.

In hac ergo quæstione de dato, duo præ-
cognoscere necesse est, nēpe quid animus
significet, & an ls, nūl. n. hæc duo iā de ani-
mo præcognoscimus, neq; ad demonstratiō-
nē accedemus, nā q̄d hæc de illo suppo-
nit, est. n. sensus, supposito cognoscit, quid
animus significet, & animus cē, petitur, an
sit immortalis, hoc enim est demonstrandum.

De q̄litr uero m̄s præcognoscere oportet
nēpe quid significet, ut quid q̄ immortale
significet, nā p̄mō mortale sit, hoc ipsa
in demonstratione cognoscitur, dum de
subiecta demonstratur. Ex parte autē p̄s-
missarum

Note de
præcogni-
sionibus
aliqua.

*millarum uniuspotest præcognoscere & nō
nempe dignitatem quæ extra demonstratio
nem sunt; hic enim non præcognitio nō
fit demonstratio. opus autem est de his p
ræcognoscere an sint. i. ueras esse, nam sicut
an si de re simplici, peric an eis sit, ita de
complexo an sit, peric an uerum sit, patet
igitur, tria esse præcognita, datum seu su
biectum, qualitum, & dignitatem, duas
autem esse præcognitiones, an sit, quid si
guiscerit.*

expedit.

*His suppositis ad textus uerba acceda
mus, in quibus notare oportet per unitatem
intelligi subiectum seu datum, per triangulum,
quæstum seu passionem, per uerum
est affirmare. i. negare, quamlibet dignita
tem. Nec decipiaris existimans hæc ad u
nam & eandem demonstrationem perti
nere, unitas enim & trisigulus nō ad eadē de
monstrationē pertinet, sed diuersam, ut notat
Philopo. Alb. & alii, nā triangulus est pri
mū quæstiū in Geometria, & unitas prismū
datum in Arithmetica, dignitas uero illa
omnibus est cōmunis demonstrationibus.*

Dubium

*Dubitabis, nomen maiorem & minorem
oportet præcognoscere, cum conclusionis
doctrina non nisi ex propositionum præ
cognitione fieri possit, quare ergo dignita
tem solam præcognoscendam docet. ali
qui sub dignitate etiam ipsas propositiones
intelligendas dicunt, quod tamen non
est ad Aristotelis mentem in hoc textu: p
terea diligenter aduertere, hic intendit Ari
stotelles ea præcognita manifestari, quæ
in ipsa demonstratione non cognoscuntur,
sed ante, cum in ea non reperiatur. cum
autem duo sint quæ demonstracionem pre
cedat, ad ipsam tñ necessaria, nēpe digni
tas, & q̄stio, (hæc enim formaliter non fa
ciunt demonstracionē, licet sint necessaria)
hæc oportet præcognoscere, reliqua enim si
ent propositiones, & conclusio, ut conclusio
est, in ipsa demonstratione cognoscuntur:
ob id igitur talia præcognita assignauit.*

Est autem cognoscere alia quidem.

*Istum textum magnæ difficultatis esse
maria & multiplex grauissimorū interpræ
tum expositio cōprobat. In medium ad
ducant ea omnia quæ dicuntur, ex his enim
utilitatem decerpemus, licet ad mentem
Aristotelis hæc oēs expositiones non sint.*

*Latini hæc omnia, huic textum ita expli
cate, ut velut Aristoteles explicare & doce*1. expa
re quo ordine maior & minor ante cōclu
sionem præcognoscantur in precedentī
enam textu, (ut diximus indubio præposi
to) ip̄i existimant Aristotelē inter principia
præcognita maiorem & minorem cum
dignitatis assumptu, nūc vero inter
has duas præcognitiones ordinem assigna
re intendit, qui talis est, ac duplicitate proposi
tione concinetur, quarum altera, maior,
multo tempore ante cognosci potest quam
conclusio, potest etiam quis antescire om
nia triangulum habere tres angulos, quā
sciat hunc in particulari triangulum habe
re tres angulos altera, minor, simul tem
pore cum conclusione cognoscitur, non
etiam stat quenquam scire hunc esse trian
gulum, quæ minor est, quam simul scias
habere tres angulos æquales duobus re
ctis, quæ erat conclusio. Notant tamen,
licet simul tempore minor cum conclu
sione cognoscatur, prius tamen natura ip
sa minorem cognosci, cum sit causa con
clusionis.**

*Ex qua expositione sumunt commune
dictum tanquam hic traditum: Cognoscere
maiorem & minorem, simul tempore cognos
cetur conclusio, & hoc dictum limitat, do
centes esse intelligendum supposita cognos
tione consequentia bona, nisi enim bona
esse consequentiam cognoscamus nō opus
est simul cognoscere conclusionem, & ita
interpretantur Aristotelem, cum dicit, sin
gularia cognoscimus in ducētes: i. illa sin
gularia, quæ in minori cognoscuntur, quæ
sunt ultima, i. minores extermitates, ad
que altero medio, sed simul inducentes &
inferentes conclusionem cognoscimus. ita
exponunt S. Tho. A Egid. Lincon. Paul. Ap
pol. & alii cum his.*

*Hæc quidem doctrina uera est, sed p*Impred
ice eorum dicam, extra mentem & textum*
Aristotelis. Nam id quod de maiori dicunt, i. expa
etiam de minori dici potest, ut enim mi
nori cum maiori cognita statim cognosei
tur conclusio, ita maiori cum minori po
sita cognoscitur conclusio, quod si dicas;
maiori per se absque minori cognita non
cognoscitur conclusio, ita etiam dicam;
minori absque maiori cognita non cognos
citur conclusio, & utranque per se prius
tempore cognoscere possumus, quam ipsam
conclu.*

In Cap; primum.

conclusionem. Præterea ista doctrina est generabilis omnibus minoribus, ut quid ergo Aristoteles limitatur ad singularia que non dicuntur de subiecto? præterea quia verba rerum non admittunt expositionem hanc, ut considerant parere potest.

1. expo.
Philopo.

ne Arist. uelut in hoc rerum ostendere iuentionem etiam fieri ex preexistente cognitione, cum superius probatum fuerit de doctrina & disciplina, quæcum autem ex ipso Philopo. conici potest. per doctrinam in telligit ipse cognitionem cœlusionis, que per aliud medium habetur, sive à nobis assumentum, sive ab alio acceptum, per inveniētionem autem intelligit cognitionem singularium, quam per nos acquirimus ex alij quo universalis prius cognitio, ut qui sciret omnem triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis, si postea uideat triangulum huc, tunc cognoscit eum habere tres angulos aequales duobus rectis, sed non rotam ex prevente cognitione upiuercent, sed hunc triangulum esse absque precedenti cognitione solo sensu percipit, sed habere tres angulos aequales duobus rectis, id mente & ex precedenti cognoscit, proinde statidocet Aristoteles quo pacto etiam illa cœlusionem singularium partim ante cognoscamus, in uerbi que in textu sequuntur. Ista est exppositio Them. quam obscurè facie tradit Auer. nec mihi displicet, maxime enim uidetur textui & sensui congruere, quamvis illa priora uerba non sunt exacte declarata, ut inferius uidemus.

Improb.
2. expo.

dū obscure ipse loquat, nec uidetur admodum littere cōsona, nā Arist. non loquitur de cognitione illa qua cognoscimus huc triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis, quā ipse Philopo. iuentionem uocat, sed de hac cogitatione sensus, qua huc triangulum esse absq; medio percipitur.

3. expo.
Them.

The mistius uero quem sequitur Auer, multo aliter exponebat uidetur: interpretatur enim Aristotelem uere excipere duas cogniciones que uidentur ex preexistente cognitione fieri, & non sunt, altera est quæ est per recordationem seu reminiscētiā, cui idem eodem modo quo ante cognoscimus, oblitū tamen fuimus, rursus cognoscimus: arque hoc non propriè sit ex

percedenti, cum sit endem cum praesentia: et uidelicet res sordidū modo cognitae & hoc est, quod dicit Arist. est quædam causa, genitrix prius cognoscētiā, id est quædam cognoscimus, que ante cognoscimus alesa cognitio est: singularium quoque uniuersale cognoscimus, hancen uidentur ex prevente cui fieri cognitione, sed non sunt, nam qui est omnem triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis, si postea uideat triangulum huc, tunc cognoscit eum habere tres angulos aequales duobus rectis, sed non rotam ex prevente cognitione upiuercent, sed hunc triangulum esse absque precedenti cognitione solo sensu percipit, sed habere tres angulos aequales duobus rectis, id mente & ex precedenti cognoscit, proinde statidocet Aristoteles quo pacto etiam illa cœlusionem singularium partim ante cognoscamus, in uerbi que in textu sequuntur. Ista est exppositio Them. quam obscurè facie tradit Auer. nec mihi displicet, maxime enim uidetur textui & sensui congruere, quamvis illa priora uerba non sunt exacte declarata, ut inferius uidemus.

4. expo.
Abb.

Albertus, cap. quarto aliter uidetur expondere, dicit enim hic Aristotelem uelle ostendere quo modo conclusiones univales & singulares cognoscamus: ac de uniuersibus primo dicit: eas cognosci alia prius cognoscendo. i. carum cognitione procedit per permittas que habeant medium proprium ipsarum, sicut quando hominem visibilem per animal rationale, aut per medium proprium hominis probamus: at singularares non possunt per medium propriū probari, sed solum per applicationem cōmuni & uniuersalis, quod sensu fit: ut probamus hunc triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis, non proprio medio, sed solum applicando uniuersale. i. cognoscendo illum esse triangulum: & hoc est quod Aristo. dicit absque medio cognisci. i. fine media demonstatiuo, sicut conclusio uniuersalis. Hæc scribit Albertus.

Hæc propositis existimo Aristotelē sic esse proponendum, ut uelut ostendere ea quæ in doctrina aliqua discursiva continentur dupliciter cognosci. docuerat enim ante ipsam demonstrationem præcedere cognitionem dignitatum, dati, & quæstū suū peregit

percutiuntur ostendat quae modo efficiantur
huius, quae in ipsa demonstratione, scilicet doctrina
na discussio continetur, ac docere aliqua
esse quibus non assentimur nisi per aliquam
rationem praecedenter, ut quando per ratiōnēs
sumimus universales, & quae praecedentes
indigent probacione, quibus est maior in
hoc discursu, omnis triangulus habet tres
angulos aequales duobus rectis. iste est etiam
gulius, ergo iste habet tres angulos aequales
duobus rectis: & hoc est quod dicit, est co
gnoscere, i.e. aliqua cognoscitur in discur
su alia cognoscētes i.e. p. p. praecedentium a
lium discursum. At uero aliqua sunt in di
scursu qua non aliis cognoscimus, nec di
scursu praecedenti; sed solum in illo eodem
discursu inducentes cognoscimus. & haec
sunt singularia; quia sub uniuersali maiori
subsumimus, non enim scripta maius p
discursu cognoscitur, sed si sine medio,
solo scripta, ut quod iste sit triangulus: non
aliquotus de conclusione, sed de minori
bus sub uniuersali sumimus: & ista exposi
tio iudicio meo est ualde nota ad max
imam. Arist. explicas, quod si hæc non pl
aceat explicationem Themist. posita.

Antequam autem sit inducētes.

Cum præmissæ quomodo cognoscatur
in discursu proxime docuerit, nunc de ipsa
conclusione loquitur, ac doceat ipsam con
clusiōnem antequam inducta de illata sit,
quodammodo esse cognitam, & quodam
modo non. Verba texus sunt notandæ, di
cit: antequam sit inductum, aut acceptus
syllogismus: nam cum iam minor est adhi
bita, siue particularis siue singularis, quod
uocat inductum ut quando sub illa uniu
ersali addatur iste est triangulus, siue uniu
ersalis, quod uocat acceptus sit syllogismus,
ut in uera demonstratione, nullo modo i
gnoratur conclusio, immo perfecte scitur;
antequam minor addantur, & syllogismus
perficiatur, sed tamen universales ac ma
iores propositiones constituta sunt, tunc par
tim scimus, & etiam partim & aliquo mo
do ignoramus.

**Quod enim nesciuit si est simpli
citer.**

Accipit declarare quomodo tamē con
-

clusiōnem aliquo modo sciamus, & an
quo modo ignoramus, idque uocet in illa
singulari dicere, agnoscamus illam singula
rem in particulari. cum nesciamus illum
esse triangulum, at causas uniuscūlitter dū
sciimus: in illa majori uniuersali, illora ha
bēbē tres angulos, similiter de aliis condi
tionib; quas in perennis scimus in vir
tute, non autem in propria forma & actu,
quousque inferantur. Hęc est explicatio
metra texum quæ communiter habent,
& profecto auderem dicere ista verba sub
interrogatione legenda, sic: Quod enī
nesciuit si est simpliciter, hoc quomodo
nesciuit quod dūs habeat rectos simplici
ter; ac si dicat, nos in illa uniuersali simpli
citer, & particulariter non scire illam con
clusiōnem singularem, non de quo igno
ramus, in si; quomodo perfecte scire por
terimus habere tres angulos aequales duo
bus rectis; ac si dicat, nos scimus perfecte,
hunc triangulum habēt tres angulos quo
usque illum triangulum esse sciamus; ac
et id, concludit: in illa uniuersali majori
conclusionem in actu & in propria for
ma cognosci, sed uniuersaliter & in potest
tis, & hic locus est notandus: quem doce
quidem Buta sub interrogatione interpre
tans est:

Si uero non Memnonis ambigui tas.

Ex modo quo partim scimus conclusio
nem antequam sit inducta, & partim ne
scimus, soluit duos cauillois, ut declarat
Themist. & communiter omnes. alter est
Memnonis apud Plat. in dial. sic inscriptio:
hic n probabat non posse cui quam cōtin
gere scientiam per inventionem, tali arg.
nam qui investigat. I. scit id quod inventi
gau, & tunc non est inuenire nec disere, cū
iam id cognoscat, si uero non scit, frusta
queretur cum etiam si illi occurrat, non de
prehensurus sit.

Ad hoc autem respondendum est, non
querere & inuenire ea, que scieramus,
& cognoveramus, in uniuersali tamen, &
in virtute, ignorabamus autem in parti
culari, ac propterea id discimus. nec est
absurdum nec impossibile, quemquam
discere

In Capitulum.

dicere id quod cognoscet, sed cognoscere
bat in uniuersali, dicit autem in particu-
lati; inconveniens esset, si eo modo quo
scitur, postea disceret.

Note. I

Vbi aduerte discriminem esse inter Platō-
nem & Aristotelem. Platō enim dicebat
nō scire quicquam de nouo sed scire alio
reminisci. Aristoteles vero etiam docet, pr
sus conclusionem non sciri de nouo, sed
dixi cognitio in uirtute precessit. est autē
inter hæc duo magnū discriminem, nam
seminificia est cognitio illius quod an-
te eodem modo & sub eadem forma co-
gnouimus, obliuio tamen intercessit, & sic
Plato existimabat nos scire de nouo: at il-
la cognitio uniuersalis, seu, uirtualis quæ p
ecellit, secundum Aristotelem non est quæ
postea redit, sed primo rem in suo pri
cipio & in uniuersali sciimus, postea eam
in particulari dicimus.

8 Non enim sicut quidam conan- tut.

Hic est alter causillus, ut supra diximus
Secundum Themist. qui est Sophistarum
uolentium probare nos nō scire, quia si
sciremus, tunc esset scientia: huius, omni-
nis dulitatis. Et numerus patet quida conce-
dendum est: cum autem faciebant sophis-
matu scis omnem dulitatem esse parē.
hæc quæ est abscondita, & quam tu non
cognoscis, est dulitas, ergo tu scis illam
esse patem, quod est falso: nam cum ne
scias esse dulitatem, non scies esse patem:
reiuicit solutionem quorūdam, aliqui enim
conuicti sophistarate respondebant se non
scire omnem dulitatem esse patem, sed
omnem eam quam scirent esse dulitatem.

Aristoteles hoc reprehendit, ac dicit
absque illa limitatione fatigandam esse om-
nem dulitatem, scire esse numerum patem:
eius ratio est pulchra, nam quando de-
monstratio illius sit, absque illa limitacio-
ne sit, nec præmissæ quibus demonstratur
limetur ad basi illas dulitatis, sed ad
omnes: oportet igitur respondere, non sci-
re nos hanc dulitatem distincte & parti-
culariter esse patem, quousque sciamus
illam esse dulitatem, sciamus tamen eam
in communī & uniuersali.

Alii sere omnes hunc causillum Posto-
riorem cum eo qui Menonis, est coniun-
gunt, ac uacuum faciunt, & tunc sic de-

bet contraria: nam aliqui respondebant
ad prius argumentum, nō scire ea, quæ
ignorabamus: aduersus quos erat argu-
mentum probans nos scire antequam in-
ducta sit conclusio: nam si scis omnē dua
litatem esse patem, etiam scies hanc quæ
est in manu mea esse patem, quæ est con-
clusio, & tunc respondebant aliqui quod
superius diximus. Hæc circa capitū ex-
positionem.

QV AESTIO I.

Dé ijs que in expositione textus dicta sunt.

Ut magis quæ dicta sunt elucidentur,
ut moris est nostri, aliquantulum oportet
bit disputare: ac est arg. primum. Multa
sunt scientia & doctrina quæ non ex
præexistenti sunt cognitione, ergo illa
prima propositio est falsa. probatur ante
cedens: angelorum scientia est doctrina,
& tamen non est ex præexistenti cognitione,
nam a Deo simul cum omnibus scien-
tiis naturalibus creati sunt: præterea
multa homines discunt, quæ ignorabant.
& non ex præexistenti cognitione & in

2. Arg.

Secundo contra id quod dicitur oportet
re de subiecto, seu dato præcognoscere
quid est, aut intelligitur de quid est rei,
aut de quid est nominis. si dicas de quid
est rei, uidetur expresse contra textum, in
quo sermo est de definitione nominis: si
vero dicas intelligi de definitione nomi-
nis, tunc est diminutus Arist., nam in de-
monstratione propter quid, oportet præco-
gnoscere definitionem substantiam su-
biecti, nam per eam demonstramus passio-
nem de ipso.

Tertio contra id, qd dicitur de quæsto 3. Arg.
seu passione, supponimus quid significet,
non tam quia est, uide hoc falso, nā co-
gnoscentes passiones conuenire & esse in
tuis subiectis, mouemur, ad querendas cau-
fas & demonstrandum: & Philosophi ex
admiratione affectum & passionum quas
experiebantur ceperunt philosophari, et
go ante demonstrationem oportet præco-
gnoscere passionem esse, sicut de subiecto.

Quarto non est idem quia est subiectū
& quia est dignitas, patem alterum & in 4. Arg.
complexum,

complexum, sicutrum complexum, ergo sunt diversa pre cognitiones, & ita sunt plures quam duas: imo questio an sit seu quia est solum est de simplici de complexo eam est qualis res sit.

5. Arg. Quinto non evidenter subiecto est de eo demonstratio & sciens, ergo non dabit de eo præcognitioni an sit probatur antecedens nam propositiones quarti est scientia fuit sempiterna veritatis, quae semper sunt ueritatem siue remanentia supponant.

6. Arg. Sexto nos potest incollektus simul plura cogitare, cum sit potentia finita ergo non cogitare simul maiorem & minus eam cum conclusione, sed si dicas posse in tellectu simul illa etiam cognoscere, saltem non poterit etiam tunc demus quod intellectus simul ueritas, que potest deceptis duo basi, nunc fiat syllogismus, clarum est, quod assentietur maior, & minori quia potest, sed non conclusioni, quia ultra iam non potest.

7. Arg. Septimo nullus est defectus illius syllogismi sophistarum, ergo responsio Aritio, nulla est probator antecedens, nam bene sequitur scio onamen dualitatem esse per rem, ista occulta est dulitas, ergo illa scio esse partem etiam in particulari: non apparet quis sit huius defectus. Hec uidentur magis examinanda in praesenti.

Ad 1 Pro solutione primi notandum, superiorem esse cogitationem doctrina ex disciplina discursiva, nam doctrina discursiva solum significat cognitionem, & iudicium rei quod aliquo discursu habetur, unde non omnes iudicium intellectus doctrina discursiva dicitur, cum iudicium principio rum per se notatum non sit doctrina, non enim per discursum habetur, sed ipso lumine naturali, absque ratiocino illis affentimur: at, cognition significat quodcumque iudicium sive sine discursu, sive cum discursu habeatur, sive sit in intellectu, siue sit in sensu, quale est iudicium singulare, de tunc est sensus, omne iudicium ex discursu aliquo procedens sit ex præexistente cognitione, id est iudicio altero, siue hoc sit altero discursu habitum, siue absque ullo discursu, siue sit in intellectu, siue in sensu: nam multorum universalium iudicium intellectus sit ex præexistente iudicio singularis quod est in sensu: ex his solvit argumentum primum, scientia

omnis angelorum nec ex discursu aliquod habita, sed a Deo solo infusa est, præexistens etiam ipsi absque discursu res intuentur propterea non dicendum doctrina discursiva, de qua solum dictum est, ex præexistente fieri cognitione.

Hoc inde dicimus de illis ueritatibus: alii & iudicis quae absque discursu fiunt, quae uis multoceter latet occultus discursus, & præexistens iudicium. Cum enim credo aliter dico latet iudicium antecedens uiris cordatis esse credendum, & hoc frequenter ostendit in his quae auctoritate diceantur ratione alia non interueniente recipiuntur.

Ad secundum Ciceronis contradicit per quid, est intelligenda esse definitione substantie subiecti, hanc enim oportet præcognoscere, quod per eam demonstranda sit passio de ipso subiecto in demonstratione propter quid, quae procedit per eam nam in demonstratione, quia, qua per esse rem demonstramus non est opus de definitione subiecti, ac ob id non opinior præcognoscere. Hac sententia Ciceroni est contra omnes fere expounderis Gracos & Latinos, & contra ipsum textum Aristi, ubi ex precise loquitur de definitione nominis.

Oportet in hac re aduerttere nihilum in recte iuxta definitionem nominis & definitionem substantialiter rei nam definitio rei explicat rei ipsam naturam, resolutudo in omnes partes essentiae: unde per tantum definitionem rem cognoscimus cogitatione & conceptu distincto, quo conceptu cognoscitur res, & omnes partes eius: at definitio nominis solum applicat significationem nominis ad rem significatam, indicando quae res sit quam significat, non autem rem ipsam ita explicat, ut naturam & essentiam distincte manifestet, sed solum confuse eam dicit, quatenus intelligatur esse quedam res ab aliis distincta, & separata, quomodo rudes recipiunt res ipsas uocabulis expresas.

Ex quo sit primum discrimen, quod alias uocis possunt esse plures definitiones nominis modis variis explicantes rem unam quam uox significat: at definitio rei una est, cum unicum sit genus proximum, & differentia per quae res definitur.

Primum Secundum Est secundum discrimen Accidentia, non habent perfectas definitiones rei, cum enim eorum essentia sit imperfecta, & a

X substantia

Nisi dif
ferentia
in defi
nitionem
nominis,
& rei.

Primum

Secundum

Substantia dependens, non definitur absque substantia : quasi definitio nihil Arist. 7. Metaph. c. 5. uocat per additam eum : **substantia est** quae perfectam definitionem habet, cum non definitur per aliquid extra genus suum: definitio vero nominis tam substance quam accidentis perfecta est, cum nominum accidentis, & substantiae significatio perfecta sit, & propria.

Tertium. Tertio differunt, nam uoces significantes res ueras & naturales, definitur definitione etiam rei : at definitio nominis inest uocibus significationibus rerum figura & impossibilitate, ut Chimera, infinitum, vacuum.

Quarto. Postremo differunt, nam complexa non definitur definitione rei, ut homo albus, cum non faciant unam essentiam per se, at definitus definitione nominis : nam si uestis significaret id quod hoc totu homo-albus, posset definiri, ut dicitur 7. Metaph. c. 4.

2. Sol. anchoris. His suppositis, circa harum definitio nrum declarationem, dico primo in omni demonstratione, quacunque sit, oportere praeconoscere de subiecto quid significet, & haec estimens Arist. in presenti, ubi generaliter loquatur. Dico secundo contra Caietanum, quae sunt demonstrationes, potissimum propter quid, in quibus non opus est praeconoscere quid sit subiectum : & hoc profecto patet, nam Astrologi, demonstrant Lunam eclipsari per suam causam, & nesciunt quae sit natura celorum & lunt demonstrant multa mathematici, de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum, non ergo oportet praeconoscere naturam subiecti, sed rem significatam percipere. Dico tertio, neque in ipsa demonstratione, que sit aliquando per definitionem subiecti, ipsa definitio est praeconoscenda, nam quamvis ante conclusionem praeconoscenda sit, non tamen ante totam demonstrationem, imo in ipsa cognoscitur demonstratione, cum sit medium. Aristoteles autem loquitur de his quae extra demonstrationem praeconoscuntur, ex quibus inferitur hic de definitio ne nominis, non de definitione rei. Arist. loquitur.

Ad ter. Ad tertium oportet distinguere scien

1. Fund. rentia, quædam est quam invenzione con sequitur, cum scientiam per nos ipsos spiculantes ex aliquibus notioribus ad ea i quæ erant incognita nobis percutimus, quomodo scientiarum inventores sunt adepti scientiam & cognitionem serum, quædam est scientia quæ acquisitione habetur quando ab alterius dictis, ac scriptis eorum quæ ignorabat, aliquis cognitione consequitur: haec duæ scientias, necepsim invenientia, & acquista non differunt ex parte obiectorum & eorum quæ sciuntur, sed ex parte modi inuestigandi & acquirendi. Nam scientiam quam habuit prius inuestitor huius, triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, eadem est species cum ea quam nos habemus, cum sit eiusdem rei, & per eandem causam, sed ille per se causam inuestigavit, nos a magistro recipimus: sicut eadem est via quam duo peragunt, alter ignorans, sed ducem habens, alter etiam ignorans, sed per se peragere intendens, unde siue hoc est difficilis illo, quia uaga vagatur & laborat studio certam viam conueniendi, ita inuenire est difficultatum & multis expeditum erroribus.

Est præterea aduentendum aliam viam obseruare cum qui inuenit, aliam cum qui dicit: qui inuenit semper a sibi notioribus incipit, nec ab eis ad reliqua procedit ignota, siue illa sint priora siue posteriora: at qui addiscit incipit frequenter etiam a notioribus natura & prioribus, licet ei sint ignota, cum sit doctri qui ea sub manifesta faciat, nouerit tamen dicitur sciare, quousque effectum per causam. Et posteriora natura per priora cognoscatur, hoc enim est sciare, rem per causam cognoscere.

Est præterea aduentendum discrimeret esse interres Mathematicas, & res Physicas, seu Metaphysicas; in Mathematicis enim causa sunt nobis notiores effectibus, notius enim nobis est lineas omnes a centris aequalium circulorum esse aequales, quam super datam lineam aequilaterum triangulum constituere, illud eamen est huius causa: at in naturabilibus effectus sunt nobis notiores causis, quippe sensibiles non sunt similares in Mathematicis quæ partim sunt Physicas, ut in Astrologia, notius anima est clypeum esse, quam interpositio nem.

Nem terrena quæ illius est causa. Ex his sit ut quamvis in addiscendo semper causæ præcedant effectus, & passiones, in inuenientia tamen aliquid præcedant effectus; in invenientiis, aliquando causæ sunt in Mathematicis.

9. Sol.

Hic suppositus dico primo, in scientia acquisita, cum causam primò cognoscamus ac per eam problematis effectum seu passionem subiecto: non apud eum præcognoscere effectum esse, dico secundo in invenientia Mathematica non etiam opus est effectum esse præcognoscere, cum ipse per causam quæ primò cognoscitur demò stremū dicit effectus invenientie naturali effectus esse præcognoscere, cum per eum indagemus causam: dico ultimo hoc non esse contra Aristotelem qui docuit ad definitionem fandum universaliter non esse opus præcognoscere passionem esse, quod si aliquid quando præcognitor, id est in via inuestigativa, non autem in via demonstrativa, de quo loquimur. Præterea non ita perfecte & universaliter præcognoscitur illum effectum seu passionem esse, sicut post demonstrationem, quod probatur ex eis quod postquam cognovimus illum esse per invenientiam, iterum per causam eundem demonstramus.

Ad 4

Ad quartum respondeatur; non dubitum est, non eandem esse præcognitionem re subiecti, & dignitatis, nam sicut aliud est ens existens, aliud ens uerum, ut dicitur sexto Metap. cap. 2. nec aliter quam analogice conuenient; ita alia quæstio, & præcognitionis unius, alia alterius; at quia unicum est ens in utrumque diuisum, licet analogum uox tamen una & conceptus idem, unica est præcognitionis, quia est utriusque: sicut quamvis substantia & accidentes analogice sub ente continentur, tamen una cœlentur quæstio, an sit, de substantia & accidenti, nec instantia ualeat, nam quando de aliquo subiecto accidentes petimus, dicitur quæstio qualis sit, at quando de totó complexo & modum unius sumpropter querimus, est quæ-

modi: 1.
2. ms. 12.

stio simplex an sit, dices, quare ergo non petimus de dignitate, quid sit? Respondet Cæsaratus dupliciter, primo quia non habent complexum definitionem rei, secundum du quia nec habent secundum se descriptio nra nominis, nam significatio complexi est significatio partium, non sua,

sed ne intra solitudo placet: non prior, quia ut diximus, hic non de definitione sci formæ est, sed de definitione nominis: nomin posterior, quia licet significatio completa pendeat ex partibus, tamen modo ab significato complexum: propositio enim modo compositionis, & divisionis rem significat, & hoc potest explicari nominis definitione. Propterea dico significacionem dignatutum esse notissimam cuiuslibet etiam addiscendi scientiam, cum vocabulorum illorum significatio sit communis, & vulgaris: Propterea non curat Aristoteles explicare per se haec præcognitionem; sed eum ea que est, an sit, coniunxit: at significatio nra subiectorum, & passionum non ita patet, cum sint particularia, & propterea in his separatur quæstio, & præcognitionis, an sit, & quid sit.

Ad quintum respondeatur præcognoscere subiectum esse, est præcognoscere subiectum existere non quod in presenti modo existat, sed temporibus a natura statutis, quo pacto sciencia est de fulgure; uero, eodipso, que dicuntur esse, quod suis temporibus existente, quamvis aliqua omni tempore existant, sed an propositiones essent vere, etiam si nullo tempore existat alibi dicemus.

Ad sextum. Respondent sensibilius, maiori, & minori cognitionis simul cognoscetur conclusio, esse, si quis assentit maiori, & minori, tales assensus, necessario efficiunt assensum conclusionis absque ultra morte. Quod si petas, an quando aduenit assensus conclusionis maneat alii assensus, respondeo pro presenti manere, nec est inconueniens aliquibus simul variis assensibus assentiri, cum sint per modum unius: Ad instantiam dico in illo casu, si quis assentit maiori, & minori, etiam assentit conclusioni, sed propter necessitatem huius assensus intellectus perdet aliquem assensum ex aliis ostendo quos habebat.

Ad septimum. Respondeatur Aristotelem non assignasse defectum illius syllogismi, sed concedit conclusionem de scientia in universali loquendo: at si inferatur de scientia particulari, & in propria forma quæ dicendum est variari appellationem uerbi, cum modo uniuersali, modo significationem particulari, & singulari applica-

X 3 ccc.

In Cap. I.

act. Alii dicunt maiorem esse modalem & possum sub qua non licet singularia sub sumere, cum per suam de inesse regulanda sit immediate. Sed haec de hoc capite sufficiant.

Quid sit scire, quid demonstratio, & quae conditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit propositione immediatum principium, ac eorum species. Propositiones magis quam conclusionem credendas esse.

CAP. II.

Scire autem arbitramur unum quodque simpliciter, sed non sophysico modo, qui est secundum accidens, cum causam existimamus cognoscere, propter quam res est, quod illius causa est, & non continere hoc aliter se habere.

- 2 Planum igitur, quod tale aliquid scire est: nanque, & non scientes, & scientes: illi quidem existimant: ipsi sic se habere, scientes uero & habent.
- 3 Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile aliter se habere. Si igitur & alter est sciendi modus. posterius dicemus.
- 4 Dicimus autem, & per demonstrationem cognoscere. demonstrationem uero dico syllogismum scientificalem. scientificalem autem dico, secundum quem eo quod ipsum habeamus, scimus.
- 5 Si itaque est ipsum scire, quale posuimus, necesse & demonstratiuam scientiam ex uerisque esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusio nis.

Sic enim erunt; & principia propria eius quod demonstratur. syllogismus enigm erit, & sine his, demonstratio autem non erit. non n. faciet scientiam.

Vera quidem igitur oportet esse: quoniam non est non ens scire, ut quod diameter commensurabilis.

Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habet demonstrationem ipsorum, scire enim quotum demonstratio est, non secundum accidentem, habete demonstrationem est.

Causas quoque, & notiora operari esse: & priora, causas quidem quoniam tunc scimus, quando causam cognoscimus: & priora, siquidem causae: & praecognita, non salu altero modo, eo quod intelligatur. sed & eo quod cognoscantur quod sunt.

Priora uero sunt, & notiora bifurciam. non n. idem prius natura, & ad nos prius, neq; notius, & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quae sunt propinquiora sensui: simpliciter autem priora, & notiora, quae longius. Sunt autem longissime quidem ipsa maxime uniuersalia, proxime uero ipsa singularia; & opponuntur haec sibi inuicem:

Ex primis autem est, quod ex principijs proprijs. idem: enim dico pri-
mum, & principium. al. idem
analogi

Principium autem est demonstrationis propositione immediata: Immediata uero, qua non est alia prior.

Propositio autem est enunciatio nisi altera particula, utrum de uno.

Dia-

de exponit credere tium pro credito rum.

¹⁴ Discretio quidem, quæ simili-
ter accipit utramuis: Demonstrati-
ua uero, quæ determinate alteram,
quoniam ueram.

¹⁵ Enunciatio autem contradictionis utrauis particula. Contradictio uero oppositio, cuius nō est mediū secundum seipsam. Particula autem contradictionis, quæ quidē aliquid de aliquo affirmatio: quæ uero ali-
quid ab aliquo negatio.

¹⁶ ¹⁷ Immediati uero principij syllogi-
stici, positionem quidem dico, quæ non est monstrare neque necesse ha-
bere docendum quippiam, quæ au-
tem necesse est habere docendum
quippiam dignitatem: sunt enim
quædam talia, . hoc enim maxime
in talibus cotisitutivis nomen di-
tere. Positionis uero, quæ quidem
accipit utramlibet particularum e-
nunciationis, ut dico esse aliquid,
aut non esse aliquid, suppositio:
quæ uero sine hoc definitio. defini-
tio. n. positio quidem est: ponit.n.
Aritmeticus. unitatem indissibilem
esse secundum quantum: suppositio
autem non estiam quid est unitas,
& esse unitatem, non idem.

*Aliqui
eo. etiam
antiqui
addam
hac uer-
ba, que
domo di-
fens pro
mis seu
dum una
quamque
sciencia,
& ita si
demur le-
gere The.
& Iren.
Gram.*

¹⁸ Quoniam autem oportet crede-
re, & scire rem, eo quod tales habent
in syllogismi, quem vocamus
demonstrationem: est autem hic eo
quod hæc sunt, ex quibus est syllogi-
simus: necesse est non solum præco-
gnoscere prima, aut omnia, aut que-
dam, sed magis, semper enim pro-
pter quod est unumquodque, illud
Vide 2. magis est, ut propter quod amamus
uer. ter. illud amicum magis. Quare siquidē
4 scimus per prima & credimus, & il-
la scimusque, & credimus magis,

quoniam per illa posteriora.

Fieri autem non potest ut credat
magis ijs, quæ scit, qui nō est, neque
scies neq; melius dispositus, quam
si esset sciens. Accidet autem hoc,
nisi aliquis præcognoscet per demonstra-
tionem: . credentium, magis n.
necessæ est credere principijs, ant
omnibus, aut quibusdam, quam co-
clusioni:

Habiturum autem scientiā, quæ
est per demonstrationem, non solù
oportet principia magis cognosce-
re, & magis ipsihs credere, quam ei
quod monstratur: sed neque aliud
ipsi credibilis esse, neque notiue
bis; quæ sunt opposita principijs,
ex quib. erit syllogismus, qui est con-
traria deceptionis; siquidem oportet
scientem simpliciter a credulita-
te impermeabilem esse.

Scire autem opinamur, unumquod
que simpliciter, sed non sophystico
modo, &c.

Scopus & finis huius capituli est in gene-
rali describere ea ex quibus demonstratio
conficitur, & in quæ resoluenda sit, post-
quam in capite præcedenti statuit esse de-
monstrationem, cum doctrina ex præcede-
te cognitione fiat: caput autem dividitur
in quinque partes, secunda numerum
orum que ad demonstrationem sunt ne-
cessaria.

Ante omnia uero, quid scire sit explicat
& merito, cum enim optima via constue-
di, & cognoscendi instrumenta sit ipsum fi-
hem in quem ordinantur cogitare, iux-
ta finem narrisque media sumuntur: fi-
nis autem demonstrationis sit scire, o-
portuit primo explicare quid ipsum sit,
ut festius demonstratio, quæ instrumen-

tum est quo scientia manifesta fieret.

Differunt enim demonstratio, & scire, ut not. Philop. tripliciter, primo scientia est ipsius demonstrationis effectus & finis de monstratio instrumentum est, & modus quo scientiam se consequatur. Secundo notius est quid scire sit, cum omnes sere id intelligent, quam demonstrare, quod non omnes quid sit percipiunt, tertio scire est universalis, cum etiam sine demonstracione sciamus: ex eam scientia immediatrum principiorum, est etiam Scientia per definitionem.

Destribit igitur in principio. Aristoteles ipsum scire, nempe scire est rei cognoscere causam per quam est, & quod illius est causa, & quod non potest aliter se habere. tria secundum Auerroem hic pertinent, ut scire dicamus, primo ut rei causam cognoscamus, talem autem causam, ut scit causa inesse & non solum causa cognitio- nis, quomodo sumus posset dici causa ignis, quia per eum ignem cognoscimus: haec pars enim causa quae necessaria est ad scientiam debet esse causa etiam esse rei, ac ob id dicitur, propter quantus est. secundum ut tale causam effectu applicemus. i. sciamus huiusmodi causam illius rei esse causam: si non causam rei cognoscemus, & non illa causa esse rei illius intelligemus, non dicescitur scire. tertio quod non contingit aliter se habere.

Hoc tertium aliqui exponunt, ut res quae scitur aliter se habere non possit: nam scientia non est propositionem contingentium, sed necessariorum. Alii uero aliter, & bene, inter quos est Albertus, dicunt hoc cadere supra necessitatem illationis, ut sit sensus, non contingit aliter se habere, quin posita causa ponatur effectus, tunc n. sciens cum per talen causam sciens Philo. melius exponit, nempe non est contingere aliter se habere, non potest res absque tali causa esse, nec similliter ponit causa quin talis sit effectus: Hac igitur necessaria sunt ut scientiam consecuti dicamus.

"Aduerte autem hoc dici simpliciter, id est propriæ, & perfecte scire, & non modo sophystico. Notat Philop. & Themist. aliud esse scire sophysticum, aliud modo sophystico: scire sophysticum est cognitio procedens ex argumento fallaci, & deceptorio, qua fallacia vocatur accidentis, quia ipsa

est principia qua situtur sophistica, & ad quam reliqua reduci possunt, & ita scire ipsum dicitur secundum accidentis est autem haec accidentis fallacia propter vicinitatem accidentis cum subiecto, tribuente usi quod non nisi alteri inest, uel si dicatur, opinatur ab aliis est color, nix & alba, ergo nix est color: hoc est scire sophysticum ad scire sophistica modo est, non per causam, sed per affectum accidentis procedere, etiam si ratio sit probabilis, & non sophistica: unde per affectum sophistico secundum accidentis intelligit quemque cognitionem discutit suam, quæ non est per causam.

Manifestum igitur est quoniam, &c.

Probat predictam definitionem ex communis modo loquendi omnium, sic enim nominis definitions & descriptions, quae lis haec est, probati debent omnes. tam ignari, quam sapientes, tunc opinantur se scire, cum rei causam se habere credunt, pecunia rei cognitione quiescant, quipusque causam teneant, licet differant ignorantia a sapientibus, ignari enim non ueras causas habeant, sed quassorum opinantur esse causas: at sapientes habent causas quas opinantur esse causas, & uere sunt, uterque tanca se scire opinatur, cum causam habet. Et nota uerbum, opinatur, est enim communis scienti, & nescienti: quia uterque opinatur se scire, cum causam habet, licet per opinionem sapientis etiam uere sciat, rusticus uero non.

Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile aliter, &c.

Si expositionem Lainorum obserua- mus. Aristoteles ipsum scibile, obiectum scientie definit, ut sit sensus, illud scitur, quod aliter se habere non potest. i. quod si sapientes est necessarium, & omni tempore, ut homo est trivialis, triangulus habet tres angulos, uel quod est necessarium ex suppositione causa, ut posita terra interpolatione necessaria est eclypsis, & tunc illud, quare, non illatum, sed continuacione sermonis legunt. At mihi magis placet exposicio Auerrois, ut ex probatione praecedenti uelit Aristoteles inferre, non posse alio modo scientiam aliquid habere.

¶. 3 postulatio, semper per se, & huius sub actio, si quis aliis est sciendi modus posse dicitur, qui nempe modus non sit per causam. Auctores postulare modum intelligie definitionem, secundum quam sibi incompleto scimus, de qua tractatus est lib. 2. posteriorum; sed melius nihil videntur expōne: Themist. & Philop. et per hunc sciendū modum intelligat cognitio principiū postulata ita mediae orum, quæ non sit per causam, sed ex se ipsis cognoscatur ipsi, quævis non propter mentem Aristotelis possemus ostiam exposare per hunc modum intelligi demonstrationem quævis, nempe scientiā quæ ab effectu suorum de qua r. Boster. c. 10. agitur.

¶. 4 Dicimus autem scire, & per demonstrationem &c.

Aliqui Latini hanc versionem considerantes existimarent hæc esse aliam definitionem ipsius scientiæ, nempe scire est per demonstrationem intelligere: at ille sensus est præter sensum Aristotelis, græce enim non habetur, nisi per demonstrationem cognoscimus, ac si uellet Aristoteles dicere, postquam quid sit ipsum scire explicui, uolo te in taliere demonstratione nos sciere, & ipsam esse scientiæ instrumentum, & modum, oportebat enim ut ipsam demonstrationem coniungere cum suo fine cum demonstrationis declarandæ causa ipsum scire definerit. Posset autem dubitare quæ est ista demonstratio per quam cognoscimus, respondent esse syllogismū scientificum, id est quem habentes, scimus. Nota causam finalē, & per talē causam definitionem, scilicet demonstratio est syllogismus faciens scire, id est per quem habemus causam rei uera, ut exponit Auct. non causam cognitionis solam, aut causam fictam, ut per reliquos syllogismos fieri solet.

¶. 5 Si igitur est scire, ut possumus.

Hec est secunda capitis particula, in qua Arist. ex ipso scire colligie qualis fieri demonstratio scientiæ, quæ demonstratione habebit, ac liberando quid sit ipsa demonstratio, id est quæ sit ea scire, quæ dicitur ex profecto demonstratiæ scientiæ est ex scientiā, sed in mediatis prioribus, no-

tioribus, & causis conclusionis; unde sumitur definitio materialis demonstrationis a fine demonstrata: demonstratio est syllogismus procedens ex ueris, primis, & immediatis prioribus, notioribus, & causis conclusionis. Aduerte autem hic per scientiam demonstrationium intelligi posse ipsum scire, quod est effectus demonstratio, mis, idem notat Albert. tract. 2. c. 2. & Licet, dicens, ex posse sumi pro causa materiali & etiam effectua secundum quod per demonstrationem scientiam possimus intelligere, aut demonstrationem, aut scientiam demonstrationis acquisitam, melius autem interpretabitur, ut per eam intelligatur ipsa demonstratio, quæ scientiam efficit, & ipsius est via & modus: singulas huius partes postea Arist. discurrere incipit.

Sic enim principia etunt propriæ, cius, &c.

Græci & Latini exponunt hic Arist. satisfacere cuidam obiectiōni, nam ut sit scientia aliquis debet ex causis propriis, non ex generalibus & communibus procedere, non enim scit, nisi qui causam propriam tenet: unde non scit hominem respirare qui ob id scit, quia animal est, nisi sciat, quia pulmonem habet, hæc enim est propria causa: oportebat igitur dicere demonstrationem procedere ex propriis: ad hoc uelut respondens, dicit, si demonstratio ex his quæ dicta sunt procedit, etiam ex propriis procedit, uera enim prima & certa erunt etiam propria. Auctores alter exponit, & melius, ut dicit Aristot. sic erunt propria eius quod demonstrandum est, id est si uera sunt principia, & propositiones similiter primæ, priores, notiores, & causæ, erunt propriæ id est accommodata, & aptæ ad demonstrandum: quasi dicit, si alter se habuerint, non per ea quicquam demonstrabitur, quævis syllogizari possit: ac propterea subiunxit, syllogismus est, quem erit, etiam si non ex his procedat, non eamen demonstratio. Nota etenim Themist. posse syllogismum procedere ex falsis, & ex his ueris infeste, sequitur enim omnis lapides anima, omnis homo est lapis; ergo omnis homo est animal, non ramen de monstratio: propterea posse syllogismum procedere ex effectibus, non ramen demon-

rationalem, ut omne visibile est animal rationale, omnis homo est visibilis, ergo ois homo est animal rationale. præterea potest syllogismus ex causis non propriis procedere, non tam demonstratio, ut si Chirurgus probaret unkus circulare difficultus curari, quia figura rotunda habet latitudinaria, cum sit capacissima. non potest hoc demonstrare, quia causa est geometrica, non ipsius propria potest igitur syllogismus esse, licet ex his non procedat.

Vera quidem igitur oportet esse

Incipit singulas definitionis partes discutere, ac primo quod procedat ex ueris ratione est, quia quod non est non sciatur, id est, ut dicit Philop. falsi non est scientia, ut non est scientia, diametrum esse communeturabilem certe, quia id falso est, dices, unde sequitur? quia scientia est teritorum, propter demonstrationem ex ueris procedere, nonne ex falso etiam infertur uerum, ut superius diximus? dico, uerum quidem ex premillis falsis sequi quantum ad uim illatiuam, & propter syllogismi dispositionem, sed non sequitur quantum ad uim probatiuam, & tamquam ex causa quia quod non est quomodo potest esse causa, aut probare id quod est: cuius igitur in demonstratione non solum insit uis probatiua quecumque præter illatiuam, sed etiam probatiua per causam rei, non potest in ea uerum nisi ex uero procedere, & ita docet Arist. lib. 2. Priorum. c. z. ubi haec ipsum faciet demonstrationem.

Ex primis autem & indemonstrabilibus.

Partem aliam definitionis explicat, neque quod procedat ex indemonstrabilibus sensus est, quoties aliquid demonstrandum proponitur, tales propositiones adducuntur, ut ipse iam alia demonstratione non egeant: quod si aliquando acciderit, quod propositiones demonstrabiles, demonstracione non erit, perfecta demonstratio, quoniam quae hæc per indemonstrabilia tandem demonstrantur, & hoc est, quod dicit, quod non sciens, qui ipsorum demonstrationem non habet, sensus est, non quod ipsa demonstratio non habet, s. qui per ea, non demonstratur.

Vbi aduerte, hic non negare Aristotelem, ut fe demonstretionem, quæ per demonstrabilia, ut male putauit Aver. probat esse enim ista demonstratio, animum esse impossibilis substantia, quia est immortalis, licet demonstretur etiam esse immortalis, sed non erit ista perfecta demonstratio, & quoque illæ per ultimas demonstrantur quæ tam amplius non valent demonstrari quæ exposito est D. Thos. & Philosophus & hoc patet ex Arist. i. Topic. v. ubi dicit demonstrationem procedere ex primis, & ueris aut ex his quæ per prima & uera fidem simpserunt, quo in loco illam esse demonstrationem faciat, quæ ex indemonstrabilibus procedit cognitis ratione, & per inde monstrabilia demonstratis, probat autem Arist. quod opus sit per indemonstrabilia tandem demonstrare, uirualiter autem est hic supplex discursus, non scitus conclusio nisi sciatur premissæ, sed premissæ cum demonstrabiles sunt, non sciuntur nisi demonstrantur, nec illæ nisi per prima & immediata, ergo non contingit sine his demonstrare perfecte minorem probat, quia scire demonstrabilia est ipsorum habere demonstrationem, ergo propositiones demonstrabiles sine demonstratione non sciuntur, dicit autem scire quæ demonstrationem habent, nam quæ non demonstrari possunt, sicut ipsa prima, absque demonstratione sciuntur.

Dubitabis, quare dixit prima & inde monstrabilia? Philop. duas assert solutes, quas possumus ad unam revocare, quia nempe sunt aliqua prima, sed non inde monstrabilia, ut animum esse immortale est prius quam esse impossibile, Præterea aliquid est indemonstrabile, sed non est primum, nam uelut esse candidam, indemonstrabile est, cuius sit per accidens, & non est primum, propter Arist. utrumque coninxit, melius tamen est si dicamus per primum intelligi principium, ut ipse Ansto. pax et in fortis dicit, & cuius uenit uita oportet legare ab illo, cōiunctio est, expri-
mus indemonstrabilibus.

Dubitabis, quid per ista prima indemonstrabilia. opere intelligere. Thomist. Ad hoc. & Philop. intelligi, dignitatece ipsas quæ proloquia de profunda dictu ex parte eiusdem sententie, ex quibus demonstratio
zca.

respondeat, tunc quibusdam & sciam-
tur ac quod hoc probabile sit, prosumus
melius cum fuerit intelligere ipsa proposi-
tione, quae in ipsa demonstratione summa-
tur, quae prius fuit, cum hanc amplius no-
naturale demonstrari, & profecto, indebet
esse haec mensura, ut loquenda per prius
dicitur, non sive nisi quae per hec demonstratur,
sed per dignitates, non sit demonstrationis
fuit, ne principia certissima organo de his
potest intelligere, præterea quia per prius
post explicans quid per prima intelligitur, de-
cit, principia proprias, sed dignitates sunt
tunc pluribus demonstrationibus, ergo
non debet longius trahens utrumq. x. I.

**Causas quoque, & notiora opor-
tet esse, &c.**

Prosequitur probare reliquias definitio-
nis partes, & quia duc sequentes ex ultima
pendebant, incipit eam probare, nempe ipso
præcedat ex causis, cum, n. demonstratio
faciat scire, & scire sit rem per causam co-
gnoscere, sequitur eam procedere ex cau-
sis, & ex hoc patet, ipso etiam procedat ex priori-
bus, nam causa priorum sunt effectus, sub-
dit debere esse notiores non solum altero
modo, i. quantum ad quid significant, sed
etiam quantum ad quia sunt, ut exponunt
Philo. & Themis, non, n. solum proposicio-
nes oportet cognoscere, & apprehendere
quid significant, sed etiam quod sunt, tunc
judicare, in quo loco apparet id quod supra
diximus contra Caietum, complexa, habete
in omniis definitionem appareret, ita reconsi-
steat, si quis non habet intelligendos de
dignitatibus, nem, si his habet, qui a suis
iopertenit, intelligere, ut supradicta dictum est,

reddidicemus, & tradidit, tunc possumus
positione ex quibus, easquidam, per se, in
demonstratio, colliguntur, & ab hinc solu-
to, tamen secundum expositionem nostram
dubium non est, nam per primam inveni-
gabimus principia, & in longo, eten-
dendo, tunc si ostendetur in modis
hunc.

Priora autem, & notiora duplitas

est, ut videtur, in primis, cum ambo
priorib[us] & notiorib[us] sint, & tunc
priorib[us] & notiorib[us] sunt, & tunc
notiorib[us] & priorib[us] sunt.

Quae propositiones priores, & notiores
ostenduntur, quicquid omni tripliciter, tunc
potest, ne potest, abiquid superius se, notius,
distinguitur, sicut in quaestione nostra de pri-
ori & notiori, quod erat, & prioras obire
non, & quod ceteras sunt, sed apponuntur q[ui]
potest, & ceteras natura suæ imberbaliæ
quaæ a senti remota sunt, & priores, &
nobis notiores sunt, sed potest, & ceteras
obscures factas, & occurrunt, & aliquot circa
ipsas dubias.

Dubium, quo modo hic imberbalia non, & Dubium

utramque in differentiis, i. Philo, cap. i. quæ, &
veras, & non bim, ut quæ doceantur, hinc.

Dubium, quo modo hic oppositiones, & Dubium

quæ, & notiora distinctione, cum, & Physic, cap. 2
ex eadem dictio, dauntur, & ratione, & ratione.

Priores, quæ ratione ista distinctione, affi-
guntur, non, n. bidetur quod ex ea colligi
possit, quod sicut sententia, tamè duæ mihi
hinc debeat, hinc, ut proprieatatur, & evenit
aut, & tunc eligi possit, prius tamè terminos
prioris nobis, & diuersa intelligere oportet,

hinc, & ratione, & ratione, & ratione, & ratione.

Ad hanc originem, quemadmodum natuta, i. funda-

mentum, & prodiciorum, nec summi oris
nubilas esse, sed ordinatas, & secundaria obser-
vare, ut quibusdam prius, quibusdam posterius
de esse, atq[ue], hic ordo naturæ dicitur, ita &
notior, & ceteris, non simul per, & omnia
cognoscere, sed quodam prius, quodam posse
nunquam cognoscere, atq[ue], cum non, eundem obser-
vare, semper ordinem, que natura, sit ut aliquid
sit prius naturæ, aliquid nobis prius, natura
sit, quo prius esse certum fuit, qualiter, & in
materialia respectu corporis publicum, cetero, respectu
spiritualium, parte respectu locis, sim-
plicia respectu compositorum ex eis: priora
vero nobis sunt, que occurrit, prius, nostræ
compositioni, si ceteri libet, priora immate-
rialib[us] composta simplicib[us], totum partis
bus, & aliquid esse effectus, cuius: Hinc est
quod.

Dubium, 01. Dubius, si omnia

definitiones, & priores, & notiores, & cetera
dicitur, & adducta ex priorib[us], Philo, cap. prius
dictio, & ceteri genitivi proximi, & tunc, tunc
causa, & prius, quæ propositio, & sicut, & prius
quæ, & ceteri, & nos, quæ videtur, & ceteris
accordant, & hinc, ut resupponit, nos, quæ
propositiones, sunt, & sicut, & prius, & cetera
recessit, prius, quæ probatio, & sicut, & sicut
per priores, prius, intelligeret, aequaliter, & sicut
quiesceat, & prius, quod, & prius, & prius, & prius
Albi, cap. sic, & ceteri, & priores, & cetera
propositiones, que, & cetera, & cetera, & cetera
tunc illud, & prius, & priores, & cetera, & cetera
cetera, & cetera, & cetera, & cetera, & cetera, & cetera

.101A

quod illius dicuntur modis distincte ut de se
plus cognoscatur a rei certa etiam eti-
plicius habuerit esse videtur cognoscibilis
tum, si non esse desiderat ex parte nostra,
qui alligit sensib; magis natura poste-
riora cognoscimus.

Hoc igitur supposito est prima exposi-
tio Ante, per singulatim, oportet hic in-
telligere complicita scholiarum, & quae eis
proxima sunt, at per uniuersalia ipsas cau-
fas, & causas causarum, que ob id uniu-
er tales dicuntur, quia recte effectus produ-
cunt, sicut materia, forma, prius uenient, &
de ita interpretari uniuersalia longinquæ
diffinitam causam etiopotes sunt, compre-
hensio vero sensibilius proxima sensui pro-
pter communividem, quae sensu percipiuntur,
at hinc locutus contradicit alteri, & dicit
si hinc enim est sermo de uniuersalibus in
prædicando, qui nobis notiora sunt hæc
expositio probabilis est, & possimus etiam
secundum ipsius doctrinam respoldere ad
secundum dubium: quomodo. 1. Physi di-
ciat, eadem aliquando esse nobis nota, de
natura: id enim intelligendum est de causa
machinationis, quia notiores sunt effecti
bus, hinc uero locus est de causis sensibilius
que ignotiores sunt nobis effectibus, quia
omnia capite prædictione explicantur.¹

At. S. Thomas & A. Egid. curvidetur con-
sonare etiam Themistios, aliter expromere:
D. Th. Proposita adserere per uniuersalia hic uni-
uersalia in prædicando intelligi, & per singu-
laria vero individuus sensibilitas, possunt an-
tem uniuersalia dupliciter comparari, aut
ad ipsa singulatim inserviunt, aut in etiop-
tate, scilicet quod unum est uniuersalia
le altero, uinculum primò, si uniuersalia
ad individuum comparetur, & loquenter
de cognoscendo nostra in communione, siue se
intelligenter, que scilicet, iudicatur etiopis
galatia nobis sunt notiora patet, quia pri-
ma cognitio nostra est sensus, qui tacitè
singulatim, uniuersalia: itemq; ab intellectu
post sensum præcipitur, sed hoc est quod
hoc loco Aristoteles in verba manifestauit
dicitur secundo si uniuersalia inter se con-
paratur, tunc uniuersalia nobis sunt no-
tiora, & hoc docet 1. Phys.

ad 1. du. Ex hac expositione soluitur secundum
G. 2. du. dubium, & pariter primatum. Respondeat
cetero: Physi dixi aliquando eadem no-
bis de natura estudiora sunt propter

individuata, et distincta, hæc autem
discuntur oppositioribus, atque singula-
tis, si quis inserviat, aut per opponi, possi-
mus intelligere diversa esse, de nō cetera
ad hanc uerbi dictio, sed hoc Aristop. hoc
dicitur, nō ostendit, et demonstracionem
non ex singularitate, quia uaria notiora
sunt, & procedunt, sicut per se, natura,
tempore, exanimis, & animalibus, nec hoc impedit
quod minime nobis de natura, & de posse
dicitur, ut procedere, sicut in singularitate
hinc quodammodo est nota sua. Hoc enim
est uerbo magis placet, ut per se, & in partem
singularitatis, & in partem

Ex prima ratione, quod est p. 9

Primis. Regreditur Aristoteles, ut uerbum illud
primis, explicit ac declareret, diciturque per
prima intelligi principia, ubi nota, adiun-
xisse, propterea, ut indicaret non quæcum-
que prima se dixisse, sed quæ propria, &
particularia sunt conclusioni demonstran-
da, quales sunt immedio atque premissa, ut
diximus. At si per prima dignitates intel-
ligamus, propterea, additum ut intelligi-
gamus dignitates esse communes multis
demonstrationibus, & non esse usui singulis,
nisi limitentur secundum terminos parti-
cularium demonstrationum, ut dicitur 1. Meta. c. 3. & nos dicemus inferius, quam
expositionem tergit Averroes:

Est autem principium demonstra-
tionis.

Hec est heretica capituli pars, in qua defini-
bitur singulatim demonstrationis principia
et quæ principia, & illæ principia, inter-
pretabantur, adhuc quid principium sit, di-
cens, principium est demonstrationis pro-
positio immediata, & iterum immediata
et quæ non est latenter prior. At, omniaque
immediatae propositiones, & respectu
conquistantur, sed respectu propositionum,
illæ, si immediata respectu conclusionis, p-
otes per se ipsa causam continentur, id
est ab aliis præponuntur; sicut immo-
talem esse amittere, est postrema causa;
quod est impossibile. De quæcumque est in-
mediata respectu propositionum, & quæ
conquistantur ultimum per aliam, atque
ad eam in proprio potest demonstrari, sicut
dignitatem, & propositiones quibus defin-
sunt, ut uerbo predicantur, sed ab aliis

Alber-

Affertur questione de his sententiis; sed dicitur
biuum non est quin modo posterioris; nec
per pro ea que inde monstrabilis est, hoc est
principium dicione. Aduerte ex Theoremate,
non sat sufficere dixisse est, præpositio immo-
dica est; sed ad hoc et postea demonstratio-
nis pars sunt immobilia se alio usq[ue] ad
etiam dicitur, quae principia non est, q[ui]a ad
demonstracionem non est apta, quod con-
tingens sic se sensu indetur, non autem si
187 ad eam, ut per se, non est apta, q[ui]a
Propositio est enunciatio nisi

**Propositio est enunciationis
altera pars.**

Quid principium per propositionem scriferat, nunc propositionem describit: est autem propositione enunciationis altera pars, unum de uno. nec Auer. & Phil. discutunt inter haec tria, enunciationem, questionem, & propositionem, & addere possumus conclusionem. enunciatio dicitur oratio rem uere, aut falso significans, nec alteri quam rebus comparatur, at questione est enunciatio per modum interrogations posita, quæ iam probata dicitur conclusio propositione uero dicitur, ut est præmissa, seu principium, ex quo aliquid probatur, unde enunciatio superior est his, omnes uero ac falsum significant. ac propterea hic dicitur propositione una pars. i. una species enunciationis, additur unum de uno, si significans propter eas, quæ ex aequo cis conficiuntur, quæ plures enunciationes potius quam enunciatio dicuntur, ut diximus in lib. Periherm.

12 Dialectica quidem est similiter
accipiens.

Duas propositionis species, constituit, dialecticam, & topicam, & demonstracionem dialectica est accipiens similiter quamlibet pars enunciationis; ac si dicatur est propositio, siue vera, siue falsa, siue affirmativa, siue negativa: dicit accipiens quia dialecticus cum probabiliter procedat, ac ex probabilibus syllogizet, poterit a respondentibus propositiones aliquas, ex quibus procedat: ac proprieta dictetur accipiens: dicitur similiter, quia Dialecticus non magis una pars, quam alteram eligit, domodo probabiles sint. Hinc apparat natura syllogismi dialectici, procedit enim ex quibuscumque propositionibus tam ueris, quam falso.

Sic diametraliter probabilitas sit: probatoribus quamcunque patternem questionis, de modo, sit probabilis statim dofinitur propositio demonstrativa, nempe enunciatio quae ad unum est determinata; nempe ad unicunquam scilicet, demonstrativa proposicio ostendit qualibet sive vera, sive falsa, sed sive vera et necessearia, unde colligitur magistra demonstrationis: non enim ex quibuscumque procedit, sed ex veris, & necessariis neoprobat, quamcunque questionis patterni, sed utrarah, & necessariam.

Enunciatio autem contradictionis qualibet.

Describit enunciationem, quam in descriptione propositionis sumperat, est autem enunciatione contradictionis utraque pars i. oratio, tam affirmativa, quam negativa, non quod simul utraq; pars dicatur oratio, ut uult Paulus Venetus, sed quæbet per se: expl. cat autem singulas partes, primum contradictione est oppositio, cuius non est medium secundum se: dicitur oppositio, quia in contradictione, sunt duo extrema repugnantia, sicut in aliis oppositis dicitur, cuius nullum est medium, nam alia opposita habent medium in proprio subiecto, ut album nigrum habent fuscum autem extraneo subiecto, nam lapis non est cæcus, nec uidens, nec sanus, nec eger, at contradictionia nullum medium habent, nam de quolibet est uerum, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppositis, in quo dimicimus multa de his, dicitur, secundum se, quia rei, qua opposita fundantur in contradictione, nam unum oppositum dicit uirualiter alterius negationem, & ex hac parte medium non habent: at id non secundum se, sed ut ad contradictionia reducuntur: at ipsa contradictionia secundum se medio uancant. Statim partes contradictionis explicat tempe affirmatio: quia aliquid de aliquo enunciat, negatio uero quæ aliquid ab aliquo diuidit.

Immediati autem principij syllogistici.

Hec est quarta pars capituli, qua imme-
diata principia demonstrationis, quae ha-
bentur in tertia parte descriptarunt, diuidit
est enim duplex principium; & quod nos-
tum

Et demonstrare hoc est necesse prehabere docendum, & hoc positio dicitur, & Et, quod non est demonstrare, tamen est necesse prehabere docendum, in cuius gratiam adhuc, in demonstratione non contineri ea omnia quae ad generandam scientiam sunt necessaria, sed opus est ut animus dispositus sit alius etiam principis, ut demonstratio in eo scientia faciat. Fuit autem haec principia in duplice differentia: quaedam que absque ulla demonstratione cognoscuntur, sed solum lumen naturale ea docet esse utra, adeo ut si sensu quod significant appreheendimus statim illis acquiescamus, & haec dignitates dicuntur, & communes animi conceptiones, sine his enim non sit demonstratio, ipse tamen absque demonstratione cognoscuntur.

Dubium Dices, quare necesse est ut haec cognoscuntur antequam scientiam doceamus, Responsum Philop., quia sunt per se notae, & non opus est arte aut magistro exteriori, ut eis assentiamur, sed lumen intellec-tus nostri solum est magister, ac ob id cum tali cognitione ad artes descendat accedimus. & est optima responsio, possumus ramen respondere aliter: propter quod aduertere oportet has dignitates ut plurimum consici in materia uniuersaliori, quam sit ea, quam artes particulares tractant: nam omne totum est maius parte, & similia, non solum rebus geometricis, sed etiam aliis insunt, propterea non est illius artis haec docete, dices, cuius igitur erunt artis? Resp. Arist. 11. Meta. c. 3, & 4 Meta. ca. 3. id est Metaphysici, qui communia tradit.

Dices ergo non poterimus accedere ad artes alias, que his indigent principiis si ne Metaphysica, dico, & uota, nullae artes habent res ita sibi proprias, quin aliquibus earum absq[ue] ulla arte possimus asserturi: hoc tamen non obstar, ut illius artis sint: ita se habent haec principia, que ad Metaphysicam pertinent, licet sine Metaphysico habitu cognoscantur perfecte.

Ex his sit manifesta definitio dignitatibus, genere principium, quod non est demonstrare, sed est necesse prehabere docendum. Alia sunt principia ex quibus demonstrationes procedunt, sunt tamen magis peculiaria, quae positiones dicuntur, ut a punto in punctum linea duci potest in quolibet centro: circulum describere. Hoc au-

temphat principiis tribus differentiis & dignitatibus dignitates enim: nunquam demonstrari possunt at positiones non demonstrantur in illa scientia cuius sunt, possunt ratiōnē in illa scientia demonstrari, prout ea dignitates sunt coquientes pluribus dividitur; at positiones sunt ex materia peculiari illius artis: scilicet principia quae ad demonstrantur, nec esse necesse prehabere docendum: nam propria ars qualibet declarat, prout eius dignitates nullae nisi oportet probare: at positiones probantur, licet non demonstratione, inductione tamen aliqua & exemplo manifestantur, cum non statim ex terminorum apprehensione cognoscantur sicut dignitates. Haec igitur principia hic Arist. manifestata, ex quibus demonstratio procedit.

Statim positionem subdividit in eam, quae propositio est, & rem esse, aut non esse significat, & haec suppositio dicitur, & eam quae non significat rem esse, aut non esse, & haec definitio est: definitio enim non est propositio, est tamen positio, nam in scientiis ponuntur definitiones subiectorum & eorum de quibus tractat tanquam principia nam in Geometria ponuntur definitiones linearum, puncti, superficie, & ahorum in Arithmeticā ponuntur definitio unitatis. S. quod est individuabile secundum quantitatem. Hic aduerte, inter suppositiones esse praemissas demonstrationis cuiuslibet, que supponuntur ad scientiam conclusionis, sicut suppositiones aliquae communes in scientiis supponuntur ad scientiam multarum demonstrationum.

Dubium Hic est dubium, quomodo Arist. definitionem uocat positionem, cum positio sit principium, & Principium propositionis, at definitio non sit propositionis. Thomist. dubium hoc proposuit, sed alio discutendum. reliquit, forsitan quis existimat Arist. in hoc dormitasse. Albertus responderet docendo, non omnem positionem esse propositionem, sed non responderet ad Arist. qui positionem principium dixit, principium uero per propositionem definiuit. S. Thomas responderet, definitionem quidem secundum se mon est propositionem, sed ea cogita facile est propositionem constitutere. Philopon. responderet secundum definitionem applicatam cum definitio

definitio; quod in propositione sit, ac ob id definitio propositio dicitur: at quia Aristoteles dixit, non significare esse, aut non esse explicat talenm propositionem definitionis non praedicare aliud, esse praedicari de subiecto, sed idem propositus ut ac ob id dicunt non significare, esse vel non esse. Adversarius tandem admittit definitionem suam, sed etiam despicio, quod in propositione sit, sed dicunt, non significare hanc propositionem esse, aut non esse, id est existere, quia recte nostra istæ definitiones quæ propositiones dicunt sunt nominis definitiones vero nominum etiam secundum definitio propositiorem, fationem, potius rem esse aut non esse, sed significatio est manifestare, hoc intellectus, frequenter inquit est, non definitiones rei propositiones dicuntur, & quilibet unius rei etiam definitionem sit subiecti, non demonstratur, sed supponitur: de ita dollicit ut contradictione.

Quoniam autem oportet credere.

Hæc est ultima capituli pars, in qua Aristoteles probat id quod superioris dixit, neque propositiones esse notiores conclusiones, & probat primò cognoscere, postea cognoscere magis, & tandem cognitionem propositionum aut esse scientiam, aut aliud genus cognitionis melius quam scientiam: argumentum autem huiusmodi est, quia demonstrationem tèpus & cognoscimus. scimus rem, sed demonstratio est propositiones ipsæ, ergo quia tales propositiones cognoscimus, rem & conclusionem scimus. secundo, his propter quæ alius credimus, magis credimus: sed propter propositiones, ut probatum est, conclusioni credimus, ergo premissis magis credimus: maior patet, propter quod enim unum quodque tale est, & illud magis est. Hic adverte Aristoteles, quod oportet omnibus, aut quibusdam propositionibus magis assentire, quia ut notat Philoponus, aliquando accidit propositiones esse demonstrabilis iteris. & tunc est leja illarum, si eut, & conclusionis, cu per aliud cognoscantur: qualius ut bene dixit Albertus, quatenus per illas propositiones etiam si demonstrabiles alii assentimur, magis eis assentimur.

36 No potest credere magis quod non scit. Hic Aristoteles probat propositionum cognitionem aut esse scientiam, aut aliam meliorem cognitionem quam scientiam: &

hæc littera est contraria. Nam monos sic tenet græce: oportet enim sic legere, fieri non potest ut credat magis quod sit: sensus est, non potest quis magis assentire propositionis nonbus quasne sit; nec earum habet aliæ unicolorē cognitionem, quam coniunctionis; quam scit: cum igitur magis propositionis nonbus assentiat, quam conclusioni quod sit, præmissorum profecto habebit aut scientiam, aut aliam meliorem cognitionem, & hoc intellige de dignitatibus & aliis principiis.

15 Adueretur tunc principiorum haberi scientiam, cuam demonstrabilia sunt: & per easam cognoscitur: cu vero inde demonstrabilia sunt, illorum cognitio vocat intellectus, qui est præstantior quam scientia,

Postea subdit illud absurdum, nempe assentire magis sit, quæ nescientia quam usque scimus sequi, nisi quis propositionum ipsatum habet talent cognitionem, quam diuinum. sicut autem verba: (nisi aliquis præcognovet per demonstrationem credendum, id est nisi quidem illud quæ per demonstrationem credunt; præcognovit id est propositiones sic cognoverit: at membris est sensus, si sic interpretamur; nisi aliquis cognoscet ea per quæ in demonstratione credimus, nempe propositiones, nam licet ille genitius, credendum, sic græce, ratione significat fidem fæcere, nempe nesciencia.

Debet autem habere scientiam.

Concludit cum quod sit non solum propositiones subiecte notiores conclusione, sed ppter propositiones nihil debet habere notius; quæ oppositas propositiones ex quibus sit syllogismus contrarius demonstrationi qd (syllogismus ignorantiae) et falsas, nā qui scientia habet id sit mutari aliqua ratione opposita demonstrationi & hæc circa capituli expone.

QUÆSTIO I.

Circa ea quæ secundo capite continentur. Aduersus ea quæ in textu docemur occurrunt aliquod difficultates & argumēta, primo contra definitionē ipsius scire: nam cū definitio per genus & differentiam rei debet assignari, nullum genus, nulla differentia eiusmodi definitione appetit; ac id non uidetur esse bona.

Secundo tunc inquit, scimus, cum causas cognoscimus, & ex causis ad effectus procedimus, angelī perfecte sciunt, & tam

mentis per se auctoritate: cum non sint discursus, nec ex cognitione causarum ad effectum cognitionem procedant, sed simul utramque cognoscant.

3. Arg. Tertio contra id quod dicitur: per demonstrationem nos scire, demonstratio non ostendit medium esse causam: conclusio nis, sed solum procedit ex causa: ad scientiam non: sed est cognoscere causam, sed quod illius est causa, ergo per demonstrationem non sciamus.

4. Arg. Quarto multa sunt demonstrationes possimunt que ex causa non procedunt, ergo, uidetur diminuta definitio; probatur antecedens, nam de Deo demonstramus esse insitum quia est actus purus, & causa attributum per aliud, & tam in ipso Deo non est aliud quod sit causa: aut effectus.

5. Arg. Quinto si demonstratio semper ex causa procederet, semper ex actionibus natura esset, sed notiora natura sunt rarae ignota nobis ergo ex ignorantia mobilis proce derit: non ergo, effectus instrumentum scientiae nostrae, non enim qui ex ignorantia ad motus procedit.

6. Arg. Sexto non uidetur esse illa propositione immediata, ergo non bene, per immediatam propositionem definit principium, probatur antecedens, si causa aliqua esset, maxime ea in qua definitio de suo definito, prae dicatur, sed hanc non esse, posse demonstrari per aliam definitionem, scilicet causa per materialiem demonstrationem, & cetera.

7. Arg. Septimo assensus premilliarum est causa necessaria assensus conclusionis, sed causa necessaria non impedita producit effectum sibi aequalem, ignis enim igne aequaliter producit, ergo assensus conclusionis erit aequalis assensui premilliarum.

8. Arg. Octavo illa maxima, propter quod unum quodque tale, & illud magis est falsa, ergo ex ea nihil probatur, patet antecedens, non enim sequitur ergo deambulo propter sanitatem, ergo sanitas magis, deambulat: & homo inebriatur propter innum ergo innum magis inebriatur. Hec sunt praecipua dubia.

Circa primum est notandum, scire, qd pliciter sumi, uno modo communissime, sive rebus dubia, sive certa, sive incerta: quo modo quicquid cognoscimus; dicimus scire, altero modo sumitur strictius, pro cognitione

ne clara de coidentia rei, quae dicitor combprehensione.

Huius secundae scientie quatuor sunt gradus, ut notat Albert. tract. 3 cap. 1. & prebeneficium. Super hoc e capite, primus est scientie: ampropriate dicta, pro qualunque clara, & evidente cognitione: rerum contingentes: dicimus, cuim scio hominem certe: dum video: scio etiam, quae sensa signisco: sed ita, licet evidenter sit proprietas tamen non est scientia, cum nec sit per causam, nec res sine stabiles.

Secundus gradus scientie est: proprieatis pro cognitione rerum quae simpliciter sunt per suam causam: non formae & similitudines plurimas esse, sicut rura ad autumnum, licet ad aliquando deficit: ac propter ea est: coram perfectissima scientia.

Tertius gradus est: proprietatis scientie, pro cognitione rerum simpliciter ne cessarii que semper ita se habent, quae sunt principia: immediata & per se nota: non tamen haec scientia est per causam cum illa non habeant causam.

Ultimus gradus est scientie: propriissime, pro cognitione rei simpliciter, acce ssarie per suam causam: & hoc scire est quod presertim hic consideratur & describitur: quamvis etiam latius definire possumus dicere, pro cognitione rei simpliciter ne cessari, aut quae plerunque est per suam causam.

Est secundo adiudicendum ex Aegid., tres distinctiones per quas scientia perfecta rei debet esse per causam, quando talis res causas habet: prima est ex parte rerum que sciuntur, cum enim scientia sit perfecta cognitione esse ipsarum rerum, esse autem rerum a suis causis pendeat & procedat, ob id scientia causas rerum cognoscimus, aliter enim esse earum perfecte non cognoscetur. Secunda est ex parte intellectus qui sumit cognitionem ab ipsis rebus: at res a suis dependent causas, ideo & intellectus noster in sua perfecta cognitione a causis dependent: & ad causas cognoscendas inclinatur. Tertia est ex parte obiecti intellectus quod est iverum ipsum transcendental, sed rei ueritas consistit in adequatione & similitudine ad suas causas, ergo intellectus hoc uerum perfecte non cognoscet nisi ex causa.

2. fund.

1. ratio.

2. ratio.

3. ratio.

d1

Ad 1. Est ratiō aduertens per hanc scientiā definitiō nem̄ esse nominis, qui omnes fateantur, non tamē adeo est nominis; quis per eā ipsam etiam rem possimus intelligere, definitio enim ita haec est, scientia est cognitio uera & certa, & evidens, ex propriis causis rei genita, cognitione loco genere est uera, ad excludendos errores, certa, ad excludendam opinionem, qua est incerta, evidens, ad excludendam fidem, quae cum sit uera & certa, est obscura, ex causa, ad excludendam cognitionem principiorū, qua est uera, certa, & evidens est, sed non per causam. Hęc omnia in illa definitione Aristotel. sunt; nam dicitur cognoscere, & per causam, & quod res est, in quo manifestatur ueritas; & non est aliter se habere certitudo, & quod illius est causa; claritas & evidētia: Ex his respondet ad primū, non esse in definitionibus nominum genera & differentias, talis autem est haec definitio, at qua simul explicat rem, ideo virtuiter genus habet, & differentiam, ut diximus.

Ad 2. Ad secundū respondet, & est maximē necandā solutio; aliud esse scire, aliud scire, & per demonstrationem scire. Scire solum dicit hoc, ut tē, & ea causa rei cognoscamus applicando; at scire per demonstrationem tunc sciēt, non solum rem & causam cognoscere, sed ita ut per cognitionem causas uenerim̄ in cognitionem effectus, unde scire, p. demonstrationem superadditū modū sciendi, qui est per discursum, & demonstrationem, qui modus est & instrumentum scire: dīplā tamē ratio scientiae in cognitione rei & causae consistit: & haec est in angelis, licet non per talē modum, nempe discurriendi, ob idque angelii habent perfecte scientias, & scirent, licet non per cognitionem causarum in effectuum cognitionem deuenient sicut nōs, nam hoc est modus sciendi, non scire, nempe ipsum discurrere: & sic solvit argumentum: secundū, & nota solutionem.

Ad 3. Sol. adicō causalem addendam in maion, & conclusione, ut dicamus, omne animal rationale est risibile, quia est animal rationale, oīs homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, quia est animal rationale, sed ista opinio non consonat Aristotel. nullus enim in scientiis talium demonstra-

tiorum est ueris, & talis opinio procedit ex eo quod demonstrationes paucas habeant potissimum, in quibus experientur esse opus tali additione: propterea dico demonstrationem ostendere causam, & ipsius effectum, ex ipsa ratione cognitione causa statim cognoscunt illam esse ille effectus; & non posse aliter habere: habet enim hoc causa ut ipsius cognitione perfecta simul etiam claudit applicationem ad effectum: non ergo opus est addere, euā da ipsa cognitione principiorum comprehendatur, & per hoc solvit argumentum.

Ad 4. Ad quartū respondet, admittendo illas esse demonstrationes, & cūlmodi sepius fruunt in Metaphysica, tamē per causam non solum oportet intelligere causas illas: quatuor physicas, sed rationes, & conceptus quoddam obiectivus, qui se habent p. medium causarum; ex quo solvit argumentum.

Ad 5. Ad quintū Themist. hoc e. cap. 4. dicit demonstrationem procedere ex notiorib. natura, nec se submittere ad mensuram in genii nostri, sed rectam tenere naturam; sed ista sententia non uidetur solvere dubium; propterea dico semper demonstrationem procedere ex notioribus natura, cum ex causis procedat: similiter procedit ex notioribus nobis, nam in Philosophia, in qua causae sunt ignotae nobis, esse uero notiores, non demonstrationes effectus per causas, nisi cum causae notiores sunt effectibus: sunt enim effectus quidam: per se noti, alii uero occulti; per se notos causas indagamus, per quas indagatas, & notas alios effectus nobis occulti demonstramus: & hoc est ualde notandum: unde ualde semper etiam ex notioribus nobis procedimus. uel quia ipsa sunt simili natura, & nobis nota, uel quia aliqua uia prius ea nobis nota fecimus.

Dices, quid cum per eosdem effectus in Dub. com. dagamus causas, quos iterum per causam straf. indagamus, & demonstramus, uideremus, inutilis regressus, & quod causa non sit notior, cum ab eodem effectu sumptent cognitionem. Auct. has demonstrationes dicebat Sol. & ostendere propter quid ipsius effectus, sed uer. Sol. non esse ipsius, cum primo sit cognitus cf. m. mo. sc. 2. cœli. com. 3; & 8. Phy. com. 65. līne.

At tu aduerce admodum, licet effectu,

Sol. nr.
rīor.

In Capitulo II.

Inde genus causam, tamen per causam illam eundem esse quoniam multo perfectius cognoscimus, ante enim experientia aliqua particulari, non per causam uniuersaliter, & insouciabiliter illum cognoscimus, propter ea non est inutile iste regressus. Præterea licet ab effectu in capitulo causam inde gare, tamen illi iuuentur firmis adhuc causas, & illius cognitione multo maiorem clementem in nobis facit ex ipsius speculacione prouenientem: unde nouior est effectus non enim illius cognitione tota ex effectu prouenit, quamvis et sic sit orta: unde tres sunt hic cognitiones, prima imperfecta effectus, per quam ad secundam cause cognitionem perfectam, deuenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfecta cognitionem regredi sumus. & hoc nota.

Ad 6. Ad sextam Respon. duplēcēt ēt ēst propositiōnē ī īmmediatā, alectā ampliēt, quē nullo modo potest demonstrari quales sunt dignitatis, & per se nota, alterum secundum quid, quē in aliquo genere demonstrari non potest, licet in alio demostretur: tales sunt definiōnes, quē p. causas assignantur: nam licet propositiones earum per diversū genus causa demonstrentur, tamen sicut diuidimēt genus nō demonstrantur.

Ad 7. Ad septimam Respon. semper uerum est magis assentiri præmissis, quam conclusiōni, cum conclusio non nisi ex præmissis cognoscatur, nam si conclusionem non solum ex præmissis, sed etiam alia via, experientia nempe, aut fide teneremus, magis conclusioi quād præmissis assentiremus, cum uero propter solas præmissas credimus, clarioē est assensus præmissarum, quāuis non possit semper distingui iste claritas excessus, nec argumentum conuincit, nam quando causa est uniuoca, & eiusdem specie effectum equaliter producit, at quādo est diversæ speciei, non producit & qualē, sicut sol nō producit solem: cum igitur cognitione principiōrum sit alterius speciei, est. a. fine medio absque causa, cognitione uero conclusionis per medium & causam, præmissa similem effectum non producunt in equalitatem.

Ad 8. Ad octauam omisīs aliorum sententiis ista propositiō, propter unumquodque tacit. & illud magis, quadrupliciter est limitata: primo, quando idem prædictarū inest

utique uniuspoterat alteriuscunde non ualeat, deambulō propter sententiam, ergo sanctorum magis deambular, nos. n. utique de ambulare inest, & ita declarat Philop. secunda, ut tale prædicatur, suscipiat magis, & minus, aliter enim non ualebit, unde non sequitur: Ergo sum ristibilis, quia homo est ristibilis, ergo homo est magis ristibilis; nec ualerit Petrus est homo propter patrem suum ergo pater est magis homo: & ut limitat Albertus, tertio ut sit in tribus positionib; nam in effectibus priuatis non ualeat, nō enim sequitur Petrus est patrus propter patrem, ergo pater est magis patrus; propter Deum non diligo Deum, ita limitat Doctor Lohelinus, quarto ut sint diuina predicata, aliter non ualerit, ut video propter oculos, ergo oculus magis uidens non sequitur, nam non aliud est uide meum: &c. c. c. d.

At profecta si recte perpendamus, sub prima limitatione reliqua clauduntur: quādo enim aliquod prædicatur inest in uita uni propter alterum, sicut magis, & aufer factus inest alteri: cum igitur credamus præmissis, & concludoni, hanc autem propter præmissas, si magis exordiis præmissis & per hoc soluit argutium, est autem aduertendum cognitionem conclusionis dici scientiam, præmislatam uero, immidiatarum, & dignitatum intellectum, non ueritatem significat, sed ut cognitione quādam talium principiōrum, & habitu significat. 6. Exhibitorū capit. sexto, at cognitione conclusionis si ual, & præmissarum sapientia, ut dicitur lib. primo, mag. mor. capit. 3. 5. quamvis sapientia in alia significatione etiam scientiam rerum altissimarum significat, qualis Thoole gloria supernatura lis, & Metat-

physica inter naturales, ut dicitur 1. Meta. c. 2. & hec proportionis disputatio sufficiat,

Opi.

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonstrationem collunt,
& eorum quae omnino demonstrationem esse ponunt.

Cap. III.

Nonnullis quidem igitur, eo quod oportet primas scire, non videtur scientia esse: quibusdam uero esse quidem uerum omnium demonstrationes esse, quorum neutrum, neque uerum, neque necesse.

2. Qui quidem p. supponunt non esse omnino scire, hi in infinitū existimant reduci, tanquam non scientes posteriora per priora, quorum non sunt prima, recte dicentes: impossibile namque infinita pertransire. Si uero stant, ac sunt principia, hæc esse igitur auctum demonstratione ipsis non sit, quod dicunt esse sci-
re solum: si uero non est prima scire neque que ex his esse scire simpliciter, neque proprie, sed ex supposi-
tione, si illa sunt.

3. Alii at ipsum quidem scire conti-
tentur, per demonstrationem enim esse solum, sed omnium esse demon-
strationem nihil prohibere: contin-
gere enim circulo fieri demonstratio-
nem, & ex ijs que ad se inuicem.

4. Nos uero dicimus, neque omne scientiam demonstratiuam esse, sed eam, quæ immediatorum est, inde-
monstrabilem, Quodq; hoc sit necessearium, manifestum, si n. necesse quidem scire priora, & ex quib. demon-
stratio stant autem aliquando immediata, hæc indemonstrabilia necesse est esse.

5. Hæc igitur ita dicimus, & non so-
lum scientiam, sed & principium

scientia esse quodcumque demonstratum, quo-
rum terminos cognoscimus.

Circuloque quod impossibile de-
monstrare, impliciter plantat: siquid
est ex prioribus oportet demonstra-
tionem esse, & notioribus, im-
possibile. nec est cædem eidem simul
priora, & posteriora esse: Nisi alte-
ro modo, ut alia quidem ad nos, alia
uero impliciter, quomodo induc-
tio facit notum. Si uero sic, non es-
set utique impliciter scire bene de-
finitum, sed duplex: aut non simpli-
citer altera demonstratio, que fit ex
nobis notioribus.

Accidit autem dicentib. circulo
demonstrationem esse, non solum
quod nunc dictum est, sed nihil aliud
dicere, quā quod hoc est, si hoc
est sic autem omnia facile monstra-
re. Manifestū autem, quod hoc con-
tingit tribus terminis politis, pmul-
tos nāque aut paucos reflectere di-
cere, nihil differt: per paucos augem
aut duos. Quando enim A. existēte
ex necessitate sit B. hoc autem ipsū
& A. existente, erit C. si itaque A. e-
xistente, necesse est B. esse: hoc autē
existente, ipsum A. hoc n. erat circu-
lo Ponatur A. in quo C. dicere igi-
tur, B. existente, A. esse, est ipsum C.
esse dicere, hoc autem, quoniam e-
xistente, ipsum C. est: C. autem ipsi
A. idem. Quare contingit dicere cir-
culo assertentes esse demonstratio-
nem nihil alterum, quam quod A.
existente, A. est. sic autem facile est
omnia monstrare.

Verum neque hoc possibile, præ-
terquam in ijs, quæcūque scire inuicem
cosequuntur: quemadmodum pro-
pria. Vno quidem igitur posito quod

In Cap. III.

punctum necessaria est aliquid esse. al-
terum, monstratum est. Dico autem
uno, quod neque termino uno, ne
que positione una posita: ex duabus,
autem positionibus primis, & min-
imis contingit, siquidem & syllogiza-
re. Si igitur & A. sequatur ex ipso B.,
& C. & haec ex inuicem, & ex ipso A.,
sic quidem contingit ex se inuicem
monstrare omnia petita in prima fi-
gura: quemadmodum monstratum
fuit in ijs quae de syllogismo; mon-
stratum autem est & quod in alijs
figuris, aut non sit syllogismus, aut
non de de acceptis. Quae uero non
contra prædicantur, nullo modo est
monstrare circulo, quare, quoniam
paucia talia in demonstrationibus
manifestum quod uanumque, & im-
possibile est dicere ex ijs quae ad se
inuicem demonstrationem esse, &
propter hoc omnium contingere
esse demonstrationem.

Quibusdam autem igitur, &c.

Int. Ant. **A**risto, in hoc capite euellit duos er-
ros quorundam, procedentes ex his, quae dixerat in ultima parte capituli,
nempe principia, & præmissas sciri, & earum
scientiam esse, cum per eas conclusioni as-
sentiamur. Ex hoc autem aliqui existimant
nihil sciri, nisi per demonstrationem, af-
fertebant non posse scientiam esse. Alii idem
arbitrantes, esse quidem existimabant sci-
entiam, sed circulum esse in demonstrationi-
bus, nempe per conclusionem præmissas,
& per præmissas conclusionem demonstra-
ri, utrumque autem inquit Aristoteles. scilicet
scientiam non esse, aut circulum fieri, nec
est uera, nec necessarium. i. non est uera
scientia, nec rationes aut probations ha-
bet necessarias, ut latini exponunt: at me-
lius possemus dicere, non est necessarium,
i. non necessario sequitur ex eo, quod pri-
cipia sciamus.

Dubius
Philop. Dubitat Philopo, cum quæstio, quid sit

postponenda sit, questionis an sit, qui facit
ut Aristoteles definita demonstratione, modo
disputet, an sit, nempe contra priores, qui
scientiam, & demonstrationem de medio
auferabant.

Respondebat quæstionem quid nomen si-
gnificet antepontendam quæstioni an sit, *quæstionis*
quando nomen obscurum est, quod fecit
Aristoteles. 4. Phys. ubi primo quid vacuum. i.
quid significet, postea an sit, disputauerunt
eius effectus de definitione, quid res sit, haec est
enim postponenda. Haec sententia mihi non
placeat, supponit enim definitionem no-
minis esse eam, qua data est de demonstra-
tione, quod patet ut falsius, et quoniam de-
finitione rei, & per materiam, & etiam altera
quaæ datur per finem, cum præsertim nul-
libi aliam demonstrationis definitionem
habemus.

Lincoln Rep. hoc capitulo esse de ne-
cessitate huius libri quia non pertinet ne-
cessario ad artem errores repellere, est ta-
men id de artis perfectione: sed hoc dictu-
non tollit difficultatem.

Alii, & bene dicunt quæstionem, ut sit
aliquando postponi quæstionem, quid sit,
sed per accidens, nempe cum dubia, an sit
res, oriuntur ex ipsa definitione rei, ut acci-
dit in præsenti, nam illi auferabant demon-
strationem, propterea quod ex præmissis
excoribus debet procedere, & nisi re-
sponsionis doctrina placet, sic hoc dubium
alienum videatur ab instituto ipso Aristotele.
nam hic non de demonstratione uidetur
tractari, sed de scientia, quamvis aufer-
bant de medio, quamvis crediderint non
esse scientiam sine demonstratione. ideo
que simul demonstrationem auferrent: de
scientia tamē sermo est, quæ in capite pre-
cedenti definitione nominis definita est, ut
diximus. & forsitan hoc uolue signifcare.
Philop.

Ponentes autem non esse, &c.

Incipit in particulari utrumque erro-
rem explicare: illi enim, qui scientiam ne-
gabunt, sic argumentabant, non sciunt
conclusionem, nisi sciamus præmissas, sed
scire non possumus præmissas nisi alia de-
monstratione, ergo non scitur conclusio,
nisi de demonstratis præmissis. Iterum haec præ-
missa non sciuntur, nisi sciuntur alia præ-
missa per quas demonstrantur, haec autem
iterum per demonstrationem sciuntur, sic

con-

1. Ref.
quæstionis

Rejiciuntur
1. ref.

2. Ref.
Lincolum

Tertia
no. aliud

4. remansit
accidit.

consequenter probèdimus infinitam, nec ad ultimas peruenire est, quæ scientia, cù iterum demonstratione opus sit, ergo non erit scientia posteriorum conclusionum, nisi tantum ex suppositione, nempe supposito, quod præmissæ scientur: tamen re uera non est absoluta scientia, cum in processu infinito non derur ultimum, in quo bene profecto dicunt, nempe quod in processu non sit ultimum, & quod nisi sciantur priora, non scientur posteriora.

3. Hi autem de eo, quod est scire

Alii scire esse faciebantur, tamen eundem erroris tenetis, nihil sciri nisi demonstrationes affirmabano contingere circulum in demonstratione, idemque quod sit perire ad ultimas præmissas, & non infinitum procedere, hoc tamen ultimæ interū circulo per priores conclusiones, demonstrata, sicut, de sic erat scientia, & per demonstrationem vel circularem.

4. Nos autem dicemus nequæ omniscienciam.

Reuicit Arist. communem illorum erroris existimatium, nihil sciri, nisi demonstratione, ac dicit; non omnem scientiam esse per demonstrationem, sed esse scientiam indemonstrabilem: ac si diceret, non omnia quæ scimus, per demonstrationem scimus, sed peruenimus ad aliqua prima, quæ scimus quidem, sed non alia demonstratio ne & hoc patet, nam in discursibus conclusionem cognoscimus, præmissis cognitis, sed dantur præmissæ, & principia, quæ prorsus immixtata sunt, nec demonstrari ualent, ut patet de dignitatibus, & multis aliis propositionibus, ergo talium cognitionis & scientia erit, & non per demonstrationem ullam aliam.

Et hoc igitur sic dicimus.

Repetit suam in hoc sententiam, dices, hoc sic dicimus, idest de hoc nos ita sentimus, non solum esse scientiam, sed esse quoddam principium scientiarum, quo terminos cognoscimus. sensus horum uerborum secundum plerosque Latinos est, esse quæ-

dam habitem, & cognitionem in nos obponit, non principiorum, & dignitatum quæ cognoscuntur ex sola terminorum apprehensione, absque illa demonstratione: at quæ tales digitales vocantur principium scientiarum. Philop. per hoc principium inteligit Deum, cuius lumine intellectus nostri illustratus cognosci terminos, id est intelligentias, quæ sunt ultima in cognitione. At melius mihi uiderur locum intelligere Themistius, qui per principium intellectum intellectum nostrum, per terminos subiectum & prædicatum propositionum, sit sit sensus, non solum est scientia, sed est intellectus & potentia, principium scientiarum solo intellectu absque demonstracione, quid extrema significant, intelligimus, & ex tali sola apprehensione tales propositiones scimus absque ullo alio discursu.

Nora tamen ex Alberto trac. 2. c. 6. quæ admodum misibilia summa duplicitate certitudinam quædam, quæ non proprio lumine uidentur, sed externo iudicentur, sicut scobes corporum opacorum, quæ nō nisi solis, aut alterius luminosi extrofeci uidetur, quædam uero alia proprio lumine uidentur, sicut luminescens ipsa, & aliqui uermes, & lapides ita propositiones sunt displices, quædam quæ non statim cognoscuntur, ueritate quantuncunque quid subiectum quid prædicatum sit, apprehendatur, sicut simulæ propositiones, quæ probatione indigent: quædam uero sunt, quæ statim simul atque subiectum, & prædicatum apprehendimus, eas absque ullo alio discursu cognoscimus, quales sunt dignitates, & haec dicuntur propositiones per se notæ, & scientiarum principia, & de his loquitur Arist. dum dicit, intellectu solo apprehendente terminos cognosci, cum primum enim, quid totum, quid pars significat apprehensum est, statim totum maius esse parte dico scitur.

S. Tho. distinguit duplēm propositionem per se notam, exiliatam enim idem est duplex se immediatam propositionem, & per se proprie notam: Est autem quædam immediate per se, quæ caret medio, quo demonstretur & in secundum termini illius sunt omnibus noti, ut omnino totum est maius parte, & similes, & has uocat per se notas secundum naturam, & secundum nos quædam uero sunt quidem immediatas, non tamets res illæ sunt

Quonodo
Thulop.

quonodo
Them.
quæ sequuntur
sunt.
Bor.

Nyctad.

Quonodo
ex licent:
plerique
Latini
Phil.

sunt omib[us] notis . sicut præpositio[n]es in quibus definitiones de desig[n]atis, seu passio[n]es de suis proximis causis predicantur, & he dicuntur per se notæ secundum naturam tantum, utraq[ue] tamen præpositio[n] est per se nota, & de his est sermo in præsenti.

Mih[us] magis uiderit Aristotele, leibisse de principiis per se notis secundum nos, & naturam in præsenti texu, ut Graeci exponunt ita ut non omnis immédiata sit per se nota: sunt enim immédiatae aliquæ; nempe multæ demonstrationum propositiones, quæ inductione colliguntur, ut docet z. poster. c. ultimo, & dicuntur principia scien[tiarum], ut dicitur i. Mera. c. 1, que tamen non per ex ipsis terminis cognoscimus.

Circulo autem quod impossibile sit, &c.

Duplici
terpb.
non s[er]e
circulum
in demō
strando.

Tripli argumento probat Arist. circulum non posse fieri in demonstrationibus, primum est, ex eo, quod demonstratio ex prioribus, & notioribus procedit: si autem esset circulus, sequeretur, quod idem esset prius & posterior, notius & ignotius, quod fieri non potest: & patet, nam premissæ h[ec] sunt priora, & notiores conclusione: si iterum per conclusionem eandem præmissas demonstras, ergo iam conclusio erit prior, & notior, cum facta sit præmissa demonstrationis: erit igitur præmissa notiores, & ignotiores, priores, & posteriores illa conclusione: Quod si dicas, nō est absurdum: fieri enim potest aliquid sic prius natura, & notius, tamen posterior & ignotius nobis, quod fit in inductione, nā singulare a nobis notiora, & priora sunt, p[ro] quæ probamus uniuersale quod notius est & prius natura. Aduersus hoc instat Aris. nam si in circulo procedimus ex notioribus solum nobis, iam non demonstratio, nec facit scientiam: uera enim demonstratio ex notioribus natura p[re]cedit, quod si isti, qui circulo demonstrant, solum alleant in regressu procedere ad probandas præmissas ex nobis tantum notioribus, hec demonstratio non est, nec scientiam facit simpliciter, nisi uelint, aliud modum scientiam posse, qui non est per causam, & per priora natura, quod falso est: quæ enim demonstratio ex nobis tantum notioribus est, non est simpliciter demon-

stratio: & quamvis per modum interpong[us] g[ener]is h[ec] uerba Arist. pro scripturam suam assertive intelligenda, o[mn]i

Accidit uero, dicentibus, &c.

H[oc] est secunda ratio, quia Aristotele cum dem repelli errorum, nempe si circulo continget ut fieret, ut idem per idem demonstrarem, quod falso est esset autem sic fatis leue, cuncta demonstrare, s. hoc est, quia hoc est: Hoc autem probatur sumendo tres terminos, nihil enim refert in tribus, aut pluribus, aut paucioribus loqui: idem enim sequitur inconveniens ex circulo, s[unt] termini; A. B. C. tunc supponit Aristotele, sicut bonum argumentandi modum quia A. est, B. est, & quia B. est, C. est, ergo de primo ad ultimum, quia A. est, C. est, nata si, B. sequitur ex A. quia: quid sequitur ex B. sequitur ex A. & Cuia est causa B. cius etiam est causa A. quod enim sequitur ex consequenti, sequitur etiam ex antecedenti, & cuia est causa consequens, etiam est causa antecedens, quod est causa consequentis. tunc sumamus circulum in duobus terminis, quia A. est B. est, per circulum uales regressus, quia B. est A. est argumentor, igitur quia A. est, B. est, & quia B. est, A. est, ergo de primo ad ultimum, quia A. est, A. est. Hoc significat illud, quod Aristotele dicit, ponatur A. loco ipsius C. i. quemadmodum ex ipso A. inferatur C. ita etiam inferatur A. argo, si cut C. inferebatur ex A. quia ex eo inferebatur B. ita & A. quod inferatur ex B. inferatur ex eodem A. ex quo ipsorum B. inferatur: unde ex se ipso inferetur, & tantum demonstrare contingit idem per idem, quod falso, & absurdum est.

At uero neque hoc possibile.

Hoc est tertium argumentum, quo circulum in demonstrationibus reicitur. supponit unum, quod dicit ostensum esse, primo prior, cap. 22. ex uno termino, aut una posita compositione nihil inferri necessario, sed opus est tribus terminis, & duabus propositionibus minime, idest non paucioribus: Ex his autem necessario sequitur alterum, & probat, siquidem contingit syllogizare, idest, ex his fit syllogismus, qui necessario infert, ergo ex duabus propositionibus, alterum potest

genitivis nominibus modis obiectis
magnum, si circulus est in demonstrando,
cum demonstratio sit syllogismus, opus est
tribus terminis, & duabus propositioni-
bus, sc̄m p. Aīc. sed circulus in his non
poterit esse nisi terminis circulib⁹
conuerteretur debet. Ab ipso argumento,
tunc sic, ex tribus terminis conuertibili-
bus non sit syllogismus, nisi in primo in-
dopriis figura ergo omnes demonstra-
tiones habeant fieri in illa, primo modo, ali-
ter non esset circulus. Præterea essent in
terminis conuertibilibus, alias non posset
circulus fieri syllogizari sit enim circulus,
quandoque conclusione, ut etiam de ten-
tatione inferimus minorē, vel cum ea
deinde conclusione, & conuertente minoris
inferimus maiorē: uniuersales autem p-
ositiones ambae huiusmodi non possunt nisi uer-
salia et deuerti, nisi quando termini sunt
geognates, & conuertibili. Ex his conuic-
tione argumentum paucum esse afferere, organ-
um esse demonstrationes, et circulum in
omnibus contingere, cum non sit ut, nisi
in uno modo prima figura, sed in eodē
sibilib⁹. multo uero plura sunt quæ demon-
strantur.

Hic oportet notare uerba illa, quod in
secunda, & tercia figura non est circulus,
aut non de acceptis: explicit **D. Tiro.** &
sc̄e omnes, ob id in his duabus figuris ob-
esse circulum, quia cum in secunda, uero p-
missa sit negativa, altera affirmativa, con-
clusio uero negativa, si uoluimus circulo
syllogizare affirmativa, fieri syllogismus
simpliciter negatur: quia cum talis sit in ter-
tia uero cum conclusio sit particularis, pre-
missa uero, aut uniuersales ambae, aut una
particularis, non poterit syllogizari circu-
lo nisi particularis, non uniuersalis, alias
enim esset significans ex parte particula-
rib⁹, aut inter conclusionem uniuersal-
lem ex premissa particulari: propterea in
his figuris non est circulus: at quia aliqua
premissa syllogizatur nempe negativa in
secunda figura, particularis uero in tercia:
propterea addit Arist. si circulus sit, non de
acceptis sit. Exponunt ergo, non de accep-
tis omnibus, id est licet circulus sit, non
sunt en ambae premissa syllogizantur cir-
culariter. Quamuis possimus exponere, li-
cer in secunda aliquando utraque circula-

tria syllogizentur, hoc si in secundo dicimus
uniuersum propositionem hypotheticam ut
dicit libro 2. Phys. c. 6. Et ille declarauis
est, sed hic uiculus non est, cum non sit
in eisdem propositionibus, sed mutatis ge-
stis ut dicit, in circulo si non de acceptis
sit, ut in uniuersali estpositio, sic in

Q. V. AEST. I. O. E. T.

ut in primo modo, & in secundo.

De regressu demonstrativo.

Dubitatur: Aut si regressus in demona-
stratione circa quod oportet aduertere, regres-
sus hoc est illius syllogismus, quo proba-
mus conclusionem i qua q̄at ipsius prae-
missas probaberemus; ut si quis per incep-
positionem recte proberit Scip̄iū, pot-
quam cognoscimus ipsam incepitionem i
eis: regressus erit dictio syllogismi
circulariter difficiultas, aliosq; nec est, quia in
codem generē causa sit tale regressus, ita
ut præmisit fieri talis causa conclusionis,
quaia est conclusio præmissarum, horum
sicut si ad ipsos potest gōdōne impugnari
sunt. Nec tamen difficultas, an aduersaria
generis causarum possit hinc circulus.
Et regressus syllogizando, cum id manifeste-
rum sit diuina demonstrationes in exercitio
se peccatis bec. esse probamus, quia facili-
sime, & econtra facilius fieri, quia ex uera
sc̄e. confitit, ostendimus syllogizando, nec
etiam est difficultas, an syllogismi circu-
lus sit inter causam, & effectum: cum si
enim non sint causam, causam per effectum,
de reuera tandem effectum per causam
sunt syllogizari aliquando posse: sed
difficultas est, an cum tali regressus sit syl-
logisticus, sit aliqua probatio, & per se tale
regressus probamus, & cognoscamus.

Ratio dubitati potissima haec est, quia
cum præmissa huius regressus sine proba-
ratio prius per talis conclusionem, nō possumus
eis ipsa aduersores: & tunc syllogismus in
uia est, cum non ex notioribus procedat.

Ad hanc difficultatem respondent iu-
niiores, distinguentes duplē dicim
strationem propter quid, ex Averroē 2.
cclvi. comm. 3. & 8. Physi. com 65. alterā,
qua est causa & else, id est per quam ostendim
us causam effectus, & simul probamus
effectum else ut pote cum a causis notionib⁹
nobis ad effectus occulitos procedimus,
& hec est patissima demonstratio, alterā
qua.

que solum ostendit effectus causa. sed non ipsius esse, & sicut est causa effectio causum cause, qua sit, cum effectum per me cognoscimus, ac per eum indagamus causam, & sic admittimus regulum fieri a causa ad effectum, cognitum prius quam ipsum ad esse, sed regulus ostendit utrum resum quampignotus erat effectus.

Refellit. At quomodo ista sententia non sit spernenda, aliter mihi videtur posse, responde Aue. si, & magis ad mentem Arist. ex sententia & propo potissimum D. Thos. a. coeli. 39. ubi elegans sententia terea tissime etiam defendit Alexandrum aduersentem sus Simplicis explicatis ratione cum regressive demonstrationi. Dico igitur omnino deinde alterum. statim probare effectum esse, & simul illius ostendere causam, quod absqueulla distinctione concessit Thebanus 2. post. n. c. 2. propterea aduerte, quod supra diximus, quoniam existentia effectus cognoscatur ante causam, id sic imperfecte & particula ricer, at postquam demonstratio accedit, eum universaliiter cognoscimus, & certius acclarum, quod docuit expresse Arist. p. 3. c. 2. 4. ubi dicit, etiam si videamus, triangulum habere tres angulos, adhuc demonstrandum quateremus, quia id non con gresseremus universaliter nisi demonstra tione, propterea semper demonstratio ef fectum esse probat, licet cum discernimur aliquando praecessit aliqua cognitio imperfecta effectus dices, si illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particula ria, eum per eam perueniamus in causam, etiam cognitio causa est imperfecta, dico, non ita esse, nam illa cognitio effectus fuit via ad causam inueniendam: tamen ex ipsa ea inuenta & aliis intellectus speculationib. perfectius cognoscimus causam, adeo ut per eam regrediamur ad effectum quod ignoravimus, scilicet cognoscendum quod ignoravimus ante causam, & hoc de regredia facio.

Demonstrationis propositiones. veras esse, veritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus, de omni, quid per se, quid universalis. **Cap. IIII.**

Voniam autem impossibile a liter se habere, cuius est sciencia simpliciter necessarium ut que fuerit scibile, quod est secundum

demonstratum. Scientiam dicimus stratutam autem est, quam habemus, eo quod habemus demonstratio nem, & ex necessarijs. igitur syllogismus est demonstratio. Accipiendo igitur ex quibus, & qualium deinde illustrationes sunt.

Primum autem determinemur, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid universale,

De omni quidem igitur hoc dico quod sit ueroque, non in aliquo quidem, in aliquo autem non. Neque aliquando quidem, aliquando autem non. ut in de omni homine animal, si uerum huic dicere hominem, utrum & animal, & si non, aletum, & alterum, & si in omni linea punctum consumulter. Signum autem, etenim instantes ita serimus, tanquam de omni interrogat, aut si in aliquo non, aut si aliquando non.

Per se autem, quacunque & insunt in eo quod quid est: ut triangulo linea, & linea punctum: substantia namque ipsorum ex his est, & in oratione dicente quid est, insunt.

Et quibuscunque incidentiam ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante: quemadmodum recta inest linea & circulare, & impar, & par numero, & primum, & compositum, & requilaterum & altera parte longius. & omnibus his insunt in oratione quid est dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter autem & in alijs, talia singulis per se dico.

Quacunque autem neutro modo insunt, accidentia: ut musicum, & album animali.

Amplius, quod non de subiecto dici-

dicitur alio aliisque ut ambulatori alterum quid existens, ambulans, est & album, substantia uero, & quæcumque hoc aliquid significant, non alterum quid existentia sunt; quod sunt; quæ quidem igitur non de subiecto per se dico: quæ autem de subiecto, accidentia.

⁷ Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipsum inest unicuique, per se: quod uero non propter ipsum, accidens, quemadmodum si ambulante fulgurauit, accidens, non enim propter ambulare fulgurauit sed contingit, dicimus, hoc si autem propter ipsum per se, ut si quid iugulatum interficiat secundum iugulationem. quoniam propter iugulari, sed non accidit iugulatum integrum.

Quæ igitur dictum est in simpliciter scibiliibus per se sic ut insint predictis aut illa insint subiectis, & per ipsa sunt, & ex necessitate, non causa contingit non inesse, aut simpliciter aut opposita ut linea recta aut curva, & numero impar aut par, est enim copratrum, aut priuatio, aut contradic̄tio in eodem genere, ut par quod non impar in numeris, inquit sequitur, quare si necesse afferre, aut negare, necesse & per se inesse. Quid igitur de omni, & per se, determinatum sit hunc in modum.

⁹ Uniuersale autem dico, quod utique, & de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum. Manifestum igitur, quod quæcunque uniuersalia ex necessitate insint rebus.

Per se autem & secundum quod ipsum, idem, ut per se linea inest punctum, & rectum: etenim secundum

quod linea & triangulo secundum quod triangulum, duo recti: etenim per se triangulum duobus rectis equale.

¹⁰ Uniuersale autem est tunc, quantum in quolibet, & primo monstratur ut duos rectos habere, neque figura rectis uniuersale, quoniam est monstrare de figura, quod duos rectos habet, sed non de qualibet figura, neque utitur qualibet figura monstrans, quod triangulum, n. figura, quidem est, non habet autem duobus rectis æquales. equicrus uero habet quidem quæcunque duobus rectis æquales, sed non primo, sed triangulum prius. Quod igitur quodvis primum monstratur duos rectos habens, aut quodcumque aliud, huic primo inest uniuersale, & demonstratio per se de hoc uniuersaliter est, de aliis uero quodammodo non per se neque de æquicrura non est uniuersaliter, sed in plus.

Quoniam autem impossibile est, & cetera.

Cum demonstrationem ex multis docatis esse esse, nescio ut dicit Themis, ex quibus ueris procedat, explicare intendit, non enim ex quibusunque sed ex necessariis demonstratio est: et quia adhuc necessarium multiplex est, quale debet esse, hoc capite explicat, id est explicat quid sit dici de omnibus per se, quid uniuersaliter, hec, n. ad necessarii cognitionem opus sunt, probat autem ante omnia demonstrationem esse ex propositionibus necessariis, quia id quod demonstratur, & demonstratione scitur est necessarium: at necessarium non demonstratur nisi ex necessariis, quoniam syllogismi posse, ut dicitur a. priori, c. 2.

Argumentatur igitur Aristoteles hoc modo: quod scientia calider se habere non potest, ergo quod demonstrative scientia, est nequa-

Y 4 rium

Quia, nam id necessarium est, quod aliis
se habere non potest. Et argumentum est a
superiori ad inferiori ex parte subiecti, nam
separatim est ad se per demonstratio-
nem: ex parte vero praedicati, a definitio-
ne ad definitum, nam non posse alter se
habere est definitio necessaria, nunc ulterius
procedit argumentum, quod scitur de no-
strarie est necessarium. Et tale est, quod
per demonstrationem sit, ergo definitio-
nem est ex necessariis, infere oportet acci-
pe te. ex quibus, & qualibus sunt demonstra-
tiones, dicit ex quibus, propter propositiones:
dicit ex qualibus, propter questionem
circa quam est demonstratio, nam omnia
necessaria sunt. primo ramen se tria illa,
qua diximus, proponit explicaturum.

2 De omni quidem igitur hoc dico:

Quid si
predicata
cum de
omni.

Explicit, id: praedicatum dici de omni;
quod omnibus inest inferioribus subiecti,
& omni tempore, ut risibile dicitur de om-
ni homine, quia omnis inest individuis,
de omni tempore, & hoc negatiue explicat
dicendo, quando praedicatur non sic in-
est, ut quibusdam subiectis inferioribz, inest,
quibusdam non: vel aliquando inest, aliqui-
non, sed omnibus debet inesse, & omni tem-
pore. Exempla ponit in his propositionibz:
omnis homo est animal, & omni linea in-
est punctum; probat autem tale esse dicti de
omni, nam cum instantia serimus. i. cum re-
darguerem volumus propositiones hoc de
omni dici, dupliciter intamus, aut si non
de definitionibus dicuntur praedicata, aut si no
de definitionibus signum igitur est, utrumque
esse necessarium ad propositionem de om-
ni.

Dici de
omni.
duplex,
prioristi
cum, &
postero
visficium

Not. Them. c. c. & D. Tho. Aliud esse dicti
de omni in libris Priorum quod ad syllogi-
sandam requiritur, quod vocant aliqui;
prioristicum, aliud dici de omni in lib. po-
ster. quod ad demonstrationem quassit,
quod vocant posterioristicum: in illo. a so-
lum universalitas in inferioribus subiecti,
sat est, id hoc vero alterius opus est univer-
salitate temporis: sed profecto declaratio-
ne indiget Themist. nam ad syllogizandum
non opus est quod praedicatur in-
est omniibus inferioribus subiecti, cum e-
stiam ex falsis syllogizetur, sed sat est, quod
universaliter evanietur: unde tales dicti de

omni considerantur: et quod subiectum
praedicatum denotat, inesse subiecto: at in
libro isto, quod evanietur opus est, & etiam
quod uere inest, & omni tempore, si-
cure in lib. Top. requiritur, quod probabili-
ter inest, in libro vero Elenchorum, quod
apparenter, & hoc nota. Dices non ac etiam
est dicti de nullo in hoc libro: dico esse qui-
dem, tempore quod de nullo inferiori subie-
cti inest, omni tempore, taliter, quia ex
affirmatione facile conatur, nol quia affir-
matione est p. ipsum, & frequenter, il-
lud prætermisum est.

Per se autem sunt, quaecunque sunt in eo.

Explicit modo, quid per se dicatur ac in
quatuor modos distingui, primus est, pre-
dicata que sunt de definitione quidditati
subiectum, per se praedicatur de ipsis,
ut linea per se de triangulo dicitur, nam est
de ipsis definitiis, triangulus, n. est figura
planar tribus lignis terminata: similiter
punctum est de definitione linez, etiam
de magnitudine, cuius extrema sunt duo
puncta: itaq; ad ultimum modum pertinet
omnia praedicata, que sunt autem definitio-
nes subiectorum, aut partes definitione-
rum generas, differentias, & ceterum partes. Ne-
rat autem Them. que dicuntur per se, hoc
modo includere de omni, ut se ipsius illa
dicuntur per se, que cum sint de omni, sunt
etiam de quidditate subiecti, nec opotest
hic sentire cum Paolo Venecio, quoniam so-
lum propositiones has, sed ceteras conve-
tentes ad hunc modum reducit, ut animal
est homo, rationale est homo. Alii etiam ide-
nticas, & disparatas redicunt, que omnia
sunt præter mentem Aristotelis, qui sola-
gat propriis propositionibus, & naturali
prædicacionibus, quales ad demonstrationem
sunt aptæ, loquitur.

Et quibusunque eorum, que sunt.

Secundus modus est eorum, que sic in
sunt subiecta, ut de eorum definitiones sint
ipsa subiecta, quales sunt passiones proprio
rum subiectorum, que per se inest dicuntur
sunt. Notare hic Philopo. & Themist. & be-
ne,

se quod d. prius in eundem est. predicandi se iste inhabendi per se propterea dicunt ista. quae per se uenes dicuntur. esse accidenzia. Notant etiam idem authores hunc modum non includere necessario di si de omni. nam potest absurdens dici. per se quamvis non omni insit. ut simum mestatio. & grammatica homini. Huiusmodi Arist. ponit quatuor exempla. primam de curvo. & recto. hec enim per se sunt linea. ac per eam difficiuntur. nam rectum est linea. cuius extrema non egrediuntur a medio. curvum est linea. cuius extrema egrediuntur a medio. alterum exemplum est de pari. & impari. quia per numerum de finiuntur. ut notum est. tertium de primo & composto. hanc n. insunt etiam numero.

Dubium expo. Sed dubitabis. quod per hoc intellige re corporis Philop. & Alberti per numerum primum intelligent cum. qui non est ex alio numero compositus. qualis est solus binarius. per compostum vero intelligunt quecumque alium numerum. at melius eum Alex. quem hic refellit Philo. docent D. Tho. dicamus. numerus primus est. qui sola unitate mensuratur. quales sunt binarius. ternarius. quinarius. & alii. composta vero est qui alio numero mensuratur. ut nouenarius. qui ternario mensuratur. & similes alii multi.

Explanatio quatuor exem. Quartum exemplum est equilaterum. & altera parte longius. Hac Alexan. dicit esse passiones figuræ. Philop. vero melius attendens Arist. in his exemplis. non alia subiecta ponere. quam lineam & numerum. hac duo posteriora etiam numeris attribuit. nam & numeri aliqui sunt aequilateri. aliqui altera parte longiores. ut docent Aristotelici. quāvis possumus pro Alexander dicere quod ista sunt quidem in numeris. sed ut numeri faciunt figuræ. uel quod non ascendentur numero. sed lineam. nā hec per lineam definita. aequilaterum enim est habens lineas aequales omnes. altera parte longius habens inaequales lineas. & ita figura cōpervit. q. ex lineis sit. Aver. sumens ista duo in uniuersali dicit. ecce passiones habentes latera. sed constat Aristotele non haec duo in uniuersali. sed ut numeris in sunt. considerasse. & bene dicit Philop.

Rejiciens explicatio sur. Aue. Exemplo Them.

Quocumque vero neutraliter sūt. Themist. assertib[us]q[ue]c modum ter-

tius per se. secundum quem accidentia. dicitur immediate inesse alieni subiecto. & color p se. i. immediate inest superficie. immediate uero. & per accidens substantia. quoniam modum Arist. assignauit s. Met. ca.

18. sed profecto ista expositio nō quadrat Rejiciens. ut fatus clare inducant exempla. si exp. The. huminem & museum insunt animalia. hec autem non immediate inherenter. propter ea cum Philop. D. Tho. & reliquis dicas mus ut uelit Arist. docere reliqua. predicta Expressio. ta. que nec sunt de subiecti definitione. nec s. c. Phil. subiecta de eorum definitione. non esse p d. Th. Se. sed per accidentia dici. quo pacto albugo. & inuidentia pars accidentis animali insunt. non enim de eius definitiuncula. nec animal de eorum definitione. & non sumpsie hominem. nam iam musicum per se illi. in esset. cum homo sit de definitione musicus.

Amplius quod non de subiecto. & ceteris.

Tertius modus. ut explicat Themist. D. Tho. & Phil. quos ceteri sequuntur. est per se. existendi. ut illa dicantur per se. que p se existunt. quod Them. & Phil. putant. solum conuenient primis substantiis. hec n. p se existunt. secunde n. & accidentia in primis existunt. licet cum discrimine. nam secunde substantiae sunt de natura primarum. non autem accidentia.

A iter etiam exponit Phil. ut secunde substantiae dicuntur etiam per se. hoc modo tertio. quia non dicuntur de subiecto. non sunt in subiecto. uult n. ut per dici de subiecto. intelligamus esse in subiecto. Sed sine dubio dicendum est hic. illa dicit per se. q. primis substantiis sunt. siue prime. siue secundae. uel alii. cum pertinat inherent. nec oportet mutare uerbum Arist. nam non dixit. quecumque substantia de subiecto dicuntur. sed que de subiecto alio. i. diverso dicuntur. & quod uerum subiectum sit. quod etiam secundis inest substantia. que non de subiecto alio quodam dicuntur. sicut accidentia. album ambulans ac propterea per se dicuntur. Et hoc nota uit. & bene Alb. mag. hoc tract. 2. c. g. & sic notus est tertius modus.

Item alio modo quod quidem propter ipsum &c.

Quartus modus. ut bene notant Graci. &

¶ D. Tho. cum ceteris, non est praedicandi, sed est inter causam potius & effectum, licet enim sicut prædicationes, prius ea modis tuit per se prædicandi, secundus per se inhærendi, tertius, per se effendi, quartus, per se causandi: ut accuratius etenim explicat D. Thom. ille enim effectus est per se alicuius causæ, quando propter ipsum est, ut interire secundum ingulatio nis est per se effectus iugulati dicit inten dicere, secundum ingulacionem, ut euerbum fatuatur pro morte illa quæ ex tali causa sequitur: similiter, dominicum est per se effectus dominicatoris: at quando effectus non propter illud est, per accidens ei diciatur, ut ambulante accidit eversatio, non enim quia ambulans eversus erit, similiter accidit fodiente vineam inueniri the fauorum: hoc igitur est per se quarto modo, quod proprie ad causam & effectum refertur, & hoc est de modis per se. in quo nota cum Philop. & Themist. & D. Tho. ad initium lectionis 6. nō omne de omni esse per se, nam cignus est albus, corvus est niger, de omni quidem sunt, non tamē prædicata per se prædicantur primo mō, nec per se insunt subiecti, cum nec de cōsum definitione, nec ipsa de accidentium talium definitione sint, ut patet, omni ramen & super insunt. Aduerte etiam alios esse modo dicendi per se, ut patet ex 5. Meta. c. 18. tamen illi uidetur magis pertinere ad negotium præfens, quamvis non omnes ad demonstrationem apti sint, tertius, quoniam non est prædicandi, propterea non est ad demonstrationem.

Que ergo dicuntur in simpliciter scibilibus.

Secundum fere omnium sententiā, hic Arist. explicat, qui modi sint ad demonstrationem apti, quamvis nō omnes æqua liter exponant. S. Thom. & alii ex Latinis de secundo intelligunt, hic enim est conclusio, quæ scitur simpliciter, nempe in quo de suo subiecto passio prædicatur, & ad hanc uitetur, quarto modo, nempe in quo passionem de definitione, quæ causa est prædicandi, ut ad demonstrandum hominem esse visibilem, sumimus animal rationale esse scibilem. Alter exponunt alii, & si ea colligamus in quibus pone omnes

alii conueniant (ut interior omittamus peculiaria dissidia. Them. Philo. & Aver.) haec illorum est sententia, uelle Arist. duos modos enarrare, primum, & secundum, horum enim est usus ad demonstrandum, & hinc istis uidetur facere, quam aliqui sic vertunt: quæ igitur dicuntur in simpli citer scibilibus per se sic, utriusque prædicatio, aut illa insine subiectis: id est hæc sunt, quæ ad Simpliciter scienciam opus sunt. quamvis hec uerba nō sunt ita expresa in Greco sermone. Boet. veritatem litterata sic: sicut esse prædicatis aut insine illi enim duo infinitimi, esse, & inesse, sunt Grece eiudem uerbi, sed alter est statius, alter passiuus: ac si diceret, que sic sunt per se existant in prædicatis, id est sine de eorum definitione, qui modus est secundus, & hoc est esse in prædicatis, uel quæ sic sunt, ut ita loquar, ut existant a prædicatis, id est prædicata sunt de eorum definitione, qui modus est secundus, & hoc est prædicatus in esse: est enim infinitius passiuus. Ex hoc patet hos duos modos esse ad demonstrationem aptos.

Dubitabis forte de quarto, nam timeris in demonstratione, ut si dicas appeti uindictam sanguis ebullit circa cor, iratur uindictam appetit, ergo irato ebullit sanguis: major enim est in quarto modo, nā effectus prædicatur de causa propria. Respondeat Philopo. modum quartum non esse ad prædicationem, sed ad causaditatem, propterea utiles est demonstrationi, quæ ex causa procedit, sed non componit ipsam. Quod si dicas, sunt prædications secundum ipsum, ergo demonstrationem comprehendit: posset dici illas prædications esse iam in primo aut secundo modo, nam illæ non est prædicandi.

At quamvis ista sit exposicio communis & non spernenda, possumus Arist. interpretari, ut uelit hic ostendere, quando hæc duo modi, nempe primus & secundus ad demonstrationem simpliciter apti sint, id autem fieri, quando sunt propter ipsum, & sunt ex accessitate, non enim tempore primus est propter ipsum, ut quando genitus, & differentia remota prædicantur, ut homo est scibilis, homo est substantia, non enim his ad Simpliciter domonstrandum, utimur: similiter non semper secundus est ex accessitate, ut natus est simus, linea

actus est curia , tunc agem ad demonstrationem apta hec sunt , etiam & secundum se . seu propter ipsa , & ex necessitate sunt : ac quia dubium videbatur quando secundus modus ex necessitate sit , id explicat dicitur quando tales passiones cum oppositione prædicantur . Melius est refuta uel curua . numerus est par . uel impar . sicut enim hæc ex necessitate sunt . & probat , nam ista simul juncta sunt , sicut priuationes , aut contraria , aut contradictiones respectu proprii subiecti quæ necessario sub distinctione affirmantur . Non litteram par aut impar in numeris secundum quod sequitur , Graece enim est par , quod non impar , ut sit sensus ; in numeris idem est dicere , quantum ad consecutionem , par , & impar , seu non impar , & impar . ut ergo impar , uel non impar necessario de numero prædicantur , ita etiam par & impar , sic igitur explicatur quid de omni , quid per se sit .

Vniuersale autem dico , &c.

Quid sit predicatione uniuersale .
Explicat tertium nempe uniuersale l . tunc autem est uniuersale , cum non solum de omni , & de per se , sed etiam secundum quod ipsum est ; id autem inest alicui secundum quod ipsum est , cum illi primo inest , & immediate . ut risibile inest homini , & habere duo rectos triangulo , est enim p se homo est sensibilis , sed non secundum quod ipsum , quia non p se homo , sed p se animal , est sensibilis : tale igitur uniuersale est necessarium , id est hoc est necessarium , quo in demonstratione utimur , non enim quod cunque necessarium ad demonstrationem aptum est , sed quod est uniuersale .

Per se autem & secundum quod ipsum , &c.

Solutio contra dictio in iustitiam .
Modo id quod per se est , secundum quod ipsum assertit esse , in quo apparet contradictione , quia videtur discrimen inter ipsa assertiose ; ideo differunt , ut notat Theop. alii quid enim est per se , quod non secundum quod ipsum & uniuersale , ut diximus , & ita est . sed respondet Philop. non idem per se esse per se , & secundum quod ipsum : habent se ut superius & inferius , ut notat S. Tho. omne enim secundum quod ipsum est per se . & non econtra hic autem uoluit Aristoteles docere in aliquibus idem esse p se & secundum quod ipsum , quamvis possumus dicere idem prorsus esse per se , &

secundum quod ipsum & quod ad universale requiratur aliud , nempe quod in sit , pmo quod postea subiungit .

Vniuersale autem est tunc , &c.

Explicit quid uniuersale sit exacte , nema pe cum aliquid primo inest , ut habere tres angulos , inest quidem figura , sed non secundum quod ipsum , cum non omni in sit . similiter inest Isoscheli , sed non primus cum non soli triangulo . autem inest primo , & uniuersaliter , & huic est demonstratio , tanquam uniuersalis , quæ potissimum est demonstratio , in qua passio cū subiecto conuertitur , ut notat Philop. reliqua non sunt potissimum demonstrationes : in quibus passio cum subiecto non conuertitur Hęc de interpretatione huius capituli quarti .

Q V A E S T I O I .

Quomodo accidentia definiantur per subiectum .

Vnum operatur hic adnotare circa modum secundum quo accidentia per sua subiecta definiuntur : accidentia sunt in duplice differentia , quædam quæ consequuntur aliquod subiectum specificum , nec ad aliud se extendunt , intra unam speciem semper conclusa , sicut risibile , grām maticum quæ soli in sunt homini : quædam alia subiectum commune consequuntur , & genericum , ac multis speciebus insunt , ut color , quantitas , albedo , omnia autem accidentia a subiecto , aut uno , aut altero modo dependent , ut enim nunquam per se existunt nisi in subiecto . ita neque eorum natura est absque dependentia a subiecto illa , quæ a subiecto peculiari dependente , habent se in duplice differentia , quædam ipsam naturam specificam secundum se consequuntur , ut risibile , disciplinabile , hominis naturam secundum se respiciunt quædam naturam illam quidem specificam consequuntur , sed non absolute , nisi ut dispositione aliqua determinatur , ut similitas sequitur nasum , non absolute , sed cū quædam dispositione .

Hinc ortur latum discrimen inter ista , quædam sequuntur naturam secundum se uniuersaliter ei insunt , ut risibile hominis : quæ vero naturam suam dispositione , non semper uniuersaliter , nisi in his in quibus natura sic est disposita , ut similitas , et cetera .

Areas, crispitudo. Præterea quæ sequuntur naturam secundum se simplices passiones sunt, ut risibile, disciplinabile, quæ vero naturam dispositam multæ sunt, & sub disiūctione de natura uniuersaliter predicantur, quia uariae sunt dispositiones, ut nati passiones sunt limitas, aquilinitas, & relique, quarum singule non uniuersaliter de natio prædicantur, nisi simul cum disiunctione: tamen, ut uera, singule habent suam determinatam dispositionem in subiecto illo distinctam ab aliis, quæ simul cū illa specie posset dici adæquatum subiectum illius: cum tamen non inueniatur nomen sumimus pro proprio subiecto speciem communem, & hoc docet Auer. hic dicens, par p numerum definire non per subiectum proprium, sed per genus subiecti: similiter impar, nam adæquatum subiectum est ille numerus, qui solum pares, aut solum impares continet, quod non est nominatum, hoc autem, quod dictum est de his, quæ consequantur speciem, dicendum prout de his, quæ genus consequuntur: quædam n. naturam ipsius communem respiciunt, & hæc uniuersaliter infunt, & simplicia sunt ut quantitas corpus ipsius sequitur, color mixtum, & reliqua: quædam non genus absolute, sedicum dispositione, & hæc uaria sunt, secundum uarias dispositiones, ut albedo sequitur quidem corpus caliter dispositum, nigredo, & reliqua similia, quamvis autem multa, sunt dispositiones, tamen habent proximas determinatas singula.

Nota. **d**iscrimine. 1. Est autem discrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia, hæc: non enim uniuersum insint speciei, semper propria dicuntur: illa vero quamvis re uera, respectu suorum subiectorum etiam propria sunt, tamen quia multis ijs sunt communia dicuntur: Ex quibus sit unum notandum, quoties hac tam propria quam communia de suo subiecto prædicamus, dicimus per se: per se. n. dicitur, corpus est quantum, mixtum est coloratum, sicut homo est risibilis, & corpus est album, sicut, natus est simus: at communia respectu aliorum subiectorum non per se dicuntur, non enim per se dicitur nix est alba, corrus est niger, nequit etiam præterea, ut si exacte natus utique accidentia definire, per sup subiecta definienda sint, ut enim simus per natum, ita & album: per corpus: hoc est

hic de rotundum differentem: eundem in concreto illa definitur, per subiectum in concreto loco generis definitur. ut si natus est natus curvus, cum vero in altera eto, per subiectum in obliquo loco differentia definita d'portet, ut simus est nascitur utras, quod queratione id sit, alibi est distinctionem.

Quo modis circa prædicatio uniuersale primum errare contingat, quoque modo ipsam uere cognoscatur.

C. A. P. V.

OPortet autem non latere, quod plerunque contingit peccare, & non esse, quod monstratur primum uniuersale, secundum quod uidetur monstrari uniuersale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando uel nihil sic accipere superius præter: singulare.

2. Vel sit quidem, sed innominatum sit in rebus specie differentibus.

3. Vel contingat esse, ut in parte totum, in quo monstratur. ijs. n. quæ sunt in parte inerit quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non erit huius primi uniuersaliter demonstratio, dico autem huius primi secundum quod huius demonstrationem, quando sit primi uniuersaliter.

Si quis igitur monstrauerit, qd recte non coincidunt, videbitur utique huius esse demonstratio, eo quod in omnibus esse rectis non est autem, siquidem non quoniam sic æquales sit hoc: sed secundum quod quomodo docunqne æquales.

Et si triangulum non esset aliud, quam æquicrus, secundum quod equi-

qui coll. singulari
ans: singularia.
sed fer. te cas
ba, am
singula
ria, ad di
ta, ferre.
Sectio
error,
Euclidem
teriq. et
roris.

Aliqui
ad p^m prie.
Explan
prius et
roris.

Exemplum æquicrus uideretur utique inesse. Et secundi ipso^{tum} proportionale, quod. & altera-
erroris. ^{Mul}tim secundū quod numeri, & secundū
co*ad*. nō dum quod linea, & secundum quod
tempora:
Iud &c. hebe*il*. solid*a*, & secundum quod tempora:
quemadmodū & monstrabatur ali
quādō seorsum; contingens utique
de omnibus unica demonstratione
mostrarī, sed quia nō sunt nomina
tū quiddam omnia hēc unum, nu
meri, longitudines tempora, solid*a*,
& specie differunt a se inuicem,
seorsum accipiebatur. nunc au
tem uniuersaliter monstratur. non
enī secundum quod linea, aut
secundum quod numeri inerat: sed
Secundum quod hoc, quod uniuersa
le supponunt esse.

Propter hoc neque si aliquis mō
strauerit singulum triangulum de
monstratione, aut una, aut altera,
quod duos rectos habet unū quod
que æquilaterum seorsum, & grada
tum, & æquicrus: nondum innuit
triangulū, quod duobus rectis, nisi
sophistico mōdo, neque uniuersali
ter triangulum, neque si nullum est
præter hēc triangulū alterum. nō. n.
secundum quod triangulum nouit,
neq; omne triangulum, nisi secundum
numerum, secundum specie
autem non omne: & si nullum est,
quod non nouit.

Quando igitur non nouit uniu
ersaliter, & quando nouit simpliciter;
Quo p⁷ eo cognoscere manifestum, quod si idem esset triā
gulo esse, & æquilatero, aut unicuiq;
predica sum uniuersale
aut omnibus. si autem nō idem, sed
alterū, inest autem secundum quod
triangulum, non nouit.

Vtrum autem secundum quod
triangulum, aut secundum quod
æquicrus inest, & quando secundū

hoc est in primo, & uniuersaliter cu
ius est demonstratio: Planum quod
quando ablati inerit primo; quem
admodum æquicrus, æneo triangu
lo inerunt duo recti. sed & quod sit
aheneum, ablato & quod æquicrus.
sed non figura, aut termino: sed non
primis. Quo igitur primo? si quidē
triangulo, secundum hoc inest &
aliis, & huius uniuersaliter est de
monstratio.

Oportet autem non latete &c.

Cum p̄t̄m d̄m̄strat̄m̄ uni
uersalis esse ostendisset, nempe cum passio
nem de primo subiecto, & secundū nūc
quando in hoc eremus, ostendit, nam ac
cidit aliquando existimare nos demon
strasse uniuersale, & tamen non demonstra
vimus quod tripliciter docet accidere pri
mo quando est aliqua passio alicuius spe
cici, cuius non est nisi uero aut alterum
individuum, tunc de tali individuo demon
stramus existimamus uniuersaliter demon
strasse, & non demonstramus, verbigrāda
si quis demonstraret, lunam eclipsata, neq;
pe hanc, qua una est existimans hanc esse
primum subiectum, cum unica sit. decipe
retur, cum id illi, nō ut hēc est, sed ut luna
& secundum speciem iasit.

Aut si sit quidem, sed innomina
tum sit, &c.

Hic est secundus error, cum nempe ali
qua passio inest multis speciebus propter
aliquid communē, quod tamē innomina
tum est, tunc demonstrantes, de illis, uni
uersaliter credimus demonstrasse, sed non
ita est, nisi de illo primo demonstretur y.g.
progredi inest equo homini, & multis, pro
pter specificas rationes, nec quia anima
lia sunt, cū non omne animal progrediatur:
inest tamen propter aliquid commune inno
minatum, tunc si de his aliquis, tanquam
de primis demonstraret, deciperetur.

Aut contingat esse sicut in parte.
Tertius error est, cum demonstramus
de aliquo toto, quod vere est, usia par
te,

re idest, quod est inferius illo, de quo de monstrarum est, existimantes uniuersali ser demonstrasse, quia omnibus inferiori bus illius inest. v.g. si quis uiuenti sensibili demonstraret, quod augetur, crederet se uniuersaliter demonstrasse, quia omni uiuenti sensibili id inest, sed non demonstrari, nam id, nempe uiuente sensibile est pars. si in modo, respectu eius, de quo primo demonstratur, nempe uiuentis, cui primo in est augeri: & nota admodum hanc esse de cutionem, quando futuram in eam parte, que uocatur pars in modo & demonstrantes de illa parte existimamus demonstrasse primo.

4. Scirrgo aliquis monstrabit, &c.

Exempla
errorum
et pr. cor
ij.

Exempla eorum que dicit, proponit, in caput auctera tertio errore, si quis demonstraret: nonquam concurredere lineis rectis & que distantes, crederet uniuersaliter demonstrasse, sed non demonstrat: nam licet omnibus rectis & que distantes in sit, noui tamen quia recte sunt, sed simpliciter, quia & que distantes, sive recte, sive obliqui, uenotar. Philop. sive etiam tortuose sint & notari, hunc exemplum Philop. etiam paratum declarat: Cura litteram nota illud verbum. Nisi quidem, esse lengendum pro sequidente, ut sic littera absque parethele huiusmodi. Si quidem non quoniam sic, aequales, siachoc, sed quia quoniam libet aequales. & sic est sensus manifestus.

5. Et si triangulus non esset aliud.

Exempla
1. erroris

Exemplum primi erroris ponit, si nullus esset triangulus, nisi Isoscheles, tunc de illo-demonstrantes habere tres angulos aequales duobus rectis, existimaremus uniuersaliter demonstrasse. & non id est, cum non

Exempla
2. erroris

Isoscheles est, talis passio ei in sit, sed ut triangulus est. Secundi autem erroris exemplum est, si quis demonstraret proportionem commutatam de numeris lectorum, aut de lineis, aut de tempore uniuersaliter uidetur demonstrasse, quia non est nominatum illud commune, propter quod talis passio ei accidat, tamen re uera non est demonstratio uniuersalis, non enim linea, ut linea est, nec numero, ut numerus est id ei in est: hic adverte commutatam proportionem eam dici, quia sicut se habet primū ad se

secundū, ita tertium ad quartum, ita se habet primum ad tertium, sicut secundū ad quartum. v.g. sicut se habet duo ad quatuor, ita sex ad duodecim, ergo sicut se habet duo ad sex, ita quatuor ad duodecim. Adverte illa uerba. Nunc autem uniuersale monstratur non mutanda esse, ut pro. Nunc, legamus, non, sed sic debent legi, & tunc nota Philop. quod nunc non dicit repus, sed sensus, nunc, idest, quando de illo superiori demonstramus, uniuersaliter demonstramus, quamvis possimus dicere, sensum esse, nunc quando illud uniuersale non appetat, tanquam uniuersale demonstramus licet non ita sit.

Propter hoc nec si aliquis, &c.

Nota hic quod quamvis id omnibus senioribus nullo dempto: demonstramus passionem, adhuc uniuersaliter non cognoscimus, quoque de primo idem ostremus ut si de omnibus speciebus trianguli, secundum demonstraremus illam passionem, ad hoc secundum speciem non cognoscemus, omnem i. nondum ipsum rationem trianguli communem cognoscemus, & sic non esset demonstratio uniuersalis.

Quando ergo non nouit uniuersaliter.

Philop. uult, Arist. hic exponere, quando demonstrantes de omnibus inferioribus demonstramus uniuersaliter, & quando non, & dicte, quando superior non est aliud protius quam inferiora, tunc demonstrantes de inferioribus uniuersaliter demonstramus quod in equiuocis accidit, quando uero superior est aliud quid ut in uniuocis, non sufficie demonstrare de inferioribus: sed mihi uidetur Arist. probare, & ille non sciat uniuersaliter, qui per inferiora sit, sed sophistico modo, quia si id esset triangulum esse, & Isoschelem, & reliquos esse, tunc que de omnibus inferioribus demonstrat uniuersaliter demonstrat: ac cum id non sit, alia est enim ratio superioris & inferiorum, ob id non demonstrat simpliciter, & uniuersaliter, quod idem, q de inferioribus demonstrat.

Vtrum autem secundum quod est triangulus.

Ponit

Regula ad cognoscendam quando est subiectum primum. & duas partes habet, alteram, quando semotis aliquibus a re, ad hunc passio illi inest, talia semota non erat illius passionis subiecta prima, ut si triangulo ex eo inest habere tres angulos, semoto aereo, adhuc manet passio. etiam semper aequicurre, non ergo erant haec subiecta prima, alteram, quando semotis aliquibus passio auferitur, tunc illud, quo primo semoto proxime auferitur passio, est subiectum primum, v.g. ablato animali, & etiam ablato homine, auferitur risibile, sed ablato animali, non auferitur primo risibile sed ablato homine, homo igitur est subiectum primum. Similiter ab alata figura, auferatur habere tres angulos, sed non primo, sed quia auferitur triangulus, triangulus igitur subiectum illius primam, & universaliter id est primum subiectum, & uniuersale, quo primum ablato auferatur passio.

Hanc ablationem oportet intelligere per intellectum, intellectione enim separamus, Nota propter regulam regulam ad res existimandas quia usus est caput de ad aliquid, quia litteram, quo igitur primo, i. quo ablato, auferatur primo habere tres angulos? Resp. si triangulo nene ablato auferatur illa passio. Est i. triangulus est primum, & secundum cum inest talis passio alii inferiorib. ipsius.

Dubium. Anomne universale, quod demonstratur, non est de omni, sed de parte. **Anomne universale, quod demonstratur,** non est de omni, sed de parte. Aliquid illas, ut aptitudines dicunt, sumendas esse docent, quod falsum est, cum non secundum aptitudines demonstretur, sed quod secundum aptum: propter ea dicendum aliqua semper esse & evenire tripliciter contingit quedam dicuntur semper esse, quia i. ac fanter sunt, & continuo, ut hominem esse risibilem, quodam, quia temporibus a natura determinatis aucti deficiunt, ut lunam eclipsari, solem oriiri, & occidere, quodam, quia temporibus certis & statutis plerique eveniunt, ut pluvias esse in hyeme, & similia, horum omnium est scientia, & demonstratio, ut docet Arist. t. Post c. 7. & 24, licet non inaequali gradu & similiter sunt de omni, i. semper eveniunt aut sunt modo tamen quo diximus, & hoc est ad mentem Peripateticorum.

Demonstrationem esse ex his, quae sunt per se, ac necessariis.

CAP. VI.

Sicut igitur est demonstrativa scientia ex necessariis principiis, quod enim scitur, non potest aliter se habere: per se uero inexistens necessaria sunt rebus: alia quidem enim in eo quod est aliquid insunt: aliis autem, quae de ipsis praedicantur, ipsa insunt in eo quod est quid, quorum alterum oppositorum necesse est in esse: manifestum quod est talib. qui budiā sit utique demonstratio syllogismus. omne enim aut sic inest, aut secundum accidentis; accidenzia uero non sunt necessaria.

Aut igitur sic dicendum, aut principium ponendum, quod demonstratio est, non potest aliter se habere. Ex necessariis igitur oportet esse syllogismum. ex certis quidem non est & non demonstrantem syllogizare: ex necessariis uero non est, nisi demonstrantem, hoc enim iam proprium demonstrationis est.

Signum autem, quod demonstratio ex necessariis, quoniam & instauratis ita ferimus ad eos qui existimat demonstrare, quod non necesse, si existimemus, aut omnino contingere aliter, aut sermone utique gratia.

Planum autem ex his, & quod futuri sunt, qui se existimant recte principia accipere, si probabilis sit propositio, & uera: ueluti Sophistæ, . . . ^{a. quod} quod scire est scientiam habere. non ^{a. Leo q.} enim: quod probabile, aut non, principium est: sed: primum ipsius generis, circa quod monstratur, & uerum non omne proprium.

Quod

Quod autem ex necessariis oportet esse syllogismum manifestum, & ex his. Si enim qui non habet rationem eius quod est propter quid, existens demonstrationem non est sciens, esse autem posset, ut A.de C. ex necessitate esset: B. uero medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: non sciuit propter quid: non enim est hoc propter medium hoc enim contingit non esse, conclusio autem necessaria.

Præterea, si aliquis non sciuit nūc habens rationem, & saluus, salua re non oblitus, neque prius sciuerat, corrupti autem posset medium. si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam. ∵ salua re, non autem sciuit: neque igitur prius sciuerat. si uero non est corruptum, contingit autem corrupti, quod accidit, esset utique possibile, & contingens. sed est impossibile ita se habentem scire.

Quandoquidem igitur conclusio ex necessitate sit, nihil prohibet medium non necessarium esse, propter quod monstratum est: est enim necessarium & non ex necessariis syllogizatum esse, quemadmodum, & uerum non ex ueris.

Quando autem medium ex necessitate, & conclusio ex necessitate; quemadmodum, & ex ueris uerum semper. sit enim A.de B. ex necessitate: & hoc de C. necessarium igitur & A. ipsi C. inesse. Quando autem non necessaria sit conclusio, neque medium necessarium potest esse. sit enim A. ipsi C. non ex necessitate in esse; ipsi autem B. ex necessitate: & hoc ipsi C. ex necessitate: & A. igitur

tur ipsi C. ex necessitate inerit, sed non suppositum fuerat.

Quoniam igitur quod scitur definitivitate, oportet ex necessitate inesse, manifestum, quod & per medium necessarium oportet habere demonstrationem, aut non sciens que propter quid, neque quod necesse est illud esse, sed uel existimat non sciens, si suspicetur tanquam necessarium, quod non necessarium aut neque existimabit, similiter, & si quod sciat per mediū, & si propter quid & per immediata.

Accidentium uero non per se, quo modo determinata sunt per se, non est scientia demonstrativa: non enim est necessitate monstrare conclusionem: accidentis namque contingit non inesse: de tali enim dico accidente.

Atqui dubitare fortasse quispiam posset, cuius causa haec oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionē esse. nihil. n. differt, si quis interrogatus quæcunque, postea dicat conclusionem.

Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium sit propter interrogata, sed quoniam dicere necessarium illa dicendi, & uere dicere, si uere sint inexistencia.

Si igitur est demonstrativa scientia est necessariis &c.

Iuxta Græcorum & Arabum expositionem Arist. probat demonstrationem constare ex his quæ sunt per se, sumit autem inter pro medio, quod ex necessariis procedat, & in eo probando caput totū explet: sequē consido igitur Themistii expositionem, facit argumentum: quæ sunt per se, sunt necessaria, demonstratio procedit ex necessariis, ergo ex his, quæ sunt per se Aristot. mānuscriptum.

ad rem primito loco probat: quia demonstrativa scientia non potest aliter se habere, ergo procedit ex necessariis, & ita demonstratio est ex necessariis; maiorē probat, quia duas sunt per se, aut sunt de definitiōne subiectarum, aut subiecta de definitiōne ipsorum, sed hæc utraq[ue] sunt necessaria, quiaque enim aliquæ passiones per se non praedicentur necessario, tamen & cum oppositi sumuntur, necessario

Ab. c.
15. mo p[ro]dicantur, ut diximus At posset quis obit ueridabili sere, ut notat Themist. illum syllogismum & resp. in esse nullum, cum in secunda figura ex p[ro]termis si affirmatur, procedat ostendit illam commissi. maiorem esse exclusiū, nempe tantum per se sunt necessaria, & tunc est bona consequentia, nam equivalit huic, omnia ne cessaria sunt per se, & tunc syllogismus est in prima figura probat autem sic: quia dicuntur, aut per se, aut per accidentis dicuntur, atq[ue] per accidentia sunt, necessaria non sunt, sola ergo per se, necessaria sunt, quod superius dixi, quia numero modo insunt, accidentia sunt, & sic est clarus contextus,

Dubitat Themist. c. 14, nam aliquid per accidentia necessarium videtur, ut cygnus albus, cornu est niger, & c. sp. Themist. duplex necessariata, alterum simpliciter, quod omnibus quibus inest, necessario in est, qualib[et] sunt per se, alterum secundum quid, quod non omnibus, quibus inest, ne cessario inest, qualis albedo, & c. s. n. in est, quibus non necessario inest: ob idigitur, talia non sunt necessaria, cum solum secundum quid necessaria sint.

Aduerte S. Thom. Egid. Cajet. &c. alios aliter rationem hanc inducere: nempe ut uel Arist. probare demonstrationem procedere ex necessariis, & sumere pro mediis quod procedat ex his quae sunt per se: tamē inquis est ut sequamur expositionem p[ro]digiorum Gratorum, quatinus Philop., ratio nem, non sub illa forma componat, sed expositio rationem ex hypothesicam, & necessariam, quamvis non reducat ad formam syllogisticam, nō. n. ut inquit ipse, ois consequentia necessaria ad syllogismū reducitur. At apud eis exppositio Themist. quā p[ro]pria propositione, licet ē possimus interpretari secundū explicationē Philo.

Prob.
2 Antiquitas sic dicendum &c.
incipit probare demonstrationē ex parte

ostentis p[ro]ducere, & inquit, aut istis di cendū, aut id simpliciter absque illa monstratio nētia alia factū est, aut ad eis probare edere actionem supponendum, esse principiū hoc necc. s. demonstrationem i. conclusionem de 1. ratiōnē demonstrationis, & nec necessariam, & quod de monstratur non posse aliter se habere: ex quo habetur primum argumentum, conclusio est necessaria, ergo procedere ex necessariis, & probatur consequentia ex differentia, quia est intra demonstrantem, & non demonstrantem, qui. n. non demonstrat ex ueris non necessariis potest colligere, ut si dicas: omne ambulans est animal, omnis homo ambulat, ergo oīs homo est animal: at qui demonstrat, ex necessariis procedit, immo hoc demonstrationi est proprium, & nota illud uerbū literē, sed aut, quo frequenter Boetius utitur pro distinctione exceptiā, nisi, uel, præter.

Signum autem est, quod demonstratio.

Hoc est secundum argumentū ex signo oīs enim qui contra aliquam demonstrationē existent, & non ex demonstrationē probare contendunt, sic procedunt, probātes quoniam nō sit necessarie, id est quod nō ex necessariis sit, siue re vera id ita ex op[er]entur, siue gratia orationis tantum & disputationis id uelint probare, hoc medium assumunt, quod nō sit ex necessariis,

Manifestum autem ex his est.

Intert eos ex multis qui existimant de monstrarisse, dum ex ueris & probabilitib[us] procedant cum non probabilitia sint demonstrationis principia, sed propria, & prima generi, subiecto de quo demonstratur, & hec necessaria sunt; non autem omne uerum aut probabile est proprium huiusmodi & necessariū.

Circa litteram aduerte primo, illa uerba, quoniam scire scientiam est habere, nō solum modo exponi, nam S. Tho. Aegid. & alii ea accipiunt, & ita ut sint ratio studiorum illorum qui ex probabilitib[us] procedentes demonstrare se existimant, ut sic sensus quoniam scire scientiam est habere, id est scire & demonstrare est scientiam habere, scientia autem est corum quae alter se habere non posse.

At Philop. Auerr. & Lincon, illa intel ligunt, ut si sit quædam propositione uel

*Expositio
Phi. &
Lincon.*

Z gate

gatē demonstrationis, quādā protagoōas
se facere existimabat, ea enim erat, scire
est sciētiā habere, quā habebet aliquid, scire
quid illud sit, ergo quā scit, scire quid sciētiā
sit; hæc enim demonstratio non est; tan
rum improbabile illud est, qui habebet aliqd
scit quid illud sit, non est autem necesse
nūm. hæc expositio sūmagis literalis.

Note.

Ad hanc p̄p̄ teres ad aliquam cōcluſio
nē posse adquiritationes in duplice diffe
renția, quedam communi sunt quedam
proprīe, communes sunt, quæ nō per par
ticularia principia subiecti illius, p̄dunt,
sed per communia, cuā alii subiecti con
venientias, si uelut probato hominem es
fotisiblē per communia subdices, vnde
proprium hæc suo subiecto, fofisibile est p
prium homini, ergo nūmble inest homini;
est ratio communis, quæ nūmble subiecto
inest, per eam quām qualibet propria pos
sent probari; similiter si uelut probare iusti
tiam esse bonam, sic, a quo removetur nū
num contrarium immediatum, istud alte
rum, a iustitia removetur iustum, ergo est
bona ratio communis ista est, quæ multa
alia subiecta probantur. Proprietates
sunt quæ ex particularibus subiecti princ
pīs procedunt, ut si hominem esse fofisibile
probet, quia est animal rationale, & iusti
tiam esse bonam, quia est habitus tribuens
tuique quod suum est.

Note.

Attendit igitur demonstrationes semper
ex propriis procedere; ob id dicitur, non
omne verum proprium est, non demonstra
tioni aptum, donec communis vera, pro
babilia, & aliquando necessaria, non tam
ex eis demonstratio sit, sed ex propriis.

5. ratio.

Quod autem ex necessarijs, 80c.
Terrum argumentum huiusmodi est, syllogismus, quo existente non scimus, nō
est demonstratio, sed per eum quā ex necess
arijs non procedit non scimus, ergo nō
est demonstratio probatur minor, quia nō
cognoscimus propter quid & causam co
clusionis, necessariæ ostenditur, sit con
clusio, omne C. est A., necessariæ sint pre
missæ, omne B. est, A. omne C. est B. contin
gentes, poterit medium eorumq; manea
re conclusio, cum sit necessaria & de me
dium contingens, non est igitur illud eau
sa, nam si causa esset, illo ablatu. auferre
conclusio, at coquid si nō illud ipso

ergo tale modi non est propter quid eadē
fornis: unde concludit, quod non est de
monstratio conclusionis necessarij, medium
cristente, non necessario.

Amplius si aliquis nescit,

Quartū argūmentum est supponat, 6
et, quod uerum est) quatuor esse causas 4. rati
onē, quārū singulas ignoramus, con
clusionem aliquārū quām sciamus, pri
mā ipse hīc modo quod sc̄ebatur, & amicis scientia
fīlīam, saltem eo modo quod sc̄ebatur, et
quando res ipsa muratur, & nos se habet
sicut se habet: tertia quando oblitus cūl
tus illius: quarta quando pete res quā illa
cogitoscitatis: et quando hic queruſor
sunt, ab ille dubio rem scimus, & non se
it, est argūmentum: quod ex his deinceps
tunc argūmentor, habeat aliquid demonstra
tionem quod hīc homo sit animal per me
dium contingens, quia omnis homo ani
bulat, si iste sit, pone easdem ut non am
bulat, tunc peto an sciat, elatuerit, quod
non cum non sit medium, tunc est argū
mentum manet iste uetus, manet res eads
hīc homo sit fofisibilis, neque est oblitus, & ro
perstuerat, quia filogīstas adhuc debet
non sit cuiusvis, ergo profecto ratio debet
quæ cum sit eadem, siue per eam modo
hīc sit, nec per eam ante sc̄ebatur me
dio non destrutto: si enim illa est ut ratio
semper per eam scire, cum eadem modo
sit, quod si dicta medium, non est ob
ruptum quod sit, potest ratiōnē corripi
si sine dubio quod accidit, & conclusio ei
tiam erit contingens, sicut medium hoc est
cum non est scire, & illud.

Cum igitur conclusio, quidem, 7
& car.

Explicit quidem filogīstis necessari
jūm sc̄ebatur, ut enim p̄p̄cipia statuit
primā est nihil prohibet conclusionem
esse hocēsā, & medium contingens
per quod monstrata, & filogīstā rest, &
probat ut ratiōnē ex eis, ita & ne
cessarij ex non necessariis inferti potest
hoc intellige non de demonstratio, sed
de filogīstimo, quo ad illud op̄em. Sed undū
principiū, si p̄missione necessaria fuit,
conclusio necessaria est, probat ex primis
dico de omni: si enim omne B. necessari
o est A. & omne C. hoc dicitur, & tū
omne C. nec certa ratiōnē disponit, nam
con-

conclusio non est necessaria, præmissis hō
cetum necessarium; hoc probat ex secundo
principio, detur enim conclusio non ne-
cessaria C. est A. præmissa uero B. est A.C.
est B. necessaria, atque per secundum prin-
cipium, si præmissas sunt necessariae, & cœlu-
sis est necessaria, & per se erat non neces-
saria erit, ergo necessaria, & non necessaria
quod est impossibile.

2. Quoniam igitur si scit demonstra- tive, &c.

Concludit iam autem Horat Philop. nempe
demonstrationem esse ex necessariis, dicit
que, cum id quod demonstratione sciens sit
necessarium, oportere ut sit ex necessariis
demonstratio, & per medium necessaria;
detur enim hec quia & nec propter quid i. nulla
demonstratione cognoscet quare co-
ditio sit necessaria, nisi sciat nempe per
propositiones necessarias sed si existimat
propositiones esse necessarias, & non sunt
tunc opinabatur se scire, & demonstrare, &
ne uera scieret, quia non sunt necessariae, si
tunc non sunt necessariae, nec existimat es-
se necessariae, tunc nec scit, nec similiter
opinabatur se scire, ac si in his dicat, adeo
uerum est demonstrationem ex necessariis
procedere, ut natus opinetur se demonstra-
re & scire, nisi simili ex necessariis opine-
tur se non aliter, quod si non opinetur
ex necessariis procedere, non opinabitur
se scire, quod si opinatur esse necessaria, &
non sunt opinabatur se scire sed non sciens,
de hoc siue procedat per media, i. medietate,
sive per immediata & propter quid. Ad
uerte per demonstrationem quia, intelli-
geret demonstrationem quae ab effectu pro-
cedat, per demonstrationem propter quid,
i. que a causa de quibus inferius dicimus.

3. Accidentium autem, &c.

Quia accidentia aliqua necessaria vide-
bantur, qualia sunt inseparabilia, quorum
non est scientia nec demonstratio, ne erre-
mus, ut no. Th. Philo. docet filius acciden-
tis illius esse demonstrationem, quod per
se est eo modo qui definitus est c. 4. ac pro-
pterea dicit non esse scientiam illius quod
contingit non inesse, sub quo uerbo etiā

inseparabilia comprehendit, agit differentias
proprietatis: & probas horum non esse
scientiam, quia non sunt necessaria, quod
probata discussio in fine capitis.

Et tamen ambiget fortasse, &c.¹⁰

Objicit his quis dixit de accidentibus, obiecta.
Si enim necessaria non sunt, nihil ex eis ne-
cessarium concludetur, ut quid igitur ex istis syllogizamus, & de ipsis respondentij
interrogationes facimus, cum nihil magis
ex interrogatis necessarium sequatur, qua-
si quaslibet propositiones ad libitum su-
mitemus? & hoc significat illa uerba: dif-
fert enim nihil, si aliquis interrogatus coa-
tingentia i. quazvis, postea dicat conclusio-
nem, ut bene interpretetur Philo, hic enim
est sermo de Dialectico, qui ex probabilib.
& contingentibus procedit, ac de eis suas
facit interrogationes, quae uidentur super
sua, si nihil necessarium ex datis concludē-
dum sit, circa literam nota illud cuius gau-
sa haec, oportet interrogare de his, i. quare
haec accidentia perimus ut per ea conclu-
mus, & nostras faciamus conclusiones de
his, i. de accidentibus eisdem, cum non sint
necessaria.

Oportet autem interrogare.

Respondet circa accidentia nos uti in-
terrogatione, non ut quicquam necessarium
concludatur, sed ut necessario concluda-
mus, & ex datis & concessis a respondente
ipsum ad concedendam conclusionem co-
uincamus, & si concessa sunt uera, etiam
ad conclusionem ueram admittendam com-
pellamus, ac propterea non est inutile in-
terrogare in quo duplex necessitas, ut no-
tar Philo, insinuat & illationis, seu se-
cundum consequentiam, & similiter cōse-
quentis, seu secundum rei naturam: Est n.
aliud cōclusionem esse necessariam: Aliud
inferri necessario, ut alibi diximus. Vult
autem Aristoteles in hoc doctrine necessitate de
monstratiuam non solam esse secundum
illationem, haec enim in accidentib. etiam
inuenitur, sed etiam absolutam quae digi-
tur necessitas consequentia. Hec de capite
sexto.

QV AESTIO. I.
Circa caput sextum.

3. Arg.

Aduersus ea quae in terra continentur est argumentum primum, dicit enim proprium esse demonstrationi, ex necessariis procedere: contra hoc argumentor, nam sunt syllogismi ex necessariis procedentes qui tamen demonstrationes non sunt; ut patet in his quae ex affectibus procedunt, ut cum animalia corruptibilia esse, ex eo quod senescant probamus, & ignem esse, quia cineres sunt similiter quando ex signis certis procedimus, ut lac habere, probat peperisse, & esse fructus, arborem floruit se convincit: hæc omnia necessaria sunt, tamen demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant, non ergo hoc demonstrationi est proprium.

2. Arg.

Secundo contra rationem tertiam argumentor, probat enim conclusionem necessariam non sciri propter quid per medium contingens, quia cum hoc possit non esse, non erit causa eius, quod necessarium est, hoc uidetur falsum, nam contingens potest esse causa necessarii, ut patet, si uulnus aliquod latente infligitur equo, est causa, & contingens, quod equus nūquam amplius uiuat, hoc autem necessarium est, ergo contingens est causa necessarii.

3. Arg.

Tertio ex illis quatuor quae ad scienciam sunt necessaria, uidetur ut non sit obliuio, necessarium non esse, nam si quis ratione habet, obliuio non est, non ergo oportet ad dñe, & rationem habeat, & obliuio non sit, si uero alterius uidetur falsum quod scientia destruatur per mortem, cum maneat anima immortalis quae scire possit.

4. Arg.

Quarto uidetur contradicatio expressa in dictis Aristo. hic enim dicit, quod nec quia, nec propter quid per contingens possumus cognoscere necessarium, at 2. Prior c. 2. dicit, per falsum, uerum colligi quia, sed non propter quid.

5. Arg.

Quinto sunt accidentia, quae non sunt per se: tamen non contingunt separari, ergo falsum docet, quae non sunt per se, contingere non inesse, probatur antecedens, de albedine quae inseparabiliter inest cigno, ut & nigredo coruo.

6. Fals.

Circa primum oportet aduertere rationes quae inferunt conclusionem necessariam se habere in duplice differentia, quae

dare simul probant necessariam, tandem, sicutem, & causam ostendunt propter quam est necessaria, & istæ sunt potissimum deinceps strationes, de quibus precipius sermo in praesenti est, quæ per proprias causas procedunt: quædam sunt quae conclusione necessariam probat, sed non dat causam, quare necessaria sit: huiusmodi sunt illæ quæ per causas remotas procedunt, ut omne animal rationale est vegetativum, omnis homo est animal rationale, ergo omnishomo est vegetativus. Similiter sunt illæ quæ ab inferioribus ad superiora procedunt, ut omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illæ quæ ab effectu procedunt, ut omnis visibilis est animal rationale, omnis homo est visibilis, ergo omnis homo est animal rationale. Iam sunt illæ quæ a signo sunt, ut opacæ quæ orbiculariter illuminat, est rotundum, inna orbiculariter illuminat, ergo est rotundum.

Nec existimes idem esse signum & effectum, superius enim est signum, nam & causa signum dicitur aliquando, ut lumen est signum pluviae, & causa materialis. Similiter aliqua signa sunt quæ nec causa, nec effectus sunt propriæ, ut lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quod arbor floruit, quæ nec causa, nec effectus, unum alterius dicuntur.

Aduerte secundo ex Aristo. i. Reth. ad 2. fol. Theod. c. 2. duplex esse signum, quoddam duplo necessarium, & insolubile, quod græce dicitur τεχνη, non quoddam probabile, & solubile, quod dicitur non habere proprium nomine: illud insolubile & necessarium est, quod semper in se signatum, nec deficere contingit, ne cineres, & fumus sunt signa necessaria ignis, & aeternam moueri in ordinatum, signum aduersus ualitudinis, & hoc dicit pulcherrimum signum esse, & scientiam efficere, in Reth. Ad Alexan. c. de signo. Illud necessarium non est, sed probabile, quod non indicat necessario rem, ut esse pallidum, est signum probabile, quod aliquis fuerit timore per tertius, non necessarium, & hoc dicit inducere opinionem in Reth. ad Alex. Ex hoc signo claram est fieri Topica arguenda: at ex illo signo necessario, quod aliqui signum necessarium, uestigium, & indicium.

Cum uocant, argumenta et alius dupliciter, uno modo, probantes rem contingenter, necessariam tamen, quoties sub tali signo contingētia subsumimus, v.g. si hēt sebim cui alteria inordinate mouetur, sed mouetur Socrati, ergo habet sebim conclusionem contingentem necessariō ex signo probamus, quia cum minori non necessaria coniungimus, quomodo Rhetorici utuntur, etiam necessariis, licet Quintilianus lib. 5. talia signa necessaria ab arte probabilium sine ratione reiecerit, & ipsius argumenta Topica sunt, nec ex necessariis procedunt, cum non omnes propositiones necessariā sint. Altero modo conclusionē necessariam probamus, cum etiam sub eis subsumimus necessarium, ut quod' orbiculariter illuminatur, rotundum est, luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda totum est necessarium & de tali syllogismo a signo loquimur dicentes probare conclusionem necessariam, sed non dare cām, 3. fund.

Aduerte tertio dubium esse, an hi syllogismi, qui non per causam propriam conclusionem necessariam probant, demonstrationes sint: si enim non sunt quo ex necessariis procedunt? Si autem demonstrationes, quomodo non ex propriis causis proponuntur. Philo. 1. Postea e. 3. cō. 1. 3. uocat eos syllogismos, qui ex huiusmodi signis necessariis & effectibus procedunt, demonstrationes conjecturales, quasi non perfecte demonstrationes. Alex. 1. Topic. c. 1. dicit tales syllogismos posse dici demonstrationes, cum ex necessariis sint: posse autem dici topicos, quatenus dialecticus ex his, aut ex probabilib. procedit, sunt enim loca dialectica etiam necessaria, ut a definitione, a definito, a proprio, genere, &c. sed his dialecticus tāquā probabilibus utitur.

Mihi in hoc uideretur dicendum omnes illos syllogismos, prater eum qui a propria causa procedit, esse imperfectas demonstrationes, quas omnes uocat Aristoteles, seu quod est, quasi declarantes & probantes rem esse necessariam, non ostensa propria causa: & in hoc loco, cum dicit de demonstrationi esse proprium ex necessariis procedere, comprehendit utramque, tam quia quam propter quid, & hoc patet, nā paulo inferius dicit medium contingens non posse esse conclusionis, necessariā;

nec in ratione quā nec propter quid, & sic soluitur argumentum primum.

Ad secundum laborat Aegidius respondendo, adducit tres solutiones, prima, qd. *In. leg.* vulnus est causa solius mutationis & corruptionis equi, quae non est necessaria, cū iam transierit. dicit secundo, quod vulnus per accidens est causa mortis, quia non intendit corruptionē, sed generare formam cadaveris, & haec non est necessaria tertio dicit quod non est necessariū, quod equus sit semper mortuus, quia potest redire, nō idem numero, sed idem specie, cum ex illius materia possit aliud generari equus.

*Solutio
secundaria.*

Sed profecto in se facili non opus erat cumularē tot solutiones. dico igitur, aliud esse causam rei, quae est necessaria, aliud esse causam, quod sit necessaria, contingens facit rem, quae est necessaria: vulnus enim fecit equum esse mortuum, quod necessarium est postquam factum est, sed non est causa quod sit necessarium, nam ab aliis causis prouenit quod id necessariū sit, nēpe quia idem numero corruptum non pōt materiam eandem informare, uel quia idē tempus non potest restituti: per accidens ergo est contingens causa necessarii, non per se: cum ergo in demonstratione, non per accidens causas, sed per se indagemus nunquam contingens necessarium demonstrat: & sic soluitur argumentum secundū.

*Ad 3. ex
Philo.*

Ad tertium respondet Philo, solum tria annumerasse, nempe, rationē, quod res sit & subiectum sit, illud aliud sub his concluditur, & est probabile. At alii illud, nempe non esse oblitum, distinguunt ab aliis, & tunc respondet Aegidius, quod potest quis habere rationem conclusionis, & oblitus esse conclusionis, cum non illam rationem applicat conclusioni, licet uerum sit, si rationem applicatam habet, non posse oblitū esse: utraque expositio est bona & textui quadrat.

Ex Arg.

Ad aliam partem dico, non esse colligēdam ex hoc textu, secundum mentem Aristotelis animam rationalem esse mortale, *Ad. alia
partem* quod falsum est, ut euidenter ex aliis locis Arist. suo loco deducemus, utque docent Theop. Themist. Simp. Philop. Amm. & præstantissimi quique Aristoteles interpretes: solum uoluit dicere, quod si homo moritur, licet maneat eadem scientia in aia, tamen iam est aliud modus cognoscendi, quia

In Cap. VII.

non intelligit abstrahendo a phantasmatē sicut quando erat in corpore, uel quod iā illa sciētia non est hominis, cum homo sit compositum, quod moritur: scientia vero quantum ad substantiam & cognitionem manet in anima, mō cognoscendi mutata.

Demonstrationem ex propriis confab
oportere, quia est ex ijs, et de ijs qua
sunt per se: neque licere ex alio gene
re transcendentem monstrare.

Cap. VII:

Ad 4

Ad quartum dicitur, qd̄ duplicites se habet per, quia syllogizamus, uno mō quantum ad illusionem, & sic ex falso uerum inferimus, quod dicitur 2. Prio altero modo quantum ad probationē, & sic nullum factum uerum probat, nec contingens necessarium, & hoc est, quod dicitur.

Ad 5. ex
Philo.

Ad quintum Philo. ti duas ad hibet solutiones, altera cū pōt separari a nigredine per int... non autem homo a risibilitate: sed hæc solutio non est exacta, nam sicut de natura corui nō est nigredo, ita nec de natura hominis risibilitas: utrumq; ergo subiectum potest ab accidentiis separari.

Ex The. Altera sol. est etiam Them. c. 14. qd̄ abe do de se non est necessaria, & dicitur posse separari, quia nō oib. quib. inest, necessario inest, & inseparabiliter. sed adhuc dubia ē solutio, quia saltē respectu corui ē necessaria, & de illo nigredo demonstrari posse.

Ex Arg. Aegidius dicit, aliter se habere passionē aliter ipsum accidens inseparabile, nam subiectum accidentis huius potest absq; eo intelligi, & cum opposito cōiungi sine implicatione, possumus n. corū albū imaginari, nec ent repugnatiā destruēs naturā: at hominem absq; risibilitate possumus intelligere, & cum opposito risibilitatis minime, ga esset implicatio: & ita interpretatur, quo tale accidēs contingat non esse, & nos supra Porphyrium ita scimus.

Ex Alb. At ad mentem præsentem Arist. existimmo esse dicendum, cum Alber. tract. 2. cap. 15. illa dici necessaria, quæ uel sunt de cōsciētia subiectorum, uel subiecta sunt de natura ipsorum, qualia non sunt ista inseparabilia, quod si petas rationem horum, dicā, quia aliter non possunt de subiecto demonstrari, nam si albedinem de cigno demonstras, non nisi per aliquid albedinis demonstrabis, tunc, cum hoc etiam sit in cigno, & non sit eius natura, quō de cigno demonstrabitur, nisi ipsa natura sit causa? nota ergo, quare non sit demonstratio corū quæ inseparabiliter insunt, nisi per se insint: atq; hæc de questione hac satis sint.

Q Voniam autem ex necessitate insunt circa unumquodque genus, quæcumque per se insunt, & secundum quod unumquodque, manifestū quod de ijs, quæ per se sunt, sunt scientiales demonstrationes, & ex talibus sunt.

Accidentia enim non sunt nec essentia, Quare non necesse est conclusionem scire propter quid est, neque si semper esset, non per se autem: ueluti per signa syllogismi, quod enim per se, non per se sciet, neque propter quid, propter quid autem scire est per causam scire. Propter ipsum igitur oportet & medium tertio, & primum medio inesse.

Non igitur est ex alio genere trā scendentem mōstrarare, ut geometri cum arithmeticā. Tria enim sunt, quæ sunt in demonstrationibus: unū quidem, quæ demonstratur ipsa conclusio: hoc autem est, quod inest generi alicui per se. unum autē, dignitates: dignitates autem sunt ea, ex quibus tertium, genus ipsum subiectum, cuius passiones, & per se accidentia declarat demonstratio: Ex quibus quidē igitur demonstratio, contingit eadem esse: quorum autē genus alterum, quemadmodū Arithmeticā, & Geometriā, non est arithmeticā demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinib: nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem ut contingit in quibusdam, post-

posterioris dicetur. Arithmeticæ vero demonstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & alia cōsimiliter.

Quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcendere aliter uero, quod impossibile, manifestum, ex eodem. n. genere necesse est extrema & media esse namque si non per se, accidentia erunt.

Propter hoc geometriæ nō licet monstrare, quod contrariorum una est scientia, sed neque quod duo cubi cubus: neque alij scientiæ, quod alterius.

Nisi quæcunque ita se habent inter se, ut sit alterū sub altero, ut perspectiva ad geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen.

Neque si quid inest lineis, non secundum quod lineæ, & secundum quod ex principijs proprijs ut si recta pulcherrima linearum: aut si in contrarium se habet ipsi circumferentia. non n. secundum quod proprium genus ipsorum est, sed secundum quod commune aliquod.

Manifestum autem, & si fuerint propositiones uniuersaliter, ex quibus est syllogismus, quod necesse & posse cōsimiliter dicere demonstrationem perpetuam esse huius modi demonstrationis, & ut simili pliciter dicam demonstrationis.

Non est igitur demonstratio corruptibile, neque scientia simpliciter, sed ita, sicut secundum accidens: quoniam nō: uniuersalis ipsius est, sed aliquando, & quodammodo.

Quando autem sit, ∵ necesse est alteram non uniuersalem esse propositionem, & corruptibile, corrū-

ptibilem quidem, quoniam & conclusio, existens. ∵ non uniuersalem autem, quoniam hoc quidem erit, illud uero non erit, in quib. est quare non est syllogizare uniuersaliter, possumus sed quod nunc.

Consimiliter autem se habet, & circa definitiones: quoniam definitio est, aut principium demonstratis, aut demonstratio positione differeat, aut conclusio quædam demonstratis.

Eorum uero, quæ saepe sunt, demonstrationes, & scientiæ, ut lunæ, defectus, manifestum, quod secundum quod quidem tales sunt, semper sunt secundum quod uero non semper, secundum partem sunt. ∵ quemadmodum autem defectus, consimiliter alijs.

Quoniam autem manifestum, quod unumquodque demonstrare nō est nisi ex unicuiusque principijs, si quod monstratur in sit secundum quod illud, non est scire hoc. Etsi ex ueris & indemonstrabilis, monstratu sit, & immoratis. Est n. sic monstrare, quemadmodum Bryso quadratram. secundum commune. n. monstrant tales rationes, quod & alteri inheret. quo circa & in alijs coaptatur rationes nō cognatis. igitur nō secundum quod illud scit; sed secundum accidens neque. n. coaptari posset demonstratio & in aliud genus.

Vnumquodque autem scimus nō secundum accidens, quando secundum illud cognoscamus secundum quod inest ex principijs illius secundum quod illud. ut duob. rectis equalibus hære cui inest per se, quod dictum est, ex principijs huius.

15 Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognitione esse. si vero non, sed quēadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidē similiter, differunt vero, ipsum.n. quod, alterius scientiæ, subiectum namque genus alterum: ipsum vero propter quid, superioris, cuius per se passiones sunt.

16 Quare & ex his manifestū, quod nō est demonstrare vnumquodque simpliciter, nisi ex vniuersuīusque principijs.

17 Sed horū principia habent cōc. Si vero manifestū est hoc, manifestū, & quod non est vniuersuīusq; propria principia demonstrare, erunt in illa omnium principia, & scientia illorū domina omnium.

18 Et namque magis scit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus enim scivit, cum ex non causatis sciat causis, quare si magis scivit, & maxime: & si scientia illa esset, & magis, & maxime.

19 Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus: nisi ut dictum est, geometricā per speciūas, aut mecanicas, & arithmeticā in harmonicas.

20 Dificile autem est cognoscere, si scivit, aut non. difficile est, n. cognoscere, si ex vniuersuīusque principijs scimus, aut non: quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdant syllogismū, & primis scire. hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse.

21 Quoniam autem ex necessariis, & cæt.

Hoc capite, duo præcepta demonstrationis traduntur, alterum, demonstrationē ex propriis principijs subiecti procedere, alterum, esse incorruptibilium, & eorum quæ mutari non possunt. Repetitur igitur initio capitū demonstrationem esse ex his quæ per se sunt, uel quia id interruptum erat probando ex necessariis esse, uel quia, ut notat Philo, adiungit aliud, quod prius nō dixerat, nempe demonstrationem esse ex necessariis, propriis, & peculiariis, cuicunque subiecto, de quo sit demonstratio: unde Enthymema facit: quæ sunt per se, in sunt ex necessitate cuicunque subiecto, & secundum quod tale est, i. proprie, & peculiariet, ergo demonstratio est ex his, quæ per se sunt, addenda est maior, ex talibus enim necessariis demonstratio sit, sicut sit perius dixerat.

Accidentia enim non necessaria sunt, &c.

Infert, qui per accidentia procedit, non scire propter quid. cum non sint necessaria, hoc autem iam superius declaratum est, imo, inquit, etiam si per ea, quæ semper insunt procedat, nisi sit per se, nō de monstrar, nec scit causam & propter quid, sed quod est per se, id est conclusionem necessariam nō scit per se, id est per causam, quales sunt illi syllogismi, qui per signa procedunt, hi enim non sunt per causam, nec demonstrant, quia non ex per se procedunt. Dices: quomodo sit hoc? non ne iste est a signo, & effectu, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibilis. ergo omnis homo est animal rationale? ramen ex his quæ per se sunt, procedit, hic tūum ex signis necessariis oportet intelligere, ut superius, declaravimus. dico Arist. loqui generaliter, & de eo quod euent communiter, ut talia signa necessario inferant, sed non per propositiones utrasq; necessarias, & per se, plurimam enim minorum non sunt per se, ut si dicas, cui inordinate mouetur pulsus, is febit, laborat: Socrati inordinate mouetur: ergo laborat ac propterea dicit Arist. non ex per se procedere, quod ad demonstrationem est necessarium, nempe ut utraque proposiūio sit per se, & ob id optime concludit, oportet primum medio, & medium extro mo propter ipsum, id est per se inesse, ac si

dicat: utraque propositio debet esse per se in demonstratione . quod si aliquando id in signo accidit, id raro . & per accidēt est , nec talis est propria demonstratio , cū non ex causis procedat.

3 Non ergo est ex alio genere, &c.

**Præceptū
notandum
quod non
sit trans-
fundum
de gene-
re in ge-
nere**

Proponit primum præceptum, nempe non licet demonstranti, transire genera & subiecta. i. non possumus passiones unius generis de alio demonstrare , nec demonstratione unius scientiæ conclusionem alterius scientiæ demonstrare, sed ex propriis cuiusq; principiis proprias passiones probare . Sunt autem tria in demonstrationibus, dignitates, & principia, quæ sunt fundamenta demonstrationum; est subiectum genus , de quo demonstramus ; est passio quam vocant conclusionem, tanquam cōclusam, & probatam de genere : inter hæc tria mihi prohibet dignitas esse easdem in diuersis scientiis, nam illa uulgata principia per se nota communia sunt Geometris Arithmeticis, & reliquis: at passiones particulares sunt cuique scientiæ, sicut & subiecta: ut enim numerus, & magnitudo diuersa sunt, etiam & quæ eis accident, si enim eadem essent, similiter numeros, & magnitudo eadem essent: hinc fit, ut Arithmeticam demonstrationem non sit conuenire id est applicare in accidentia magnitudinibus, id est ad probandas passiones magnitudinem, ut sit ratio haec: scientia quæ habent diuersa subiecta , diuersas habent passiones , non ergo passiones unius subiecti per principia alterius scientia: quia circa aliud subiectum est , probari possunt: at quia id aliquando licet, nempe cum scientiæ sunt subalternans, & subalternata , dicit se posterius hoc traditurum.

Dubium

Dices, quare in demonstratione non an numerauerit præmissas ? dico hic per ipsam demonstrationem intelligere ipsas propositiones, & solum numerat ea , quæ extra demonstrationes sunt, nempe subiectum , passionem in conclusione , & dignitates , quæ omnia demonstrationem non componunt, ut talia sunt , sicut fecit in capite primo.

**4 Quare autem simpliciter neces-
se est &c.**

Oferit scientiam unam non demonstrare passiones alterius, nisi sit idem pros sus subiectum, aut aliquo modo idem, dicit hoc, quia quando subiectum unum sub alio continetur, passiones superioris poterimus demonstrare de inferiori , ut passiones trianguli de Isochele , passiones de homine, quæ sunt animalis, quando uero subiecta sunt protus diuersa, id non sit, probat, quia cum demonstratio ex his quæ p se sunt procedat, medium , subiectum , & passio debent adiuuicem conuerti, & propria esse, aliter per se non essent: nou ergo per mediū alterius subiecti possumus passionem de alio subiecto monstrare . nou enim essent tunc per se.

**Propter hoc Geometræ non est
demonstrare, &c.**

Exemplo manifestat unam scientiam , quæ sunt alterius non demonstrare, geometra enim nō demonstrat, contrariorum eandem esse discipitam , non enim talis conclusio ex his, quæ geometra docet, cōficitur, est enim propria Metaphysico , & etiam Dialetlico, qui ut notat Philop. circa omnia uagantur, intellige tamē non demonstrando, sed probabiliter disputando. Alterum exemplum est, geometria etiam non demonstrat, q; duo cubifaciant cubū quia cubus non est materia geometriæ , quæ plana, & superficialia considerat , sed est Stereometriæ , quæ corpora , & solida speculator, cubus autem corpus est, & ita exponit Philop. & notat, quod Arist. intellegit per hoc quod duo cubi sunt unus cubus, id quod est duplare cubum, ut sit sensus geometria non demonstrat duplare cubum, sed Stereometria . Est autem cubus corpus omnium laterum æqualiū, qualis tessera, seu taxillus: duplare verbo cubum est dare cubum, alium in dupla proportionē ad primum, & hoc est, quod Stereometria docet: & Philop. ponit demonstrationem Apollonii, circa huiusmodi duplationem; at pace dicam , aliud est sensus Arist. quem egregie docet Alb. c. 16.

Quod ut intelligas aduerte, quod sicut **No. de fo** geometræ habent corpora cubita , ita & **lidis ms.** Arithmetici habent numeros cubitos, qui **magni** ex bina multiplicatione super numerum quilibet per se ipsum resultat, ut ter tria ter,

ter, quæ sunt uiginti septem, est numerus eisbus: bis duo bis, quæ sunt octo, & similis: est autem discri men inter hos & illos cubos, quod cubus Geometricus nō facit cubum alteri adiunctus, ut si taxilius supra taxiliū ponatur, non sit cubus, sed trabs: at si cubus unus numerus multiplicet alterum, resultat cubus, ut octies uiginti se ptem faciunt ducenta sedecim, quæ etiam sunt cubus: hinc pater, quod subtiliter posuit Arist. exemplum in eo, quod propriū est Arithmetico, in quo insinuat, non solum quando prorsus nō attinent res unius scientiarum ad alteram, non esse probandas ab illa, ut in priori exemplo, sed etiā quando uidentur eadem, sed non est eadem ueritas, Geometra enim de cybo etiam tractat, sed non ei inest id quod cubo Arithmetico inest.

6 Sed ant quæcunque sc_a habent adiuicem.

Ostendit aliquando licere uni Scientiarum probare quæ sunt alterius quando nimirū unius obiectum sub alterius obiecto est, quas uocant scientias subalterans, sicut se habet Geometria ad Perspectivam, & Arithmetica ad Musicam. Nota circa literam,

Dub. Quid re Aduerte ex doctrina communis tria requiratur qui in duabus Scientiarum sint subalterantes. **1. Concl.** Ita non sic se habent, ut unum sub altero **2. Concl.** sit, est enim una de numero, altera de magnitudine.

Alterum est, quod unum subiectum sic sit inferius altero, ut non sit inferius quid dicative, sicut species respectu generis, tūc enim non essent duae Scientiarum, nam eadem est Scientia generis, & speciei, ut animalis, & hominis. **4. Meta. tex.** **4.** sed debet esse inferius accidentaliter per aliquam differentiam materialem, ut se habet linea visuallis, de qua est perspectiva, & linea in communione, de qua Geometria est. & numerus sonorus de quo est musica & numerus, de quo Arithmetica, sunt enim interiora accidentialiter.

3. Concl. Tertium, quod Scientia quæ est de universalis, quæ dicitur subalterans, probet

principia particularis, quæ dicitur subalternata: ita ut conclusiones universalis sine principiis particularis scientiarum, ut patet, nō inserviant, dicit sextam esse consonantiam imperfectam, non probat, Arithmeticus id probat, quia est proportio superpartiens. Chrysurgus dicit, vulnera circularia difficultius curari, nō probat, sed Geometra, quia latere magis distant in circulo. In his igitur Scientias docet Arist. posse fieri transitum: sed hęc latius in fine expositionis capituli examinabuntur.

Neque si aliquid inest lineis &c.

Docet non solum Scientiam unam probare non posse conclusiones alterius, sed quamq; Scientiam limitem habere ex eo, quod tales passiones considerare debet, quæ suo subiecto insunt secundum eius principia propria: quæ uero insunt, sed nō secundum principia propria, aliis Scientiis relinquenda sunt, uerbi gratia Scientia de homine cōsiderabit ea quæ homini insunt secundum principia propria ut homo est, ut quod sit discursiuus, admiratiuus, risibilis: quæ uero communiter insunt, relinquet, ut quod coloratus, quod quantus: si militer de lineis speculabatur geometra, quod figuras componant, quod faciant angulos, quod uero recta sit pulcherrima, aut contraria circulari, relinquet, quæ communia sunt, & nō lineis, ut lineæ sunt, insunt, quæ doctrina est Arist. **4. Metaph. c. i. & libro 11. c. 6.** ex his habes scientias de suis subiectis, quæ eis insunt per se, & proprie cōsiderare, & per media & rationes eis peculiares: hoc enim est ex propriis procedere.

Manifestum autem est, si fuerint, &c.

Hic continetur alterum præceptum principale demonstrationis, nempe demonstrationem esse ex perpetuis, & incorruptibilibus propositionibus, quod patet, quia ex universalibus procedit, universalia autem insunt omni, semper, & per se, & secundum quod ipsum. Nota litteram cum dixisset huiusmodi demonstrationem, nempe quæ procedit ex universalibus, esse ex perpetuis, uidebatur iudicare aliam esse demonstrationem, propterea contigit

git dioendo ; ut melius dicam' simpliciter demonstrationis , quā si nulla sit alia uera demonstratio , nisi quæ ex uniuersalibus procedit. Aduerte nos esse aliud dicere de monstrationem esse perpetuorum , quam quod ueritates , q̄ in demonstratione sunt , non mutantur , nec mutari possunt , semper enim triangulus habet tres angulos , nec ullo tempore succedit & accidet quod nō habeat , similiter de alijs ueritatib. quæ sub scientia sunt & demonstratione .

Non ergo demonstratio corruptibilem &c.

Docet non solum propositiones esse in corruptibiles , sed quod nec conclusiones contingat corruptibiles esse , quārū sc̄ientia , & d̄emonstratio , sunt nam corruptibilium non est scientia nec demonstratio nisi sicut secundum accidens , & non uniuersalis : hoc dixit , ut notat Philop. & Themis. propter singularia , horum enim est d̄em̄ stratio mediata , quatenus sub uniuersali continentur , ac idcirco dixit , ut notat Philop. sicut secundum accidens , sed talis non est demonstratio propria & per se , cū non sit uniuersalis , sed aliquando , & sic , idest pro tempore certo , dum enim iste triangulus est , habet tres angulos , sed non semper est , sed nunc Similiter Petrus est , animal , non semper est : talium igitur non est simpliciter demonstratio & scientia .

Cum autem ita fit &c.

Ostendit , cum conclusio corruptibilis est , unam saltē p̄m̄issam esse corruptibilem , nam si utraque necessaria , conclusio non esset corruptibilis : similiter non erit uniuersalis , nam si corruptibilis , hoc quidem erit hoc non erit , ex quibus est , ac si dicat , si propositio corruptibilis , est non erit uniuersalis , quia singularia , in quibus uerificatur , quedam erunt , quedam non erunt , ut patet in hac , homo est ambulans uel unum singulare , uel multa , ex quibus est illa d̄em̄ stratio , aliquo tempore erūt , aliquo tempore non erunt , non erunt ergo uniuersalia , hæc enim omni tempore sunt .

Similiter se habet definitione &c.

Idem quod de demonstratione dixerat ,

nempe non esse corruptibilium , & de definitione tradit , non enim est definitio nisi perperuorum , & probat demonstratio est ex perpetuis , sed definitio non est extra demonstrationem , cum aut sit conclusio , aut principium demonstrationis , aut sit ipsa demonstratio positione differens , ergo & definitio est perpetuorum . Nota usum definitionis in arte posteriorum non esse ex tra demonstrationē , ut superius diximus

Hæc uerba duplicit exponuntur , uno modo ab Auerroe . 1. animæ , tom . 12. dici triplicem esse definitionem , altera est passionis , ut risibile est aptum ad risum , altera subiecti , ut homo est animal rationale , tertia est ex utroque congregata , ut animal rationale , aptum ad risum . illa quæ est passionis dicitur conclusio , quia demonstratur per definitionem subiecti , quæ ob id dicitur principium , ut omne animal rationale est aptum ad risum , omnis homo est animal rationale , ergo omnis homo est aptus ad risum , tota uero ex utraque aggre gatio dicitur demonstratio differens positione quia re uera oīa , ex quibus demonstratio cōfīscis cōtinet . solū deest figura , & modus .

Ista expositio est bona , led altera est meior Philop. Themis . B. Thomæ est enim triplex definitio , ut docet Arist. 1. animæ , ca. 1. altera materialis , ut quæ iram sanguinis effervescentiam , circa cor definit , altera formalis , ad quam finalis , etiā reducitur , ut ira est appetitus uindictæ , tercia ex utroque composita , uiria est effervescentia sanguinis circa cor ob appetitum uindictæ : dicūt igitur p̄ cum materia sit infima causa , potius demonstratur per formalem , uel finalem , & ita conclusionis locum obtinet , illa uero principiū : at utraque est demonstratio positione differens , non solum quia de est figura syllogismi , sed ut notant Greci , quia quod erat in conclusione , & ultimum in demonstratione , scilicet materia est pri mū in definitione , dī enim , ira est effervescentia sanguinis in corde ob appetitu uindictæ : & ita ē expositio melior priori .

Eoru autem , quæ s̄p̄e fiunt &c.

Vt Themist. Philop. & aliū dicunt , & bene , responder Aristot. cuidam obiectioni , non enim demonstratio perpetuorum uidetur esse , cum demōstremus lunam eclip sari , & similia . quæ non semper sunt , respon-

Prima ex
pos. An-

2. exp̄.
melior .
Themis .
D.Tho.

In Cap. VII.

respondeat hæc eo modo, quo ad demonstrationem pertinent, semper esse, demonstrat enim ad causas relata: & sic nunquam deficiunt, ut exponunt Græci, & Albertus, quamvis ista, uel illa in singulari non sine semper, sed secundum partem, ne tempe singularia, quæ transirent, & talium singulorum non est per se demonstratio, ut notat Philop. est enīm demonstratio per se ipsius universalis.

13 Quoniam autem manifestum est &c.

Regreditur, ut ostendat ex propriis uniuscuiusque principiis esse demonstrandum, eo quod ex per se oporteat demonstrare, adeo ut quamvis ex ueris indemonstrabilibusque procedamus, si non ex propriis, sed ex communibus procedimus, non sit scire per se & simpliciter, sed secundū accidentis quomodo Brisson procedebat demonstrando circuli quadraturam: argumentabatur enim, quo cunque datur & maius & minus ei datur æquale, sed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus, ut patet de his, quorum unum intra circulum, alterum extra descriptum est: ergo datur quadratum æquale circulo: hoc non est scire, sed per accidentem, nam medium maius & minus, est quid commune multis, debebat autem probare ex principiis propriis quadrati.

Nea de filiis. Ita interpres declarant Brissonis ratio nē, cuius nihil dixit Aristoteles propterea mihi dubium est, an illa fuerit, cum non solum ex communibus, sed ex falsis procedat: at Aristoteles ex ueris & immediatis uideatur dicere processisse: dico ex falsis, nam illud principium, quo datur maius & minus, datur ei æquale, est falsum. ut docet Campanus, nam angulo semicirculi datur recti linea maior, nempe rectus, & obtusus, & datur minor. si acutus, nunquam tamen datur æqualis: similiter ternario datur uumerus aliis maior, aliis minor, non tamen æqualis: sed satis nobis sit Brissonem ex communibus processisse principiis, propterea non demonstrasse, siue sit hec, siue illa allia ipsius ratio, impertinet enim hoc est.

14 Vnum quod autem scimus non secundum accidentem.

Explicat quando non secundū accidentem

scimus, & dicit tunc id esse, cu scimus participationem ex principiis propriis, & proximis, per quæ illi subiecto, de quo demonstratur inest, ut tunc scimus risibilem hominem, cum per illa principia scimus, per quæ proxime inest homini ut per animal rationale: similiter triangulum habet tres angulos scimus, non per accidens, cum ex propriis principiis erianguli propter quæ ei inest, scimus unde tunc per accidens scimus, cum per aliquid accidens extraneum, uel per aliquid intrinsecum, commune tamē & nō per proprium cognooscimus.

Quare si per se & illud inest.

Iste locus est magnæ obscuritatatis, quæ uarie ab interpretibus exponatur, ad ducam tamen expositionem nostram, quæ mihi magis ad mentem Aristoteles & secundum ueritatem consona uidetur.

Nex. Aduerte igit primo duplices passiones posse probari de aliquo subiecto, quasdam proprias, quæ soli insunt & secundum quod ipsum, ut de homine risibile, disciplinabile, quasdam communes, quæ ratione superiorū ei insunt, ut & homo sit sensitivus, & vegetatius, quod corruptibilis quamvis barum passionum nō sit demonstratio universalis, sicut primarum: quādo passiones priores demonstramus, oportet pro medio sumere principium proprium & soli intrinsecum subiecto cuius est passio, ut n. passio soli inest, ita & illius principium soli inerit: cu uero demonstratus passiones superiores, etiam principium superiorius sumemus, nam sicut passio non soli inest, ita nec principium, sunt enim syngena: unde demonstramus de homine risibile, per animal rationale, demonstramus uero vegetativum, per corpus animatum.

Aduerte secundū maxime, multas passiones subiecti subalternantis considerari de subiecto subalternato, ut de diatessarō, dicit Musicus est, p̄portio se q̄ tercia, & hoc prædicatum arithmeticū est. Perspectivus similiter dicit, conum uisuum esse angulum minorem recto, & tamen prædicatum geometricum est, & huiusmodi sunt multa. ex quo fit cum iste passiones non insint inferiori subiecto, nisi & superioris, ut per id debent demonstrari: unde medium superioris erit sicut & passio, quamvis ueritas conclusionis sit subalternata: quod Aristoteles uocat

Expositio se secunda. est quia pertinere ab subalternata, propter quid uero subalternantem.

Hoc supposito, ueniamus ad litteram, docet adeo uerum esse, ut per ea principia per quae inest passio subiecto, debeat probari, ut si illud, assempassio, per se inest, cui inest i. proxime & soli subiecto suo in est, per medium est in eadem proximitate debet demonstrari si uero non ita per se in sit, sed sicut musica ad Arithmeticam i. tanquam passio superioris inferiori inha-
get, tuas per principium superius passionis illius debet demonstrari: quamuis differat demonstrationes h[ab]e communes a propriis, proprie enim ad eadem scientiam pertinente integra, at h[ab]e communes non sic, sed propter quid seu medium, est superioris scientia, cuius est passio: at ipsum quia i. conclusio ueritas remota causa erit in superioris, & subalternata.

Quare ex his manifestū est, &c.

Concludit, simpliciter demonstrare nō contingere aliter quam ex propriis princi- piis: non enim passionem particularem, de propriam subiecto probabis per commune medium, sed propriam proprio, cōdem cō munī, illius tamen proprio principio pa- sionem: demonstrabis, quamvis ut diximus, non sit demonstratio uniuersalis illa, que passionem communem etiam per suum principiū concludit: est tamen demonstra-
tio, & ea licet uti in subalternatis s[ecundu]m.

**Sed horum principia habent cō-
mune &c.**

Philo D. Tho. Auer. & alii, h[ab]e uerba in hunc sensu exponunt, ut cum divisset de monstrationem perfectam ex propriis pro cedere principiis, uelit docere h[ab]e principia propria, habere cōia alia principia, per quae nulla scientiarum particularium de monstrat, cuius ratio est, quia ex communib[us] nō ex propriis procederet quod fieri non potest: h[ab]e autē communia sunt alterius scientiæ dominæ & reginæ omniū aliarū.

Dubitamus. Dubitabis, que sunt ista principia pro Qua sim p[ro]pria, que sunt ista communia, que est ista principia scientia domina omnium? dico, duplicita p[re]summa, principia distinguui posse, quædam essendi que com quædam cognoscendi: essendi sunt illa, que dant esse rei, ut materia, & forma, & aliae cause dant esse corpori cognoscendi, sunt

dignitates, & axioma, & propositiones, quibus res cognoscimus: H[ab]e autem utra que sunt in duplice differentia, quædam pro p[ri]a, quædam communia: propria essendi sunt principia proxima, que dant esse rei, ut anima rationalis, & corpus tale, sunt p[ri]ma principia hominis & in Philosophia naturali, materia & forma principia cor- poris naturalis: principia vero cognitionis propria sunt dignitates cuilibet scientiarum appropriate, dicit enim geocatena: si ab e[st] qualibus linguis aquales linear[es] demas, &c., & similiter de aliis principiis: similiiter Arithmeticus habet, eadem, determinata ad numerum; communia uero principia, es- sendi sunt, partes esse tales, & cause com- munis, ut esse actus, substantia, forma, po- tenzia, que sunt in essentia multarum rerum & ab his dependent particularia, cognitionis autem communia sunt illæ, dignitates nulli materiæ peculiari contractæ, ut si ab aequalibus aequalia demas &c. omne totū est maius parte, quædlibet est uel non est, quorum ueritati iniurit ueritas particu- larum, sicut esse priorum principiorū essendi dependet ex communib[us]. propterea igitur Arist. dixit, principia propria habere communia principia, intellige de principiis esendi cū Auerroe, & simili de principiis cognoscendi cum Philo. nam de omnibus his principiis id dictum ueritatem habet; h[ab]e autem sciētia, que communia omnia considerat, tam esendi, quam cognoscendi di Meta. est ut docet Arist. 4. Metaph. c. 3. & lib. II. c. 3.

Et namque sit magis ex superio- ribus, &c.

Probat, sciētia h[ab]e esse dominā, sciētia est, que ex prioribus causis procedit, ergo magis sciētia, que adhuc ex superioribus & minus causatis est, ergo & maxime sciētia, que ex supremis & non causatis prin- cipiis est, talis est ista Metap. que omnium communia principia considerat, ergo domina est, & maxime sciētia.

Sed demonstratio nō cōuenit &c., 19

Auerroes hic docet. Arist. epilogare, sed Rejiciens expositiō Auer-

melius uidetur dicendum, quod respon- deat dubitationi, posset enim quis dice- re & petere, num h[ab]e sciētia domina per communia demonstrat propria sciētia rum, responderet, id non esse: nunquā enim est

In Cap. VII.

est transitus ab una scientia in alteram, nisi per modum subalternationis, ut paulo supponit dixit, & illic declarauimus, qd non est in his principiis, cum sint eadem, contraria tamen ut postea declarabuntur.

Dificile autem est cognoscere, &c.

- 20** Difficultatem in indagandis propriis cuiusq; principiis proponit, quod quidem scire est, cum nō nisi per propria scientias, nos autem ex tieris & primis precedentibus existimamus demonstrasse, cum hęc non sufficiant, sed debet esse principia propria, & syngeneia. Notat Philop. difficile esse propria inuenire principia, quia particulares rerū naturę sunt admodum occulta, ac idcirco earum principia propria per quę demōstrare oportet, difficile cognoscuntur, atque hęc de capitis expositione.

QVAE STIO. I.

Circa Cap. 7.

1. *Dub.* Oportet ut ea, quę hoc capite dicta sunt illuc remittantur: ac primum dubium sit de aliis tribus conditionibus, quas secundum cō munem opinionem ad subalternationem scientiarum necessarias assignauimus, prima enim, quod subiectum unius sit sub subiecto alterius, videtur contra Arist. c. 10. huius libri, ubi docet, scientiam unam tradere propter quid alius, ac perinde erit subalternans, & tamen non est subiectum ipsius superioris, ne partē de geometria, quę reddit propter quid medico, quare vulnera circularia difficultius currentur, & tamen Medicinae subiectum, nempe corpus humanum, non est sub geometrice obiecto puta magnitudine.

2. *Arg.* Præterea contra secundum, quod sit inferius accidentaliter, est argumentum: si esset inferioris accidentaliter, esset pars in modo, & totum per acc. dens, sed de toto per accidentē non est scientia, 6. Meta. ca. 2. nec definitio 7. Meta. ca. 4. non igitur erit de eo scientia subalternata.

3. *Arg.* Contra tertiam est argumentum: si conclusio subalternantis est principiam subalternata, tunc potest, ut talis conclusio est ex terminis ipsius subalternatae, ut non, si non, igitur non erit principium illius, si vero est, ergo non poterit probari per medium superioris scientie, nam tunc est superioris, & passim non posset de eo

universaliter praedicari v.g. dicit Medicus, uulnus circulare difficultius curatur, si medium est geometricum, nempe circuli partes maxime distante, non poteris demonstrationem facere, nam dices, cuius circuli partes maxime distante difficultius sancentur, circularis uulnus pars maxime distant, tunc illa maior est falsa, quia difficultius sanitati non iacet circulo in communi, queta solum sumit geometra.

Ad hanc difficultatem dico primo: si scientia aliqua debet subalternari alteri, & ab ea accipere propter quid, debet aliquo modo eius subiectū sub subiecto alterius contineri, contra. Concedat, difference tercia, dico autem aliquo modo, quia similitudinem non est opus. v.g. simpliciter obiectum Medicinæ non est sub geometria, ut dicit Aristoteles, illud obiectum, cuius propter quid dat geometra, est aliquo modo sub geometria, nempe uulnus circulare, similiter Astrologia accipit a geometria, propter quid dat geometra, est aliquo modo sub geometria, nempe uulnus circulare, similiter Astrologia accipit a geometria, propter quid dat geometra, est aliquo modo sub geometria, nempe uulnus circulare, similiter Astrologia accipit a geometria, propter quid alterius subiecti, nisi sit aliquo modo sub suo subiecto cum autem subalternata de suo subiecto totali accipiat propter quid, erit illud sub subiecto alterius non enim scientia est simpliciter subalterna alteri ex eo, quod alius particularis subiecti conclusionis aliquando ab ea accipiat propter quid, cum subiectum commune & totale non sit sub altero, & hoc docuit illic Aristoteles, nempe posso scientiam, propter quid tradere aliius conclusio- nis alterius, quando huic communis subiectum sit sub altero, tamen illud particulae sub eo erit, a quo sumit: propter quid.

Dico secundo merito scientiam subalternatam habere subiectum cum illa differentia materiali & accidentalē: prò cuius declaratione adverte, scientias in communione primo distinguere penes diversum modum cognoscendi intellectus, modus autem cognoscendi intellectus est per abstractionem a materia, res enim abstractendo inveniuntur. ad 2. Fund.

Materia uero triplices est, quædam, quæ dicitur singularis & signata, haec autem sunt proprietates, & conditiones individualium

deorum singulatim; quodam est materiæ, quæ dicitur sensibilis, hæc autem est subiectum, cum accidentibus sensibilibus, & eum motu, & mutatione, in quibus ueruntur hæc inferiores substantiae, non enim sunt nisi cum his inuolutis dispositionibus: tercia materia est, quæ dicitur intelligibilis quæ sunt quantitates & dimensiones.

Ex tripli complexo abstractio. Secundo nota: tunc triplex sit materia triplex est etiam intellectus abstractio, & modus intelligentiæ modus: quedam est intellectus intelligi abstrahendo a materia singulari non tam a materia sensibili, ut quando substantias has correspondentes consideramus, & communem quidem sed quare aus his substantia mutationibus & qualitatibus sensibilibus, consideramus eum, hominem levem animal; non parum substantiam, sed mortibus, & mutationibus subiectum: quedam alia, intelligimus ponit solidum a singulari. sed etiam a materia sensibili, abstrahentes, ut res mathematicas, triangulum enim consideramus abstractum a materia sensibili non enim in ferre, aut ferro, aut ligno, consideramus, sed in communis abstractum ab his, quibus suis effectis, que dicuntur materia sensibilis, quedam alia intelligimus ab omni materia abstractio, ut quando tria substantiam, intelligiam; ac deinceps consideramus.

3. Fund.

A tripli complexo abstractio scienzia specie culativa.

Tertio nota iuxta tria abstractiones, tria esse scientiarum speculatiuarum genera, priuatum est Philosophia naturalis, quæ considerat res abstractas a materia singulari, sed non a materia sensibili, aeternas, & immutatas, res per medium superioris scientiarum, pura, id est geometria & Arithmetica, quæ res tractant abstractas a materia sensibili, sed non ab intelligibili: nam triangulos, & figuras in quantitate, quæ materia intelligibili est, & determinatas, rectum genitum est. Metaphysica, quæ res ab omni materia separatas speculatur, vide igitur tria genera scientiarum secundum divisionem intelligentiæ & abstractiæ modi similitudine suæ præceptis hæc tria scientie, quæ cum de se quæ abstracti poterat a materia sensibili tractare, non abstracti ab ea, ut Perspectiva de linea uisu, Musica de numero sonoro, hæc enim utraque & fundatim abstracti tractant, & non abstracta a perspectiva sensibili, sed limitata ad ipsum, ut sonum, cum, tamen, linea & numeri abstracti ab his possent: tales di-

scientie scientie medie inter Philosophiam ac puram Mathematicam, ac subalternari utrique, quamvis præcipue Mathematicæ.

Ex quo elicere potes cuius gratia hæc 4. Fund. dicta sint, nimirū ut intellegemus quare scientie subalternata addant in subiecto Quid ad differentiam materialem, hoc autem est, das subiectio, quia scientie inter se generæ non distinguuntur, nisi uero sit modus abstractiæ, sed subalternata sit de subiecto, oportet ut subalternata sit de subiecto contractioni: & hoc diligentius nota.

Per quod responderemus ad secundum, non enim perspectivus habet pro objecto totum hoc lucidum uisualem, esset enim totum per accidens, sed lineam: ut est in uisuali materia, si dicas, non speculatur quæcumque lineas sed eas qua in tali materia sunt: id est de abiosis hiuusmodi.

Dico, circa tertium, passiones in duplice differentia repetiri in scientia subalternata, quædam communes, quæ insunt subiectio & illius, non prius, sed a superiori denatur autem dum dicimus, conus est minor recto diactionariorum, est proportio sequentia, hoc enim predicata superioris scientie sunt, quædam autem passiones sunt propriæ subiecto inferiori, tamen non potest per medium proprium facta probare, ut dicit Medicus uulnera circularia difficulter sanari, tota coaduacio medici est, sed medium est geometras, quando ergo passiones sunt communes, tunc per medium superioris scientie probantur ut dictum in textu: at eum sunt speciales, tunc per medium superioris probantur, contractum ramen ad illud subiectum, ut medicus non sumet meum etiam commone latera, circuli maxime distant, sed latera uulneris circulatis, & dicit, uultus, cuius latera maxime distant, difficile sanatur, uultus circulatus est uillus laterum maxime distantium ergo tale uultus difficultius sanatur, per hæc possunt intelligi reliqua, & sic patet solutio argumenti tertii. & est notanda doctrina, non enim intelligere oportet, quod omnia principia subalternata debent demonstrari in subalternante, cum oppositum experientia doceat, sed ad sensum expositum.

Aliud dubium est circa caput, uideatur enim quod una scientia etiam non subalternata demonstret conclusionem alterius, 2. Dub. principia le circa secundum e-

In Cap. VI.

Si vero, sicut Philosopher demonstrat atomum esse esse, similiter Astrologus de diametro eius a symmetria probat & ridiculus, quia ab eius numero per eius oppositus numerus unpari, dico quod sicut una res variis rationibus ad diversa predicantur, & ad diversas scientias spectare potest, ita etiam eadem conclusio de qualunque scienzia suis modis eam demonstrabitur. Unde Philo sophus ostendit iorundinalem coeli pertinaciam, Mathematicus vero per se ipsius distributionem a centro. Ad illud de diametro dico, cum res Arithmetica, & geometrica ex parte conueniant, cum arithmeticus figurae etiam in numeris speculeretur, aliquando proprie communione subiectorum, & rerum quas tractat, etiam media sub communione nec hoc est contra id, quod Aristoteles docet.

3. Dub. Tertium dubium est de Metaphysica secundum quomodo probet scientiarum principia, ex hoc n. loco sumitur illud vulgare dictum, nulla sciens metaphysici sua probat principia, sed per se ad principia scientiarum particularium. Tertio dubium est de Metaphysica ex parte enim subiectorum indigent metaphysica stabilitatem ens, substantiam, accidentem, quae nisi essent, subiecto reliqua ruerent. Secundo indigent illius passionib. Sepe enim de uno, de multis, de identitate, de diversitate, de toto, de parte, & similibus scientie tractant, quae metaphysica sunt. Tertio indigent, ut nulle propositiones ullam vim probatiuam haberent, nisi in virtute principii, quodlibet est, vel non est, ut alibi diximus. Quarto indigent, quia ueritates dignitatum peculiarium in uirtute uniuersalium nituntur, ut diximus in textu: & hoc s. n. f. metaphysica dicitur probare principia aliarum scientiarum, que dum sua probat, simul alia probat: ut qui omne animal sensibile probat, simul etiam hominem sensibile ostendit, non in propria forma: ita dicitur metaphysicus stabiliter suas communes dignitatis & principia, stabilitate inferiora, sed non in propria forma particulari ea demonstrat, immo nec sua semper demonstrat, nempe quae per se nota sunt, sed a cavillis aliorum defendit & contra negantes ea dialectice, & ad impossibile reducendo: iaquebitur ut dicit Simplicius, Physic. Atque satis de qua ratione hac.

Demonstratio non fictio, non principia, non uelle esse communia, non ualeat proprius quoque ea facta, & quo per se praeconferatur, pariter & reliqua demonstrationes ingrediuntur.

C A P. VIII.

Dico autem principia in quoque genere hec, quae quod sunt non contingit monstrare.

Quid igitur significant & prima, & quae ex his accipitur, quod autem sunt, principia quidem necessaria sunt, alia uero monstrare, ut quid unitas, aut quid rectum, aut triangulum. esse autem unitatem accipere, & magnitudinem, altera uero monstrare.

Sunt autem, quibus uenient in demonstratiuis scientiis alia quidem propria uniuscuiusq; scientiarum, alia uero communia; communia autem secundum proportionem: quoniam utile utiq; quantum in eo, quod sub scientia est, genere, propria quidem quemadmodum linea in esse talem, & rectum: communia uero, ut si ab equalibus equalia auferatur, quod equalia sunt reliqua. sufficiens autem est unumquodque horum, quantu est in genere. idem enim faciet, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, Arithmetico autem in numeris.

Sunt autem propria quidem, & quae accipiuntur esse circa quae scientia speculator inexistens per se, ueluti unitates Arithmetica: Geometria uero puncta, & lineas; huc n. accipiunt esse, & hoc esse horum autem passiones per se, quid quidem significat unaquaque accipiunt; ueluti Arithmetica

et proper
timale.

metria quidē; quid impar, aut par; aut quadrangulum, aut cubus: Geometria uero, quidē, irrationalē, aut refrangi, aut concurrere. quod, aut sunt, monstrant & per communia, & ex demonstratis. & Astrologia similiter.

Omnis n. demonstrativa scientia circa tria est, & quæcunque esse ponuntur: hæc autem sunt, genus, cuius per se passionū est speculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonstrant: & tertium passiones, quarum quid significat unaquæque accipit.

Nonnullas tamē scientias, nihil prohibet, quædam horū despiceret ut genus non supponere esse, si sit manifestum, quod est: non enim similiter planum, quodd numerus est, & quod frigidum & calidum. & passiones non accipere, quid significat si sint planè: quemadmodum neq; communia non accipit, quid significant: hoc quod est, æqualia ab æqua libus demere, quoniam notum. sed nihil minus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ monstrat & ex quibus.

Non est autem suppositio, neq; 7 petitio, quod necesse est esse propter ipsum, & uideri necesse, non. n. ad extrinsecam rationem demonstratio: sed ad eam, quæ in anima: quoniā neque syllogismus: semper enim est instare, ad extrinsecam rationē, sed ad intrinsecam rationem non semper.

Quæcunque igitur monstrabilia existentia accipit ipse non monstrās • hæc quidem, si apparentia discenti accipiat, supponit, & sunt non sim-

pliciter suppositio, sed ad illūm solum: si uero, aut nulla inexistente opinione, aut & contraria inexistēte accepit idem, petit. Et hoc differūt suppositio & petitio, est. n. petitio, quod subcontrarium est, addiscētis opinionis: at quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & usatuk non monstrans.

Termini quidem igitur non sunt 9 suppositiones, neque n. esse, aut nō esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones: terminos autem solum intelligere oportet. hoc autem non est suppositio: nisi & ipsum audiire suppositionem aliquis esse dicat: sed quibuscunque existentibus, eo quod illa sunt, fit conclusio.

Neque geometra falsa supponit, 10 quemadmodum quidem asseruere dicētes, quod non oportet falso ut: geometram uero mentiri, dicērem pedalem non pedalem, aut rectam descriptam, non rectam existētem. Geometra uero nihil concludit, eo quod hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenditur.

Præterea petitio & suppositio omnis, aut ut totū, aut ut in parte: definitiones uero neutrum horum.

Formas quidem igitur esse, aut 12 unū aliquid præter multa non necesse, si demonstratio erit: esse quidem igitur unum de multis uerum dicere, necesse est, nō. n. erit uniuersale, nisi hoc sit: si autē uniuersale nō sit, medium non erit: quare neque demonstratio oportet igitur aliquid unum & idem in pluribus esse, non æquiuoce.

Non contingere autem simul ac serere & negare, nulla accipit demq;

Aa stratio

In Cap. VIII.

stratio nisi oporteat monstrare, & conclusionem sic. Monstratur autem accipientibus primum de medio, quod uerum, negare autem non uerum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium: si enim datum est, de quo hominem uerum dicete, si & non hominem uerum, sed si solum hominem animal esse, totum, non animal autem non erit enim uerum dicere Calliam, si & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo quod est in pluribus; quae neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt.

¹⁴ Omne autem afferere, aut negare, demonstratio ad impossibile accipit, & haec neque semper uniuersaliter, sed quantum sufficiens est. sufficiens autem est in genere. dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius.

¹⁵ Communicant autem omnes scientiae sibi inuicem secundum communia: communia autem dico, quibus utuntur, tanquam ex his demonstrates, sed non de quibus monstrat neque quod monstrant.

¹⁶ Et dialectica omnibus. & si aliqua universaliter tentet monstrare communia: ut quod omne afferere, aut negare: aut quod aequalia ab aequalib. aut talium nonnulla.

¹⁷ Dialectica uero non est ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius unius. non interrogaret demonstrantem. n. non est inter

rogare, eorum oppositis existentibus non monstrauit idem. monstratum est aut hoc in aje, que de syllogismo.

Dico autem principia in utroq; genere, &c.

De principiis demonstrationum, quae necessaria per se, aut propria docuerat esse sermo est in hoc capite, quod in tres partes dividitur, in prima principia ipsa distincta, ac quo conueniant, quoque differant. & inter se, & a principiatis ostendit: in secunda communia principia ab aliis quibusdam separata principia in particulari: in tercia, quomodo quodam communis principio utamur in demonstratione monstratur: repetit autem aliqua quae in processu dixerat, quia illic enigmatische, ut inquit Philo, loquutus fuerat, uel quia illic non per se, sed ut doctrinam ex precessentier fieri cognitione probaret, illa dixerat: nunc uero pet se haec docet.

Proponit igitur, quae principia dicuntur in scientia aliqua, illa tempore, quae non demonstrantur esse: ubi aduerte, non esse legendum sicut aliqui legunt. si principia sunt quae cum sint, non demonstrantur esse, id est sunt uera, & indemonstrabilia: iste enim nota est. Aristotelis sensus, legendum enim est, quod si sunt non demonstrantur. i. principia sunt in scientia aliqua ea, quae non demonstrantur esse: Est autem haec pulchra regula principia distinguendi, & in scientia qualibet, & demonstratione, ea scilicet quae talis scientia, seu talis demonstratio non probat esse, sed supponit: uerbi gratia supponit geometria esse lineas, signa, id est puncta, Arithmeticus unitates numeros, hec dicuntur principia universaliter in qualibet peculiari demonstratione non demonstrata quibusdam subiectum esse, nec medium, dicuntur principia: hoc autem non solum de simplicib. principiis, sed etiam de complexis, quales sunt propositiones, dignitates, & premisse in demonstrationibus singulis: haec in omnia, ut non demonstrantur in scientia illa, uera esse dicuntur principia scientiae, ut uero premissa in illa demonstratione cuius sunt, non demonstrantur, illius principia dicuntur: & uniuersaliter, quod est in scientia, aut demonstratione, quod illuc non

Quesit
principia
in scientia

non deuoastrēnt esse, sed supponatur; id est principia, sive simplex, sive complexum sit.

ta & necessaria, & immediata: & propterea dicuntur communia secundum analogiam, quia ex eis unaquaque scientia accipit propria materiam.

2. Quidquid ē igitur significēt, &c.

Assignat id in quo principia, & ea quorum principia sunt, conuepiant. oportet autem per principia hic non solum complexa, sed etiam simplicia, ut diximus, intelligere, per ea uero, quae ex principiis suis sunt per principiata, etiam complexa, quae conclusiones sunt, & in complexa, seu simplicia, quae sunt passiones, & qualita. est ergo conuenientia inter haec, quod de omnibus oportet in demonstrationibus, & in scientiis supponere, quid significant: haec enim non demonstratur in scientiis, nec de principiis, nec de principiatis; at discrimen est, quod de principiis omnibus propter id oportet supponere, quae sunt, si simplicia, quod existant, si complexa, quod uera sunt, at de principiatis id demonstramus, nam conclusionem ueram esse demonstramus, similiiter ipsam passionem inesse demonstramus, non autem supponimus. At stoteles ponit exempla in simplicibus principiis, & principiatis soli, nempe in subiectis, ut unitate, & magnitudine, in passionibus, ut in recto, & triangulo.

3. Sunt autem quibus utūtur in demonstrationibus, &c.

Principia presentim complexa hic diui dit in communia & propria, communia sunt, quae scientiam illam transcendunt; ut si ab equalibus aequalia demas, restant aequalia hoc enim pluribus in scientia ratione sunt, constant, ut linea est magnitudo in diuisibili secundum latitudinem, rectum est cuius extrema non excedit a medio, haec enim geometrica sunt. Posset dubitare, cù scientia ex propriis procedat, quomodo principia habent communia? Respondetur non ut scientias his communibus, ut communia sunt, sed unaquaque scientia & demonstrationis ex limitat ad suam materiam ad quam eis indiget, ut geometra dicit, si ab equalibus magnitudinibus aequales demas. Arithmeticus ad numeros contrahit, & singulare demonstrationes ex suis terminis adaptat, nec propter hoc minor est ius illorum principiorū, cum semper sint ue-

Sunt autem propria quidē & hec. 4

Preter propria complexa, quae assignat per se, incomplexum principium assignat uerbè subiectum, de quo accipimus quod sit, & quid significet, & hoc est quod dicitur esse, & esse hoc atq; de tali subiecto demonstramus passiones, quae ei per se insunt, & de his, quid significat, supponimus. Posset dubitare, quare modo separate de simpli & incompleto principio loquitur? Dico & hoc est aduertendum hoc esse discerimē inter complexum, & simplex principium, complexum enim in commune, & propriū distinguitur, at simplicia omnia propria sunt, ob id primo propria complexa cum simplicibus non coniunxit, sed cum communib; postea simplicia adiunxit: exempla ponit horum, quae nostra sunt irrationalis dicuntur quantitas, quae alteri non committat in parte aliqua, ut diameter circuli, quae passio geometrica est: inflecti uero dirigunt eadem linea, quando ab uno puncto resiliat, sicut pila: concurrere dicuntur duæ lineæ, quae coniunguntur in puncto.

Omnis enim demonstrativa sciētia, &c.

Ostendit sufficiēter de istis determinatis, cum non sit aliud in demonstratione præter passionem, & subiectum, quae principium est simplex, & dignitates principia complexa. Dices, quid de conclusione? dico, sub subiecto & passione comprehenditur. dices, quid de præmissis? dico, sub dignitatibus esse, nam dignitates licet sub communis forma demonstrationem non componant, tamen limitatae, & contractae propositiones, & præmissæ fiunt, ex quibus demonstramus.

Dices, nonne etiam ex propositionibus dabim quae dignitates non sunt, demonstramus? non enim sen. per Euclides ad dignitates recurrat, sed per ea quae demonstrata sunt demonstrat alia. Dico, ita esse, & hoc est quod in precedentibus uerbis dixerat. Aristo demonstrant per communia, & per ea, quae demonstrata sunt: at quia nullus

A 2 p. 2

In Cap. III.

peisctam habet demonstracionem, nisi ad alia indemostribilia perueiat: propte, rea dixit, ex dignitatibus esse demonstracionem. sed addit hoc, tantum ex primis, quia etiam ex demonstrabilibus, sunt demonstrationes, sed non tamquam ex primis, hæc enim dignitates sunt.

6 Quasdam tamen scientias nihil prohibet &c.

Solomon: Posset quis dubitare, an semper illa sup dubium ponere necesse sit, responderet Aristoteles. non ab Ari. opus esse semper, nam quando subiectum esse notum est, ut calidum esse, frigidum esse, non opus est supponere, sicut quando obsecrum est, ut numerum esse: similiter de passione, cum enim nota est significatio, non opus est supponere, sicut nec de principiis illis, quæ dignitates sunt, supponimus quid significant, hoc enim notum est: quæ uero nota non sunt, supponuntur, quod supra etiam nos diximus, de principiis, & dignitatibus. concludit, siue supponuntur ista, siue non semper illa tria in demonstratione esse, dignitates, passionem, subiectum.

7 Non est autem suppositio.

Hæc est capit is d' a pars , in qua discri-

Note d' a men inter ista quatuor principia ponitur, sciriem in dignitatem, suppositionem, petitionem, definitionem. dignitas est principium necessarium, non solum in se, sed quod etiam omnibus uidetur, & cognoscitur necessarium, ut quodlibet est uel non est, & simili hæc, n. lumine naturali, ab oibus cognoscuntur per se absque alio medio. posses oblicere, nō est omnibus manifestum, qñ quidem negari potest. responderet Aristoteles, uero & uoce posse negari, sed nō intellectu, secundum quem demonstrationes & sylllogisticos mensurare oportet, nam rationes exteriores, potest quis, p libito negare uoce, sed interiores non p libito negamus: sicut igitur haec principia nota, & ab omnibus interiori necessario concessa, quæ Albertus in præsenti iterum comparat uisibilib. quæ suo lumine uidentur, ut superius etiam diximus ex ipsomet.

8 Quæcumq; ergo demonstrabilia. Suppositiones, & petitiones declarat ,

hæc enim sunt demonstrabilia principia, quæ cum demonstrari possunt, non demonstrantur ab aliquo, sed sine demonstracione accipiuntur esse vera. differunt tamen, si enim ista: discessit id est ei, cui sit demonstratio, nota sunt, ac si essent demonstrata, dicuntur respectu illius suppositiones, qñ saepe accidit in argumentando, recipit enim qui responderet propositiones aliquas absque probatione, quæ probari poterant, quia illi nota sunt: si uero discenti nō sunt nota, uel quia non est unius opinonis, i.e. quia non scit illa, uel quia contrariae opinantur, & illa existimat non posse, tunc dicuntur petitiones, seu postulationes, quia demonstrator petit, ut modo admittat ea, ut demonstratio procedat, & postea probabiliatur: in quo apparet differentia horum duorum, a dignitatibus, & inter se: a dignitatibus, quidem, quia sunt dignitates indemonstrabiles, & vobis per se nota, hæc uero demonstrabilitas & nō oibus nota: inter se uero, nā suppositiones uidetur discessit, petitiones uero non uidetur, utraq; tñ recipiuntur esse, absque demonstratione, cum demonstrari queant,

Termini igitur non sunt suppositiones &c.

Definitio aliud est principium in demonstratione, quod quid sit notum est, ob id, quid non sit, potius explicat, non est igitur suppositio, nec petitio, quod duplicitate probatur, aliter est, quia suppositiones sicut probatur, aliter est, quia suppositiones significant esse, uel non esse, non autē definitio, cuius ratio est, nā suppositiones in propositionibus sunt, i.e. suppositiones sunt propositiones, termini uero, & definitio nes solū intelliguntur, cum in simplici intellectus operatione sint, in qua nō est proportionatio, sicut nec videre, uel audire sunt propositiones, quia simpliores cognitiones sunt. Philop. illa uerba suppositiones in propositionibus sunt, exponit in hunc sensu, quod definitiores sumptus in propositionibus, nempe de definitis enunciatis, sunt suppositiones, ut homo est animal rationale, triangulus est figura tribus lineis terminata: & exposicio etiam bona, mihi tamen uidetur prior melior, concludit Aristoteles, suppositiones esse, ex quibus existentibus sequitur conclusio, eo quod ipse sunt iesus propositiones, per quas conclusio iesetur & probabitur.

Quædam

Quædam Notæ dignæ.

Sunt hic aliquot notanda. primum est ista tria; suppositionem, petitionem, definitionem, sub uno greci comprehendi, nempe sub-positione, cuius meminit e. z. superiorum, nunc ratiōne numeris ipsas spes religit genus ipsum, nec hoc absurdū uideri debet.

2. Not. Est etiam notandum, suppositiones, & petitiones esse in duplice differentia, quædam sunt demonstratiæ, quædam dialekticæ; demonstratiæ omnes sunt necessariae, & de his est sermo in præsentis, unde male docuit Philop. petitiones posse esse falsas, cum hic dicat Arist. esse demonstrabiles: quædam vero dialekticæ petunt. n. & supponunt etiam h[oc] qui probabiliter disputatione, atque h[oc] possunt esse falsæ, sunt enim probabiles.

3. Not. Tertius notandum est, esse suppositiones in scientia, similiter petitiones, & in demonstratione peculiari, in scientia suppositiones, & petitiones sunt propositiones, quæ cū demonstrabilis sint, factæ in alia scieria, supponitur, uel ut notæ dissentient, uel ut pertinet, deserviunt tamen pro multis conclusionibus illius scientie, sicut a puncto in punctum lineari ducere, & similes: in demonstratione vero qualibet præmissæ, quæ in ea non demonstrantur dicuntur suppositiones, aut petitiones in illa demonstratione: si enim sunt notæ respondentib[us], suppositiones, si vero non, petitiones.

4. Not. Tandem notandum est, cum Arist. dicit, suppositiones, & petitiones esse demonstrabiles, non intelligi, sed esse demonstrabiles demonstratione propter quid, sunt. n. alijs suppositiones immediatae, ut quando definiuntur de definitis sumimus, sed dicuntur demonstrabiles, uel quia demonstrati possunt, uel non sunt ita notæ, quia aliqua ratione saltæ a posteriori indigantur: & tam absque tali probatione proponuntur.

5. Not. Neque autem Geometra falsa supponit, &c.

Posset, quis dubitare, an supponere licet falsa, ut quidam existimant Geometras falsa supponere in suis demonstratis, supponunt enim lineam bipedalem, quæ forsitan est tripedalis, & lineam rectam, quæ curua, est & similia. respondetur non

licet, nam Geometras non ad determinatas sibi positionib[us] ut exillis demonstrant, sed ut ostendunt, uerastinas, & ueras rectas; & aerias quantitates, per quas demonstrant, non ergo utuntur suppositionibus falsis, p[ro] q[uod]as demonstrant.

Amplius petitio & suppositio &c.

Hoc est alterū argū, quo suppositione non esse ipsam definitionē pbatur, suppositio n. & petitio est uniuersalis, & i parte, i. particularis: at definitio nec uniuersalis, nec particularis dicitur, non n. est propositio, cuius propriū est, uniuersalem, uel particularem esse, non ergo est suppositio, aut petitio.

Species quidem igitur esse &c.

Cum multa de uniuersalib[us] locutus sit, dubium esse posset, an cum demonstrationes & definitiones sint uniuersaliū, opus sit species, id est ideas ipsas uniuersales separatas posse, unū. n. motiuū. Platonis ideas constituentis hoc fuit, nempe quia scieria & definitiones, quæ uniuersalium sunt, non aliter essent. respondet Aristoteles non opus esse ob demonstrationes, & scientias ideas separatas ponere, sufficit enim naturam in ipsis singularibus constituere, quæ ualeat de multis uniuoce prædicari, non autem separatum, nisi per operationem intellectus. Multa de uniuersalib[us] alibi diximus, ob id hic his supersedeimus. uide quæstionem proœmi super Porphyrium.

Non cōtingere aut idē simul &c.

Locus hic lunusq[ue] obscuritatis est ob defectum uerborum Arist. propterea rem & sensum potius, quā orationē, omnes Graeci. Latini & Arabes explanant, in sensu autē non plene oēs conueniunt, quorū explicationes & sensus enarrare, prolixū & inutile esset, sumam ex his omnibus, quæ mithimagi ueritati uidetur conformia, & literæ Arist. consonantia; addam autem, quæ uidentur singulis deesse, ac ipsum integrum contextum conabor exponere.

Duo igitur sunt principia uniuersalissima, quorum ueritati innuntuntur, reliqua alterum negatiuum, scilicet de nullitate est uerum affirmare, & negare: alterum

A 3 affirma

In Cap. VIII.

affirmatum, scilicet de qualibet affirmata, scilicet negare, uerum est: his duobus sive & reliquis, demonstrationes, utuntur limites, & coarctatis ad peculiarem materiam, quod quidem quod, & quomodo fiat, in praesenti docet Arist. qua est tercia pars capituli, de his enim magis uidetur dubium cum generalissima sit, quam de aliis; igitur autem a negativo, & dicte, tunc tale principium in demonstrationem ingredi cum talis est conclusio, quae illo sic ingredienti indigeat, quando nempe de subiecto conclusionis enuntiamus aliquid predicatum affirmando ipsum, & remouendo oppositum, ut si dicas, Callias est animal, & non est non animal.

Ad huiusmodi conclusionem demonstrandam oportet in demonstratione etiam sumi tale principium contractum: sumimus autem sic sumendo duos terminos contradictorios: altero affirmato, altero negato & remoto, ut in illa conclusione eadem appareat: sic autem in demonstratione ne sumi debet, ecce quando licet tale principium in demonstratione sumere, sed quo modo, & quo loco in demonstratione ei ut uendem, docet: sunt enim tres termini in demonstratione, maius extrellum, nempe predicatum maioris, minus extrellum subiectum maioris, medium, scilicet subiectum maioris, & predicatum minoris: tale principium non in medio, non in minori extremo, quod dicitur tertium, sed in primo, id est maiori extremo constitutum est, & dices, omnis homo est animal & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est non animal.

dubium. Dices, quare non in medio, & tertio sumi debetur? hic responderet Arist. quia est iusquale proslus ad tales conclusiones in forendam, nam etiam si oppositum, mediis summis absque negatione ipsius, adhuc sequitur conclusio: similiter de tertio, nam etiam si dicas, omnis homo, & non homo est animal, & non est non animal, dummodo Callias sit homo tantum, sequitur Callias est animal: & non est non animal: similiiter de tertio, etiam si enim non Callias sit homo, dummodo Callias sit homo, sequitur eadem conclusio.

dubium. Dices tu quare & de medio & opposito mediis enuntiamus maius extrellum, non

de medio autem eminens, primum & oppositum primi, dicit enim homo, & non homo animal, at homo non dicitur, animal & non animal. Respond. qui maius extrellum est superius *medio*, non intelligas semper id esse demonstrationem, nempe quod sit superius. Sed hoc est argumentum non posse tale principia esse necessaria in medio, quia si necessarium esset, semper esset, at cum primū est supponit non licet, argumentum igitur est, non esse necessarium, idem dicendum de tertio: hunc crediderim esse integrum scilicet Arist. & valde notandum.

Litterati igitur ipsam exponamus; non *Expositio textus.* contingere autem simile, id est istud principium, de nullo est verum affirmare, & negare nullam demonstrationem ingreditur, nisi cum opus est demonstrare cōclusionem, sic, id est per illud principium, quod sit cum id in conclusione est, tunc autem in demonstratione accipi sic debet. accipientibus primum, id est maius extrellum de medio in maiori quod uerum, negare autem non uerum, id est affirmando ipsam primum & negando negationem primi, quae falsa erat, non enim dicebatur, homo est animal, & non animal, hoc enim falsum est, dicemus ergo, homo est animal & non animal: & remouere contradictionem primi; est dicere quod negare principium, non est uerum.

Nihil differt. Hic probas non posse in medio illud esse, quia in medio, & minori extremo possimus oppositum mediis summis etiam oppositum minoris extremitatis, dicitur enim homo, & non homo est animal, Callias & non Callias est homo; non igitur principium est necessarium, cum oppositum ueneat sumere.

Nam si datum est. ostendit id exemplo quonodo sit in uile cum medio opportū medii sumere ad conclusionem inferendam, dicens, si datum est de quo hominem uerum est dicere, id est si detur quod Callias sit homo & non hominem uerum, id est licet uerum sit quod non homo est animal, & non, non animal, dummodo det, sed si solum hominem. totum nempe hoc, homo est animal, & non non animal, erit enim uerum, id est sequitur conclusio, Callias est animal, & non non animal, ut sit sensus, dummodo homo sit animal,

mal. & non non animal. & Callias sit homo, sequitur, quod Callias sit animal, & non non animal. siue etiam non homo sit animal, & non Callias homo.

Causa autem est. Reddit rationem quia id licet in medio, nemper sumere ipsius de oppositum, quia non est animal, etenim superius est, & contingit esse, cum etiam coquerribile est, id non licet; at malus est extremus, & non possumus in medio, scilicet locutione sumere, sed semper negando oppositum, ut dicitur postea concludit, nihil differre ad conclusionem duo opposita id credere sumere, de in testio, non ergo est ubi tale principium in necessarium. Hoc circumdatum est, quod in illo loco, p. 127, q. 1, in libro de animalibus, videtur.

Quedam Notatū dig. na.

1. Not. Sunt aliquae notanda pro perfecta intelligentia huius, primum quando dicit Aristotle, oppositum medii posse sumi, ut homo & non homo, est animal, non intelligas, quia in utraque propositione licet, nam non potest falsa, ut notat Averrois, Callias est homo & non homo, sed tensus est, si in medio, tale principium sumendum est, sumo quam medium, & oppositum sumere licet; at in majori id sit, non ergo in medio est ponendum id principium.

Aduerte secundo, non solum in maioris oppositum mediu sumi posse, immo, ut notat Philop. aliter sumi est impossibile, cum primum est superius, est enim falsum dicere, homo & non homo est animal, & non est non animal, cuicunque sunt non homo, licet non omnia, sunt animalia.

3. Not. Aduerte maxime serio, quare Arist. non ponat principium hoc in subiecto, conclusio sed solu in predicato, dicimus, non etiam homo, & non non homo est risibile, dico, cum in subiecto est, non potest posse in demonstratione, nam esset consequentia mala, nos esset bona forma, cum detur antecedens utrum & consequens falsum, ut patet in hac, omne animal rationale est sensibile, omnis homo & non non homo est animal rationale, non ualat, ergo homo & non non homo est sensibile.

4. Not. Aduerte, quarto cum Philop. tales de-

monstrationes que combhot principio sumuntur non esse inviales, quamvis id uideatur sancto Thomae, sunt enim, ut dicit Philop. multa, quae apparent secundum opposita praedicari, ut elementata esse corruptibilia, & non corruptibilia, quia corruptitur secundum partem, non corruptum est secundum totum, similiter eorum est in loco, & non esse in loco, quia secundum partes locum habent, non secundum totum, & alia huiusmodi, ex quibus quis posset existimare posse haec opposita affirmati, aduersus, quos possumus & debemus sic oppositas monstrare conclusiones.

Aduerte quinto, quamvis istud exemplum Arist. non sit demonstratio propria, quia est de singulari, puta Callias, tamen possunt fieri multe huiusmodi demonstrationes, ut si dicas, omnis actus habens esse in se est immortalis, & non non immortalis anima rationalis est talis actus, ergo anima est immortalis, & non non immortalis, & sic etiam in aliis sit.

Aduerte sexto cum Philop. cum andis contradictionem inter terminos, puta homo non homo, animal non animal, non intelligas contradictionem perfectam, hoc non nisi in propositionib. est, sed est quodam imperfecta contradictione, quae dicitur secundum finitos, & infinitos terminos.

Commune autem aut affirmativa 14 re, &c.

Theistius & Philop. voluit, ut postquam Arist. probauit demonstrationi ostendit, Thos. deferuere illud principium, modo probet hoc etiam deferuisse demonstrationi ad impossibile. D. Thos. uero, & alii hoc ad principium affirmativum referunt, ut diximus in principio, & quatenus intrinsecus sicut uerum, & probabile, magis uidetur consonare litterae sententia D. Thos. est ergo sententia propositionis hoc principium, de qualibet est uerum uero d. affirmare, aut negare, deferuisse demonstrationi ad impossibile, sed debet contahiri Thos. de ad materiam illius demonstrationis, sicut et filologismus dictum est de aliis principiis communibus, offendit; Propter quod aduerte ex li. 1. Prio. c. 22. & ad im 23. esse duplum syllogismum, ostendit, possibiliter & ad impossibile, probamus enim aliquam conclusionem duplicitate, non modo illam.

A a 4 ueram

In Capt. VIII.

Ueram ex ueris concludendo, ut qui hominem esse risibilem probaret sic, omne rationale est risibile, omnis homo est ratio- nalis, ergo omnis homo est risibilis: talis syllogismus, & probatio dicitur ostensiva altero modo eandem conclusionem probamus ostendendo suum contradictionium esse falsum; cum enim contradictioniorum hoc aut aliud sit uerum, si falsum ostendetur unum, probatur alterum uerum, talis syllogismus & probatio dicitur ad impossibile demonstratione.

Fit autem hoc modo, sumendo primum contradictionum conclusionis probandum puta, nullus homo est risibilis, si probanda est, homo est risibilis; secundo ex eo, cum alia propositiones uera, inferendo conclusionem falsam in bona consequentia, aut cum sit illa bona consequentia, & conclusio falsa, necessarium sit aliquam praemissam esse falsam, quae erit illius primae contradictionis, nam altera coassumpta erat uera, sumitur enim sic, nullus homo est risibilis, omne rationale est risibile. ergo nullus homo est rationalis. in Cœfate. conclusio est falsa, ergo. alegra præmissa; non minos, quia est manifesta, ergo maxios est contradictionis prioris: tunc tertio utatur principio contracto sic; aut omnem hominem non esse risibilem, aut aliquem esse risibilem uerum est: sed nullum hominem esse risibilem non est uerum, ergo hominem risibilem esse, uerum est: in quo tertio processu utorum hoc principio affirmatio contracto. & haec est mens Arist.

Communicant autem omnes scientias &c.

Concludit scientias omnes communica te istis principiis communibus, ut dictum est, non tamen in his ex quibus demonstrant, nec quod demonstrant si non in subiectis, nec in passionibus, nec simili- ter in propositionibus ex quibus proxime demonstrant, nec in conclusione quam demonstrant.

Vbi aduerte communia principia esse per se, in tripli differentia, quædam sunt communia pauissima omnibus scientiis & omnibus principiis demonstrationibus, qualia sunt illa duo predicationis his uis omnis probativa & illa sua nictior, ut dictum est: quædam sunt communia multe quidem scientiis, sed non

omnibus, nec universis demonstrationibus, qualia sunt illa Mathematica, omne totum est maius parte, & familia quedam uicis scientie propria, sed communia multis illius scientiarum demonstrationibus: ut in Philosophia naturali, inquit, omnis appetitus bonorum: huiusmodi sunt præta in singulis artibus Mathematicis: ita præscienti sermo est de communissimis, in his enim solam omnes scientiae conuenient, in reliquis multæ, aut minus scientiae uarie demonstrationes, sed non omnes.

Aduerte præterea hoc principia communia non per se conclusionem probare aliquam nisi vel limitentur, vel cum aliis sumantur propositionibus, non enim facta per formaliter sunt in demonstratione, sed virtualiter: ut non semper illa priora duo & reliqua indemonstratione sunt secundum se, licet virtus factem priorū sit semper. Est enim similitudo, ut enim cælestes naturales quadam sunt universales, variis effectibus procreandis præceptæ, ut sol, lunæ, intelligentia, nubes, tamen producent eorum, niti adiunxerit particularibus causis, sol enim cum leone producit leonem, & equo equum: ita similiter illa principia communia, non enim ipsa sola, nec particularia sola sed simul utraque probant, ac ob id dicuntur communia secundum analogiam & proportionem, quia sicut in hac scientia eum principiis duum producunt hanc conclusionem, ita etiam in aliis scientiis & demonstratione producent cum aliis particularibus principiis. aliam conclusionem, ob id dicuntur principia analogia, & proportionalia respectu uariarum conclusionum particularium, quæ in uariis scientiis & demonstrationibus sunt. Et hoc est maxime notandum.

Et dialectica quidem de omnibus &c. 16

Duas scientias, ex communibus proce- duntur, Dialecticæ & Metaphysicæ, sed discrimen est inter utraque, Metaphysicæ interdilecta p. cōtra probat, ac propter demonstrationem lessimam, nā multa probat de ente p. causas & Materiis cōsiderat, & sic ex communibus procedere non est contra id p. dictum est, solum hoc est traditum, quod p. propria non licet per communia procedendo demonstrare, & sic Dialectica procedit, ac ob id non demonstrat, sed probabit p. radicibus

Dubia. **Sedvis.** **ex D.T.** **Actus.** **Naturae dialectica pro topica scimus**
est ut dialecticus probat, moram esse in eo
cupiscibili per commune, quia ubi est unum
contrarium, ibi est aliquid; odium uero
est in cupiscibili; ergo & amor; sic igitur
procedit ex communibus, sed non de-
demonstratur.

Dicere, quomodo dicit quod metaphysicus communia illa principia demonstraret, eorum sint immediatae? **Respo.** S. Th. quem sequitur Aeg. quod non a priori demonstraret, sed contra negantes conatur ostendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea quia de illis demonstrat passiones s. quod non sunt immediatae, quod si sit per se nota, & alia, unum factio, quod non nisi uideret, mutata principia per se nota habere causam, quod enim negare poterit non esse causam, & totum sit minus parte, & multorum aiorum, sed quæ sunt per se lumine naturali cognita, & non per causam propriaem immediata dicuntur. Metaphysici tamen est, per tales causas, si quando occurrit probare, & hoc est quod dicit sub forma dubitandi (si qua tentat monstrare communio) quia non id facit, nisi contra negantes ea, quod raro occurrit, sed hoc in secundum librum metaphysice refertur.

18

Sed dialectica non est sic definitorum. &c.

Discrimen est dialecticæ ab aliis scientiis quod non est unius generis definitæ, sicut alias scientias sunt, aliquid dicunt, quod quia est de argumentatione, quæ aptaret omnibus rebus, sed melius est, quod non sit genus unius, id est topica non habet recte certam, & materiam circa quam probabiliter disputet, sed circa quamcumque materiam & rem probabiliter disputando vagatur. Præterea ea differt ab aliis scientiis etiæ, a metaphysica, quod scientias unam partem de terminant contradictionem, quam demonstrant, non enim contradictionia similitate demonstrari ualeant, at dialectica utitur, que parte contradictionis, & utramque probat topice, ac ob id interrogacione utitur, quæ sit de parte contradictionis utraque, quia utramque expositus est probare. de qua interrogacione dictum est in libro de syllogismo. I. Prior. c. i. atque haec de capitulo octavo.

Demonstrativarum scientiarum effete interrogaciones, & responsiones proprias &c.
C A P. IX.

Si vero id est interrogatio syllogistica, & propositionis contradictionis: propositiones autem secundum unamquamque scientiam, ex quibus syllogismus secundum unamquamque scientiam fieri utique aliqua interrogatio scientialis ex quibus, qui secundum unamquamque proprius sit syllogismus.

Planum igitur, quod non omnis & interrogatio geometrica fuit, neque medicinalis: similiter aurem, & isti aliis: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quib. geometriæ est, aut ex eisdem monstratur geometriæ, quemadmodum perspectiva: consimiliter autem & in aliis. & de his quidem & rationem subiectendum ex geometricis principijs, & conclusionibus.

De principijs uero non geometricis, & conclusionibus, rationem non subiectendum geometra, inquantum geometra: consimiliter autem & in alijs scientiis.

Neque igitur omnem interrogacionem unusquisque scientificus interrogare debet: neque omnes interrogatum, respondere de unoquoque; sed quæ secundum scientiam determinata sunt. Si autem disputabit cum geometra, inquantum geometra, sic manifestu quod bene, & si ex his ali quid monstraret; si autem non, non bene. Planum autem, quod neque redarguit geometra, sibi secundum accidens.

Quare non erit in non geometricis

In Cap. IX.

1. Vide ¹⁰ *Geometria* disputandum; tamen non prae dispiciens, consimiliter autem & in alijs scientijs se habet.
2. Quoniam autem sunt geometri et interrogationes, sunt ne igitur & non geometricas iuxta unamquam quescientiam, quæ secundum ignotiam, quamnam geometrice quæ geometricas sunt. Et utrum secundum ignorantiam syllogismus, qui ex oppositis syllogismus, aut paralogysmus est, aut absque ratione. Secundum geometriam vero, aut uno & for ex alia arte, ut musica est interrogatio non geometrica de geometria. 3. coalterat vero coincidere existimare, geometrica quodammodo, & non geometrica alio modo.
4. Duplex enim hoc, quemadmodum ordinum irhythmicum & alterum quidem non geometricum, eo quod non habet, quemadmodum irhythmicum. Alterum vero eo quod male habet, & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria.
5. In Mathematicis vero non est simili paralogismus, quoniam medium est semper, quod duplex de hoc enim omni & hoc rursus de alio dicitur omnino quod autem praedicatur non dicitur omne.
6. Hæc autem sumo, ac si intellectio ne videbatur. In theoribus vero, latet, nunc quid omnis circulus figura, si uero descripsit, planum, quid numerum, eamnam circulus manifestum, quod dico sunt, ut dico.
7. ¹¹ *Vide pro hoc Ari.* Non proponeretur autem instatiata in ipsum ferre, si sit propositione inducenda, quemadmodum enim nequa proppositio est, quæ non est in plu-
- ribus, non enim erit in omnibus ex principiis universalibus autem syllogismus: p. ibi. p. b. pro. ibi. pos. ibi. fac. ibi. f. ibi. m. ibi. aut. ibi.
8. Contingit quaterna quoddam non syllogisticæ dicere, eo quod ex utrisque consequentia accipiunt, quemadmodum & Cœnus facit, quod ignis in multiplicata proportione, tenim ignis celeriter gignitur, ut alio & hæc est proportio. Sic autem non est syllogismus, nisi celeritatem proportionem lequantur multiplex: & ignem celeritatem in motu proportionem.
9. Aliquando, quidem igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnullumquam vero contingit, sed non uidetur.
10. Si autem impossibile esset ex fal-¹² so utrum monstrare: facile utique esset resoluere: conuerteretur enim ex necessitate. Sit enim A.ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui quod sunt, ut B. Ex his itaque monstrabo, quod illud est. Convertuntur autem magis quæ sunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (sed & hoc differunt ab alijs, quæ sunt in disputationibus) sed definitiones.
11. Attigentur autem non per media, sed eo quod assumunt. Ut A. de *cod. mil.* B. hoc autem de C. rursus hoc de *leg. n. 4* D. & hoc in infinitum. Et in latius: *de B. sed male. & ideo lo.* ut A. & de C. & de E. ut est numerus quantus, uel & in numeris, hoc, *Gr. duce in quo A. impar numerus quantus, leg. n. 4* & in quo B. numerus impar, in *ef. ac. 1* quo *de B. & de D.*

quod C. est sicutur A. de O. & est pars quantus numerus, in quo D. par vero numerus, in quo E. est igitur A. de E.

2. Sicut etiam est interrogatio syllogistica, &c.

Cum & conclusiones propositiones, & principia propria esse in demonstratione qualibet, & scientia docuisse, nunc etiam interrogations, & responsiones, ac alia propria esse docet: atque in tres partes caput est diuini: in prima interrogations, responsiones, disputationes proprias esse in scientia traditur: in secunda esse etiam proprias interrogations secundum ignorati: in tercia vero de defectibus in syllogismis scientiarum differit: proponit igitur hanc conclusionem, interrogations sunt propriæ in scientia qualibet: & affect hæc probationem: propositiones ex quibus syllogismi scientiarum sunt, sunt propriæ in qualibet scientia, sed interrogations syllogistica sunt propositiones, ergo interrogations sunt propriæ in qualibet scientia, minorem in principio, suo more, ponit.

3. Dub.

**Solutur
ex D.Th.**

Circa hæc dubitatis primo, quomodo hic interrogations in scientia, & demonstratione ponat, cum in fine capitis prædicens hoc dialecticæ proprium esse dicerit Resp. S. Th. quem sequuntur Aegid. & alii Philosophi demonstratore, & dialecticū demonstrare, sed cum magna differentia, nam Dialecticus interrogat conclusionem & propositiones, ex quibus syllogizat, demonstrator vero solam interrogat conclusionem, propositiones accipit, cuius rationem dat Aegid. Dialecticus. n. cum ex communibus procedat, potest non solum conclusionem, sed etiam propositiones negatas probare: at demonstrator conclusionem quidem negatam demonstrabit, sed non propositiones, ideo eas non interrogat, sicut dialecticus est etiam altera differentia, nam dialecticus conclusionem interrogat, paratus quamcunque contradictionis partem probare, at demonstrator partem ueam, & necessariam probat. sic ergo ad duum. Respond. at quia hæc solutio non

sunt de ceteris confessionibus. Arist. (nam hic loquitur de interrogationibus demonstratiuis, quæ sunt propositiones, & non de conclusionibus) respondet etiam esse interrogatio-nes propositionum, sed demonstrabilium, quæ sunt conclusiones. & postea sumitur ad alias probandas tanquam propositiones, hec solutio non mihi placet, cum ab sole Arist. interrogations vocet proposi-tiones, propterera dico etiam demonstra-torem interrogare propositiones: non ut indifferenter sumat consensum responden-tis, sed ut evidentiā, & certitudinem eis a respondentē venetur, sepe enim interro-gamus etiam necessaria, ut simul acque-scere respondentē faciamus. qua via sepe utitur Philo, quod si accidentē respondentē non concedere, licet non demonstremus eas, tamen declaramus exemplo, inductio-ne, aut ad incommode ducentes, de his igitur interrogacionibus demonstrationis est hic sermo, quæ variae sunt a dialecticis, & sic solvit dubium, dialecticus. n. de u-traque parte contradictionis petit, quia u-traque utitur, non demonstrator sic facit.

Dubitatur præterea, quid per interrogacionem syllogisticam intelligatur, dico, non intelligi syllogisticam i. dialecticam. ut uult Philo. sed intelligitur ea interrogatio, quæ propositionem peti, cui respondere possumus, ita esse vel non esse: sunt enim multæ alio interrogations, ut unde uenis? cur ferum trahitur a magnete? hæc enim non sunt syllogisticæ, etiam dicuntur interrogatio syllogistica, i. ex quibus syllogismus compo-nitur, ad excludendam questionem, quæ est interrogatio conclusionis. Dubitatur 3. dub. præterea, quomodo interrogations pro-positiones dicantur, non enim ex eis syllo-gismus conficitur. Resp. S. Th. & Alb. tract. 3. c. 4. dici propositiones secundum substi-tutiam, eadem enim est res, propositione, & in terrogatio, modo solo differentia. Tandem du-bitabis, quid per propositionem contradictionis intelligere oporteat, dico, propositionem, quæ est una pars contradictionis, qualis est demonstratio.

Manifestum itaque, quod non omnis, &c.

Infert, non omnem interrogacionem ei- se geometricam, aut medicinalem, i. non omnes

Numerus interrogations quæ in particularibus scientiis sunt, sunt illarum propriæ, sed hæ duæ sunt propriæ geometricæ. altera, q̄ sit propositionum ex quibus conclusiones geometricæ probantur: altera propositionum, ex quib. in perspectiva conclusiones probantur: & universaliter duæ sunt interrogations scientiæ cuilibet familiaribus, ea ex quib. ipsius conclusiones probantur, & ex ex quibus quæ in subalternatæ suæ etiam probantur. nota litteram, aut quod ex eisdem monstratur &c. i. aut ex interrogations etiam sunt geometricæ, ex quib. eisdem monstratur aliquid, ut visibilita. i. monstrantur quæ sunt perspectivæ.

3 Et de ijs quidem & rationem ponere, &c:

Hæc sunt verba, continua precedentib. sensus est, de his etiam. s. perspectiviis principiis reddēta est ratio geometricæ, ac ideo taliū propositionum interrogations, per quas perspectiva probantur, sunt geometricæ; idem etiam in aliis subalternis dicendum est: at suamet principia nulla scientia probat, nec ipsorum propter quid reddit, non n. geometrica, ut geometra sua principia probat, sicut probat subalternatae principia, dico, ut geometrica, quia secundū aliā artem, accidere potest principia alicuius scientiæ probare, ut notum est.

4 Neq; omne est utique unū, &c.
Infert secundo, cum sint propriæ interrogations in qualibet scientia, non esse interrogandum quælibet scientem quam cunque rē, non n. geometricam omnia interrogabis, nec arithmeticū, sed quæ propria illius sunt, nec similiter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogatori respondere, imo in disputatione nullus aliquis artificem redarguit, nisi ex principiis illius artis redarguat, qui n. geometrica, de re phytica conuincit, per accidens, non ut geometricam conuincit. oportet ergo & ex propriis disputare, & redarguere, non ex extraneis illius artis.

5 Quare nō utique erit in non geometricis, &c.

Concludit, nō esse disputandum in geo-

metria de se geométricis principiis, & enībus, largib. n. prae disputatæ, i. in illa arte non poterit cognosci an prae disputet, cū nos ex illis principiis procedat, uel fūt Them. in non geometricis. i. cū ignorantia geometricæ, non est geometricæ disputandū, quia non poterit ab illis principiis, quando prae disputetur. uel aliter, ne disputetur in geometrica non geometricæ, quia si sit disputatur, est prae disputatio in geometrica fia.

Quoniam autem sunt geometricæ ex, &c.

Hæc est secunda pars capitū, in qua tres quæstiones proponit, prima est, utrū sive sunt in scientia, puta geometrica, interrogations geometricæ, ita ēt si sit ageometria ex. Altera questio est, quia ut postea dictum est, sunt duæ interrogations geometricæ, seu amulce, ut ita dicā, & fūt quālibet scientiā. una est fūt ignorantiam negationis; altera est secundum ignoratiām malæ, & prae dispositionis dubitat, secundū quam harum ignorantia, interrogations factæ in scientiā, magis vicinæ sint & proximæ illi scientiæ: unde sic lege litteram Boetii: ex his interrogations, quæ secundum ignorantia, si sit in geometrica, qualis est geometrica, & fūt unamquamq; scientiā, i. ita petitur in aliis scientiis. Tertia qđ est, cum duplex sit uitium in sillogismo facto in scientiis, & secundū formam, qualis est paralogismus: & secundū materiā, qualis est p ex oppositis scientiæ pedit, ut ex his magis dicitur sillogismus ignorantiae, i illa scientia, & arte. Hæc sunt qñones trēs.

Secundum geometriam, &c.

Soluit duas priores quæstiones, distingendo, duas ageometricas qñones, seu posterius interrogations, altera est, q̄ sit in geometria de se musica, s. n. geometrica interrogates ea q̄ aliarū sunt scientiarū, interrogations ageometricæ sunt, altera est, q̄ sit in geometria de opposito eius, qđ in geometria est, ut si interroges, an parallelæ cōcurrat, hæc ageometrica est interrogatio, nō scit prior, nā prior de materia extranea a geometria erat, hæc ēt eadē materia, sed ēt opposito principio. idē poteris cuilibet scientiæ adaptare, in oī n. hæ duæ sunt interrogations a scientia alienæ, & in hoc respōdetur

Sol. du
ras pi
maria
quæst.
num.

detur ad primam quæstionem, sunt enim ageometricæ quæstiones: postea has duas comparat, & eā quæ ex oppositis est, magis ad geometriam accedere docet, cum se sit ex materia eadem sit, quamvis non sit, prorsus geometrica, cum ex oppositis sit, & ex hoc solvitur secunda quæstio. Nota litteram textus sic legandam. interrogatio nō geometrica, id est ageometrica est, aut secundum Geometriam, puta quæ ex ea dem materia, sed opposito modo, aut ex alia arte, ut ex Musica est, ut diximus.

Dupliciter autem hoc est ut Arithmetici, &c.

Ex uocabulo ageometricum nempe, sumit rationem distinctionis predictæ, nā ageometricum uno modo dicitur pure negatiue, quod nullo modo ad Geometram pertinet, quales sunt ille interrogationes, aliarū scientiarū quæ in Geometria sunt: altero modo priuatue: quod aliquo modo ad Geometriam pertinet, sed opposito modo sumptum; & ponit exemplum, arithmeticum, seu inconsonans duobus his modis dici potest, sicut ageometricum; & quod non habet prorsus consonantiam, quod uocat in non habendo, & quod malā habet consonantiam, quod uocat in prae habendo: ubi nota duplēcē ignoratiā; altera est pura negationis, quæ est in non habendo prorsus illam sciētiā; altera est: prauæ dispositionis, quæ est oppolitum scientiæ existimare, illæ interrogationes ageometricæ, quæ sunt ex aliis scientiis di cuntur secundū ignorantiam negationis, quæ vero sunt ex oppositis, sunt prauæ di spositionis, ut perebamus in secunda quæ stione Ignorantia quæ est ex talibus prin cipiis i. ignorantiā prauæ dispositionis ista est cōtra iā scientiā: ex quo patet solutio tertiae qōnis, magis nō ignorat sciētiā, q. in materia, q. q. in forma syllogismi deficit.

In doctrinis autem non est simili liter, &c.

Tertia capitī pars hēc est, quamvis autem Caietanus & alii uelint hic tertię quæ stioni respōderi, melius est cum Philop. dicere iā responsum esse, ut diximus, hic aut nult Arist. discriminē inter syllogismos sciētiarū præsertim Mathematicarū quas doctrinas uocat & inter syllogismos dialekti-

cos assignare: ac prīnum circa defectus qui in syllogismi forma accident, quorum primus corū qui in dictione sunt, est æquiuocatio, hāc in scientiarū iōnibus non euenire ostendit, quia medium, inquit, est duplex dicitur enim de omni in minori, & de ipso omni in maiorali, id dicitur: ut au tem explicaret quod universalitas non est prēdicato, sub subiecto addenda, non n. homo est omne animal, propterea adiunxit, quod prēdicatur, non dicitur omnia, quod idem dixerat lib. de interpret.

Dices quod uocat mediū duplex? Auer. *Propositio* responder per medium duplex intellegi, & quod medium sit unum, & uoce, & re si gnificata, in æquiuocatione n. mediū. Sim pliciter est unum, nempe uocē sola. *Auer.*

Sed melius Philop. per mediū duplex intelligit, quod idem mediū bis sumatur, & in maiori, & in minori, & de omni, qđ in æquiuoco non est, cuh pro uno in maiori, pro altero in minori sumatur. hoc aue frequentius accidit in dialecticis, quam in demonstrativis, cuius rōnē assignat Philop. nā quilibet scientia determinatas res continet, & determinata uocabula ad illas, ideo animus scientis minus est vagus in rerum apphensione, quam Dialecticus, qui circa omnia vagatur: propterea ei æquiuocaciones accidūt, cum plura sub uno uocabulo coniungit, uerbi gratia Geometra per circulum quandam figuram concipit, quia eam considerat, Poeta uero quoddā carminis genus, quia id tractat: propterea neutri accidit equiuocatio; Dialecticus uero, qui circa utrumque disputat, uerum que apprehendit, & exponit errori æquiuocatiois. Hēc est mens Philop.

Quamvis possemus ēt dicere, per me dium duplex uoluisse dicere, s. quod in mā exp̄fisiō iōri & in minori, bis de omni sumatur: rāro autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua sepe altera p̄missa particularis est.

Hēc autem sunt, ut est uidere. *10*

Potest dici postquam Arist. proposuit medium dupliciter sumi de omni in demonstratione, hic prosequi rationem ex pllcando differentiam a syllogismo dia lectio, ut totum sit una ratio, quod mihi magis placet, vel quod sit noua ratio, scilicet quæ sunt in scientiis sunt perspicua & praesentia intellectui, sicut quæ uidentur:

tidentur: at Dialectica. cum orationes, & sermones consideret, non ita perspicuas res habet, ob id magis in ea sit æquiuocatio, nam æquiuocatio magis ad nomine sit, quam ad rem & intellectum: uerbi gracia si circulus describeretur, clarum est, quod non esset æquiuocatio, nullus enim carmen circulum tamen concederet, sit Mathematicus res uelut descriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus utitur, æquiuocatio est: ob id igitur minus in scientiis sit æquiuocatio uide de hoc eodem ipsum Aristotelem Elench. c. 9. ubi id ipsum latius docet, & eodem exemplo usus est.

11 Non oportet autem instantiam;

Expositio

Hunc locum adeo difficile existimauit Philop. ut alios interpres expectaret, ad ducit tamen quandam expositionem, que illi non placet, illam tamen recipit S. Th. & alii, ut uide Arist. docere modum, quo de demonstrationibus instantiam, diversum ab eo, quo in dialecticis instantiam: instantia enim debet in scientiis esse uniuersalis, ut si fiat ille paralogismus, omnis circulus est figura, carmen est circulus, ergo carmen est figura: si uolumus instare minori, per uniuersalem instantiam fieri, probando nullum carmen esse circulum, non per singularia, sic, ois circulus est figura, nullū carmen est figura, ergo nullū carmen est circulus, qd; autē instantia dēat esse uniuersalis, probat Arist. ga instantia sit propositio postea, siue dialectica, siue demonstrativa, ad faciendum syllogismū, sed si instantia esset ex singularibus non esset in plurib. nec uniuersalis, iō nec apta ad syllogismū et uniuersalibus. Hoc est, quod Philo. displiceret, nam instantias semper est conclusio, illata contra respondentis dicta nō ergo est propositio ad hoc tamen uideretur tacite respondere S. Thom. quod licet instantia sit prima conclusio, tamē sumitur postea tanquam propositio ad inferendum aliud oppositum respondenti, & hoc idem dicebant illi, quos citat Philop. & ponit eorum exemplum: uerbi gracia sumatur illa instantia praecedens, nullum carmen est circulus, quae erat conclusio, & si dicatur, nullum carmen est circulus, circulus est figura, ergo nullum carmen est figura: ecce enim intuli oppositum conclusionis prioris paralogismi: sed

profecto hoc exemplum est reprehendendum, & minor, cum Philop. dissimilauerit: est enim in prima figura, ex minori negotiis, possent quidem alia exemplia ponni sed dubium est, nam cap. 4. instantias particulares contra propositiones de omni posuit, unde uidetur posse instari particulariter in scientiis.

Ob id dico, salvo iudicio, duplē citet nos instare in scientiis, aut de destructione tārum falsarum demonstrationem, aut non solum ad destruendum, sed etiam ad constituendum oppositam demonstratiōnem, & tunc instantias uniuersales ponimus quippe cum ex eis futura sit demonstratio, quod non opus est etiam in dialecticis, constructionibus oppositorū. & hoc est quod hic docet, aliter instantias tales esse in scientiis, aliter in dialecticis: uerbi qualitas dicat quis, nulla uirtus est qualitas, oīs iustitia est uirtus, ergo nulla iustitia est qualitas, sic iusto maiori, oīs habitus est qualitas, omnis uirtus est habitus, ergo omnis uirtus est qualitas, iterū per hanc demonstratioνē oppositum alterius conclusionis sic, omnis uirtus est qualitas, omnis iustitia est uirtus, ergo omnis iustitia est qualitas, hoc autem sāpe accidit.

12 Contingit autem quosdam.

Defectum tradit qui aliquando accidit in scientiis, nempe sumere medium consequēs, & superiorius utraque extremitate: tūc enim est uitiū in secunda figura, ex puris affirmatiis, quomodo argumentabatur Cœneus Philosophus uolēs demonstrare ignē multiplicata analogia fieri, & sumebat p̄ medio quid superioris, nempe celeriter generari, & dicebat, qd; in multiplicata analogia fit, celeriter generatur, ignis celeriter generat, ergo ignis in multiplicata proportionē fit, aduerte circa hāc rōnem, ignē in multiplicata analogia fieri, esse, qd; semper maior fiat ignis, quam erat materia, qua factus erat ut experientia monstrat, ex pura enim stuppa sit magna flama; quod uero celeriter generetur, est, qd; paruo tempore eius productio fiat, ut notum est.

Sed quid per multiplicata, analogia intelligat, exponit Philoponus cum Protipli clo, intelligi proportionem multiplicem, in quo reprehendit Alex. qui super particularem

cularem intelligebat. Dices quare multiplex proportio cito generatur? respondet Philop. quia statim per numeri duplacionem sit, ut patet 1.2.4 8.16.32. quilibet n. numerus ex his est duplus suo dimidio, & multiplex ad priores. sed pace Philop. citius sit multiplex quam sic, non solù enim per duplacionem, sed per generationem cuiusque numeri: sunt n. multiplicees ad unitatem, ut patet, 1.2.3.4.5.6. Cœneus igitur medium communem sumebat, oportebat h. conuersa maiori dicere, quod celeriter generatur, in multiplicata proportione sit, ignis celeriter generatur ergo &c. Sed tunc maior esset falsa, nam aliqua celeriter gerantur, & non in multiplicata analogia: ut cum aer cito sit aqua, quia erat alias maxime dispositus, & tamen aqua in minori proportione sit, quia est densior aere, non igitur bene demonstrauit Cœneus.

13 Aliquando quidem igitur non contingit, &c.

Quando liceas argumentari ex duas assūtis in secunda figura

Docet aliquando ex acceptis, puta affirmatiuis, in secunda figura licere argumentari, intellige cum sunt termini convertibili, aliquando non licere, cum non sunt cōvertibilis, quamvis talis syllogismus in cōvertibilibus non uideatur, id est sit imperfectus, quo usque per conuersionem in primam figuram restituatur, ut omne rūibile est animal rationale. omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est rūibilis, cōuersa uniuersaliter majoris sit prima figura: hoc uult ostendere Arist. ut D Tho. & alii dicunt, hūc defectum raro cōmitū in demonstrationib. p̄cipiis, in qb. sp̄ fere termini sūt cōvertibilis, nō n. syllogismus q̄ ex puris affirmatiuis in scđa figura sit uitiosus est, cū termini cōvertibilis sumuntur.

14 Si autem esset impossibile.

Aliam differentiam, ut omnes fatentur, Arist. Assignat inter demonstrationem, & syllogismum dialecticum, nempe facilitatem esse resolutionem in demonstratione, quam in syllogismo dialectico. est autem resolutionis, ut nota: Themist. ca.26. & Philop. uera cōclusione proposita, propositione nū ex quib. confecta & collecta est exquisitio & inuentio. Est autem discriminatio

conclusionem ueram dialecticam, & demonstratiuam, quod dialectica, cum ex probabilitibus sit syllogizata, probabilitia autem sunt multa, & uera, & falsa, talis conclusionis exaultis, tum ueris, tum falsis syllogizari potest, ob id non habet determinata principia, ex quibus syllogizatur, propterea est difficilis resolutio: at conclusio de monstrativa ex ueris tantum; non quibuscumque sed necessariis colligitur, haec autem determinata sunt, propterea est facilior resolutio in demonstratione.

Hoc igitur est quod dicit Arist. si uorum non posset ex falso colligi, sed semper ex uero, facile esset resoluere, nam tunc conseruentur conclusio & propositiones, intellige, quoad ueritatem, ita ut si propositiones uerae: etiam cōclusio uera, & si conclusionis uera: etiā propositiones essent, ut si A est, nempe conclusio, B. nempe premissa etiam sunt & econtra quod si conuertuntur, facile erit per conclusionem premissas indigare, & resoluere, at cum nostra sit, imo uerum ex falso sequi possit, nō erit talis conuertio, quod in dialecticis sit: ideo resolutio cōclusionum in propositiones ueras est difficilis. In mathematicis vero demonstrationibus, cum non per accidentia siant propositiones, sed per definitiones & ea qua per se sunt, non est resolutio difficilis; uerbi gratia, quod homo sit animal, potest dialectice probari, quia loquitur, quia currit, quia legit, & per alia multa: & sic quia conclusio est uera, & ob id illæ propositiones uerae essent, adhuc cilius esset tamē cōclusionem resolacere. at potest conclusio esse uera, & illa omnia ex quibus syllogizari potest falsa, propterea difficile est eam in propositiones suas probatiuas resoluere: at in demonstratione, cum ex ueritate conclusionis sequatur etiam ueritas propositionum, non est ea difficultas in resolutione, circa propositiones, cum determinatae sint & uerae.

Augentur autem nō per media &c.

Cōfirmat idem demonstrationē propositionē in Dialectica, ex diuerso augmento demonstrationū: est enim triplex augmentū, primum in post sumēdōcū p̄ cōclusionē p̄barā iterū aliā, & per hanc aliā probamus, & hoc augmentum etiam est in demonstratione, ut patet in Euclide, p̄ unā enim probatam

baram aliam demonstramus: alterum augmentum est in sumendo ad latus, cum aliquam superiorē passionem, de uariis inferioribus, per media uaria demonstramus; ut sensibile de homine, per rationale, & de sequo per hinnibile: exemplum Arist. est, numerus infinitus. i. in communi qui uocatur A. demonstretur de impari. i. de ternario, qui dicitur C. per imparem quantū. i. imparem in communi, qui sit B. dices igitur, omnis impar est numerus, ternarius est impar: ergo ternarius est numerus: iterum idem A. nempe numerus demonstretur de pari, nempe quaternario, qui sit E. per parēm quantū. i. in communi qui sit D. dices, omnis par est numerus, quaternarius par, ergo est numerus: & sic etiam augentur demonstrationes. tertium augmentum est per media uaria, demonstrando cādem conclusionem, & hoc non sit in demonstrationibus, nā unius effectus unum est principale medium, in dialectica id sit, ut diximus, ideo difficultas est resolutio.

Dubium Dices, nonne etiam per uarias causas avertuntur demonstrationes, cum unum multis causis demonstrari possit? dico, uerum esse, at in eodem genere non multiplicatur demonstrationes: cum autem mathematicæ scientiæ scire per unicum genus cause demonstrant, non contingit in talibus demonstrationibus multiplicari media: & hoc tantum intendit in præsenti.

De demonstrationum quod, & propter quid, peciebus ac differentijs.

CAP. X.

Quod uero differt, & propter quid scire, primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus: non enim accipitur prima causa: sciētia uero ipsius propter quid, secundum primam causam.

Alio autē, si per immediata quidem, sed non per causam, sed per notiū eorum, quæ conuertuntur. ni-

hil enim prohibet eorum, quæ conuertimur prædicantur, notius aliquando esse, quod non est causa, quare erit per hoc demonstratio.

Vt quod planetæ prope, per id, quod nō scintillant. sit in quo C. planetæ: in quo B. nō scintillare; in quo A. prope esse. uerum itaque B. de C. dicere: planetæ enim non scintillat: sed & A. de B. quod enim non scintillat prope est. hoc autem acceptū sit per inductionē, aut per sensum; necesse igitur A. inesse ipsi C. quare demonstratum fuit, quod planetæ prope sunt. Hic igitur syllogismus non ipsius propter quid, sed ipsius quod est: non enim propter nō scintillare, prope sunt: sed propterea quod prope sunt, non scintillant. Evenio autem & per alterum monstrari alterum; & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sit C. planetæ: in quo B. prope esse: A. non scintillare. inest itaque & B. ipsi C. quare & ipsi C. A. & A. ipsi B. non scintillare. all. & A. ipsi B. non scintillare. re que & ipsi C. A.

Rursus quemadmodum lunam monstrant, quod sphærica, per augmenta: si enim quod ita augetur est sphæricū: augetur autem luna; planū, quod sphærica. sic igitur ipsius quod, factus fuit syllogismus. Econuerso autē posito medio ipsius propter quid, non enim propter augmenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C. sphærica in quo B. augmentum in quo A.

In quibus autem media non conuertuntur, & est notius, quod nō est cau-

causa, ipsum quidem, quod mestra tur, ipsum autem propter quid, no.

Amplius in quibus medium extra ponitur: etenim in his ipsius quid, & non ipsius propter quid, est demonstratio: non enim dicitur causa: Ut propter quid non respirat paries: quoniam non animal: si enim hoc non respirandi causa est, oportet animal esse causam respirandi, ut si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio ea est ipsius esse, quemadmodum si hoc, quod est incom mensurabilia esse calida, & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc quod est commensurabilia esse, eius quod est sanum esse: consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In iis autem, quae sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est: non enim omne respirat animal.

Syllogismus autem fit talis cause in media figura. ut si A. animal: in quo B. respirare: in quo C. paries. A. igitur inest omni B. omne enim respiras est animal: ipsi autem C. nulli: quare neque B. C. nulli; non itaque respirat paries.

Assimilantur autem tales cause, quae secundum excessum dicuntur, hoc autem est plus distans dicere medium.

Ut illud Anacharsidis, quod in Scythia non sunt tibicines: neque enim uites.

Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundum mediorum positionem istae differentiae sunt eius, qui est ipsius, quod ad eum, qui est ipsius propter quid syllogismum.

Alio autem modo disertum ipsum

propter quid, ab ipso quoddam, & quod per aliam scientiam. utrumque speculatur, talia autem sunt, quae cuncte sic se habent inuicem, ut sit alterum sub altero: ut perspectiva ad geometriam, & Mechanica ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Astro logicam.

Fere autem uniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarum, ut Astro logia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atque Harmonica, & quæ Mathematica, & quæ secundum au ditum.

Hic enim ipsum quidem, quod sensitivum est scire, ipsum uero propter quid, Mathematicorum: hinc nanque habent causarum demonstraciones, & plerunque non sciunt ipsum quod; quemadmodum qui uniuersale speculantur, multoq; nonnulla singularium nesciunt, quia non aduertunt.

Sunt autem hec, quæcunq; cum alterum quid sint secundum substantiam, utuntur formis: disciplinae namque circa formas sunt: non enim de subiecto aliquo geometrica sunt; si enim de subiecto aliquo geometrica sunt; sed non in quantum geometrica, de subiecto.

Se habet autem & ad perspectivam, ut hæc ad geometriam, alia ad hanc ut quod est de Iride: ipsum enim quod Naturalis est scire, ipsum uero propter quid, perspectivi, aut similianter, aut secundum: Mathemat.

Multa autem & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, ut Medicina ad Geometriam: quod enim ulcera orbicularia tardius sa

B b. manu

sanctor, Medici est scire: & propter
quid vero, Geometra.

dio: quod est rotundam. Sic illius est ut
luna est rotunda, ergo sic illuminatur.

Demon-
stratio-
quia, &
propter
quid.

Sed quia differe & propter quid
Duplex genus demonstrationis distin-
gitur, que sunt instrumenta duarum sci-
entiarum. altera enim demonstratio quia est,
que facit scientiam que dicitur quia est;
altera demonstratio propter quid, que sci-
entiam potissimum facit per causam. Est au-
tem caput in duas diuisum partes, in priori
ostendit quomodo haec duas demonstratio-
nes se habeant in eadem scientia, in pos-
teriori quomodo sine in discussione. Proposit
igitur differre scire quia, & propter quid, ac
proinde ipsas demonstrationes, scire enim
propter quid, est per causam primam co-
gnoscere, at scire quia, duplice con-
git uno modo, cum propter causam, sed
non primam, cognoscimus, altero modo,
cum immediatum effectum non per cau-
sam cognoscimus: fieri enim potest ut ef-
fectus, licet cum causa convertatur, sit no-
tior nobis, & tunc per illum demonstra-
tes facilius demonstrationes quia.

2. Ut quod prope sint planetæ &c.

Ponit duo exempla. alterum est, stellæ
non scintillantes sunt prope nos, planetæ
non scintillant, ergo sunt prope nos. Sic
syllogismus ab effectu procedit, quia effec-
tus notior est, cum sensu & inductione
percipitur sensu, quia si planetæ non
scintillare nō dignoscimus, inductione.
quia in his omnibus, puta argento, auro,
plumbo, quæ prope nos sunt, non scin-
tilare competit: poterit talis quia, fieri
propter quid, maius extrellum inveniendo
in medium, sic: quæ sunt prope nos non
scintillant, planetæ sunt prope nos, ergo
planetæ non scintillant, hic est per causam
demonstratio. Nota per A. maius extrellum
per B. medium, per C. minus extrellum
intelligi in praesenti loco.

3. Iterum sic lunam demonstrant.

Ponit secundum exemplum; quicquid
circulariter illuminatur, est rotundum,
luna sic illuminatur, ergo est rotunda, est
etiam ab effectu, & poterit eodem modo
fieri propter quid, lumen causa pro me-

In quibus autem media non con-
vertuntur &c.

Docet non semper demonstrationem
quia, fieri propter quid: cum enim effectus
notior est, sed cum causa non convertitur
sit salutis quia, non propter quid; ut omne
progressum est animal, omnis leo pro-
gressivus est, ergo omnis leo animal, non
dices tame nō omne animal progressivum
est, sicut enim multa animalia que non
sunt progressiva, in his tamen est demon-
stratio quia, non propter quid.

Amplius in quibus medium, &c.

Assignat exemplum secundi generis de
monstrationis quia est, nempe cura sit per
causam mediatarum, & dicit in quibus me-
diuum extra ponitur.) per medium, extra
poni intelligit Alexan. quod sit in secunda
figura, in qua medium dicitur extra ponit
ut dicitur 1. Priorum c. 5. quia sit supe-
rius, & praebeatum de utraque extremitate
terqua uero haec demonstrationes que sicut
per causam remoram, sunt in secunda fi-
gura, ideo dicit, in quibus mediū extra po-
nitur, etiam aliter exponit quod medium
extra ponit, sit causam esse remorā, & dicit
ad effectu, quia alia causa sit ante ipsā,

Vtraque expositiō bona est. prior par-
tim est Alber. cap 6. tract. 3. exemplū autē
est hoc, si quis probaret patrem non respi-
care, quia non est animal, assignaret quidē
causam, sed remotam: propria enim causa
non respirandi est, non habere pulmonem,
remota uero non esse animal: nam si non
est animal non habebit pulmonem, nō ta-
nac en est causa proxima & probat Aristote-
les illam non esse causam proximam, nam
si non animal esset proxima causa non re-
spirandi, animal est proprīa causa respirandi
in proximis enim tantis, si affirmatio
est causa affirmationis, & negatio est
causa negationis, ut non temperies qua-
litatum est causa proxima non sanandi
etiam temperis est causa sanandi, & econ-
tra: non sic autem est de animali, nō enim
animal est causa proxima, & immediata
respirandi, cum multa sint animalia que
nō respirent, ut pisces: ob id etiam nō ani-
mal nō est causa non respirandi. Nota ex-
emplum

glam Arist. qui bona sumptus contrarium, nempe male habendi, sed non sanandi: nā in causa etiam proximis non valeret a negatione causa ad effectum conservatum, sed ad negationem causalem effectus: tū enim dices, si unius rationis ille est causa visibilis, nō animal rationale est causa visibilis, sed non visibilis.

Dubitum Philop. nam Arist. videtur procedere ab opposito antecedentis ad oppositum consequens, quod non licet. dicit enim, si non animal est causa non respirandi, animal est causa respirandi. responderet hic Arist. non facere propositiones aut argumentationes, sed dicere de causis immediatis & proximis, quod si est causa proxima alicuius effectus, eius negatio erit causa negationis illius effectus, & contra & negatio est causa negationis, affirmatio atiam erit causa affirmationis. Dices, quid est causa proxima? Dico illam esse proximam, ex qua omni & sola procedit effectus: unde animal non est causa proxima progressiui motus, quia non omni animali inest, nec similiter non respirare non est ab eo quod est non esse animal, quia non solum non animali inest: multa enim animalia non respirant, causa uero proxima, sola & omnis effectum producit, & in huiusmodi causis est uera illa propositio Arist. Nec impedit quod effectus possit ab alia causa procedere, quando haec est illi proxime subordinata; unde animal rationale causa censetur non remota visibilis, si cet visibile ab admiratuo proueniat, admiratiuum enim subordinatur animali rationali, tanquam causa principali a qua re liquuntur procedunt.

Syllogismus autem fit talis &c.

Ostendit in qua figura similes sint demonstrationes faciendae, ac in secunda docet constitutuere debere; dices enim, omnes respirans est animal, nullus partis est animal, ergo nullus partis respireat. per A medium inadligis, per B unius extremum per C minime.

Dubitum Philop. an possit in secunda figura fieri demonstratio propter quid. Respondebit, & hec posse fieri, & ponit exemplum obscurum: clarius enim sic loquuntur, omnes respirans habet pulmonem, partis non habet pulmonem, ergo non respiras.

Dubitum
ex Philo.

Dubitare poteret, an in prima figura possint haec demonstrationes negatiua fieri. Respondebit subtiliter quod non, quia cum maius excessum concludatur negatione de minori, propter medium negationi debetur medium negari de minori excesso, & fieret in prima figura minor negatiua, quod non licet, non enim dices, omne pulmonem habens respireat, partes non habent pulmonem, ergo non respiret, dico hoc non essendiendum, est enim falsum; postquam enim optinet in prima figura demonstrationes facere per causas negationem, sic nullum non habent pulmonem respireat, omnis partes est non habens pulmonem, ergo nullus partes respireat.

Comparantur autem huiusmodi &c.

Philop & Temist. dicunt hic Aristot. comparare has causas remotas his quae dicuntur secundum excellsum, explicat autem ea dici secundum excellsum, quae non sunt necessaria, sed superflua: ac si dicat, istae cause remotae sunt superfluae, cum sine his demonstrare possumus, sed re uera melius exponit S. Thom. nempe superiora & communiora dici secundum excellsum: & est sensus, has remotas causas dici, ut predicata superiora: excedunt enim & separant effectus dices, qua ratione id docetur? dico, quia reddit rationem quare tales demonstrationes, quia, sicut in secunda figura, nempe cum media scilicet causa remote, sunt superiores effectibus, ac de illis praedicentur, cum autem medium superius est, secundam facit figuram.

Sicut enim illud est quod Anaximenes, &c.

Vixpr alio exemplo, eiudem ex Asia chioside, quicunq; Seythia est, & degeneret Achaeis. occurrentibus feminis per uino nimis saturantib; quas vocat Arist. autem deos, fait interrogatus, an Seythia esse similes, respondit, non esse uites, hec causa est remota, proxima enim erat ebrietate ex uino, est autem demonstratio sic facta; ubi sunt austerides, sunt uites, in Seythia non sunt uites, ergo in Seythia non sunt

B b 2 sunt

sunt autem tri des demonstrationes est, quia non enim est proxima causa, non esse uites, et esse uites non sit causa quod sit, cum etiam ubi uites non sunt, reperiuntur tales, uisus enim potest deferri: utitur similibus litteris sicut in priore exemplo.

Secundum igitur eandem scientiam, &c.

Concludit se dixisse de demonstratione quia, & propter quid, secundum eandem scientiam, & secundum mediortum positionem, id est quomodo differant in mediis, & per quod media demonstratio quia, procedat, quae est prior pars capituli.

Dubium: Dubitatur, an demonstratio quia, sit di-
mōstratio demonstrationis, dico non esse potissimum
demonstrationem, qualis est definitio
q̄ si dicitur superius, ac de qua locuti sumus hacte
cēda de-
mōstratio: nam enim soli propter quid, insunt: est
tamen quedam demonstratio imperfecta,
distincta specie ab ea, quae est per causam
primam; harum enim distinctio secundum
media sumi debet, hacten autem differunt
specie in his demonstrationibus.

dubitum: Dubitatur secundo, nam uideretur esse
aliud genus demonstrationis, puta a signo
similiter demonstratio propter quid cau-
sa, & propter quid simpliciter, ut superius
diximus ex Auerroë: præterea est ad impossibilem
demonstratio, ut si ignis non esset attractivus,
nō esset calidus, consequens est
falsum, ergo & antecedens. Dico sub de-
monstracione, quia, non solum comprehē-
di demonstrationem ab effectu, sed quan-
eunque, quae per causam primam non pro-
cedit, sive sit ab effectu, a signo, sive a
causa remota, sive quae sit inter superiora,
& inferiora quidditius, inferiora enim su-
periorum, & superiora inferiorum sunt re-
mota causa, cum ex negatione inferioris
hōris negatio superioris, nec ex affirma-
tione superioris sequatur. affirmatio infe-
rioris, quae sunt opus ad causam primam
ne diximus. Dico secundo, non opus esse il-
lam demonstrationem, propter quid distin-
guere, quia omnis demonstratio causa ostē-
dit causam & conclusionem esse, ut late-
ximus superius. Dico tertio, illas demon-
strationes reduci uel ad quia, uel ad pro-
pter quid: unde illa reducitur ad hanc pro-
pter quid, omnes calidum est attractivum,
agnis est calidus, ergo est attractivus.

Alio autem modo differt ipsius, &c. 10

In secunda parte docet, quia & propter quid differe in diversis scientiis: Non in telligas hic esse aliud genus demonstratio-
nis, quia, sed quod sit aliqua demonstratio
potissima propter quid, cuius causa & pro-
positiones sint unius scientiae, conclusio-
nē vero cognitio, quae dicitur, quia, sit alterius
scientiae, quod accidit in subalternatis,
ut diximus, latè superius. ponit exemplū Philo-
lop. Perspectivus enim dicit res ad maiori
rem distantiam minores apparet, quia
sub minori uidentur angulo, puta A. ad
minorem vero distantiam, maiores appa-
rete, quia sub maiori angulo uidentur, puta B. at quare angulus B. sit maior. A. geo-
metra est sciare propter quid, Perspectivus
vero, quia: ponit Arist. multa exempla sub
alternatū. Nota per apparetiam, ut uult
Philop. intelligi Nauticam, quae sub. Astro-
logia est.

Fere quidem uniuocē sunt non-
nullæ, &c.

Philop. subalternantes & subalternatae
scientias uult dici fere uniuocas: uniuocas
qua uerē que sunt eiusdem rationis, fere;
quia non absolute & simpliciter. Sed credi
derim mētem Arist. esse quod aliquæ sub
alteruant & subalternat idem habene
commune nomen, ut Musica dicitur ipsa
Mathematica, & speculativa, etiam Musi-
ca dicitur hec practica ei subalterna, quam
uocat secundum auditum: Similiter Nau-
tica dicitur astrologia, sicut sua subalter-
nans, hoc tamen non in omnib. est inueni-
te. Nota subalternantes uocari Mathema-
ticas, quarū est cognoscere propter quid:
subalternans uero sensibles q̄ p̄ce quā me-
gis sensui accedant. cū materiales sint qua-
rum est cognoscere quia & conclusiones.

Hinc habent demonstrationes
causarum, &c.

Ostendit subalternantes ipsas causas co-
gnoscere, non tam quia, accidit enim
frequentius quod quis teneat causam, &
effectum ignoret, cum causam non applicat: & ponit exemplum, sepe enim coniungit propositionem aliquam universalem
cognoscere, puta omnem mutam esse fe-
tis, & ignorare hāc, vel illam: quidam esse
sterilem

Reale, quād non adiuvet nec ordinet cō-
gitionem, ita sit in causis & effectib. potest,
ergo in subalternante cognosci propter
quid ut non cognoscatur effectus.

Sunt autem hęc, quęcunque alte-
rum, &c.

Philop. vult uerba hęc dicta esse de sub-
alternantibus & superioribus scientiis ma-
thematis, ut sit sensus hęc scientia, cūm
substantiam ab aliis diuersam habeant, cu-
ius species i. figuras, lineas, quantitates co-
siderent, tamē solis speciebus contentae
sunt, abstrahunt. n a materia omni sensibili:
quod si ista quęa geometria, & mathemati-
ca purę considerant, in substantia & subiecto fuit, non sic ad mathematicā spectat;
sed abstracta ab eo. est bona expositio.

At S. Th. aliter exponit, & bene, ut prio-
ra uerba sint pro inferioribus scientiis, hęc
n. cum aliud quid sint pro superioribus, secū-
dum substantia & materiam, speciebus ra-
me, & figuris utiuntur, sicut superiores, sed
contractis ad illā materię, reliquę uero eas
a materia separant, licet in materia sint, p-
pter quod vult has differre penes maiore,
uel minorem a materia abstractionem.

Habet aut se ad perspectiuā, &c.

14 Docet sicut perspectiva ad geometriā
se habet, ita se habere scientia de Iride ad
perspectivam, cui subalterna est, scire n. qā
est scientia Irice quęa physica dicitur, quia
est in materia sensibili, uel quia sit pars phy-
sicę, ut aliqui uolunt, at scire propter qđ
est perspectui simpliciter, ut secundum di-
sciplinam i. uel geometricę, cui perspecti-
ua subiicitur, ut bene explicat Aegidius,
nam aliquando aliqua de Iride ex geom-
etria probantur.

Multe autem & non sub se inui-
cem &c.

15 Concludit aliquādō conclusionē unius
scientię, probari in alia, quāuis tales sci-
entiae non sint subalternatae, ut patet: Medi-
cina n. dicit, uulnera circularia difficultius sa-
tari, geometra dat causam, quia latera cir-
culi maxime distant; non tamen medicina
subiicitur geometrię, huiusmodi sunt multi
alia. Late diversus de subalternatione
capite septimo superiori, similiter de aliis
difficultatibus quęa hic poterant occurser-

te, in aliis capitulo disquisita: nō, idēo
supercedebimus.

Primam figuram maxime scientia ef-
fe accommodatam.

CAP. XL

Figutatum autem maxime scien-
tialis est prima: Mathematica

hęc, scientię per hęc demonstratio-
nes ferūt, ut arithmeticā, & geome-
tria, & perspectiua, & sere ut dix-
rim, quęcunq; ipsius propter quid
considerationem faciunt, aut n. omo-
nimo, aut ut plurimum, & in pluri-
mis per hęc figuram ipsius propter
quid sit syllogismus, quare & pro-
pter hoc erit utiq; maxime scientia

lis, maxime namque proprium ip-
sius scire est propter quid speculari:

Postea et ipsius quid est scientia
per solam hanc uenari possibile: in
media enim figura non sit preda-
tiuus fallagismus; ipsius uero quid
est scientia affirmationis: in ultimę
autem sit quidem, sed non uniuersa
liter: ipsum autem quid est, uniuersi-
alium est: non enim homo aliqua
modo est animal-bipes.

Amplius hęc quidem illarum ni-
hil indiget, illę uero per hanc con-
densantur, et augentur, quo usque
ad immediata uenerint. Manifesta
itaque, quid ad sciendum maxime
proprie est prima figura.

Quemadmodum uero conting-
bat A. inesse B. indiuidue, ita et nō
inesse accidit. dico autem indiuidus 4
inessere, aut nō inesse, eo quod nō est
ipsorum medium: sic enim non erit
secundum aliud inesse, aut non in-
esse. Quando igitur A. aut B. in to-
to aliquo sit, aut & ambo, non con-
tingit A. ipsi B. primo non inesse;

Bb 3 Sit

In Capit. XI.

Sit enim A. in toto C. siigitur B.
non est in toto C. (contingit. n. ipsius
quidem A. esse in aliquo toto;
ipsum vero B. non esse in hoc) syllo-
gismus erit, quod A. ipsi B. non insit:
si. n. C. A. quidem omni ipsi vero B.
nulli A. nulli eorum, que B.

Consimiliter autem & si B. in to-
to aliquo est, ut in D. ipsum namque
D. omni B. inest: ipsi autem A. nulli
ipsum B. quare ipsum A. nulli eorum,
que B. erit per syllogismum.

Eodem pacto monstrabitur & si
ambo in toto aliquo sint.

Quod autem contingit ipsum B.
non esse, in quo toto est A, aut rur-
sus A. in quo toto est B. manifestum
ex coordinationibus, quæcunque
non commutantur ad se inuicem. Si
enim nullum eorum, que sunt in A
& D. coordinatione, de quallo præ-
dictetur eorum, que sunt in B, E, ip-
sum vero A. in toto est H. coordina-
to existentia planū, quod B. non erit
in H. commutarentur enim coordi-
nationes: consimiliter autem & si B.
in toto aliquo est.

Si uero neutrum sit in toto nul-
lo: non insit autem A. ipsi B. necesse
est individue non insit. Si enim erit
aliquid medium, necesse alterum
ipsorum in toto aliquo esse.

Aut enim in prima figura, aut in
media erit syllogismus, si quidem igi-
tur in prima, B. erit in toto aliquo;
affirmatiua namque oportet que
ad hoc, propositionem fieri.

Sin autem in media utrum conti-
gerit, ad utraque enim accepto pri-
natiuo, efficitur syllogismus: amba-
bus uero negatiis existentibus, non
erit. Planum itaque, quod contingit

aliud: sibi non inesse individue: &
quando contingit, et quomodo di-
ximus.

Figurarum autem faciens scire
maxime, etc.

Cum principia materialia demonstratio-
nis hucusque tradiderit, accepsit propositio-
nes, nunc de principio formati, hoc est de fi-
gura per quam præcipue demonstrationes
hunt, sermonem facit. atque hec causa est
communis huius continuationis textus,
quamvis possemus forsitan magis ad rem di-
cere, quod cum paulo ante demonstracio-
nes quia, in secunda figura fieri dixisset,
nunc demonstrationes propter quid, præci-
pue in prima fieri uelit ostendere.

Caput autem in duas partes diuisum est, in
priori probat primam figuram maxime ser-
uire demonstrationib. in posteriori loqui-
tur de intermediis propositionib. negatiis.
Proponit igitur conclusionem hanc in
principio, figura que maxime ante alias
ad scientiam est apta, est prima, quam tribus
rationib. ostendit, prima est quasi quedam
inductio, omnes n. Mathematica, ut Geo-
metria, Arithmetica, perspectiva, similiter
reliquæ scientie que per causas demon-
strant, aut omnia, aut ut plurimum per
primam figuram demonstrant; cum igitur
demonstratio que per causam procedit sic
nobilissima, & maxime scire faciat, atque
ista per primam figuram procedat, colligi-
tur primam figuram facere præcipue scire.
Nota quod dicit, ut plurimum, quia non
semper in prima figura sunt.

Dubitatur Aegidius quare demonstratio,
que per propter quid est, fiat magis in pri-
ma figura. Respondet, distinguendo: aut eni-
m per ipsum propter quid probamus ali-
quid inesse, aut non inesse, si inesse, cum sic
affirmatio, & uniuersalis, non potest colli-
gi in secunda, nec in tertia, si non inesse, potest
colligi in secunda, et & in prima, ut nullum
animal rationale est brutum. Omnis homo est
animal rationale, ergo nullus homo est
brutus, sit etiam in secunda, nullum brutum
est animal rationale, omnis homo est ani-
mal rationale, ergo nullus homo est brutum.
cum igitur qua sunt per secundam, fiat per
primam, non autem econtra, ut plurimum
prima aptior est demonstratione.

Postea

5. Postea plus quod quid est.

2. nota.

Hac est secunda ratio pro eadē cōcluſione: maxime definitio utilis est demonstrationi, sed hanc non nisi per primam consequimur. ergo figura prima ante alias demonstrationi cōducit probat minorem, nā definitio de definito affirmativa & uoc uersaliter prædicari dēt, si uniuersaliter, nō poterit in tertia concludi. Si affirmativa, non in secunda, quia negativa concludit.

Dixi, quomodo definitio de definito demonstratur? non enim definitionis est demonstratio. Philop. respōdet definitio non demonstrari, nam pars de definitiōne non demonstrari, ostendimus, nō differetiam diuidendo graue dicit secundū quod etiam probamus definitiōnem per ipsius definitiōne, sic annū oratio explicat quid sicut homo, est ipsius definitio, sed annū ratione explicat quid sit homo, ergo ipsius est definitio. Alii ad hanc respondent. multi uiderunt diuidendam, non quidem hinc dicere Arist. quoniam demonstrator sed quod ostendat, uel ab effectu, uel a signo, uel alio modo a posteriorib; sic ad tamen proportionem non sumus figura.

3. Amplius haec quidem illis, sive.

3. nota. Tertia ratio est, quia ista est figura nobisissima, non n. indiget aliis, at aliis indiget ipsa, nam per eam densantur & argumētatur, donec ad immediata pertenant.

Dubium
Solvitur
ex Philo. Dices, quomodo resquā duas dēfinitiones & augmentantur per primam? Respondet Philop. quod dēfinitione inest proprie matēria, argumētū formā; & cum prædicarū sit forma, subiectū materia, quoties prædicatum, sit subiectū, est dēfinitione; quoties uero subiectū prædicatum, est augmentatione. cum secunda figura ad primā reducatur, prædicarū ueris præmissae sit subiectū, aut mediōne erat in utraq; prædicta. Aut, ob id per dēfinitionē secunda tendit in primam: at in tertia mediū, quod enī subiectū in utraq; sit in una prædicatō, propriea per augmentationē reducatur ad primam ita est exponit Hegidius.

Aliorū
ex Them. At Themist. sicut exponit; dicit enim dēfinitione & augmentatione esse pro syllogizatiōne præmissis syllogismi & dēfinitionis, cum sunt mediatæ, talis autem pro syllogi-

ratio dēfinitione, quia magis accipit ad immediatas propositiones, sive n. ut quidā coēstatio dicitur ēt augmentatione proper in uole radicem, mediū, nō, a. per uoluū posita hoc p. aliis immediatas probamus. Et sicut in prosyllogizatiōne hoc rotādū, p. secunda figura non potest prosyllogizare suas ueritatis præmissas, cum altera sit affirmativa, & non possit concludi secunda, similiter nec secunda, cuī altera sit uniuersaliter, debet ergo a primo prosyllogizari, hēc enim & sunt, & aliam propositiones prosyllogizat, quia quocunque modo concludit: propterea dicit Arist. reliquias dēfinitiones augmentari, quousque ad immediatas suas propositiones reducatur.

Hēc expōsitiō est bona, quamvis posse Terterā mus ēt dicere, q. per dēfinitionē intelligat re. *buc expōsitionem modorum* aliarū figurarū ad primā, quatenus plures modi ad unū primā reducuntur, ut dicitur olim: & hoc ēt idem sit augmentari, non dum modos aliarū ad primā reducimus, augmentū modi, nēcē qui erant in aliis figuris, & similiter ī ad quos reducuntur: ipsa uero prima immediata dicitur, nō si opus ad alias reducere nec p. eas confirmare ipsam.

Sicut autem A. ēsse in B.

Cum de immediatis propositionib. modo sermones fecisset, uenirent Thēmūs & Philo. nunc de immediatis exēctas, ac prius docet sive immediatas, nōq; solū affirmatiōnes, sed etiam negatiōnes propositiones, sicut etiam mediatæ, uocat autem affirmatiōnes immediatas, cum prædicatō subiectō indiuerſibiliter idest non per medium aliquod inest, negatiōnes uero imme diatas, cum prædicatō subiectō p. inest, & hoc nulla media causa probari potest. Et nota per A. intelligi prædicatō, per B. uero subiectū.

V. autem discutitū perfectum Aristot. Quoniam intelligas, aduocare ipsum distinguere p. positiones negatiōnes in quatuor genera, positionē hoc ordine, primū, cum prædicatō p. negatiōne A. est sub aliquo toto i. continetur sub rāu, aliquo genere, uel aliquo quoddē illo uniuersaliter prædicē essentiāliter, subiectū uero pura B. nō est sub aliquo toto, ut quādā sit non est hō alterum, cuī econtra subiectū, sub aliquo toto, non autē prædi-

homo, ut nullus homo est qualitas, heretum utrumque est sub toto, vel diverso, ut homo non est albedo, vel eodem, ut homo non est equus, sub animali, quartu, cu^m neutrum est sub toto, ut nulla substantia est quantitas, intendit ergo Aristoteles, esse mediatas propositiones, & demonstrabiles, quartam vero indemonstrabilem, & aduerte hic locum de negatis necessariis, & per se singulis ergo explicemus.

ostendit id posse fieri ex predicatione, quae adinuicem non commutantur, non praedicantur, ut si unum praedicamentum subiecti A.B.C.D sit aliud praedicati B.E.F. clavis est quod si A. sit in C, in quod generare sibi prædicantem, quod in illo non sit B. cum sit alterius contradictionis, per tres litteras unum prædicamentum integrum, plura non in eo prædicata ordinantur.

Si vero neutrum sit in toto &c.

5. Sit enim A. in toto C.

1. Genus

Agit de primo genere, cum prædicatum est sub toto, non autem subiectum, & intedit talem propositionem posse demonstrari pale totum, quod dicitur D. affirmatum de prædicato, & negatum de ipso subiecto, nam potest esse quod totum prædicati, sit alienum a subiecto, & rursum faciam syllogismum in Camelitis ad illa conclusionem, nulla qualitas est homo, sic sumendo animal, omnis homo est animal, nulla qualitas est animal, ergo nullas qualitas est homo.

Similiter aurem eti B. in aliquo &c.

2. Genus

Ostendit secundum genus, cum subiectum est in toto; non autem prædicatur, ut nullus homo est qualitas, tunc per illud totum subiecti, quod sit D. pura animal, negatum de prædicato, affirmatum de subiecto, fieri demonstrationis in Cesare, sic nulla qualitas est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est qualitas.

Eodem autem modo &c.

3. Genus

Tertium genus eodem modo potest demonstrari, sed dupliciter, aut enim per totum subiecti, aut per totum prædicati, ut nullus homo est albedo, per totum prædicati sic, omnis albedo est color, nullus homo est color, ergo nullus homo est albedo, per totum subiecti, sic, nulla albedo est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est albedo, cum vero extrema sub uno proximo genere sunt, ut homo non est equus, per ipsorum definitiones tunc demonstrari poterunt.

Quod autem contingit B. non esse &c.

Cu^m supposuisset in probatione, in toto prædicari non esse subiectum, & econtra

Quatuum genera, cum nec prædicatum nec subiectum in aliquo sunt, docet esse ita medietas, ut nulla substantia est qualitas, & universaliter quotiescumque generalissimum de altero negatur, tunc non est medium illud demonstrandi, cum non habeat superiora, nec proprias definitiones, & probat, nam si aliquid sit medium, oportet ut uniuersaliter prædictum de subiecto, aut prædicato, sed extrema sunt suprema, non ergo habent superius essentiale, ens enim est analogum, & de omnibus prædicatus, unde non est medium ad concludendum negative, etiam si esset unicolum, ut parat, nam de uno deberet negari.

Aut enim i primis, ut media &c.

Ostendit quod tale medium deberet, de altero extremo uniuersaliter prædicari affirmatiue, nam aut talis demonstratio fieret, in prima figura, vel in secunda, omittitur terciam, quia cum non concludat uniuersaliter, non est apta demonstrationi, de qua est sermo, si igitur fiat in prima, minor est affirmativa, in qua medium de conclusio nis subiecto affirmatur, non ergo fieri prima, nam subiectum illud non habet superius.

Si vero in media &c.

Nec in secunda fieri doceo, nam dicer in ea minima non sit semper affirmativa, carmine ad utrumque contingit, id est aut maior, quo minor erit affirmativa, cum ex utroque negativa non fiat syllogismus, cum medium uero sit in utraque prædicatum, prædicabitur affirmatiue de uno extremo illius, quod fieri non potest, concludit ergo esse mediatas, & iunmediatas propositiones, nec negatiwas, & quando sine se iunguntur, se atque huc de hoc capite, undecimo, quod absoluat, proscriptum partem hanc sum liberorum, et ceteris, et ceteris, Quod

1. Quae, quibus modis syllogisticis tum
in immediatis, tum in mediatis pro-
positionibus ignorantia disposi-
tio, & quomodo igno-
rancia negationis e-
xortatur.

C A P. XII.

1. Ignorantia uero, quæ non secun-
dum negationem, sed secundum
dispositionem dicitur, est quidem
deception, quæ per syllogismum fit.
Hec autem in primo quidem inex-
istentibus, aut non existentibus co-
tingit duplieiter: aut enim quando
simpliciter existimet inesse, aut nō
inesse: aut quando per syllogismum
accipiat suspicionem. Simplicis qui-
dem igitur suspicionis, simplex est
deception, eius uero quæ est per syllo-
gismum, plures.

2. Non insit n. A. nulli eorum quæ
B. indiuidue. si igitur syllogizet A.
inesse ipsi B. medium accipiens. C.
deceptus erit per syllogismum.

3. Contingit quidem igitur, utrasq;
propositiones esse falsas, contingit
autem alteram solum. Si enim neq;
A. nulli eorum quæ C. insit: neque
C. nulli eorum quæ B. assumpta ue-
ro fuerit utraque econuerso, ambæ
falsæ erunt.

4. Euenit autem ita se habere C. ad
A. & B. ut neq; sub A. sit, neque uni-
uersaliter in B. impossibile namque
B. esse in toto aliquo, dicebatut. n.
B. primo ipsi non inesse: A. uero nō
necessè omnibus entibus inesse, u-
niuersaliter quare ambæ falsæ.

5. Sed & alteram contingit ueram
accipere, non tanen utram uoluc-

ris: sed A. C. C. B. natiue propositio
semper falsa erit: eo quod ip-
sum B. in nullo sit: A. C. uero eue-
nit.

Quemadmodum si A. & ipsi C. &
ipsi B. insit indiuidue, quando n. i-
dem primo prædicetur de plurib.
neutrū in neutro erit.

Diffrert autem nihil, neque si nō
indiuidue insit. Deceptione quidem
igitur inexistenti & per hæc, & ita
sit solum: non enim erat in alia figura
inexistenti syllogismus. Quæ uero
est non existendi, & in prima sit,
& in media figura. Primum itaque
dicamus quæ modis in prima sit,
& quomodo se habentibus propo-
sitionibus.

Contingit quidem igitur utrius-
que falsis existentibus, quemadmo-
dum si A. & ipsi C. & ipsi B. insit in-
diuidue. Si n. acceptum fuerit A. qui-
dem nulli C. C. uero omni B. falsæ
erunt propositiones.

Contingit autem & altera falsa exi-
stepte, & hac utrauis. Euenit. n. A. C
quidem ueram esse, C. B. uero falsa
A. C. quidem ueram: quoniam non
omnibus entibus inest A.

C. B. uero falsam: quoniam im-
possibile est C. inesse ipsi B. cui hul-
lum inest A. non enim amplius uera es-
sit A. C. propositio. simul autem si
& ambæ sunt uerae, & conclusio erit
uera.

Sed & C. B. contingit ueram es-
se, altera existente falsa, quemadmo-
dum si B. & in C. & in A. est, nece-
sse enim alterum sub altero esse, qua-
resi accepterit A. nulli eorum, que
Quiesce falsa erit propositio. Pla-
num igitur, quod alp̄era falsa exi-
sten-

In Cap. XII.

flente, & variisque serit falsus syllogismus.

¹² In media autem figura, totas qui dem esse propositiones ambas falsas non contingit, quando enim A. omni B. inest: nihil erit acceptum, quod alterius quidem omni, alterius vero nulli inerit. Oportet autem sic acceptare propositiones, ut huius quidem infusilli uero non inest: si quidem erit syllogismus: si igitur sic accepte falsa, planum, quod econtrapositione uerso se habebunt, hoc autem impossibile.

In aliquo uero utramque nihil prohibet falsam esse, quemadmodum si C. & A. & B. alicui inest. Si enim A. quidem omni acceptum fuerit inesse, B. uero nulli falsa quidem ambo propositiones, non ramen tota, sed in aliquo. Et econverso quoque posito privatiuo, consimiliter.

¹⁴ Alteram uero falsam esse, & utramuis, contingit: quod enim inest A. omni, & B. non. Si igitur acceptum fuerit ipsum C. inesse quidem toti A. toti uero B. non inesse: C. A. quidem uero erit, B. C. autem falsa.

¹⁵ Rursus quod B. quidem nulli inest, neque A. omni inerit, si enim ipsi A. & ipsi B. sed non inerat. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti inesse, B. uero nulli. B.C. quidem propositione uera, altera autem falsa. Consimiliter uero & transposito privatiuo, quod enim nulli inest A. neque B. nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti non inesse: A. C. quidem propositione uera erit, altera autem falsa.

Et certe quod omni B. inest, accipere inesse nulli A. Falsum: necesse enim, si B. omni, & A. alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, C. inesse quidem omni B. nulli uero A. C. B. quidem uera erit, C. A. autem falsa. Planum igitur quod & ambabus existentibus falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptorius in indiuividu.

Ignorantia autem non secundum negationem, &c.

Conuenit, ut dicit Philop. scienti non solum scientie cognitionem tradere, sed quae scientie opponatur ignorantia, etponere: ^{Interv.} cuna igitur Arist. de scientia & modis quibus eam consequitur tractauerit, nunc de ignorantia scientie opposita, ac quibus uis eam inbibamus differit: & quia sicut scientia erat de immediatis, & mediatis propositionibua, ita etiam ignorantia, de uita que ignorantia differit, & quae sit secundum propositiones immediatas, & hoc in capite praesenti, & quae sit secundum mediatas & id in capite sequenti: cum autem immediatas sint in duplice differentia, affirmativa, & negativa prius de negotiaturu ignorantia, quae solu fit in prima figura, postea de affirmatiuaru etiam ignorantia quae fit in prima, & tandem de eamdem affirmatiuaru ignorantia que fit in secunda discerit; tercia enim figura cum non concludat uniuersaliter, excluditur, hic enim de uniuersalibus, & per se est sermo, & adem ratione excluduntur modi particulares aliorum quarum, & tantum est sermo de uniuersalibus.

Proponit igitur duplēcēm: esse ignorantiam, & secundum negationem, & secundum dispositionem: illa est secundum negationem quae est simplex negatio, & ratione scientie, quam ignorantiam rufici, pueri & ii qui nihil didicerunt habent, que non aliud est quam non habere rei cognitionem, illa uero dicitur ignorantia secundum dispositionem, cu opinariū oppositum veritatis, ut qui opinariet bovinū non esse risibilē, plantas non habere uitā, talis haberet ignorantia dispositionis. ^{Dipl. genit. Adhuc}

Adhuc ista ignorātia duplēciter cōtrahit uno modo sine syllogismo, cum nimirum vel auctoritate aliqua, vel uana experientia, aut exemplo, aut consuetudine aliquis decepens, opinatur oppositum ueritatis, ut qui solē paruꝝ quantitatis, propter uisum indicaret, aut qui triangulum non sequiuale duobus rectis, cum tres angulos uideat, existimat, aut qui aliquod falso acciperet sine cōsideratione rationis, h̄i haberent ignorātiā dispositionis simplicē & sine syllogismo. altero modo talis ignorātia evenit per syllogismum, cū nimirum aliquo syllogismo decepti, opinantur oppositi, præsentim ueritatis necessariā, nam de hac est sermo, & talis definitur ab Arist. sic syllogismum facta deceptio.

Assignat autem discribendū inter utramque, nā ignorātia sine syllogismo simplex est, idest qui sine syllogismo in aliquo decipitur, tantum in illo decipitur, at qui in aliquo per syllogismum decipitur, in multis decipitur, nam syllogismus probas falsum, aut unam, aut utramq. præmissam habet falsam. h̄ic. n. loquimur de syllogismo ignorātiae opposito sc̄ientiæ precedenti in materia, q̄ ex falso probare int̄dit oppositi ueritatis necessariā, & sc̄ientiæ.

2 Non sit enim A. in nullo B. &c.

Incipit docere quid sit decipi in negatiuis immediatis, quod quidem est cum opinamur oppositas uniuersales affirmatiuas ueras, per aliquod principium & medium falsum, quod in Barbara sit: nam solum in modo hoc uniuersaliter affirmatiua concludimus. dicit igitur non sit A. in B. id est sit aliqua negativa immediata, puta nulla substantia est quantitatis; si aliquis p̄ aliquod mediū C. putat numerū, existimet omnem substantiam esse quantitatē, sic oīs numerū est quantitas, omnis substantia est numerus, ergo omnis substantia est quantitas decipitur in negatiuis immediatis.

Contingit igitur utrasque propositiones.

Ostendit primo quōdies in negatiua immediata decipimur, inferentes oppositam affirmatiuam falsam, posse utramque præmissam esse falsam, & similiiter posse unā esse uera, & alteram falsam: quod autem

utraq. possit esse falsa patet, summat. At propositiō cuius sit ignorātia, omnes B. est A. nempe omnis substantia est quantitas; si p̄ medio summat. aliquid, de quo nō sit. Asuppt. quantitas, & ip̄ sum nō sit de B. nempe de substantia, sed sit C. nempe color, tunc contrarie summat. id est affirmādo quantitatē de illo de quo negabatur & ipsum affirmando de substantia, de qua negabatur, utraq. præmissa est falsa, sic, eis color est quantitas, oīs substantia est color ergo omnis substantia est quantitas. sensus est, quod si illam probemus p̄ medium, de quo uniuersaliter predicatur nō affirmerit, & quod de subiecto conclusionis ēt uniuersaliter non affirmetur, tunc utraq. propositionis erit falsa, sicut conclusio.

Potest autem sic se habere &c.

Quod autem tale medium sic, ad conclusionis extrema se habere possit probat primum, quia illud, medium C. non prædicatur uniuersaliter, de subiecto conclusio nis minori, quia illud subiectum est generalissimum, de quo nihil uniuersaliter prædicatur & de ipso prædicatum, nō prædicatur uniuersaliter in maiori, prædicatuū enim erat unum generalissimum, quod non de omnibus entibus affirmatur, ob id possem sub eo sumere aliquid de quo ipsum non affirmetur uere.

Sed alteram cōtingit ueram &c.

Probat etiam posse in simili ignorātia unam propositionem esse ueram, sed hanc impossibile est esse minorē, quæ semper erit falsa, quam uocat B. C. maior p̄t esse uera, quam uocat A. C. p̄ minor non possit esse uera declarat, quia in minori subiectum subiectum cōclusionis uniuersaliter affirmatiua subiecto maioris, est. n. minor prima figura semper affirmatiua, at cum subiectū conclusionis sit generalissimum, nihil uere de eo uniuersaliter affirmabitur, manebit igitur uera, minor uero falsa.

Vt si A. & in C. & in B. indiuisibliter est &c.

Probar maiorem posse uerā esse, & minorē falsam, p̄ n. minor semper sit falsa probatū est, & nota rōnem, quæ obscura est

et, demus illam conclusionem immediatam, nulla quantitas est substantia, nullum B. est A. tunc A. nempe substantia immediate & indubiusciter negatur de B. quantitate: sub substantia iterum sumamus subiectum, de quo immedieate affirmetur, puta corpus, dicitur C. hoc scilicet impossibile est. qd corpus C. affirmetur de quantitate B. nam ut ergo dixit Philo. cum unum prædicatur de duobus prædicatur primo & immediatice, siue de uno que negatiue, siue de altero affirmatiue, de altero negatiue, siue de utroque affirmatiue, impossibile est quod illa duo affirmetur adiungere, ut ipse bene probatur. Cū igitur substantia de quantitate immediata negetur, de aliquo uero, affirmetur immediata, puta corpore, si quis ad probandam affirmatiuam falsam, omnē quantitatem esse substantiam, sumat pro medio in prima figura, illud immediatum affirmatiuum substantiae, faciet maiorem ueram, sed minorem falsam, nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiusdem prædicari, quod esse non potest.

Nota autem sensum littere secundum Alex. cum A. puta prædicatum est indubiusciter in B. & in C. & mediate de utroquo prædicatur, sed cum discrimine nam de B. negatur immediata, quod est subiectum conclusionis, de C. uero affirmatur, quod est subiectum maioris.

7 Differt autem nihil, &c.

Docet quamvis sub conclusionis prædicto sumamus aliquid mediatum, continere maiorem ueram, minorem falsam esse, ut si dicas omnis homo est substantia, omnis quantitas est homo, ergo omnis quantitas est substantia. Nota illam priorem probationem esse necessariam, nempe quando est necessarium quod minor falsa, maior sit uera ex ratione immediatæ prædicationis, modo hæc probatio est duplex, nam maior probatur uera, quia est de inferiori affirmatiua, minor falsa, quia nihil de generalissimo affirmatur universaliter.

Concludit se dixisse de ignorantia negativa, quæ sit per primam hæc enim sola cōcludit universaliter affirmatiue, oportet ut de ignorantia affirmatiue immediate agat, quæ sit cum oppositam negatiuam universaliter existimamus ueram per syllogismum;

cum autem talis syllogismus inferens argumentum sit in prima & secunda figura, prius de eo qui in prima sit tractat.

Cōtingit igitur utriscum falsis, &c. 8

Tractat modo de ignorantia immediata affirmatiua in prima figura, quæ est, cū negatiuam oppositam inferimus universaliter, quod sit in Celarent, & tuas ex utraque falsa procedere possumus, & id modo probat. sit at affirmatiua immediata, omnis homo est animal, scilicet omnis B. est A. ignorantia sit opposita, nullus homo est animal: tunc si pro medio sumamus aliquid de quo est immediata affirmatur animal, puta C. leo, utraque erit falsa, maior ga est, negatiua, & negamus prædicatum de eo de quo immediata affirmatur, minor et est falsa, ga armamus duo immediata ciui, de prædicati, quæ, ut diximus, affirmari nequeunt, ut si dicas, nullus leo est animal, omnis homo est leo, ergo nullus homo est animal.

Contingit, aut & altera falsa, &c. 9

Probat et in eadē figura possa uā. ēt propositionē esse falsam, siue hæc sit maior, siue sit minor, sed primo ostendit cur major, puta A. C. est uera, & minor B. C. falsa rō, aut p. quā maior possit esse uera, est, quia cū prædicat cōclusionis ignorantia nō prædictæ de oīb. si pro medio sumatur aliquid eorū quib. nō mest, erit maior uera, in qua negamus prædicatum de tali medio, ut si ad eandem conclusionem, nullus homo est animal, sumatur ab animali lapis, & dicatur nullus lapis est animal, oīs homo est lapis, ergo nullus hō est animal.

Sed quæ est C. B. falsa, &c.

Quod uero minor sit falsa; postquam maior est uera, probat, quia cum aliquid prædicatum de aliquo universaliter affiratur, & de altero negatur etiam universaliter, est impossibile quod illa duo affirmetur, uerbi gratia si animal de homine universaliter affirmatur, & de lapide universaliter uere negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam si affirmetur, se queritur contradictionis alterius universalis, aut affirmatiue, aut negatiue: ut si des, nullus lapis est animal, & das, homo est lapis, aut lapis est homo, sequetur homo nō est animal, aut in Falsatione, aut in Felapton: simili-

Hoc si des, omnis homo est aīal, & homo est lapis, sequitur lapis est aīal, in Darii.

Hoc est igitur quod dicit: si detur maior negatiua uera, nullum C. est A. s. nullus lapis est animal, cum animal de omni homine predicetur, puta A. de omni B. non poterit C. de B. i. lapis de homine affirmari nisi uniuersaliter, aliter inferet oppositū majoris, negatiua dicendo, oīs homo est aīal, lapis est homo, ergo lapis est animal, contra eam maiorem, nullus lapis est animal.

Addit rationem alteram propter quam oportet esse minorem falsam, qā cum maior fuerit uera, si minor etiā esset uera, iā conclusio non esset falsa, nam ex utraque uera non sit conclusio falsa, at conclusio est falsa, cum sit negatiua opposita affirmatiua immedieate, ergo stante maiore uera, necessario minor est falsa, forma enim syllogismi bona esse supponitur.

Sed & eam quæ est C. B. cōtingit ueram esse &c.

Probat modo minorem C. B. posse esse ueram maiori falsa existente, quod fieri cū medium terminus, puta C. fuerit sub prædictato & superioris subiecto, tunc enim de ipso predicatum negare in maiori falso erit, ipsum uero de subiecto affirmare in minori, erit uerū uerbi gratia, si per syllogismū ignordetur ista, nullum animal est uiuens, per hoc medium, corpus, tunc maior falsa, minor uera erit, ut nullum corpus est animal, omne uiuens est corpus, ergo nullum uiuens est animal: quando dicit, si B. sit in C. & in A. sensus est, si subiectū conclusionis sit in C. & in medio, & in A. p̄dicitato cōclusionis tunc uniuersaliter, negare in maiori A. de C. falso erit, sed uenit affirmatiua in minori C. de B. Ecce cū decipi contingit in prima figura circa affirmatiuas immedieatas, & ex utraq; propositione falsa, & ex una falsa, altera uera existente.

Sed in media figura, &c.

Transit ad ostendendum in secunda figura, quando in affirmatiuas decipiatur inferendo negatiuas oppositas. & primo docet non posse utraq; propositiones esse in totum falsas. Vocab uniuersales, tam affirmatiuas, quam negatiuas in totum falsas, quæ secundum nullum singulare uenitatem habent, ut nullus homo est animal,

omnis homo est lapis: in parte uero falso dicuntur, quæ secundum aliqua singulatuitate sunt, ut omne animal est gressibile, nullum animal est bipes.

Dicit ergo, in secunda figura, cā cōclusio est falsa opposita immedieata affirmatur, nō posse utraq; propositiones esse falsas in totum, cuius probatio difficultis est.

Propterea adueste quod in secunda figura medium sit in utraq; præmissa p̄dicatu, ac ob id de uno extremo conclusionis debet affirmari in una, de altero: uero negari: aliquando tamē maior est affirmativa ut in Camestres, aliquando uero minor, ut in Cesare. Loquimur ergo de priori, ut utraque huius propositionis sit in totum falsa medium debet nulli p̄dicato coadunctionis inesse, & omni subiecto competere sic enim fiet ut maior affirmativa sit falsa in qua medium de conclusionis p̄dicato affirmamus, & minor falsa, in qua medium de subiecto conclusionis negamus. oppositum sit in Cesare, nam medium debet omni p̄dicato, & nulli subiecto inesse, sic enim erit utraque in totum falsa.

Dicit igitur Arist. fieri non posse ut tale medium detur, quando conclusio est affirmativa uniuersalis immedieata, ut omnis homo est animal, nam tunc contraria negatiua esset uera, ut patet s̄ides n. i. Camestris aliquid quod de nullo animali, & de omni homine predicatur, argumentabor sic ex ipsis, nullum aīal est puta D. oīs hō est, D. ergo nullus hō est aīal: propositiones per se uera, ergo conclusio similiter, si des in Cesare aliquid quod de omni aīali, & nullo homine uere dicatur, argumentabor in Camestres ex datis, oīe aīal est D. nullus homo est D. ergo nullus homo est animal, non igitur inferatur, cum negatiua opposita immedieata affirmativa, potest utraque præmissa in totum esse falsa.

Probat modo id Arist. nam si utraque est falsa, in totum in Camestres, ex contrariis quæ erunt uera inferam in Cesare conclusionem candem falsam esse uera, & ex utraque etiam falsa in Cesare inferam ex contrariis utriusque ueris in Camestres conclusionem illam falsam esse ueram. v.g. fiat syllogismus. omne animal est D. nullus homo est D. ergo nullus homo est animal. si das propositiones utraq; falsas in totum, ergo contrarie erant uerae.

In Cap. XII.

vera; summa illas in Cesare, & probabo peram conclusionem falsam, sic nullū animal est D. omnis homo est D. ergo nullus homo est animal. Si propositiones uerae, conclusio ex uera id est de Cesare, non ergo decipi possumus ex utraque propositione in toto falsa in secunda figura.

13 In aliquo autem utrunque, &c:
Ostendit posse aliquando esse utrunque propositionem in parte falsam, ut si summa summa particulariter competens utriusque extremo, tunc negare de altero universitate, de altero vero affirmare, erit in parte falsum: ut si ignoranter, nullum animal esse uiuens, per brutum, sic; omne uiuens est bruta. nullum animal est brutum, ergo nullum animal est uiuens, esset in parte utraque falsa. idem si et contra, posito priusero, id est prius in negativa, & minori affirmativa, scilicet in Cesare, sicut in Camestres.

14 Alteram autem falsam, &c.

Cum probasset ex utraque falsa in parte non tamen in toto, posse aliquam decipi in secunda figura, circa immediatas affirmativas, nunc ex altera etiam tantum falsa decipi posse docet, quæcunque sit, atq[ue] sunt duo modi, Camestræ, & Cesare ostendit, quando in Camestres, ex una uera, altera falsa decipiuntur postea in Cesare, ac prius, quando in Camestres maiori uera, minor falsa, deinde contra, dicit igitur, sume superioris praedictum, quod dicitur A. nā hoc etiam superioris erit subiecto B. & pone pro medio, & si C. tunc fiet maior uera & minor falsa, ut si ignorantia est huius, nullus homo est animal, per uiuens sic omne animal est uiuens. nullus homo est uiuens, ergo nullus homo est animal.

15 Iterum quod in B. nullo est, &c.

Quod si medium nulli insit subiecto, tunc non omni praedicato inerit, & fiet maiori affirmativa falsa, minor uera, sic; omne animal est brutum, nullus homo est brutum, ergo nullus homo est animal.

16 Similiter autem fit transposito priuatiuo.

Hoc etiam fieri in Cesare docet, sed prius quod maior uera, ut medium summa extra

acum utriusque extremo, si omnia animal est insensibile, omnis homo est insensibile, ergo nullus homo est animal, quod si medium omni subiecto inuit, tunc alieni inerit praedicatio, & fiet maior falsa, & minor uera, ut si dicatur, nullum animal est uiuens, deinde, omnis homo est rationabilis, ergo nullus homo est animal, adserentes litteras i. hoc capite, per C. medium per B. minus per A. etiam extrempum intelligi, per A.C. maiorem, per C.B. uero minorem. Concedit in immediatis decipi posse, & ex utraque falsa, & ex altera tantum.

De ignorantia in immediatis propositionibus.

CAP. XIII.

In his vero, quæ insunt non inuidue, aut non insunt, quando quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiones, sed ea solum, quæ est ad maius extreum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus:

Insit enim A. ipsi B. per medium C. quoniam igitur necesse est C. B. affirmatiuam accipi, cum sit syllogismus planu, quod semper hæc erit uera: non enim conuertitur: A. C. uero falsa, hac enim conuersa contrariis sit syllogismus.

Consimiliter autem & si ex alia, coordinatione acceptum fuerit medium, ut D. licet in toto A. sit, & de B. omni praedicetur: necesse eam D. B. quidem propositionem manere, alteram uero conuerti: quare hæc quidem semper uera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quæ est per proprium medium.

Si uero non per proprium medium efficiatur syllogismus: quando

do sib A. quidem sit medium: ipsi vero B. nulli insit: necesse est falsas esse ambas: accipiendas nāque sunt econtrario, quam se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambā efficiuntur falsæ, quemadmodum si A. quidem toti D. inesse: D. uero nulli eorum, quæ B. his enim conuersus syllogismus erit, & propositiones ambā falsæ.

4 Quando vero medium non sit sub A. ut D.A.D. quidem uera erit, D. B: autem falsa, nam A.D. quidē uera: quoniam non erat in A. ipsius D.D.B. autem falsa, quoniam si esset uera, & conclusio uera esset, sed erat falsa.

5 Sed cum per medianam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falsas esse propositiones totas: cum enim sit B. sub A. nihil contingit, huic quidem omni, illi uero nulli inesse, quemadmodum dictum est & prius.

6 Alteram autem evenit, & utramlibet. Si enim C. & A. & B. insit, si acceptum fuerit, ipsi quidem A. inesse ipsi uero B. non inesse: A.C. quidem uera erit, altera autem falsa. Rursus si acceptum fuerit C. ipsi quidē B. inesse, A. uero nulli: B.C. quidem uera erit, altera autem falsa.

7 Si igitur priuatiuus sit deceptio nis syllogismus, dictum est, quādo, & per quæ erit deceptio.

8 Sia autem affirmatiuus, quando quidem per proprium medium, im possibile ambas esse falsas: necesse est enim C.B. manere, siquidē erit syllogismus; quemadmodū dictum est & prius, quare C. A. semper erit

falsa: hæc n. est quæ connectitur.

Consumiliter autem & si ex alia coordinatione recipiatur medium, quemadmodum dictum est, Et in priuatiuia deceptione: necesse enim D.B. quidem manere, A.D. autem conuerti, & deceptio, eadem est ei, quæ prius.

Quando autem nō per propriū: si D. quidem sit sub A. hæc quidem erit uera, altera autem falsa: evenit enim A. pluribus inesse, quæ nō sunt sub se immicem.

Si uero non sit D. sub A. planum, quidem, quod hæc semper erit falsa, affirmatiua nāque accipitur, D. B. uero contingit, & ueram esse, & falsam: nihil n. prohibet. A. quidem nulli D. inesse, D. uero ipsi B. ornatis ut animal scientiæ, scientiam attem. Musicæ. Neque rursus si neque A. nulli eorum, quæ D. neque D. nulli eorum, quæ B. Manifestum igitur, quod non existente medio sub A. & ambas evenit falsas esse, & utramq. uolueris.

Quot igitur modis, & per quæ evenit fieri deceptions, quæ secundum syllogismum, & in immediatis, & in iis quæ per demonstrationem, manifestum.

In ijs autem, quæ non indubio littera.

Postquam de immediatorum ignorantia tradidit, nunc de mediatis differit, scilicet *Imensis primo de ignorantia affirmatiuarum in Arist. in Aris. in hoc c.*

prima figura, quæ contingit cum oppositas negatiuas opinamus per syllogismum, possumus autem ignorare has dupliciter, aut per proprium medium, aut per medium non proprium: vocatur medium proprium, id quo talis affirmatiua uera demonstratur, ut animal rationale demonstrantur.

stat hominem esse risibilem, cum igitur per tale medium decipiatur, id est illud assūtum ad probandam oppositam negationem, est ignorantia per proprium mediū, ne si dicat quis, nullum animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est risibilis.

¹ Idem contingit in negatiuī mediatis: est enim propriū medium quo demonstramus non esse: ut per animal rationale, demonstramus nullū hominem esse hinnibilem, cum igitur de illo probamus oppositum, sic, omne animal rationale est hinnibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est hinnibilis, est similiter ignorantia per medium propriū, tale medium dicit Arist. esse id per quod sit syllogismus contradictionis, syllogismus probans oppositam conclusioē ueram; cū uero non per tale medium contingit ignorantia, dicitur per mediū non propriū.

Dicit igitur Arist. quod. quoties in mediatis decipimur per medium propriū, non contingit propositionem utramque falsam, else, minor est uera, quæ autem est uersus maius ext̄emum, id est maior, falsa; ratio autem h̄ec est, quia est eadem minor in syllogismo ignorantiae, & in syllogismo contradictionis & ueritatis: in utroque enim est affirmativa, cum sit in prima figura, maior uero non est eadem sed contraria, id est mutata in contrariam negationem, sicut conclusio, ut patet, si dicas, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, est syllogismus ueritatis; iste uero ignorantiae, nullum animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est risibilis, est syllogismus ueritatis; hoc litteris explicat solum in affirmativa per A. maius ext̄emum, per B. minus, per C. medium, intelligit: converti uero uocat mutari ex affirmativa contraria in oppositam negationem: & quod minor sit uera, probat, nam mutata & converti maiori syllogismi ignorantiae, manente minor sit contrarius syllogismus uerus.

Similiter autem est & si ex alia, &c.

² Ostendit quod quāuis non sit mediū propriū, per quod demonstretur conclusio, sed sit ex alia coordinazione, nōc sit medium quo quocunque modo conclusio

pis illius ueritas probetur; & per illud docet, si contingat: minor futura sit uera, quia est eadem, quæ erat syllogismo uero: sed maior falsa: quia est mutata in negationem; ut si per risibile decipiamus, opinantes hominem non esse animal rationale, quāvis risibile non sit medium demonstrativum, tamē quia per id probatur uere hominem esse animal rationale, censetur propriū medium, idem de aliis mediis ueritatis.

Si uero non per propriū medium, &c.

Manifestat quando non est medium propriū posse utrasque propositiones esse falsas; ut si medium sit de quo omni prædicatum dicitur, & quod de nullo subiecto dicitur, tunc enim cum contrario modo sit. mendax sint propositiones, erunt falsæ, ué in maiori prædicatum conclusionis negari debet de medio, de quo uere affirmabatur, & in minori affirmari de quo uere negabatur, sit. n. syllogismus prima figura. Celare v.g. sit conclusio, nullus homo est sensibilis, nullum B. est A. sumatur mediū D. irrationale, si syllogismus talis, nullū irrationale est sensibile, omnis homo est irrationale, ergo nullus homo est sensibilis: tunc utraque est propositione falsa.

Cum uero non sit sub A. medium.

Probat etiam posse maiorem esse uera, & minorem falsam, ut si sub maiori extremo sumamus mediū cui non inest ipsum, & tunc maior erit uera A. D. quia est negationea, minor uero D. B. falsa, quia cum conclusio sit falsa, & maior uera, necessario minor erit falsa, ut si sub sensibili sumatur planta, sic, nulla plāta est sensibilis, omnis homo est planta, ergo nullus homo est sensibilis, prætermisit non absque ratione posse etiam maiorem falsam, minorem uerā esse, ut si sub sensibili sumatur, cum ipsum inest, & quod etiam inest homini, & subiecto, ut animal, sic, nullum animal est sensibile, omnis homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis: quia istud medium est propriū, fieri autem non potest quod cu medium non est propriū, possit minor esse uera, est enim affirmativa, medium autem non propriū, nequit uere affirmari de subiecto, esset enim simile propriū, ut diximus.

Sed per medium figuram, &c.

Nunc de ignorantia carundem mediaturum affirmatiuarum, in secunda figura tractat, ac dicit idē prorsus quod superius dixit de immediatis, nō posse utraq; propositionem in totum falsam esse, quia cū predicatu uere insit subiecto, nō poterit medium inueniri quod de uno uniuersali ter affirmetur, de altero uniuersaliter negetur, & necessariū est ut utraque sit falsa. Relege superiorem locum de immediatis, illuc late declaratum, & probatum est hoc.

Altera uero potest esse falsa &c.

Sed unam falsam: alteram ueram, siue maior, siue minor sit, esse posse ostēdit, nā si sumatur medium competens utriq; extremitate: tunc si maior sit affirmatiua, & minor negatiua, ut in Cāmestres, erit prior uera, posterior falsa, sic: omne sensibile est animal, nullus homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis. si uero idem econtra fiat in Cāsare, ut sit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falsa, posterior erit uera, sic, nullum sensibile est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis. concludit ic iam de ignorantia, affirmatiuarum quæ per syllogismum negatiuum sit dixisse, tam in prima quam in secunda figura.

Si uero sit affirmatiuus, &c.

Nunc de ignorantia negatiuarū tractat, quæ sit per affirmatiuas oppositas in prima figura, ac docet id quod in principio de affirmatiuis, cum sit ignorantia per medium propriū, minores semper ueras, maiores falsas esse, quia illæ sunt eadem, quæ erant in syllogismo uero, hæ uero sunt contrarie: ut si hominem esse hinnibilem, per animal rōnale ignoramus, sic, omne animal rationale est hinnibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est hinnibilis; utitur eisdem dictis literis: idē docet cum mediū est ex alia coordinatio ne, quod declaratum est prius.

Cū uero sit non per propriū, &c.

Ostendit modo quando non per mediū propriū sit, posse maiore ueram, minorem uero falsam esse, ut si sub maiori extremitate sumatur aliquid cui ipsum inest: potest a. unū de pluribus praedicari, de uno

affirmatiue de altero negatiue, at id talie duo non poterunt affirmari ad inuicē recte, ut si sub A. hinnibili sumas D. equum sive, omnis equus est hinnibilis, omnis homo est equus, ergo omnis homo est hinnibilis, tunc major uera, minor falsa erit.

Si uero non sit D. sub. A. &c.

Cum autem mediū puta D. non est sub A. id est maiori extremitate, semper sic major est falsa, cum sit affirmatiua, nō enim ista ignorantia prouenit nisi in Barbara, hic enim concluditur uniuersalis affirmatiua; at minor tali medio existēti, potest aliquādo uera, aliquando falsa esse, quæ dicitur C. D. nam cum D. id est medium omni subiecto inerit minor erit uera: pōt enim esse, quod illud maius extremitum competit nulli medio, quod competit omni subiecto, sicut animal nulli scientie competit, scientia uero omni Musicæ inest: si uero tale medium nulli insit subiecto, sicut ipsis nulli inest prædicatum, utraque falsa erit ex quibus concludit se iam de ignorantia, tam mediatorum, quam immediatum tractasse.

De ignorantia pura negationis.

CAPUT X I I I I.

P lanum autem est, & quod si quis sensus defeccerit, necesse, & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere.

Si quidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratione. Est aut demonstratio ex uniuersalibus: induc̄io uero ex iis, quæ secundum partem: impossibile autem uniuersalia speculari, nisi per inductionē,

Quoniā & quæ ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis uoluerit nota facere.

Quomodo insunt unicuique genesi non nulla, & si non separabilia sunt secundū quod tale: .: hoc unūquodque,

Inducere autem non habentes a. l. quæ sensum, impossibile: singularium

Cc manque

sanque sensus est, non enim continet accipere ipsorum scientiam; neque enim ex vniuersalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

z Manifestum est autem, &c.

**Expositio
disj.**

De ignorantia pure negationis tractat, quae est non scire, quod sciri poterat, docet autem quanto necessaria sit talis ignoratio, & constituit conclusionem hanc. deficiente aliquo sensu, necessario deerit aliqua scientia, quam non poterit ille cui sensus deest accipere:

Note.

Nota hic loqui de defectu a natuitate, cum enim aliquis sensu usus est, quem postea amiserit, poterit habere scientiam eorum, quae tali sensu percipiuntur, potest enim factus vacus, si primum vidit scientiam de coloribus consequi, non tamen qui a natura virare uisu priuatus est.

Note.

Nota similiter quod dicit, aliquam scientiam defecturam, quia ex defectu unius sensus solum deerit scientia illorum, quae tali sensu percipiuntur: ceterus enim scientia colorum, furdus scientia sonorum priuabitur, non aliis.

Note.

Nota similiter quod dicit, quam impossibile est accipere, quia non priuabitur illa scientia, quasi illa habuerit. & per sensus defectum amiserit, hoc non est falsum, cum non scientiam habemus semel, licet postea sensus destruatur, non idcirco scientia destruitur, sed priuatur scientia ad hunc sensum, quod nunquam illam acquiret, propterea dicit, quam impossibile est accipere.

z Siquidem discimus, aut per inductionem, &c.

2. Concl.

Predictam conclusionem probat tali ratione; scientia aut inductione, aut demonstratione acceptitur, sed inducione, & demonstratio pendente a sensu, ergo hoc deficiente perit inducione, demonstratio, ac perinde scientia minor probatur, nam inducione fit ex particularibus, quae, notum est, sensu percipi, demonstratio vero ex vniuersalibus quidem primo, sed cum vniuersalia haec, non nisi inductione cognoscatur, etiam dependet demonstratio a sensu.

Note.

Hic adverte propositiones, quae in scientia sunt, esse in duplice differentia, quædam

immediata, quæ causam non habent, tunc in illa scientia saltem causa earum non consideratur, & via cognoscendi has est per se sum, & inductionem, ut docet z. post. c. ultimo, quædam sunt mediatæ, quæ causam habent, & carum cognitio est per demonstrationem: unde mediatæ, per immediatas demonstramus, immediatas uero inductione percidimus: ut experientia ostendit ignem esse calidum, tamen ex hac demonstramus esse leuem.

Adverte etiam cum Aver. quod Arist. **N**on hic non loquitur de vniuersalibus principiis illis, quae sunt communissima, sed de principiis ex propositionib. quae sunt proprie subiectis peculiaribus sensu perceptis: haec enim sunt quæ inductione colligitur, per quas reliquias mediatæ conclusiones demonstramus.

Quoniā & quæ ex abstractione &c.

Ostendit Arist. haec vniuersalia propria sensibiliū, inductione cognosci, & est proportionatio a minori, vniuersalia. n. mathematica, quæ minus indentur indigere sensu & inductione, cum sint abstracta, indigent in inductione, ergo, & vniuersalia sensibilia, quæ minus abstracta sunt, magisq; sensu proxima, antecedens patet, nam a puncto in punctum lineam ducent, super quodlibet ceterum quantuncumq; occupando spaciū circulum describere, & similia, haec singularium inductione nota sunt.

Quia sunt in unoquoq; genere.

Quamvis locis hic aliter ab aliis expō natura, existimo sensum esse, ut uelit ostendere tam in sensibiliibus, quam in mathematicis esse vniuersalia quæ inductione cognoscantur, quamvis non omnia, sunt. n. alia, quæ demonstratione immediate cognoscuntur, sed hec ex aliis pendent, quæ inducione probantur, cum non sint realiter extra singulare, & separata, sicut in scientiis considerantur: vniuersalia enim mathematica realiter in sensibiliibus sunt, ob id dicit, in unoquoque genere, nempe sensibilium, & mathematicorum esse quædam, quæ numerorum inductione cognoscuntur, quamvis hec non sint separabilia. i. cum hec non sint abstracta, secundum quod huiusmodi unumquoque est. i. sicut in scientiis talia considerantur.

Indu-

s Inducere autem non habesces, &c.

Vera hæc copulantur illis; impossibile est universalia speculari nisi per inducitio nem, inductio autem est ex singularibus, singularia autem non scientia, sed sensu percipiuntur, ergo sensu destrutio singula re non percipitur. nec sit inductio, nec universalis cognoscitur, nec demonstratio procedit.

An deficiente sensu deficiat scienc tia illius subiecti.

Dubitatur primo, an sit in universum verum quod, deficiente sensu deficiat scientia, quæ est in intellectu. Dico, nihil intellectum cognoscere, quod aliquo modo non omnia sub sensu sint, ideo etiam non eodem modo ab intellectu cognoscitur aliqua enim secundum suos effectus tantum sensui subduntur, & talia sunt entia realiter separata. Deus Op. M. & intelligentia, quæ nullo sensu percipiuntur, nisi per extrinsecos suos effectus: aliqua sensui substantiæ secundum similia, ut cum uidimus unam urbem, per eam, quas non uidimus intelligimus: alia secundum partes, ut cū uno auto per se, & monte, statim montem aureum imaginamur: alia secundum se, uel ea quæ sunt in se, ut accidentia sensibilia, & substantiae quæ sub istis sunt: Impossibile igitur est, q[uod] intellectus intelligat ea quorum nihil perceptit aliquo sensu, unde si omnes sensus alieni deficerent a naturitate, quod fieri non potest, nihil intellectus intelligeret: non tamen eodem modo, ut diximus, intellectus intelligit ea, quæ sensu percipiuntur, nam quæ quarto, aut tertio modo, & aliquando secundo cognoscitur intellectione confusa, & communativa, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoscuntur, sed distincta, & propria notitia, propterea res immateriales obscure, in hac uita cognoscimus.

Alterum dubium.

Dubitatur an in præsenti ita amplius sit sensus Arist. dico limitare magis hic lo qui Aristotelem: solum enim est fermo de his, quæ secundum se, uel aliquid sui sensu percipiuntur aliquo, quorum est cognitio intellectus distincta: hæc enim illo sensu deficiente non scientur; nec loquitur de principiis communissimis, quamvis ista

dependant a sensu, non quod inductione probentur, sed quod sensu terminorum significaciones, nempe res ipsas, necessarium sit apprehendere, de quibus dicimus 2. P[ro]p[ositi]o 1. S.

Syllogismum omnem ex tribus consta re terminis, majori, minori, ac me dio, & hoc in infinititudinem in propositionibus affirmatiis, quam ne gatis abire non posse.

C[on]f[er]matione XV.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quod A. inest ipsi C. eo quod inest ipsi B. & hoc ipsi C. priuatius autem alteram quidem propositionem habens, quod aliud quid alij inest, alteram uero, quod non inest. Manifestum igitur quod principia, & qua dicuntur suppositiones haec sunt: accipiente[n]t. n. hec ita necesse est monstrare, ut quod A. inest ipsi C. per B. Rursus uero quod A. ipsi B. per aliquid medium & quod B. ipsi C. consistat.

Secundum opinionem igitur syllogizantibus, & solum dialectice, planum quod hoc solum considerandum, si ex quibus contingit probabilitissimus fiat syllogismus. quare & si est aliquid in ueritate eorum, que sunt A. B. medium, uidetur autem non esse, qui per hoc syllogizauit syllogizatus est dialectice. Ad ueritatem autem ex ijs, quæ insunt oportet considerare, se habet autem sic.

Quoniam est quod ipsu[m] quide[m], de alio prædicatur non secundum accidentem, dico autem secundum accidentem ut album aliquando illud dicimus

C[on]f[er]matione 2 esse

esse hominē, non similiter dicentes
Et hominem album, hic quidem n.
non alterum aliquid existens albū
est, album uero, quoniam accidit
homini esse albo; sunt itaq; nonnul
la talia, ut per se prædicentur.

Sit igitur C. tale, quod ipsū qui-
dē non amplius insit alij, huic autē

Argut. B. primo, & nō sit aliud intermedīū
legi: D. & rursus. E ipsi ipsum F: consimili-
ter & hoc ipsi B. an igitur hoc necel-
F. si idem
ipsi co-
petat E. Et rursus si de A. quidē nihil præ-
dicatur per se, A. uero ipsi H. inest
primo, intermedio autem nulli prio-
ri, & H. ipsi G. & hoc ipsi B. an, &
hoc stare necesse est, aut & hoc con-
tingit in infinitum ire: differt autem
hoc a priori tantum, quoniam hoc
quidem est, an contingit incipienti
a tali, quod nulli inest alteri, sed a-
liud illi, sursum in infinitum ire: alte-
rum uero incipientem a tali quod
ipsum quidē de alio, de illo autē ni-
hil prædicatur, deorsum considera-
re, si contingit in infinitum ire.

Amplius media an contingit in-
finita esse, determinatis extremis. di-
co autem ueluti, si A. ipsi C. inest,
medium uero ipsorum B. ipsius uo-
xo, B. & A. altera: horum autem alte-
ra, an & hæc in infinitum contingit
ire, aut impossibile; est aut hoc con-
siderare idem, & si demonstraciones
in infinitum uadunt: & si est demō-
stratio cuiuscunque, aut ad se inui-
cem terminantur.

Consimiliter autē dico & in pri-
uatiis syllogismis ac propositioni-
bus, ut A. inest B. nulli, aut primo,
aut erit aliquid medium, cui prior
nō inest, ueluti si ipsi G. quid B. in-

est omni: & rursus alii adhuc priori
hoc, ut ipsi H. quod G. omni inest:
in his etenim ut infinita, quibus nō
inest prioribus, aut stant.

In ijs uero, quæ conuertuntur,
non similiter se habet: non est. n. in
ijs, quæ retrouersum prædicantur,
de quo primo prædicatur, aut ulti-
mo: omnia enim ad omnia hæc con-
similiter se habent, siue sunt infini-
ta, quæ de ipso prædicantur, siue ut
traque sunt quæ dubitantur infinita,
præterquam quod si non simili-
ter contingit conuerti: sed hoc qui-
dem, ut accidens, illud uero ut præ-
dicamentum.

Est autem omnis syllogismus p/
tres terminos, &c.

Aristo. de immediatis propositionibus
sermonem facere intendit, ac in praesenti
tres suppositiones proponit, ac postea tres
quaestiones. Prima suppositio est ex libris
priorum, omnis syllogismus & prophylli-
sinus, affirmatiuus, uel negatiuus, ex tribus
terminis solum conficitur, ex eo qui pro-
batur, de quo probatur, per quam proba-
tur, talesque propositiones ex his confitent
in illo syllogismo principia, & suppositio-
nes dicuntur; dicit ergo, est omnis syllogis-
mus per tres terminos, & qui probate pos-
sibilis est, quoniam A. est in C. id est affir-
matiuus, qui potest probare quod A ma-
ius extreum est in C. minori, per mediū
B: de quo A. prædicetur in maiori, & ipsū
prædicetur de B. in minori, quod est in Bar-
bara, uel Dani, & nota modum Aristot. si-
mul enim dicit affirmatiuum constare ex
tribus terminis, & ipsum explicando pro-
bat postea subiungit negatiuū, quæ exyna
affirmatiua, & altera negatiua constare do-
cet, & has propositiones ex his terminis di-
cit uocari suppositiones, & principia in il-
lo syllogismo, cum eas accipientes, sic non
probates, per eas alias demonstramus tan-
dem, addit iterum, q. A. sit in B. & B. in C.,
manifestat pro syllogismus maioris, & mi-
noris, in quibus est solum tres determinatos
constat, atque hec est suppositio prima.

Secun-

Secundum igitur opinionem syllogizantibus &c.

3. Supp.

Altera suppositio est. Demostratorem a Dialectico differit: Dialecticus enim solum ex probabilibus procedens, non curat an aliquæ propositiones sint re uera immmediatae, sed si recipiuntur, ut immmediatae, licet mediatae sint, eis ut maxime probabilit. ueritur, non sic Demonstrator: querit enim non solum immmediatas in opinione, sed quæ sic sunt, & sic se re uera habent. hoc docet ut intelligas nos quæsiutros immmediatas propositiones s secundum rē, & nō secundum opinionem solum, aliter, enim non demonstratur.

Quoniam autem est eo quod ipsum quidem, &c.

3. Supp.

Tertia suppositio est, quædam prædicari secundum se, quædā secundum accidēs, uocat secundum accidentis, quando aliiquid non secundū s prædicatur, sed secundū alterum; ut quando dicimus, albū est lignum: non enim dicere uolumus quod ipsum album secundum se sit lignum, sed id cui accedit album esse, lignum est: at quando dicimus lignum est album, ipsum lignū se cundum se, non secundum alterum dicimus album: has uocat secundum se prædicationes, quando prædicatum inest subiecto secundum se id est non secundum alterum quod subiecto substet; illas uero secundum accidentis, cum prædicatum non secundum de subiecto, sed secundum alterum inest, quod fit cum de accidenti subiectū prædicamus; & hoc multrum conductit ad probandum postea non esse processum infinitum in his prædicationibus.

Nota non hic uocare secundum se prædicari: quod per se inest primo aut secundo modo, sed quod non subiecto inest secundum aliud cui subiectum ipsum subst. oppositum uocatur secundum accidentis.

Nota uerba, aliter, inquit dicimus album hominem, aliter hominē est album, & secundum prædicationem declarat: cū enim non sit alterum aliquod, album est, id est cum homō dicitur albus, non est ali quid aliud cui insit homō quod sit album, sed ipse secundum se, id est non secundum aliud subiectum. primum uero declarat: album enim, dicitur homo quia id quod

substat albo homo est: concludit aliquas esse prædicationes secundum se.

Si igitur C. huiusmodi, &c.

Quæstiones tres proponit. prima est, an dato aliquo subiecto ultimo quod non de alio prædicetur, possint de hoc infinita prædicta ordine prædicari, ut de ipso aliud primo dicat, de hoc aliud, & de hoc aliud superius, & possit sic in infinitum procedi, an sit finitus talium prædicatorum numerus. & nota istam litteram, quæ corrupta est, est enim littera sic legenda, sicut legit Argiro. Sit itaque C. tale, ut ipsum quidem nulli competit rei, B. autem hunc competit primo, ut nō sit inter ipsum medium ullum, & rursus D. ipsi B. & E. ipsi D. & F. identidem ipsi competit E per has enim litteras ordo prædicatorum significatur de illo subiecto ultimo C.

Et iterum si de A. quidem &c.

Altera quæstio est, an dato aliquo superiore prædicato, de quo nihil superius prædicetur, possint sub illo infinita subiecta secundum ordinem subiici, ut sit A. supremū prædicatu, at sub A. F. ita ut & ipsi immediate competit & postea hoc in alio, & hoc in alio, & sit processus in infinitu. ponit aut differentiam inter utrāq. q̄oniam: prior enim est, an dato ultimo subiecto numerus prædicatorum sursum in infinitum ascendet; altera uero est, an dato supremo prædicato, ab hoc incipiēdo numerus subiectorum deorsum in infinitum descendat.

Amplius, media nunquid.

Tertia quæstio est, an determinatis ex tremis, id est dato subiecto ultimo & predicato supremo, possint inter hac media in infinita sumi. hoc clarius explicās dicit, hoc querere, else querere an demonstrationes in infinitū procedat, & oīum sit demonstratio, uel nō sit, sed oīa adiuicē concludantur. id est sint finiti processus ex omni parte, tā extremonum, quam mediorum.

Similiter autem dico, &c.

Hoc idem ostendit in priuatiuis seu negotiis, an sit processus in his talis, nempe quod non sit in B. quia non inest alteri, & huic aīa sic, per aliu, & sic in infinitum.

C. 3 Sed

In Cap. X VI.

Sed in convertilibus &c.

Hanc tertiam questionem non habere locum in terminis convertilibus ostendit, quia in his non datur ultimum & supremum: nam omnia adiuicē prædicantur, & quo cunque dato prædicato, omnia reliqua de ipso, & ipsū de omnibus prædicatur, siue consideres ex parte prædicati processum, siue ex parte utriusque dubitatis & extremitatis: nam directe passiones de subiecto, in directe uero subiectum de passionibus prædicatur, unde quamvis uerae, non tamen sequuntur sunt tales in istis predicationes.

Quod extremis finitis existentib. media non possint esse infinita.

C A P. XVI.

Quod igitur intermedia non continentur infinita esse, si deorsum, & sursum stent prædicamenta, manifestum, dico autem sursum, quod in magis uniuersale, deorsum uero quod in id, quod secundū partem. si enim A. prædicatur de F. infinita sunt intermedia, in quibus est B. planum quod contingere posset, ut & ab A. deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum: autem quād enim in F. deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F. sursum infinita, antequam ad A. deueniatur: quare si hæc impossibilia, & ipsius A. & F. impossibile infinita esse media.

Neque enim si quis diceret, quod alia quidem sunt ipsum A. B. C. contigua inuicem, ut non sit medium, alia uero non est accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum, quem B. erit ad A. aut ad F. aut infinita media, aut non: a quo autem sint primum infinita, siue statim, siue non statim, nihil differt: quæ n.

sunt post hæc infinita sunt.

Quoniam igitur media non &c.

Terciam questionem esse impossibilem ostendit, nempe quod extremis finitis existentibus media possint esse infinita. primo autem explicar quid processum sursum, quid deorsum sit: processum sursum uocat cum ex particularibus ad uniuersalia progressus sit: deorsum uero, cum econtra ab universalibus ad particularia proceditur: sursum ergo est uniuersale, deorsum uero particularia. argumentatur autem sic; si ab A. prædicato deorsum usq; ad C. sunt media infinita, ergo nunquam perueniri poterit ad ipsum C. per B. idest p. talia media, cū infinitum pertransiri non possit, non ergo erit ultimum ipsum C: similiter si ab ipso C. subiecto usque ad A. media sunt infinita, ergo nunquam perueniuntur eadem ratione ad ipsum A. non ergo erit supremū, impossibile est ergo media infinita esse inter extrema determinata: esset enim, ut dicunt, Themist. & Philop. sicut qui diceret esse numerū finitum ab unitate usq; ad denariū, tamen esse infinitos numeros inter medios, p. si obicias in linea quadam finita dari duo extrema puncta determinata, & tamen esse infinita intermedia puncta: respondent prædicti auctores non esse permanent rationem, nam illa intermedia puncta sunt in potentia, at uero prædicata debet esse actu, ob id infinita non sunt iter extrema determinata: emenda litterā, utriq; lege utiq;

Neque enim si aliquis &c.

Posset quis dicere p. non omnia media erunt immediata, sed quædam crunt cōtingentia, idest cōtigua, inter quæ nō est medium, quædam uero alia nō esse immediata. dicit Aris. hoc nihil referre. nam cum infinita media sint accipienda inter A. & C. siue sint statim, idest immediata, siue non statim, idest mediata, nunquam ad extrema perueniuntur, non ergo esse possunt infinita media inter extrema finita, puta homo est risibilis: inter hæc enim duo extrema nō possunt media infinita esse, siue immediata sint, quorū siugula nō habent medium siue mediata sint, quæ per similia media debeant probari, nō enim ab homine in risibile, nec a risibili in hominē perueniri poterit, cū hæc prius transcunda sint.

Quod

Quod si prædicationes affirmatiue sint finitæ sursum, & deorsum, impossibili le sit domonstrationes negatiuas, in infinitum procedere.

C A P. XVII.

Planum autem, & in priuatiua demonstratione, quod stabitur si quidē in prædicativa statur ad ultraq.; sit n. non contingens, neq; sursum ab ultimo in infinitum ire. (dico autem ultimū, quod ipsum quidē alij nulli inest, illi uero aliud ut F.) neq; a primo in ultimum. dico autem primum, quod ipsum quidē de alio, de illo uero nihil aliud) si vt que hęc süt, & ī negatione stabitur.

Tripliciter nanque monstratur non existens, aut. n. cui quidem ipsū C. B. inest omni, cui uero ipsum B. ipsum A. nulli. Ipsius itaque B. C. & semper alterius distatię, necesse est progredi ad immediata: prædicativa nanque est hęc distantia, alterū uero manifestum, quod si alii non inest priori, ut ipsi D. hęc oportebit ipsi B. omni inesse: & si rursus alii priori ipso D. non inest, illud oportebit ipsi D. omni inesse: quare quoniām, . . . quę sursum est, via stat, & quę deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest.

Rursus si B. quidem omni A. ipsi uero C. nulli: ipsum A. eorum, quę C. nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planū, quod aut per superiore modum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: secūdus uero monstrabitur. Sic autē utiq; monstraret, ut quod D. ipsi quidē B. omni inest, si

al. l. que
deorsum
ē nia stat
& que
sursum
stabit.

uero C. nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C. non inerit, aliud ipsi D. inest, quod ipsi C. non inest; igitur quoniam inesse semper superiori stat, stabit, & non inesse.

Tertius uero modus fuerat, si A. quidem B. omni inest, ipsum uero C. non inest, non omni inest C. cui A. Rursus uero hoc, aut per superioris dicta, aut similiter monstrabitur. Illo quidē itaque modo statur; sicut autem sic, iterum accipietur B. inesse ipsi E. cui ipsum C. non omni inest, & hoc rursus cōsimiliter. Quoniam autem suppositum est stari, & deorsum, planum quod stabit, & C. non inexistens.

Manifestum autē quod & si non, una uia monstretur, sed omnibus, ali quando quidem ex prima figura aliquando autē ex secunda, aut tercchia, quod & sic stabitur: finitę enim sunt viæ; finita autē finities, necesse est, finita esse omnia. Quod igitur in priuatione si quidem & in eo quod est inesse, statur, manifestum.

Planum autem, & in priuatiua demonstratione &c.

Aristo. miro profecto ingenio in hoc capite probare intendit, q; si prædicationes affirmatiue sint finitæ sursum & deorsum, quod erit impossibile demonstrationes negatiuas in infinitum procedere; & hoc per tres ipsas figuræ ostendit; hoc est igitur quod dicitur, sit igitur cōtingēs, id est supponatur ita esse, quod nec ab ultimo sursum in infinitum procedatur affirmando, nec a primo deorsum descendatur: explicat autem per ultimum intelligi subiectū: quod de nullo prædicatur, per primum uero prædicatum de quo nihil aliud affirmatur, hoc supposito etiam in negatiuis non erit demonstrationum infinitus processus quod ingeniosissime ostenderet.

C. 4 Tripli

¶ Tripliciter autem demonstratur non esse, &c.

In triplice figura potest negatiua demonstrari, sed de prima est argumentum primum, quod huiusmodi est: non potest demonstrari negatiua, nisi per medium, de quo maius extreum negetur in maiori, & quod in minori de subiecto affirmetur, sed ex suppositione est finitus numerus praedicatorum affirmatiuorum; ergo erit numerus finitus mediorum, per quae in prima figura negatiua demonstratur.

Verbi gratia sit demonstranda, homo non est qualitas, demonstrabitur per animal, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de hominine; scilicet, nullum animal est qualitas, omnis homo est animal, ergo nullus homo est qualitas: iterum si maior demonstranda erit per aliquod de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de animali, ac per consequens hoc etiam competit homini, scilicet, uiuens; sic, nullum uiuens est qualitas, omne animal est uiuens, ergo nullum animal est qualitas: iterum si maior demonstranda est, erit per superius uiuenti, ac per inde animali, & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud simile; sed est finitus numerus eorum, quae de homine affirmantur ex suppositione, ergo iam amplius negatiua demonstrari non poterit.

Dicit igitur Arist. & facit in prima figura syllogismum, nullum B. est A. omne C. est B. ergo nullum C. est A. minor est finita secundum predicationem ex suppositione, & ergo & major erunt finitae demonstraciones, nam si maior negatiua est probanda, erit per D. quod etiam sit in C., & illud per aliud simile; sed deorsum, id est in minoribus affirmatiuis stat numerus, ergo & finitus in majoribus negatiuis: erit enim ultima indemonstrabilis.

Item si B. quidem in omni A. &c.

In 2. fig. Hoc id est in secunda figura probat, & ratio hanc est, in secunda figura non demonstratur negatiua nisi per medium quod de una extremitate affirmetur, quod si altera negatiua est demonstranda, erit per medium, quod etiam de altera extremitate affirmetur ascendendo, sed in his affirmatiuis praedicatis, numerus est finitus, ergo etiam numerus ratiuum mediorum ad negatiuas ostendendas, erit finitus.

Verbi gratia, si sit demonstranda, nulla qualitas est homo. in Camestres, erit p. alii quid quod affirmetur de homine, sic; omnis homo est animal, nulla qualitas est animal, ergo nulla qualitas est homo: iterum si minor est demonstranda, erit per aliquid quod affirmetur de animali, & perinde de homine ut pote uiuens, sic; omne aial est uiuens nulla qualitas est uiuens, ergo nulla qualitas est aial: idem de illa minori: sed finitus est numerus praedicatorum affirmatiuorum de una extremitate, ergo & numerus mediorum negatiuarum demonstrandarum.

Proponit igitur Arist. syllogismum in Camestres, omne A. est B. nullum C. est B. ergo nullum C. est A. sumit minorem dicens, aut est demonstranda per primam figuram, & sic probatum est illas demonstrationes esse finitas, aut per tertiam, & idem postea probabitur, aut per secundam, & sic probatur, id est: si enim demonstrare, oportet nullum C. est B. erit per D. quod affirmetur de B. ac perinde de A. & negetur de C. & si iterum alia minor est probanda, nullum C. est D. erit per aliquid quod affirmetur de D. ac perinde de B. & A. & negetur de C. & sic consequenter, sed finitus est numerus superiorum quae affirmantur de A. ergo etiam erit finitus demonstratiuorum eorum quae negantur de C.

Tertius autem modus, &c.

Id ostendit in tercia figura, in qua necessarium est subiectum in utraque propositione, & ratio hanc est, negatiua non demonstratur nisi sumendo medium de quo affirmetur una extremitas, sed finitus est numerus subiectorum affirmatiuorum, ergo erit numerus demonstrationum finitus: hec enim figura sumit medium deorsum id est sub extremitate, illa duce sursum, id est extremitum aliquid.

V. G. sit, substantia non est qualitas, concludenda in Felapton, sumendum est aliquid, de quo affirmetur substantia, ut corpus, sit; nullum corpus est qualitas, omne corpus est substantia, ergo substantia non est qualitas: iterum si maior in eadem figura particulariter est concludenda, uel uniuersaliter, quia est in materia necessaria, tunc sub corpore oportet sumere, ac perinde sub substantia, sed ex suppositione finitus est numerus deorsum affirmatiuorum, ergo si sunt demonstrationes negatiuarum.

Proponit

Note 1. Proponit ergo Arist^t syllogismum in F^e lapton; nullum B. est C. omne B. est A ergo non omne A. est C. tunc si maior iterū demonstratur; aut erit per primam, uel secundā, uel tertiam figuram, sed in prima, & secunda probatum est finiri numerum, erit ergo in tertia, sed probatur quod etiam in hac, oportebit enim sumere E. quod sit sub B ac perinde sub A. sed iste numerus est finitus, ergo & negatiuus, omnes hæ rationes sub hac continentur; non potest premissa negatiua monstrari, nisi p^r mediū affirmatiuum de una præmissa extremitate, sed ex suppositione tam deorsum, qdā sursum affirmatiuæ prædicationes sunt finitæ ergo ex tali etiam suppositione est finitus numerus negatiuarum demonstrationum.

Manifestum autem est &c.

Note 1. Ut sensus Arist^t hic percipiatur, aduerte propositiones negatiuas mediatas esse quædam ratione subiecti, idest quæ per mediū superius subiecto ad immediatas reducuntur, ut nullus homo est qualitas, quædam mediatas ex parte prædicati, quæ per superioriā prædicationi reducuntur, ut nulla qualitas est homo, quædam ex parte utr^s usque ut homo nou est lapis, quæmediate ex parte subiecti sunt, per primam figuram reducuntur, ut factum est superius; quæ uero ex parte prædicati p^r Camestris; quæ uero ex parte utriusque per utramque figuram, ut notum est; primo resolutur in immediatas ex parte unius extremi, postea ex parte alterius.

Note 2. Aduente præterea quædam esse medianas ex parte superiorum, & tales per duas figuras, primam & secundam reducuntur; quædam ex parte inferiorū, & hæ per tertiam; quædam ex parte utriusque, & huiusmodi per plures figuras reduci debet, unde potest esse, quod sit aliqua propositione negatiua mediatæ, ex parte subiecti & prædicati syllogismi & deorsum, & hec per omnes figuræ ad omnes immediatas reduci debet, ut anima non est color.

Posset quis dubitare an talium sint infinitæ demonstrationes, respondet Aristot. quamuis non sit una uia talis demonstranda, sed modo per primam, modo per secundam, modo per tertiam figuram ostendantur, tamen sunt demonstrationes finitæ, quia figuræ sunt finitæ, & singulæ singula-

rum demonstrationes finitæ; finita autem finite sibi sumpta finitum faciunt; concludit manifestum esse statum. i. terminū esse in negatiuis, si inesse i. in affirmatiuis prædicationib^s finis utrinque est.

Quod prædicationes affirmatiuæ non possunt in infinitum procedere.

CAP. XVIII.

Quod autem in illis, logice quidem speculantibus ita manifestum. In ijs quidem igitur quæ in eis quod quid est prædicantur, planū: si enim est definire: aut si cognoscibile ipsum quod quid erat esse, infinita uero non est pertransire, neesse est terminata esse, quæ in eo, qdā quid est prædicantur.

Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim dicere uere, albū ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo: quando enim album esse dixeris lignum, tunc dico, quod cui accidit ut sit albū, lignum est, sed non tanquam subiectum ligno album est: neq; etenim album existens, neque qdā est album aliquid, factum fuit lignum: quare non est nisi secundum accidentis; quādo autem lignū album esse dixeris, non quod alterum quid est album, illi uero contingit lignum esse, uelut tū quando musicum album esse dixeris: tunc enim quod homo albus est, cui contingit esse musicum, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & erat, non alterum quid existens, quam quod lignum, aut lignum quoddam.

Si

In Cáp. XVIII.

3. Si itaque oportet nomina pone-re, sit quidem ita dicere prædicare, illo uero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem non simpliciter, secundum accidentis au-tēm prædicare: est autem, ut quidem album, quod prædicatur, ut uero lignum illud de quo prædicatur. supponatur itaque prædicatum prædicari semper, de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidentis; sic enim demonstrationes demonstrant.

4. Quare aut in eo quod quid est, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut ubi, aut quando, cum unum de uno prædicatum fuerit.

5. Amplius substantiam quidem si gnificantia, quod illud, aut quod illud aliquid significat, de quo prædicantur: quæcunque uero non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quod non est, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidētia; quemadmodum de homine album: non enim est homo, neq; quod album, neque quod album quid, sed animal fortasse, qd quidem enim animal est, homo est. Quæcunque uero non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse aliquid album, quod non alterum quid existens album est;

Io. Grā. Species enim ualeant, nanque & inquit, .: teretismata sunt, & si sunt, nihil ad p. d. ipsa sermonem sunt; demonstrationes ta uoca enim de talibus sunt.

sur. pra. 7. Amplius si non est hoc huius *catus y* qualitas, & illud huius, neque *shardō* qualitas, impossibile est mu-

tuo prædicari, sic, sed uerum quidē dicere contingit, mutuo autem prædicari uere non contingit.

8. Aut enim ut substantia: prædi-cabitur, ueluti si genus existens, aut differentia prædicati. Hæc autē mō strata sunt, quod non erunt infinita neque deorsum, neque sursum, ut homo bipes, hoc animal, hoc autē alterum, neque animal de homine, hoc autem de Calia in eo quod est quid: substantiam enim omnem est definire talem, infinita uero non est pertransire intelligentem; quare ne que sursum, neque deorsum infinita illam nanque non est definire, de qua infinita prædicantur.

9. Sic itaque genera inter se non re-trouersum prædicabūtur, erit enim ipsum quod ipsum aliiquid est.

10. Neque utiq; qualis, aut aliorū nullum, si non secundum accidentis prædicatu fuerit: omnia enim hæc accidentia, & de substantiis prædicantur: sed certe neque sursum infinita erunt: de uno quoque nanque prædicatur, quod utiq; significat, aut quæle quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in substantia; hæc autē determinata sunt & genera prædicamentorum determinata sunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens aut patiens, aut ubi, aut quando.

Suppositum autem fuit unum de uno prædicari: ipsa uero de ip-sis, quæcunque non quid sunt, non prædicari: accidentia nanque sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secundum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus, accidentis au-tem

ter non esse subiectum aliquid: nihil enim talium ponimus esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum aliud, & alia quedam de alio. Neque sursum itaque unum de uno, neque deorsum inesse dicitur: de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque insunt in substâlia uniuscuiusque, hæc infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoque accidentia utraq; non infinita sunt; Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur.

Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic.

¹² Amplius autem aliud est, si de quibus priora aliqua prædicantur, est horum demonstratio: quorū autem est demonstratio neque melius euenit se habere ad ipsa, quam scire neque scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem uon nouimus, neq; melius nos habemus ad ipsa quam scire, neque quod per hæc notum sciemos. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex quibusdam, neque ex suppositione, necesse est stare prædicationes intermedias: si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demonstratio: quare, si infinita non euenit per transire, quorum est demonstratio, hæc non sciemos per demonstrationem; si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, quam scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex

suppositione.

Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictū est.

Resolutorie uero per hæc manifestum breuius, quod neque sursum, neque deorsum infinita prædicta contingit esse in demonstratiis scientiis, de quibus consideratio est: demonstratio nanque eorum est, quæcunque per se insunt rebus, per se uero dupliciter sunt: quæcunque etenim in illis insunt in eo, quod quid est, & quibus ipsa in eo, quod quid est inexistentiis ipsis; ut in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & rursus multitudo, aut diuisibile in ratione numeri inest: horum autem neutra contingit infinita est, neque at impar numeri.

Iterum n. in impari aliud esset, ¹⁴ cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentiis ipsis; Si igitur non contingit infinita talia esse in uno, neque sursum erunt infinita: sed necesse utique omnia inesse ipsi primo, ut numero, & illis numerum, quare conuertentia erunt, sed non supertenientia.

Neque etiam, quæcunque in eo quod quid est insunt, neque hæc infinita sunt: neque enim esset utique definire. Quare si prædicta quidem per se omnia dicuntur: hæc autem non infinita, starent utique que sursum: quare & deorsum: si autem sic, & quæ in medio duabus terminis semper inerunt finita.

Siu-

26 Si uero hoc , planum iam , quod
27 .necessitatem demonstrationum principia esse , & non omnium esse demonstracionem : quod dicebamus .quod sda dicere a principio : si enim sunt principia , neq; omnia demonstrabilia , neque in infinitum iri possent ; scilicet enim utrumvis horum , nihil aliud est , quam esse nullam distinctionem immediatam , & indivisibillem , sed omnes diuisibiles : intro natusque , proiecendo terminum , sed non assumendo demonstratur , quod de monstratur ; quare si hoc in infinitu contingit , contingere utiq; duo sunt terminorum infinita intermedio esse media : sed hoc impossibile , si sunt predicationes sursum , & de orsum . Quod autem sunt , monstratum fuit logice quidem prius , resolutione uero nunc .

28 Sed quod in illis , ijs . quidem , &c.

Cum negatiuas demonstrationes sistere si affirmatiuas predicationes finitas sunt , ostenderit , nunc predicationes hasce affirmatiuas non in infinitum posse procedere ostendit , ac primo præmittit tres suppositiones , secundo duas logicas rationes adducit , ad id probandum , testio ratione demonstrativa idem probat .

Propositum igitur in illis , nimirum in affirmatiuis predicationibus terminū esse : manifestum est iis qui logice speculantur , id est per rationes logicas manifestum est : sunt enim haec uerba continuata cum fine præcedentis capituli , ac primo unum argumentum facit pro predicationib. substantialibus , non posse procedere in infinitum si definitiones sunt , sicut re uera sunt ; & si scientia est rerum , sicut re uera est : quod si predicata substantialia infinita essent , nec definitiones , nec scientiae rerum essent : non enim infinitum cognosci , nec definiri ualeat , definitio autem per omnia predicata essentialia danda est , aliter perfecta definitio non esset , Arist. non probat definitio-

sionem esse , quia est principium logicum ; ob id pro petitione non neganda sumit , & per ipsum probat .

Vniuersaliter autem sic dicimus .

Quia particulariter loqui videbat , universaliter omni prædicatione sermo natus est . ac suppositionem primam constituit . Triplex est prædicatio accidentalis . prima , cum accidens de accidente prædicamus , ut album ambulet : altera , cum de accidente subiectum prædicamus , ut magnum est lignum : tertia , cum de subiecto accidens , ut lignum est magnum , homo ambulet .

Sed diuersum esse docet sic aut illo modo dicere , nimirum cum de accidente subiectum , aut de subiecto accidens prædicatur : est autem discrimen , nam cum dico album esse lignum , dico quod id cui accedit esse album , est lignum , sed non quod ipsum album secundum se sit subiectum ipsi ligno , ac si dicat , lignum non de albo secundum se dicitur , sed secundum id quod albo substat : & hoc probat , nam si lignum diceretur de albo secundum , se tunc album diceretur factum esse lignum ; sicut lignum quia secundum se album est , dicitur factum fuisse album , & subiectu quod que dicitur factum esse tale : at non dicitur album factum est lignum , non ergo secundum se album subiectur ligno .

Nota uerba per quod album est , intellegitur uniuersaliter album ; per quod albus aliquod est , particulariter : ut sit sensus nec album in communi , nec in particulari dicitur factum esse lignum : at cum dico lignum est album , non dico quod aliquid cui lignum insit sit album , sed ipsum secundum le , nempe secundum quod lignum , aut lignum aliquod album est , & album factum est : atque illo modo se habet prædicatio cum accidente de accidente prædicatur : non enim secundum se subicitur , sed secundum aliud , ut qui dicit album musicum , dicit quod id cui album accedit , est musicum , non quod ipsum album secundum se sit musicum .

Si igitur oportet nomina ponere , &c.

Vult Aristoteles , quod duæ prædicationes , nimirum cum accidentis de accidente , aut subie-

Subiectum de accidente praedicatur, aut non sunt predicationes, aut secundū quid, id est secundum accidentem sunt predicationes: reliquas uero esse secundum se, id est simpliciter predicationes; ut cum album est predicatum, lignum uero subiicitur: at quia nomen predicationes omnes cōp̄ē hēdebat, dicit, quod si licet nomina pone te, prædicatio dicatur sola, que est secundum se, aut saltem supponatur, quādāoqui dem sumus in materia demonstrationis, in qua nō nisi secundum se predicationes sunt, atque hēc est prima suppositio.

4. Quare in eo, quod quid est, &c.
Altera suppositio est, predicationes se secundum se esse secundum decem praedicationes solum, uidelicet secundum quantitatem, qualitatem, &c. cum unum de uno praedicamus: nam cum plura simul de uno praedicamus, tunc tale praedicatum non ad unum tantum praedicamentum spectat.

Hic aduerte, quod praedicamenta accidentium duplicitate possunt cōparari, uno modo ad substantiam, de qua in concreto praedicantur, & sic faciunt predicationes secundum se, sed accidentales, id est extra, naturam subiecti: altero modo singula in se ipsis, ut cum genera & differentias accidentium de suis speciebus praedicamus, & sic faciunt predicationes essentiales; sicut cum substantiam de substantia praedicamus: at uero cum inter se unum praedicamentum de altero accidentis, aut substantia de accidenti praedicatur, tunc predicationes sunt secundum accidentis, ut diūcum est, non secundum se.

5. Amplius substantiam quidem significantia, &c.

Discrimen ponit inter predicationes in quibus substantiam de substantia, aut accidentem de substantia praedicamus, ambe cōsunt secundum se: est autem duplex discrimen, alterum, praedicata substantia significare esse ipsius subiecti, sed differentia, quedam quod subiectum est, puta universaliter, cum neuope conuertuntur cum subiecto, ut differentiae, quedam quod aliquod esse est subiectum, id est particulariter, ut genus: non enim omne animal est ipse homo, sed aliquod, at uero accidentia

nec quod subiectum est, nec quod aliquod subiectum est, id est nec cōuertibiliter, nec inconuertibiliter sunt esse subiecti; ut albus de homine.

Et nota quod dicit, album de homine, ut indicet accidentia inter se etiam naturales & essentiales predicationes facere, si cut cum substantiam de substantia praedicamus. aduerte quod dicit, hominem esse quod animal est, intellige tum, quod aliquod animal est: homo enim est particolare animal, dicit, forsā, propter Ideas Platonis, quas nondum reprehendit. Alterū discrimen est: accidentia enim non secundum se praedicantur, sed secundum ea quae ipsis substantiā dictum est, at substantiā, cum nihil illis substinet, non secundū aliud, sed secundum se praedicantur.

Species, n. ualeat, & genera, &c. 6

Possit quis existimare, ut notant *The mist. & Philop.* accidentia secundū se p̄te *Nya de idis.* dicari, cum secundum se sint abstrata: nā album ipsam ideam albi, pulchritudinem ipsam pulchritudinem significat, respōdet Arist. has ideas esse quid fictitiū & uanum, nec quicquam ad demonstrationem facere: ex illis enim que dīcte sunt predicationibus sunt ob id dicit, species & genera, id est ideae ualeant, recedant & obliquantur, sunt enim monstra; & quamvis essent, in utilis ad demonstrationes & predicationes essent, grāce dicitur *τέτιομενα*, qđ nomen ali qui præcantus musicorum, quo se ad maius canant, significare dicunt, ob id alii qui fidium attractiones uertunt, alii significare dicunt cantus cicadarum. Boet, uerit monstra, alii portenta, sensum potius attentes, quam uocabuli significationem; sensus enim est, esse quid fictum & uanum.

Amplius si nō est hoc huius qualitas, &c.

Tertia suppositio est, in qua, secundum Philopo uult ostendere, cum contra predicationes accidentia de substantia, esse inordinatas, & innaturales predicationes, & id peculiariter in uno praedicamento qualitatis ostendit, quamvis possemus dicere cum lativis, nomine qualitatis quodcunq̄c accidens hic intelligi, dicit

In Cap. XVIII.

dicit igitur Arist. cum impossibile sit duo adinuicem sic se habere, quod unum alterius sit qualitas & forma, & hoc vice versa illius forma, non erunt æqua prædiciones, quæ sunt accidentes de substantia, & substantia sunt de accidente nā accidens est forma subiecti, non autem subiectum accidentis, prædications quidem erunt verae, sed non æquales, nam illæ naturales hę vero innaturales & indirecte sunt, hoc etiam intellige in aliis prædicatis essentialibus generum & differentiarum, non enim est æqua prædicatio ipsorum & subiectorum de ipsis, ob eandem rationem.

* An etiam sicut substantia prædicatur, &c:

Note ad
manu pro
batione
Arist.

Constitutis etibus suppositionibus proponeat argumentum pluribus uerbis, quæ forsan opus esset: breuiter antem hoc argumentum est, quo probat, nec in prædicacionibus per accidentis esse processum infinitum, aut prædications istæ sunt secundum substantiam, in quibus subiectum est genus aut differentia prædicati, ut animal est homo, rationale est homo; aut sunt per accidentis, in quibus substantia de accidentibus prædicatur, vel econtra, aut per accidentis, in quibus accidentis de accidenti prædicatur, sed omnes hę sunt finitæ tam sursum quam deorsum: & probatur, nam prima sunt finitæ, cum genera & differentiae sunt finitæ; ut enim prædications directe generum & differentiarum finitæ sunt, (cum alias non esset definitio) ita etiam sunt indirectæ corundem prædications finitæ. similiter secundæ, nam accidentia quæ prædicantur de substantia sūt finitæ, cum hinc nomen genera, & unum quodque finitæ differentias & genera habeat, ergo erunt etiam finitæ prædications substantiarum de accidentibus. similiter tertie: nam accidentia ipsa ceterorum generum non prædicantur secundum se, sed secundum subiectum vni insint, ut dictum est, sed subiectum infinitum est nempe substantia, cui infinita insint accidentia, ergo tales prædications erunt finitæ, unde patet non solum per accidentis, sed per se prædications finitæ esse, cum tot sint, quot prædicamenta sunt, hec autem omni parte sunt finitæ. haec est ratio Arist breviter collecta, ipsius uerba explicemus.

Cum ostendissent nos sequē prædicare substantiam de accidenti, & accidentis de substantia, dicit etiam, cum substantia in ter se prædicantur, hoc idem evenire, ut non sit æqualis prædicatio: ut cum genus aut differentia subiiciuntur prædicato eius genera sunt aut differentiae. & quævis interrogatoria sunt uerba, sensus tamē est affirmatiuus. postea adiungit taliā, cū sint in quid est, non esse infinita, alias nihil definiri, aut intelligi posset, dicit autem non esse infinita sursum, ut dicamus homo est bipes; & hoc, nēpe bipes, est animal; & hoc nempe animal, aliud quid: & sic consequenter. Similiter non esse infinita deorsum, ut animal de homine, homo de Callia, & sic consequenter, sūtum est cinq utrumque extremum.

Sic igitur genera non equaliter, &c, 9

Postquam ostendit in similibus prædicacionibus non esse processum in infinitum, monstrat tales non esse æquales cum his in quibus genera de speciebus prædicantur, & hoc probat de genere, & sensus clarus est, uerba tamen obscurissima. sensus iste est: genus particulariter inest speciei, id est aliquod animal inest homini, non tamen omne animal; at species universaliter substat generi, non ergo erit æqualis prædicatio, nisi uelis quod idem sit quod particulariter prædicatur, & quod universaliter.

Dicit ergo, erit ipsum, id est, genus erit universaliter species, cum dicitur animal est homo: quod quidem, id est, quæ species quod ipsum aliquod est, id est, est ipsum genus particulariter speciem, autem uero universaliter de genere non intelligas prædicari, sed idem est dicere, quod genus est universaliter species, & quod genus universaliter de specie prædicetur: similiter idem est quod species sit genus particulariter, & quod species de genere particulariter prædicetur: Atque haec est prima pars argumenti, quod super declarauit.

Neque tamen de qualitate, aut
aliorum nullo, &c.

Secundam argumenti partem proponit nempe quod in prædicacionibus secundum

¹⁰
^{2. Part}
^{iii. Arif}

¹¹ dum accidens , quibus substantia de accidenti predicatur , non sit processus infinitus ; & primo ostendit , esse secundum accidentis nam accidentia potius de substantia , quam de accidenti substantia predicatur , quod uero haec finitae sunt , patet : nam accidentia non sunt nisi figura , nempe nouem genera , & singula in unoquoque genere finitas habent differentias & genera , ut probatum est .

^{3. pars rō} ^{nō Arist.} Suppositum autem fuit , &c.

Tertia argumenti pars haec est , nempe cum accidentia adiunquicem praedicanter que non sunt ordinata essentialiter (nā de his dictum est in prima parte) talia non praedicanter nisi que ad aliquid sunt , id est nisi in concreto cum subiecto accipiuntur , non enim albedo dulcedo , sed aliquid dulce dicitur : cum igitur haec non nisi secundum subiectum praedicanter : (sunt enim alter accidentiales quam cum accidentis de substantia praedicatur , ut dictum est .) subiectum autem , nempe substantia , sit infinitum , & accidentia quae ei insunt finita sunt , tales etiam prædicationes finitae erunt : atque haec est ratio prior qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non esse infinitum processum .

¹² Adhuc autem alijs , si de quibus , &c.

Posterior ratio est ad idem ostendendum , suppositis tribus . Primo , cum aliquo conclusio est mediata , potest demonstrari . Secundo talis conclusio non scietur quo usque demonstretur , non enim contingit scire mediata nisi per demonstrationem . Tertio , nunquam scitur conclusio quo usque sciamus premisas , uel earum melioram dispositionem habemamus quam sit scientia , id enim intellectus principiorū ut dictum est , his suppositis est ratio Aristoteles . ista conclusio mediata potest sciri , ac per demonstrationem cognosci : sed nisi principia stent , impossibile est talem conclusionem cognoscere , nō ergo est processus infinitus . minor patet , quia nunquam sciimus premisas demonstrabiles , nisi p alias , si ergo non ad ultimas simpliciter perueniatur , solum erit sciētia ex suppositione , & ita nunquam quod simpliciter demonstrabile est , per demonstrationem

simpliciter cognoscemus , quod est impossibile . has utrasque rationes uocat Arist . logicas ; priorem quidem , quia communis est non solum propositionibus per se , sed omnibus posteriorē uero , quia uidebit Alexan . procedit ex suppositione , nempe supponit quod sic demonstratio uel fortia quia non a priori & ex causis procedit .

Analytice autem manifestum est , &c.

^{3. pars rō} Hæc est tertia capituli pars , in qua Arist . analyticam , id est demonstrativam rationem adducit ad idem probandum , quæ se p̄mis . breuius id probaturum dicit . ratio autem haec est . demonstratio conficitur ex propositionibus per se : sed in talibus non est processus infinitus , ergo nec in propositionibus demonstratiis . minorem probat distinguendo per se in ea quorum prædicta sunt de subiectorum definitiones & ea quorum subiecta sunt de definitione prædicatorum . nempe quæ sunt per se primo , aut secundo modo , & ponit exempla . ita par enim in eis numero per se secundo modo , magnitudo uero & diuisibile in eis numero primo modo , sunt . n . ipsius genera .

Postea dicit : horum neutra contingit infinita esse , quæ verba duplice exponit Philop . primo ut sit sensus : horum neutra , nimirum nec diuisibile nec magnitudo , quæ genera sunt numeri , contingit ne infinitum progrexi , nam postea adiunxit , neque ut impar numero , id est nec etiam per se secundo modo infinita sunt . altero modo etiam exponit , ut sit sensus . horum neutra , id est nec quæ per se primo modo , nec quæ secundo modo infinita sunt , & postea per repetitionem adiunxit , nec ut impar numero , quia de his quæ sunt per se secundo modo incipiebat probare .

Iterum enim si impari aliud insit , &c.

Probat quæ sunt per se secundo modo non esse infinita , & aliquot interpres uolunt ut sic sit probatio : si huic subiecto insunt passiones in infinitū sequuntur , ut si eut prima immediate in eis subiecto & per ipsum definitur , ita secunda ineit immediate prima , & per ipsam definitur , & cōsequenter per subiectum , & pari modo tercia secunda , & quarta tertia , & sic erit processus

^{1. exp.}

In Cap. XIX.

Sensus in infinitum in predictis definitius, quod impossibile est, ut probatum est: semper enim superiora, per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Philo. & merito, nam cum non priora per posteriora, quæ in infinitum procedunt definitur, sed econtra sequentes passiones per antecedentes, haec autem semper finitæ sunt a subiecto iincipientes, nunquam dabitur passio cuius quidditatis prædicta procedat in infinitum.

Proinde aliter exponit, quo etiam modo exponit The. quod si passiones in infinitum procederent, cum actu sit passio in subiecto, erunt in subiecto uno infinitæ passiones, quo dato sequitur non esse scientiam, cum scientia ex passionum subiecti cognitione oriatur, infinita autem cognosci non valent. aduerte literam, inquit, (cum impars insit numero, si aliud etiam per se inest impar, cui existenti per se impari ipsum impar inerat) id est, erat definitione ipsius, ut sit sensus, si aliquid insit impari, de cuius definitione ipsum impar sit, tanquam eius quod ipsis per se inest, ut passio: primum, ut uult Philoponus concludit, quod erit etiam in numero, nam numero inest passio, & quæ insunt passioni insunt subiecto; ac propterea ista sunt in ipso numero, si ergo illa sunt infinita, erunt in uno infinita, quod impossibile est quannis ista certitudinea sint.

Neque tamen quæcunque sunt in eo, &c.

Quod uero, quæ sunt per se, primo modo infinita non sint, probat, quia non est alias definire, ut superior est dictum; unde concluditur, quod nullo modo erunt infinita nec sursum, nec deorsum, nec inter extrema determinata continget infinita intermedia sumere.

26 Si uero hoc manifestum, &c.

Ex his omnibus concludit duo Arist. alterum esse principia demonstrationum ultima & immediata; alterum quod non omnium est demonstratio, quod in principio, nempe cap. 3. aliquæ assertæ dicuntur: assertere autem omnium esse demonstrationem est assertere nihil esse, sine medio, sed omnia mediata, & hoc ostendit, nam non demonstramus assumendo,

id est, per medium superioras extremitatis; sed inutus mitendo, id est, per medium inter ipsas extremitates, ut homo est risibilis demonstratur per animal rationale medium inter hominem & risibile, & sic ostenditur omnis affirmativa, si igitur omnia media monstrabili sunt, nihil est immensum, & ita inter duo extrema, subiectum nempe & prædicatum media sunt infinita, quod impossibile est, cum predicationes terminentur superioris, & inferioris, ut hæc nos probatum est.

Quo patto mediate propositiones ad insimilatas deduci possint.

CAP. XIX.

Monstratis autem his manifestum, quod si aliquid idem duobus insit, ut A. & ipsi C. & ipsi D. cum non prædicetur alterum, de altero, aut nullo modo, aut non de omni quod non semper secundum commune aliquid inerit, ut equicruri, & gradato hoc, quod est duo bus rectis æquales habere secundum commune aliquod, inest. secundum quod enim figura quedam in est, & non secundum quod alterum, hoc autem non semper ita se habet: si enim B. secundum quod A. ipsi C.D. inest, planū igitur erit, quod & B. ipsi C. & D. secundum aliud commune, & illud secundum alterum: quare inter duos terminos infiniti utique incidenter termini: sed impossibile; secundum igitur commune aliquid inesse non necessarium est semper idem pluribus, si quidem erunt mediata intertalla.

In eodem tamen genere, & ex iisdem individuis necesse est terminos esse: si quidem ipsum commune erit ex iis, quæ per se insunt: non enim erat ex alio genere in aliud trans-

alium
dicas
et infi-

transcendere, quæ monstrantur.

- ³ Manifestum autem, & quod quan-
do A. insit B. siquidem est aliquid
medium, est monstrare quod A in-
est B. et elementa huius sunt hec, et
tot, quot media sunt: immediate nā
que: propositiones elementa sunt,
aut omnes, aut uniuersales: si autē
non est aliquid medium, non am-
plius est demonstratio: sed in princi-
pio uia est hec.

Consimiliter autem et si A. ipsi
B. non inest. si quidem est, aut me-
dium, aut prius, cui non inest, est de-
monstratio: si autem non, nō est: sed
principia et elementa tot sunt, quot
termini. Horum nanque propoſitio-
nes principia demonstrationis sunt,
& quemadmodum nonnulla prin-
cipia sunt inde monstrabilia, quod
est istud hoc, et inest istud huic, ita
et quod non est istud hoc, neque in-
est istud huic: quare hec quidem es-
se aliquid, illa autem non esse aliqd
erunt principia:

- ⁴ Quando autem opus sit monstra-
re accipendum est, quod de B. pra-
dicatur primo, sit C. et de hoc conſi-
milit A. et ita semper procedenti
nunquam extra ipsum propositio;
neq; existens accipitur ipsius A. in
demonstrando, sed semper mediū
condensatur; quo usq; indivisibilia
sunt et unū. Est autem unum, quan-
do immediatum factum fuerit, et
tina propositio simpliciter, quæ im-
mediata. Et quemadmodum in alijs
principiis simplex, hoc autem nō
idem ubique; sed in pondere quidē
mina, in cātu uero. diesis, illud au-
tem in alio: consimiliter in syllogi-
mis ipsum unum est propositio im-

mediata: in demonstratione vero ac
scientia intellectus.

In mōstratiuis igitur syllogismis,
ipsius inexistens, nihil extra cadit.

In priuatiuis uero, ubi quidem
quod oportet inesse, nihil extra hoc
cadit: ut si A. ipsi B. per C. nō inest:
si enim omni quidem B. C. inest. A.
uero ipsum C. nulli: rursus si opus
fuerit, quod A. C. nulli inest, mediū
acciendum est ipsius A. et C. et
ita semper progredietur.

Si autem oportuerit monstrare,
quod D. ipsi E. non inest, eo quod
C. D. quidem omni inest, E. uero
nulli, aut non omni, nunquam ca-
det extra E. hoc autem est, cui non
oportet inesse. In tertio autem mo-
do, neque a quo oportet, neq; quod
oportet priuare, nunquā extra ibit.

Monstratis autem his, etc.

Ex his quæ hactenus discussa sunt, Arist.
capite isto aliquot inserta dicta, quorum
primum est, cum aliquid commune inest
duobus, uel pluribus, quorum alterum de-
sterro non praedicatur, aut saltē nō uni-
uersaliter praedicatur, non semper per a-
liud commune medium inest.

Verbi gratia, habere tres angulos æqua-
les duobus rectis inest quidem Isoscheli,
& Isopleuro per aliud commune, nempe
ut figura quædam, scilicet triangulus, sūt,
& triangulus sine alio medio inest illis.
id probat ex his quæ dicta sunt, nam in se
A. commune in C. & D. per aliud commu-
ne B. si hoc per aliud illis inest, & iterum
hoc per aliud in infinitum, inter duo ex-
trema puta A. & C. D. erant infinita me-
dia, quod impossibile esse probatum est,
dabitur igitur aliquid commune, quod in-
est immediatum pluribus.

In eodem genere et ex eisdem

Ne quis existimaret mediate commune
omne inesse, quia nunquam deest mediū
propositiū syllogizandi quamcumq;
dicit se de mediis uenis & propriis loqui
Dd quæ

diesis. i.
primus se
feb. omnis

In Cap. X VIII.

que sunt eiusdem generis cum atomis, i.e. extremis, nam demonstratio non transcendent genera, sed ex propriis procedit, ut dictum est, non autem commune semper per modum proprium inest, huius enim est sermo.

3. Manifestum est autem, &c.,

2. dicitur. Posit secundum dictum, cum aliqua propositione medium habet, erit quidem demonstratio, & etiam quae sunt media summa tot erunt propositiones, per quas fieri demonstrationes, nam ex singulis mediis compositis cum extremitatibus sunt propositiones ad demonstrandum binæ, atque tales propositiones immediate, dicuntur principia & elementa demonstrationum, dicit autem quod non omnes immediatas dicuntur elementa, sed universales, nam singularis, quibus inductione immediatas propositiones probamus, licet immediatas etiam sint, non dicuntur elementa demonstrationum, uel forsitan dixit hoc quod non quae cuncte præmissæ dicuntur elementa & in immediatas, sed universales, id est dignitates communes in quas ultima sit demonstrationum reductio, hoc idem in negatiuis docet esse; cum vero propositione medium non habet, iam amplius non sit demonstratio, unde concludit tot esse principia, & elementa alicuius, quae sunt media, & tot sunt propositiones, nam ex illis sunt propositiones, quae principia sunt, & sicut in affirmativis datur ultima & immediata propositione, ita & in negatiuis, & sic erit principium negatiuum ultimum, sicut etiam affirmationum.

4. Cum igitur indigeat monstrare a'iquid, &c.

3. dicitur. tertium dictum est, cum aliquid affirmatum in prima figura concludi debet, oportet medium sumere quod sit super minus extrellum, & inferius maiori, nunquam tamen superius erit maiori extrellum, dico, autem quod si super minus extrellum immediatum, & sic oportet procedere, quousque ad immediata perueniatur, quod vocatur densari, ut superius dictum est.

Verbi gratia, si debet probari, omnis homo est substantia, sumatur proximum homini, animal, & ita uin si debet probari animal est substantia, sumatur uiuens pro-

ximum animali, & sic consequenter, non aut sumatur aliud extra, id est superius maiori extrellum, nec remotum a minori, homo non per corpus probabitur, omnis homo est substantia, sed per proxima, donec desiderando puenimus ad corpus immediatum substantie.

Hoc est igitur, quod dicit, (cum non strandum est aliquid, sumatur proximum) id est proximum B id est subiecto (non autem quid extra) id est superioris maior, uel remotum minori (quāvis esse ipsius A. demonstratur) id est quamvis predicatum de subiecto-demonstretur, oportet proximum subiecto sumere ad id demonstrandum, donec perueniatur ad immediatum & proximum, quod est propositione immediata, nā in uno quoque genere semper datur unū quod sit proximū & sumū eorum quae sunt in illo generi: nā semper quae sub aliquo cōi sunt genere ab uno debent depedere primo, siue in suo esse, siue in sua cognitione, siue in ordine sua perfectionis, unde sicut in mensuris ad unam ultimam perueniatur, puta Mina, & in Musica ad Diuersum, id est senitiori minus, & nō est ulterius progressus, sic in demonstrativa scientia ad intellectum, que est cognitio principiorum, & in syllotisticis discursu demonstrationem ad ultimas propositiones secundum se immediatas peruenire necessariam est, unde cōclu- dit (quod in ostensivis) id est affirmativis syllogismis, eius quod est, id est conclusionis affirmativa (nā ostensivus syllogismus etiam est negativus, ob id addit eius quod est, ut limiter ad affirmativos) nihil cadit extra, id est medium non est superiorius utraque extremitate, ut dictum est.

Sed in priuatiuis, ubi, &c.

Quartum dictum est, in negatiuis syllotisticis tam primæ, quam secundæ figuræ, in propositione affirmativa extrellum non esse extra medium, id est superius ipsum, nam medium debet affirmari uniuersa litera, de extremo in una propositione, ut si A. negari de B. probandum est per C. tunc B. non erit superiorius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C. uero negatur A.

Iterum si indigeat, quod, &c.

Hoc idem docet fieri in prosyllogizanda, & dicitur maiori, nullus C. est A. sumendum, nō est me diuina.

Siūm superius C. in minori proſyllogiſmi. & ſic in aliis proſyllogiſmis negatiuſ ſie- ri debet.

7 Si uero indigeat moſtrare, &c.

Hoc idem ostendit in ſecondā figura, ut ſi moſtrare oportet nullum E. eſſe D. in Cameſtres, uel Baroco, tunc ſumere o- portet medium, quod de omni D. prædi- cetur affirmatiua in maiori, ac ob id erit ſuperius illo; de nullo uero E. ſi fuerit in Cameſtres, uel de aliquo non ſi in baroco; minor enim unius eſt uniuerſaliſ, alterius uero particularis, ſed utraque negatiua, cui medium oportet non inceſſe, ſemper ergo in affirmatiua priua, & ſecundā fi- gurae propositio ne nunquam extremuſ erit extra medium, at in tertia figura me- dium non erit ſuperius uilla extremitate, nam debet utrique ſubiici. in prima ergo medium non erit extra maius extremuſ, in ſecunda uiam extremuſ non erit ex- tra medium, puta in affirmatiua propoſi- tione, in tertia uero medium non erit ex- tra extremuſ utrumque, cum utrique fu- biicitur.

Demonſtrationem uniuerſalem parti- culari eſſe praeflantiorem.

C A P. XX.

Vim uero ſit demonſtratio, hec quidem uniuerſaliter, illa uero ſecundum partem, & hec quidem prædicatiua, illa uero priua, dubitatur utra melior ſit: conſimili- ter autem & de ea, quæ demonſtra- re dicitur, & deducente ad imposſi- ble demonſtratione.

Primum igitur conſiderabimus de uniuerſali & particulari, hoc au- tem cum declarauerimus, & de ea, quæ inoſtrare dicitur, & ea, quæ ad imposſibile, dicemus.

Videtur igitur fortaffe aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundum partem eſſe meliorem: ſi enim ſe- cundum quam magis ſcimus de-

membracionem, ~~negationem~~ demon- stratio: (hec n. eſt uirtus demonſtra- tionis;) magis autem ſcimus unum- quodque, cum ipſum ſciamus ſecun- dum ſe, quam quando ſecundum aliud, ut musicum Coriſcum, quando quod Coriſcus muſicus eſt, quæ quando quod homo muſicus eſt: ſimi- liter autem & in aliis. Uniuerſa- lis autem, quod aliud non, quod ip- ſum contingit, moſtrat; ut quod æquicrus, non quod æquicrus, ſed quod triangulus: quæ uero ſecundū partem, quod ipſum, moſtrat; ſi i- gitur melior quidem, quæ ſecundū ipſum, talis autem, quæ ſecundum partem, uniuerſali magis, & melior utriue, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.

Amplius, ſi uniuerſale quidē nō eſt aliiquid preter singularia: demo- ſtratio uero opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demo- ſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: ut trianguli preter quosdam, & figure preter quasdam, & numeri preter quosdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente: quam quæ de non ente.

Et propter quam nō decipietur, 4 quam propter quam decipietur: uniuerſalis autem eſt talis, (procedē- tes n. moſtrant, quemadmodum de proportionato, ut quod utriue fit aliiquid tale, erit proportionatum) quod neque linea, neq; numerus, neque ſolidum, neque planum, ſed preter hec aliiquid.

Si igitur uniuerſaliter quidē ma- gis hec, de ente autem minus, quæ particularis, & facit opinionem fal- ſam: peior utriue eſſet uniuerſalis,

Dd 2 quam

quam particularis.

Et primum quidem nihil magis, in universalis, quam in particulari; altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non in quantum equicrus, sed in quantum triangulus noscens, quid aequieras minus nouit, in quantum ipsum, quam qui nouit, quod triangulus: & omnino si non quidem secundū quod sit triangulus postea monstrat; non erit utique demonstratio: fin autem nouit unumquodque, in quantum unumquodque inest, magis non uite: si itaque triangulus in plus est, & eadem ratio, & non secundum aequiocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos non triangulus in quantum aequicrus, sed aequierus in quantum triangulus habet tales angelos: quare & univeraliter scit, magis nouit secundū quod inest, quam qui secundā partem: melior itaque universalis quam particularis.

Amplius siquidem esset aliqua ratio, & non aequiocatione, universalē utique nihil minus esse quibusdam particularibus: sed & magis quanto incorrigibili in illis sunt, que ne in particularia corruptibili magis.

Præterea nulla necessitas est suplicari aliquid esse hoc præter hec, quod unum significat nihil magis, quam in aliis, quæcunque non aliquid significat, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere; si igitur est, non demonstratio causa, sed quæ audit.

Amplius si demonstratio quidem est syllogismus, monstratiuus cause & effectus propter quid, universalis

autem magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idē ipsi causa est: uniuersale autem primū causā igitur universalē est, quare & demonstratio melior: magis causa causa, & ipsius propter quid est.

Præterea usque ad hoc querimur propter quid, & tunc opiniamur scire, quādō non sit aliquid aliud quā hoc aut factum, aut existens, finitū & terminus ipsum extremitū iā sic est. Vt cuius grādi uenit, ut accipiat argētū: hoc autem, ut reddat, cui debet: hoc autem ne in iustitiam cōmittat, & ita procedētes quādō non amplius est propter aliud, neque alterius causa, propter hoc sicut finem dicimus uenisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid uenit, si autē similiter se habet in omnibus causis & iis, quæ sunt propter quid, in iis uero quæcunque sit causa sic: sicut cuius causa, si nouimus maxime, & in aliis: igitur tunc maxime scimus, quando non amplius in sit hoc, quoniam est aliud; quando igitur cognoscimus, quod quatuor extiores aequalis, quoniā aequicrus, adhuc deficit, propter quid aequicrus quoniam triangulus: & hoc, quoniam, figura recti linea, si autē hoc nō amplius propter aliud erit, tunc maxime scimus, & uniuersale est tunc, universalis igitur melior est. Amplius quæcunque magis particularia sunt, in infinita incident, uniuersalis uero in simplex & terminum: sunt autem in quantum infinita quidem non scibilia, in quantum autem finiuntur scibilia, in quantum igitur uniuersalia magis

gis scibilia, quam in quantum parti-
cularia, demonstrabilia igitur ma-
gis, quae uniuersalia sunt, demôstra-
bilium uero magis, magis est demô-
stratio, simul enim magis quæ ad a-
liquid existunt, melior itaque est u-
niuersalis, quoniam & magis est de-
monstratio.

¹² Amplius si eligibilior sit illa, se-
cundum quam hoc & aliud, quam
illa, secundum quam hoc solum no-
uit: qui uero uniuersalem habet, no-
uit & quod secundum partem: hic
autem uniuersale non nouit: quare
& sic utique eligibilior erit.

¹³ Amplius autem sic: uniuersale
enim magis scire est eo quod mon-
stratur per medium, quod est proxi-
minus principio, valde autem prox-
imum est finitum, hoc uero
principium. Si igitur quæ ex princi-
pio est ea, quæ non ex principio,
aut quæ magis ex principio est ea,
quæ minus certior est demonstratio:
est autem talis, quæ uniuersalior, me-
lior utique esset uniuersalis: ueluti
si oportere demonstrare A. de. D.
per media, in quibus B.C. superius
itaque B. est. quare quæ per hoc uni-
uersalior est. Sed ex ijs, quæ dicta
sunt, nonnulla logica sunt.

¹⁴ Maxime autem manifestū, quod
uniuersalis est potior: quoniam
propositionum priorem quidem
habemus, nouimus quodammodo
& posteriorem, & habemus. poten-
tia, ut si quis nouit, quod omnis triā
gulus haberet tres duob. rectis & qua-
les, nouit quodammodo & equicru-
zem, quod duobus rectis est poten-
tia. & si non nouit & quicunque, quod
triangulus sit: qui uero hanc ha-

bet propositionem uniuersalem nū
lo modo nouit, neque potentia, ne
que actu.

Et uniuersalis quidem intelligibi-
lis, est sed particularis in sensum de-
finit. Quod igitur uniuersalis me-
lior ea, quæ secundū partem, tot no-
bis dicta sunt.

Cum autem sit omnis demon-
stratio, &c.

Demonstratio & ipsius principiis per
tractatis, modo ipsas demonstrationes in
ter se comparat, ac tres questiones circa
hoc proponit examinandas. Prima est an
Démonstratio uniuersalis præstantior sit
particulari. Altera an demonstratio affi-
mativa, quæ vocatur cathegorica seu pri-
dicativa sit etiam præstantior negativa.
Tertia an ostensiua Demonstrationis presteret
ei, quam ad impossibilem demonstraret. Prima
questione hoc, uigesimo capite discutitur;
quod in duas partes diuiditur; in priori
trahit tres rationes dialecticas pro parte ne-
gariora questionis, & earum responsionum
dissolutiones; in posteriori sunt rationes
partem affirmatiuam ueram determinan-
tes. Alij questiones sequentibus capiti-
bus determinantur.

Videbitur igitur fortassis utique
quibusdam, &c.

Hæc est prima ratio dialectica. qua
probat potiorem esse demonstrationem
particularē uniuersali. Demonstrationis
secundum quam magis scimus, est potior
demonstratione, secundum quam minus
scimus; sed secundum particularē ma-
gis scimus, quam secundum uniuersale.
ergo particulari est potior. maior pro-
batur, quia hæc est uirtus demonstratio-
nis, id est hæc est uis, & natura demon-
strationis, ut per eam sciamus, erit ergo
illa potior, secundum quam magis sci-
mus. minor probatur; unumquodque ma-
gis scitur, cum secundum se, quam secun-
dum aliud scitur, sed quæ quis per uniu-
ersalem demonstrationem cognoscit, secun-
dum aliud, quæ uero per particularem; se-
cundum se unumquodque scit; ergo
per particulē magis scitur. maior ex-
pliatur & probatur exemplo. sit ita pro-

Dd 3 positio

In Cap. XX.

magis. Genitivus est musicus, clarum est, quod per talē magis cognoscimus huius cum Coriscum : quia per se & immediate cognoscimus, q̄ p̄ hac homo est musicus.

Mind. probatur, siā dēmōstratio. universalis de Isoche's, qui hēc tres angulos, eūales duobus rectis, talis erit de triangulo in communi, cui talis passio. primū iacet, siā altera particularis de ipso. Isachele, q̄ habet similes tres angulos duobus rectis eūales, tūc erit per ipsum Isochelē, magis ergo cognoscet & sciet ipsum Isochelē habere, tales angulos, cuim de ipso in particulari scit, quam cum de ipso in universalis sit ; ergo magis scimus per demonstratiōem particularē.

Quid sit **demonstratio** **universalis.** Hēc adverte, ut dicte Alber. hoc tractat cap. primo . per uniuersitatem demonstratiōem intelligi tam, ita q̄d de aliquo subiecto universalē & communī demōstra mus : per particularē uero tam, in qua de aliquo subiecto singulari vel minus com muni demōstramus idēt : non enim uscattū particularis, quasi conclusio particulareit sumatur, universalis nō, quia universaliter, sed secundum habet & triviale, aut singulare vel minus commone. Nota prēterea, quod ista ratio procedit sūmendo rem particularē aliquam, & probando eam inclusus cognosci, cuim p̄ propriū conceptū particularē cognōs̄it, quam cum per uniuersitatem, & ex hoc probabilitate inferit, particularē de monstriationē esse potiorem, & ita tex tus indicat, & bene aduertit Them. c. 40.

Ecce hoc decipitur Philo , miror enim quantum aberrat a sensu Arist & qui cum sequuntur, atque ex isto errore asseruit exemplum Arist de triangulo esse falsum nec posuisse aliud fieri, sed in his non est audiendus: exposicio enim data est purus Arist sensus.

Amplius; si uniuersale quidē nō est, &c.

Hic secundam, & tertiam rationem cō nescit, quarum uis hēc est, quod demonstratiō uniuersalis sit de subiecto, quod minime esse habet, quam particularē, cuim uniuersalē non per se existant, ob id igitur erit, potior particularis demonstratio. prēterea demonstratiō uniuersalis magis facit errā, quam particularis: nam quā de uniu-

sali aliquademonstrat, de eo separatiō a singulatibus demonstrat, q̄d cum non sit facit opinionē fālsum . hanc uerā que rationē copulat, quia ex ea quod uniuersale non est per se, ut dicitur in pri ma ratione, inde prouenit error, quod extinetur separatum, ut bene aduertit Philo.

In tex̄to usū rationes sic sunt ordinatae, prior est hec, potior est demonstratiō quā est de subiecto, quod est, quam de subiecto quod non est, minor ponitur in seruis, scilicet (uniuersalis est huiusmodi) uo sit ista demonstratiō; uniuersale est de ex quod non est, particularia de eo, quod est, cōcludit in fine, ergo potior est particularis maior probatur, quia omnis de demonstratiō opiniōnē constitit, id est, probat circa aliiquid quod sit, & circa natūram in rebus existēt, minor uero prior in principio tex̄tus; uniuersale non est prēter singularia, quod exemplo manifestat, ut triangulus, figura, numerus, non est prēter singularia ipsa: loquitor qđditionē ligō quia supponit, & non probat.

Et propter quam ponatur ab initio.

Ratio posterior, est positor illa ex demonstratiō, secundum quam non contingit errare de decipi, quam ea secundum quam decipi evenit, sed uniuersalis est huiusmodi di, secundum quam decipi evenit, nos autē particularis, ergo hēc est, potior, magis probat: nam qui de proportionali aliquid demonstrat, de illo abstrahit a linea, numeris, solidis, id est, corporib⁹, plato, id est superficie, demonstrat, ut patet, etiamq̄z uera non est separatum, hoc exemplum declaramus cap. 3. est enim idē illuc, & potest posse quodcumque aliud exemplū, cum enim de hominē demonstratiō, nō de Petrō, nō de Iohanne, sed separata ab his demonstratiō fit.

Sit igitur uniuersalis magis hēc, est, &c.

Hic conclusionem ex utraque ratione simul infere, dicens, si uniuersalis est huiusmodi, nimirum secundum quam magis est tatus, & si uniuersalis est de eo, quod, nō magis est, magis quam particularis, potior est, & indignior est uniuersalis, & potior particularis. nota ualde has rationes sic ordinatas, quia tex̄tus est obscurus & perplexus.

nam, nec interpres rationes in formis po-
nunt.

Solutio*n* 6. Et primum quidē nihil magis.
Solutur prædictas rationes, & primo ad
primam responderet, & sensus iste est, & no-
tandum, quem non attigit Philopo pace ip-
sius, ratio prior probabat de Isochelis ma-
gis cognoscit habere tres angulos equales
duobus rectis, quādō de eo demonstratur
quam cum de triangulo, quia per trian-
gulum confuse, & per aliud cognoscitur
Isochelis. dicit modo, quod minus cogno-
scit, qui de Isochelis secundum se démon-
strat habere tres angulos, quam qui de tria-
ngulo demonstrat habere tres angulos, mi-
nus inquam cognoscit de ipso Isochelis,
quia qui de Isochelis secundum se cogno-
scit habere tres angulos, non secundum
ipsum cognoscit, nam hoc quæstio ipsi
primo non inest, qui uero de triangulo
cognoscit, secundum se ipsum cognoscit
unde melius est cognoscere & demonstra-
re de eo cui secundum se inest passio, cum
uero hoc sit uniuersale, erit potior demo-
stratio uniuersalis.

Solutio*n* 7. Igitur breuiter est, sicut qui de
triangulis cognoscit habere tres angulos,
non cognoscit de Isochelis secundum se.
ut ratio probat ita profecto, qui de Isoche-
le habere tres cognoscit, minus secundum
se cognoscit, cum id non illi secundum se
in sit, cum autem potior demonstratio sit
qua id quod inest secundum se alicui de
eo demonstret, erit talis demonstratio uni-
uersalis.

A que hoc est quod dicit littera, nempe
prima ratio non magis est pro demonstra-
tione uniuersali; quam particulari, idest,
sicut qui per uniuersale non secundum
se cognoscit particolare, ita nec qui de par-
ticulari passionem uniuersali cognoscit,
secundum se cognoscit, unde nihil probat
ratio, quod demonstratio particularis fa-
ciat secundum se cognoscere.

Littera qua sequitur est sic emendanda
(si enim quod duobus rectis inest, non est
secundum quod Isochelis, sed secundum
quod triangulus, cognoscens quod Isoche-
les habet tres angulos, minus inquantum
ipsum cognoscit, quam cognoscens quod
triangulus) sensus est prædictus, minus
cognoscere secundum se particolare, qui

de ipsa demonstrationem particulare
Talis facit, quam qui ipsum particulare per
uniuersale cognoscit. & hoc probat dictum,
aut omnino talis passio non inest triangu-
lo ut talis est, idest, uniuersali; ut uniuer-
sale, & tunc de eo non potest demonstra-
re, id est illi inest; Deinde potius erit de eo
demonstratio, quia secundum se illi inest,
& tunc melius demonstramus, cum secun-
dū se subiecto inheretū, demonstramus.

Postea concludit, cum illud cui primo
xalis passio inest, nempe triangulus, sit uni-
uersalior & superior Isochelis, & non su-
perior secundum nomen, sed secundum
rationem & uniuocationem, & hoc patet,
nam non solum Isochelis illa passio inest,
sed alius triangulus, ac ideo si primo trian-
gulo secundum se inest, erit potior demo-
stratio ipsius uniuersalis, quia particularis.

Amplius siquidem sit quædam. 7

Respondet secundæ rationi non propter
rea minus esse uniuersale, quia non sit ex
triangulari, immo magis est, cum singu-
laria corruptibilis sit, non autem uniuer-
salia, & ita dicte; si derur una ratiō com-
muni a multis participata, non sicut in
acquisitio*n*, in quibus nihil, nisi nomen
comune est, in uniuersali aeris ratio com-
muni ultra noscentias datur, talis ratio ma-
gis est; quam ipsa singularia, & eo ma-
gi, quo incorruptibiliora sunt ipsa. ad-
uertere uniuersalia non corrumphi nihil per ac-
cidens, quod est dicere, quantum Petrus,
Iohannes, Caesar totum compantur; scimus
manet homo, & animal, & naturæ haec co-
munes in aliis, & aliis individuis conser-
vatae sicut manet idem Tiberis, licet aquæ
aquis succedant, corrupti puncti per acci-
dens, quia talia singularia corrupta desi-
nunt participare naturas communias, sed
hoc ex professo examinatae metaphysicæ
est, est ergo solutio, quantum illæ rationes
communes non per se existant extra singu-
laria, non idcirco minus sunt.

Amplius nulla necessitas est, &c. 8

Respondet tertia rationi, non propter
quod de ipso uniuersali secundum se ali-
quid demonstratur, esse necessarium ex-
istimare illa esse separata, sicut cum de ac-
cidentibus secundum se demonstramus, non
ob id extra substantiam esse opus est cogno-

De 4 Kreis

Secre. quod si aliquis id opinatur, ipse potius est causa suæ deceptionis quam deus stratio: non enim quæ in scientiis separata considerantur, necesse est in re separata extere, nec id opinari.

9. Amplius si demonstratio est syllogismus &c.

Hæc est capitum posterior pars, in qua multis argumentis probat uniuersale de ^{lo demon.} demonstrationem particulari esse præferentiam, quorū primum est, demonstratio est ^{particula} syllogismus per causam, & propter quid ^{præferens} est, p̄datius, sed uniuersale magis est causa, quam particula est, ergo demonstratio uniuersalis est potior, minorē probat^{1.} ^{1. x. x. 10.} ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹¹⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹²⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹³⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ⁹⁹⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹²⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹³⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹¹⁹⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²⁰⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²¹⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²²⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²³⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹²⁹⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³⁰⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹

13 Amplius autem sic , uniuersale enim magis &c.

5. nota.

Quintum argumentum est , potissima demonstratio est , quae est per primū principium: ergo illa erit potior quæ magis accedit ad primum principium, sed uniuersali magis accedit minus uniuersali, ergo illius demonstratio est potior. uerbi gratia si demonstranda , homo est substantia , pura D. & A. sunt in hac multa media quædam minus uniuersalia C. animal , uiuens , quædam magis uniuersalia B. ut corpus , tunc clarum est , quod magis uniuersalia accedunt proprius ipsi immmediato , ut magis uiuens , ergo potior est demonstratio uniuersalia , quippe quæ magis accedit immmediato.

Note.
duas ratiōnes logicas &
que ex probabilitate &
que ex communione
bus, licet necesse
rit.

Ex his argumentis dicit aliquot esse logica , non quod suassibilita tantum sint , ut notat Philoponus & Sanctus Thomas , sed quod ex communibus procedant , & non ex his quæ demonstrationi insunt , quales sunt tercia & quarta ratio : sunt enim ex locis communibus comparatis , & ex loco , plura bona sunt eligibilioria paucioribus ; ut habetur tertio Ethicorum ac proinde logica dicuntur , idest communia .

14 Maxime autem manifestū est , &c.

1. ratio.

Sextum argumentum est , qui p̄t̄positiōnēm uniuersalem cognoscit , etiam particularē illius scit , potentia tamen ut superius dictum est , ut qui triangulum scit habere tres angulos , potentia etiam scit Isochelē habere tres angulos , licet non aduertat hunc esse Isochelē , at qui particularē cognoscit , nec potētia , nec actū cognoscit uniuersalem , cum particularis contineat uniuersalem , ergo potior est demonstratio uniuersalis , dices , nonne hæc ratio erat quarta , dico non esse hanc & ille jam eandem . nam quarta erat de ipso uniuersali simplici : qui enim ipsum cognoscit inferiora cognoscit : hæc uero est de uniuersali complexo ; puta de uniuersali propositione .

15 Et uniuersalis quidē intelligibilis est &c.

7. ratio. Septimū & ultimum argumentum est , uniuersalis intellectu , singularis sensu per-

sicitur , ergo potior est uniuersalis , cum cognitio intellectus sit præstantior .

Attende hic quod dicit , particularis de *Note.* monstratio sensu perficitur , idest in sensu desinit : nam sensus non percipit semper totam propositionem singularem , neque cum predicatum non est , sensibile , ut iste triangulus habet tres triangulos equales duobus rectis , ratione enim predicatum cognoscitur : sed sensus subiectum singularē discernit : at uniuersalis propositiō se cundum utrumque extremum , cum uniuersale sit intellectu cognoscitur : propterea singularis definit in sensum , quia a predicato ratione percepio in subiectū sensu cognitum , tanquam in ultimum tenditur .

Attende præterea rationes has procedere , cum passionem communem de subiecto communi , uel de singulis per se inferentib . demōstramus , hæc enim erat quæstio , utra ex his demōstratio potior esset .

Demonstrationem affirmatiām negativa digniorem esse , atque ad scientiam magis idoneam .

CAP. XXI.

Vod autem monstratiua sit di-
gnior priuatua , hi nō manife-
stum . sit . n . hæc demonstratio
melior (alijs eisdem existentib .) que
est ex paucioribus petitionibus aut
suppositionibus , aut propositionib .
si . n . nota similiter sunt , celerius co-
gnoscere per has inherit : hoc autem
eligibilius est .

Ratio autem propositionis ,
quod melior , quæ ex minoribus ,
uniuersaliter hæc est : si enim con-
similiter esset hoc , quod est , no-
ta esse media , priora notiora esset .
Sit demonstratio quidem per me-
diā B.C.C. quod A. ipsi F. inest . que
uero per . F.H. quod A. ipsi D. Con-
similiter itaque se habet , quod A.
d.L.B.C.

In Cap. XX.

Ipsi D. inest & A. ipsi E. quod A. in est ipsi D. prius & notius est, quam quod A. ipsi E. per hoc enim illud demonstratur: credibilis autem est id, quod est per quod. Igitur demonstratio, que per pauciora est melior alijs eisdem existentibus.

3. Ambae igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrantur: sed hec quidem esse aliquid accipit, illa uero & esse & non esse aliquid, per plura ligatur, quare & peior est.

4. Præterea quoniam monstratum fuit: quod impossibile est, ut utrisq; existentibus priuatiis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidem oportet talem esse, illam uero, quod inest.

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiua s. n. (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures priuatias tvero impossibile est plures esse una, in omni syllogismo. Sit. n. nulli inexistens ipsum A. in quo ipsum. B. C. uero omni inexistens ipsum B. si uero oporteat tunc augere utrasque propositiones medium injiciendum, ipsius quidem A. B. sit D. ipsius uero B. C. E. E. quidem igitur manifestum, quod est prædicatiuum, D. uero de B. quidem prædicatiuum, ad A. uero ut priuatum ponitur: D. enim de omni B. A. autem nulli oportet eorum, que D. inesse: fit igitur una priuatiua, propositio, que est. A. D. Idem uero modus & in aliis syllogismis, semper enim medium prædicatiorum terminorum, prædicatiuum ad utraque, priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare haec una talis fit propositio, aliae ue-

ro prædicatiua.

Si igitur notius per quod monstratur, & credibilis: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuum: hoc autem per illam non monstratur: prior igitur, & notior existens, & credibilior melior utiq; erit.

Amplius, si principium syllogismi est uniuersalis propositio immendiata: est autem in monstratiua quidem affirmativa, in priuatiua uero negativa uniuersalis propositio, affirmativa autem negativa prior & notior, propter nanque affirmacionem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiua, quam priuatiua, quae uero melioribus principiis utitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua.

Quod autem monstratiua sit dignior, &c.

Absoluut modo secundam questionem, nimirum affirmatiuam demonstrationem esse dignorem priuatiuam, & facit primum argumentum tale. Démonstratio quae paucioribus thesiis indiget, ut ad illam mediata reducatur principia, dignior est ea, que pluribus: ceteris tamen omnibus partibus, sed affirmativa indiget paucioribus, quam negativa; ergo illa est dignior. Nota, quod dicit ceteris paribus, nempe quod utraque sit ex ueris, & necessariis, & per se, nam si qua procedit ex paucioribus non sit ex his, aut sit ex causis remotis, aut effectibus, non erit dignior; similiter quod utraque sumat aequales terminos, nam si negativa sumat terminos superiores, affirmativa inferiores, paucioribus mediis indebet negativa, debet igitur esse sors aequalis.

equalis proportionaliter utriusque in reliquis omnibus, & hoc aduerte.

Probat maiorem dupliciter. primo, in particuliari cum sunt æque notæ utræque propositiones uel nobis, uel natura, uel simpliciter, ut dicit Albe, uocat autem has positiones, uel suppositiones, uel propositiones id est, dignitates, ut ostendat uarietatem demonstrationum, non enim omnes eisdem utuntur principiis.

Probatio
maioris

Probat igitur: dignius est citius cognoscere, quam tardius, sed cū propositiones omnes sūt æque notæ citius cognoscimus cum pauciora sunt media. quam cum plura, ergo dignius est cognoscere per eas, quæ paucioribus indigent mediis. nam ut dicit Philopo. cum actus potissimum intellectus sit simplex, quod rem easq; discursu cognoscit, quod magis ad ipsum acceditur, actus est perfectior, cuius adhuc rationem adducit Lyncen. illud enim est optimum, quod nullo indiget ut Deus est, reliqua, quo paucioribus indigent perfectiora, & meliora sunt, unde Arist. 3. coeli. cap. 1. 2. dicit eleganter, quando res perfectiores sunt, ratiō pauclioribus actionibus suum bonum consequantur, unde (inquit) Deo absque ulla actione bonum inest, est enim ipsum bonum, & fructus eius: illis uero, qui propinqui sunt ipsi per unam, aliis remotis per plures videmus etiam hoc in natura eueniere, semper enim natura res in sua perfectione inclinat per pauciora actiones, in quaerū potest: unde elementa recte in sua loca tendunt, quia linea recta est brevissima. hæc intellige semper cæteris paribus, est enim melius per plures actiones maius consequi bonum, quam paucioribus minus, colligitur ergo perfectius esse paucioribus mediis indigere, quam pluribus, cum cæteris patia sunt, & propositiones æque notæ.

Ratio autē propositionis, quod melior sit, &c.

Alio pro-
batio mai-
ori
versalis
eiusdem
materis

Vniversaliter probat modo illam maiorem, non limitando, quod propositiones sunt similiiter notæ, immo probat notiores esse de priores, quæ ex paucioribus sunt, & locus iste non parum est obscurus. ratio autem hec est, sumatur propositione, homo est substantia, quæ demonstratur per tria media, primo per animal est substantia, secundo

ista, Per uiuens est substantia, tertia haec per corpus est substantia: tunc ejusmodum est, quod prior est secunda demonstratio, scilicet omne uiuens est substantia, oē animale est uiuens, ergo omne animal est substantia, quam prima, scilicet omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, quia secunda certior est prima; cum enim præmissæ secundæ sint certiores & priores conclusione, erunt etiam certiores principiis primis: nam conclusio secundæ præmissæ est prima, ob eandem rationem, tertia melior est secunda, ut notum est.

Sumatur præterea alia proposicio, numerus est divisibilis, quæ duo dividabebet. si qualitas discreta est divisibilis, & quantitas est divisibilis, tunc per eo ista assumilabuntur tertiae, an secundæ notum est, quod secundæ, cum duobus indigent mediis, sed illa est certior & præstantior, ergo & hæc; est, igitur præstantior quæ pauciorib; indigent mediis, hec ratio est, ualde notanda, quam atrigit Philopo. sed non plena Arist. uero spolum unam partem priorem posuit.

Dicit ergo, si similiter media cognitis sint, id est eadem coordinatione, tunc priores notiores sūt, & probat exemplo, sic. omne E. est A, scilicet omnis homo est substantia per tria media, B.C D. nempe, animal, uiuens, corpus, sit icterum secunda propositione omne D. est A, nempe omne animal est substantia, per B. C. nempe per uiuens, corporis, quæ propositione similiter habebet, id est ex eadem coordinatione est.

Quamuis aliquis textus habeat F.G. media, ut sit diuersa propositione, ut supradiximus, sed ipius est sequi nostrum textum.

Tunc, inquit, melior erit & prior demonstratio D. A. quam A E, quia ista per illam probatur, hic est, addenda altera pars argumenti, ut diximus, ex quo concludit, unius saliter demonstrationem ex paucioribus ceteriora & digniora esse ceteris paribus, ut diximus, & præterea ne illa quæ ex pluribus mediis est, sit experientia etiam cogita, uel aliunde creditudo & dignitas adueniat, puta ex materia uel alia via.

Ex his habes primo, quod demonstraciones passionum quæ magis accedit subiecto, sunt posteriores illis, quæ magis recedunt, nam posteriores presupponunt priores, habent etiam demonstrationes subalternas scientias,

scientiarum esse potiores illis subalterna-
tis, quarum principia per illas probantur,
ob eandem rationem: & tandem potiores
eas esse, quæ magis ad per se nota & imme-
diata principia accedunt.

Vt reque quidem per terminos
tres, &c.

Probatio minoris Hactenus maiorem illius primi syllogis-
mi probauit, nunc uero probat minorem,
quod negatiua demonstratio pluribus in-
digeat mediis quam affirmatiua: quia ne-
gatiua indiget propositionibus affirmati-
uis & negatiuis ut demonstretur, at affir-
matiuia solis affirmatiuiis, quamvis non
plures termini sint in una, quam in alia: in
omni enim demonstratione sunt tres, no-
tant Philopo. & Albert. & fere, alii omnes
non esse intelligendum quod plura media
numero habeat negatiua, quam affirma-
tiua, cum utraque equeales habere possit,
sed plura specie: nam aliud est ad conclu-
dendam affirmatiuam premissam, aliud
specie ad negatiuam: at in affirmatiuâ
media sunt eiusdem rationis, nempe ad
concludendas utrasque premissas, quæ af-
firmatiuâ sunt.

Dubium. Dices, Maiori non uidetur corresponde-
re mindi, cù maiori sit de pluralitate me-
diorum ēt numero, ut probatū est in affir-
matiuis illis omnibus. dubium uero hoc
est magnū, & ego miror interpres, quo
modo locum hunc confusum reliquerint.

Solutio Appolin. mouer dubium, sed non sol-
uit. dico. sequens expositionem Alber. isto
cap. 3: esse aduertendum, quod negatiua
propositio pluribus mediis etiā numero
indiget quam affirmatiua; ut patet si
sumamus similiter propositiones: sic affir-
matiuâ dictâ a generalissimo, per duo me-
dia scilicet omne animal est substantia per
uiuens, & corpus, sumamus eandem nega-
tiuam, de alio generalissimo, scilicet nullū
animal est qualitas, tunc iuuenies tria me-
dia uiuens, corpus, substantia: minus enim
dictas omne subiectum à suo affirmatiuo
immediato, quam a suo negatiuo, cuius
ratio est pulchra, quia ab affirmatiuo di-
stet p intermedia subsumpta sub maiori
extremo, aut negatiuo distet per interme-
dia eadem, & per omnia sua prædicata su-
periiora, a quibus tale negatiuū prædicatū
remouet, & ista huius loci declaratio est.

Amplius quoniam ostensum est, &c.

Nouum aliud argumentum hic possu-
mus componere, sicut cōponit Themist.
cap. 41. quod tale sit priuatiua demon-
stratio indiget affirmatiua: affirmatiua au-
tem non indiget negatiua, ergo illa est
potior. antecedens patet, nam impossibi-
le est quod negatiua sit utraque premisa,
sed una saltē debet esse affirmatiua, at
utraq; propositio potest esse affirmatiua
tunc ulterius in augumentata demonstratio-
ne, id est in prosyllogizatione demonstra-
tiua, demonstrantes negatiuam premis-
sam ex una tantum negatiuâ propositi-
one, altera uero affirmatiuâ demonstrabi-
mus, at premissam affirmatiuam ex utra
que affirmatiua, ergo indiget negatiua
affirmatione.

Et iste est sensus illius: priuatiua in
omni syllogismo plures, una esse non pos-
se: portet enim alteram premissam affir-
matiuâ, at affirmatiuas plures esse cōcigit.

Exemplo comprobatur: at si demonstratio
nullum B. est A. omne C. est B. ergo nullū
C. est A. si prosyllogizare oportet maio-
rem, oportet sumere medium D: de quo
negetur A. sed quod affirmetur de B. sic;
nullum D. est A. omne B. est D. ergo nullū
B. est A. at si oportet minorem de-
monstrare, sumendum est medium affir-
matiuum de utroque; puta E. omne E. est
B. omne C. est E. ergo omne C. est B. &
sic fit in aliis syllogismis, unde concludi-
tur premissam negatiuam ex una, affirma-
tiuam uero ex utraque affirmatiua demô-
strari, indiget ergo negatiua demonstratio
affirmatiua, non econtra, ergo hæc est
potior.

Si igitur notius est per quod de
monstratur, &c.

Hæc est conclusio totius argumenti, un-
de patet non bene exposuisse Philop. qui
non rationem, sed corollarium præceden-
tia verba esse affirmavit, immo aliter in-
terpretatur, quam dictum est, sed quæ di-
ximus certiora sunt.

Amplius si principiū syllogismi

Tertium argumentum ad idem proba-
dum hoc est, quartum principia immediata
sunt potiora, & demonstraciones sūt po-
tiores,

Concl. 10
tius arg.

stiones, sed principia affirmativa demonstrationis sunt potiora principiis negatiis, ergo illa potior est. minor probatur. principium affirmativa est immediata affirmativa, principiū negatiū est imme diata negativa, affirmatio uero prior est negatione, sicut esse prius est, quā nō esse, unde concludit repetendo secundam rationem, esse affirmatiuam digniorem.

Dices, quomodo esse prius est non esse, cum prias res non fuerit quām sit in diopī in particulari sumēdo, prius est hanc rem non esse, quam esse, tamen contrarietas & à toto genere semper ens precessit, aut rā nō ens, nam si nihil esset, nihil fieri posset, propterea Deus ab aeterno est.

Alioibi. Vide sol. in lib. de interp̄atione. ubi etiam huc locum explicuimus, illuc uide late.

Demonstrationem ostensiam, illa quae dicit ad incommodum potiorem esse.

C A P. XXII.

Voniam uero prædicatiua priua-

Quius melior est, planum, quod et ad impossibile ducēte, oportet aut scire, q̄ est differētia ipsarū,

Sit itaque A. inexistens nulli B. ipsi uero C. omni ipsū B. necesse utique corū, quē C. nulli inesse ipsum A. Si igitur acceptis, cestensua utique priuatua eset demonstratio, quod A. ipsi C. non inest: quē uero ad impossibile ita se habet, si opor-

teat monstrare, quod A. ipsi B. nō inest, accipiēdum est A. inesse ipsi B. & B. ipsi C. quare contingit A. ipsi C. inesse. Hoc autem sit notum & confessum, quod impossibile: nō igitur potest A. ipsi B. inesse, si igitur B. ipsi C. confessum inesse, A. ipsi B. impossibile est inesse.

Termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autē utra sit notior

propositio priuatua, utrumquod A. ipsi B. non inest: an quod A. ipsi C. cum igitur conclusio est notior, quod nō est quē ad impossibile sit demonstratio, cum autē in syllogis- mosit, demonstratio a est.

Natura autem prior est, quod A. ipsi B. quam quod A. ipsi C. inest: priore enim sunt coēclusionē, ex quib⁹ est conclusio, est autem A. ipsi C. notiōne, conclusio A. uero ipsi B. ex quo est conclusio.

Non enim si coēp̄tingit ablatum & esse aliquid, hoc est conclusio, illa uero ex quib⁹ fuit, hoc quidem est, ex quo syllogismus est, quicquid si se habet, ut aut totius ad partem aut partis ad totū habeat rationē, sed A. C. & A. B. propositiones non se habent ita inter se.

Si igitur quē ex notioribus & prioribus melior: sunt autē ambe ex eo, quod non sit aliquid, credibiles, sed hęc quidem ex priori, illa uero ex posteriori: melior simpliciter utique erit priuatua demonstratio ea, quē est ad impossibile, quare & quā hac melior prædicatiua, est manifestum, quod & ea, quā ad impossibile est melior.

Et ad impossibile ducente: oportet autem scire, &c.

Determinat quætionem tertiam, ne sic demōpe ostensiā eſe potiorem ea, quā ad impossibile ducit, sūt autē hęc uerba continua cum illis capitib⁹ præcedentib⁹, ut oratio sit quod quidem prædicatiua dignior priuatua manifestum est, & ad impossibile ducentē) sensus est, cum prædicatiua sit potior negativa, hęc uero sit potior ducente ad impossibile, etiam prædicatiua erit potior ista, & ita omnis ostensiā tam prædicatiua quam negativa erit potior ducente ad impossibile ante eā, q̄ probe, differentiam utriusque constituit.

Diximus

In Cap. XVII.

Dicimus autem late a. prior. cap. 14.
Quid de ostensiua demonstratione esse, cum ali-
menstru quam propositionem sive affirmatiuam,
sive negatiuam demonstramus , per sua
principia ipsam inferendo.

Quid de At demonstratio ad impossibile est, cū
propositionem aliquam non, per se , ad
sive ad ito falsam, poposicam falsam ostendendo, uera
esse probamus: modus autem probandi
est, lumenndo oppositam probandæ cum
aliqua præmissa aīja manifeste uera, & in
ferendo conclusionē falsam i bona conse-
guencis, ut inde colligatur talis præmissa
falsa, cum fallum ex falso sequatur, ac tan-
dem illa primi propositione uera. Verbi gra-
tia, si sit probanda ad impossibile : nul-
lus homo est irrationalis, sumendum eius op-
positam cum præmissa clare uera, scilicet om-
nis homo est irrationalis, omne an mal ra-
tiionale est homo, infero, ergo omne ani-
mal rationale est irrationalis ; consequen-
tia est bona, conclusio falsa, ergo & aliqua
præmissa, non minor, ergo maior , ergo
eius opposita negativa erat uera; cum non
contingat in materia necessaria contraria
sum illæ falsas, aut sint ueras. Sicut ne-
gatiuam propositionem demonstramus ,
ita affirmatiuam, sumendo oppositam ne-
gatiuam, demonstrare poterimus.

Aristote, uero utitur negatiua tantum,
quia uult solum probare modo negatiuā
ostensiua esse potiorem ducenti ad im-
possibile, nata inde probatur quod etiam
affirmatiua sit ea prior, cum sit potior
quam negatiua.

Sit igitur A. in nullo B. &c.

Exemplum ponit ostensiua negatiuæ
tale, nullum B. est A. omne C. est B. ergo
nullum C. est A. At uero non sic est ad id
possibile, ut patet hoc exemplo, si uelit ali-
quis demonstrare illam propositionem,
qua erat maior syllogismi ostensiui, nem-
pe nullum B. est A. ad impossibile, sic de-
monstrabit, sumendo oppositam, omne B.
est A. & aliam clare ueram, scilicet omne
C. est B. inferatur, ergo omne C. est A. qua
sic falsa; nam cum hæc sit falsa, aliqua erit
præmissa falsa, non minor, quia nota, ergo
maior, omne B. est A. erat ergo opposita
uera nullum B. est A.

Vbi aduerte, quod oportet illa propo-
sitionemque, coassumitur cum oppolita

probandæ esse uocam , vel quis manifeste
uera, uel quia data à respondentे, alias nō
demonstrabitur ad impossibile, nam re-
spondens dicet nō oppositam probandæ,
sed coassumptam esse falsam aduerte etiā
quod hic non sumit contradictriam op-
positam, quamvis id uelit Philo, nō enim
est demonstratio, cum propositiones nō
essent de, omni, sed sumit contrariam, quia
in materia necessaria particularis uel inde
finita equiualet uniuersali. & si una est ue-
ra altera falsa, sicut in contradictione, &
contra si una falsa, altera uera est.

Termini igitur similiter ordinantur, &c.

Si similitudinem inter utramque demon-
strationem assignat, nempe in ordinatio-
ne terminorum : sicut enim tres termini
secundum figuram ostensiua ordinantur:
ita in demonstratione ad impossibile sunt
tres termini, secundum figuram aliquam
dispositi, quāvis non eodem modo utrāq;
conclusionem probet, ut dictum est, scd dis-
serunt hæc demonstrationes in negatiuā pro-
positione, in quo termino, & qualis sit.

Propter quod aduerte quod in syllogis-
mo illo ostensi est una præmissa negatiuæ,
puta maior, nullum B. est A. in qua ma-
jus extreum de medio prædicatur in syl-
logismo uero ad impossibile: est etiā una
negatiuæ, putta opposita conclusionis false-
llatæ, ex cuius ueniente colligimus conclu-
sionē falsam; ut si dicas, omnis homo est
irrationalis, omne rationale est homo, &
ergo rationale est irrationalis, at nullum ra-
tionale est irrationalis, ergo conclusio est
falsa, & per consequens aliqua præmissa ;
uide igitur quomodo in hac demonstra-
tione est illa negatiuæ, nullum rationale
est irrationalis, quæ est ex maiori extre-
mo de minori negato, quod dicitur nullum
C. est A.

Dicit modo Arist. cum talis negatiua est
notior quā negatiuæ maior ostensiui possi-
mus per hæc probare ad impossibile illam
maiorem: at cum maior est notior, manebit
demonstratio ostensiua, nō ad impossibile,
uerbi gratia, si quis uelit probare ad im-
possibile, nullus homo est irrationalis, sic
dicit; omnis homo est irrationalis, omne
animal rationale est homo, ergo oī ani-
mal rationale est irrationalis, sed nullum
animal

animal rationale est irrationale, ergo conclusio falsa, & aliqua præmissa ista est bona demonstratio, quia notius est nullum animal rationale esse irrationale, quā nūl lum hominem esse irrationalem, propter expressam repugnantiam: quod si non esset notior hæc negatiua, non possemus aliam probare, quia utranque admittere nolle quis, sed falsum concederet.

Sensus clarus est, sicut in syllogismo ad impossibile propria coassumpta cū opposita probandæ, debet esse clare uera, ne ei falsitas conclusionis attribuatur, & ita conclusio clare falsa, & eius opposita manifeste uera, ne aliquis etiam conclusionē dicat esse ueram, & oppositam falsam, in probatione ergo ad impossibile negatiua est clarior quā negatiua præmissa demonstrationis ostensiua. Aduerte igitur literā: dicit enim quod differt, in quo, & qualis sit notior priuatiua, idest utra negatiua sit notior, an quæ est syllogismi ostensiui maior, puta illa, nullum B. est A. an quæ est opposita conclusioni ex qua est syllogismus ad impossibile, puta nullum C. est A: si hæc enim quæ conclusio dicitur notior est, fiet syllogismus ad impossibile, cum uero ea quæ in syllogismo ostensiuo erat notior est, sit tantum ille ostensiuis & non ad impossibile propter rationem quam dedimus.

4. Natura autem prior est, &c.

At quamvis negatiua syllogismi ad impossibile sit notior, natura samen prior est illa maior ostensiui, nepe prior est, nullum B. est A. quæ erat maior, quam nullum C. est A. quæ erat in syllogismo ad impossibile, quod probat: quia hæc est conclusio syllogismi illius ostensiui, cuius maior probatur, puta nullum B. est A, omne. C. est B. ergo nullum C. est A. conclusio autem posterior est natura præpositionib. in uera deimontatione.

Nota.

Et nota artificium Aristot. quod aliqui non intelligentes uitio dederunt, ut meminit Philop. hi enim cum reprehendebat quia in syllogismo ad impossibile nō probatur maior ostensiui, sed eadem conclusio, & non aduerserunt quod Arist. non probat illam ut maiorem, sed ut quādam præpositionem, ut alia sit quæ probatur ostensiua, alia quæ ad impossibile, sed illam in-

syllogismo & demonstratione sumput, ut melius ostenderet negatiuam in syllogismo ad impossibile esse illa posteriorē natura, cum ex illa ostensiue propter quid demonstretur.

Nec oportet te intelligere semper demonstrationē ad impossibile procedere ex negatiua posteriori natura, nisi cū illa, ex qua syllogismus ostensiuis sit, est in demonstratione propter quid.

Dices, nonne si illa non esset in demonstratione propter quid, tunc negatiua de monstrationis ad impossibile esset prior, dico, esset quidem, sed hic de demonstratione ne potissima, q̄a p̄ causam est, loquimur.

Non enim si contingit remoueri, &c.

Posset quis dubitare, quomodo si per illum conclusionem negatiuam ad impossibile probamus maiorē illā negatiuā, possit esse quod ista sit prior, ex qua probamus, posterior erit, respōdet, nō idcirco quod ex illa cōclusionē negatiua removēcamus, oppositam prædicata majoris, major habebit rationem cōclusionis illate ex illis tanquam ex causa, & præmissis hoc enim fieret si talis maior esset sub illa negatiua sumpta, sicut pars sub toto, idest sic est particulae sub uniuersali; at non sic sumitur, nullum B. est A. sub illa nullū C. est A. sed potius contra, ut dictum est.

Si igitur ex dignioribus, &c.

Argumentū colligit quo intentam conclusionem probat; potior est demonstrationē que ex prioribus & certioribus natura procedit, quam ea quæ non sic se habet, at negatiua ostensiua est ex prioribus & certioribus natura, quam quæ dicit ad impossibile, ut notum est, ergo erit præstabilit illa, affirmatiua uero est potior negatiua; ergo erit et potior ducenti ad impossibile, est ergo omnis ostensiua potior.

Quæscientia certior ac prior sit: quæ una, quæ diversa inter se sciencie sint. Et quod eiusdem plures esse demonstrationes possint.

CAP. XXIII.

Scientia autem certior, & prior sciētia, quæ ipsius, quod & propter quid

quid est eadem, sed non ea, quæ seorsum ipsius quod ab ea, quæ propter quid; & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, ut Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appositione, ut Arithmetica Geometria.

2. Dico autem ex oppositione, ut unitas est substantia sine positione, punctus vero substantia cum positione, hoc autem ex appositione.

3. Una autem scientia est, que est unus generis, quæcumque ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se.

4. Altera vero scientia est ab altera, quarum cuncte principia, neque ex ipsisdem, neque alteris ex alteris sunt: huius aut signum, cum ad inde monstrabilia uenerit: oportet enim ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem generis sint, & cognata.

5. Plures autem demonstrationes esse eiusdem evenit, non solum ex eadem cordinatione accidenti non continuum medium, (ut eorum, quæ A.B.C. & D. & E.) sed & ex altera ut sit A. transmutari in quo autem D. moueri, ipsum uero B. latari, & rurus E. quiescere. Verum est igitur & D. de B. & A. de D. praedicari: nam quod latatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rurus A. de E. & E. de B. uerum praedicari: quatenus altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, non tam, ut neutrunt de neutro dicatur mediorum: necesse est eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est & per alias figuræ, quot modis

contingit eiusdem fieri syllogismus.

Certior autem est scientia, &c.

Nunc tandem de ipso effectu demonstrationis, nemppe de scientia differit, ac tria theorematata in capite præsenti post Triplicem notatum digna, quodum primum est, Una terrena scientia dicitur certior & prior à triplex scia certior primo illa certior est quæ quia & proportionis, & per quid simul docet, id est, quæ ueritate, prior aut & eius causam docet, quam ea, quæ solù quia, id est ueritatem docet, sed extra proportionem quid, id est sine causa; uel ab effectu, uel à signo, uel à causa remota.

Secunda scientia certior est quæ non est de subiecto, quam quæ est de subiecto notat. Philop. non debere vocari scientiam quæ non est de subiecto, singularem, sicut in capite de substantia, sed uocat scientiam: nam esse de subiecto, qua tractat de re abstracta à subiecto: subiectum uocat materiam sensibilem, ut notant S. Th. Alber. Aegid. & Auero. unde scientia quæ abstracta à materia sensibili certior est illa, quæ considerat res in materia sensibili, ut Geometria, quam Perspectiva, & Arithmetica, quam Musica notior est: nam geometria, & Arithmetica sunt magis abstractæ: similiter Metaphysica, & Mathematica certiores quam Physica sunt, quippe quæ à materia sensibili abstracta huius certitudinis. Auero reddit rationem: nam quanto res est materialior, tanto magis expedita est prædicatio per accidens, quæ impedit scientiam, ut triangulum in materia sensibili id est genus, uel terceus, est albus, calidus, & similia per accidens, a quibus liberatur abstractio a materia huiusmodi.

Terter, Scientia quæ ex additione est, minus est certa quæ ea quæ non est additione, ut Arithmetica certior est quæ Geometria, nam principiū Arithmetice, puta unitas, est sine positione, at principiū geometriæ, nemppe punctum, dicit positionem, positio autem est ordo partium in ordine ad locum, quæ positionem habet continuum permanens, de quo agit geometria, non autem discretum, de quo est Arithmetica; quatenus ista certior in eum expedita prædicatio per accidens, quæ ex situ & loco orientur. Dicte, non ne iste modus certitudinis est idem qui præcedens & responderet Aegid.

Aegid.& bene nos esse eundem; nam illie consideratur abstractio a materia sensibili: hic alia abstractio, a continuo & positione.

Dico autem ex additione, ut unius, &c.

Geometria est ex additione ad Arithmeticam, per principia ipsarum: nam principium geometriae est punctum, hoc autem est substantia positiva, id est habens positionem. non intelligentes quod punctum secundum se positione habeat, cum non secundum se sit in loco, sed secundum corpus, quod superficiebus lineis, & punctis terminatur: unitas vero est substantia sine positione, ergo propter ea abstractior est & minus ex additione.

Dubitabis, nam uidetur quod unius sit ex additione: nam illud quod dicitur sine additione, additum est. respondet non esse id adiunctum aliquod, sed tantum dicta negationem positionis, negatio autem non est additio realis.

Dubitabis, quomodo punctū & unitas dicantur substantia, cum accidentia sint, responderet Philop. id secundum Pythagoricos dictum esse, existimabant enim lineas, puncta, superficies, & cetera esse rerū substantias, de quo disputat 3. Metaph. c. 5. & etiam secundum eos vocat substantias 5. Meta. c. 8. At S. Th. id secundum Platonicos dictum esse censem. Vtraq; opinio & S. Th & Philop. uera est, nam tam Platonici quam Pythagorici fuerunt huius sententiae, ut habent 4. Metap. tex. 24.

Aliter alii exponunt, ut per substantiam intelligamus naturā tā substantiae, quam accidentis, ut sumitur 1. c. antepredic. & ita exponit Alber.

3. Alber. Alii per substantiam idem' q: od indivisiibile intelligunt, inter hos est Auerro. Alii per substantiam intelligunt veram substatiā, sed hāc dicuntur substantia, quia eis ablati substantia destruitur, ita exponit Aegid. quilibet ex his est congrua exposicio, prima mihi maxime placet.

Circa has certitudines tres aduerte ex Alber & S. Tho quod dupliciter potest sumi certitudo in scientia uno modo ex parte rei, altero modo ex parte modi cognitio- nis. ex parte rei, quando res est immateria lio & impli- cior tanto eius cognitio est certior, ut dicit Auerro, materia enim ob

stat cognitioni, cum materialibus multa, per accidens insint: ex parte uero modi, cui res per causam cognoscitur, eius est certior cognition, potior tamen est hāc priori, nec decipiari existimans idem esse dignitatē & certitudinem, nam dignitas potius a rei nobilitate, quam ab immaterialiitate, uel a modo cognoscendi sumitur, cū igitur hāc duplex sit certitudo prior duabus ultimis modis continetur, posterior uero in prima, sit explicatum est.

Vna autem scientia est, quae est, unius generis, &c.

Secundum Theorema constituit, de unitate, & diuersitate scientiarum. loquitur autem non de scientia peculiari alicuius conclusionis, sed de generali habitu scientiarum. Alber. autem, S. Th. Aegid. & alii nonnulli, sic exponere uidentur ut Aristoteles quatuor ostendere, quae sub una scientia continentur, quo rum primum est, unicum communitate obiectum comprehendens omnia, quae sub tali scientia sunt; sicut, est corpus naturale in Physica, ens in Metaphysica, & tale uocant genus scientiarum. hoc autem dicitur unus, uel uniuersum, uel solum analogum: analogia enim non impedit scientiam, ut expresse docet Aristot. 4. Metaph. cap. i. alterum est, principia scientiarum, sunt enim in qualibet scientia propositiones generalia & indempetrabiles in illa, ex quibus procedunt eius demonstrationes, ut superius est dictum. tertium est, partes illius scientie, per partes intelligunt species inferiores subiecto, ut Physicus non solum corpus naturale, sed etiam ipsius species, puta animalia, plantas, & reliqua mixta, & horum species considerat, ut docet Aristoteles 4. Metaph. cap. 2. species, inquit, & species specierum unius scientie genere est considerare. per partes etiam intelligunt partes essentiales & integrales subiecti, & inferiorum subiecti, quas omnes una scientia considerat. Physici enim est considerare partes corporis naturalis, materialis, & formam, partes animalium, & plantarum, & reliquorum corporum naturalium similiter. quartum est passiones subiecti & inferiorum subiecti, & partium eorum, ut notum est in qualibet scientia. sic illi exponunt, & sine dubio doctrina.

*De unitate
se scientiarum scilicet
dum theorema.
1. expos.
d Th. Al
be & alio
rum.*

Nota.

E c est

In Cap. XXIII.

est uerissima, maximeque nota nda, quam
uis non ita videatur textui responderem.

2. expoſ. Philo. aliter litteram hanc interpreta-
tur, ut sit sensus: una scientia dicitur, quæ
versatur circa unum genus theorematū, id
est conclusionum demōstrabilitū: sunt autē
theorematā unius generis, que constant ex
eisdem principiis illius generis, sicut geo-
metrica theorematā omnia sūt ex linea, ex
triangulis, ex figuris, uel ex aliis que sub
generē Geometria continentur; puta con-
tinuo; similiter omnia sunt ex eisdem prin-
cipiis & dignitatibus illis subiecti: prete-
rea sunt unius generis partes & passiones
horum nempe principiorum, uel theore-
matū, partes principiorum sunt partes
integrantes, uel essentialē subiectorū, ut
partes circulorum, quadratorū, corporū:
passiones principiorū, ut passiones linea-
rum, que sunt principia figurarum, scilicet
frangi, concurrere, & similia.

Intelligere etiam possumus partes theo-
rematum: aliquando enim multæ uerita-
tes simul demonstrantur, quarum singulæ
dicuntur partes theorematē illius, ut demō-
strat Euclid. angulos equicurvis, qui sunt
ad basim, & equales, & qui sunt extra ba-
sim esse equalēs etiam sunt ista duo, quo
rum singula dicuntur partes: etiam intelli-
gere possumus passiones theorematū,
que sunt illæ que ad ueritatem demōstra-
tam consequuntur, quale illud est quod
ex dicto theoremate sequitur, nēc angu-
los extra basim equicurvis esse maiores iis
qui sunt intra basim: sunt etiā alia multa,
que ex uariis theorematīs demonstratis se
quuntur.

Ita exponit Philo. & bene, quamvis
breuius forsā possumus Aris. interpretari,
ut sit sensus: Scientia una est que est unius
generis, id est que de iis, que sunt eiusdem
generis tractat: explicat autem que dicantur
eiusdem generis, & dicit ea esse que ex
eisdem principiis sunt, ut homo, leo, plan-
ta, & mixta, ac elementa eiusdem generis
dicuntur, cum ex eisdem principiis sunt:
sunt enim ex materia & forma. subdit pas-
siones horum, que ex eisdem principiis
sunt, nempe ex principiis subiecti scietiae,
esse eiusdem etiam generis, ut in una scie-
tia sit subiectum, eius principia, & passio-
nes, & ea que eisdem principiis constant:
per partes autem idē, quod per passiones

intelligit, & sic patet sensus literæ.

Altera autē scietia ē ab altera, &c. 4. Dedi-
ciat scie-
tiam.

Diversitatem scientiarum modo consti-
tuat, dicens scientias esse diuersas, que tra-
stant de rebus, que non sunt ex eisdē prin-
cipiis, nec principia unius, sunt ex princi-
piis alterius, sicut Physica, & Mathematica,
habent enim principia diuersa: illa
enim que tractat de iis quorum principia
sunt ex eisdem, sicut principia hominis,
leonis, & equi sunt ex eisdem primis, ut ex
materia & forma, nō faciunt diuersas scie-
tias: similiter ea quorum principia unius
sunt ex aliis, ut hominis principia ex prin-
cipiis generis animalis, non faciunt diuersam
scientiam: quamuis ista possemus in-
telligere de principiis complexis, & cogni-
tionis, sed est sensus.

Ponit autem duo signa, alterū ut resol-
uamus res in ultima principia sua, & sic
cognoscemus, an ex eisdem principiis res
fiant, ut equum in materiam, & formam,
figurā in lineas, que cū diuersa sunt prin-
cipia, ad diuersas pertinebunt scientias, al-
terum signum est, ad cognoscēdum ipsum
principium, an sit diuersum, nempe cum
non fuerit eiusdem generis, & proximum
& cognatum cum ipso principato: sunt
enim principia, & ea que ex principiis
sunt eiusdem generis. hæc etiam intellige
de principiis cōplexis & conclusionibus.

Plures autem demonstrationes
eiusdem, etc.

Hoc est tertium theorema, in quo, quan-
tum mihi uideretur, rationem reddere uide-
tur, quare per principia assigauerit scien-
tiarum diversitatem, docetque unius rei
plures esse demonstrationes, non solum
ex uno ordine, sed etiam ex diuerso; in quo
manifestat posse de eadem re uarias esse
scientias, ac proinde melius per principia
diversitatem earum assignari.

Dicit ergo: Plures posunt esse demon-
strationes unius, non solum accipiēdo me-
dium non continuum ex eodem ordine,
sed etiam accipienda ex diuerso. In primis
per eundem ordinem intelligit eādem ge-
neris coordinationem, ut omne B. est A.
potest demonstrari per C. & per D. & pe-
r E. nempe homo est substantia, per animal,
uiuens, corpus, per media diuersi ordinis
intelligit media non in secundo ordinata, si-
cūt

est Themist. dicit, bipes, & rationales, per quae demonstratur animal.

Sed dices, quid per medium non contum intelligit? aliqui intelligunt medium mediatum, sicut uiuens est homini. aliqui medium in diverso syllogismo, non contum dicunt: at cum in eodem syllogismo plura media disponuntur, sicut sit in conglobato syllogismo, dicuntur continua, ut omne corpus est substantia, & omne uiuens corpus, & eo animal uiuens, & omnis homo animal, ergo ois homo est substantia.

Sed iudicio meo per nos continuū me dicio in eodem ordine intelligit, medium supremo in affirmando, ut sit sensus, ad probandum omnem hominem esse substantiam, plura media ordinata inueniemus, sed medietate, unicum est enim immediatum, nempe corpus ipsum.

Vt sit A. transmutari, in quo autem D. moueri, &c.

Ponit exemplum demonstrationis per plura media diversi ordinis; sit conclusio omne latans transmutatur, omne B. est A. sint duo media, mouens D. & quiescens F. tunc dicet omne D. est A. omne B. est D. ergo omne B. est A. id est, omne, omne mouetur, transmutatur, omne latans mouetur, ergo omne latans transmutatur, similiter etiam dicetur, omne E. est A. omne B. est E. ergo omne B. est A. id est omne quiescens transmutatur.

Dubitatur quomodo quiescens transmutatur, & quomodo latans dicetur quiescere & transmutari; sunt ad hoc innumerare solutiones, tamen quae mihi magis ad recte facere uidetur, est, ut hic sumantur aptitudoinaliter ista; ut sit sensus, quod latans apertum est moueri & quiescere, licet non simul quiescat: ac mouetur, ac ob eam causam est mutabile, loquitur enim de latitia sensibili: similiter iste sensus illius majoris quiescens mutatur, id est mutabile nulli enim quiescere cui non insit, & motus & mutatio aptitudine: est enim idem oppositorum subiectum.

Non tamen est neutrum de neutrō, &c.

Cum media diversi ordinis eiusdem esse docuisset, ostendit non esse adeo diversa media, quia praedicentur in se, nam

eidem alicui insunt, inter se ergo praedicanter, quamvis non essentialiter, ut quiescēs mouetur, id est, cui quiescere, motus in est, aliqui legunt, quod non praeditur, sed existimo melius legi, sicut expositum est, tandem concludit posse etiam in aliis figurarum modis per plura unū demonstrari

Q. V. AESTIO I.

circ. cap. 23.

Occurrunt aliquæ difficultates in hoc capite, est autem argumentum primū, si una scientia esset, qua unum est generis, sequeretur quod unica esset scientia de substantia, quae unum genus est, consequens autem est falsum, nam alia scientia est Medicina, alia Physica, alia Astrologia, alia de Angelis, quae tamen omnia sub uno substantiae genere coarentur.

Secundo, si eiusdem scientie esset considerare genu, & ipsius species, sequeretur quod Metaphysica quae de substantia, tractat, & de aliis generibus, omnes species rerum considerat, nullaque scientia reliqua esset, quod falso est.

Tertio, si scientie diversæ diversa hinc principia, ergo non essent eadem principia communia multis scientiis, hoc uero falso est, nam sunt dignitates multis, & aliæ quae omnibus scientiis communes.

Quarto, si una conclusio potest multa habere media, ergo augentur demonstrationes ex parte mediorū, cuius oppositū docuit Aristoteles capite nono superiori, ut dictum est, hęc sunt quae præcipue explicare oportet in capite isto.

Circa argumentum primū oportet aliquid præmittere fundamenta, & conclusiones primū sit, triplicem esse unitatem in scientiis, sicut in aliis accidentibus; est enim unitas numerica, specifica, & generica scientiarum distinguuntur numero penes subiecta quibus inherent, ut enim alia est albedo tua, alia illius, propter diversitatem subiectorum: ita alia Dialectica huius, alia illius, similiter de aliis scientiis, de hac autem unitate non est sermōnē præsenti, sed de unitate specifica & generica, & hęc ab obiectis, id est a rebus, de quibus scientie tractant, sumitur: sunt enim diversitatē scientie secundū diversitatem rerum de quibus,

1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

4. Arg.

1. Jam.

2. Triplic.

unitas.

meri.

specifice

generice

E c 2 lunt

sunt eius rationem dat sanctus Thomas: scire enim est quædam operatio animæ in rebus; ut igitur motus summunt species alterius, ad quos sunt, ita scientia ab obiectis.

3. fund. Sit secundum fundamentum, aliter se habet res seu obiectum, quod scitur, ad intellectum, aliter res quæ sentitur ad sensum: res enim sentitur secundum quod est, neque singularis, in loco, praesens, & cum aliis conditionibus, at res non intelligitur sicut est, sed abstracta in universalis a conditionibus materialibus, unde uis scientia sit opus est, ut sit aliqua res, quæ cognoscatur, & sit quædam necessaria conditio, nempe quæ sit abstracta a materia; sicut ignis non conburrit, nisi sit aliqua materia, & proxima, ex quo sit, ut qui dicit aliquid esse scibile, dicat non solum rem cuius scientia est, quam Caius uocat rationem formalem sub qua; non est igitur diversas scientiarum tantum in diversitate rerum secundum se, sed simul cum diversa abstractione, & hoc est quod dicunt Metaphysici, scientias, distinguunt secundum diuersitatem rerum formalem in ratione scibili, id est, secundum abstractionem uariam, res enim constituitur in genere scibili per abstractionem, potestque esse ut sit unum genus entis & diversa genera scibili, sicut corpus, & angelis unius generis sunt in genere ei, tamen duo in genere scibili, differenter quia magis abstractus est angelus, quam corporis, similiter, potest esse quod sint duo scientias, genera secundum rem, & unum in genere scibili, quia nimirum habent eandem abstractionem, ut planta, & animalia differentes, ergo uarias, & constituens scientias est abstractio.

4. fund. Sit tertium fundamentum, materia esse Triplicem, quandam singularem, nempe materia solidationes individuantes, in quibus natura singulariter specifica sunt extra intellectum, quædam vis sensibili sensibilem, scilicet qualitates elementares, lis, inelli, & quæ ex his proueniunt, cum quibus sub gibilis. Tertia corpora commixta inveniuntur, tercia est materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ geometricæ sunt.

5. gradus Secundum hanc materiam triplice quinquegradus abstractionum sumi possunt. primus a materia singulari, sed non sensibili rerum primus, quæ abstracta non pertinet a materia sensibili, quae non sunt substantiae iste naturales, non sensibili, qualitatibus sensibilibus pertinet consiste-

re, em quæ abstractione sumuntur Physica. Secundus est a materia singulari, sed non sensibili, earum enim rerum quæ a sensibili abstractione poterant, ut Perspectiva & Musica, & similes, haec enim non abstracta a sensibili materia: non sicut Phys. nam illæ sunt de rebus, que, possunt a sensibili abstracta, haec vero non.

Tertius est a materia sensibili, sed non intelligibili, qualis geometria: considerat numeri figuræ non subiectas qualitatibus, si in magnitudine, quæ est materia intelligibili.

Quartus est ut ait Aegidius ab intelligibili rationem, sed non realiter, talis est Arithmetica, quæ tractat de numero abstracto hendo a magnitudine secundum rationem, quamvis realiter numerus sit in corporibus.

Quintus est a materia intelligibili secundum rem, sicut Metaphys. quæ agit de his, quæ realiter non habent quantitatem, neque de intelligentiis, & de Deo, quamvis non secundum omnem partem Metaphys. realiter abstracta, cum tractet de communib. etiam rebus sensibilibus, hi igitur sunt uarii abstractionum gradus norandi, secundum quos scientiarum diuersitas sumenda est.

Et igitur prior concl. diuersitas generica scientiarum sumitur ex diuersitate rerum, & simul diuersitate abstractionum, ut scientia dicatur, diuersa, quæcā de diuersis rebus, sine uariis hinc abstractione, unde perspectiva & geometria dicitur non diuersa, quia licet uaria sit abstractio, quia sunt de eadem & in parte, ut Metaphys. Mathematica, Physica, generis distinguuntur, uariæ, non abstracta.

Posterior concl. Scientia distinguuntur secundum specie, quæ de diuersis rebus sunt cum eadem abstractione, uel de eadem re sub diuersa abstractione, sicut Scientia de plantis, & de animalibus sunt uariæ specie, & sunt res distinctæ sub eadem abstractione, similiter perspectiva, & geometria differunt specie, quia uarie eandem rem abstractant nec in hoc assentior Caius, qui credit scientiam de triangulo tantum numero differre a scientia quadranguli: imo differunt scientie illarum specie, sicut demonstrationes: si enim multæ de illis essent, sicut sunt de plantis, & animalibus, ita esset duo habitus specifici, & scientiarum, sicut sunt scientia plantæ, & scientia animalis.

Per ista est facilis solutio argumeti pri-
mij, non enim scientiarum distinctio, uel uni-
tas a genere secundum rem tantum sumen-
da.

ad 2
da est, sed a genere scibili, quod est secundum abstractionem: in substantia autem uaria abstractiones continentur, & ob id uaria scibilium genera. & hæc sunt obseruanda.

ad 3
Ad secundum dicitur scientiam generis considerare species illius, & inferiora, quæ tamen sunt sub eadem abstractione, quando uero mutatur abstractio, cessat iā scientia, species ergo secundū genus scibile, non se cūdū genus rei solum considerandæ sunt.

ad 4
Ad tertium facilis est responsio: non, n. hic de illis communissimis principiis sermo ē, sed de communib[us], quæ tamen sunt in materia propria illius Scientiæ, uaria autē res scibiles, uaria habet principia propria.

Ad quartum dico in diuersis generibus causarum posse unius plures esse demonstrationes, ut notum est, similiter in eodem genere causæ, sed mediatæ, ut hominem esse substantiam, & per animal, & per uiuens demonstramus, & hoc dicitur in præsenti, sed in eodem genere cause per plura media immediata, impossibile est idem de monstrare, & hoc dicitur ca. 9. nec est contradictione: hic tamen cōsiderare unum est: eandem rem ad uarias scientias pertinere, sed non sub eadem abstractione, unde Physicus de figura tractat sicut geometri, sed ille in corpore naturali, hic abstrahendo a sensibili propterea unus per principia motus, alter per principia magnitudinis probat: unde re uera formaliter de eodem non sunt plures scientiæ, sed naturaliter ita men clarius percipitur distinctio in ipsis principiis. idcirco Arist. Scientiarum diueritatem ab illis sumpsit. hæc de præsentis quæstione.

Eorum que fortuna eveniunt, queque in sensu[m] functione sunt, non esse scientiam.

C A P . X X I I I .

*E*ius vero quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neque enim ut necessarium, neq[ue] tamquam ut plurimum est, quæ est à fortuna, sed quod præter hæc sit. Demonstrationis autē est alterius horum: omnis enim syllogismus,

aut per necessarias, aut per eas quæ ut plurimū propositiones conficit & si propositiones quidē sunt necessariæ, & conclusio erit necessaria, si uero ut plurimū, & conclusio talis. Quare si id quod est à fortuna, neq[ue] ut plurimum est, neq[ue] necessarium, non esset utiq[ue] ipsius demonstratio:

Neq[ue] per sensum est scire. si enim est sensus huius, & non huius cuiusdam, sed sentire necessarium est hoc aliquid, & alicubi, & nunc: uniuersale uero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nunc: neque enim esset utique uniuersale: quod enim semper & ubique, uniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem uniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quod neq[ue] scire per sensum est.

Sed planum quod & si esset sentire triangulū, quod duobus rectis æquales habet angulos, quereremus utique demonstrationem, et non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia uero est in cognoscendo uniuersale.

Quare et si supra lunam essemus, et videremus obiectam terram, no utique sciremus causam defectus: sentiremus enim nunc quod deficit, et non propter quid omnino: non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo quod speculamur hoc plerumque contingere, vniuersale utique venari demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus uniuersale manifestum est. Vnuersale autem honoratum est, quoniam significat cau-

E e 3 sam,

In Cap. XXIII.

lau., quare de talibus universalis notitia honoratior est sensibus & in reflectione quorumcunq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quod impossibile est sentiendo aliquid scire demonstratiorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem.

a. l illu- Sunt tamen nonnullæ quæ refertuntur in sensus defectum in problematis: quædam enim, si uidemus, non utique quereremus, sed non tanquam scientes, eo, quod uidemus, sed ut habentes universalē ex eo quod uidemus: quemadmodum si uitrum perforatum uidemus, & lumen permeans, planum utique esset, & propter quid? - com-
minat. burit, & ex eo plane, quia uidemus fieri deorsum in unoquoque, intelligeremus simul, quod in omnibus sic est.

Duo docu- ¹ Sed eius, quod est a fortuna, &c.
menta. **H**oc capite duo precepta contineantur, quorum alterum est, rerum quæ fortuito & casu contingunt, non esse sciētiā, huius ratio est, quia non sunt necessaria, nec plerunque eueniunt sed raro, ut quod fodens uineam inueniat thesaurū: demonstratio enim quæ scientiam facit, non est nisi necessariorū quæ semper sunt, aut eorum quæ plerunque sunt, cum non nisi ex positionibus accessariis, aut plerunque procedat, ac talis debeat esse conclusio, quales præmissæ & propositiones sunt

2. docu- ² Neq; per sensum est scire: si enim est sensus huius, &c.
mentum. Alterum documentum est, per sensum non esse scientiam, id est non dicitur scientia per sensum cognitionis, ratio est, quia scientia est universalium, at sentire est singularium, quæ sunt hic & nunc, & secundū locum & tempus variantur, universalē vero ubiq; & semper est, id est non aliter se ha-

bet in uno loco & tempore, quam in alio.

Nota quod dicit, sensus est talis, & non huius talis, at sentire non est, nisi hoc aliquid sensus & intelligentia horum notanda est, nempe sensus ipse, qui potentia est, ut uisus, auditus, & reliqui habent pro obiecto ipsum universalē, puta colorem uisus, non hunc, non illum, sed in communione sonum auditus, & sic alii, at uero actus & operatio sensus non est, nisi circa singulare: non enim hunc nisi uel illum colorem in singulari uideamus, at intellectus non solum pro obiecto habet universalē, sed etiam universalē intelligit, ideoque eius cognitionis scientia est.

Dicit, ergo, quod quamvis sensus, neque ipsa potentia tale aliquod, id est aliquid in communi respiciat, non hoc in singulari, tamen eius actio, sentire nempe, est circa hoc aliquid, id est singulare, scientia autem in operatione etiam consistit circa uniuersale, quare cognitionis sensus non est scientia.

Sed manifestum est, quoniam si est, &c.

Posset quis Arist. respondere, si per sensum cognitionis effectum, seu rei passionem, forsitan erit scientia, ut si triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis uideremus, responderet, nullo modo sic esse scientiam, sed adhuc quereremus demonstrationem, nam non cognoscit sensus id universaliter esse in omni triangulo, quod necessarium est ad scientiam, cum scientia universalium sit.

Vnde est si super lunam esse

mus, &c.

Posset iterum quis dicere, forsitan si causam & effectum sentiremus, esse per sensum scientiam, ut si super lunam existentes terrā obiectā, & eclipsim uideremus, responderet, nec sic per sensum sciri: non enim universaliter cognoscimus, cum sensus hanc eclipsim tantum percipiat, non autem quod universaliter ex tali causa se quatur, quod scire est; unde concludit hæc cognitionem universalis esse honorabiliter cognitione sensus, cū sit cognitionis per causam, similiter honorabiliter cognitione etiam intellectus, quæ non est per causam, dummodo sit de re, quæ habet causam, nam cum res est sine causa, sicut pri-

ma

ma principiā; horum cogitatio nobilior est; etiam si per causam non sit; unde concludit per sensum non contingere scire, nisi quis dicat sentire scientiam habere, p demonstrationem, idest nisi quis per uocem hanc sentire uelit significare idem, quod habere scientiam per demonstratiōnem, & tunc non est disputatio, sed ut si significat actionem sensus.

Sunt tamen quedā reducta, &c.

Ostendit in scientiis esse necessariū aliquādō sensum, nempe in quibusdam problematis, q̄ si uiderentur, sine dubio sci rentur, non quod ipse sensus sit sciētia, aut in eo sit scientia, sed quod per eum s̄epe singularia percipientes, uniuersale intelle cū uenant, de quo est scientia. Ostendit exemplo antiquorum existit: iātium lumen esse corpus, cum autem eis obiiceret, quo modo ingreditur per uitru, cū duo corpora se penetrare non possint, respondebant, quia uitru habet minutissima foramina. dicit modo Arist. huius nō est scientia, p̄ in greditur lumen quia sunt foramina, & tamen si uideretur talia foramina, esset scientia, sed nō ex scalo caribī, sed p̄ uniuersale ex eo colligeremus cuius est scientia, nem p̄ omne uitru habere foramina minutissima. hoc exēplū ēm vulgarē operationē est.

Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse.

C A P. XXV.

Eadem uero principia omnium esse syllogismorum, impossibile primum quidem logicē considerati bus: hi quidem enim ueri sunt syllogismorū, illi autem falsi: quanquam enim liceat uerum ex falsis syllogizare: sed semel hoc fit; ueluti si A. de C. uerū, mediū autē B. falso: neq; enim A. ipsi B. inest, neque B. ipsi C. sed si harum media accepta fuerint propositionum, false erunt propositiones, eo quod omnis conclusio falsa ex falsis est, uera autem ex ueris, altera autem sunt falsa & uera,

Postea neq; falsa ex eisdem sibi ipsi sunt. n. falsa adiuicem, & contra tria, & impossibilia simul esse, ueluti iustitiam esse iniustitiam, aut timo rem, &c. & hominē equū, aut bouē, & equale, aut maius, aut minus.

Expositis uero sic, neque n. uero rum eadem principia omnium, altera n. multorum genere sunt principia, & neq; conuenientia, quemadmodum unitates punctis, non conueniunt: illę n. non habent positionem, hęc autem habent.

Necessitatem autem est, aut in media cōuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminum.

Sed neque communia principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur; (dico autem communia, ueluti omne affirmare, aut negare: genera enim entium altera sunt, & hęc quidem qualitatibus, illa uero qualitatibus insunt solis, cum quibus monstratur per communia.

Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiones uero aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt.

Amplius conclusiones sunt infinitae, termini uero finiti.

Amplius principia hęc quidem ex necessitate: illa uero contingencia. Sic igitur cōsiderantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus.

Si uero aliter quodammodo dicat aliquis, ut quod hęc quidē geometrię, illa uero ratiociniorū, illa autem medicinę: quid utique esset,

Eē 4 quod

In Cap. XXV.

quod dicitur aliud, preterquam quod sunt principia scientiarum: dicere autem eadem esse, ridiculum est, quoniam haec sibi ipsis eadē essent: sic enim omnia sunt eadem.

¹⁰ Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idē est querere omnium esse eadem principia, ualde enim factuum est: neque enim in manifestis doctrinis hoc sit, neq; in resolutio ne possibile est: immediatēnamque propositiones principia sunt: altera autem conclusio assumpta sit propositione immediata. Si uero quispiā diceret primas immediatas propositiones eadē esse principia, vna in unoquoque genere est.

¹¹ Si uero neq; ex omnibus, tanquā oporteat monstrari quodcūq;, neq; ita altero, tanquam sit unaqueque scientia, altera derelinquitur, quod cognata sunt principia omnium, sed ex his quidē hēc, ex illis aut illa. Manifestum autē et hoc est, quod non contingit, monstratum namq; fuit, quod alia principia genere sunt differentium genere. Principia. n. duplicita sunt, ex quibus, et circa quod: quæ quidem igitur, ex quibus, cōia sunt, quæ autē circa quod, propria, ^{all. mō} ^{guīnde.} ut numerus. magnitudine.

² Eadem autem esse principia omnium syllogismorum &c.

^{Socratis} ^{Aris.} Cum scientiarum diversitatem ex principiorū diversitate pueire docuisset, nūc principia diversa esse scientiarū, & demonstrationum probat, ac communius procedit, ab ipso syllogismo incipiens, ac ob id logicę tractare se docet, ut ait Philo. rationē reddit, cum non de propriis: sed de cōmūnibus primo dicat. sunt autem tres cōclusiones in capite, Prima est, impossibile est omnium syllogismorū esse eadē prin-

cipia. probat, syllogismi quidam sunt uera, nempe quorum conclusiones sunt uerae, quidam falsi, quorum conclusiones sunt falsae, ergo non possunt esse ex eisdē principiis, cum conclusio uera ex ueris, falsa uero ex falsis sequatur. posset autem quis dicere nonne etiam uerum ex falsis sequitur? respondet uerum id esse, sed nō sit nisi semel: hoc est in syllogizando uerū quidam ex falsis infertur, ut omne B. est A. omne C. est B. ergo omne C. est A. i. omnis lapis est animal, omnis homo est lapis ergo omnis homo est animal, tamen si iterū uelimus prosyllogizare præmissas iam totum erit falsum, tam præmissæ illæ quæ iterum assumentur, quam conclusio quæ infertur, nempe præmissæ falsæ prioris syllogismi, non igitur uerum ex falso syllogizatur, & prosyllogizatur simul, sicut contingit cum ex ueris procedit, tunc, n. tā syllogismus, quam prosyllogismus ex ueris sunt, non igitur omnium syllogismorum, eadem sunt principia.

Postea neq; falsa ex eisdē sūt, &c.

Secunda conclusio est, non omniū syllogismorum, etiam falsorum eadem principia sunt, probatur, falsarum conclusionū multiplex est modus, quædam tantum falsæ, quædā impossibiles, & impossibilium, quædam quia relatiū de correlatiōne predicatur; quædam quia contrarium de contrario, uel disparatū de disparato, uel negat necessarium; ergo sunt & varia principia falsa, pro varietate conclusionum, cū proinde sint falsæ, quia principia sunt falsa.

Expositis autem sic est, &c.

Tertia cōclusio, quam magis ad rē propositam, nēpe de demonstratione dicit, est, syllogismorum uerorū impossibile est esse eadē principia, quæ multa impliciter probat. primo sunt principia aliquorū proorsus diversa in uulso conuenientia, ergo nō sunt eadē principia: antecedens pater, unitas. n. est discreti, punctum cōtinui principium, quæ diversa sunt, hoc n. positionem habet illud uero non habet, ut dictum est.

Necessere est autem aut in media conuenire, &c.

Quamvis nonam rationem hanc ali- ⁴ ^{Partes} qui esse uelint: melius est secundum Phi- ^{p. Ph.} ^{G. D. Th.} log.

Sop. & S. Tho. quod sit confirmatio praesidentis, & probet illa principia non conuenire, quod Phylop. uocat unum de altero prædicari, quæ autem conueniunt, uno ex tribus modis conueniunt, aut tanquam in medio, aut tanquam in maiori extremitate, quod dicitur sursum, aut minore, quod dicitur deorsum, aut interius in prima figura, aut exterius in secunda & tercya, sensus est, quod si conueniunt illa principia punctum, & linea, aut ex eo, quod utrumque potest esse alicuius conclusionis pbandæ, aut maius extrellum, vel minus, vel medium in aliqua figura, sed hoc esse non potest, cum non eadem per illa præbentur, non ergo eadem sunt.

Sed neque communium principiorum, &c.

2. Arg. Secundum argumentum est, si ex eisdem omnibus procederent, maxime ex illis generalibus, quodlibet est vel non est, & de cuncto est uero affirmare simul, & negare: sed ex his non possunt: nam haec per se sola non sufficiunt aliquid demonstrare, nisi mediantibus propriis cuiusque generis, ut dictum est, ergo non sunt omnium eadem principia.

3. Arg. Amplius principio nō multo, &c.
Tertium argumentum est tot sunt sive principia quot conclusiones, sed conclusiones sunt multæ & uarie, ergo & principia. antecedens patet, nam principia sunt propositiones, propositiones autem sunt & sunt assūpto termino medio, aut immisso. dicit assumptum propter secundam & tertiam figuram, in quibus medium est extra extremitates. dicit immissum propter primam, in qua medium inter extremitates est.

Dices quomodo dicit quod propositiones non sunt multo pauciores conclusionibus, immo uidentur plures. Dico, uocat propositiones non omnes præmissas sed immediatas, quæ iam conclusiones esse non possunt hoc autem uerum est, quod si sumamus unam mediataam propositionem, plures in ea conclusiones quam principia inueniemus, ut patet in hac, omnis homo est substantia: sunt enim sex quæ demonstrari possunt, nempe homo est substantia, homo est corpus, homo est uiuens. animal est substantia, animal est corpus, uiuens est

substantia. sunt uero tantum quatuor, quæ non possunt demonstrari, scilicet homo est anima, animal est uiuens, uiuens est corpus, corpus est substantia.

Adhuc conclusiones sunt infinitæ, etc.

4. Arg. Quartum argumentum est, conclusiones sunt infinitæ, i.e. innumeræ, nō tot quin plures, termini uero finiti, ergo principia non possunt esse eadem. uim huius argumenti exempli intelliges, litteræ finitæ sunt, nempe uigintiquatuor, tñ infinitæ dictiones ex illis sunt uarie & distinctæ, quod ex eo est, quia uarie modis tales litteræ inter se connectuntur, aliter impossibile esset tot esse dictiones: similiter elemēta sunt quatuor, tñ mixta ex eis sunt multiplicia, quia uarie miscentur, ita similiter termini sunt finiti, cu[m] finita sint prædicamentorum genera, conclusiones uero absque limite, ergo uarie termini se ordinantur & disponuntur, & ita sunt distinctæ præmissæ & propositiones, quæ principia dicuntur.

Amplius principia haec quidem ex necessitate, etc.

Hoc est quintum argumentum: sunt n. principia uaria inter se, quædam. n. sunt necessaria, quædam contingentia, nō. n. omne uerum est eiusdem rationis, ergo nō sunt eadem omnium principia, unde cōcludit, non solum non esse eadem omnium principia, sed infinita, i.e. indeterminata, sicut et conclusiones sunt indefinitæ, & indeterminatae, ut dictum est.

Si uero aliter quodammodo dicat quis, etc.

Excludit modum, quo aliquis posset assertere eadē esse principia: posset n. quis dicere principia quidē alia esse in Geometria, alia in Musica, alia in Dialetica, alia in qua libet arte, sed haec dici eadem, quia singula eodem modo se habent, & sunt eadē suis conclusionibus responderet hoc assertere, es sed diuersa principia ponere: nullus enim duo uocat idem, quia unumquodque sit idem alicui, quia enim rationale est idem cum homine, & innibile cum equo, non propter rationale, & innibile dicenda sunt idem, aliter enim omnia possent dici eadem, nihilque esset diuersum.

At vero

In Cap. XXVI.

10 At uero neq; quod est omnib. &c.
Rewone Excludit alium modum quo quis posset
sur alia eadem principia dicere, nam quia ex om-
nibus principiis quodlibet infertur, ita ut
quamvis multa sint principia, tamē ex sin-
gulis quælibet infertur conclusio. hoc di-
cie insipienter dictum esse. probat in do-
ctrinis, idest Mathematicis secundum Phi-
lопон. in quibus experimur non omnes
conclusiones resoluи in eadem principia.
similiter in reliquis scientiarum demon-
strationibus. & probatur ratione, nam ex
propositione immediata sequitur conclu-
sio; ergo altera conclusio ex altera imme-
diata, alio principio, ut notum est, si igi-
tur quis principia immediatas uocet pro-
positiones, ut uero est, erunt principia di-
uersa secundum diuersitatem igitur, in
quorum singulis sunt sua immediata.

Si uero neque ex omnibus ,&c.

Resumit duos prædictos modos identi-
tatis principiorum, & excludit alium, dicit
ex omnibus non demonstrari quodlibet,
ut dictū est, nec ex altero, idest nec ex uno
omnia, cum sint in unaquaque scientia
sua principia. relinquitur unus modus i-
dentitatis, nempe quod dicā eadem quia
proxima, & cognata, & eiusdem generis,
sed hoc esse non potest, nam diuersorum
generum principia sunt, etiam generi di-
uersa: sunt enim principia in duplice diffe-
rentia, quædam circa quæ, idest subiecta
de quibus demonstramus, quædam ex qui-
bus nēpe dignitates: quæ sunt circa quæ,
semper sunt propria in quoq; genere sci-
entia: quæ sunt ex quibus, communia esse
possunt, sed secundum analogiam, ut dixi
mus, & eorum non est usus in scientia, nisi
limitentur ad particularem illius scientiae
materialm, sicut supra explicatum est.

Quod scientia, & scibile ab opinione
& opinabili discrepent, &
quid sit Solertia.

C A P. XXVI.

Scibile autem & scientia differunt
ab opinabili & opinione, quoniam
scientia quidem uniuersalis, & per
necessaria: (necessarium uero non
contingit aliter se habere) sunt autē

nonnulla uera quidem, & quæ con-
tingit aliter se habere. planum igitur
quod circa hęc quidem scientia
non est, essent enim impossibilia ali-
ter se habere, possibilia aliter se ha-
bere. Verum enim uero neque in-
tellectus (dico enim intellectū prin-
cipium scientiæ) neque scientia in-
demonstrabilis: hoc autem est acce-
ptio immediata propositionis. Ve-
rus autem est intellectus, & scien-
tia, & opinio, & quod per hęc dici-
tur, quare derelinquitur opinione
esse circa uerum quidem, ut falsum
contingens autem, & aliter se ha-
bere.

Hoc autē est acceptio immediata
propositionis, & non necessaria.
Et confessum autem est sic appare-
tibus, nanque & opinio, incertum
est, & natura talis.

Ad hęc autem nemo putat opini-
nari, quando existimet impossibile
aliter se habere, sed scire, sed quan-
do esse quidem sic, sed tamen & ali-
ter, nihil prohibet tunc opinari, tā-
quam quod talis opinio sit. Necessa-
rii uero scientia est.

Quomodo igitur est idem opinia
& scire? & propter quid non erit
opinio scientia, si quis ponet, omne
quod nouit, contingere opinari; cō-
sequenter enim hic quidem sciens,
ille uero opinans per media, quous-
que ad immediata uenerit; quare, si
quidem ille nouit, & qui opinatur
nouit: quenadmodum enim & qđ
opinari est, & propter quid, hoc au-
tem ipsum medium .

Aut si quidem ita suspicabitur,
non contingentia aliter se habere,
quenadmodum se habent defini-
tio-

tiones, per quas sunt demonstratio-
nes, non opinabitur, sed sciet. si au-
tem uera quidem esse, non tamen
hæc utique ipsis inesse secundum
substantiam, & secundum formam,
opinabitur, & non sciet vere ipsum
quod, & ipsum propter quid, si qui-
dem per immediata opinabitur, si
autem non per immediata, ipsum
quod solum opinabitur.

6. Eiusdem uero opinio, & scientia
non omnino est, sed quemadmodū
& falsa & uera eiusdem quodāmo-
do sunt, ita & Scientia & opinio e-
iusdem: etenim opinionem ueram,
& falsam (ut nonnulli quidem di-
cunt) eiusdem esse, absurdā contin-
git erigi, & alia, & non opinari, qd
opinatur falso.

Quoniam uero idem pluribus
modis dicitur, est quidem ut contin-
git, est autem ut non; commensura-
bilem namque esse diametrum ue-
re opinari absurdum est, sed quod
diameter, circa quam opiniones,
idem, ita eiusdem esti quod quid au-
tem erat esse utique secundum rō-
nem non est idem.

8. Consimiliter autem, & scientia
& opinio est eiusdem, hæc quidem
enim sic animalis, ut non contingat,
non esse animal, illa uero ut contin-
gat, ueluti si hæc quidem quod ho-
minis est, illa uero hominis quidē,
non autem quod hominis: idem e-
nim est, quoniam homo, hoc autē
sic nonidem.

9. Manifestum autem est ex his: qd
neque opinari simul idem, & scire
contingit: simul enim habere pos-
set suspicionem, quod aliter se ha-
bere, & non aliter, idem esset, quod

non contingit, in alio quidem enim
utrumque esse contingit eiusdem,
ut dictum est, in eodem autem non
sic possibile est: habebit enim suspi-
cionem simul ut quod homo esset,
secundum quod animal: hoc enim
esset non contingere esse non ani-
mal, & non secundum quod animal,
hoc enim esset sic contingere. Reli-
qua uero quomodo oporteat distri-
buere & in discursu, & intellectu, &
scientia, & arte, & prudentia, & si-
cientia, illa quidem naturalis, hæc
autem moralis speculationis ma-
gis sunt.

Scibile autē & scientia differunt
ab opinibili &c.

Scientiam ab aliis habitibus tandem se-
cernit sed præsertim ab opinione, hæc n.
dialectici opus est. Discretum autem scie-
tia & opinionis ex duplice parte sumitur
ex parte corum quorum est scientia & quo-
rum est opinio, quæ dicuntur scibilia &
opinabilia, & ex parte ipsarum credulita-
tis, quæ per ipsos habitus adueniunt: quo-
rum enim est sciencia semper necesse est
ita se habere, quorum est opinio non ita
per necesse est ita se habere, præterea per
scientiam cognoscimus rem, quæ non po-
test aliter se habere, & simul scimus quod
non potest aliter se habere, per opinionem
uero cognoscimus posse aliter se rem ha-
bere. Aduerte autem ex Themist. & Phi-
lop quod hic loquitur de opinione uera,
nam falsa nullam habet cum scientia simi-
litudinem.

Proponit igitur hanc conclusionem . Concl.
scientia & opinio, scibile & opinabile dit-
ferunt, & probat prius discretum ex parte
scibilium & opinabilium. Scientia quævis
est uniuersalium per necessaria principia,
at uero opinio non est per necessaria & ne-
cessariorum, ergo non est scientia. maior
est nota, minor probatur, sunt quædam ue-
ra quidem, non ramen necessaria, cum ali-
ter se possunt habere, hæc non cognoscis-
tur scientia, non intellectu, non scientia
inde,

In Cap. XXVI.

In demonstrabili, quamvis ita cognitiones uera sint, & quae per eas cognoscuntur uera sint, ergo illa cognoscuntur opinione, cum non sit alius habitus uniuersalium; opinio igitur est eorum quae alter se habere possunt & non necessaria sunt.

Explicat quid per intellectum intelligat, principium inquit scientiarum, per scientiam uero indemonstrabilem, dicit intelligenti cognitionem immediatarum propositionum. & quamvis aliqui utrumque id esse affirmant, tamen id non consonat litteris: propterea dico, per intellectum significari cognitionem principiorum communium quae per se nota sunt, quae ianuae scientiarum dicuntur 2. Metaph. per scientiam uero indemonstrabilem, cognitionem propriarum propositionum immediatarum quae non per se nota sunt, quae omnia superius late exposita & declarata sunt.

Nota quod inferens Arist. opinionem cognosci uera contingentia, addidit etiam opinionem falsum cognosci, non quia hic de opinione falsum cognosci, non quia hic de opinione falsa dicere intenderet, sed ne quis erraret existimando opinionem esse tantum uerorum, cum tamen etiam falso sum sit.

Hoc autem est acceptio immediate propositionis & non necessaria, &c.

Sicut in scientia propositiones necessariae inueniuntur quae mediatæ sunt, & per alias probantur: & similiter propositiones immediate, quae iam amplius demonstrari non possunt, ita inter probabiles, quorum est opinio, quedam mediatæ sunt, quae ex aliis probantur, quedam immediatae quae sunt probabilissimæ, nec iam amplius probabilitate probantur, ut diximus 1. Topic. de mente Alex. est igitur opinio non necessaria, siue mediata, siue immediata sint, quamvis Arist. tamum de opinione immediatorum in his uerbis loquitur, quia de mediatis clarum erat, probat autem quod opinio sit contingentium, at que hoc dicit esse certum, ex his quae communiter dicuntur, uocant enim opinionem incertam, & quae tali opinione cognoscuntur, res incertas, quae non firmam ac stabili habent ueritatem; est igitur opinio

contingentium, quo circa non est sciat, nec ipsum opinabile est scibile.

Adhuc autem nullus arbitratur, &c. 3

Alteram rationem ex parte credulitatis ponit ad distinguendam scientiam ab opinione, ratio est sumpta ex usu communis sic ut cap. 2. sumperat, quid esset sciare. inquit omnes cum aliquid cognoscunt, & si nul aliter se habere non posse intelligunt, se sciare existimant; cum uero aliter se posse habere credunt, se opinari consenserunt, ergo haec est natura opinionis & scientiarum, & sic ex parte credulitatis differunt, ut manifestum est.

Quomodo est igitur non identiter opinari, & sciare, &c.

Duo ex precedentibus suborientia dubia proponit, quibus magis opinionis natura manifestat. Alterum, an eiusdem sit opinio & scientia, ut uidet, quæ n. quis scit pôli alius opinari; Alterum supposito quod eiusdem sit opinio & scientia, uidetur esse idem, dum habent idem obiectum, quod si dicas non esse idem, quia qui opinatur non cognoscit per causam, hoc reuicit Arist. do cens est opinatorem resoluere usq; ad immensas casas, sicut n. per scientiam scimus effectum p causam, cum cām effectus illius esse scimus, & non posse aliter se habere, ita p cām opinamur cū cām aliter se habere existimamus, uidentur igitur eadē scientia & opinio, nota uerbum consequitur significare resoluere, ut nota Philop.

An si quis sic arbitrabitur non contingencia, &c.

Satisfacit posteriori dubitationi tāquā breuiori, & interrogando affirmat, dicitq; si quis procedens per definitiones & demonstrationes ueras, existimauerit illa non posse aliter se habere, non habebit opinionem, sed scientiam, si quis uero tamum uera esse non tamen necessaria, & propositiones illas per se non esse existimauerit, tūc non scientiam sed opinionem habebit. Si tales propositiones fuerint p causam & immedias, erit opinio effectus & causæ, si uero non ita fuerint, erit opinio effectus, & quantum. ex quibus habes differentiam ex parte credulitatis & existimationis, quam uite circa idem sunt scientia, & opinio.

Eiusdem

6. Eiusdem autem opinio, etc.

Solutio Priorem quæstionem solvit, explicans quō opinio dicatur eiusdem, cuius est sc̄ientia, inquit autem opinionem, & scientiam ita esse eiusdem, sicut opinio uera & falsa dicuntur eiusdem, docet aut̄ opinionē uerā & falsam nō esse eiusdem simpliciter, sed aliquo modo, aliqui. n̄ ut refert. 4. Metaph. t̄x. 2. 1. opinionem ueram & falsam eiusdem rei oīno uolebant est, dicebant enim uentatē esse in opinione nostra, ut si cibis mihi uidetur amarus, uere est amarus, licet sit dulcis, & unūquodq; tale uere esse, quale uidetur. h̄i tandem opinionem faciebant illius, quod erat, & quod non erat, p̄ p̄terea istis multa accident inconuenientia, & pr̄ter alia multa hoc unum accedit nempe quod non erit opinio falsa, cum id uerum sit quod uidetur secundum eos.

7. Quoniam autem idem multipli citer dicitur, etc.

Cum dixisset ita esse eiusdem scientiam & opinionem, sicut opinionem ueram, & opinionem falsam, explicat quomodo uera & falsa sint eiusdem, & dicit multipliciter dici idem, & uno modo est uerum opinionem uerā & falsam esse eiusdem, & altero modo, non est uerum. v.g. q̄ diameter sit commensurabilis nos est uerū opiniari, sed opinio est falsa, q̄ vero non sit cōmensurabilis, est uera opinio: opinio igitur uera & falsa est eiusdem, nempe subiecti; ut puta de eadem diametro, non tamē est prōsus eiusdem rationis, i.e. secundum idem pr̄dicatum, nam uera dicit non esse commensurabilem, falsa uero dicit esse cōmensurabilem, nō igit̄ sunt prōsus eiusdem.

8. Similiter autem est sc̄ientia, et opinio eiusdem est, etc.

Applicat similitudinem, opinio enim & scientia eiusdem sunt, sed eiusdem subiecti, non tamen eiusdem rationis, ut de animali eodem est opinio & scientia, sed scientia dicit, quod non possit aliter se habere, opinio uero quod aliter se habere contingat, ut si de homine scientia dicat aliquid, nempe esse risibilem, opinio uero esse album de quo utraque dicit, idem est puta homo, quod utraque dicit, non idem est, sunt ergo de eodem subiecto, sed non secundum idem.

Manifestum ex his est, etc.

Inset nullum posse simul opinari, & scire idem omnino, idest candem propositionem, nam tunc existimaret simul idem posse aliter se habere, & non posse aliter se habere, quod impossibile est. in diversis hominibus poterit id esse, uel secundum diuersa pr̄dicata, tñ in codem impossibile est eiusdem omnino: simul enim existimaret hominem esse animal, & esse non animal, esse animal per scientiam, quia nō contingit non esse animal, esse nō animal per opinionem, quæ dicit posse esse non animal, unde simul essent non posse esse non animal, & posse esse non animal. item sic lege (opinionem haberi. i.e. assensum quod h̄o esset secundum quod est animal, & secundum quod nō est animal, i.e. quod est animal, & non animal.) hoc n̄ fuerit nō cōtingere esse non animal per scientiam, hoc quidem contingere, scilicet esse non animal per opinionem. & nota valde hanc oppositionem nostram.

Tandem excusat se a tractandis aliis habitibus, quæ potius ad Physicam, & Moralem spectant, quales sunt intellectus, quæ est cognitio immediatorum, & ratio quæ est cognitio mediatorum per discursum, sub qua sunt scientia, sapientia ars, & prudenter scientia cognitio per causam, sapientia cognitio per causas supremas prudenter recta ratio agibilium, ars recta ratio fabibilium, de quibus uide 6. Ethic. cap. 3.

Dubia quedam circa hoc caput. 2. 6. tria dub.

Circa hoc caput dubia tria sunt, primū est an opinabile sit sc̄ificabile. alterum an curius sit scientia possit esse opinio uera. tertium an eiusdem possint in eodem simul esse scientia & opinio.

Circa primum aduerte, scientiam hæc *Circa 1.* duo intrinsecè habere, & quod sit clarus a sensu, nempe ex rei notitiis propriis genitus, & quod non possit aliter se habere, sed sit necessaria, hoc autem, non posse aliter se habere, est triplex, primum ex parte rei quæ sc̄itur: hæc enim non potest aliter se habere quam sicut sc̄itur. secundum ex parte cognoscentis, quod qui sc̄it, existimet rem aliter se habere nō posse. tertium ex parte medii & uiræ sciendi, quod sit talis, ut secundū eam deceptio fieri nō possit, ut

In Cap. XXVII.

ut cum per demonstrationem procedimus.

Hoc tripliciter necessarium inest essentialiter scientia; ita ut si aliquod desit, non sit scientia.

Fidei etiam nostra Christianæ triplex hoc necessarium inest, cum res non possit aliter se habere, & nos ita credamus, & medium sit firmissimum, nempe diuina autoritas, hoc deficit a scientia, quia obscura est fides, nec rem ipsam in se uideamus.

Sed opinio erit si aliquid horum desit, unde si res non est necessaria, cuius est opinio, dummodo sit obscura cognitione: cum enim res contingentes sensu percipimus, non sit opinio. Secundo si res quidem est necessaria, sed non existimatur necessaria, sed postea aliter se habere, eius est opinio. Tertio quamvis res sit necessaria, existimat necesse, sed tamen via cognoscendi non est certa, ut cum ad auctoritate humana, uel medio topico habemus.

Vnde triplex est opinabile, opinabile se cundum se, nempe quod aliter in se potest opinabile esse, & de hoc loquitur in principio, & fine capituli, quod scilicet non est necessarium. Aliud est opinabile secundum existimationem, nempe quod cum sit necessarium, existimatur aliter se habere posse. Tertium ratione medii, quod cum sit necessarium, & existimetur necessarium, via cognoscendi non est necessaria, de secundo opinabili loquitur in solutione posterioris dubii Arist.

Hoc supposito, dico opinabile primo modo non esse scibile, quia ut in fine capituli dicitur, unum est necessarium, alterum non necessarium, loquimur autem hic non de subiectis tantum, quorum est opinio & scientia, nam dictum est idem esse scibile, & opinabile, sed de propositionibus, quarum proxime est opinio, & scientia.

Dico secundo, opinabile secundo modo, & tertio posse esse scibile: potest n. esse quod id, quod in nostra existimatione non est necessarium uel ratione modii, sit necessarium, & ab alio scitur.

Opinio n. aliquando fit ex principiis necessariis, cum non est nota consequentia nobis, tunc n. rem necessariam, non tamen necessariam existimamus: aliquando ex principiis probabilibus procedit, aliquando immediate ex terminis, ut omnis mater diligit filium suum.

Circa secundum dubium notum est opi-

nionem primo modo, & scientiam non posse esse eiusdem, quia opinio primo modo est de contingentibus, similiter notum est opinionem tertio modo ueram, & scientiam esse posse eiusdem propositionis, quod enī quis uere scit, hoc aliud medio topico verē opinari potest, at de opinione tertio modo est dubium, propterea dico, quod opinio secundo modo potest esse duplex, quodam qua rem opinamur positivē, existimantes non esse necessariam, & aliter se habere posse, & hæc impossibile est quod sit uera de re scibili, nam si res est scibilis, est necessaria, erit igitur falsa opinio qua aliter se habere posse existimatur, & de hac logitur Arist. in solutione posteriori. quedam alia est, qua rem necessariam, & per rationem necessariam cognoscimus, non tamē existimantes non posse aliter se habere, sed solum cognoscentes ut ueram, & hæc opinio uera potest esse eiusdem conclusionis, cuius est scientia, & de tali opinione non loquitur Aristot. sed de priori. & hæc contemplare.

Circa tertium dubium, dico scientiam Circa 3. dub.
& opinionem illo modo quo diximus, nimirum secundum quam existimamus rem posse aliter se habere, non posse esse eiusdem in eodem homine, sicut, nec opinio uera & falsa simul sunt, in diversis tamen possunt esse, ut dicit Arist. dico secundo opinionem alteram secundum quam tantum rem ueram existimamus, non esse cum scientia in eodem, nam per scientiam oportet existimare rem aliter se habere non posse: dico tertio opinionem tertio modo non manere cum scientia, nam illa est obscura, scientia uero clara notitia, unde quādō ad conclusionem scitam media topica adducuntur, non generant illius opinionem, sed scientiam confirmant & corroborat, atque hæc de capite uigesimo sexto.

De solertia.

CAP. XXVI.

Solertia uero est bona quedam conjectatio: in non perspecto tōpore medii, ueluti si quispiā uidens, quod luna splendorem semper habet

Circa 2.
dub.

*Argy. I. s.
uifio pan
pere dius
re adem
te hoc il
lisi proprie
res face
rr. qd m
suo argē
nem acci
pis , inel
lexem .²*
bet ad Solem, celeriter ex quo gitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod splendescit a sole: aut: disputatem cum diuite, nouit quoniam sceneratur; aut propter quid amici sunt: quoniam inimici eiusdem.

2 Omnes enim causas medias uidens summas cognouit: splendidum esse ad solem sit in quo A. splendore a Sole in quo B. Luna. C. inest itaq;. Lunę quidem ipsi C. ipsum B. splendere a Sole; ipsi autem B. ipsum A. ad hoc esse splendidum a quo splendet: quare et ipsi C. inest ipsum A. per B.

Solertia autem est etc.

A Solertia scientiam distinguit, explicatudo quid ipsa sit, solertia est promptius seu subtilitas inueniendi medium, & causam non perspecto tempore. i. citissime, quoties enim aliquid offertur, cito in uenire medium, & causam illius cognoscendi, uel faciendo, solertia est, unde tam in practicis, quam speculatiuis inuenitur. ponit huius tria exempla: primum si ali quis uidens lunam quando uersus solem est magis splendidam esse, statim coniiciat lunam illuminari a sole, solertia est, qua causa inuenitur.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur, quamvis omnis sensus sit verus aliqui sic dicunt, si aliquis uiso paupere diuitem adeunte, coniiciat id

esse, ut accipiat mutuo pecunias, ut expōnit Argiro, alii sic, si aliquis uiso paupere cum diuite disputante, & altercante, coniiciat id esse, quia debet diuiti aliiquid, quod diues exigit, ita uidetur Boet. exponere, & S. Thom. at melius est cum Them. sic expōnere, si uiso paupere cum numulatio colloquente coniiciat, quod diues ei sceneratur, parum autem refert sic, uel aliter expōnere, cum sermo græcus has omnes expōsitiones admittat.

Tertium exemplum, si quis uisis aliquis simul amicis, coniicit alicuius esse inimicos, cum amicus sit inimicus amici inimico.

Omnes enim causas medias, etc.
Aliter a multis hic textus exponitur quā sit Arist. sensus: dicunt enim quod solers cognoscit ultimas causas intermedias uisus qui sensus est ualde obscurus, & nescio an falsus.

Propterea dico cum Philopo. hunc esse sentium: quod solers per ultima. i. per passiones, & effectus, & subiecta, cognoscit causam, quæ medium demonstrationis est quod exemplo ostendit: nam per splendore uersus solem, quod est posterius, cognoscit illuminari a sole, quod est medium. & reducit ad syllogismum, in quo id pateat, sic; omne quod illuminatur a sole, splendet uersus solem. Hæc demonstratio est, & de scribitur litteris, omne C. est A. omne C. est B: ergo omne C. est A.

Per Billuminari a sole, quod medium est intelligitur, per A. splendere uersus solem, quod est maius extreum, lunam p. C. quod est minus: sunt enim hæc duo extrema inter quæ est illud medium.

Finis primi Libri Posteriorum.

S E C V N D I
L I B R I,
P O S T E R I O R V M
ANALYTICORVM ENARRATIO.

Quod A.
nfl. infi
stante in
hoc libro

VO D in hoc secundo libro
Aristotelis institutum sit ,
non omnes eodem modo
exponunt Ale. enim sequēs
Theophrastum dicit hic agi
de altero modo sciendi, qui definitio est :
cum enim duo sint modi sciendi, demon-
stratio & definitio , & hucusque de priori
satis dictum sit,nunc de definitione differen-
tia , quam etiam sententiam sequuntur
Auer. & Lincon. & aliqui moderni, ut dixi-
mus ut princ. 1.lib.

At Simplic. Philop. Eustrat. & Albe. hic
de medio demonstrationis tractari afferūt :
cum enim ut dicitur 1.prior.c. 28. non sa-
tis sit structuram syllogismorum cognoscere ,
sed habere oporteat potestatem eos
faciendi, que contingit per mediū inuenitio-
nem, ac demonstratio quidam syllogismus
sit, oportuit ut non tantum demonstratio-

nis compositionem traderet Aristotel. sed
faucultatem componendi, quod sit per me-
diū demonstratiui inuentiōnem, hocque in
hoc secundo libro sit. Quia uero definitio
est unum ex mediis & potissimum, de
definitione hic dissentit, sed per accidens, ut
medium est . Atque hæc sententia est quā
nos superius sequuti sumus , & eandē mo-
do confirmamus.

Sanctus Thomas non de medio tātum,
sed de principio demōstrationis tam com-
plexo , quam incomplexo hic disputari af-
firmat, motus propter caput ultimum, in
quo de complexis est sermo, sed ista senten-
tia non placet nobis, nam de principiis cō-
plexis satis dictum est, nec illud caput huic
libro continuatur, ut uidere est in fine ante
cedentis, quamvis hæc sententia probabi-
lis sit.

A R I S T O T E L I S

P O S T E R I O R V M

R E S O L V T O R I O R V M L I B E R S E C V N D Y S.

S U M M A L I B R I .

De quatuor medijs quæsitis, si est, quid est, quod, seu quia est, & propter quid. Quomodo quid est monstretur, ac ad demonstrationē se habeat. Definitionem esse per causam. De divisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non; & quomodo illarum possit esse demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignorantiae quo pacto uenentur. Pariter quomodo causæ uenentur. Postremo de cognitione, ac differentia principiorum indemonstrabilium.

In disciplinis quatuor queri solent, & hæc omnia medijs quæsita sint: Et quæ sit bnius libri propositum.

C A P . I.

Vx quæruntur sūt
æqualia numerū ijs, que cunq;
scimus.

Quærimus aut̄
quatuor, quod,
propter quid, si
est, quid est. cū. n. utrū hoc, aut hoc
insit, quærimus in numerū ponētes;
velut utrum deficit Sol, aut non ip-
sum quod quærimus. Signum autē
huius: cum. n. inuenimus qd deficit,
cessauimus, & si a principio scire-
mus quod deficit, non quærefemus
utrum: cum autem scimus ipsū qd,
tunc ipsum propter quid quærimus
ut sciētes quod deficit, & quod mo-
uetur terra, propter qd deficit, aut
propter quid mouetur, quærimus,

hæc quidem sic. Nonnulla uero a-
lio modo querimus, ut si est, aut nō
est centaurus, aut Deus. Si autem
est aut non, simpliciter dico, sed nō
si albus est, aut non. Cum uero co-
gnouerimus quod est, quid est que-
rimus, ut quid igitur est Deus, aut
quid est homo? Que quidem igitur
querimus, & quæ eum inuenimus
scimus, & hæc tot sunt.

Questiones équales sunt nume-
ro, &c.

Aristoteles de medio disputatus p-
bare intendit vñm quæstiōnēm que-
fit, alicuius esse medijs, hoc est medijs pere-
re, ut inde innotescat magnā sciētiaz partē
consistere in medijs cognitione, cum que-
libet qd medijs responsione absoluatur.
præmitur. & in hoc capite breuissimo qd
num numerū & distinctionem, ac statuie
conclusionē, tot esse numero quæstiones,
quot sunt ea qua scimus & cognoscimuss;
non n. hic de scientia proprie loquitur, sed
large, pro cognitione intellectus vera pser
tim necessariū, siue sit cognitio simplex
sive composta, per cām, uel sine causa.

Ff Ad-

In Cap. I.

1. No.

Adueret autem quod greci non habent vocabulum questiones, sed *enquiry*, id est quæsita, nec est multum discriminis, quæsita enim dicuntur res ipsæ quas quæsimus & de quibus dubitamus, questiones vero dicuntur res eadem, secundum formam dubitationis & interrogationis, uoce aut conceptu significatæ & ordinatæ talia quæsta, postquam iam cognita sunt, dicuntur uel scita, uel inueta, inueta quidem si proprio ingenio cōperta, scita vero, siue proprio ingenio, siue doctrinæ, alterius cōperta sine.

2. No.

Adueret præterea ex Philopo, quod licet omnia quæsita sint scita, non tamen omnia quæ sciuntur quæruntur, sed solum quæ naturaliter non sunt nota, principia, n. per se nota & dignitates nō queruntur, at uero sciuntur, ac ideo dicit Averro. hic esse sermonem de scientia earum rerum, quæ non sunt nobis naturalsiter nota.

3. No.

Adueret etiam ex Philo, cum audis, tot esse quæ queruntur, quorū ea quæ scīuntur non existimes, simul queri & simul sciri, sed sensus est, tot esse ea quæ queruntur, quorū ea quæ post questionem scīuntur, immo idem re est quod queritur & scitur, quamvis ratione discrepent: quæro enim an luna deficiat, & idem postea scio.

Quærimus autem quatuor, &c.

*Quis sit
genus
questionis
Questionis*

Cum posuisset questiones tot esse quot scientias, nunc clarissimum questionum ponit, docetque quatuor esse questiones quas exemplis explicat.

Prima est, quia est in numerum ponens, id est cu' qualis res sit petitus, ut an luna deficiat, an terra moveatur, dicitur hec in numerum ponens, quia est de duplice extenso, subiecto nempe, & predicato per verbū. Est, ut an luna sit deficiens, addidic autem hoc, nempe quod in numerum ponat, ad differentiam illius quæ petitelle rei tantum, ut dicemus.

Quæst. I.

Adducit autem quoddam signum ad manu scilicet talam questionem, petere qualis res sit, si. n. uis cognoscere qd qui petet an luna deficiat, talam rem petat, utere signo hoc, nempe si postquam responsum libi fuerit, questione illa cesset, hoc autem ita est: si enim cognoscit lunam deficeret, iam id nō interrogat, & si prius sciret, nō interrogareret: & adverte hoc signum esse applica-

dum reliquis questionibus, illa enim questiones pertinent, quibus scitis & cognitis pausat, id est cessant & absoluuntur.

In quo etiā signo nota, quomodo scientia absoluta questionem, & uaria scientia *Natura* variam questionem, cum tot sint questiones generis, quot ipsæ scientiarum.

Altera est questione, propter quid, hec n. sequitur primam, postquam n. qualis res sit cognovimus, propter quid talis sit questionis, ut propter, quid luna deficit, propter quid terra non mouetur?

Quærimus autē hēc quidē sic, &c.

Duabus questionibus quae de complexis erant & in numerum ponabant explicatis inquit, alias duas esse aliter se habentes, sunt enim de re & questione simili; quarum altera est, an sit res: non dico an sit aliquid ut an homo sit albus, uel calidus, sed an sit simpliciter, id est datum an sit, ut an Deus sit, an Centaurus sit, similiter negatiue an non sit, posthanc altera est, quid sit, ut quid sit Deus, concludit tot esse questiona quot scita, & inuenta, loquitur de inuentiva scientia, quæ nobisior est quamvis id uero sit de scientia per doctrinam.

Primum Dubium de ordine.

questionum.

Circa hæc dubitabilis primo de ordine harum questionum, nam præmà omnium uidetur an sit, postea quid sit, scientie enim sic ordinantur, non enim quid sit cognoscimus, nisi cognoverimus quod sit, postea reliqua duo petamus. Simpli. respōderet id esse factū, quia a nobis notioribus processit, notiora autem nobis sunt cōpositiona, est autem magis composita questione, quam sit res sit, quā an sit, sed hæc ratio nō uideatur admodum conueniens, nam ob haec causam sequeretur quod a propter quid debebat incipere.

Propter ea dico, & est hoc norandum, *No. 1.* quod non de omnibus perimus an sit, sed sedūcim de rebus quæ sensibus non subdūtur, quæ enim sensu percipiuntur, nullus petat an sit, ut dicitur 1. Post. cap. 8. questione igitur, quæ præmà occurrit in sensibilius ferre est qualis sit, & propter quid, cum autem sensibilitas primo a nobis cognoscatur, notior enim est nobis res sensu percepta, sit ut questione præmà non sit an sit, sed qualis sit, de illis. n. non est questione an sit.

Ali.

Aristoteles ergo voluit incipere a quæstionibus quæ nobis occurruunt primo: de his enim quæ sensu remota sunt petimus an sint, & hæc posterius cognoscuntur, & hoc indicat arist. dicens, quedam alio modo cognoscuntur, & assignat exempla de remotis a sensu.

*dubium
Sol.* Dices nonne quæstio quid est, sit de se sibilibus? Dico fieri quidem, tamen quia est simplex, & coniuncta cum an sit, post Orbo qd posita est, sicut an sit. hinc habes quod si sum quæ de eadem re iste quæstiones fiant ordine de de ea hoc procedere debent, ut prima an sit, se demore cùda quid sit, tercia qualis, quarta propter quid sit.

Secundum Dubium de numero quæstionum.

Dubitabis secundo de numero quæstionum, nam uidentur esse plures, cum sint quatuor genera problematum. i. Topic. Simpli. tradidit hanc sufficientiam harum quæstionum: omnis quæstio aut sit essentia, aut causa: si essentia, aut essentia sum plicis, & est an sit, aut cōposita, & est qualis res sit: si causa, aut simplicis, & est quid est, aut composita rei, & est propter quid.

Possumus nos etiam alterius dicere, nam in scientiis hæc sunt, aut subiecta, aut passiones, aut causæ: de subiecto, est quid, de passione, quale, de causa propter quid, & quia subiectum non habet quid, nec relata faciunt quale, aut propter quid, nisi entia sint, ante omnia petitur, an sit.

Et aduertitur quod hic de quæstionibus rerum est sermo, nam ante omnia supponenda est uocabulorum significatio.

*Solvitur
dubium.* Ad dubium igitur responderetur, tamum has esse quæstiones, nam quamvis illa sint quatuor problematum genera, id est secundum formam logicam considerando, secundum quam aliud prædicari est genus, aliud proprium, tam secundum rem sub prima quæstione sunt. & ita respondet Themist. hoc secundo capite, & idem D. Thom. & Auer. & Philop.

Tertium dubium de diversitate quæstionum.

Dubitabis de diversitate harum dico esse duplex discrimen: alterum, duæ ultimæ sunt simplices, duæ priores cōpositæ, alterum duæ, scilicet an est, & qualis est,

sunt presuppositæ, & antecedentes: nā an est, est ante quid est, qualis est, ante propter quid, reliquæ duæ consequentes, & presupponentes, propter quid presupponit qualis, & quid presupponit an est, quā uis in eadem re tres presupponant an est & cōpositas simplices.

Quid omnis quæstio sit medij.

C A P. II.

Verimus autem, cum querimus quod, aut si ē simpliciter, an est medium ipsius, aut non est: quando autem cognoscentes, aut quod, aut si est, aut quod in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter quid querimus, aut quid est, & tunc querimus quid est medium.

Dico autem quod, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur: si. n. est aliquid, aut non est aliquid in talib. querimus, simpliciter uero si est, aut non est Luna, aut mox.

Contingit itaque in omnib. quæstionibus querere, aut si est medium, aut quid est medium: causa. n. est medium: in omnibus namq; hoc queritur, an ne deficit: an ne ē aliqua causa, aut non: post hæc, cum cognovimus, quid est aliqua, quid igitur est hæc, querimus.

Causa enim est quod sit nō hoc, aut illud, sed simpliciter substâtia, aut non simpliciter, sed aliqd eorū, quæ per se, aut secundum accidens sunt, medium est. dico autē simpliciter quidem subiectum ut lunam, aut Terrâ, aut Solem, aut triâgulū, ipsum uero quid defectum, equalitatem, inæqualitatem, si in medio, aut non: in omnibus namq; his manifestum est, quod idem est quid est, & propter quid est.

Ff 2 Quid

Quid est defectus; priuatio lumenis a Luna propter terrę obstructio-
nem, propter quid est defectus? aut
propter quid deficit Luna? eo quod
deficit lumen terra obstructa. **Quid**
est consonantia? ratio numerorum
in acuto & graui, propter quid con-
sonat acutum graui? eo quod ratio
nem habent numerorum acutū, &
graue, nunquid est consonare acutū
& graue? nunquid est in numero
ratio ipsorum? cum autem acce-
perimus, quod est, quæ igitur est ra-
tio, querimus.

Quod autem est medij questio-
significat; quorumcunque mediū
est sensibile: querimus enim, cum
nō sensimus, ueluti de eclipsi si est,
aut non: si uero essemus suprà lunā,
non utique quereremus neq; si sit,
neque propter quid, sed simul utiq;
manifestum esset: ex eo. n. quod sen-
titur, & uniuersale nobis factum est
scire, sensus nanque est, quod nunc
obstruitur: manifestum. n. est quod
nunc deficit: ex hoc autem factum
utique fuit uniuersale.

Quemadmodū igitur dicimus,
qd est scire, idem est, & propter qd
est, hoc uero simpliciter & non ex-
istentium alicui, aut inexistentium;
ut quod duo recti sunt, aut quod
maiis, aut minus est. **Quod igitur**
omnia, q; queruntur, est mediū que-
stio. **plenum.**

Querimus autem cum querimus
quia est. &c.

Numero questionum expositio, omnes
questionem medii esse contendit, idq; tri-
pliciter ostendit, primo inductione quadam
per ipsas questiones, ut notat Simpl. nam
in questione qualis res sit, ibi quæ causa
et petimus, in questione uero an sit simplici-

ter, causam etiam petimus, in reliquis duis
bus notum id est.

Circa hoc aduerte; medium uocati cau-
sam, per quam aliquid alteri competere,
uel non competere probatur, haec autem
in omni questione petitur, sed non eodem
modo, nā in questione quid sit, peto cau-
sam, id est naturam rei, quæ est in potentia
medium, ut notat bene Eustra. qui enim
petit naturam rei, petit medium in poten-
tia, ad probandum aliquid de ipsa re, ut
definitionem hominis probamus de ipso
risibili: vel ad probandum ipsam rem de
alio, ut per definitionem eclipsis ipsam q.
Luna probamus, dicitur autem mediū in
potentia, quia id quod petimus non assu-
mitur pro medio ad probandum ipsam re
esse: non enim ut dicit Eustrat. per animal
rationale demonstratur hominem esse, cū
non sit demonstratio. animal rationale est,
homo est animal rationale, ergo homo est
sed dicitur definitio medium, quia potest
assumit ad probandum aliquid de ipsa re,
vel ipsam de aliquo.

In questione uero propter quid, peto
causam, quæ est medium actu, nempe que
assumitur ad probandum id, de quo peti-
tur, tamen in utraque tam, quid est, quæ
propter quid est questione, petitur distin-
cte & formaliter causa non sit in aliis, que
tionibus duabus, nam an sit confuse pe-
tit causam, & similiter qualis res sit.

Pro quo aduerte secundo, quod cum pe-
titur an res sit, non petitur aliud re, quam
per quid est, nam dicere an sit, & quod sit
res, est asserere esse aliquam naturam unā
ex his, quæ in predicamentis sunt, sed con-
fuse & uniuersaliter, cū uero petitur, quid
est, est petere que res sit illa in particulari
& distincte, unde non differunt in questione
quantum ad rem, sed quantum ad rationē
& modum, an sit, & quid sit.

Idem dicendum de aliis duabus: petere
enim, qualis sit, id est an sol deficiat, est pe-
tere an sit aliquid medium, sed hoc uirtua-
liter & in confesso petitur, postea in parti-
culari petitur propter quod mediū sit: nā
re uera qui querit, medium petit, quo co-
gnoscit, cum quæsitum sit dubitabile, &
dubitabile sine medio non cognoscatur.

Ex quibus sit, cum an sit, & quia sit redi-
liter idem petant, quod quid est, & an est,
arque hæc dux petant causam & medium,
quod

Quid est
Arif.
medium
prim. mo.

2. Nota

quod omnis quæstio est medii, & cause, ut
virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quia est, aut si est, &c.

Præcedentes terminos explicat, qui sunt
isti, an sit pars, an sit simpliciter, quia
est in parte, quia est simpliciter. Per an sit
in parte, uel quia est in parte intelligit que
stionem compositam ex prædicato tertio
adiacente, ut an Luna deficiat. Per an sit sim-
pliciter, uel quia est simpliciter intelligit
simplicem quæstionem de secundo adiacen-
te, ut an Luna sit, an non, ex quibus omni-
bus concludit intentum, omnem scilicet
quæstionem esse mediū.

Causa enim est medium, &c.

Iuxta Eustat. & Simplici. & alios idē ite-
rum probat ratione syllogistica, quæ talis
est causa, quæritur in omni quæstione, me-
diū est causa, medium ergo quæritur in
omni quæstione. maiorem probat ex cœlo
in quæstione qualis res est, qui enim dicit
an Luna deficiat, petit, virtualiter tamē, an
sit huius aliqua causa, quam postea distin-
ctam petit, cum propter quid quærit. mi-
norē probat, nā causa quæ est ipsius esse,
non huius, aut illius, sed simpliciter substi-
tutæ, aut causa eorum quæ sunt per se, uel se-
cundum accidens, medium est: sensus est,
ut quidam uolunt, causa esse non hoc uel
hoc, sed simpliciter, idē causa esse simpli-
cis de secundo adiacente, & esse aliiquid eo
rum quæ sunt per se, idē causa esse com-
positi ut dictum est, ita exponit Aegid. &
Philo. At uero Eustat. sic exponit; causa su-
biecti, quod uocat substantiam, aut causa
ipsius prædicti medium est, quod postea
exemplis explicat, quorum aliqua sunt su-
biecta, aliqua prædicta.

Ista est cōs loci explicatio, quamuis, iu-
dicio meo, videatur magis forsitan ad rem
dicendum, non solum Arist. intendere idē
quod in ratione præcedenti, sed ostendere,
quod oīs quæstio est ipsius quid est, hoc au-
tem probat, mōstrando propter quid, quod
in quæstione composta petitur esse idē,
quod quid est, nam quid est passionis, aut
subiecti est ipsum propter quid, & mediū.

Vnde quando quid, & propter quid uo-
cat idē, intellige, ut dicit Eustat. esse idē
subiecto nō ratione, nam eadem definitio
subiecti, uel passionis, quæ dicitur quid, est

etiam propter quid, sed est quid respecta
solius cuius definitio est, est propter
quid, ut cuius est definitio, sic ipsam de
alio probamus, uel per ea de ipso aliquid
probatur. aequo ita dicit Philop.

**Vt quid est defectus? priuatio lu-
minis, &c.**

Exemplis explicat re idem esse, & quid.
& propter quid, cū id, quod est quid uarius
extremi, sit propter quid etiam in demon-
stratione. perimū exemplum, si petas, quid
est eclipsis, dicitur, est priuatio luminis ex
obiectione terræ, si uero petas, propter qd
Luna patiatur eclipsis, idem respondebi-
tur propter obiectionem terræ priuantem
lumen ipsius.

Alterum exemplum, quid est consonan-
tia? dicetus proportionis rationalis, seu nu-
merica acuti & graui. si rursus petas, pro-
pter quid acutum & graue consonant? re-
spondebitur per idem, quia rationalem ha-
bent proportionem. postea subiungit, cū
quærimus utrum graue & acutum con-
tinent, ibi utrum proportionem numerorum
habent quærimus, virtualiter tamē, nam
concesso quod consonant. statim distin-
que nam sit illa ratio, & proportionis quæri-
mus, cum quærimus propter quid confor-
mant, ut dictum est superius.

Quod aut sit mediū quæstio, &c.

Tertio probat omnem quæstionem esse
mediū ex sensu ipso, cū res sensibiles sunt,
ratio autem ista est, uiso medio cessat om-
nis quæstio, ergo ligatum est omnem qua-
stionem esse mediū. antecedens patet, si ali-
quis non uidet eclipsim, dubitat an sit, qd
sit, & reliqua; at si super Lunam cōstituere-
tur, & uideret terræ obiectiōnem omnia
ista cognoscere, ergo cognitione mediū
cessat omnis quæstio: tunc enim uideret
priuationem luminis lunæ, ex obiectione
terræ, & sic quid eclipsis, & quod luna in-
sit, & propter quid cognoscere. At posse
obūcere Arist. nam sentire non est scire,
ut dictum est lib. I. cap. 24. responderet huic
uerum esse, quod sentire non est scire, sed
ex sensu sumimus scientiam abstrahendo
uniuersale a singulari, & ita talis sensatio
non esset scientia, sed ex illa fieret scientia
in intellectu.

Obiec-
tū.

Sicut igitur diximus, &c.

Concluimus idem esse quid, & propter

FF 3 quid

In Cap. II.

Quid siue sit in questione simplici, siue in composita ut aliqui exponunt illa verba. *Cat* secundum Eustra, sensus est idem esse quid & propter quid, siue subiecti, quod uocat esse simpliciter, siue passionis cuius exempla ponit. tandem concludit ex his omnibus, omnem questionem esse mediæ, ut explicatum est.

strabitur dico, & aduente, quod siue que-
stio quid est, presupponit an est, ita an est, *Solutio-*
presupponit quid nomen significat, ut di-
cit Lincon.

Ante omnia igitur, & antequam medium *No. 1*
aliquid petatur, est sumenda significatio
vocabuli, quam tenet dare, qui negat id
esse, & tunc poterimus syllogismo hypoth-
eticō probare sic: ignis extincio in nube
est, tonitrua sunt, sed extincio est, ergo to-
nitrua sunt: est enim primo petenda nomi-
nis significatio illius, quam illam esse con-
stet: similiter qui petit an Deus sit, interro-
getur quid per Deum intelligat, dicet sub-
stantiam primam mouentem & gubernan-
tem omnia: rūc, si motus est, Deus est, sed
est motus, ergo, est Deus. similiter negati-
ve, quid intelligitur per uacuum, dicet lo-
cus carens corpore, tunc, si locus careret
corpore, motus esset in instanti, sed hoc
non est, ergo uacuum non est, & sic per
omnia media superdicta procedet demon-
stratio. potest etiam fieri demonstratio
ostensiua, scilicet: fiunt ex uaporibus plu-
uiis, sed uapores, ergo & pluviae.

Quod si aliud in hoc præter hæc deside-*No. 2*
ras, aduerte in qualibet questione an sit,
esse uirtualiter unam complexam de uno
concesso & de altero questio, ut si dicas,
an Angelus sit, sensus est an substantia im-
materialis sit: datur substantia & dubitas
an ei insit materia, an uacuum sit, id-
est an locus carens corpore sit: datus locus
petitur an careat corpore, & uniuersaliter
in quoconque semper est unum datur, al-
terum non concessum sed quæsumus. Quo-
ties ergo talis quæstio affirmatiua, uel ne-
gativa simplex proponitur, reducatur ad
complexam, & illa demonstrantes, demon-
strabimus rem esse. & sic omnis demon-
stratio supponit subiectum esse, nam in
questione an sit demonstratio supponit il-
lud subiectum esse quod uirtualiter datū
est absque petitione principi. hæc multū
obserua.

*Quod demonstratio & definitio non sit
eiusdem.* Cap. III.

Vomodo aut̄ quod quidē mō-
stratur, & quis modus redu-
ctionis, & quid est definitio, &
quorum, dicamus, cum dubitate-
simus

i. fund.

4: genera

At uero diligenter aduerte quatuor esse
mediorū: genera mediorum ad probandum rem, es-
ad pœbā se, primum effectus, sicut per uisibiles effe-
ctū rē, se, stus indagamus ea quæ nos uidemus. Al-
terum est causa finalis, per finem enim p-
bamus ea esse, quæ sunt ad finē ut proba-
mus cibum esse ubique animalibus, quia
uiuunt, tertium est materialis causa, quar-
tu efficiēs, ut probamus pluvias esse, qa-
uapores ascendentes sunt, quæ sunt carū
materia: probamus tonitrua esse, quia ex-
tinctio ignis in nube est, quæ ipsorum effi-
cens: at per formam rei non demonstra-
tur, quia cum sit eadē cum natura rei, &
simil existat, petitur principium, dum cā
sumimus ad probandum, cum igitur a sim-
ulis causarum generibus singula suman-
tur definitionum genera, poterit medium
demonstrandre rei esse definitio aliqua: sed
non formalis, qualis est illa, quæ per genus
& differentiam datur, quam aliqui indenti-
cam uocant, & in hoc bene dixerit Eustra.
Dices, quo syllogismo rem esse demon-

strare.

timus primo de ipsis.

Principium vero sit futurorum,
quod est conuenientissimum habi-
tis sermonibus.

Dubitare enim quispam posset,
an ne est idem & secundum idem de-
finitione scire & demonstratio: An
impossibile: definitio nanque ipsius
quid est esse uidetur, quid est autem
omne, uniuersale & prædicatiuum:
syllogismi uero sunt, hi quidem pri-
uati, illi autem non uniuersales;
ueluti qui quidem in secunda figura,
priuati omnes, qui vero in tertia,
non uniuersales.

Postea neque prædicatiuum
omnium, qui sunt in prima figura,
est definitio, ut quod omnis triangu-
lus duobus rectis æquales habet.
Huius autem ratio, quoniam scire,
est demonstratiue demonstratione
habere: quare, si in talib[us] est dem-
stratio, planum quod non est utiq;
ipsorum & definitio: scire, n[on] posset
aliquis, & secundum definitionem
non habens demonstrationem, nihil
enim prohibet non simul habere.

Sufficiens autem est fides, & ex in-
ductione, nihil enim: unquam de-
finientes nouimus, neque eorum,
qua per se insunt, neque acciden-
tium.

Amplius si definitio substantiaz
quidem cognitio est: talia manifesta
quod non sunt substantiaz. Quod igit
ur non est definitio omnis, cuius &
demonstratio, planum.

Quid autem cuius est definitio,
an ne omnis est demonstratio, aut
non? Una quidem ratio, & de hoc
eadem: unius. n. in quantum unū, v-
na est scientia: quare siquidem scire

demonstratiuum est demonstratio
nem habere, contingit aliquid im-
possibile, definitionem nanque ha-
bens sine demonstratione sciet.

Amplius principia demonstra-
tionum sunt definitiones, quorum
non esse demonstrationes monstra-
tum est prius, aut erūt principia de-
monstrabilia, & principiorum prin-
cipia, & hoc in infinitum prodibit,
aut primæ definitiones erunt inde-
monstrabiles.

Sed an ne non omnis eiusdem, &
sed alicuius eiusdem est definitio &
demonstratio, an impossibile sit: nō
n. est demonstratio cuius definitio:
definitio nāq; ipsius quid est & sub-
stantiaz, definitiones uero apparent
omnes supponentes, & accipientes
ipsum quid est, ut mathematicæ,
quid unitas & impar, & alia consi-
militer.

Amplius omnis demonstratio ali-
quid de aliquo monstrat, ut quod
est, aut non est, in definitione uero
nihil alterum de altero prædicatur;
quemadmodum, neque animal de
bipedi, neq; hoc de animali, neque
utique de plana figura, non enim
est planum figura, neque figura pla-
num.

Amplius alterum est quid est, &
quod est monstrare, definitio nāq;
quid est significat, demonstratio aut
qd aut est hoc de hoc, aut non est.

Alterius uero altera demonstra-
tio, nisi tanquam pars sit aliqua to-
tius(hoc autem dico, quoniam me-
stratum est æquicrus duobus rectis
æquales habere, si omnis triangulo-
lus monstratus fuit:)pars. n. hoc, il-
lud uero totum est: hæc autem ad

In Cap. III.

se inuicem non habent sic ipsam quod est, & quid est, non enim est alterius alterum pars.

10. Manifestum igitur quod neq; cuius definitio, huius omnis demonstratio: neque cuius demonstratio: huius omnis definitio: quare omni eo eiusdem nullius contingit ambo habere. Manifestum igitur est, quod neque definitio, & demonstratio, neque idem esse possunt; neque alterum in altero, subiecta etenim consimilitet utique se haberent. Hęc ita que hucusque dubitata sint.

Quomodo autē quod quid est, &c.

Querint. Cum idē quid, & p. qd esse docuisset, tio. Aris. posset alicui uideri idem esse definibile, cu
nde qui ius est quid, & demonstrabile, cuius est pro
batur agit. pter quid; ob id ad hoc dissuadendum hoc
capite id non esse probat, atque sic simpli
huius capitii reddit rationem.

Quatuor igitur pponit tractanda in sequentibus. Primum quomodo quod quid est, id est ipsa rei natura ostendatur de re cuius est. Alterum, quid modus inductionis, id est, reductionis definitionis ad demonstrationem. Tertium quid definitio, an sit demonstratio, an aliud quid. Ultimum quod cum sit definitio.

Dicit autem sumendum esse principiū, quod sit accommodati rationibus habitis, exponit Philop. & Averr. per rationes habitas, ea que proxime dicantur de definitione, nempe tria prima ex his quatuor, sart, incipit a quarto, ut dicit Simp. per habitas etiam rationes intelligit Philop. ea qua dicta sunt, nempe quod, & propter quid esse eadem.

Dubitabit autem aliquis, &c.

2. Circa quartū propōstū tres mouet questio[n]es, quārū prima est, utrum idem, & secundū idem, quod demonstratione cognoscitur etiam definitione cognoscatur, id est an omne demonstrabile sit definibile & dicit secundū idem, nam, ut notant Te[m]ist. & Philop. de eode subiecto pot est definitio & demonstratio, nā dicit. domine, g definitas demonstratus risibile, sed nā se

cundum idē, nā siomo secundum se defini[n]tur, at de eo passiones demonstrantur.

Incipit igitur argumentari probando non esse idē, sic, definibile est uniuersale & affirmatiū, at quod syllogizatur non omne est uniuersale & affirmatiū, in secunda figura non affirmatiū, in tercia nō uniuersale cōcluditur, ergo non omne quod est syllogizable, est definibile. Aduet te, q; quod est uocat uniuersale affirmatiū, non quod sit propōstio secundū, se, sed quod cum eo cuius est quod quid, faciat uniuersalem & affirmatiā propositionē.

Postea neq; eotū quæ in prima.

Posset quis oblige, saltē demonstrabile affirmatiū in primā figura, erit definibile, ut quod omnis triangulus habet tres augulos: & quales duobus rectis, contra hoc replicat, nam demonstrabile sciē est ciuitate habere scientiam, si ergo per definitionē sc̄ri etiam potest, cum definitio possit esse sine demonstratione, erit scientia demonstrabilis ipsius, & non per demonstrationē quod est inconveniens.

Sufficit autem fides, &c.

Argumētū secundum est ex inductio[n]e, p[ro]p[ri]etate, que alteri insunt siue per se, siue per accidens non cognoſcimus definitio[n]e, sed demonstratione & syllogismo, ut in ducedo pater, uocat autem ea quae per se, aut per accidens sunt propositiones ipsas, in quibus unum alteri inest, propositionū autem non est definitio, sed simplicium. Amplius si definitio substantiae est,

Tertio idem probat, definitio est substantia, non autem demonstratio; ergo demonstrabile non est definibile, per substantiam non solū inceſigas id, quod nō est accidens, sed quamcumque simplicie essentiā & naturā siue sit substantia, siue accidens, ut notat Philop. essentiam enim rei definitio[n]e, eiis uero passiones demonstratione de ipsa cognoscimus.

Quid autem cuius est definitio, &c.

Proponit alterā questionem, an omne definibile sit demonstrabile, dato ēt quod non omne demonstrabile est definibile, & probat non omne definibile est demonstrabile, atque dicit unam rationem praece dēcem ēt pro hac questione, acce[m]p[re] de[n]da.

definibile est demonstrabile; accidet, quod sine demonstratione haberemus sciētiā demonstrabilis, hoc autem impossibile est, cum unius secundum quod uolum est, una sit scientia, nēpē aut per definitio-
nē, aut per demonstrationem. dicit unius ēm unū, quia tū dīcimūs, de uno possunt esse definitio, & demonstratio, & uariē scie-
tia secundum diversa de illo considerata, sed secundum idem fieri non potest.

Amplius principia demonstratiōnum, &c.

Altera ratio est talis, quā in sensu causa li debet intelligi, ut bene exponit Them. sic, principiorum sunt definitiones: sed nō demonstratiōnes; ergo non omne definibili le est demonstrabile: sed siquid erit pri-
mum & immediatum antecedēs, pro priori parte patet, nam subiectorum suarē defini-
tiones, non tamē omnium demonstratiō-
num principia, ut dicitur 1. post. ex 3. pro
posteriore parte probatur: nam alicuius
demonstratiōnes in infinitū procederat,
si semper principia demonstrabilia essent.

Sed utrum sit non omnium, &c.

q. quæst. Quæstio tertia est, an sicutius de finibilis sit demonstratio, & argumētatur quid non primo omnis definitio est sub stantiae, ac demonstratiōnes supponuntur, quid est de passiones demonstrant, nō, ergo ullum definibile est demonstrabile secū do, demonstratio demonstrat, aliquid esse, uel non esse, quod in prædicatiōne fit, at definitio hoc non ostendit, nō in definitio unam partem, de altera prædicat, ut rō niale de animali, nec de plāno figura. Hic at tende, nec decipiari, nō negatur quod par tes definitionis adiuvicem possint prædicari, sed quid in definitio non prædicētur: non enim contingit prædicari, nisi in propositione, at definitio non est propo-
sitione, tērto idem probat ex diuersitate que-
stionum, ex quibus colligitur diuersitas sci bilium, est autem alia quæstio quid, altera quia est, illa definitio, hæc demonstratio ne terminatur.

Alterius autem altera, &c.

Posse quis dicere quamvis quid, & quia-

non sint idem; poterit tamen esse demon-
stratio una utriusque, & una; ostēdēdī uia
sicut una est demonstratio trianguli quod
habet tres angulos: similiter est hoc hæc: ita pariter de compōsitorū quia, sed simili-
ci quid est responderet id esse, cū se habent
sicut species & genus, quæ uocat partē &
totū, non autem sic se habent id cuius est
definitio, & id cuius est demonstratio.

Manifestum itaque, &c.

Concludit tandem quæstiones quadri-
spatuit epilogando, & similiter docet eō
sequenter nec definitio esse demonstratiō-
nem, nec unam alterius speciem: cum
non sic se habent definitibilia, & demonstra-
bilia.

*Syllogismo duplicante, similiter &
per divisionem confecto, non de-
monstrari quid est de
eo cuius est.*

CAP. IIII.

Ipsius uero quid est, est ne syllogi-
mus & demonstratio, aut non est; quem adiudicandum nūc ratio supposuit?

Syllogismus enim aliquid de ali-
quo monstrat per medium, ipsum
uero quid est, & propriū est, & in
eo qđ quid est prædicatur, hæc aut
necessitatem conuerti. Si enim A. ipsi
C. proprium est planum, quod & ip-
si B. & hoc ipsi C. quare omnia ad
iniucem uerum enim uero & si A. in
eo quod quid est inest omni B. & u-
niuersaliter B. de oī C. in eo qđ quid
est dicitur, necessitatem & A. in eo qđ quid
est de C. dici. si uero non sic aliquis
accipiet duplicans, non necessitatem erit
A. de C. prædicari in eo, quod quid
est: sed si A. quidē de B. in eo quod
quid est, ipsum uero B. non de qui-
buscumque in eo quod quid est, ip-
sum aut quid est ambo eadē hæbūr;
erit igitur & B. de C. quid quid est.

Si

Si itaque ipsum quid est & ipsum erat esse ambo habet, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino, si est monstrare, quod est homo, sit C. homo. A. uero quid est, siue anima bipes, siue aliud quod: si itaque syllogizabitur, necesse est A. de B. omni praedicari. Itius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo; accipit igitur quod oportet monstrare, namque &

2. pr. c. 2. B. est quid est homo. Oportet autem in duabus propositionibus, & primis & immediatis considerare, matrino enim manifestum, quod dicitur sit:

Qui igitur monstrare per id quod cōuertitur, quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodcūque en- tium, quod ex principio est petunt. quemadmodum, si aliquis existima- get & animam esse idem sibi ipsi cau- santi uenire, hoc autem numerum ipsum sc̄psum mouentem: necesse est enim petere animam, quod nu- merum esse ipsum sc̄psum mouen- tem sic, ut idem existere.

Non enim si A. sequitur B. & hoc C. erit A. quod quid erat esse ip- fuis. C. sed uerum erat dicere, erit. a.l.c. foliū solum, neque si est A. quod quid est, & de B. praedicatur omni, hoc enim quod est animali esse, praedicatur de eo, quod est homini esse: uerū, non est omne homini esse animali esse, quē admodum & omnem hominem animal esse, sed non sic ut unum sit. Si igitur non sic accepit, non sylo gizabitur, quod A. & ipsi C. quod quid erat esse, & substantia: si uero ita accepit, prius erit accepit C. quod quidem erat esse ipsius B. qua-

re non demonstratum fuit, hoc in principio accepit.

Ipsius autem quid est, &c.

In hoc capite incipit questionem pri- mā, ex quatuor praecedentibus discutere quomodo nūmpē quid est possit ostendā de eo, cuius est quid est: intelligit autem p quid est naturam & essentiam rei, que de finitione essentiālē explicatur. & dubitas qua via hoc quid est ostendamus esse quid, est talis rei, inquit autem, quod rationes praecedentis capitū uidentur supposuisse hoc non posse ostendi, quia dictum est de finibile nūllum esse demonstrabile.

Syllogismus enim aliquid, &c.

Incipit probare quod syllogismo non posse monstrari, ac supponit primo syllo- gismum omnia probare aliquid, de ali- quo per medium.

Supponit secūdo, quid est esse proprium rei, & cūdem praedicatum praedicariū propriū ad differentiam generis, quidditatuum ad differentiam accidentis pro- pria, huc enim duo insunt definitioni.

Tertio supponit, quod cū quid cōuer- tatur cum eo cuius est quid, debet syllogi- zari per medium etiam conuertibile, ita ut omnes tres termini sicut conuertibiles: cum enim conclusio uniuersalis est ex co- uertibiliis, & medium erit pariter con- uertibile, ut in literis explicat Aris.

Supponit quartu si debeat concludi, ali- quid tanquam quid, est de re, oportere ut utraque præmissa sit secundum quid est, ut si A. probandum est esse quid, de C. oportet ut A. de B. & de C. sit in quid, est, & dat huius rationem, nam nisi sic præmissæ su- mantur, non erit necesse conclusionem es- se in quid, est, quasi dicat poterimus quidē concludere quid, est per præmissas, quæ, nō sint secundū quid est, sed tales non ostendat necessario conclusionem esse secun- dum quid est, nisi sic etiam sumantur.

Circa hoc suppositum est dubium, ad hoc sit intelligendum quod expresse ponatur illa reduplicatio in quid dicendo, omne B. est A. in quod quid est, omne C. est B. etiam in quod quid est, ergo omne C. est A. in quod quid est, ita uolunt multi, inter quos est Alber. A. Egidius, & talem vocant syllo- gismum

geminum duplanteam, & quidem ea proba
bilis opinio, mihi tamen magis placet in
hoc Caso. Scholentia, qui dicit non fieri hanc
duplicationem addendo illam particulam,
sed re ipsa sumendo tales propositiones,
nam sicut demonstratio debet procedere
ex casis, & ex necessariis immediatis &
reliquis, tamen non est addenda particu-
la, quae hoc dicat, ita simpliciter est intel-
ligendus Aristoteles, ut tales proposicio-
nes sumantur, quae sunt in quod quid est.

Nota literam sic sed si A. de B. in eo, qd
quid est, non autem B in quoque in eo
quod quid est) idest si maior in quid, non
autem minor, addetur, non sequetur conclusio
in eo, quod quid est. (ipsius autem
quid est utraque) idest si utraque est in eo
quod quid est, non solum maior sed C. B.
minor, tunc conclusio erit in quid.

Si igitur, quod quid est, & quid
erat esse, &c.

Concludit ex suppositis in tali syllogis-
mo per principium in medio termino
idest in minori, ut dicit Them. in qua
medium de subiecto conclusionis praedicatur,
quod medium, cum sit, quid est ipius sub-
iecti, petitur principia: unum enim est
quid, & essentia rei unius, licet variis pos-
sit uocibus explicari ob id talis essentia
q. erat probanda, petitur in minori, quod
ut manifestum si sumamus duas proposi-
tiones immediatas, idest in quibus qd est
semper prædicetur, & in minori & in ma-
iori.

Hic aduerte, quod non loquimur de de-
finitione quae per causas, extempas, datur.
huc enim non dicunt quid, sed proprius qd
rei tam sermo autem est de quid est, &
de definitione explicante tale quid, & in
his procedendo principium petitur, ut da-
ctum est. & hoc nota.

Per conuersionem igitur, &c.

Reicit opinionem eorum, qui, per duas
definitiones quid est dicentes, existimabat
se demonstrare posse, quid est, nōpe una
per alteram, ut de ipsa, ma sumebant essid
quod a se uita habet, similiiter esse sume-
runt se ipsius modicentem, quae contineat
ut inter se, & quod animal dicunt, & per
unam alteram probabant. Cōtra hos Ari:
dicit sic etiam de principiū, nam una

illarum operaret petere in premissis de su-
biecto: non enim sufficit quod præmissa
sunt essentiales, nam etiā genus essentiale
est subiecto, sed debent esse sicut definitio
& definitum, quae unum esse sunt: si vero
non sic sunt, nō concludetur, quid si autē
sunt sic, petetur iā in premissis quid, unū
ipsius animat, nota similiter hic agi de de-
finitionibus, quae dicuntur quid.

*Quod via divisionis non possit de-
monstrari quid est.*

C. A. P. V.

V Erum enim uero neque per di-
visionis via syllogizat, quemad-
modum in resolutione circa genera
dicunt est: nisquam enim tamen necesse
rit rem illam esse, cu hęc sunt
sed quemadmodum neque inducē
demonstrat, non enim oportet con-
clusionem interrogare, neque in eo
quod datur esse, sed necesse est esse
illis existentibus.

Etenim si dixerit respondens, an
ne homo animal, aut inanimatum,
postea accipiat animal, non syllogi-
zatum fuit rursus omne animal, aut
pedestre, aut aquatich, accipiat pe-
destre, & hominem esse totū animal
pedestre, nō necesse est ex dictis, sed
accipit & hoc differt autem nihil in
multis, aut paucis ita facere: idem
enim est.

Non syllogisticus igitur usus fit
ita progradientibus, & ad ea que co-
tingit syllogizari: quid enim prohibe-
ret hoc uerū quidē esse omne de
homine, non tamen quid est, neque
quod quid erat esse signi cans?

Amplius, quid prohibet, aut ad-
dere aliquid, aut auferre, aut super-
gredi substantias: hec igitur premit
tantur quidem:

Contingit autem solueri: si quis

acci-

accipiat ea, quæ sunt in ipso quidem omnia, & consequens diuisione faciat primum, & nihil derelinquit: hoc autem necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, individualium. nam oportet esse. Sed syllogismus tamen non est, sed si quidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neque n. inducens forte demostret, sed tamen ostendit aliquid.

Syllogismum uero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quæ admodum n. in conclusionib. quæ sunt sine medijs, si quis dicat, quod his existentibus necesse est hoc esse, cotigit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionib. quid est homo: animal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis ppter quod iuxta unamquamq; appositionem: dicit. n. & monstrabit diuisione, si- cut opinatur, quod omne aut mortale, aut immortale est: talis autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficietur.

At uero neq; per diuisionem &c. Probat uia diuisionis non posse probari quid est, de quo etiam dictum est li. i. prio. cap. 32. quem librum uocat resolutionem circa figuras, eo quod illi syllogismos in tte figuris reducere doceantur. Probat autem primo, quod per diuisionem quid est non ostendatur, sic, in diuisione non sequitur necessario conclusio ex praemissis positiis: sed adhuc oportet petere a respondente præter præmissas, ergo non est uia nec haria, qualis debet esse ad probandum quid est: conclusio n. debet sequi ex præmissis necessario, & non debet solum habere ueritatem ex cœssione, sed ex præmissis, quamvis respondens nihil det.

Hic aduerte in diuisione, de qua hic est. Nota seruo: esse duplēm processum, alter est syllogisticus, in quo subdividitur diuisione tanquam medium, & cōiunctum ex partibus extorris extremitum. & una species minus.

Verbi gratia, omne animal est rationabile, uel irrationale, omnis homo est animal ergo est rationalis, uel irrationalis. Alter processus est enchimematicus, in quo ab unius, uel pluriū partium exclusione proceditur ad alterius affirmationem, nē: Pe ex conclusione illata, omnis homo est rationalis, uel irrationalis, non irrationalis ergo rationalis: & uterque iste processus diuisione vocatur in praesenti.

Vtrum homo est animal, aut inanimatum, &c.

Probat in tali conclusionem intentam Nota.
non lequi. & aduerte quod sunt duæ conclusiones, altera est expradicato complexo, s. omnis homo est rationalis, uel irrationalis, & hæc quidem necessario sequitur ex premissis altera est, homo est rationalis; & hæc est intenta, & quæ est in quid est sed talis non sequitur ex premissis nisi accedente ulterius concessione respondetis, quod homo non sit irrationalis. Probat igitur Ari. quod petat principium in trib. primito in genere: cum n. genus sit pars ipsius quid est probandi, petitur interrogatio an homo sit animal, nec nequam falso supremum genus est petendum, cum per diuisionem colligi nequeat, secundo petet in differentia, quia præter illas præmissas petet sibi dari hominem non esse irrationalis, similiter supponit non esse plura differentias alias, & in hoc similatur inducenti, ut not. S. Th. qui supponit sic esse in reliquis singularibus, quæ non inducit, uel illa inducta esse omnis, ac ob id non demonstrat. tertio petet sibi dari hominem esse totum hoc, animal gressibile, bipes, abique illa coniunctione interposita, hoc cauim non probat, quartus singulæ partes per se probarentur: quia uero exempla posuerat in bimembri diuisione, dicit parum hoc referre, cum id sequatur in multis, s. eut in paucis.

Dubitabis, quare definitio debet esse continua, & non interpolata? non a eodem modo se habere compositum metaphysicum, quod constituitur ex genere, & diffi-

scientia, & compotum physicum quod componitur ex materia & forma, nam differentia est sicut forma, genus, ut materia: forma autem unitur materiae sine aliquo intermedio: quia materia est quoddam ens imperfectum & inconfundatum, perficiendum & consumandum per formam; unde sicut medietas litterae alteri medietati absque medio copulatur, ita forma materiae, & consequenter differentia generis: ex quo sit, ut non dicamus homo est animal & rationale, sed simul animal rationale quod totum tale diuisione nullo modo probatur, sed petitur.

Non syllogisticus quidē igitur, &c. ceterum.

Concludit diuisionem nō cōcludēre qd est syllogizando, immo inquit nec ea quæ a lias syllogizari possent, per diuisionem syllogizantur, ut quando aliquid accidentale concluditur, cum semper petatur principium circa numerum partium diuisi, & in petendo negationem aliarum partium, ut dictum est, quod idem etiam docuit primo Prior. cap. 32.

Amplius quid prohibet. &c.

Altero argumento conatur infringere idem nempe diuisione concludi quid est, argumentum tale est, diuisioni accidunt aliquid ex quibus non potest constare quid est, ergo non est via certa & necessaria ad probandum quid est: quia sit diuisione generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid est, aliquando per ultimas differentias prætermittendo intermedias, & tunc ex: tali genere & differentia nō sit definitio: non enim dices homo est uiuens, rationale, ut dictum est sexto Topicorum: quia ablatum est aliquid hominis substantiae, nempe sensibile, aliquando sit non per seniendo usque ad ultimas differentias, & sic definitio non sicut propria definitio, ut si dicas homo est uiuens sensibile, non ergo est via apta diuisione ad quid est ostendendum. Vis argumenti hæc est diuisione ipsa non ostendit ad differentias sicut accidentes, an adæquatæ, an ultime, nisi aliquæ ita probentur, quæ tamen sunt necessaria ut ostendatur quid est, non ergo est via apsa ad id ostendendum & probandum.

Contingit autem soluere &c. p. 9

Posset aliquis dicere argumentum hogi solui, si sumamus diuisionem per membræ essentialia & consequenter se habentia, id est adæquata, & descendendo usque ad ultimam speciem, in tali diuisione quid est ostendetur, hoc excludit Arist. dicens, adhuc non syllogizari quid est, propter id quod dictum est in argumento primo, est tamen uia quedam bona pro manifestando quid est, sed non uia syllogistica, sive inductio manifestat aliquid nempe uniuersale, sed non syllogizandi uia.

Syllogismum autem non dicit ex diuisione, &c.

Docet per diuisionem uenantem definitionem nō syllogizare, & probat sic, illud de quo postrationem factam contingit per se propter quid non est syllogizata, scilicet de definitione post factam diuisionem contingit petere propter quid, & propter quid homo est animal rationale, bipes, ergo nō est syllogizata. maior patet in conclusionibus, quæ necessariæ asseruntur. siue aliquo medio probante, quarum contingit petere propter quid, minor probatur, nam quamuis demus singulas definitionis partes, uero opinio illorum existimat, diuisione ostendi tamē oratio illa tota ex singulis partibus, non probatur esse definitio, non ergo definitionis est syllogismus.

Potest esse etiam alijs sensus, quod diuisione demonstrat quidem primam conclusionem, nempe hominem esse rationalem, aut irrationalē, animal mortale, aut immortale, sed hoc totum non est definitio, sed animal rationale solum, non uero irrationalē, hoc uero petitur, nō probatur, cum adhuc possit quæcum, quare homo tantum rationalis est.

Disceptatio quod ipsum quid est non modo stretetur definitione, neque definitio contrarij, neque alio quous modo,

C A P. VI.

Ed an ne est demonstrare ipsum, Squid est secundum substantiam, ex suppositione autem accipiente ipsum quidem quod quid erat esse, hoc,

In Cap. VI.

hoe, quod est ex propriis i eo quod quid est, haec autem in eo quod quid est sola, et proprium omne: hoc non est esse illi. An tursus accepit quod quid erat esse, et in hoc: necesse non est per medium monstrare.

Amplius quemadmodum neque in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, semper non tota, aut pars est propositio, ex quibus syllogismus, ita neque ipsum quod quid erat esse oportet inesse in syllogismo: sed seorsum hoc a positis esse, et ad dubitante, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est quod, hoc non erat syllogismus, et ad illum, quod, non ipsum quod erat esse syllogizatum est, quod certe hoc non possum fuit nobis ipsum quod quod erat esse: quare necesse est et sine quid est syllogismus, aut ipsius quod quod erat esse syllogizatum fuisse aliquid.

Et si ex suppositione monstraret, ut luti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, et indiuisibile diuisibile est igitur bono inesse indiuisibile esse.

Hinc etenim accipiens ipsum quod erat esse monstrat: accipit autem ad monstrandum ipsum quod quid erat esse, alterum tamen sit: in demonstrationibus nanque quod est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem est ratio, et conuertitur.

Ad utrusque uero et ad monstratem secundum divisionem, et ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est animal, bipes, pedestre: sed non animal

et pedestre: ex ijs. n. que accipitur ut nulla necessitas est unum fieri, quod prædicatur: sed quemadmodum homo idem esset et musicus et grammaticus.

Sed utrum sit demonstrare, etc.

Pergit adhuc probare, quid est ostendendi non posse, & in praesenti duos excludit ostendendi modos, alter est per definitionem definitionis, alter est per definitionem cōtrarii, quos vocat modos probandi ex conditione & suppositione, quia per unius definitionem probet alterius definitionem.

Proponit igitur an quid est substantiale probetur, accipiendo quid est ipsius definitionis, nempe oratio que soli inest, & in quid prædicatur, & si talis discursus, omnis oratio que soli inest, & in quid prædicatur, definitio est, animal rationale est huiusmodi. ergo animal rationale est huius definitio dicit sic non demonstrari, nam hoc modo etiam petitur principium: in medio sumere oportet definitionem de finito absque probatione. Aliqui dicunt Nex. principium peti in maiori, sumentes definitionem de ipsa definitione, & non probantes, aliqui dicunt, quod in minori, quia petere, quod animal rationale insit homini soli, & in quid, est petere probandum, quod sit definitio, melius dicamus, quod in utraque petitur principium.

Amplius sicut, nec in syllogismo, &c.

Idem etiam probat alio argumento, si cut enim probantes aliquam conclusionem nempe homo est risibilis, propositiones sumimus universales, que dicuntur tota, aut alias particulares, que dicuntur partes, ex quibus illud probamus, non autem sumimus pro premissa definitionem syllogismi, sed si aliquis syllogizatam conclusionem illam esse negat, tunc definitione syllogismi probamus, ita nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine, sed alio principio, quod si negetur definitum esse, tunc definitione definitionis id probare contedimus. argumentum hoc est a simili.

Et

3 Et si ex conditione monstraret, &c.

Alterum modum quid est probādi reicit, nempe per definitionem unius contrarii, ut bonum & malum sunt contraria, malū natura & quid est, est diuisibile, ergo boni natura & quid est indiuisibile, contrariae enim contraria insunt, sed hic petitur principium, nam ad probandum unum quid, petet sibi aliud dari. Dices, nonne etiam in syllogismo quis petimus propositiones ex quibus syllogizanda est conclusio? ad hoc respondeat, in syllogismo peti conclusio sibi probandas propositiones, sed non est aqua pars & aequalis scientia ac cognitio primarum, & conclusionis, nec per illam conclusionem iterum præmissæ codem modo probari possunt: at contrariorum aqua est scientia & cognitio, & conuertitur, nam eodem prout modo quo unū per alterū, etiam alterum per alterum contrarium probatur, ob id in his petitur principium, tanquam in simili & pari, non autem in syllogismo.

4 Ad utrosque autem, & secundum &cæt.

Concludit argumento communī & via divisionis, & his utrisque modis, non posse quid est syllogizari, quia nulla via ostendit quod homo sit animal gressibile bipes & non gressibile & bipes, sicut dicitur grammaticus & musicus, cum autem hoc supponatur in his omnibus probandi modis, nullus eorum quid est syllogizae absque principiū petitione. Capite superiori declarata est ratio huius continuationis.

Epilogo ostendit quid sit non posse monstrari.

CAP. V I I.

Vomodo igitur definiens mo-

Quod non monstrant definitiones, aut ipsum quid est: neque nūc sicut demonstrans ex confessiōe esse manifestum faciet, quod nec esse est illis existentib. alterum quid esse: demonstratio

enim hoc est, neque sicut inducens per singularia, cum manifesta sint, quod omne sic est, eo quod nihil aliter est: non enim quid est monstratur, sed quod aut est, aut nō est; quis igitur alias modus reliquus: non enim monstrabit utique lensu, aut digito.

Amplius quomodo monstrabit quod quid est homo: necesse est enim scientem quod quid est homo aut aliud quodcumque scire, & quod est nō ens. n. nullus nouit, quod est: sed quid quidem significat oratio, aut nomen, cū dixerit hircoceruu, quid autē est hircoceruu impossibile est scire. Verum enim uero, si monstrabit quid est, & quod est, & quomodo eadem ratione monstrabit: definitio. n. unum quid significat & demonstratio, quid autē est homo, & esse hominem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necesserum esse monstrari omne, quod est, nisi substantia sit, ipsum uero esse nulli est substantia: non enim genus est ipsum ens; demonstratio igitur erit quod est, quod, & nunc faciunt scientiaz. Quid enim significat triangulum, accepit geometra, quod autem est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulum: sciēs igitur aliquis definitio ne quid est, si est nō sciet, sed impossibile est.

Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nūc sunt, quod non monstrant definitiones, quod est: nā & si est ex medio aequali, sed propter quid est ipsum definitum, & propter quid hoc est circulus queritur: esset enim, & definitionem orichalci dicere esse ipsum, neque

Deque enim quod possibile est esse quod dicitur, assignat definitiones, neque quod illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid.

Si igitur definiens monstrat aut quid est, aut quid significat nomen (si non est nullo modo ipsius quid est) esset utiq; definitio oratio, idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum quidem enim, & nō substantiarum esset utique, & nō en- tium: significare enim licet & nō en- cia. Amplius omnes orationes defi- nitiones utique essent: esset. n. nō ē ponere cuicunque orationi; quare definitiones utique disputaremus omnes, & alias definitio utiq; esset.

4 Amplius nulla scientia demōstra- ret utique, quod hoc nomen quid significat, neque definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neque definitio & syllogismus uidetur idē- ens, neque eiusdem syllogismus, & definitio. Ad hanc autem, quod defi- nitio nihil demonstrat, neque mon- strat, neque ipsum quid est, neque definitione, neque demonstratione est cognoscere.

Qualiter igitur definens, &c.

1 Velut epilogum quedam præceden- tium faciens, probat adhuc quid est nos posse ullo modo, monstrari: posset enim quis dicere, quid est ostendit per definitio- nem? ut animal rationale indicat quid ho- minis, hoc intendit modo reprobare osten- gendo, quod ipsa definitio, quamvis dicat quid, non tam ostendit cuius sit illud quid, & hoc est institutum capit is presen- tis. Probat igitur primo sic, si definiens quid est de re ostendit, aut id sit ex quibus dā principiis positis aliquid necessaria- io in- sciendo, & sic non, cum iste probandi mo-

dus si syllogisticus & demonstratus, nō ex singularibus inferendo totum & uniuersale, eo quod nullum singulare aliter se ha- bet, sicut induc̄o; & sic non, quia tali via probatur, tam affirmatio, quam negatio: at definitio negatio non est, imo nec affir- matio, cū nō sit proposicio, aut demōstrat̄ sensu; nempe opponendo & obiiciendo sen- sibus ipsam rem, aut digito monstrando; & sic non: hoc enim singularium sensibiliū est, nullus uero superset modus, ergo definitio non ostendit quid est de re ipsa;

Amplius quomodo monstrabit,

Secundo idem probat, quid est non po- tent cognosci quin cognoscatur quod res est, sed definitio non potest ostendere de re quod sit, ergo nec quid sit, aliter enim pos- set quis cognoscere quid est res, nō cognos- cendo quod esset, quod impossibile est, Maiorem explicat docendo quid nō ē si gnificet posse cognosci, ante quam rem es- se cognoscamus, at quid sit, siue an sit pre- supposito inquit cognosci.

Minorem probat primo definitio, sicut & demonstratio unum demonstrat, at quid res, & esse res non unum sunt, aliud enim est homo, aliud hominis esse, non ergo de finitione utruque simul innorescit.

Secundo probat minorē, definitio res ex plicat substantiā, demonstratio uero, quae substantiā cōsequuntur: at esse res non est eius substantia, cū nō sit genus, nec sit dif- ferentia, nō ergo diffinitione ostendi pos-

Tertio idem exemplo probat, nam de- monstratio accipit quid est pro medio, & rem esse probat: ut quid sit triangulus sup- posito, quod sit demōstrat, non ergo defi- nitio id ostendit.

Nota hic triāgulū sumi, ut est passio, & **Nota** queſitū, & aduerte istud argumentum, nā ob id cōclūdet, nūquā cognosci definitio nem, quid est rei dicere, nīli in demonstra- tione, ubi talis res esse probatur per de- finitionem taleno medium, ut dicemus.

Dubitabis, quid sibi uult, aliud est ho- mor, aliud hominis esse, quod etiā dicitur 3. anima c. 4. & 1. Meth. cap. 5. ex hoc loco Thomistæ colligunt essentiā, & existentiā realiter distinguiri, nā dicitur p hominē sub- stantiā, per esse existentiā intelligi, sed hāc quæſtione determinare nō est huius loci, sensus Aristi hic forsitan est, aliud est essentiā rei, que definitur, aliud id, quod per talē es- tentiam

sentiam est, ut homo est, id quod per ei sentiam cuius est, hominis uero esse, quod existit. forsitan hic est uerisimus Arist. sensus, & tunc per esse hominis debemus intelligere naturam in abstracto, puta humanitatem, per ipsum uero hominem natum in concreto.

Dab. 2. Dices tu, in quo distinguuntur homo, & humanitas; Dico quod secundum rem homo & humanitas idem dicunt: nam si et homo dicit substantiam ex materia tali, & rationali anima compositam, ita etiam humanitas differunt, tam in modo significandi, nam humanitas dicit naturam per modum formae abstractae, sicut albedo, at homo naturam eandem per modum existentis per se, sicut album albedinem dicit in aliquo receptam.

Hinc est quod homo propter significandi modum includit supposita, & cum accidentia insit suppositis, homo ut homo, quamvis non includat accidentis nullum, cum sit substantia, tamen non excludit accidentia, ob haec dicitur Petrus est homo, & homo est albus, homo ambulator, humanitas cum sit secundum modum formae, excludit supposita & accidentia, ob id non dicitur Petrus est humanitas, nec humanitas est alba.

Vnde etiam fit, quod cum homo non excludat accidentia nec existentiam actualem, humanitas uero excludat, compotius dicatur homo, quia habet hoc, nempe non excludere accidentia & existentiam actualem, ac propterea dicitur aliud homo est, aliud hominis esse, puta humanitas, non quod aliud sit substantia, sed quod homini multa ex modo significandi datur, que non conceduntur hoijusmodi tanquam excludente ea a se, sed de his hanc agnos pro isto loco.

Manifestum est & secundum nunc modos, &c,

Tertio idem inductione per ipsos definitionum modos probat, quod definitio non ostendat quid de re, & sumit definitio nem aliquam concitis uerbis nempe figura, in cuius medio est punctum, a quo linea usque ad circumferentia ducit omnes sunt aequales, hec est definitio circuli, sed non ostendit an circulus sit, siue esse pos-

it, nec ipsa ostendit cuius sit, an sit circulus; an sit alterius cuiusvis, ut montis aerei, cum adhuc de circulo possit quis petere an sit, & quid sit, non o. statim definitionib. positis quorum sint sciens, ergo definitio non ostendit quid est de ipsa re cuius est.

Si ergo definiens monstrabit, &c.

Quarto probat definitionem adhuc non ostendere quid est, si enim ostendit, aut ostendit quid rei, aut quid nominis; non quid rei, ut probatum est, ergo quid nominis, sed hoc dici non potest, si enim definitiones non nisi quid nominis ostendunt, sequitur quod definitiones essent non existentes; similiter quod omnes orationes essent definitiones, & quod orationibus loquentes, definitionibus loqueremur. patet, nam singulis orationibus unicum posset imponi nomen, sicut opus Homeris dicitur Ilias: & tunc orationes definitiones illius essent, cum quid significet explicare, preterea sequitur, quod nulla a scientia faciet definitiones, nam non est scientia uocabulorum significationes explicare, cum ad placitum sunt, scientiae uero sunt necessariorum.

Ex quibus universalem epilogum colligit, nempe definitionem & demonstracionem, nec esse ciuitatem, nec esse idem, & quid est nullo modo ostendit, nec per ipsammet definitionem: haec enim pia disputata sunt.

Dissolutio disceptationis proposita, quod ipsum quid est monstretur per aliud quid est, & quo patet ipsius.

Quid est sit demonstratio, & definitio.

C A P. VII.

Terum autem considerandum, quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nunquid quodammodo est demonstratio, & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est (ut diximus) idem scire quid est, & scire causam

Gg ipsius

In Cap. IX.

Ipsius si est. Ratio autem huius quod est aliqua causa, & haec aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis; si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium esse causam, & in prima figura monstrari: univarsale nanque est & praedicatiuum, quod monstratur. Vnus igitur modus esset utique, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari: ipsorum nanque quid est necesse est medium esse quid est, & proprium proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud uero non monstrabit ipsum quid erat esse eidem rei. Hic igitur modus, quod non sit utique demonstratio, dictum est prius, sed est logicus. syllogismus ipsius, quid est.

Iterum autem speculandum est &c.

Ita. Ari- **C**um hactenus disputando processerit
in hoc c. & nihil resoluerit, nunc ad determinanda haec accedit, ac primo quid definitio, & an quid est, aliquo modo ostendit, docet:

Nota. Intendit ergo in hoc capite unum modum tradere, quo: ipsum quid est possit syllogizari, nempe per causam ipsius quid est, & adverte quod dictum est, per quid est, re naturam intripsecum, intelligimus per causam uero aliam a natura, efficientem, finaliem, & materialem, perhas autem ipsum quid ostendimus, sed talis ostensio logica dicitur, non quod non sit demonstratio, cum per unam causam aliam monstramus, sed quod non sit demonstratio ostensionis & probans esse quid est.

Dicit igitur, cum scire rem esse sit scire causam illius esse, sequitur quod ratio rei, & definitio sit alia causa, haec potest esse duplex, aut eadem cum ipsa rei essentia & natura, aut alia, qualis est quae sit per alias, quam ex praedictis trib. causis, aut omnibus, aut aliquas: nam multiplex est causa, & definitio quod si fuerit alia, aut erit de monstrabilis, id est apta ad demonstran-

dum nempe quia est per se & necessaria, aut indemonstrabilis, id est incepta ad demonstandum, ut si non sit per se, aut non necessaria; tunc si fuerit demonstratio apta, in prima figura demonstrabitur per talam causam quid est, & tunc omnia erunt propria, & in quid ipsius rei, cum sint causae, si uero non fuerit apta causa, per eam nihil demonstrabitur: subdit tamen, quod iste est unus modus ostendendi qui est, sed logicus, quia quod sit quid rei non ostendit, ut diximus.

CAP. IX.

Vo autem modo contingit dicimus aggredientes rursus a principio. Quemadmodum n: propter quid querimus habentes quod, non nunquam uero, & simul manifestantur, sed non prius utique propter quid possibile est cognoscere, quam quod manifestum est, quod consimiliter & ipsum quid erat esse: non sine ipso quod est. ita possibile est n. scire quid est, ignorantes, si est.

Ipsum uero si est, aliquando quidem secundum accidens habemus, aliquando autem habetes aliquid ipsum rei, ut tonitrum, quod sonus est quidam nubium, & defensum, quod est priuatio quædam lumenis, & hominem, quod animal quoddam est, & animam, quod est ipsum, se ipsum mouens: quæcunque igitur secundum accidens nouimus quod sunt, necessarium est nullo modo se habere ad ipsum quid est: neque enim quod est, scimus: querere autem quid est, non habentes quod est, nihil querere est. De quibusunque autem habemus aliquid, facilius: quare ut habemus quid est, ita nos habemus,

Ad ipsum quid est: quorum habemus aliquid ipsius quid est.

Sit primum quidem sic, defectus in quo A. Luna in quo C. obstructio terre in quo B. utrum igitur deficit, aut non: querere est, an B. sit an nos hoc autem nihil differt querere, quam si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut utrius contradictionis est ratio, utrum habendi duos rectos, aut non habendi: quando autem inuenimus simul ipsum quod, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: sit autem non ipsum quod nouimus, propter quid uero non.

Sit igitur Luna C. defectus A. in plenilunio umbram non posse facere, nullo inter nos existente manefsto, in quo B. si igitur ipsi C. inest B. quod est, non posse umbram facere cum nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum A. quod est defecte, quod quidem deficit planum, propter quid autem nondum; & quod quidem defectus est, nouimus, quid uero est non nouimus.

Cum autem planum fuerit, quod A. ipsi C. inest, sed propter quid inest, querere ipsum B. quid est, utrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremitatis, ut in his ipsius A. est enim defectus. obiectio terræ, quid est tonitrus: ignis extinctio in nube, propter quid tonat: eo quod extinguitur ignis in nube, sit nubes C. tonitrus A. extinctio ignis B. ipsi utique C. nubi inest B. extinguitur enim in ipsa ignis huic autem A. sonus, & est B. u-

a. Labfbr.
His lumi-
nis

tique ratio ipsius A. primi extremi; si uero rursus huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & sit notum, dictum est.

Quare syllogismus quidem ipsius quid est non sit, neque demonstratio: planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem; quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius: quemadmodum & in dubitationibus diximus.

Quo autem modo contingat, dicemus, &c.

ANequam ad textus expositionem ac De intentio. Art. cedamus intentionem Aristoteles in hoc capite explicemus.

Pro quo aduerte primo, quid & propter quid idem esse ratione examen diuersum definitio, quæ est quid unius extremitatis, est medium & propter quid ad probandum ipsum de aliquo, uel aliquid de ipso, ac propterea differere ratione dicuntur, nam definitio & quid est dicitur respectu ipsius rei secundum se, propter quid vero dicitur respectu eiusdem rei, in compositione & predicatione sumptus, ex quo sit ut quid est rei terminus & absolutus duas questiones, & quid sit, & quia sit, nam definitio eclipsis est ipsius, & propter quid lunæ inest.

Aduerte secundo, aliter se habere passionem quæ demonstratur inesse, & subiectum de quo demonstratur, passio enim cum non aliud esse habeat, quam subiecto inesse (accidentis enim esse est inesse) sit ut non cognoscatur esse, quin cognoscatur inesse: quo sit, ut cum quid est non possit cognosci, nisi res cognoscatur esse, non cognoscatur quid passionis, nisi simul cognoscendo ipsius esse, hoc autem est in demonstratione, non ergo contingit passio.

Gg 2 vnu &

Si de quæstionib[us] quid cōfiderat cōgnoscere, nūc inde
demonstratio[n]e, & hoc est quod Aristo: hic
intendit docere, quod non cognoscitur
quid ipsius passionis, nisi in ipsa demon-
stratione, ac ob id dicit quid, & propter
quid esse idem, ut quemadmodum pro-
pter quid non cognoscimus, nisi simul
cum quia est, quid in demonstratione
fit, ita ipsum quid, quod idem est cū pro-
pter quid.

3. P[ro]p[ter]o. Tertio adverte de subiecto aliām esse
rationē, nā potest quidem cognosci es-
se absque passione, propter ea quod eius
quid est supponit tantum, p[er] sit, non autē
quale sit, sicut in passione, ideo extra de-
monstratio[n]e cognoscitur. non n. eius, qd
est p[er] quid, nisi respectu passionis, ac p[ro]
pterea tale qd est ex suppositione cognos-
citur, cum non p[er]tinet a passione.

Quamvis etiam possumus dicere, quod
in ipsa demonstratio[n]e cognoscitur esse
quid est, dum per ipsum quid est, eius pro-
banus passiones de eo, nō enim alibi ma-
nifestatur & ostenditur definitio quid sit
quid nisi cum medium in demonstratio[n]e
sumitur: extra demonstratio[n]em enim tā
eum definitio quid dare ostendit ex suppo-
sitione, nota igitur Arist. scopū in capite.

Ad textum accedamus uolens alterum
modum tradere ostendendi quid est, simili-
tudinem inter quid, & propter quid, ut ta-
lia sunt supponit: similitudo autem in his
consistit, sicut propter quid sine qua est
haberi non potest, ita nec quid est sine an-
s[ic]t, & sicut quia est sine propter quid ali-
quando habetur, ita & an sit, & sicut pro-
pter quid, & quia simul, ita etiā quid sit,
& an sit simul consequimur, hoc ergo fun-
damentum proponit, ut cū quid non pos-
site cognosci, nisi cognito quod res sit, non
cognoscatur quid, nisi simul cum an sit
quid in demonstratio[n]e sit.

4. Hoc autem si est aliquando qui-
dem, &c.

Supponit etiam alterum, an sit, absque
qd sit, dupliciter cognosci posse, uno mo-
do sub cōcepto aliquo accidentali, cognos-
cendo rē, ut qui scit multos esset, scit homi-
nes esse per accidentē, altero modo scimus rē
esse, aliquid ipsius rē essentiale cognoscē-
re, ut qui scit esse præventionē quādam lu-
mina, scit eclipsim esse, & quicquid esse ali-

quid se ipsum monetas, scit animare esse.

Hos modos comparat, dicens qui scit
secundū accidēs rē esse, nō est dispositus ad
cognoscendū quid sit, quia nondum cogno-
uit an res illa sit, at qui cognovit p[er] ipsū
quid, est magis dispositus ad cognitionē
perfectam ipsius quid rei: nam quo magis
acceditus cognitioni an sit, eo magis co-
gnoscimus quid sit, & tūc, perfecte sciimus
esse, cum ipsius quid cognoscimus.

Ex quo supposito intendit colligere tūc
cognosci quid passionis, cum esse cognos-
citur us ipsius, hoc autem sic indemonstra-
tione, ob id in demonstratio[n]e cognoscitur
quid, sicut & esse. hoc item fundame-
tum ostendit cognosci optime rem esse,
per ipsum quid, Semelius quam per aliud
ut exemplis ostendit & et his duobus sua
damentis intērum concludit, & nota h[ec]

Quorum igitur habemus ali- 3.
quid, &c.

Ostendit modo, quod scire tem[poris] esse
tunc sit, cū quod cognoscimus, & hoc ex e-
xempli deducit, siat demonstratio, interpolati-
o terra est eclipsis, luna terra interponi-
tur, ergo luna eclipsatur, querere an he-
ra eclipsatur, est querere an eclipsis sit, si
illud querere, est rationem & causam, &
quid petere, quib[us] positis ponitur eclipsis,
ergo scire eclipsim esse, est scire quid ip-
sius quid in demonstratio[n]e sit.

Alterum exemplum ponit, cuius sensus
est, quamvis varie exponatur, cum queri-
mus an habeat angulos rectos, uel non ha-
beat, que sunt, partes contradictionis, idē
sit: in his enim rationem & quid queri-
mus, ex quo inferritur quod cura res esse p[er]
eius quid cognoscimus, quod est scire uere
rem esse, tunc propter quid simul sciamus
quid in demonstratio[n]e sit: ut cū per ali-
quod accidentē, non per causam mediant
cognoscimus, nō tamen propter qd, nec
quid, sed tantum quia, id est per accidentē,
quod imperfecte est scire rem esse, ut di-
ctum, est huius ponit sequens exemplum.

Sit ergo luna C. defectus A. &c.

Exemplum est cum eclipsim per me-
diū et accidentē cognoscimus.

Verbi gratia, si quis eclipsim esse co-
gnoscet, quia luna plena non facit nme-
bram nostrī corporis, cū nullū sit oculū

staculum.

scutum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoscit esse; & secundum tale medium disponatur syllogismus, nec quid, nec propter quid ostendit, sed regi esse tantum.

Nota. Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto, ipsa enim recipit lumen a sole, unde illa ex parte illuminatur, secundum quam est opposita soli, eclipsatur autem, cum terra sit directe inter solem & ipsam, tunc eum umbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quo minus illuminetur, ac ideo eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata non facit umbram ad presentiam corporum inferiorum, quamus cœlum totum sernum sit, quia non habet lumen, quod umbra est causa, ac propterea est effectus eclipsis umbram non facere, & si per hoc medium eclipsis cognoscatur, per accidens & non per quid esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, &c.
Concludit quando aliquid alicui inesse cognoscitur, ut eclipsim ipsi lunæ, nihil aliud esse quartare propter quid insit, quā quid, & rationem eius petere, ut propter quid sit eclipsis, est petere quid sit, et extincio luminis ipsius, ut aliqui pœnâcē existimantes a vaporibus vel magno vento erinti: vel sit conuersio, ut alii credeant, putantes medium partem lucidam esse, & aliquando converti ad partem supernam & fieri eclipsim; vel sit interpolatio, ut dictum est, quicquid sit, quid pertinet semper, cum cur sit queritur. Similiter cu propter quid sit tonitru queritur, quid sit queritur, ut quia sit extincio ignis in nube ut arbitratur Empedo, vel conclusio exhalationis in nube, ut docet Arist.

Ex quibus est notum quid esse propter quid, unde sicut propter quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes quælis est res, ita & ipsum quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes simul rem esse, nam ob id suppositum quid non cognosci, nisi cognito simul quod res est, hoc autem in demonstratione sit.

At quia definitionem passionem semper sumebat, posset quis dicere illam non esse ultimum & immediatum medium, re spondet postea tale mediū posse per alias precedentes rationes probari. Sanctus Thom. explicat per has rationes definitio-

nem subiecti, quæ est præcipuum medium. Philo explicat alias causas etundem passum, sed hoc inferius examinabitur.

Quare syllogismus ipsius quod quid est, &c.

Insert quid est in demonstratione cognosci, non tamen per demonstrationem, cognoscitur quidem in demonstratione, cum lumine pro medio quo re est probamus, quando res habet cām sui esse. alias enim suppositione cognoscitur per demonstrationem, eo quod non concluditur & probatur, sicut propter quid in demonstratione ipsa cognoscitur, sed non per demonstrationem: uide igitur modum notificandi ipsum quid est, hoc enim fit in demonstratione, & non per demonstrationem. Atque hoc de capitinis declaratione.

Q V A E S T I O I

De medio demonstrationis potissimum.

Est communis & non facilis difficultas, quod sit medium in potissima demonstratione, cū enim sint in questione duæ partes, datū, nempe subiectum, & quæsum, nempe prædicatum & passionem dubium est an potissima demonstratio suam ut medium definitionem subiecti, an passionis, nec est dubium de quacunque demonstratione, constat enim aliquando per definitionem passionum fieri demonstrationem: sed est sermo de potissima, id est de ea quæ ex primis, immediatis, & quæ iam resoluti nequeunt procedit: in qua difficultate duæ sunt præcipue sententiae oppositæ.

Prior est Alber, Aegid. & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum medium dicunt, quod uidetur esse Aristoteles platonicus, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpluit, quod expresse docet Themist. 2. Post. cap. 30. & uidetur sententia Graecorum, rationes huius sententiae præcipue sunt hec.

Prima, illa est potissima demonstratione, quæ magis ex immediatis procedit, sed ex definitione passionis est ex immidiatis magis, ergo est potissima, maior est certa, minor probatur, quia passio magis.

Gg 3 imm.

1. *Sententia Alb.*
Ockham

In Cap.X.

immediate prædicatur de sua definitione,
ascendo aptum ad risum estrisibile, quam
de definitione sui subiecti, dicendo animal
rationale est risibile.

2. ratio. Secunda, si definitio subiecti esset me-
dium potissimum, ultima demonstrationis
resolutio esset in definitionem illius subie-
cti, & non in principia per se nota, & com-
muni, hoc autem falsum est, nam perfe-
ctor demonstratioe trinominatur in princi-
piis per se notis, non ergo definitio subie-
cti potest esse medium potissimum.

3. ratio. Tertia definitio subiecti est idem re cu[m]
subiecto, ut animal rationale cum homi-
ne, ergo non potest esse medium, nam alias
potest probare idem per idem: at quia posset
hoc idem eis obici qui definitionem pas-
sionis medium ponunt, respondet defini-
tionem p[ro]ram passionis non esse mediūm,
sed simul cum ea extrinsecus coniungēdo:
non enim per priuationem luminis tan-
tum eclypsim probamus, sed per priua-
tionem luminis ex terrae interpositione, &
hoc notat Aegid.

2. sententia D.Th. Posterior sententia est S.Thos. Caicer. &
communis, nempe in potissimum demon-
stratione medium esse definitionem subie-
cti, & non passionis, pro qua sunt duas pre-
cipue rationes.

2. ratio. Prior, illa est potissima demonstratio, que ex his, que iam causam non habent
procedit, sed talis est quae medio utitur de-
finitione subiecti, ergo haec est potissima
probatur minor, nam definitio passionis
cum insit subiecto, vel inest immediate &
essentialiter, & hoc non, vel inest mediate
& non essentialiter, & tunc erit demon-
strabilis de ipso subiecto, per ipsius defini-
tionem, & haec est potissima ratio S.Thos.
qua[ntum] dicit demonstrationem, per definitio-
nem passionis adhuc resoluendam in de-
monstrationem per definitionem subiecti,
ut patet super c.2 lib.2 Post.

1. ratio. Posterior ratio, quia demonstratio pas-
sionum superiorum de inferiori subiecto,
ut habere tres angulos de Isocheli, sit per
ipsum subiectum medium, ergo illud est
causa, adde quod Arist. i. Post. cap. 20.
ipsum, omniuersalem causam uocat, ubi ha-
bete angulos extemos equales quatuor re-
ctis dicit messe Isocheli, quia est figura,
& haec est ultima causa, non ergo definitio
passionis, sed figura & subiecti est potissimi-

mum medium, haec sunt, quae circa hoc di-
cunt Doctores.

At in hac difficultate mihi sic respondet
dum uidetur, quae alicui competunt subie-
cto, in duplice differentia se habere, quae
dam habent aliam causam extra subiectum
secundum quam ei insint, sicut ecclipsis in
est luna propter terrae interpositionem,
& tonitrua aeri ex concusione exhalati-
onis cum nube: quedam aliae insint subie-
cto non per causam extrinsecam, sed quia
subiecti naturam consequuntur, sicut, mul-
te passiones, & proprietates herbarum,
animalium, & aliorum.

Qua supposita distinctione sit prima
conclusio: potissima demonstratio est, quae
per causam supremam propriam procedit.
& haec est conclusio recepta ab omnibus.

Secunda, cum proprietates subiectis in
sunt modo priori, crediderim potissimum
earum demonstrationem esse per causam
illarum, sicut Astrologus per interpositio-
nem terrae probat eclypsim, & non per de-
finitionem lunae, & per concusione ex
halationis, Physicus probat tonitrum, &
hoc probant ista capita Arist.

Tertia, passionum posteriori modo pre-
cipuum medium est definitio subiecti, &
hoc co[n]cinctum argumēta S.Thos. & prior
ex 4. Phys. cap. 4. ubi docet per defini-
tionem, rei notificari omnes passiones illius
rei, & i. anima. tex. 1. 1.

Quarta conclusio, non semper expresse
probamus etiam in his passionibus per de-
finitionem subiecti virtualiter, tamen pro-
bamus semper, explico, & est notandum hoc,
geometra non probat expresse per defini-
tionem triāguli quod habeat tres angulos
æquales duobus rectis; sed per principia
quædam quib[us] manifestat talem naturam
triāguli, ut id ei insit, nempe per angulum
extrinsecum, & per lineas æquidistantes,
quibus non aliud facit, quam talium linea-
rum compositionem exprimere, ex qua
colligitur talis passio, & hoc modo geo-
metra dicit ad principia per se nota.

Ex quo soluitur argumentum secundū
propositū pro Aegid. & haec est causa qua-
re uariis modis aliquādo sit demonstratio
eiusdem, hoc autem non est nisi quia natu-
re alicuius figuræ uariis principiis notifi-
cari potest, atque haec sunt, quæ mihi in
præsenti uidentur dicenda esse.

Ad pri-

No. passi-
ver effi-
deretur
dupl[ic]e
diff. r[ati]o

1. Cond.

2. Cond.

3. Cond.

4. Cond.

Soluitur
2. art.

Ad 1. Ad primum Aegid. & aliorum. respon-
deo, quod propositio non dicitur imme-
diata, quæ sit per causâ effectui proximâ,
sed quæ non habet aliam causam per quâ
demonstrari de subiecto possit: ex huiusmo-
di eam immediatis procedit demonstra-
tio potissima, talis autem non est cum de
finiit passionis sumitur, cum adhuc ipsa
passionis definitio sit aliquando de subie-
cto demonstrabilis, nempe cù ipsum subie-
ctu causa est sola illius, ut dictum est.

Ad 2. Ad secundum iam responsum est in co-
clusione quarta.

Ad 3. Ad tertium dicō cum Eustra. & Philo.
c. 2. huius a libri, q̄ definitio differt a defi-
nitio, nam definitio, animal rationale, for-
mam dicit secundum hos, homo uero cō-
positum ex materia & forma, ut dictū est
superius. & si sustineamus, quod etiam ani-
mal rationale continet materiam, quæ sit
de essentia rei, adhuc est, distinctio ratio-
nis, nā definitio substatiæ dicit naturam;
definitum dicit naturam cum supposito,
& hęc distinguuntur. quia quod non sem-
per subiectum demonstrationis est substâ-
tia, sed accidentis aliquando; & tunc non
est definitio propterea eadem cum definitio,
& præterea quia aliquando prædicatura
est substantia, & tunc est idem argumentum
contra eos; & hęc de quæstione.

*Quæ definitiones demonstrari pos-
sint, quæ non.*

C A P. X.

*E*st autem horū quidem altera
quædam causa, illorum vero nō
est; quare planum quòd & ipsorum
quid est alia quidem immediata, &
principia sunt, quæ & esse, & quid
est supponi oportet, aut alio modo
manifesta facere, quod Arithmeti-
cus facit, etenim quid est unitatem
supponit, & quod est.

Habentium autem medium, &
quorum est aliqua altera causa sub-
stantiæ, est per demonstrationem,
quemadmodum diximus, ostende-

re nō ipsum quid est demonstrat̄es.

Definitio autem, quoniam est
oratio ipsius quid est manifestum
est, quod aliqua quidem erit oratio
quid significat nomen, aut oratio
altera nominalis, ut quid significat
quid est secundū quod triangulus,
cuius habentes quod est, querimus
propter quid est, difficile est autem
ita accipere, quæ non nouimus, q̄
sunt, causa uero dicta est prius dicti
cultatis, quoniam neque si sunt,
aut non nouimus, nisi secundum ac-
cidens.

Oratio autem una dupliciter est 4
hęc quidem coniunctione, ut Illias,
illa uero unum de uno significans
non secundum accidentis. Una quidē
definitio est definitio, quæ dicta
fuit.

Alia autem est definitio oratio si
gnificans propter quid est, quare
prior quidem significat quid est,
monstrat autem non, posterior uero,
manifestum est ip̄ erit tanquam
demonstratio ipsius quid est posi-
tione differens a demonstratione.

Differit enim dicere, propter qđ
tonat & quid est tonitus & dicet e-
nim hic quidem, quoniam extingui-
tur ignis in nubibus, quid autem est
tonitus: sonus ignis qui extingui-
tur in nubibus, quare eadem oratio
alio modo dicitur, & sic quidem de-
monstratio continua, sic autem de-
finitio.

Amplius definitio tonitus est,
sonus in nubibus, hoc autem est
ipsius quid est demonstrationis con-
clusio, immediatorum autē defini-
tio positio est ipsius quid est inde-
mōstrabilis. Et igitur definitio, una
qui

In Cap. X.

quidem oratio ipsius quid est inde monstrabilis, una uero syllogismus ipsius quid est causa differens a demonstratione, tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio. Manifestum igitur ex dictis, & quo modo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur & quomodo ipsum quid est monstratur, & quomodo non, & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

I. Est autem quorundam quædam causa, &c.

Notæ. Cum definitionem in demonstratione non per demonstrationem ostendit, modo tractat quæ definitiones sic ostenduntur, quæ uero non.

Notæ. I. Pro cuius exactiori intelligentia adverte quatuor esse causarum genera, materia ex qua res est, forma secundum quam est, efficiens a qua est finis eius gratia res est, circa has causas nota primo, quod non omnes res habent omnem quatuor causas, immaterialia, n. materia uacant, ter mathematicæ formam habent solum.

Notæ. II. Nota secundo, quod etiam in illis rebus quæ has quatuor causas habent, non omnes sunt de illarum rerum essentiâ, nam et faciens de finie dæ essentia nullo modo sunt nec materia est multum de rorū essentia, sed sola forma.

Notæ. III. Nota tertio, has causas hoc ordine se habere, ut omnium primum locum teneat finis, secundum efficiens, tertium materia, ultimum forma, haec enim est quæ ultimo producit & hæc esse, unde aliari est effectus. idem dico de materia respectu aliarium, & de efficienti respectu finis. forma dicitur quid rei & definitio, quæ secundum talē formam datur dicitur definitio quid reliquæ cause, & quæ per eas defini-

tiones dantur, dicuntur propter quid.

Ex his sit quod cum ipsum quid sit effectus aliarum causarum, possit ostendi & collaudi per eas, & talis est definitio & solam formam, & hec non in demonstratione invenietur, sed per demonstrationem probatur licet non probeat quod sit quid, ut dictum est, reliqua in demonstratione ostenduntur, & quatenus per eas cognoscimus quid tui probantes dicuntur habere rationem formæ, ex his nota est Arist. intentione.

Acedamus ad literæ explicationē, constituit distinctionē rerū, ut appareat quare quid est p̄batur, quare uero non inquit, quædā habet causam, quædam non habet, uel absolute, uel in illa scientia ut notat. Th. quæ habent causam illorum quid est, & essentia habet causam nempe aut materialiam, aut finaliem, aut efficientem, loqui tur enim de his quæ causam habent extra essentiam & formam, & per talē causam ostendi possunt, quanquam non demonstrari esse, quid est, quæ uero non habet causam quid est non potest ostendi sed supponi, quæ ha sunt subiecta in scientiis & principiis, eorum enim definitiones supponuntur non demonstrantur, ut quid uicias, quid pūrum.

Definitio autem quoniam quid est, &c.

Maturus est predictio fundamento esse aliquot definitiones quæ probantur, aliquot quæ supponuntur, definitionē dividit in generalē & specificō definitionē inquit, est ratio ipsius quid, quædam est quæ quid nomine significat explicit, siue quædam est definitio nomina ponens, id est definitio, quod id est, ut qd significet triangulus, uel aliud quodvis nomen, & hanc habentes quid rei querimus, & vocat proper quid, quia uel distinctus, quid, & propter quid re id est sunt at quia post nominis definitionem ipsam quid rei querendum dixit, addit difficile hoc esse, statim habete quid, cum nondū habeamus an sit, nisi per accidentia quæ importantur in definitione nominis.

Oratio autem una est dupliciter, &c.

Quia hanc unam esse definitionem diuersus erat, docet quòd modis oratio dicitur

Explicatio
literæ.

tur una afferens dupliciter unam dici, primo coniunctione, ut Petrus & Paulus, uero orationes alia secundum quas loquimur, secundo quia unum de uno explicat, non per accidens. i. quia dicit aliquam naturam alicuius, sicut definitio una est, quia una dicit alicuius naturam. Philopo. & alii volunt definitionem nominis dici unam per coniunctionem, quia a detur per accidentia rei. at uidetur mihi posse dici quod sit etiam una per se, quia re uera unius nominis explicat significationem.

4 Alius vero terminus est, &c.

Alteram definitionem ponit, quae rei est, nempe oratio ostendens propter quid res est, quam comparat priori definitioni, nempe quae dicit solum quid, nam definitio quid idest per solam formam significat ipsam quid. sed non ostendit, cum non sit ipsa medium, sed potius ostendatur. at definitione propter quid ostendit ipsum quid, & non differt a demonstratione, nisi sola terminorum dispositione, quod declarauimus satis in 1. lib.

Differt enim dicere propter quid, &c. et.

Cum definitione propter quid demonstrationem positione differentem uocauerit, quam modo uocat continuam, non autem definitionem quid, hoc explicat, nam differt dicere, propter quid tonat, & quid est tonitus, cu enim dicitur propter quid tonat, responderetur, quia extinguitur ignis in nube, quae uidetur demonstratio continua, id est non distincta illatione media: at si dicitur quid est tonitus, quamuis id dicatur, non eodem modo s. est sonus extinctionis ignis in nubibus.

Amplius est terminus tonitruis, &c.

Definitione solam formaliter tonitruis, ponit, nempe est sonus nubis, quam definitio nem dicit esse conclusionem demonstrationis, ut supra declarauimus. ex quib. colligit triplex definitionum genus, & quae principium tantum sunt demonstrationis ut sunt definitiones eorum quae non habent causam, & quae est conclusio demon-

strationum, qualis est passionis definitio formalis. & quae est demonstratio positio ne differens, qualis quae quod rei cum sua causa complectitur. ex quibus universale epilogum colligit eorum, quae dubitata sunt c. 3. Ex nota epilogum eorum, quae haec genus dicta sunt in textu.

De causarum distinctione, & quae numero concurrant, & que non, & quomodo illarum possit esse demonstratio.

CAP. XI,

Voniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causam uero quatuor sunt, una quidem, quod quid erat esse, una autem, quibus existentib. necesse est hoc esse, altera uero quae aliquid primum mouit, quarta autem cuius causa omnes istae per medium monstrantur, & hoc n. quod cum sit hoc, necesse est esse, una quidem accepta propositione non est, duabus autem ad minimum, hoc uero est, quando unum medium habeant: hoc igitur uno accepto, conclusionem necesse est esse.

Manifestum autem & sic, propter quid est rectus in semicirculo; aut quo existente rectus est; sit utique rectus, in quo A. dimidium duorum rectorum, in quo B. qui est in semicirculo, in quo C. quod igitur A. rectus insit ipsi C. ei qui est in semicirculo, causa est ipsum B. hoc enim ipsi A. aequaliter est, hoc autem C. ipsi B. duorum namque rectorum dimidium est: cum igitur B. sit dimidium duorum rectorum, A. ipsi C. inest, hoc autem erat,

In Cap.XI.

- erat, in semicirculo rectum esse.
- 3 Hoc uero idem est ipsi quid erat esse, eo quod hoc significat oratio, verum enim uero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media.
- 4 Propter quid autem Medorum bellum factum est Atheniensibus: quæ causa bellum infesendi Atheniensibus, quoniam in Sardes cum Eretriensibus iuruerunt, hoc enim primo mouit, sit bellum, in quo A. priores irruisse B. Athenienses C. inest itaque B. ipsi C. quod est prius irruisse Atheniensibus: A. uero ipsi B. bellum inferunt. n. ijs, qui prius iniuria affecte: inest igitur ipsi qui dem B. A. quod est bellum inferre ijs qui prius incepere, hoc autem ipsi C. Atheniensibus, prius. n. cœpere, medium igitur & hic causa est, quæ primo mouit.
- 5 Quorumcunque autem causa, ipsum gratia cuius, ut propter quid am bulat, ut sanus fiat, propter quid dominus est, ut conseruetur suppellex, illud quidem gratia conualescēdi, hoc autem gratia conferandi, propter quid a prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt.
- 6 Sit deambulatio a prandio C. nō supernatare cibaria, in quo B. sanari in quo A. insit igitur a prandio deambulare si, quod est facere non supernatare cibaria ad os uentris, & hoc salubre, uidetur. n. inesse ipsi deambulare, qđ est C. ipsum B. quod est non supernatare cibaria: huic autem inest ipsum A. salubre, quæ igitur est causa ipsi C. qđ ipsum A. insit ipsum cuius gratia B. quod est non supernatare, hoc autem est ueluti illius ratio: A. n. ita assignabitur: pro-

pter quid autē B. ipse C. inest, quoniā hoc ē sanari, ita se habere. Op̄ tet autem transumere orationes, & ita magis singula apparebunt.

Generations uero ecōuerso hic & in causis secūdum motum: ibi. n. medium oportet fieri primum, hic autem ipsum C. extremum, ultimū uero ipsum cuius gratia.

Contingit autem idem, & cuius gratia esse, & ex necessitate, ut plū cernam egredi lumen: ex necessitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, si quidem lumen fit eo quod pertransit, & gratia cuius, vt non offendamus. An ne ergo si esse contingit & fieri contingit: quemadmodū si tonat cum extinguitur ignis, necesse est: stridere, & strepere, ut Pythagorai dicunt minarum in gratia ijs Proprie*tati* qui sunt in tartaro, ut timeant. *sanare, ut*

com in a
Plurima uero talia sunt, & maxime in ijs, quæ secundum naturam *que can* constituuntur, & consistunt, hæc. n. *dons for* alicuius gratia facit ipsa natura, illa *ram exi* guia, vero ex necessitate, necessitas autē duplex, hæc quidem. n. secundū naturam & appetitum, illa autem ui, quæ præter appetitum est, quemadmodum lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fertur, sed non propter eandem necessitatem.

In ijs uero quæ a discursu, nō nulla quidem nunquam a casu sunt, ut domus, aut statua, neque ex necessitate, sed alicuius gratia, quedā uero & a fortuna, vt sanitas & salus: maxime autem in quibuscumque contingit & sic, & aliter, quando nō a fortuna generatio fit: quare finis, quod est bonū, gratia alicuius, & fit, aus

natura, aut arte: a fortuna uero nihil gratia alicuius sit.

Eadem autem causa est ijs, quæ sunt, & factis, & futuris, quæ est & ijs quæ sunt: medium. n. est causa preterquam quod ijs, quidein quæ sūt, quæ est ijs uero, quæ sunt, quæ sit, factis autem facta, & futuris futura, ut ppter quid factus fuit defectus: quoniam facta fuit terra in medio, sit autem, quoniā sit, erit uero quo niam erit in medio, est autem, quoniā est. Quid est crystallus: accipitur utique, quod est aqua congelata. a qua in quo C. congelatum in quo A. causa media in quo B. defectus callidi omnino: ineſt itaque B. ipsi C: huic autem congelatum esse quod est in quo A. sit autem crystalhus, cum sit B. factum est autem facto, erit autem futuro: sic igitur & causa: cuius causa simul sunt: quando sunt & sunt quod & in eo quod factum fuit & in futuro consimiliter.

Quoniam autem scire opinamur & ceter.

1. ab ore.
ma.

Tria Theorematata in hoc capite constituit, quorum primum est, per quam tuor causarum genera licere monstrare. Primo autem explicat singulas, sunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis, formalem uocat quod quid, quæ ipsa est essentia præcipua pars, materialem uero qua posita necesse est aliquid esse quāuis autem hoc possit dici de aliis causis, tamē in Physica proxima causa necessitatis quæ talis est effectus, est materia, ut alias declarabitur. efficiens est quæ mouet primo, & a quo primo incipit operatio. finalis est cuius gratias res sit. hæc sunt quatuor causarum genera per quæ demonstrare licet.

At quia nul sequitur necessario ex uno

solo, nisi secundum dispositionem syllogistica disponatur, in qua medium bis sumere idem oportet: quoties per causas habet aliud demonstrandum fuerit, debet medium bis repeti, quod in syllogistica argumentatione fieri, alias per causam non demonstrabimus necessario.

Manifestum est autem & sic, &c. 2

Exempla causarum tradit, atque ab ipsa materia incipit exemplum est huiusmodi, si quis uelit demonstrare angulum trianguli supra semicirculum descriptum esse rectum, sumatque pro medio quia est medietas duorum rectorum, per materiam monstrabit, nam medietas & partes habent rationem materiæ, sicut igitur sic demonstratio omnis angulus qui est medietas duorum rectorum vel æquivalētum duobus rectis est, rectus, omnis angulus in circumscribentia trianguli supra semicirculum de scripti est medietas rectorum duorum, aut æquivalentum duobus rectis, ergo talis angulus est rectus. Vide Euclid. lib. tertio. Theorem. tertio hic nota non esse propriam materiam in geometricis, sed est materia intelligibilis, & materia metaphysica, quæ sunt partes respectu totius.

Moc autem idem est ei, &c. 3

Quantum possum coniūcere, sensus huius loci est, ut uelit per idem medium concludi quid, & formam rei per quam monstratur res, cum non sit aliud res ipsa: ac propterea non ponit exemplum causæ formalis, quia potius ipsa cum re monstratur quam demonstret rem. literum attende, cum divisset per illud medium concludi illum angulum esse rectum, dicit rectum, & ipsius quod quid idem esse, cum definitio, & nomen idem significet, causa autem recti assignata, ipsa etiam erit causa ipsius, quod quid. Potest etiam sic exponi, quod tale medium est quod quid rei, nam hoc significat illa definitio, medietas duorum rectorum, nimirum ipsum rectum, talis autem definitio sumpta est pro medio, ut patet in demonstratione posita.

Hoc

4 Hoc autem propter quid Medorum bellum, &c.

Ponit exemplum in efficienti causa, ut quare Athenienses bello uexatur a Mediis; quia ipsi Athenienses primo iniusti fuerunt & inuaserunt cum Eretris ipsorum Medorum amicos: nempe Sardes, fuit igitur syllogismus, qui primo Medos inuadunt bello, à Mediis bello uexatur. Athenienses prius Medos inuadunt, ergo Athenienses à Mediis bello uexantur. hanc demonstratio est a causa efficienti.

5 Quorūcunque uero causa, &c.

Exempla causa finalis assignat duo, alterum est: sanare est finis deambulationis sic, qui uult sanari deambulat, qui male habet uult sanari, ergo qui male habet deambulat. Alterum est, domus finis est supellestria conseruari, si supellestria conservati debent, oportet domos esse, sed supellestria conservari debet, ergo oportet domos esse. Statim explicat duos modos quibus causa finalis notatur, nempe propter qd deambulemus, & cuius gratia deambulemus, utrumque enim finem petit.

6 Sit ambulare post cœnam, &c.

Ingeniose uult Aristoteles ostendere efficientem. & finalē causam adiuicem se demonstrare, ac exemplum de efficiente ponit, sumit enim pro maiori extremo sanum, pro minori deambulare, & medio cibos, non manere in ore ventriculi, hoc est digestos esse, & facit rationem per tale medium quod est efficientis sanitatis; sic, cibos digeri sanum est, deambulare facit cibos digeri, ergo deambulare sanum. est hanc demonstratio ab efficienti.

Statim dubitat, nonne sanum esse est causa finalis, ut qui deambulet cibos digerat & eius ratio responderet ita esse, & si terminos conuertas, maius extrellum in medium, fiet demonstratio a fine, ut si probetur deambulans cibos digerere propter sanitatem. literæ textus per ista facile intelligetur.

7 Generationes autem è contrario, &c.

Otidit in generatione causam efficientem & finalē aliter se habere, nam causa efficientis sit primum & habet esse, quam

effectus probandus, at in finali ipsam tremum C. tempe deambulare sit primum & finis, nempe sanitas ultimo habet esse, sensus est, efficiens primo sit ante effectus, at finis est ultimo productus, nam prius est deambulare & cibos digeri, quam sit sanitas, quamvis sanitas & finis sit primus in intentione.

Contingit autem idem & grātia, &c.

Hoc est secundum Theorema, potest ^{Secundum} idem effectus provenire duplice ex causa, ^{Theorem.} & finali, & materiali, non solum quārum ad esse, sed etiam quantum ad finem, ponit duo exempla, utraque secundum opinionem aliorum, alterū huius effectus nimirum lumen diffundi per lanternæ pellem est causa finalis, ne offendamus pedes, causa uero materialis est, quia lumen est corpus partibilia in minutiores partes quā sunt foramina & pori illius pelis, sic enim censebant aliqui lumen per pellēm transfundī: at possumus aliud exemplum pone re ex Themistō dērēs enim anteriores sunt acuti, propterea quod sunt ad scindendū tāquā propter finem, similiiter quia sunt ex materia subtiliori, quā ea, ex qua sunt molares obtusū ad conuertendum cibū.

Alterum exemplum ponit, sonus toni trui sit ex extinctione ignis in nube, necessario enim ignis extictus in aqua sit, id est sonum facit: finis autem tonitri scundum Pythagoram est, ut pavent qui sunt in inferno, sit ergo unus effectus ex pluribus causis.

Plurima autem huiusmodi sunt, & cetera.

Cum idem & à fine, & ex necessitate, id est materia, ut Philop. dicit fieri docuisse, inquit plurima esse huiusmodi, præsertim quæ natura constant, adest entia naturalia, dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in se aliquius motus habent, quælia sunt plantæ, animalia, clementia, & ex his mixta, in quibus est duplex hæc causa, & finis, & necessitas, scilicet materia.

Nota literam, illa duo uerba (hæc, illa,) sunt nominatiui casus cum natura, ut sit sensus, in his quæ natura constant, hæc

Hoc ratiōne est propter hoc, illa ex necessitate, id est est quædam causa finis, est etiā causa materiæ.

At quia est necessitas multiplex, distin-
gitur, est enim quædam necessitas extrin-
seca, quæ prouenit a causa efficienti, ut sa-
gita emissâ sursum tendit necessarium; &
alia necessitas intrinseca, quæ est a princi-
pio interno rei, & hæc est secundum rei
inclinationem & appetitum, ut cum la-
pis deorsum descendit, & ignis sursum
ascendit, & per talēm necessitatēm, cau-
sam probamus ipsius effectus, cum sit ne-
cessitas per se.

Sed in his quæ sunt ab intelligentia, &c.

Postquam docuit causas illas reperi-
ti in naturalibus, docet non id semper in
his esse quæ ab intelligentia & intellectu
sunt, id est in artificialibus: artificia
enim quædam nec ex necessitate sunt, nec
a fortuna, sed tantum propter finem, ne
domus, effigies: hæc enim solum sunt pro
arbitrio agentis, non ex materia ipsa ne-
cessario proueniunt, sed tantum propter
finem: & hinc est, quod nona fortuna
proueniant, cum non nisi ex intentione
agentis fiant.

Illud autem dicitur a fortuna prouenire, quod præter intentionem agentis par-
ticularis prouenire, ut si quis domo egre-
sus negotiādi causa, & liberatus est a mo-
te, nempe quia domus ruinam fecit, hoc
illi fortuna evenit. dico autem agentis
particularis, quia illud non evenit præter
intentionem agentis univerſalis, nempe
Dei, qui omnia præfit, & nihil ei a fortu-
na evenit, domus igitur & similia nunquā
a fortuna eveniunt, quia non sunt nisi ex
agentium intentione.

Quædam alia artificia a fortuna eveniūt, ut sanitas, navigationis exitus, cuius
rationem Aristot. reddit; nempe quia ab
alio causa prouenire possunt, quam ab ar-
tesanitas enim etiam a natura, navigationio
stiam a uenienti prouent, cum auctem ista
a tali causa præter alio eveniatur, posse
a fortuna evenire, nempe cum accident
præter intentionem, non quod a fortuna
sit generatio rei, sed cum ab illo princí-
pio præter intentionem uenit, a fortuna
dicitur.

In arte igitur finis est, qua parte ab af-
te res proueniunt, & in hoc cum natura co-
uenit, utraque enim est propter finem: quæ
enim sunt a fortuna, non sunt propter finem, cum non sit euclidea causarum pa-
rticularium intentionem.

Eadem autem causa est, & in his, &c.

Tertium theorema est in causis & effec-
tibus quæ simul sunt eodem modo vari-
ari causam, quo effectus, quantum ad
temporum uarietatem, ut quare est ecclī-
psis? quia est interpolatio, quare fuit ecclī-
psis? quia fuit interpolatio, quare futura
est? quia futura est, interpolatio. ponit ex
pliū aliud præteriti, quare glacies est?
reducas ad complexum sumpta significa-
tione nominis, ut supra diximus, & nota
hunc locum. reduci sic, quare aqua est
congelata? quia est exhalata, puta quia pas-
tes calidæ prouersis evaporata sunt, & ca-
lor recessit, & hoc idem potest variari se-
cundum quamlibet temporis differen-
tiām.

C. A. P. XII.

IN ijs uero, quæ non simul sunt:
an ne sunt in continuo tempo-
re? quemadmodum uidetur nobis
alias aliorum causas esse ipsius qui-
dem facti factam alteram, & futuri
alteram futuram, & ipsius fieri, &
quid prius factum fuit.

Est utique a posterius facto syl-
logismus, principium autem, &
horum ipsa facta, quare, et in ijs,
quæ sunt consimiliter: a priori
uero non est, ut quoniam hoc fa-
ctum fuit, quia hoc posterius fa-
ctum fuit, et in futurum consimi-
liter: neque enim indenni, neque
definiti erit temporis; quare quoniā
hoc uerū est dicere factum fuisse,
hoc autem est uerum dicere fa-
ctum fuisse, posterius, in interme-
dio.

Quo nanque falsum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem autem ratio, & in futuro.

Neque quoniam hoc factū fuit,
hoc erit: medium enim congenitū
oparet esse, factorum factū, &
futurorum futurum, eorum, qua
fiunt, quod sit, entim ens: id uero
quod fuit, & id quod erit non con
tingit esse congenitum. Amplius
neque indefinitum contingit esse tē
pus intermedium, neque definitum
falsum enim erit dicens in interme
dio:

Considerandum autem quid est
ipsum continuum, ut post ipsum
factum esse, ipsu*m*a fieri sit in rebus;
an manifestum est, quod nō est con
tignum facto, quod sit: neque enim
factum facto; termini namque sunt
& individui. quem admodum igi
tur neque puncta sunt sibiūnicem
contigua, neque facta, ambo enim
individua sunt, neque utique quod
sit facta propter idem, nam quod
sit diuisibile est: factum autem in di
uisibile, quemadmodum igitur si
ne ad punctum se habet, ita quod
sit ad factum: insat enim infinita
facta in eo quod sit: magis autem
manifeste in uniuersalibus de motu
oportet dici de his.

De eo igitur quod est, quomo
do, cum generatio cōsequenter sit,
se habeat medium, quod est causa,
signo, & in tantum accepitum sit: necesse est
enī & in his medium, & primum
immediata esse, ut A. factum fuit,
quoniam C. factum fuit, posteriorius
autem C. factum fuit: prius autem
A. principium autem C. ēd, quod
proximus ipsius tunc est, quod est

principium temporis. Cuero factū
est, si D. factum est; cum igitur D.
sit, necesse est A. factum esse, causā
autem est C. cum enim D. factum
est, necesse est C. factum esse, C. au
tem factō necesse est prius A. factū
fuisse. Ita uero accipienti medium,
stabitur alicubi in immediatum, an
semper extra cadet propter infini
tum: non enim est contiguum factū
facto, quemadmodum dictum fuit,
sed incipere tamen necesse est ame
dio, & ab ipso nunc primo. Simili
ter autem & in ipso erit: si enim ue
rum est dicere, quod erit D. necesse
prius uerum dicere quod A. erit. hu
ius autem causa ipsum C. si enim
D. erit, prius ipsum C. erit, si uero
C. erit, prius ipsum A. erit: similiter
autem infinita est sectio & in his: nō
enī sunt futura contigua inter se.
principium uero, & in his immedi
atum accipiendo est.

Se habet autem sic in operibus,
si facta est domus, necesse est inci
sos fuisse lapides, & factum fuisse
hoc: propter quid: quoniam neces
se est fundatum factum fuisse,
si quidem & domus facta suerit: uero
fundatum est, prius lapides
factos fuisse necesse est. Rursus, si e
rit domus, consimiliter prius erunt
lapides (monstratur autem per me
diū) similiter) erit enim fundame
num prius.

In his autem, quæ non simul
sunt, &c.

CVM in tertio theoremate p̄ced. de
caulis, & effectib. quæ simul sunt lo
cūs effet, nūc de causis & effectib.
quæ

quæ non simul sunt, sed successione procedunt quærit, an talia, licet simul non sint saltem incontinguo sicut tempore, ut eum fundantur, & muri, & domus sunt, an sint cōtinuo tempore, sicut uidetur nobis cōmunitur, ita ut effectus facti sit altera causa prius facta continuo tempore, & futuri futura, & eius quod fit aliqua p̄cedens, licet simul non sint omnia.

2. Egitur à posterius facto syllagmatus, &c.

Antequam questionem determinet, statuit modū demonstrandi: in similibus causis, docens in his quæ facta sunt procedendum a posteriori ad prius factum, & similiiter in his quæ futura sunt a posteriori futuro ad prius; sic, facta est domus, ergo facta sunt fundamenta, futura est domus, ergo futura sunt fundamenta; non licet autē a prioribus procedere; et propterea vocat syllogismum, non autem demonstracionem.

3. Neque enim infinito, aut finito erit tempore, &c.

Probat, quod non sit uterum dicere, quia prius est factum, posterior est factū; nec signando tempus certum & finitum; nempe quia hoc est factum, illud: tali die est factum, nec non signando tempus ullum, sed infinite & indeterminate: uero enim modo est uterum dicere, quia prius factū est, nempe fundamenta, factum est posteriorius, puta domus, quia sumendo tale tempus intermedium, erit quidem uterū dicere factū esse prius, non autem posteriorius. Idem dicendum est de futuro.

4. Neque quoniam hoc factum est, hoc erit, &c.

Non solum a priori ad posteriori nō uale contendit in facto uel futuro esse, sed nec a facto ad futurum ualere probat: non enim licet dicere, quia fundamenta facta sunt, domus erit, primo quia medium & quod per mediū probatur debet esse contemporanea & congenita, ut utrumque futurum, aut utrumque præteritū, aut utrumq; in esse aut in fieri, at factum esse & futuru non sunt simul congenita: præterea quia siue sit certum tempus, siue incertum in-

quo futurum esse dōmū dicatur, in medio tempore falsum erit dicere quod erit, cū impediri possit, & si fundamēta posita sint

Specularium ergo quid est continuum, &c.

Conatur modo respondere ad propostam questionem de continuitate temporis effectus & causæ que simul nō sunt, ac dicit: quod eporter speculat quid. sic continuum: erit enim manifestum quod factū esse nec cum fieri, nec cum alio factū esse sit continuum, nam facta esse sunt sive puncta in linea, fieri uero sicut ipsa linea; ut igitur punctum non est continuum p̄fecto, cum indivisibilia sint nec linea p̄fecta, quia posito aliquo p̄fecto nō dabitur pars linea ita immediata puncto illi, quin de tur alio minor uersus illud punctum, ita nec factum esse cū facto esse, nec cum fieri continuum est, ac quia hoc excedebat limites logicos, remittit se ad libros Physicorum, in quibus de motu in universali tractatur.

5. De eo igitur q̄ub cum eo, &c.

Ostendit hæc sojum dicta esse ut ostendatur quomodo in his quæ consequentes & successives fiunt sit causa media accipienda, nam cum causa media debet esse media inter extrema maiori, oportuit cogitare, quō: ista immediata sint, licet aliquid ex Philosophia inseratur. Quo aut modo sint immediata docet, primo repetendo principiū quod sit, hoc aut est ultimū factū esse, p̄ hoc enim probamus prius; ut A. esse, nēpe fundamenta, quia C est, nēpe quia muri facti sunt, & muros factos, quia D. nēpe domus est, semper aut ultimum dicitur principiū, quia proximum est ipsi nunc presenti, quod dicitur principium temporis.

Hic nota quod sicut in linea datur principiū incipiendo extrinsece, nempe a puncto primo uersus lineam, nō autē datur principiū a linea uersus punctum, ita datur principiū a facto esse incipiendo, quod nūc, uersus antecedentia, non tamena a prioribus factis esse incipiendo, ac ob id principiū primum debet esse quod ultimum est, ac ob hoc ad priora procedendum, in prioribus autem non est dare primum factum esse, sicut datur ultimum factum esse, ac ob id a posteriori suumendū.

Siendum est principium eadem est ratio
in futuro: ab eo enim quod posterius est,
principium sumi debet.

Hoc autem sic in operibus &c.

Docet quamvis in tempore non derur
ista immediato unius facti esse cum altero
facto esse, vel cum fieri, nam ea que facta
sunt habere hanc immediationem; & in
his non esse processum in infinitum nec
sunt priora: nam dominus facta est, ergo lapi-
des decisi sunt, quod est ultimum, & lapi-
des decisi sunt quia fundamenta sunt, quod
est medium: datur igitur immediatio in re-
bus, licet non in tempore. haec pro capite
sufficiant, sunt enim ista philosophica.

dium ut plurimum esse: si enim A
de B. universaliter praedicatur, &
hoc de C. universaliter, necesse est
A. de C. semper, & in omni prædi-
tari, hoc enim est universale; & in
omni, & semper: sed supponebatur
ut plurimum: necesse est igitur, &
medium ut plurimum esse, quod
est, in quo B. erit igitur & eorum,
que ut plurimum, principia imme-
diata, quecumque ut plurimum ita
sunt, aut sunt.

Quoniam autem uidemus in
iis, &c.

Cum in his que simul non sunt causis
& effectibus a posteriori argumentum se-
mendum esse docuisset, nunc docet in qui-
busdam etiam que non simul sunt, nihil
referre a posteriori vel a priori incipere,
hec autem sunt que mutuo & circulo quo-
dam non in individuo, sed specie genera-
tur adiuvicem: & in his conclusiones, præ-
missas, & premissas conuersim conclusio-
nes ostendunt, ut prius dictum est, nem-
pe secundo Priorum cap. 5.

Verbi gratia, si terra madefacta est, va-
pores erunt, si vapores erunt nubes, si nu-
bes, pluvia, si pluvia, terra erit madefac-
ta, unde est circulus; & in his per vapores
futuras pluvias, & per pluvias vapores e-
tiam futuros probare possumus, neutrum
in specie habet rationem ueram prioris
aut posterioris.

Sunt autem quædam, quæ sunt
universaliter, &c.

Theorema quoddam constituit, tale es-
se medium oportere, qualis id quod proba-
tur sunt enim quædam, quæ semper sunt
aut sunt sine defectu, quod triangulus
habeat tres angulos, quod sol oriatur
quod occidat: quædam quæ frequenter esse
sunt, licet aliquando deficiant, ut quod
vix barba habeat quod pluviae sint in hy-
eme. eorum igitur quæ semper sunt aut
sunt, & medium debet esse semper, in his
vero quæ pluviae & mediū et pluviae
& probat secundum, nam si A. dicitur de
B. semper, & B. de C. semper, & A. dicitur
de C.

Op. 6.3 **V**oniam autem uidemus ijs,
Quae sunt, circulo generatio-
nem quandam esse, contingit
hoc esse, siquidem sequantur se in-
uicem medium & extra: in his. n. ip-
sum conuertere est: monstratum ve-
ro est hoc in primis, quod conuer-
tuntur conclusiones, quod autem
circulo hoc est, in operibus autem
apparet sic: madefacta terra, nece-
sse est vaporem fieri, hoc autem fa-
cto nubem, hoc autem facto aquam,
hoc autem facto, necesse est made-
facta esse terram: hoc autem erat,
quod a principio, quare circulo cir-
cuiuit, uno enim ipsorum quo cun-
que existente, alterum est, & illo a-
liud, & hoc primum.

Sunt autem nonnulla quidem,
quæ sunt universaliter, namque &
semper & in omni, aut sic se habent
aut sunt, alia vero semper quidem,
non ut plurimum autem, ut non om-
nis homo masculus barbam emittit:
sed ut plurimum.

Taliū itaque necesse est & me-

Csemper; non ergo plerunque, ut dice
batur, unde per principium de omni, me-
dium semper non erit ipsius plerunque; e-
rit ergo quod est plerunque sine medio,
aut medium debet esse etiam plerunque,,
ut dictum est.

De compositione definitionis ex suis
partibus, & quando sunt ignota
quo pacto uenientur.

C A P V T X I I I I .

Quomodo igitur ipsum quid ē
in definitione assignatur, &
quomodo demonstratio, aut
definitio est ipsius, aut non est, di-
ctū est prius: Quomodo autē oportet
uerari, quæ in eo quod quid est
prædicantur, nunc dicamus. Eorū
igitur, quæ insunt semper unicuique;
nonnulla extenduntur in plus, non
tamē extra genus: dico autē in plus
inesse, quæcunque insunt quidem
unicuique universaliter, at uero &
alij ueluti est impar, quod omni in-
est trinitati, sed & non trinitati,
quemadmodum ens inest trinitati,
sed & non. ∵ numero: sed & impar in-
est omni trinitati, & in plus inest,
nam & quinario inest, sed non extra
genus: quinarius enim est numerus,
nihil autem extra numerum, & im-
par.

Talia itaque accipiēda sunt usq;
ad hoc, quoisque tot accepta fuerint
primum, quorum unumquodque
quidem in plus inerit, omnia ve-
ro non in plus sunt: hanc enim ne-
cessē est esse substantiam rei; ut tri-
nitati inest oīs numerus impar, pri-
mus utroque modo, & ut non men-
suretur numero, & ut non compo-
natur ex numeris: hoc igitur iam est

trinitas, numerus impar, primus, &
ita primus: horum. n. unumquodque;
alia quidem imparibus omnibus in-
sunt, ultimum uero & dualitati, om-
nia autem. ∵ nulli.

Quoniam uero declaratum est ^{a. l. nulli;}
nobis in superioribus, quod necessaria.
ria quidem sunt, quæ in eo quod qd
est prædicantur, uniuersalia uero ne-
cessaria sunt, trinitati autem, &
quilibet alij sic accipiūtur in eo qd
quid est, quæ accipiuntur sic, ex ne-
cessitate quidem essent utique trini-
tas: hēc quod autem substantia sit,
ex his planum est: necesse enim est,
si non hoc esset trinitatis esse, ut ge-
nus aliquid esse hoc, aut nomina-
tum, aut innominatum: erit igitur
in plus quam trinitati in existens.
supponatur enim tale esse genus, ut
insit secundum potentiam in plus, si
igitur nulli in est alii quam indiui-
duis trinitatibus, hoc utique esset
trinitati esse, supponatur enim, &
hoc substantia uniuscuiusque esse,
quæ est in individuis ultima talis
prædictio: quare consimiliter &
alii cuicunque ita monstratorum ei-
dem esse erit.

Oportet autem, quando totum
aliquid negotietur quispiā, diuide
re genus in individua specie prima,
ut numerum in trinitatem & duali-
tatem: postea sit illorum definitio-
nes tentare accipere, ut recte linea
de circuli, & recti trianguli, post hēc
autem accipientem quid est genus,
ueluti utrum quantorum, aut qua-
liū proprias passiones speculari per
communia prima accidentia.

Nanque iis, quæ componuntur
ex individuis, ex definitionib. erunt

H b plana,

In Cap. XIII.

plana, eo quod principium est omniū. ∴ definitionū ipsum simplex & simplicibus sōlis per se insunt accidentia, aliis uero secundum illa.
a.l. definī
tio, & ip
sum fin
plex.

Diuiisiones autem quæ sunt seū dum differentias, utiles sunt ad ita pertransendum, ut tamē mōstrāt, dicitur est in præcedentibas: utiles uero essent ita solum ad syllogizandum ipsum quid est. Atqui uidetur utiq; nihil, sed statim accipere omnia, ac si quispiā a principio acciperet absque diuisione.

Differt auten̄ aliquid primum, & posterius eorum quæ prædicātur prædicari, ut dicere, animal māſuetum: bipes, aut bipes animal māſuetum: si enim omni ex duobus est, & usum quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunque est, quod unum sit, necessarium est diuidente petere.

Amplius ut nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum contingit: quando enim primum acceptum sit genus, si inferiorum quidē aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc: ut non omne animal aut integris, aut scissis pénis est, sed pennatum animal omne, huius enim differentia hæc, prima uero differētia est animalis, in quā oē animal incidit: similiter autem, & aliorum uniuscuiusque, & extriase corum, & generum eorum quæ sub ipso, ut auis, in quam omnis, auis, & piscis, in quam omnis piscis ita igitur procedēti est scire, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem, & derelinquere necessarium est, & nō scire.

Nihil autem oportet definitiō tem, & diuidenter omnia scire entia, quamvis impossibile dicunt esse aliqui, differētias scire, quæ sunt ad unumquodque nō scientem unum quodq; sine autem differentiis non esse unumquodque a scire: a quo nō non differt, idem esse huic, a quo autem differt, alterum ab hoc. Primi quidem igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterum est: multæ enim differentiæ insunt eisdem specie, sed nō secundum substantiam, neque per se.

Postea, quando acceperit opposita & differentiam, & quod omne incidit hinc, aut inde, & acceperit, in altero quod queritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunque prædicantur aliis differentiæ manifestum enim est, quoniam si ita procedens uenerit in hęc quorum, nō amplius est differentia, habebit rationē substantiæ, omne autem incideat in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio: nesciisse est enim omne in altero ipsorum esse, si quidem illius differētia erit.

Ad construēdam uero definitiō nem per diuisiones, tria oportet cōiectare, ut accipiantur quæ prædicātur in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundum est, & quod hęc omnia sint.

Est autem horum unum primum per id, quod possemus, quemadmodum ad accidens, syllogizare, quod inest, & per genus conſtruere: ordinare autē, ut oportet, erit, si primum acce-

Acciperit, hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est enim esse aliquid tale: hoc tamē accepto iam in inferioribus idē modus est, secundo nāque aliorum primum erit, & tertium cōsequentiū, ablatio enim superiori, quod consequitur aliorum primum erit: consimiliter uero & in aliis. Quod autē omnia hāc sint, manifestum est ex eo quod accepit: & primum secundum diuisionem, quoniam omne, aut hoc, aut hoc animal est: inest autem hoc, & rursus huius totius differentiam, ultimi uero non amplius esse differentiam, aut & statim cum ultima differentia a toto non differre species hoc: manifestum. n. quod neque plus adiacet.

¹² Omnia. n. in eo quod quid est accepta sunt horum, neque deficit ulrum: aut enim genus, aut differentia utique esset, genus quidem igitur, & primum, & hoc quod cum differentijs assumitur: differentiae uero omnes habentur, nō, n. amplius sūt posteriora species: nanque differret utique ipsum ultimum, hoc autem dictum est non differre.

¹³ Quarere uero oportet inspicientem ad similia & indifferentia: primum quid omne idem habent, postea rursus in alteris, quę in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsis quidem eadem species, ab illis autem altera: quando autē in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & alii cōsimiliter in acceptis omnino considerare, si idem quoque ad unam deuenerit rationem, hāc enim erit rei definitio: si

uero non processerit in unam, sed in duas, aut plures, planum, quod non esset utique unum aliquid quātitur, sed plura.

Vt dico, si quod est magnanimitas ¹⁴ quereremus, considerandū in quibusdā magnanimitis, quos scimus, quid habent unum omnes in quantum tales, ut si Alcidiades magnanimus, aut Achilles, & Ajax, quid unū omnes habent: non tolerare iniuria affecti, ille. n. bellauit, iste autem iratus est, hic uero interemit seipsum. Rursus in alteris, ut Lysandro, aut Socrate, si utique indifferētes sunt, & bona & mala fortuna affecti. hęc duo capiens considero, quid idem habent, & non impassibilitas circa fortunas, & non tolerantia cum iniuriantur, si uero nihil, duæ utique species essent magnanimitatis.

Semper autem est omnis definitio uniuersalis: non. n. alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans,

Quomodo quidē sit quod quid est, &c.

Postquam quomodo quod quid est definitur, & qualiter in demonstratione ostendatur ostensum est, proponit se dictum quo uia definitionē uenari possumus. definitio autem, ut est alicuius speciei specialissimae, aut alicuius generis subalterni. incipit autem a methodo definitae speciei, ut uult Them. & Phil.

Ante omnia uero diuisionem prædicitorum essentialium statuit: quædam, inquit, essentialiter prædicantur de specie, ita tamen ut excedant genus illius speciei, sicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipsius, nempe numerum, similiter prædicatur quantitas, excede

Hb 2 dit

dit tamen, quædam uero essentialiter prædicantur, in plus tamen, ita ut excedant speciem illam, non tamen genus, sicut impar, primum, insunt ternario in plus, quia aliis etiam numeris insunt, non soli ternario, sed non excedunt numerum, cum non nisi numeris insint. ita sit etiam in aliis speciebus.

2. Huiusmodi igitur accipienda sunt, &c.

Distinctione præparatorum essentialium de specie proposita, methodus consistit in hoc, ut circa speciem definiendam tot prædicta essentialia sub illo genere sumamus, quousq; oia simul iuncta soli illi insint species, licet singula separata excedant spem.

Verbi gratia est definiendus ternarius, cuius genus est numerus, summa de ternario essentialia omnia, nempe quod est impar, quod est primus utrqbique, & quamvis ista singula sint communia per se (nā impar inest etiam quinario, primus utr bique binario) tamē totum simul soli ternario inest.

Aduerte dupliciter dici numerum pri-
mum uno modo quia sola unitate mensu-
ratur & nō numero aliquo, sicut ternarius
quinarius, septenarius, & alii: altero mō
quia nō componitur ex numeris, quomo-
do soli binarius, & ternarius primi dicun-
tur: unde uterq; dicitur primus utrbiq;
id est quia nec mensuratur numero, nec cō-
ponitur numeris; si igitur primus, conside-
retur per se, inest binario, impar per se,
inest alius, totum uero ternario soli. atque
haec est via definiendi speciem, quæ magis
deseruit pro indaganda differentia, quæ,
difficilius cognoscitur.

**3. Quoniam autem ostensum a no-
bis, &c.**

Probat prædictam orationem esse defi-
nitionem ipsis ternarii, & primo probat
esse necessarium prædicatum, sic, in quid
prædicata prædicantur necessario, illa ta-
lia prædicatur in quid, ut notum est, ergo
necessaria sunt. maior patet, quia in quid
prædicata universaliter prædicantur, uni-
versalia autem necessaria sunt: idem dice-
dum à alio omnibus alternario, sed quod

sit substâcia & definitio probatur, illa ora-
tio p̄dicatur in quid de ternario, ergo uel
est genus uel definitio: non genus, quia cō-
petet aliis a ternario, genus enim supe-
rius est, ergo est definitio. cum definitio lie-
tatio quæ in quid, & soli inest. Dices, quo
modo illæ differentiae prædicantur in qd?
respondet Philopo. diffitentiam per se in
quale qd prædicari, at in definitione simul
cum ipso genere prædicatur in quid, defi-
nitio, enim in quid prædicatur.

**Qd. anf.
ultima
differentia
simplex
speciei
specialissima
marum.
1. spin.
d.Thom.**

Hic est: unadifficulitas notâda, an unius
speciei specialissimæ una sit ultima differen-
tia convertibilis cum specie eadem. San-
ctus Thomas hoc loco lecit. 13. respondet
quamlibet speciem specialissimam habe-
re unicam ultimam differentiam converti-
bilem cum ipsa, at quia tales differentiae
sunt ignorâ, circumscribimus illam per ua-
ria accidentia communia simul iuncta,
quæ dicuntur essentialia; quia formam, rei
essentialē circumscibunt: non autē cir-
cumscribimus per accidentia propria, qd
per talem definitionē oportet demonstra-
re ipsa propria de specie.

R. d.Th.

Ratio Sancti Thomæ est, quia cum dif-
ferentia sunatur a forma, sit autem unica
forma ultima in specie, erit etiam & diffe-
rentia ultima. hoc idem Alber. tractat. de
differentia. c. 5. & in præsenti capite, & ui-
detur hoc idem docere Aristoteles septi-
mo Metaphysicæ, capite duodecimo. text.
43. ubi differentias ultimas cum specie cō-
uerteri docet, & primo de partibus animali.
capite primo, esse species, inquit, quæ uni-
ca indigent differentia. Simplicius capite
tertio ante prædic. docet Porphyrium dif-
ferentias, ut in plurimum definisse, haec au-
tem communes sunt. ubi iustinat non de-
esse ultimas differentias. at Porphyrus 2. ratio
differentiam ultimam specificam nullam Porph.
uidetur facere, sed solum illud aggrega-
tum ex multis communibus, quem alii
quoque sequuntur.

Pro hac opinione esse uidetur, quod po-
test fieri ut omnes gradus qui sunt alicuius 1. ratio
formæ rei, inueniantur forsum in variis
rebus, licet simul iuncti non nisi in illa
re. & profecto hoc in homine constat: nam forma ipsi est principium uitæ, quæ
gradum in formis plantarum inuenimus,
est etiam principiu[m] sentiendi, qui gra-
dus est in brutis, est etiam principiu[m] in-
telligendi

Telligendi, qui gradus est in Angelis; at si in ali intellegendo, non est nisi in homine ham si tu dicas, intelligere homini esse cum discurso, ac ob id non inveniri in angelis, dicent hi, nihil aliud esse intelligere cum discurso, quam intelligere coniunctum sensitivo, unde qui dicit rationale, dicit duo nempe intellectuum cum sensitivo, unde iuxta istorum sententiam ista erat ex acta hominis definitio, substantia intellectu sensitiva.

Et quamvis haec opinio non careat probabilitate, tamen non est negandū posse esse differentias ultimas simplices ultimatum speciem, cum possint multis inesse simplicis gradus, formæ solis speciebus competentes, quamvis hoc forte non sit demonstrabile: est tamen probabilius quæ contrarium.

Congruum autem est cum totum, etc.

Alteram constituit methodum pro genere subalterno definiendo, generalissima enim non habent definitionem, methodus autem consistit in tribus; primum est ut tali genere proposito fiat eius divisio suas ultimas species. Secundū, ut singulæ definiantur, & sumatur id quod in eis inventum fuerit commune, hac eam erit differentia illius tertium, ut predicationem illius inquiratur, in quo ipsius est genus, hoc autem fieri considerando proprietates ipsorum praedicamentorum, quæ in singulis predicationis superiori exposita sunt, & sic perfectam habemus definitionem.

Verbi gratia, uolo definire lineam, dividam eam in suas species, rectam, & circularem; postea singulas definiam, recta est longitudine sine latitudine, cuius medium non exit ab extremis, circularis est longitudine latitudine, cuius medio inest punctum, a quo linea omnes ducuntur usque ad ipsam sunt aquales. sumnam ab utraque illud commune, nempe longitudinem sine latitudine postea per proprietates quantitatis compariam lineam esse quantitatem, & continuam, quia secundum eam est æquale unum alteri, & eius partes terminum habent communem, eam igitur linea est quantitas continua,

longa sine latitudine. Atque haec methodus est pro genere.

Compositis.n.ex anthomis, &c. ,

Vult Aristot. ostendere merito ad methodum definitionis generis utendum esse definitionibus specierum, nam cum genera non sint nisi ex speciebus collecta, merito per ea quæ speciebus insunt ad genus ascendumus. cum in speciebus primo inueniantur & cognoscantur.

Litera autem sic est exponenda, secundum Themist. & Philopo. quamvis alter S. Thom. exponat. conuenientia compositis ex auctoribus id est quæ insunt generibus, quæ ex ultimis & indivisibilibus speciebus componuntur, ex ipsarum specimen definitione erunt manifesta, propter reā quod omnium principium est deus, & quod simplex, id est generum & universalium definitio simplicis speciei principium, & quæ insunt simplicibus speciebus, per se illis competere cognoscuntur, aliis uero, nempe generibus non nisi per species inesse illa percipiuntur.

Sed divisiones, quæ sunt secundū & differentiam, &c.

Ut Philopo dicit duas utilitates et divisione ad has methodos definiendi proponeat, præmittit eamē non demonstrari definitionē per divisionē, ut dictū est prius.

Prior utilitas est ad ordinem inter partes definitionis, referre enim nūlūm dicere, homo est animal mansuetum bipes, uel bipes mansuetum.

Cuius rationem dat, nā semper partes precedentes faciunt unum genus, quod per bipes contrahitur, propterea multum referunt unam partem, aut alteram præponere, quamvis ut dicit Arist. hoc non debet monstrare ex divisione, sed accipiatur, tamen utilis est ad hoc diuisio, nam si recta sit, partes ipsius priores præponi debent, posteriores uero postponi.

Amplius nihil relinquendū, &c. ,

Altera utilitas divisionis est, ut nihil relinquatur in definitione, relinquitur autem

Hb 3 tem,

tem, cum prætermittatur differentia proxime diuidens genus: signum autem cognoscendi quando differentiae non sunt generi adæquatae, hoc est, cum enim ipse differentie non adæquant ipsum genus universa littera sumptum, non sunt proxime, ut habere scissas pennas, & habere non scissas, sicut habent uestes, muscae, & uestigillones, non sunt differentiæ proximæ animalis, cum non omnne animal habeat pennas scissas, aut non scissas, haec enim differentiae auis sunt, atque hoc signum est pro cognoscendis proximis differentiis generi aliqui, & aliorum generum, quæ extra illud sunt, nempe superiorum, & eorum quæ sub illo sunt, atque ex hoc colligiuntur prædicta utilitas ad definitiones.

8 Nihil tamen oportet definiendum, &c.

Excludit errorem quendam, quem The mist. & Philbp. tribuum Pseusippo nepoti Platonis: hic enim dicebat non posse cognoscari differentiam alicuius, nisi cognoscatur omnia a quibus differt, sine differentia uero non cognosci quicquam, nam a quo non differt, est idem cum eo: a quo uero differt, est aliud ab eo. si igitur non cognoscitur res sine differentia, nec differentia nisi aliis omnibus cognitis, non contingit diffinire, aut diuidere nisi omnibus cognitis.

Hoc resicit Arist. ac primo illud fundatum refutat, nempe quod differt ab alio alterum est ab eo. hoc docet esse falsum; nam indiuidua unius speciei differunt ab iniucem, non tamen unum dicitur alterum id est diversum in substantia ab alio cum non omnis differentia sit essentialis ex quod sit ut ad cognoscendum quid res sit, non sit opus omnia cognoscere, cum saltē indiuidua illius speciei nō sit opus cognita habere.

9 Postea cū accipiātur omnia, &c.

Respondet modo nos opus esse cognoscere omnia in particulari, a quibus res differt, sed si genus diuidatur per duas differentias, in quibus non sit medium, aut per plures, & diffinitū accipiat in una, satis erit ut cognoscatur differe ab omni-

bus aliis, quibus inest opposita differentia licet non cognoscantur illa omnia in particulari, ut satis est scire omne animal esse aut rationale, aut irrationalē, & hominē esse rationale, ut cognoscatur ab aliis omnibus animalibus differe, quamvis in particulari non cognoscantur, sed uniuersaliter nempe esse irrationalia.

Quod si dicas, unde sciā omne animal esse rationale, aut irrationalē? forsitan erit aliud. respondet Arist. non posse esse aliud quia differentiae sunt immediate opposite ob id non petitur principium, quando nulla alia statuerit; quod si per huiusmodi divisiones procedamus, nō opus erit omnia in particulari cognoscere, sed tantum rem definiendam esse sub oppositis differentiis.

10 Ad probandum autem terminum per divisiones &c.

Post methodos definiendi traditas, uult docere diuisionem esse utilem ad definitiōnem probandam, non quidem demonstratiue, ut dictum est, sed alio probatio nis genere ad hoc autem oportet tria in divisione obseruare, primum est, ut non accipientur in divisione, nisi tantum essentia lia, & non accidentia aliqua. alterum, ut ordinate accipientur talia prædicata, ut primum sit loco primo, secundum loco secundo, & sic consequenter tertium, ut sumantur omnia membra divisionis usq; ad ultimam speciem; uel usque ad illud quod definiri debet.

11 Est autem unum horum, &c.

Ostendit modum quo ista in divisione obseruari possunt primum quidem obseruabitur examinando talia prædicata per problemata generis, sicut examinatur accidentis per sua problemata, id est per præcepta quæ dantur ad determinādā problema accidentis uel generis.

Obseruabitur secundum, si primū prædicatum fuerit primo loco, illud autem est primum, quod sequitur omnia alia, non tamen omnia alia sequuntur & inferuntur ex ipso, ut uiuens est, primum quam animal, nam omne animal est uiuens, non econtra omne uiuens animal, & idem obseruabitur in sequentibus, nō semper responde sequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo sunt examinanda.

Obser-

Observabitur uero tertium dupli si-
gno, primo ne intermedia prætermittan-
tur, sumendo differentias adæquatas, quod
cognoscitur, quando genus uniuersaliter
non continetur sub illis, nam cum adæqua-
tas sunt, exæste dividunt genus uniuersali-
ter sumpsum, ut diximus paulo superius
in hoc capite. secundo, ut diuisione procedat
usque ad ultimum, quod cognoscetur, quā
do iam amplius sub illo toto nō possumus
differentiā sumere, uel sumamus, est idem
cum ipso toto, unde quando peruentum
est ad hominem, scimus absolute esse
diuisionem, quia sub homine non licet
differentiam sumere, uel si differentia sit,
puta rationale, est conuertibilis & idem
cum homine, diuisiua uero differentia de-
bet esse inferior.

12 Omnia enim in eo, quod quid
est, &c.

Probat modo per talem diuisionem re-
cte colligi & probari definitionem, nā om-
nia predicata ista sunt essentialia, non ex-
ego est quid superfluum, similiter nihil erit
diminutum, nam non deest genus, cum
acceptum sit primum genus, nō deest dif-
ferentia, quia omnia intermedia usque ad
ultima accepta sunt, erit ergo bona per ea
lem diuisionem accepta definitio.

13 Quare autem oportet intendē-
tem, &c.

Int. 4.ri. Non convenit inter omnes expositores
quid Arist. hic intendat. Sanctus Thomas
enim uult, ut hic tradatur alia methodus
definiendi speciem per resolutionem, Al-
bert. uero & AEgid. ut tradatur hic metho-
dus definiendæ passionis ipsius specie, at
potius mihi uidetur dicendum cum The-
mist. & Philop. quod Arist. docet modum
separandi æquiuocum a genere, quia sae-
pe accipit, ut uideantur genera, quæ tamē
sunt æquiuoca, traditura autem hic uia hoc
dignoscendi.

Via autem hæc consistit in his. primo ut
illius propositi generis sumamus illa sin-
gularia quæ censemur unius speciei, & co-
sideremus ea in quibus sunt similia &
indifferentia. secundo, ut sumamus alia sin-
gularia, quæ censemur unius esse speciei
inter se, diversa tamen a priori sub illo

genere, & paratione consideremus simi-
lia in his & indifferentia, tertio, ut utraq; com-
paremus, & uideamus an in aliquo
communi conueniant, in illis similitudi-
nibus reperro, si enim hoc est erit huius
communis definitio, si uero ratio non est
una communis est æquiuocum tale pro-
positum, & non est definiendum

Verbi gratia, uolo definire animal, diui-
dam in singularia hominis, & quæram an
habeant aliquid commune, quo dicuntur
animal, & inueniam esse sensibilia rati-
onalia, postea sumam indiuidua leonis, &
inueniam esse sensibilia rugibilia, quod si
utraque comparem, commune inueniam
nempe sensibile, ob id igitur animal uni-
uocum & genus erit.

14 Ut dico, si quid est magnanimi-
tas, &c.

Exemplum proponit Arist. si uelis quid
sit magnanimitas definire, prius conside-
ra eos qui magnanimi dicuntur unus spe-
ciei magnanimitatis, ut Achilem, Aiacem,
Alcibiadem, hi magnanimi dicuntur quia
noluerunt pati iniuriam, Ajax enim oc-
cidit se propterea quod arma Achillis fue-
rant sibi denegata, Achilles uero abstinuit
se a bello propter Briseidem raptam ab
Agamemnonc, Alcibiades pugnauit con-
tra suos, quia propter accusationem a bel-
lo fuit retroatus omnes hi conueniunt
in hoc quod vindictam sumebant illatæ
iniuriae.

Postea considera alios magnanimos al-
terius speciei, scilicet Socratem, & Lysan-
drum, hi enim magnanimi dicti sunt;
quia equo animo se haberent, tam in ad-
uersis, quam in prosperis.

Si uero fiat comparatio inter has ma-
gnanimitatis, nihil inuenietur commune;
ut uolunt græci propterea nos erit una
magnanimitatis definitio. Sanctus Tho-
mas uult, quod sit aliquid commune, nem-
pe quod omnes se dignos magnis existi-
mabant, ac inde procedebat uel vindicare
iniuriæ, uel nihil facere & utraque expo-
sitione conuenient textui.

Séper est enim omnis definitio
uniuersalis, &c.

Ne quis cum singula considerata sint,
ea definiiri existimaret, docet definitions

In Cap. XVI.

non esse singularium, sed uniuersalium solum & communium, ut Medicus non considerat sanitatem huius vel illius oculi. sed in communi, nempe oculi in uniuersali, aut in specie, puta oculi colori, sanguine, vel alterius, itaque definit.

Note. Aduerte Medicū habere speculationem & praxim, quantum ad speculat onem respicit unicis, sale, quantum ad praxim, & operat onem respicit singulare. Sunt autē in singulari tria consideranda, & natura illius, & singularitas, & totum simul suppositum. nam est principium quo actionis vel passionis, quia per quam sit actio, vel passio. singularitas est conditio necessaria actionis, vel passionis, quia non est actio physica, quae non sit in singulari, similiter passio dico physicam, quia intellectus operatio fertur in uniuersale, at totum suppositum est, quod agit vel patitur, agere enim vel pati suppositorum est.

CAP. XV.

Facilius rurtem est singulare definiri, e, quam uniuersale. quapropter oportet a singularibus ad uniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in uniuersalibus, quam in indifferentibus. Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatum fuisse, ita & in definitionibus manifestum est: hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in unoquoque genere definire seorsum ut simile non omne, sed quod in coloribus, & figuris; & acutum, quod in uoce, & ita in commune progrederetur, ne obseruantem, ne æquiuocatio incidat. Si vero neque disputare oportet translationibus planum quod neque definire, neque translationibus, neque quæcunque dicuntur translationibus: disputare enim uesse erit in translationibus.

Facile autem est magis definire singulare, &c.

Ex praecedenti doctrina infert usum, fa
cilius esse definit singularia. i. minus uniuersalia, quam communia, unde oportet ex definitione inferiorum ascendere ad superiora.

Probat primo, quia æqui uocatio impedit definitiones: haec autem est frequenter in uniuersaliori, propter amplitudinem eorum, quam in minus uniuersalibus, quæ noui habent similitudinem cum æqui uocis.

Probat secundo, sicut demonstratio debet syllogizare, ita definitio declarare, sed clarior est definitio, quæ incipit a particulis, ut si uelis definire simile, acutum, quæ communia multis sunt, melius erit unumquodque per se definit, nempe simile in coloribus, simile in figuris, simile acutum in uoce, acutum ipso, & sic paulatim procedere attendendo, ne æqui uocum definiamus.

Ex quo reicit modum definiendi metaphoricum, qui obscurus est, ut enim non est disputandum per metaphoras, ita nec definiendum. si enim definitiones essent, essent etiam disputationes.

Hic attende, quod hic non intendit do
cere speciem prius definiri quā genus, sed a toto genere loquendo facilius est & secundus definire particularia, quam communia, de quibus non constat esse genus. hoc non prohibet, quin incipientes a genere, ipsum prius definiamus.

**Quo pacto problemata uenentur tum di
uisione, tum etiam proportione.**

CAP. XVI.
Ad hoc autē quod habeamus problemata, eligere oportet, & decisiones, & diuisiones, ita uero eligere supponētē genus cōeōū, ut si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia oī animali insint: his autem acceptis rursus reliquorum primo, qualia omne sequantur; ut si hoc est avis, qualia omnem sequantur avem, & ita semper proxima: planum enim quod habebimus id dicere, propter quid insint consequē-

quentia iis, quae sunt sub communione, ut propter quid homini aut equo insunt. sit autem animal, in quo A.B. uero consequentia omne animal; in quibus autem C.D. E. aliqua animalia; planum igitur propter quid B. inest ipsi D. namque per A. coassimiliter autem & aliis. Et semper in aliis eadem est ratio, nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus.

Oportet autem non solum in his considerare, sed & si aliud quid uisum fuerit inexistens commune, ex cipiētem, postea quae hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, ut cornua habentia habere erinaceum, & non utrinque dentata esse: rursus cornua habere, quae sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictū est, propter enim cornua habere inerit.

Amplius autem aliis modus est, secundū proportionale cligerē: unū enim accipere non estidē, quod oportet uocare lepiū, & spinam, & os, erunt aut cōsequētia & his, tanquā una quadam natura tali existente.

Eadem uero problemata sunt, grāce di hæc quidem eo quod idem mediū cōsiderat hoc habent, ut quoniam omnia. cōf. cōtra. tra resistētia: horum autem quædam genere eadem sunt, quæcumque habent differentias eo quod aliorum, aut aliter sunt; ut propter quid resonat: aut propter quid apparet: & propter quid iris: omnia enim hæc idem problemata sūt genere, omnia enim sūt refractio, sed specie altera, Aliqua uero eo quod medium sub altero mediū est, differt problemata, ut propter quid

Nilus decrescēt mēle magis fluit: quoniam hybernior decrecens est, & ppter quid hybernior decrescēt: quoniā Luna deficit, hæc enim ita se habent inter se.

Vt habeamus proposita eligere oportet, &c.

Hoc capite ostendit divisionem & distinctionem, nempe considerationem communis & uniuersalis abstracti a particulis, conducere ad determinanda & multiplicanda problemata, & ponit tria theorematā circa hoc, quorum primum est, ut separatim consideremus uniuersalia & communia, & quæ eis insunt secundum se, omnia speculēmur, nam postea per ipsum cōmune poterimus illa omnia de particulis probare demonstrare.

Vt sumamus animal, & quæ ei insunt secundum se consideremus, nempe somnum, uigiliam, sensum, mōrum localem, & alia, postea de singulis animalibus eadē per animal medium demonstrabimus, & sic faciendum est in quolibet alio vniuersali vnde sit abstractio, & decisio illius communis, & considerantur quae ei insunt, postea fit decisio, ut eadem de inferioribus demonstremus,

Oportet autem non solum in his considerare, &c.

Secundum Theorema est, non solum oportere eligere ista communia, quæ nominatae sunt, sed quæcumque alia communia etiam si nominata non sunt, & considerare, ea quæ eis insunt, postea de ilorum inferioribus demonstrare.

Vt cōsiderarchoc cōc, nēpe habere cornua, & quid sequatur ex hoc, nēpe non habere dētes superiores, & habere multos uentre, nā animalia quæ cornua habēt, matrī dētiū superiorum in cornua cōvertūt, & ob id multos habēt uentre, ut cibos postea ruminare possint, & ab uno in alium uentre transferre, nā cum dētes non habent, nō ita facile possunt cibū cōterere.

Per cornigerū igitur illa de animalibus habētib. cornua in particulari demonstrabuntur. Themist. per hoc cōe intelligit genus innominatum, Alber. uero passionem aliquā communem, etiam si nō sit genus.

Hb 5 Amplius

In Cap. XVII.

3 Amplius aliud modus est, &c.

Ter. **Theorem** Tertium theorema est, ut non solum commune uniuocum sumamus, sed etiam analogum, cum ea quae probanda sunt, tanta logia etiam sunt, ut sepium, spina, & os nihil habent communem uniuocum, sed analogum, ut enim se habet os in terrestribus ita spina in aquatilibus, & sepium in quodam pisco qui sepia dicitur, tale proporcionalis est sumendum, & quae communiter insunt, inuestiganda: posterius enim per ta le commune de singulis illa probantur.

4 Ea dem autem proposita, &c.

Merito cum multa problema unico medio docuerit determinari, ostendit illa omnia dicte eadem problemata, quae unico medio determinantur, sicut omnes questiones quae per antiperistasis probantur eadem dicuntur, ut quare fontes surterra ne sint frigidii in aestate, calidi in hunc; quare lucernæ uiuaciores sint uigentes frigore; quare flant grandines in autumno; & similia problema dicuntur eadem, quia eadem est causa, nēpe antiperistasis, id est obiectio contraria.

Si medium fuerit idem specie, erūt problematica eadem specie, si genere, similiter & problematica, ut quare sic appareat iris, quare fiat imago in speculo; quare echo in aere; omnium horum idem est medium genere, scilicet reperclusio, licet diuersa sit reperclusio in illis tribus.

Dicuntur etiam eadem problematica, quae unicurn habent medium, sed subordinatione quadam, nam illud est unius mediū & hoc postea est alterius medium; ut quare nūl us magis crescit in fine mensis lunaris: quia est tempus hyemalis finis mensis: iterum quare est tempus hyemalis rurū: quia luna deficit, illa duo dicuntur eadem. quia ab uno medio pendent, ordine tamen quodam.

Quomodo causæ & effectus se habent inter se, & quo patto causæ uenentur, & an unius effectus plures sint causæ.

CAPUT XVII.

DE causa uero, & eius causa dubitaret utique aliquis, an

quando est causatum & causa est; quero admodum si flunt folia, aut deficit, & causa fluēdi folia; aut deficiendi erit, ueluti, si huius est lata folia habere: ipsius uero deficere, est terram in medio esse: si n. motu est, alia quædā erit causam ipsorum, siue, causa est simul & causatum, ut si in medio terra est, deficit, aut si lati folium est, flunt folia.

Si uero sic simul utique essent, & monstrarentur per se inuicem, sit enim folio fluere, in quo A. latifolium uero in quo B. uitis autem in quo C. si itaque ipsi B. inest A. omnne enim latifolium fluit folio, ipsi uero C. inest B. omnis enim uitis est latifolia, ipsi C. inest A. & omnis uitis fluit folio: causa uero B. medium, sed & quoniam latifolia est nitis, est per folio fluere demonstrare. sit enim D, quidem latifolium, E. uero folio fluere, uitis autem in quo F. ipsi itaque F. inest F. folio fluit enim omnis uitis, ipsi autem E. D. omne enim folio flutens est latifolium, omnis igitur uitis est latifolia: causa autem est folio fluere. Si uero non contingit causas esse sibi inuicem, causa enim prior est eo cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse: quod autem in medio terra sit, non est causa ipsum deficere; si igitur per causam quidem demonstratio est propter quid, quæ uero non per causam ipsius quod, quod terra quidem in medio est, nouit, propter quid autem non: quoniam ipsum deficere non est causa, quod sit in medio, sed hoc ipsius deficere manifestum est: in ratione namque ipsius

ipſius dēfīcere inēſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc illud cognoscitur, ſed non hoc per illud:

An cōtingit unius plures eſſe cauſas: ſi enim eſt idem de pluribus pri-
mū p̄adūcari: ſit A. ipſi B. primo
in exiſtēs, & ipſi C. alii primo, & hęc
ipſius D. E. inerit igitur A. ipſis D. E.
cauſa uero eſt ipſi quidē D. B. ipſi
uero E. C. quare cā quidem exiſten-
te, neceſſe eſt rem eſſe, re autem exi-
ſtente, non neceſſe eſt oē eſſe, quod
cūque ſit cauſa, ſed cauſa quide, nō
tamē omnīs.

Aut ſi ſemper uniuerſale proble-
ma eſt, & cauſa totum quiddam, &
cuius cauſa uniuerſale; ut folio flue-
re toto aliquo determinato, licet
species ipſius ſint, & his uniuerſali-
ter aut plantis, aut his plantis; qua-
re & mediū equeſtate oportet eſſe in
hiſ, & cuius cauſa, & cōuerſi. ut pro-
per qd arbores folio flunt, ſi itaque
propter congelationem humidi, &
ſi folio fluit arbor, oportet eſſe con-
gelationē, & ſi congelatio inēſt nō
cuicunque, ſed arbori, eſt folio
fluere.

Vtrum autem contingit non cā
dem cauſam eſſe eiulde omnibus,
ſed alteram, aut non: an ſi quidem
per ſe demōſtretur & nō per ſignū
aut accidens: non potest fieri: namq;
ratio extremitati medium eſt, ſi uero
nō ita contingit.

Est autem & cuius cauſa: & cui
conſiderare ſecondum accidens, nō
tamē uidentur problemata eſſe: ſi
uero nō, ſimiliter habebunt mediū
ſiquidem ſunt equeſtata, equeſtata
medium eſt: ſi uero ut in genere
ſimiliter habebūt, ut propter quid

& permutatim proportionale: alia
enīm cā eſt in lineis, & numeris, &
eadem utique, in quantum quidem
lineæ, alia in quantum uero habent
augmētum tale, eadem, ita & in oī-
bus: huius autem ſimiliter eſſe colo-
rem colori, & figuram figure, allā
etli: equeſtata enim eſt ſimile in hiſ
hīc quidē fortasse proportionabili-
ter habere latera, & equeſta angu-
los in coloribus uero ſenſum unū eſſe
aut aliud aliquid tale: quę uero ſe-
cūdū analogiam, eadē & mediū
habebunt ſecundum analogiam.

Se habet autem ſic conſequi, cau-
ſa ſibi uicem, & cuius cauſa, & cui
cauſa: ſingulūm quidem accipiēti
cuius cauſa in plus eſt, ut extrinſe-
cos equeſta eſſe: quatuor in plus eſt
quā triangulum, aut quadrangulum,
omnībus uero equeſtate: quęcun-
que. n. quatuor rectis equeſta eſſe
extrinſeos, & medium ſimiliter: eſt
autē medium ratio primi extremitati:
quocirca omnes ſcientiæ per defini-
tionem ſunt, ut folio fluere ſimul
ſequitur uitem, et excedit, et ſic ūt
excedit, ſed non omnes, ſed equeſtate
eſt: ſi igitur acceperis primum me-
diū, ratio folio fluendi eſt: eſt enim
primum quidem in altera mediū,
quoniam talia omnia ſunt poſtea hu-
ius medium, quoniam ſuccus cōge-
latur, aut aliud aliquid tale, quid
autem eſt folio fluere, congelati ſuc-
cū in contracru ſeminis.

In figuris uero ita assignabit, q
rentibus affectionem cauſe et cui
ius cauſa, ſit A. in exiſtēs B. omni: B.
uero unicuique eorum, quę D. in
plus autem: B. utique uniuerſale eſſet
iis, quę ſunt D. hoc enim dico
uniuer-

In Cap. XII.

Universale, quod non conuertitur; primum uero universale, cum quo unamquodque quidem non conuer-
titur, omnia autem conuertuntur,
et non excedunt: ipsis itaque D. cau-
sa est ipsius A. ipsum B. oportet igit̄
A. in plus quam B. extendi: si uero
nō quid magis causa erit hoc illius;
si itaque omnibus E. inest ipsū A.
erit aliquid illa unum omnia aliud
a B. si enim non, quomodo erit di-
cere, quod cui inest E. ipsum A. oī
inest: cui uero A. nō omniū ipsum E.

r. Al. I.
sed num
quid &
ipsi E. si
quidem
erum ali
quid u-
num:

propter quid enim non erit aliqua
causa, ut inest omnibus D.; sed nun-
quid et quē sunt E. erunt aliquid u-
num? Considerare oportet hoc, &
erum sit C.

c. Al. II.
Argy.
de. ueluti,
ut A. cō-
perat ipsi
D. cā eī
ipsum C.
utrigitur
A. compe-
D. cā eī
ipsum C.
ut amato
comperas

Cōtingit itaque eiusdem plures
causas esse, sed non iūsdem specie, ut
quod longua sint, quadrupedia
quædam, eo quia non habent bilē
molaria uero eo, quod sicca sunt,
aut alterum quid. Si uero ad indi-
viduum non statim ueniunt, non so-
lum unum est mediū, sed et plura,
et causæ plures: utrum uero causa
mediorum, quod universale primum;
aut quod ad singulare singularibus,
planum itaque ea esse quæ proxi-
ma sunt unicuique, cui sunt causa:
primum enim sub uniuersali esse,
hęc est causa: ut ipsi D. inesse ipsū
C. ipsum: A. anesse, causa: ipsi igit̄
tum D. ipsum C. causa: ipsius est A.
ipsi uero C. ipsum B. huic autem
idem.

De lyllogismo igitur ac demon-
stratione, et quid utrumque est, es-
ter, ipsi
tuo et de scientia demonstratiu-
idem enim est.

De causa autem, et cuius causa
est, etc.

ipf C. el
est ipm A.

Hoc caput nescio an & multis sit intel-
lectū, propter obscurum procedendi mo-
dum dicam quæ mihi uidentur textui ma-
xime quadrare, dubiam proponit Aristoteles
nūquid cura effectus sit, causa sit, ita ut li-
ceat ab effectu causam colligere, ut si ecclī-
sis, si terra, si in medio, & si arbor defō-
descit, latè habeat folia, quod est causa, ar-
gumentatur a parte affirmativa, si ef-
fectus est absque illa causa, ergo habebit
aliam causam, non enim contingit effec-
tus esse sine illa causa.

Si uero causa sit et causatū etc.

Argumenta pro parte negativa, quod
non sicut simul effectus & causa, aliter. n.
effectus circulus a causa ad effectum, & econ-
tra, ut probare uitam defondescere, quia
lata habet folia, & contra, lata habere fo-
lia, quia defondescit. hoc argumentum
soluit dicendo, quod iste circulus non est
in causis, sed una est demonstratio a causa
altera est ab effectu, & quia, & hoc nō est
ullum inconveniens, ut superius diximus.
textus est apertus.

An contingit unius plures esse,
causas, etc.

Argumentatur secundo ad probandum
quod non valet ab effectu ad causam, po-
test idem effectus a pluribus causis primis
producere, ut uituperabile à superbia, & ab
intemperantia, ergo iam non ab effectu
licebit colligere causam, non enim licet
dicere, est uituperabile, ergo propter super-
bia, quia potest esse propter intemperan-
tiam, nec licet dicere propter intemperan-
tiam, quia potest esse propter superbiam.

Ista argumenta A. ist. proposito dubita-
tiva, quia non probat antecedentia, quia
sunt dubia & opinabilia, solum tāgit diffi-
cultatem hoc ergo arguento probat, P
er effectu non licet inferre causam omnis,
sed disiunctive aliquam, ipse hoc teneat ex
pliā: A. puta uituperabile habet duas
causas totales, B. superbia, & C. intempe-
rantiam, & prædicatur uituperabile de D.
nempe

nempe superbo; & de E. nempe interseparato, de illo per medium B. superbiam, de hoc per C. intemperantiam; igitur ex singulis mediis colliges effectum, non ex esse etiū singulas causas, quia est superior effectus, causa uero inferior.

4. An si semper uniuersale, &c.

Rursus contra hanc secundam rationem instat, quia uidetur quod quando problema, seu propositione probada est uniuersalis posterioritatem, causa est uniuersalis, & cuius est causa, id est passio est etiam uniuersalis. & ita omnes tres termini erunt cōuertibiles, sensus est, si sumatur proprium subiectum & uniuersale passionis, causa erit aequalis, & converetur cum eis.

Verbi gratia, si defrondescere sumatur de proprio subiecto, nempe non de hac, vel illa planta, sed de illo, omnibus omnibus his quae defrondescunt, tunc medium etiā erit aequalis, nempe quia humidum densatur & congelatur, non quodcunque, sed illarum plantarum talium, & tunc ista erunt conuertibilia, & nota hic, quod uera causa defrondescendi est humidum congelari, non quod lata sint folia: hoc enim signum quoddam est, nec opus est haec declarare, cum Philosophica sint, satis est ut exempla intelligatur prout sufficiūt p̄ficiinstituto.

5. Vtrum autem contineat, &c.

Replicat contra hoc etiam dubitando, uidetur enim quod possit esse quod eiusdem effectus sint plures causae in diuersis subiectis, & non una, v.g. longævum inest certuo, & cornici, sed illi quia caret felle, huic quia siccum animal est.

Iteū cōtra hoc dubitat, quia ut & quā do passio demonstratur per se, & non per signa, uel per accidentia (h.e. n. unius pos sunt esse plura) tunc non possit esse quod unius effectus plures sint causae, & probat, nā mediū est definitio passionis & maioris extremitati, et igitur ipsi aequalis, si extremū uniuocum & medium similiter, si unum genus, & alterum etiā, si unum analogū, etiā & alterū, ut commutari proportiona liter, & lineā, & numeris, & aliis simul analogice inest, quia alia rōne inest lineæ, alia inest singulis, quamvis inter se similitudinem habeant, si quis igitur uelit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter simile inest coloribus, & figuris: est n. color colori, & figura figuræ similiis, sed analogice, nā colores alia ratione dicuntur s̄iles, quia eodem modo mouēt ut sum, alia ratione figuræ, quia latera habet aequalia, mediū igit̄ huius similitudinis p̄banda erit analogū, sicut & extremū ipm.

Se habent aut, sic consequi, &c. 6

Ex hac pr̄cedenti doctrina determinat modū cum medium tale sumendum sit, ne pe definitio extremitati (ut oēs sc̄ientiæ sumunt) tunc omnia futura conuertibilia, nēpe cuius est causa, id est maius extrellum, & cui est causa, id est subiectum, & ipsa causa, id est medium, quod si iub subiecto sumunt inferiora, singula non conuertentur, tamen omnia, simul, uel subiectum cōplectens, illa conuertetur cū extremo.

Verbi gratia, habere extrinsecos angulos aequales quatuor rectis, non conuertitur cū triangulo, aut cum singulis aliis, tamen cum omnibus conuertitur simul, & cū subiecto illa continent, similiter defrondescere, & humidū seminis densari, cōvertuntur cum omnibus simul inferioribus, uocat succū seminis, quia ex eodem humido ex quo nutriuntur folia etiam nutriuntur fructus & semina arborum.

Ex quo habes, quod quando sumitur de *Nota.*
finiō passionis, licet id non semper sit, & proprium subiectum, conuertitur oēs termini demonstrationis, & causa cum effectu, quando uero non sumitur subiectum propriū sed inferioris, non cōuertitur extremitū cum inferioribus singulis, cum omnibus tamen simul conuertitur.

In figuris autē sic assignabit, &c. 7

Vult consecutionē causae, & effectus per tertibus, per ipsas figurās syllogisticās hoc declarare, & ostendere quod potest aliquā fieri, ut eiusdem effectus plures sint causae, nec repugnare hoc modo, syllogizandi.

Aduerte duos terminos in hoc textu uel & vle primū: vle dicitur id quod non cum aliis cōuertitur, ut animal indiuiduis hois vle est, cum oībus enim simul non cōuertitur, uniuersale primū dicitur, quod licet cū alio non cōuertatur, tñ simul cū omnibus illis conuertitur, ut homo suis singulis indiuiduis uniuersale primū est.

Hoc

In Cap. XVIII.

Hoc supposito sumit, sit A. pura uiuēs in omni B. puta animali, & animal sit in D. pura in omnibus speciebus suis, singulis aut̄ in plus, tunc A. erit in plus quam B. nempe animal, quia etat uniuersale ipsi, uiuens enim non conuertitur cū animali, alias esset illius cā, idest inferret animal, quod non est: sumit autem hic causam in inferendo, ut uult Philop. si igitur A. est in B. & B. in D. A. erit in D. per ipsum B. pura uiuens de speciebus animalis, per ipsū animal ulterius, si A. uiuens est superius animali, erit in aliis, puta plantis E. nempe siccibus, populis, reliquis, si enim non esset in his, non esset superius A. inest ergo in istis, quæ sunt distincta ab ipso B. pura ab animali, quod si ista sunt distincta a B. erit ergo A. in eis per medium aliquod sicut in crat D. per B. si ergo inest his plantis, puta E. per medium aliud C. pura arborem, iam unius effectus plures sunt. unde in consequentia syllogistica unum per multa concludi potest.

Contingit igitur eiusdem, &c.

Concludit posse unū effectum per plures causas eiusdem generis intelligi posse demonstrari, sed nō de eadem specie, vel de eodem subiecto, sed diuersis, ut longeum de ceruo, quia caret colera, de corne, quia est animal siccum

Si enim definitionem effectus proximā sumimus, effectus uniuersalis unica est causa, ut longeui esse bene proportionatos humores.

At præter hanc causam communem, in singulis speciebus multiplicantur cause, & quo magis species multiplicantur, etiā cause, nam alia rōne est ceruus longeūs alia cornix, & alia alię species, non tamen semper: nam aliquot species eandem causam possunt participare.

Dices, utra melior causa, ea quæ est uniuersalis passionis, an ea quæ est proxima subiectis singulis? responderet Arist. cā esse, quæ est proxima cuique subiecto,

Vide dare demonstrationem non siste re in definitione passionum, sed in definitione & causa proxima subiectorum, ut cā quare ceruus sit longeūs, idest D. sit A. est per C. quia est bene tēperatus, cā quare est bene tēperatus, est B. quia nō hēt cole ram, hæc iam non habet ulterius causam.

Nos.

Si iste textus econtra legatur incipiendo a particulari causa usquē ad uniuersalem, ut quare, ceruus longeūs? quia non habet coleram, ulterius quare non habens coleram est longeūm? quia est bene tēperatus, tunc fauet opinioni AEgid. Rō. de medio passionis, sed nihil contra nos, qui aliquando definitionem passionis mediuim constituiimus.

Tandem epilogum facit Arist. ex libro Priorum & posteriorū simul, nēpe dictū esse iam de syllogismo in communi, & de demonstratione, & de scientia ipsa dēmonstrativa quod idem est. hæc de capite.

*Quomodo principia cognoscantur,
& quis principiorum sit
habitus.*

CAPUT XVIII.

De principiis uero & quomodo fiunt nota, & quis cognosens habitus, hinc est planum addubitabitibus primum: quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem non cognoscēti prima principia immediata, dictum est prius. Immediatorū uero cognitione utrū eadem sit, aut non eadem dubitare posset aliquis: & utrum scientia utriusque, aut non, aut huius quidem scientia, illius uero alterum quid genus, & utrum non inexistentes habitus innascantur, aut inexistentes latuere.

Si itaque habemus ipsos, absurdum est: contingit enim certiores habentes cognitiones demonstratione latere: si uero accipimus, non habentes prius, quomodo utique cognosceremus, & disceremus ex non præexistente cognitione: impossibile nanque, quemadmodum & in demonstratione dicebamus. Manifestum igitur, quoniam neque habere

re

te possibile est, neque ignoratibus,
& nullum habentibus habitum in
nasci.

Necesse igitur habere quidem
aliquam potentiam, non talem au-
tem habere, quae est his honorabi-
lior secundum cretitudinem: Appa-
ret autem hoc utique omnibus ine-
xistens animalibus: habent enim co-
genitam potentiam iudicatiuam,
quam uocant sensum.

4 In existente autem sensu, in aliis
quidem animalium fit permane-
sensati, in aliis uero non fit, in quo
cunque igitur non fit, aut omnino,
aut circa quae non fit, non est his co-
gnitio extra sentire.

5 In quibus uero inest sentientibus
habere unum quiddam in anima,
cum multa talia fiant, iam differen-
tia quædam sit; ut his quidem fiat ra-
tio talium permisione, his uero no.

*Idem in
pro. me.
sapb:* Ex sensu quidem igitur fit memo-
ria, quemadmodum dicimus, ex
memoria uero, quæ plerunque eius-
dem fit, experientia: multæ nanque
memoriæ numero experientia una
est, experientia autem, aut ex omni
quiescente uniuersali in anima, aut
uno præter multa, quod utique
in omnibus unum sit illis idem, est
artis principium & scientiæ: si cir-
ca generationem quidem artis; si
uero circa scientiæ.

6 Neque itaque insunt determina-
ti habitus, neque ab aliis habitibus
sunt notioribus, sed a sensu, ut in
pugna uersione facta uno stante, al-
ter, stetit, postea alter, quoisque ad
principium uenit, anima uero est, ta-
lis, ut possit pati hoc. Quod autem
dictum quidem fuit pridem, nō ma-

nifeste uero dictum fuit, rufus di-
camus.

Cum enim steterit indifferentiū
unum, primum quidem in anima
uniuersale est: sicut etenim singu-
lare, sensus uero ipsius uniuersalis
est, ut hominis, sed non Calliae ho-
minis. Rursus in his statut, quoisque
ad impartabilia steterint & uniuer-
salia, ut tale hoc animal, quoisque
animal, & in hoc consimiliter: pla-
num itaque, quod nobis prima in-
ductione cognoscere necessariū est
sensus etenim sic uniuersale facit.

Quoniam uero habituum, qui
circa discursum sunt, quibus uerifi-
camus, aliqui semper ueri sunt, alii
uero suscipiunt falsum, ut opinio,
& raciocinatio, uera autem sepe
sunt scientia & intellectus, & nullū
scientia genus aliud certius est, quā
intellectus; principia uero demon-
strationum notiora sunt, sciētia au-
tem omnis cum ratione est, princi-
piorum quidem scientia utiq; non
erit: quoniam uero nihil contingit
esse uerius scientia, quam intelle-
ctum, intellectus utique erit princi-
piorum, & ex his considerantibus,
& quoniam demonstrationis prin-
cipium non est demonstratio: quare
neque scientiæ est scientia. Si igitur
nullum aliud præter scientiæ genus
habeamus uerum, intellectus utiq;
erit scientiæ principium, & princi-
pium quidem principii utique erit;
si autem omnis, consimiliter se ha-
bent ad omnem rem.

POSTERIORVM Analiticorum.

F I N I S.
DE

D E P R I N C I P I S
autem qualiter sunt co
gnita, &c.

Int. ARI. Postquam Aristoteles his, quae ad ipsam demonstrationem; & eius structuram pertinet haec etiam discusserit, ac de eius medio, quod sit & quomodo cognoscatur tractauit, nunc tandem de modo quo ipsa principia complexa acquirantur disputat.

Dicitur iam est non esse demonstratiuam scientiam absque horum immediatorum principiorum cognitione, poterit tamen aliquis tria dubitare. primo, an cognitione mediatorum, & immediatorum sit eadem, id est eiusdem rationis, secundo an cognitione principiorum immediatorum sit sciencia, sicut mediatorum, vel aliquod aliud altius sciencia & cognitionis genus, tertio an isti habitus, & cognitiones principiorum acquirantur de novo, an sint naturales, sed latentes a principio, & post notificati.

Siquidem igitur habemus ipsos.

Incipit disputare circa tertiam questionem ad utramque ipsius partem, nam si habemus tales habitus a natura, latentes in multo tempore ut dicebat Plato, absurdum est profecto dicere quod habeamus a natura cognitiones, & habitus qui sunt certiores demonstratio[n]e, & tamen non cognoscamus per ipsos, cum nullus possit demonstrationem habere quin cognoscatur statim.

Quod si dicatur tales habitus esse acquisitos, uidetur aliud inconveniens maius, nam cum cognitione acquisita fiat ex praexistenti cognitione, ut dicitur est, oportet ante illos habitus, alias priores cognitiones & habitus ponere, quae tam non sunt.

Concluditur ergo non esse dicendum tales habitus inesse a natura, nec quod ex cognitione praecedenti non fiat, cum omnis cognitione acquisita ex praecedenti fiat, at quemadmodum cognitione sit ista ex qua cognitione, principiorum cognitione fiat, explicat modo.

Necessere est itaque habere quādā potentiam, &c.

Intendit docere sensum inesse hominibus a natura. & ex hoc sensu puenire memoriam, & ex memoria experientiam, & ex

hac colligi per intellectum universalis cognitionem, atque hoc esse principium scientiae, unde non inesse cognitiones principiorum a natura, nec fieri ex aliis. præexistentibus in intellectu, sed a sensu originem ducere, qui quidem inest nobis a natura, quod etiam docet. i. cap. meta. cap. i.

Dicit ergo primū necessarium, esse ante principiorum cognitionem, præcedere in nobis quādam cognoscitiam potentiam, hec autem non est alius habitus, vel cognitione certior, & honorabilior principiorum cognitione, sicut ipsa principiorum cognitione est certior, & honorabilior cognitione cognitionis; non sic inquam est ista potentia sensitiva, sed est quoddam principium quo indiget intellectus ad suas intellectiones.

At ne quis puraret hanc potentiam hominibus esse propriam, dicit omnibus animalibus inesse quae dicitur sensus: animal enim eo animal est quo sensum habet, hanc potentiam uocat cōnaturalē, q[ui] aialia sensum per generationē simul cum esse suo accipiunt.

Cum insit autem sensus, &c.

Nō uni formaliter sensum huc aialibet re liquis, & hoīb. inesse ostendit, ne quis decipiatur dicens, sicut ex sensu non sit in animali. principiorum cognitione, ita nec in hoīe. Duas autem divisiones facit: prior est, quādā aialia præter sensum memoriam habet, quedā autem præter sensum memoriam nō habet memoriam habent illa, in quibus species, & imagines rerū sensatarum manent, etiā post presentiam illarum rerum: nam hoc pacto sit memoria illa uero non habet, in quibus non manent tales imagines, ac propterea extra rei presentiam non sentiunt.

Nota quod dicit ista aialia non sentire nisi in praesentia obiecti illa quae sentiunt, loquitur autem disiunctive, omnino non sentiunt in absentia, aut non sentiunt illa quorum imagines nō manent, nam animalia quae memoriam non habent, aliquando recordantur quando aliquod sensibile uehementis percepunt, & que memoriam etiā habent, non recordantur, quando debiliter specie receptorunt, nec manet, hoc autem est, ut intelligas memoriam fieri ex permanentia imaginum sensatarum rerum in parte interiori capitum.

In quibus aut idē sentientibus, &c.

Posterior diuisio est, ex his memoriā haben-

habentibus, quedam habent virtutē qua ex multis memoris unum colligant & inferant, quedam non habent illam ut unū colligere possint, atque ex his quæ tale unū colligitur, sit quedam animaliū differētia distincta ab omnibus aliis, qua unum ratione & intellectu utitur, atq; hic est homo, qui ex memoris multis unum uniuersale colligit, & ratione utitur, reliquis uero id non est concessum.

Ex quo infert ordinem cognitionum in homine: ex sensibus enim exterioribus fit memoria manentibus imaginibus rerum sensatarum, ex multis autem memoris similibus experimentum, est enim experimentum collatio multorum singularium sensibilium: ex hoc autem experimēto, & ex toto uniuersali collecto iam, & abstracto, & factō uno propter multa, fit principium artis & scientiæ, artis, si fuerit in rebus factibilibus, scientiæ si fuerit in speculabilibus, unde principium artis & scientiæ est propositio uniuersalis collecta per intellectum ex experientia & ex memoria, & ultimo ex sensu.

Circa literam, aut, copulatiue est legendum, ut notat Philopo. hæc omnia clarius explicantur in prohæ. met.

6 Neq; igitur insunt determinari, &c.

Infert ex prædictis responsionem tertię questionis, nempe cognitionem principiorum non inesse nobis a natura, nec fieri ex alia notiori intellectiva cognitione, sed a sensu modo, qui dictus est produci, & ex eius plenum ponit, sicut aliquando pugna existente accidit milites hincinde dispersos fugere, ac exercitum distituere, tunc unus stat quo stante alius etiā stat, & post hos alius donec pluribusstantibus fit iterum exercitus, sic fit uniuersale ex hoc, & illo, & alio, & multis singularibus conseruatis in memoria, quæ quidem dispersa erat, sed aduantur, & colliguntur intellectu cōprehendente similitudinem omnium per abstractionem.

Quod si dicas, quomodo anima potest recipere has species & singularia in se de nouo? respondent animam esse tamē, ut possit pati ista, nam intellectus secundum Arist. 3. animę tex 32. est ut tabula rasa q; potest rerum similitudines in se recipere.

Vnde repetit clarius modū quo uniuersale fiat, dicens, quando est aliqua natura secundum se una, & differens multis, ut homo animal, albū, & hoc per intellectū non est separata natura cōis, cum igitur talis natura sic est facta una & communis, est uniuersale, ut Petrus est homo, & certi etiam sunt homines, at qñ sumitur hō p se, qui in illis est sic separatus, iā est uniuersale, ante non erat, fit aut hoc p intellectū.

Dices, nonne sensus circa uniuersalia fertur; nam uifus hēt pro obiecto ipsum colorem, non hunc uel illum, respōdet potentiam sensitivam habere ipsam naturā cōem pro obiecto, tamē actus & sensaciones non sunt, nisi circa singularia, intellectus uero actus est q in uniuersalia fertur.

Huius loci declarationem vide superius lib. I. super c 24 unde sequit. q intellectus collecte & adunato intelligit naturā, quā sensus sparsim in multis percipiunt singularibus, ac ideo per inductionē, quæ sensus est, cognoscere seu intelligere incipimus.

Quoniam autē circa, &c.

Secundam & tertiam soluit questionē ostendens cognitionem principiorum nō esse scientiam, sed alium habitum scientiæ certiorē, nempe intellectum: ex quo sic, ut non sint eiusdem rationis cognitio principiorum, & eorum quæ ex principiis derivantur.

Supponit autem duo, alterum est habitus intellectuū ueros sup̄eclaratuos esse tres, primis q potest recipere falsum, ut opinio & ratio, id est syllogismus topicus qui est causa opinionis, alter est scientia, quæ est cognitio necessariorū per causam, tertius est intellectus, qui est cognitio necessariorū immediatorū, atque hi duo semper sunt ueri.

Supponit secūdo, quod nulla cognitio est certior quā scientia, nisi habitus hic qui dicitur intellectus, quæ duo colliguntur ex 6. Ethic. cap. 3. tunc argumentum est horum principiorum non est opinio, quia semper sunt uera, non est scientia, quia nō habent causam, nec per discursum cognoscuntur, & præterea quia sunt certiora his quorum est scientia, ergo eorum erit intellectus: non enim restat aliis habitus intellectuū certior scientia, præterea quia scīg non

In Cap. XVIII.

non est scientia, alias enim esset processus in infinitum, deuenire est ergo ad aliquam cognitionem, quae non sit scientia, & hec est intellectus.

Ex quo colligit hanc cognitionem, quae intellectus dicitur esse principium, & principium principii, id est cognitionem, qua cognoscimus ipsas propositiones primas, quae sunt principia.

Sit autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem, ut enim est scientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoscimus id quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitionis, sed non ex alia intellectua cognitione, ac ideo est principium.

Similiter est cognitionis qua propositiones primae, quae ex aliis non sunt, cognoscuntur, ac propterea est principium principii, ex quibus omnia tres propositiones quae sunt soluta sunt.

QVÆSTIO I.

An principia per se nota inductione cognoscantur.

1. No. de *Vt sensus questionis sit manifestus, ad sensuque uerte primo duo esse genera principiorū, sciamus.* quædam sunt rei, quædā cognitionis principia, rei principia sunt, a quibus res suū esse accipit, sicut materia, forma, et reliquæ causæ dicuntur rei principia, cognitionis uero principia sunt, a quibus cognitionis procedit, sicut propositiones sunt principia cognitionis ipsius conclusionis. non aut existimes quod séper differant re ista principia cū enim a posterioribus procedimus ad cognitionem priorū, tunc differunt re principia cognitionis & rei: at cum a prioribus est processus tunc eadē re sunt principia cognitionis & rei semper, tñ differunt ratione, nam rei principia sunt secundum suum esse cognitionis uero secundum & per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitionis aliorum est causa cognitionis.

2. *Aduerte secundo, quod intellectus noster duplē habet operationē, & apprehendē, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas concipit in se, per iudicium uero earum ueritatem vel falsitatem comprehendit, assentiendo, vel dissentiendo. has autem operationes esse diuersas experientia ostendit, multa enim apprehendi-*

mus, de quorum ueritate dubitamus; in hac utraque operatione intellectus est dependens, nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc a sensibus accipit, in iudicio etiam dependet ab apprehensione, non enim iudicium sit, nisi de rebus apprehensis, & præterea indiget iudicium præter apprehensionem alio iudicio adiuuante, nam iudicium conclusoris pender ex iudicio præmissarum, & quādo in intellectu iam non est aliud iudicium, quo præmissas cognoscamus, sit recursus ad iudicium sensus per inductionem, an uero semper omne iudicium intellectus debeat ex alio iudicio sive sensus. siue intellectus, hoc dubitat modo, & difficultas est propter illas propositiones per se notatas commenissimas, nempe quodlibet est, uel non est omne totum est maius parte, & similes de his enim est questio, an notæ sint per inductionem singularium, ita ut absque inductione non cognoscantur.

Est quorundam opinio, quod haec communissima propositiones inductione cognoscatur, nec intellectus eis acquiesceret: nisi præcedente iudicio sensus per singularia rationes autem huius sententia haec sunt,

1. *narr.* Prima causa uniuersalis non producit effectus, nisi medianibus causis particulis, ut patet de celo, & Sole, & glorioso Deo, quādo naturaliter operatur, semper enim cum his causis particularibus operatur, at intellectus est causa uniuersalis omnium assensum intellectuorum, ergo ad particulares assensus opus est, quod sint alii assensus, ut n. ad assensū huius concludo utitur assensu harum præmissarum & principiorū, ita ad assensum principiorū uetur assensu & iudicio sensus, ut si fiat in ductio quædam ex singularibus aliquorum principiorum, nempe hoc totū est maius sua parte, & hoc totū est maius sua parte, & sic de ceteris, ergo omne totum est maius sua parte, tunc singularia illa sensu, uniuersale intellectu comprehenduntur.

2. *narr.* Secundo, si ista principia non cognoscuntur inductione, solo lumine intellectus fierent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset ea negare, at constat hæc principia a multis esse negata, ut dicitur 4. met. & notat Auerr. 2. metaph. con. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa

1. fund. Circa hoc aduerte non esse dubium de principiis immediatis unius scientie, sunt enim multa ex his, quæ inductione cognosci debent, sed de communibus multarum scientiarum, & communissimis omnium ut superius diximus.

2. Concl. Et de his est prima conclusio. solum lumen intellectus facta prius apprehensione sufficit ad certo assentiendum istis dignitatibus. patet conclusio. 1. post c. 3. ubi ex terminis cognoscendi has propositiones dicit Aristoteles sufficit, inquit, quid per totum, quid per partem intelligatur cognoscere, ut statim nullo iudicio precedenti cognoscatur omne totum esse maius parte. ubi Alb. uti diximus comparabat has propositiones visibilius lumino sis, quæ suo proprio uidetur lumine absq; ullo alio extrinseco & Aegi. hoc loco dicit, sicut oculus informatus specie uidet colorem, ita intellectus apprehensione facta assentit istis. Et Linc. 1. post c. 9. præterea Aris 2. met. d. 1. uocat has ianuas scientiarum, in quibus non continet error præterea quia æque notum est, singulare hoc totum est maius parte, sicut omne totum est maius parte, præsertim cum per sensum non percipiamus aliqua singularia harum propositionum, non enim sensu cognooscitur, si ab his equalibus haec demas æqualia, remanebunt æqualia.

2. Concl. Secunda conclusio. licet ista principia possint syllogizari, & induci, non fiunt nota ex tali inductione & syllogismo, cum in scipio clarissima sint & per se fidem habent.

Ad 2 Vnde ad primum argumentum respondeo, quod satis est determinatio ex parte speciei obiecti, per quam speciem sit apprehensio, & præterea quia sicut lumen solis est causa uniuersalis, tamen se solo calefacit, ita & lumen intellectus se solo inducit assensum illorum principiorum, absque alio particulari iudicio, cum ille assensus principiorum sit quid uniuersale & commune, ex quo derivantur multi assensus

particulares conclusionum aliarum.

Ad secundum dico quod negare, quid multipliciter contingat, aut ore exterius, aut corde interius, non loquimur de exteriori negatione, quia quilibet potest negare omnia, sed de interiori hæc est triplex, aut virtualis, aut formalis, & hec directa, vel indirecta: virtualis, cum negamus ali quid in alio, ut qui dicit nullum corpus esse album, virtualiter negat, nullam niuem esse album: formalis, cum aliquid in se ipso negatur: hoc uero negatur quia rationes faciunt apparere aliter, tunc est negatio directa: si uero negatur, quia licet in se uerum appareat semper, tamen nescire ea que sequuntur ex illo, facit de illo dubitare, est negatio indirecta, quo pacto Zeno negabat motum & sensum, quia nesciebat intelligere quomodo si mouetur aliquid possit pertransire infinitas partes quæ sunt in spacio.

Dico, negare principia virtualiter non arguit illa per se cognita non esse, imo quoties in bona consequentia aliquis concedit præmissas, & negat conclusionem, virtualiter negati quodlibet est uel non est.

Dico secundo, nullus negat directe ilias dignitates, cum non sit ratio directa contra eos apparenſ.

Dico tertio, indirecte negantur, sed hoc non arguit eas non esse per se notas, nam etiam hunc motum esse, est per se cognitum sensu, & tamen Zeno negabat.

Dices, Aristoteles dicit has pendere a sensu **Ob. 2** dico primo, quod loquitur de intrinsecis **Sed.** propositionibus & particularibus demonstrationum immediatorum. Dico secundo, quod etiam istæ communissimæ a sensu pendent, quia est necessaria apprehensio terminorum, quæ non sit sine sensu.

Hæc de questione breuiter, quæ latius examinari debet lib. 2. metap. atque de tota enarratione in libros Posteriorum. Sie laus Deo optimo maximo, qui ad finem nos perduxit. Amen.

Finis secundi libri poster.

L A V S D E Q.

VENETIIS, APVD IVNTAS. M D LXXX.

April

卷

tionis institutio ad me leuitus viderat
ce electois o*icit*: ut p^{re}cias miscep-
tobannem p^{re}minarum sibi n*u*n*u*
zacharie*rit* e angeli annū boli: co-
clamatis cu*m* i*n* i*o* solumper rum:
bum cap*it* facrum: sed et cor angelis
pus o*icit* verbi divine ro*git* g^{ra}re*dat* apostoli*p*. Et
cis ann*u* i*R*. Preciosa in stimo*f* i*st*mo*r* resurrectio*nis* i*es*
conspic*it* omni alia*o*. H^{oc} Christi domini nostri alleluia
fam*ili*

February

Čáslavský

memorabilis inter christicola
rum pade tuis celibus nobis
celestia magis. D^r. D^r h^s re
gina. Idignus fer vir
go tuis tu Anna cunctis quo
valcar cui as penit^e depele
retors; Domine variis fulci ore pe
deristere i^ctⁱ, D^r. Jubilare. W. G. S.

DE CATALUNYA

111

**INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS**

BIBLIOTECA DE CAT

Nijm

1

Part 2

374

